

Október 2023

Autorský kolektív RÚZ

Audit podnikateľského prostredia na Slovensku

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

www.esf.gov.sk

www.employment.gov.sk

www.ia.gov.sk

NÁRODNÝ PROJEKT

Podpora kvality sociálneho dialógu

Typ projektu: Neinvestičný

Termín realizácie projektu: 07/2018 – 11/2023

ITMS projektu: 312031V749

Autorský kolektív

Autorské dielo bolo vypracované v rámci hlavnej aktivity „Posilnenie odborných a analytických kapacít sociálnych partnerov, budovanie infraštruktúry a komunikačnej platformy sociálneho dialógu a rozvoja sociálneho partnerstva na národnej a medzinárodnej úrovni“ v rámci podaktivity 1.1 Posilnenie kapacít sociálnych partnerov prostredníctvom analytickej činnosti Národného projektu Podpora kvality sociálneho dialógu expertným tímom sociálneho partnera Republiková únia zamestnávateľov. Vyjadruje názory a postoje sociálneho partnera na predmetnú tému. Autorské dielo nevyjadruje názory ani postoje prijímateľa projektu a bolo schválené Riadiacim výborom Národného projektu Podpora kvality sociálneho dialógu.

OBSAH

OBSAH	4
ZOZNAM TABULIEK	6
ZOZNAM GRAFOV	8
ZOZNAM OBRÁZKOV	15
ZOZNAM SKRATIEK	16
ÚVOD	21
1. MAKROEKONOMICKÉ FAKTORY ROZVOJA SR	22
1.1. Popis aktuálneho stavu ekonomiky SR	22
1.2. Ukazovatele výkonnosti podnikateľskej sféry	38
1.3. Krízové roky 2020 - 2022 (COVID, Vojna na Ukrajine, Energetická kríza)	54
1.4. Postavenie Slovenska v Indexoch výkonnosti SR	64
1.5. Najhoršie a najlepšie opatrenia vlády s dopadom na podnikanie v SR v rokoch 2014 – 2022 79	
2. LEGISLATÍVNY RÁMEC PRE PODNIKANIE	93
2.1. Systematický sociálny dialóg	93
2.2. Systematický legislatívny proces a znižovanie byrokracie	99
2.3. Vývoj regulačného zaťaženia podnikania	107
2.4. Vymožitelnosť práva a právny štát	114
3. ROZSAH VEREJNÉHO SEKTORA	122
3.1. Analýza výdavkov a príjmov verejných financií a miera vplyvu štátu v ekonomike SR.....	122
3.2. Využívanie prostriedkov z fondov Európskej únie na podporu podnikateľského sektora ...	137
3.3. Štátna pomoc	149
3.4. Verejné obstarávanie, transparentnosť a korupcia	157
3.5. Základná infraštruktúra potrebná pre podnikanie	171
4. REGULÁCIA PODNIKANIA	183
4.1. Pracovná legislatíva a podpora tvorby pracovných miest	183
4.2. BOZP	194
4.3. Vzdelávací systém a potreby trhu práce	204
4.4. Podpora aplikovaného výskumu a inovácií.....	226
4.5. Regulácie a politiky v oblasti energetiky.....	238
4.6. Digitálna transformácia	257
4.7. Regulácie a politiky v oblasti životného prostredia a odpadového hospodárstva	270
5. FINANČNÉ ZATAŽENIE PODNIKANIA	277

5.1. Medzinárodné porovnanie zaťaženia daňami a odvodmi SR	277
5.2. Daňovo-odvodovo-poplatkové zaťaženia podnikateľského sektora.....	289
6. HLAVNÉ ODPORÚČANIA A NÁVRHY.....	304
6.1. Zlepšenie aktuálneho stavu ekonomiky SR	304
6.2. Zlepšenie postavenia Slovenska v Indexoch výkonnosti SR.....	305
6.3. Systematický sociálny dialóg	307
6.4. Systematický legislatívny proces a znižovanie byrokracie	310
6.5. Zníženie regulačného zaťaženia podnikania	312
6.6. Vymožiteľnosť práva a právny štát	316
6.7. Konsolidácia verejných financií a miera vplyvu štátu v ekonomike SR.....	319
6.8. Využívanie prostriedkov z fondov Európskej únie na podporu podnikateľského sektora ...	324
6.9. Štátna pomoc	326
6.10. Verejné obstarávanie, transparentnosť a korupcia	326
6.11. Základná infraštruktúra potrebná pre podnikanie	327
6.12. Pracovná legislatíva a podpora tvorby pracovných miest	329
6.13. BOZP	332
6.14. Vzdelávací systém a potreby trhu práce	335
6.15. Podpora aplikovaného výskumu a inovácií.....	337
6.16. Regulácie a politiky v oblasti energetiky.....	338
6.17. Digitálna transformácia	340
6.18. Regulácie a politiky v oblasti životného prostredia a odpadového hospodárstva	342
6.19. Daňovo-odvodovo-poplatkový systém SR	346
7. ZÁVER.....	349
ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV	350

ZOZNAM TABULIEK

Tabuľka 1 Reálne tempo rastu HDP na Slovensku a vo vybraných krajinách medzi rokmi 2013 až 2022	23
Tabuľka 2 Podiel HDP na obyvateľa príslušnej krajiny z HDP na obyvateľa EÚ medzi rokmi 2013 až 2022	28
Tabuľka 3 Priemerný podiel a zmena v dovoze a vývoze tovarov a služieb ako podielu na HDP vrátane pomeru vývozu k dovozu medzi rokmi 2018 až 2022	30
Tabuľka 4 Vývoj produktivity práce na osobu ako podielu na produktivite práce EÚ medzi rokmi 2018 až 2022	33
Tabuľka 5 Priemerná stredná dĺžka dožitia pri narodení medzi rokmi 2013 a 2021 (údaje za rok 2022 neboli k dispozícii)	35
Tabuľka 6 Podiel podnikov podľa veľkostnej štruktúry na celkovom počte podnikov	39
Tabuľka 7 Podiel podnikov v strate, zisku a s nulovými hodnotami	43
Tabuľka 8 Limity príjmov na uplatnenie zníženej sadzby dane z podnikania a inej samostatnej zárobkovej činnosti	83
Tabuľka 9 Uplatňovanie pravidla 1 in 2 out	87
Tabuľka 10 Počet zasadnutí Hospodárskej a sociálnej rady za posledných šesť rokov	98
Tabuľka 11 Prehľad novelizácií vo vybraných zákonoch	109
Tabuľka 12 SWOT analýza slovenského čerpania eurofondov	149
Tabuľka 13 Porovnanie štátnej pomoci s výnosom dane z príjmu právnických osôb	152
Tabuľka 14 Typy štátnej pomoci	153
Tabuľka 15 Porovnanie celkovej štátnej pomoci na HDP vo vybratých krajinách	156
Tabuľka 16 Počet vybraných kontrolovaných subjektov NIP v roku 2021 podľa právnej formy subjektu a počtu zamestnancov	201
Tabuľka 17 Počet hlavných skupín zdrojov SPÚ, ŤUZ a RPÚ v rokoch 2020 a 2021	202
Tabuľka 18 Podiel (v %) dospelých s najvyšším dosiahnutým vzdelaním, 2021	209
Tabuľka 19 Odchod za štúdiom do zahraničia	211
Tabuľka 20 Štruktúra a počet novoprijatých študentov na vysoké školy v SR a ČR podľa odborov vzdelania, 2018	213
Tabuľka 21 Ročné hrubé nástupné mzdy vo verejných školách 2020 – 2021	220

Tabuľka 22 Počet univerzít v prvej tisícke – vybrané krajiny	223
Tabuľka 23 Poradie Slovenska v rebríčku European innovation scoreboard.....	232
Tabuľka 24 Podiel inovujúcich podnikov v jednotlivých segmentoch národného hospodárstva v sledovanom období	234
Tabuľka 25 Spotové a futures ceny elektriny v Eur za MWh	240
Tabuľka 26 Prehľad platných povolení v elektroenergetike k 31.12.2022	244
Tabuľka 27 Dotácie vyplatené za solárnu energiu	250
Tabuľka 28 Prehľad platných povolení v plynárstve k 31.12.2022	252
Tabuľka 29 Index digitálnej ekonomiky a spoločnosti (DESI) 2022, súhrnná tabuľka k hodnoteniu 3. Integrácia digitálnych technológií	259
Tabuľka 30 Podiel firiem, ktoré získali grantovú podporu	270
Tabuľka 31 Efektívna sadzba dane z príjmov fyzických osôb v %	283
Tabuľka 32 Indexu daňovej konkurencieschopnosti.....	287
Tabuľka 33 Prehľad vybratých daňových sadzieb a priemer EÚ.....	289
Tabuľka 34 Prehľad všetkých daní a hlavných kategórií poplatkov na Slovensku v rokoch 2012, 2019, 2020 a 2022	291
Tabuľka 35 Prehľad – daň z príjmu právnických osôb a selektívne dane	295
Tabuľka 36 Administratívne poplatky a iné poplatky a platby	299
Tabuľka 37 Sadzby odvodového zaťaženia	301

ZOZNAM GRAFOV

Graf 1 Medziročná zmena HICP inflácie v sledovanom období rokov 2013 až 2022	24
Graf 2 Miera nezamestnanosti na Slovensku a vo vybraných krajinách medzi rokmi 2013 až 2022.....	26
Graf 3 Saldo platobnej bilancie ako podiel na HDP príslušnej krajiny medzi rokmi 2013 až 2022	27
Graf 4 Priemerná štruktúra HDP počítaného príjmovou metódou vo vybraných krajinách medzi rokmi 2018 až 2022	29
Graf 5 Vývoj štruktúry HDP počítaného príjmovou metódou na Slovensku medzi rokmi 2013 až 2022.....	30
Graf 6 Vývoj podielu vývozu k dovozu tovarov a služieb na HDP na Slovensku medzi rokmi 2013 až 2022	32
Graf 7 Podiel produktivity práce na osobu vo vybraných krajinách na produktivite práce EÚ v roku 2022 a zmena podielu produktivity práce medzi rokmi 2013 až 2022	33
Graf 8 Projektovaný vývoj počtu pracujúcich pripadajúcich na jedného dôchodcu na Slovensku od roku 2022 do roku 2100	34
Graf 9 Vývoj počtu inštitucionálnych jednotiek na Slovensku od roku 2015	38
Graf 10 Počet zamestnaných v MSP a podiel zamestnaných v MSP na celkovom počte zamestnaných v ekonomike	40
Graf 11 Počet podnikateľských subjektov (vrátane SZČO) vo vybraných (najpočetnejších) odvetviach	42
Graf 12 Zisky a tržby slovenských firiem	44
Graf 13 Vývoj výsledku hospodárenia pred zdanením za vybrané sektory podnikateľskej sféry v mil. eur.....	44
Graf 14 Vývoj nominálnej produktivity práce na odpracovanú hodinu v EUR v sektoroch poľnohospodárstva a priemyslu.....	46
Graf 15 Vývoj nominálnej produktivity práce na odpracovanú hodinu v EUR v sektoroch služieb	47
Graf 16 Vývoj priemerného počtu zamestnaných osôb v sektore poľnohospodárstva v rokoch 2014 - 2022.....	48
Graf 17 Vývoj priemerného počtu zamestnaných osôb v sektore stavebníctvo a v jednotlivých sektoroch priemyslu v rokoch 2014 - 2022	48

Graf 18 Vývoj priemerného počtu zamestnaných osôb v jednotlivých odvetviach služieb v rokoch 2014 - 2022	49
Graf 19 Zamestnanci v tzv. kvartálnom sektore ekonomiky v rokoch 2014 až 2020	49
Graf 20 Tvorba hrubého kapitálu a hrubého fixného kapitálu a stavu zásob (v mil. eur) a medziročné zmeny (v %) v bežných cenách	50
Graf 21 Tvorba hrubého kapitálu a hrubého fixného kapitálu a stavu zásob (v mil. eur) a medziročné zmeny (v %) v bežných cenách v sektore poľnohospodárstva a ťažobného priemyslu (primárna sféra)	51
Graf 22 Tvorba hrubého kapitálu a hrubého fixného kapitálu a stavu zásob (v mil. eur) a medziročné zmeny (v %) v bežných cenách v sektore priemyslu a stavebníctva (sekundárny sektor).....	52
Graf 23 Tvorba hrubého kapitálu a hrubého fixného kapitálu a stavu zásob (v mil. eur) a medziročné zmeny (v %) v bežných cenách v sektore služieb.....	53
Graf 24 Tvorba hrubého kapitálu a hrubého fixného kapitálu a stavu zásob (v mil. eur) a medziročné zmeny (v %) v bežných cenách v kvartálnom sektore	54
Graf 25 Počet nových denných prípadov koronavírusu v SR v rokoch 2020 až 2022.....	55
Graf 26 Výška vyplatenej podpory v rámci schém	57
Graf 27 Podiel pre vybrané sektory ekonomiky zo schémy Prvá pomoc	58
Graf 28 Dovoz a vývoz z Ruskej federácie v krízových rokoch 2021 - 2022.....	60
Graf 29 Dovoz a vývoz z Ukrajiny v krízových rokoch 2021 - 2022.....	61
Graf 30 Ceny plynu za MWh v eurách na pražskej burze	62
Graf 31 Cena elektrickej energie v eurách za MWh na pražskej burze	63
Graf 32 Umiestnenie Slovenska a Estónska v rebríčku Doing Business	66
Graf 33: Slovensko v porovnaní s top 5 krajinami v rebríčku Doing Business	66
Graf 34 Umiestnenie krajín V4 (poradie) v rebríčku Doing Business	67
Graf 35 Porovnanie Slovenska a troch najlepších krajín v globálnej konkurencieschopnosti..	68
Graf 36 Porovnanie Slovenska, Rakúska, Estónska a Slovinska v Indexe konkurencieschopnosti	69
Graf 37 Porovnanie krajín V4 v Indexe konkurencieschopnosti	70
Graf 38 Porovnanie Slovenska a severských krajín v Indexe prosperity.....	71
Graf 39 Porovnanie Slovenska, Slovinska a Estónska v Indexe prosperity	72

Graf 40 Porovnanie Slovenska a krajín V4 v Indexe prosperity	72
Graf 41 História umiestnenia Slovenska v Indexe ekonomickej slobody	74
Graf 42 Porovnanie Slovenska a Estónska v Indexe ekonomickej slobody.....	75
Graf 43 Ekonomická sloboda na Slovensku v porovnaní s európskym a svetovým priemerom	76
Graf 44 Porovnanie krajín V4 a Rakúska v Indexe ekonomickej slobody	77
Graf 45 Výdavky verejnej správy v mld. eur	123
Graf 46 Výdavky verejnej správy k HDP v %	124
Graf 47 Počet zamestnancov verejnej správy.....	126
Graf 48 Porovnanie vývoja priemernej mzdy vo verejnom sektore a súkromnom sektore...	129
Graf 49 Príjmy verejnej správy (v mld. eur).....	131
Graf 50 Daňové a odvodové príjmy verejnej správy (v mld. eur).....	132
Graf 51 Celkové bremeno povinných platieb k priemerným mzdovým nákladom (v %)	133
Graf 52 Saldo verejnej správy k HDP v %.....	134
Graf 53 Objem dlhu verejnej správy v mld. eur a jeho pomer k HDP v %.....	136
Graf 54 Čerpanie vybraných prioritných osí OP Integrovaná infraštruktúra (EÚ zdroj) k 31.5.2023	141
Graf 55 Čerpanie operačného programu Integrovaná infraštruktúra (EÚ zdroj) k 31.5.2023	142
Graf 56 Čerpanie Integrovaného operačného programu	143
Graf 57 Čerpanie v jednotlivých prioritných osiach (EÚ zdroj) v IROP	143
Graf 58 Čerpanie Operačného programu Ľudské zdroje (EÚ Zdroj) k 31.5.2023	144
Graf 59 Čerpanie v jednotlivých prioritných osiach (EÚ zdroj) v OP ĽZ.....	145
Graf 60 Čerpanie zdrojov EŠIF v programovom období 2014 - 2021	146
Graf 61 Čerpanie na jednotlivé priority (EÚ zdroj) v OP KŽP k 31.5.2022.....	146
Graf 62 Čerpanie OP Efektívna verejná správa a Interreg k 31.5.2022 (EÚ zdroj).....	147
Graf 63 Výška štátnej pomoci v mil. eur v rokoch 2012 až 2021.....	150
Graf 64 Podiel štátnej pomoci na HDP v rokoch 2012 až 2021	151
Graf 65 Podiel štátnej pomoci na výdavkoch ŠR v rokoch 2012 až 2021	151

Graf 66 Domáce zdroje štátnej pomoci voči zdrojom EU v rokoch 2012 až 2021.....	152
Graf 67 Podiel MSP na celkovej pomoci v rokoch 2017 až 2021.....	154
Graf 68 Rozdeľovanie štátnej pomoci podľa krajov v roku 2021.....	154
Graf 69 Štátna pomoc na obyvateľa podľa krajov v roku 2021.....	155
Graf 70 Podiel verejného obstarávania na celkových vládnych výdavkoch vo vybraných krajinách medzi rokmi 2013 až 2022.....	159
Graf 71 Štruktúra verejného obstarávania podľa oblastí využitia na Slovensku medzi rokmi 2013 až 2021 (vyjadrené v percentách).....	160
Graf 72 Vývoj hodnoty uzatvorených zmlúv (v mil. €) v rámci verejného obstarávania na Slovensku medzi rokmi 2017 až 2022.....	162
Graf 73 Vývoj počtu ukončených postupov verejného obstarávania poľa obstarávateľských subjektov na Slovensku medzi rokmi 2017 až 2022.....	162
Graf 74 Vývoj počtu hospodárskych subjektov podľa veľkosti, zapojených do procesu verejného obstarávania na Slovensku medzi rokmi 2017 až 2022.....	163
Graf 75 Vývoj zmluvnej hodnoty procesov verejného obstarávania (v mil. €) na Slovensku podľa veľkosti zapojených hospodárskych subjektov na Slovensku medzi rokmi 2017 až 2022.....	164
Graf 76 Odpovede respondentov na otázku odkiaľ najčastejšie čerpajú informácie o témach korupcie a nastoľovania spravodlivosti.....	165
Graf 77 Vývoj Indexu vnímania korupcie (Corruption Perceptions Index) na Slovensku a vo vybraných krajinách medzi rokmi 2013 až 2022.....	166
Graf 78 Podiel zadaných zákaziek verejného obstarávania, pri ktorých sa zúčastnil len jeden uchádzač na Slovensku a vo vybraných krajinách EÚ v roku 2021.....	167
Graf 79 Podiel postupov verejného obstarávania dohodnutých so spoločnosťami bez výzvy na predloženie ponúk na Slovensku a vo vybraných krajinách EÚ v roku 2021.....	168
Graf 80 Hodnota verejných obstarávaní inzerovaných v databáze elektronických denných ponúk ako podiel na HDP na Slovensku a vo vybraných krajinách v roku 2020.....	169
Graf 81 Preprava osôb v doprave (v mil. osôb).....	172
Graf 82 Vývoj počtu osobných vozidiel.....	173
Graf 83 Vývoj počtu vozidiel nákladnej dopravy.....	173
Graf 84 Počet dopravných prostriedkov v železničnej doprave (rušne, vozne).....	174
Graf 85 Počet dopravných prostriedkov v železničnej doprave (nákladné vozne).....	175

Graf 86 Počet obyvateľov na 1 poštu a 1 schránku	177
Graf 87 Počet podaných listov na 100 obyvateľov	177
Graf 88 Počet telefónnych prípojk na 1000 obyvateľov	178
Graf 89 Počet zákazníkov mobilnej siete spolu	178
Graf 90 Pokrytie územia Slovenska mobilným signálom v %	179
Graf 91 Ročná spotreba tepla na Slovensku v GJ	180
Graf 92 Počet zdravotníckych zariadení	181
Graf 93 Porovnanie skóre Slovenska, Estónska a Slovinska v hodnotení infraštruktúry a prístupu na trh	182
Graf 94 Priemerné hodinové náklady na prácu v roku 2022.....	185
Graf 95 Vývoj podielu miezd na HDP za roky 2011 až 2022	185
Graf 96 Počet uchádzačov o zamestnanie na jedno voľné pracovné miesto vo vybraných okresoch	186
Graf 97 Porovnanie podielu dlhodobo nezamestnaných na celkovej nezamestnanosti v krajinách EU	187
Graf 98 Miera nezamestnanosti ľudí so základným vzdelaním v krajinách EU v roku 2021 ..	187
Graf 99 Kumulatívny rast produktivity práce, priemernej mzdy a minimálnej mzdy v SR za roky 2004 až 2023.	188
Graf 100 Podiel nemzdových nákladov práce (%) vo vybraných krajinách v roku 2022	190
Graf 101 Cena zamestnanca vo vybraných krajinách za odpracovanú osobohodinu	192
Graf 102 Vývoj počtu žiakov SOŠ.....	206
Graf 103 Podiel prihlásených záujemcov o VŠ vzdelávanie na počte naplánovanej kapacity verejných VŠ	207
Graf 104 Štruktúra voľných pracovných miest podľa požadovaného vzdelania v SR, 2020... 209	
Graf 105 Zmena v miere prekvalifikovanosti 2008 – 2022 v p. b.	210
Graf 106 Štruktúra absolventov SŠ a VŠ do 5 rokov od ukončenia štúdia z hľadiska optimálnosti vykonávaného zamestnania v prvom	212
Graf 107 Štruktúra maturantov pokračujúcich na VŠ v SR a zahraničí z hľadiska ich úspešnosti (decilov) v EČ MS, 2018	213
Graf 108 Podiel maturantov z matematiky na celkovom počte študentov.....	215

Graf 109 PISA 2003 – 2018 (matematická gramotnosť).....	217
Graf 110 Celkové vládne výdavky na školstvo v krajinách EÚ	219
Graf 111 Percentuálny rozdiel medzi nástupným platom učiteľov stredných škôl a ich platy po 10 a 15 rokoch (2020 – 2021).....	221
Graf 112 Výška výdavkov na vedu a výskum v prepočte na obyvateľa vo vybraných krajinách Európy v roku 2021.....	227
Graf 113 Výška prostriedkov na vedu a výskum z verejných a súkromných zdrojov.....	227
Graf 114 Podiel výdavkov (kapitálové + bežné) na jednotlivé vedy od roku 2014 bez ohľadu na financujúci subjekt (súkromný + verejný + VŠ sektor)	228
Graf 115 Podiel výdavkov (kapitálové + bežné) na jednotlivé vedy od roku 2014 pri financovaní podnikateľskou sférou	229
Graf 116 Rozloženie výdavkov na vedu a výskum podľa ich účelu.....	230
Graf 117 Vývoj podielu výdavkov vynaložených na vedu a výskum v jednotlivých krajinách SR z celkového objemu výdavkov na vedu a výskum v SR od roku 2014	231
Graf 118 Inovačné hodnotenie Slovenska v indexe European innovation scoreboard.....	233
Graf 119 Inovačná výkonnosť slovenských podnikov podľa veľkostnej kategórie	235
Graf 120 Počet subjektov uplatňujúcich si odpočet výdavkov na vedu a výskum	237
Graf 121 Cena elektriny pre stredného priemyselného odberateľa eur/kWh	249
Graf 122 Interné procesy, v ktorých firmy pociťujú potrebu digitálnej transformácie.	261
Graf 123 Externé procesy, v ktorých firmy pociťujú potrebu digitálnej transformácie.....	262
Graf 124 Dopyt firiem po technológiách	263
Graf 125 Dopad čerpania OPVaI na pridanú hodnotu firiem (rast pridanej hodnoty 100 vybraných firiem a rast pridanej hodnoty priemyslu)	265
Graf 126 Rozdelenie digitálneho príspevku Plánu obnovy a odolnosti vo vybraných krajinách	267
Graf 127 Prehľad digitálnych podielov v reformách a investíciách Plánu obnovy s odolnosti SR	268
Graf 128 Prehľad digitálnych podielov v investíciách Programu Slovensko, stav známy k 15.4.2023.....	269
Graf 129 Daňové zaťaženie ako % HDP v krajinách EU za rok 2021	278
Graf 130 Podiel odvodov na celkovom daňovom zaťažení v krajinách EU za rok 2021	278

Graf 131 Štatutórna sadzba dane z príjmu právnických osôb v krajinách EU za rok 2023	279
Graf 132 Efektívne priemerné daňové sadzby vo veľkých podnikoch v nefinančnom sektore v krajinách EU za rok 2022 (v %)	280
Graf 133 Efektívna sadzba dane v krajinách OECD za rok 2021	280
Graf 134 Podiel (v %) firemných daní na HDP v krajinách EU za rok 2021	281
Graf 135 Zdanenie dividend v krajinách EU za rok 2022	281
Graf 136 Celkové daňovo odvodové zaťaženie práce v krajinách OECD za rok 2022.....	282
Graf 137 Efektívna sadzba dane z príjmu uvalenej na priemernú mzdu v krajinách OECD za rok 2022.....	283
Graf 138 Vzťah podielu vybratej DPH na spotrebe a podielu DPH na financovaní štátu v krajinách EU v roku 2021	285
Graf 139 Daňové zaťaženie litra nafty v krajinách EU	286
Graf 140 Podiel daňových príjmov a odvodov na HDP	290

ZOZNAM OBRÁZKOV

Obrázok 1 Miera úspešnosti v prvom a druhom kole ERC StG 2014 – 2020 pre členské štáty EÚ a Švajčiarsko	223
---	-----

ZOZNAM SKRATIEK

- AI – umelá inteligencia
- APVV - Agentúra na podporu výskumu a vývoja
- APZD - Asociácia priemyselných zväzov a dopravy
- AZZZ SR - Asociácia zamestnávateľských zväzov a združení Slovenskej republiky
- BCPB – Burza cenných papierov v Bratislave
- BOZP - Bezpečnosť a ochrana zdravia pri práci
- CEPEJ - Európska komisia pre efektívnosť súdnictva
- COVID – 19 – respiračné ochorenie, korona vírus
- CRII a CRII plus - Investičná iniciatíva v reakcii na koronavírus
- CVTI - Centrum vedecko-technických informácií SR
- ČR – Česká republika
- DB – Doing Business Index
- DESI - Index digitálnej ekonomiky a spoločnosti (The Digital Economy and Society Index)
- DPH – Daň z pridanej hodnoty
- DPPO – daň z príjmov právnických osôb
- EBITDA - zisk pred úrokmi, zdanením, odpismi a amortizáciou
- ECB – Európska centrálna banka
- EDC - Energetické dátové centrum
- EIA – posudzovanie vplyvov na životné prostredie, Povoľovací proces v zmysle zákona č. 24/2006 Z. z.
- EIC kód - (ETSO identification code) je systém identifikácie subjektov pôsobiacich na európskom trhu s elektrickou energiou
- EK – Európska komisia
- e-Kasa - moderné riešenie od Finančnej správy, ktoré nahradilo pôvodnú elektronickú registračnú pokladnicu
- ESG - Spoločenské, environmentálne a sociálne riadenie firiem
- EŠIF - Európske štrukturálne a investičné fondy 2014 – 2020
- EÚ – Európska únia
- EÚ ETS - Európska schéma obchodovania s emisnými kvótami, Hlavný nástroj politiky EÚ v oblasti klímy, ktorého cieľom je znižovanie emisií skleníkových plynov, fungujúci od roku 2005.

EUR – Euro

HDP – hrubý domáci produkt

HICP - Harmonizovaný index spotrebiteľských cien

HSR SR – Hospodárska a sociálna rada Slovenska

IEP – Inštitút environmentálnej politiky, Analytický útvar Ministerstva životného prostredia

IKT – Informačné a telekomunikačné technológie

ILO - Medzinárodná organizácia práce

IoT – Internet vecí

IROP – Integrovaný regionálny operačný program

ISOH - Informačný systém odpadového hospodárstva, Informačný systém zastrešujúci evidenciu odpadov a ďalšiu agendu v oblasti odpadového hospodárstva

IT – Informačné technológie

KEGA - Kultúrna a edukačná grantová agentúra

KOZ SR - Konfederácia odborových zväzov Slovenskej republiky

KRRZ - Kancelária rady pre rozpočtovú zodpovednosť

KVET - kombinovanej výroby elektriny a tepla

LNG - Skvapalnený zemný plyn

MF SR – Ministerstvo financií Slovenskej republiky

MH SR – Ministerstvo hospodárstva SR

mil – milión

MIRRI – Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky

mld – miliarda

MPK – Medzirezortné pripomienkové konanie

MPSVR SR - Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR

MRP – marginalizovaná rómska komunita

MSP – Malé a stredné podniky

MV SR – Ministerstvo vnútra SR

MWh – Megawat hodina

MZ SR - Ministerstvo zdravotníctva SR

MŽP SR – Ministerstvo životného prostredia

NECP - Integrovaný národný energetický a klimatický plán

NIP - Národný inšpektorát práce

NKÚ – Najvyšší kontrolný úrad
NKÚ SR – Najvyšší kontrolný úrad SR
NR SR – Národná rada Slovenskej republiky
OECD - Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj
OKTE a. s. Organizátor krátkodobého trhu s elektrinou
one IN one OUT – 1 prichádzajúca regulácia a 1 vypustená regulácia
OP II – Operačný program Integrovaná infraštruktúra
OP KŽP – Operačný program Kvalita životného prostredia
OP ĽZ – Operačný program Ľudské zdroje
OP ĽZ – Operačný program Ľudské zdroje
OPVal - Operačný program výskum a inovácie
ORP - Online registračná pokladnica
OSP - Občiansky súdny poriadok
OVP - odborné vzdelávanie a príprava
OZE - Obnoviteľné zdroje energie
OZV – organizácie zodpovednosti výrobcov, Organizácie, prostredníctvom ktorých výrobcovia kolektívne plnia zákonné povinnosti spojené s ich rozšírenou zodpovednosťou.
p. b – percentuálny bod
PL – Poľsko
PPK – Predbežné pripomienkové konanie
PSK - Programu Slovensko
PV – fotovoltický zdroj elektriny
PVV – Programové vyhlásenie vlády SR
REACT-EU - opatrenie EU na elimináciu dopadov pandémie
RPÚ - registrovaný pracovný úraz
RTVS – Rozhlas a televízia Slovenska
RÚZ – Republiková únia zamestnávateľov
SBA - Slovak Business Agency
SEPS a. s. Slovenská elektrizačná a prenosová sústava
SOI - Slovenská obchodná inšpekcia
SOS - Spoločné odbory Slovenska
SOŠ – stredná odborná škola

SPP – Slovenský plynárenský priemysel

SPÚ - závažný pracovný úraz s následkom smrti

SR – Slovenská republika

SRN – Nemecko

SSD, a. s., Stredoslovenská distribučná

SSE - Stredoslovenská energetika

SÚZA - Správa účelových zariadení

SWIFT - Spoločnosť pre celosvetové medzibankové finančné telekomunikácie

SZČO – samostatne zárobkovo činná osoba

š. p. - štátny podnik

ŠR – štátny rozpočet

ŠÚ SR – Štatistický úrad SR

t. j. – to jest

TPS - Tarify za prevádzku systému

TÚV – Teplá úžitková voda

ŤUZ – ťažká ujma na zdraví

TWh – Terawatt hodina

tzv. – takzvaný

ÚNMS - Úrad pre normalizáciu, metrológiu a skúšobníctvo SR

ÚPSVaR - Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny

ÚRSO - Úrad pre reguláciu sieťových odvetví

ÚRSO Úrad pre reguláciu sieťových odvetví

ÚVO - Úrad pre verejné obstarávanie SR

ÚVZSR - Úradu verejného zdravotníctva SR

V4 – krajiny V4 (Poľsko, Maďarsko, Česko, Slovensko)

VA – Výskumná agentúra

VDZ VS – Financie Tatranská Lomnica - Vzdelávacie a doškoľovacie zariadenie VS –
Financie Tatranská Lomnica

VEGA - Vedecká grantová agentúra

VHZ - všeobecný hospodársky záujem

VO – verejné obstarávanie

VSD, a. s., Východoslovenská distribučná

VSE – Východoslovenská energetika

VŠ – Vysoká škola

VŠZP – Všeobecná zdravotná poisťovňa

VÚC – Vyšší územný celok

WEF – Svetové ekonomické fórum

Z. z. – zbierky zákony

Zb – zbierka zákonov Československej republiky

ZEVO – Zariadenie na energetické využitie odpadov, Zariadenia, ktoré využívajú odpad na výrobu elektriny a tepla, tzv. spaľovne.

ZMOS - Združenie miest a obcí Slovenska

ZSD, a. s. Západoslovenská distribučná

ZSE – Západoslovenská energetika

ZSSK Cargo – Železničná spoločnosť Cargo Slovensko

ZŤP – zdravotne ťažko postihnutý

ŽSR – Železnice Slovenskej republiky

ŽSSK – Železničná spoločnosť Slovensko

ÚVOD

Kvalitné podnikateľské prostredie je základom pre konkurencieschopnosť akejkoľvek krajiny. Podnikateľský sektor vytvára bohatstvo krajiny, tvorí základné ekonomické hodnoty na základe investícií, poskytuje zamestnanosť pre obyvateľstvo krajiny. Dá sa povedať, že kvalita života obyvateľstva krajiny je priamo úmerná úspešnosti podnikateľského sektora a to vzhľadom na to, že mnohé služby, ktoré sú poskytované aj verejným sektorom, sú závislé od zdrojov vyprodukovaných v súkromnej sfére. Charakter verejného sektora je totižto z jeho povahy distribučný a regulačný a nie produkčný.

Kvalita podnikateľského prostredia je preto dôležitým prvkom rozvoja spoločnosti. Odvíja sa od makroekonomických faktorov, pozície krajiny v globálnom konkurenčnom súťažení, je závislá od rozsahu verejného sektora, dôležitý je rovnako daňový systém, či regulačné a administratívne zaťaženie podnikania, pracovno-právna legislatíva, problém bezpečnosti práce, či v súčasnosti jeden z kľúčových problémov pre podnikateľov: energie a energetické zdroje. Významným faktorom sú však aj oblasť vzdelávania, využívania prostriedkov Európskej únie, sociálny dialóg, štátna pomoc, regulácie v oblasti životného prostredia, vymožitelnosť práva, či zvyšovanie konkurencieschopnosti krajiny prostredníctvom digitálnej transformácie krajiny a rozvoja vedy a výskumu.

Audit podnikateľského prostredia (ďalej len Audit), ktorý pre Republikovú úniu zamestnávateľov (ďalej len RÚZ) zostavil tím nezávislých expertov, popisuje preto vyššie uvedených 23 oblastí, ktoré sú definované podľa strategických záujmov RÚZ v dokumente „Konkurencieschopné Slovensko“. Dané čiastkové oblasti sú rozdelené do 5 hlavných analytických kapitol Audit v podobe: Makroekonomické faktory rozvoja SR, Legislatívny rámec pre podnikanie, Rozsah verejného sektora, Regulácia podnikania a Finančné zaťaženie podnikania. Jedna ucelená kapitola je venovaná návrhu opatrení v analyzovaných oblastiach. Odporúčania sú definované autormi (expertami) a v tejto podobe nemusia presne vyjadrovať názor RÚZ. Charakter opatrení je však priamo zameraný na zlepšenie podnikateľského prostredia na Slovensku a môže slúžiť ako inšpirácia pre komunikáciu RÚZ v rámci sociálneho dialógu so svojimi sociálnymi partnermi alebo politickou reprezentáciou, či už v Národnej rade SR alebo Vláde SR.

1. MAKROEKONOMICKÉ FAKTORY ROZVOJA SR

Kapitola je zameraná na popis aktuálneho stavu ekonomiky Slovenska, popisuje základné ukazovatele výkonnosti podnikateľskej sféry, venuje sa ostatným nedávnym krízovým rokom súvisiacim s pandémiou COVID – 19, Vojnou na Ukrajine a súvisiacou energetickou krízou, popisuje postavenie Slovenska v najvýznamnejších ekonomicky a spoločensky zameraných indexoch (rebríčkoch krajín) voči okolitej konkurencii, ale i z hľadiska postavenia Slovenska medzi krajinami Európskej únie a vymenováva TOP 10 najlepších a najhorších opatrení Vlády SR od roku 2020.

1.1. Popis aktuálneho stavu ekonomiky SR

Slovensko bolo v prvej dekáde nového tisícročia označované za Európskeho tigra, najmä vďaka ekonomickému rastu, ktorý dosahoval ročné tempá rastu HDP v stálych cenách na úrovni od 5,5 % v roku 2002 do 10,83 % v roku 2007. Toto obdobie bolo charakterizované viacerými reformami, ktoré prispeli k tak vysokému rastu a spravili zo Slovenska ako novej členskej krajiny EÚ konkurencieschopnú a zaujímavú krajinu vyhľadávanú investormi.

V úvodnej kapitole bližšie rozoberáme makroekonomický vývoj na Slovensku za obdobie rokov 2013 až 2022 (v prípade nedostupnosti údajov za kratšie obdobie), ktorý bol v sledovanom období zo začiatku poznačený dozvukmi hospodárskej a finančnej krízy z roku 2008. V tabuľke 1 uvádzame vývoj reálneho tempa rastu HDP na Slovensku a vo vybraných krajinách medzi rokmi 2013 až 2022. Priemerné reálne tempo rastu HDP na Slovensku bolo na úrovni 2,11 %, čo je viac ako priemerné reálne tempo rastu HDP v EÚ či Eurozóne, no v porovnaní s ostatnými analyzovanými krajinami bolo najnižšie. Nižšie tempá rastu HDP Slovenska je možné pripísať viacerým faktorom. Jedným z nich je to, že od roku 2006 neboli na Slovensku prijaté takmer žiadne systémové reformy. Zároveň Slovensko v poslednej dekáde postupne stratilo našu najväčšiu konkurenčnú výhodu v podobe nižších nákladov práce. Najmä absencia významných reforiem, ktoré by viedli k zmene štruktúry ekonomiky Slovenska smerom od odvetví s nižšou pridanou hodnotou k odvetviam s vyššou pridanou hodnotou, negatívne prispela k postupnému poklesu reálneho rastu HDP.

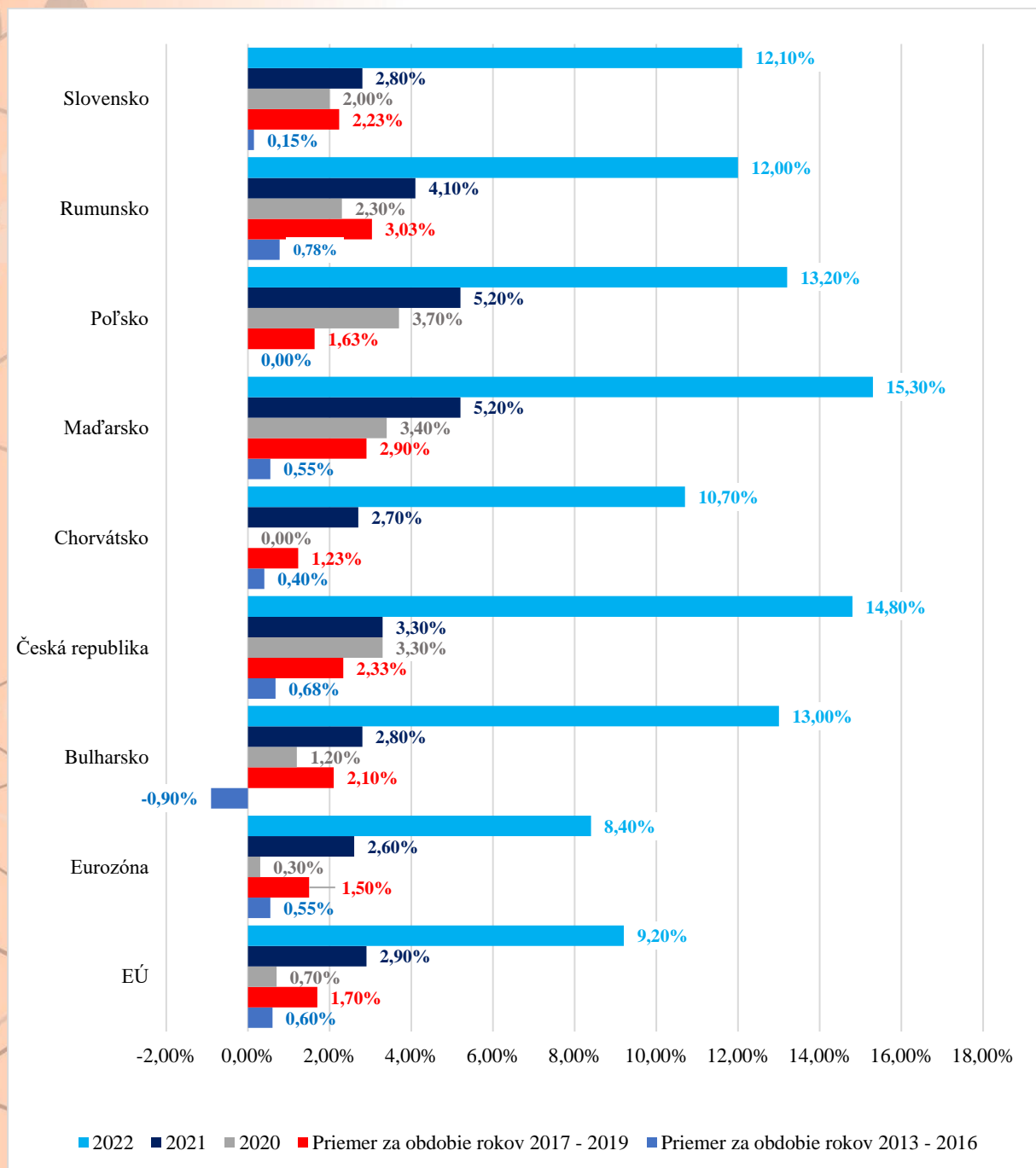
Tabuľka 1 Reálne tempo rastu HDP na Slovensku a vo vybraných krajinách medzi rokmi 2013 až 2022

Krajina	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Priemer
EÚ	-0,10 %	1,60 %	2,30 %	2,00 %	2,80 %	2,10 %	1,80 %	-5,60 %	5,40 %	3,50 %	1,58 %
Eurozóna	-0,20 %	1,40 %	2,00 %	1,90 %	2,60 %	1,80 %	1,60 %	-6,10 %	5,40 %	3,50 %	1,39 %
Bulharsko	-0,60 %	1,00 %	3,40 %	3,00 %	2,80 %	2,70 %	4,00 %	-4,00 %	7,60 %	3,40 %	2,33 %
Česká republika	0,00 %	2,30 %	5,40 %	2,50 %	5,20 %	3,20 %	3,00 %	-5,50 %	3,60 %	2,50 %	2,22 %
Chorvátsko	-0,40 %	-0,40 %	2,50 %	3,60 %	3,40 %	2,80 %	3,40 %	-8,60 %	13,10 %	6,30 %	2,57 %
Maďarsko	1,80 %	4,20 %	3,70 %	2,20 %	4,30 %	5,40 %	4,90 %	-4,50 %	7,20 %	4,60 %	3,38 %
Poľsko	0,90 %	3,80 %	4,40 %	3,00 %	5,10 %	5,90 %	4,50 %	-2,00 %	6,90 %	5,10 %	3,76 %
Rumunsko	0,30 %	4,10 %	3,20 %	2,90 %	8,20 %	6,00 %	3,90 %	-3,70 %	5,80 %	4,70 %	3,54 %
Slovensko	0,60 %	2,70 %	5,20 %	1,90 %	2,90 %	4,00 %	2,50 %	-3,40 %	3,00 %	1,70 %	2,11 %

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Eurostat, 2023

V sledovanom období bolo možné pozorovať takmer nepretržitý rast HDP, ktorý v roku 2020 narušila globálna pandémia Covid-19 a viedla k medziročnému poklesu tempa rastu HDP vo všetkých analyzovaných krajinách (viď kapitola venovaná priamo tejto téme). Počas pandémie Covid-19 dochádzalo vo všeobecnosti k obmedzeniu poskytovania služieb a obchodu ako takému vo forme zatvárania prevádzok či obmedzovaniu výroby, cestovania a pod. Nasledujúce roky 2021 a 2022 už boli rastové, nakoľko mnohé krajiny dokázali v nadväznosti na rôzne opatrenia (hlavne očkovanie) otvárať svoje ekonomiky a obnoviť tak ekonomickú činnosť takmer bez obmedzení. Slovensko medzi rokmi 2013 až 2022 dosiahlo kumulatívne tempo rastu na úrovni 22,93 %, čo je síce viac ako tempo rastu HDP EÚ, avšak spomedzi analyzovaných krajín je najnižšie. Pri pohľade na vývoj HDP len do roku 2020 bolo na tom Slovensko lepšie než Česká republika, Chorvátsko a Rumunsko. Práve v tomto v období počas a po pandémii začalo Slovensko narážať na svoje limity spojené so štruktúrou ekonomiky a na nízku podporu vedy a výskumu, s čím súvisí aj inovačný potenciál Slovenska.

Graf 1 Medziročná zmena HICP inflácie v sledovanom období rokov 2013 až 2022

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Eurostat, 2023

Ďalej analyzujeme infláciu meranú harmonizovaným indexom spotrebiteľských cien (HICP), ktorého metodika umožňuje priamo porovnávať krajiny medzi sebou. Priemerná miera inflácie na Slovensku medzi rokmi 2013 až 2022 bola na úrovni 2,42 %, čo bolo viac ako strednodobý cieľ Európskej centrálnej banky (ECB), ktorý hovorí o požadovanej miere inflácie

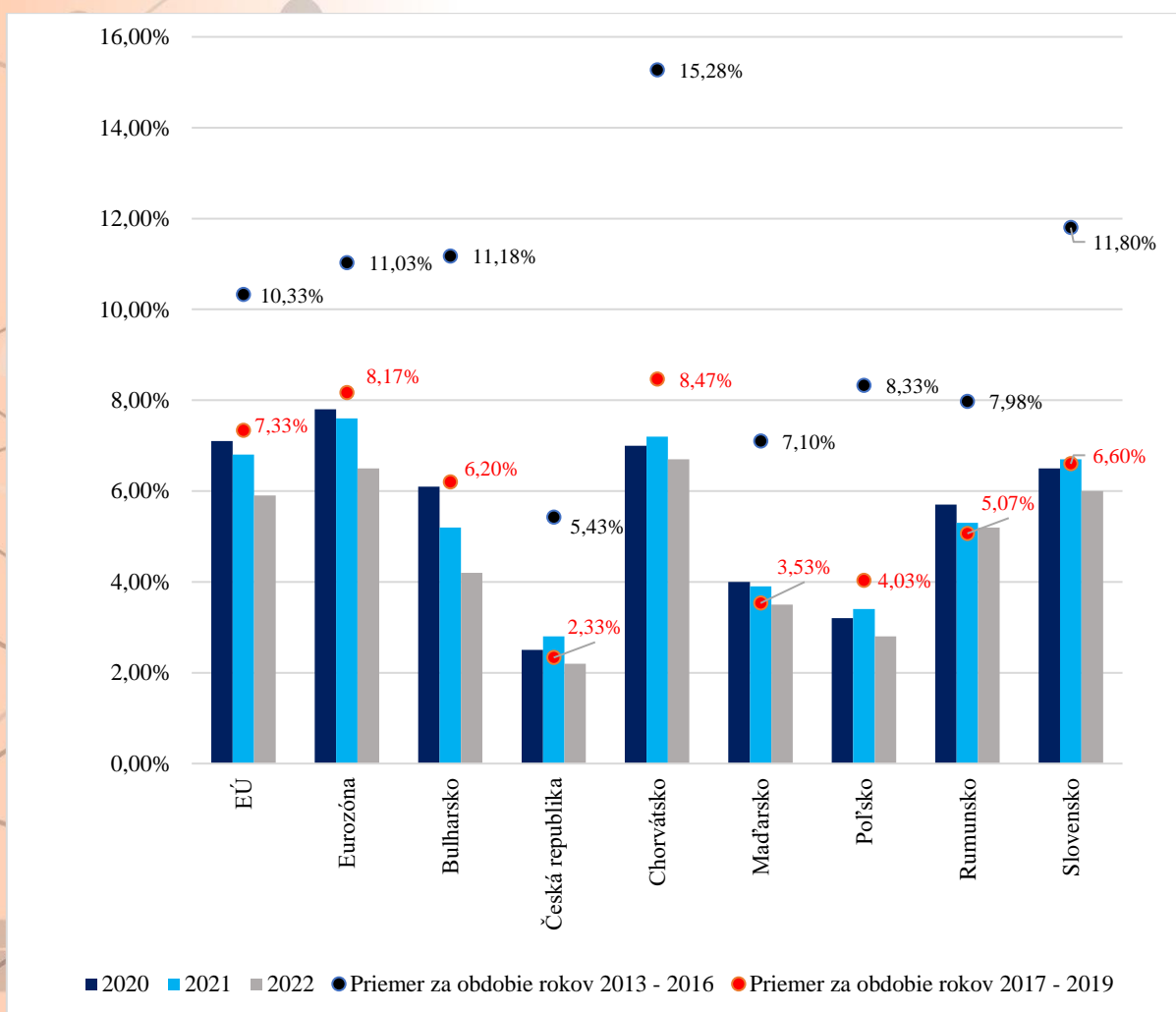

v strednodobom horizonte na približnej úrovni 2,00 %. S výnimkou Slovenska všetky ostatné krajiny majú svoje lokálne meny (Chorvátsko prijalo euro od 1.1.2023). V grafe 1 podrobnejšie prezentujeme vývoj inflácie na Slovensku a vo vybraných krajinách medzi rokmi 2013 až 2016, 2017 až 2019 a samostatne za roky 2020 až 2022. Nakoľko je Slovensko od roku 2009 súčasťou Eurozóny, realizácia monetárnej politiky spadá pod ECB. Od roku 2009 postupne ECB začala realizovať expanzívnu monetárnu politiku, ktorá bola primárne spojená s postupným znižovaním úrokových sadzieb k 0,00 % (k tejto úrovni sme sa dostali v roku 2016) a realizovaním viacerých stimulačných programov nákupu finančných aktív (tzv. kvantitatívne uvoľňovanie), ktoré mali za cieľ stabilizovať ekonomickú situáciu a podporiť ekonomický rast jednotlivých krajín Eurozóny, ktoré sa zotavovali po globálnej hospodárskej a finančnej kríze. Úroveň inflácie v rokoch 2013 až 2016 v žiadnej z krajín, vrátane Slovenska, nebola na cielenej úrovni 2,00 %. Bližšie k cielenej úrovni inflácie sme boli medzi rokmi 2017 až 2019, kedy ju priemerná miera inflácie na Slovensku mierne prevýšila. V roku 2020 bola miera inflácie na Slovensku na úrovni 2,00 % a v roku 2021 o 0,8 p. b. dokonca vyššia. Koncom roku 2021 začali mierne rásť ceny energií, čo sa prejavilo v plnom rozsahu až začiatkom roka 2022, najmä vplyvom vojenského konfliktu na Ukrajine a prvotnom obmedzení dodávok ropy a zemného plynu z Ruska, ktoré následne ešte viac obmedzili sankcie prijaté EÚ voči Rusku. Po takmer 22 rokoch preto Slovensko čelilo dvojcifrenej miere inflácie na úrovni 12,10 %. Primárnym determinantom takéhoto extrémneho rastu cien nie len na Slovensku, ale aj v ostatných krajinách (vrátane Eurozóny i EÚ, kde síce úroveň inflácie neprekročila dvojcifernú hodnotu) bol nárast cien energií (elektrickej energie) a cien komodít (zemného plynu a ropy), ktoré ovplyvnili finálnu cenu výrobkov a ktoré sú následne predávané spotrebiteľom.

V grafe 2 graficky zobrazujeme prehľad vývoja miery nezamestnanosti na Slovensku a v ostatných vybraných krajinách medzi rokmi 2013 až 2022. Miera nezamestnanosti, ktorá vyjadruje relatívny podiel nezamestnaných na ekonomicky aktívnom obyvateľstve, mala v sledovanom období na Slovensku klesajúci trend. Medzi rokmi 2013 až 2016 dosahovala priemerná miera nezamestnanosti úroveň 11,80 %, no už v nasledujúcom období rokov 2017 až 2019 bola priemerná miera nezamestnanosti na úrovni 6,60 % (čo je o 5,2 p. b. menej). Uvedený pokles bol spôsobený najmä lepším ekonomickým vývojom v tomto období. Pokles miery nezamestnanosti bol taktiež ovplyvnený aj aktívnou politikou podporujúcou

zamestnávanie, vrátane aktívnej politiky trhu práce zameranej na dlhodobo nezamestnaných. V pandemickom roku 2020 vzrástla miera nezamestnanosti oproti roku 2019 o 0,9 p. b. na 6,50 % a v roku 2021 medziročne vzrástla o 0,2 p. b. Tento nárast nebol s ohľadom na rozsah negatívnych dopadov pandémie Covid-19 až tak výrazný (dôvody pozri v samostatnej kapitole venovanej tejto téme). V roku 2022 bola miera nezamestnanosti na Slovensku už na úrovni 6,00 %, čo bolo pod priemerom Eurozóny a mierne nad priemerom EÚ, avšak krajiny ako Poľsko, Česká republika či Maďarsko v tomto roku dosiahli nižšiu úroveň nezamestnanosti.

Graf 2 Miera nezamestnanosti na Slovensku a vo vybraných krajinách medzi rokmi 2013 až 2022

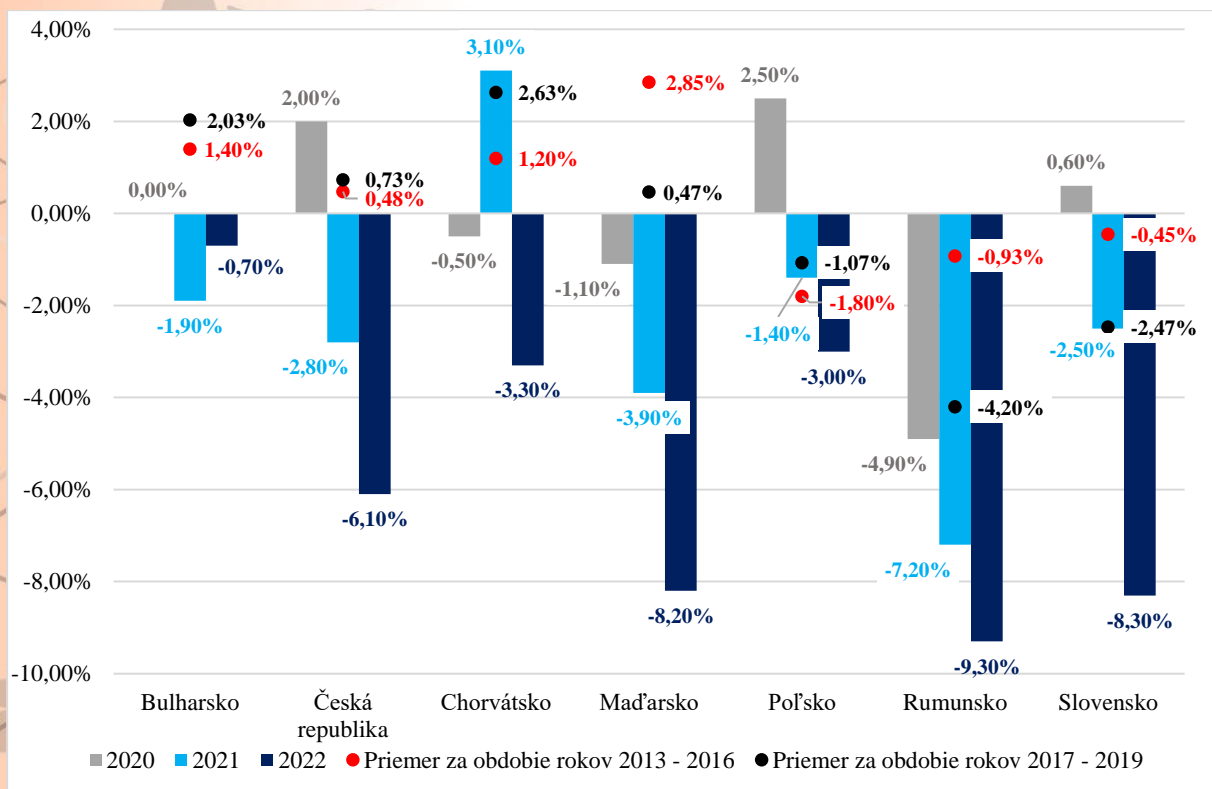

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Eurostat, 2023

Na grafe 3 zobrazujeme vývoj salda platobnej bilancie ako podielu na HDP vybraných krajín medzi rokmi 2013 až 2022. Saldo platobnej bilancie predstavuje štatistický výkaz zachytávajúci

ekonomické transakcie medzi rezidentmi na Slovensku a vo zvyšku sveta. Saldo platobnej bilancie na Slovensku dosahovalo ešte v rokoch 2013 a 2014 kladné hodnoty, avšak následne v roku 2015 a 2016 sme zaznamenali záporné saldo. Priemerné saldo platobnej bilancie na Slovensku bolo preto medzi rokmi 2013 až 2016 na úrovni -0,45 % z HDP, čo mohlo byť spôsobené poklesom bežného účtu platobnej bilancie. Medzi rokmi 2017 až 2019 sa deficit salda platobnej bilancie ešte zvýšil na úroveň - 2,47 % z HDP. V roku 2020 bolo takmer po 6-tich rokoch opäť zaznamenané prebytkové saldo platobnej bilancie, vrátane kladného salda bežného účtu platobnej bilancie. K tomuto výsledku prispelo kladné saldo na tovaroch a nižší deficit salda výnosov z investícií, kapitálu a práce, vrátane transferov. V roku 2022 pozorujeme výrazný nárast poklesu salda platobnej bilancie, ktoré kleslo o približne 5,80 p. b. oproti roku 2021 na -8,50 % HDP. Tento pokles bol spojený aj s extrémnym nárastom deficitu bežného účtu platobnej bilancie v prípade tovarov.

Graf 3 Saldo platobnej bilancie ako podiel na HDP príslušnej krajiny medzi rokmi 2013 až 2022

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Eurostat, 2023

HDP, jeho štruktúra a vývoj importu a exportu tovarov a služieb na HDP

V tabuľke 2 uvádzame relatívny podiel HDP na obyvateľa vybraných krajín na HDP EÚ rovnako prepočítaný na obyvateľa (HDP na obyvateľa v EÚ predstavuje 100 %). Cieľom všetkých krajín, najmä tých menších v EÚ, je približovať sa priemeru EÚ a prostredníctvom tejto konvergencie zvyšovať životnú úroveň obyvateľov. Slovensku sa podarilo v sledovanom období zvýšiť podiel nášho HDP na obyvateľa v porovnaní s EÚ o 2,7 p. b. (z 52,90 % v roku 2013 na 55,60 % v roku 2022). Vyšší podiel mala z vybraných krajín už len Česká republika (z 58,30 % v roku 2013 na 73,50 % v roku 2022), ktorej podiel vzrástol o 15,20 p. b. Podiel ostatných krajín bol nižší ako 50,00 %. Podiel HDP na obyvateľa v jednotlivých analyzovaných krajinách pri porovnaní s EÚ vzrástol v sledovanom období o viac ako 10 p. b. (s výnimkou Chorvátska, kde tento nárast predstavoval iba 8,80 p. b.). Aj na základe tohto ukazovateľa môžeme konštatovať, že vývoj Slovenskej ekonomiky, s čím je úzko prepojená aj životná úroveň, začal zaostávať za vývojom ostatných analyzovaných krajín. Rýchlejšiu konvergenciu HDP na obyvateľa krajiny k HDP na obyvateľa EÚ dosiahli chronologicky Česká republika, Rumunsko, Bulharsko, Poľsko, Maďarsko a Chorvátsko.

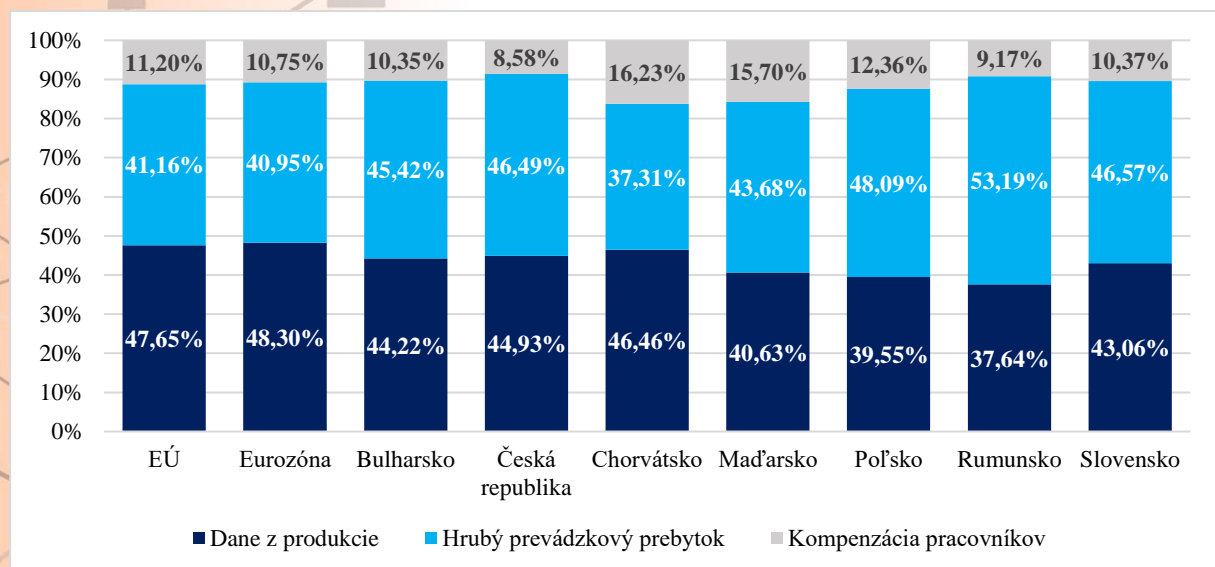
Tabuľka 2 Podiel HDP na obyvateľa príslušnej krajiny z HDP na obyvateľa EÚ medzi rokmi 2013 až 2022

Krajina	Bulharsko	Česká republika	Chorvátsko	Maďarsko	Poľsko	Rumunsko	Slovensko
2013	22,20 %	58,30 %	40,20 %	39,70 %	38,80 %	27,50 %	52,90 %
2014	22,40 %	56,40 %	39,10 %	40,50 %	39,70 %	28,40 %	53,00 %
2015	23,20 %	58,50 %	39,10 %	41,70 %	40,60 %	29,40 %	53,70 %
2016	24,30 %	59,60 %	40,30 %	42,00 %	39,20 %	30,20 %	53,10 %
2017	25,30 %	62,50 %	41,30 %	44,30 %	41,30 %	32,40 %	53,10 %
2018	26,40 %	65,50 %	42,60 %	45,90 %	42,90 %	34,90 %	54,50 %
2019	28,20 %	67,50 %	43,70 %	47,90 %	44,30 %	36,90 %	55,30 %
2020	29,60 %	67,20 %	41,50 %	47,10 %	45,70 %	38,10 %	57,00 %
2021	31,90 %	68,60 %	45,40 %	48,90 %	46,50 %	38,90 %	55,80 %
2022	35,20 %	73,50 %	49,00 %	49,90 %	49,30 %	42,60 %	55,60 %
2022 vs. 2013	13,00 p.b.	15,20 p.b.	8,80 p.b.	10,20 p.b.	10,50 p.b.	15,10 p.b.	2,70 p.b.

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Eurostat, 2023

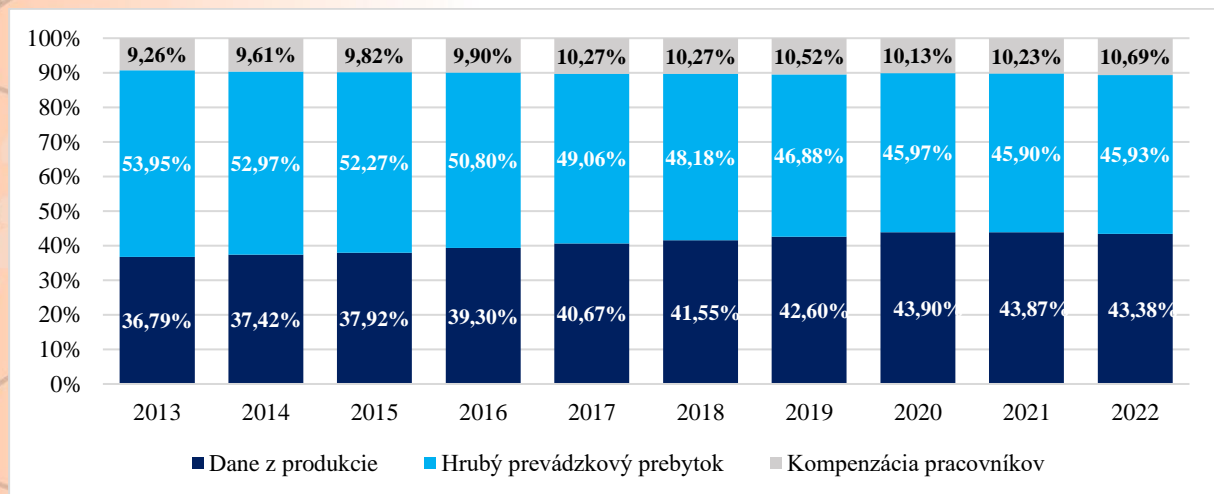
Štruktúra HDP, počítaného príjmovou metódou, bola na Slovensku veľmi podobná štruktúre ostatných krajín. Na grafe 4 zobrazujeme vývoj štruktúry HDP za obdobie rokov 2018 až 2022 vo vybraných krajinách, vrátane EÚ a Eurozóny. Jednoznačne najvyšší podiel na HDP mal v prípade Slovenska hrubý prevádzkový prebytok, ktorého päť-ročný priemerný podiel bol na úrovni 46,57 %, čo bolo o 5,41 p. b. viac ako v EÚ a o 5,62 p. b. viac ako v Eurozóne. Druhý najvyšší podiel na celkovom HDP tvorili na Slovensku dane z produkcie, ktorých podiel v sledovanom období predstavoval 43,06 %, čo bolo o približne 4,59 p. b. menej ako bol priemer EÚ a o 5,24 p. b. menej ako priemer Eurozóny. Najnižší podiel tvorili kompenzácie pracovníkov s 10,37 % podielom, ktorý bol o 0,83 p. b. nižší ako v EÚ a o 0,38 p. b. nižší ako v Eurozóne.

Graf 4 Priemerná štruktúra HDP počítaného príjmovou metódou vo vybraných krajinách medzi rokmi 2018 až 2022

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Eurostat, 2023

Graf 5 Vývoj štruktúry HDP počítaného príjmovou metódou na Slovensku medzi rokmi 2013 až 2022

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Eurostat, 2023

Na grafe 5 zobrazujeme štruktúru HDP počítaného príjmovou metódou na Slovensku v rokoch 2013 až 2022. V sledovanom období vzrástol podiel daní z produkcie na Slovensku o 6,59 p. b. z 36,79 % na 43,38 % a podiel kompenzácií pracovníkom o 1,43 p. b. z 9,26 % na 10,69 %. Naopak pokles bol zaznamenaný pri hrubom prevádzkovom prebytku, a to konkrétne o 8,02 p. b. (pokles z úrovne 53,95 % na 45,93 %).

Pre malú otvorenú ekonomiku, akou je aj tá naša, je dôležité byť aktívne zapojený do medzinárodného obchodu. Na jednej strane z dôvodu chýbajúcich tovarov či produktov, ktoré si v našich podmienkach nedokážeme vyrobiť či vypestovať, na strane druhej z dôvodu menšieho trhu, ktorý nedokáže úplne uspokojiť ponuku domácich podnikov a firiem.

Tabuľka 3 Priemerný podiel a zmena v dovoze a vývoze tovarov a služieb ako podielu na HDP vrátane pomeru vývozu k dovozu medzi rokmi 2018 až 2022

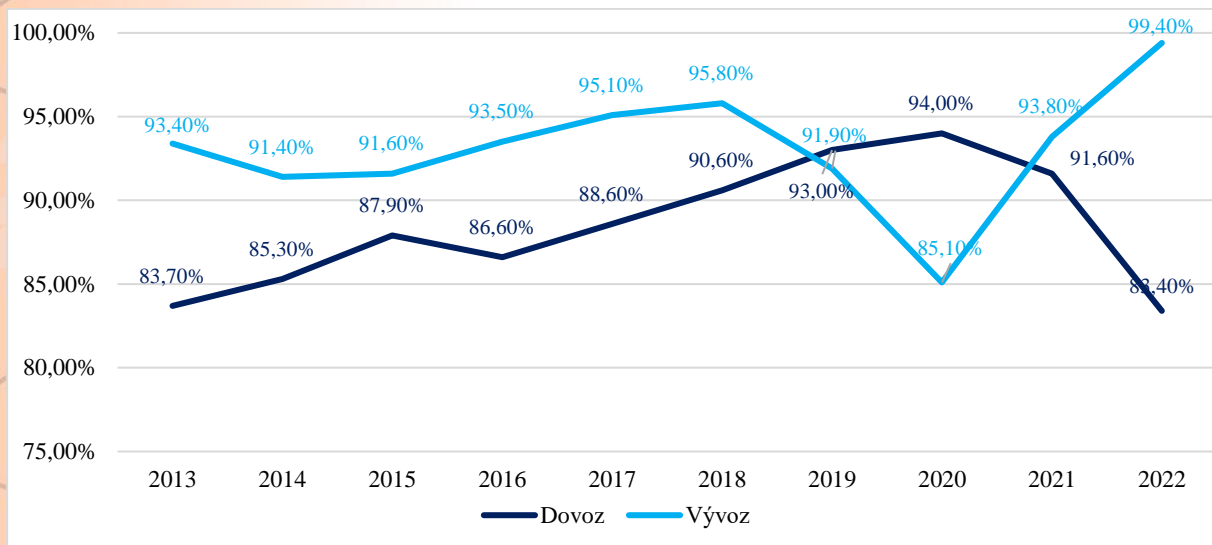
Krajina	Dovoz		Vývoz		Pomer vývozu k dovozu	
	Priemer	Zmena (p. b)	Priemer	Zmena (p. b)	Priemer	Zmena
EÚ	44,06 %	0,01	50,22 %	0,07	1,14	0,15
Eurozóna	42,92 %	0,01	49,14 %	0,07	1,14	0,14
Bulharsko	59,96 %	-0,05	63,10 %	0,03	1,05	0,15
Česká republika	69,02 %	-0,08	73,64 %	-0,02	1,07	0,11

Chorvátsko	48,82 %	0,03	50,68 %	0,11	1,04	0,17
Maďarsko	78,56 %	-0,01	82,94 %	0,07	1,06	0,10
Poľsko	48,80 %	0,00	55,76 %	0,10	1,14	0,20
Rumunsko	43,74 %	-0,02	40,44 %	0,02	0,92	0,09
Slovensko	90,52 %	-0,07	93,20 %	0,04	1,03	0,13

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Eurostat, 2023

V tabuľke 3 uvádzame vývoj podielu dovozu a vývozu tovarov a služieb ako podielu na HDP, vrátane relatívneho ukazovateľa pomeru vývozu k dovozu. Dovoz tovarov a služieb na Slovensku predstavoval 90,52 % z HDP (v priebehu sledovaného obdobia pokles o 0,07 p. b.) a vývoz mal 93,20 % podiel na HDP (nárast o 0,04 p. b.). Podiel Slovenského dovozu bol výrazne vyšší ako podiel dovozu v EÚ či Eurozóne, prípadne ostatných krajín. V prípade vývozu sme opäť boli na prvom mieste spomedzi všetkých analyzovaných krajín (žiadna z krajín nemala taký vysoký podiel vývozu na HDP ako Slovensko). Slovensko, rovnako ako ostatné analyzované krajiny s výnimkou Rumunska, viac vyviezlo ako doviezlo. V prípade Slovenska bol pomer vývozu k dovozu 1,03 (nárast v sledovanom období o 0,13 indikuje, že narástol objem tovarov a služieb, ktoré sme skôr exportovali ako importovali). Medzi analyzovanými krajinami boli aj také krajiny, ktorých pomer vývozu k dovozu bol vyšší ako na Slovensku, pričom najvyšší malo Poľsko a najnižší pomer pre zmenu malo Rumunsko. Na grafe 6 je zobrazený vývoj pomeru vývozu k dovozu na Slovensku medzi rokmi 2013 až 2022 na ročnej báze. V sledovanom období mal vývoz väčší podiel na HDP ako dovoz s výnimkou rokov 2019 a 2020, pričom tento prepád bol spôsobený najmä v roku 2020 globálnou pandémiou Covid-19.

Graf 6 Vývoj podielu vývozu k dovozu tovarov a služieb na HDP na Slovensku medzi rokmi 2013 až 2022

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Eurostat, 2023

Produktivita práce a demografia

Produktivita práce patrí medzi kľúčové ukazovatele súčasnosti a vyjadruje objem vyprodukovaných hodnôt pripadajúcich na jednu jednotku spotrebovanej práce za určité časové obdobie. Prostredníctvom digitalizácie a automatizácie dokážu ľudia vykonávať svoje činnosti rýchlejšie, efektívnejšie. Produktivita práce sa zvyšuje vyššími pracovnými zručnosťami či dokonalejšími technológiami. V tabuľke 4 uvádzame vývoj produktivity práce na osobu ako podielu na produktivite EÚ medzi rokmi 2018 až 2022 vo vybraných krajinách. Medzi rokmi 2018 až 2022 došlo k poklesu tohto ukazovateľa na Slovensku o 1,20 p. b. (pokles z úrovne 73,30 % v roku 2018 na 72,10 % v roku 2022). V prípade ostatných krajín vzrástol podiel produktivity práce v sledovanom období (najviac vzrástla produktivita práce ako podiel na HDP EÚ o 11,70 p. b. v Rumunsku, o 7,90 p. b. v Poľsku a o 6,80 p. b. v Bulharsku).

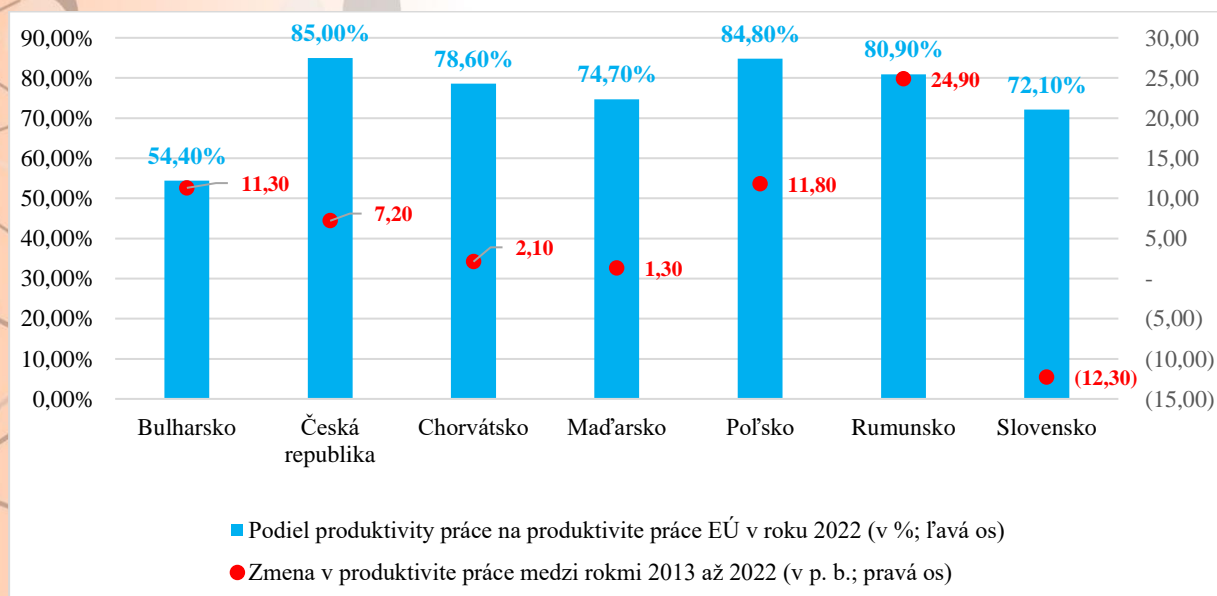

Tabuľka 4 Vývoj produktivity práce na osobu ako podielu na produktivite práce EÚ medzi rokmi 2018 až 2022

Krajina	2018	2019	2020	2021	2022	Zmena 2022 vs. 2018
Bulharsko	47,60 %	49,00 %	51,00 %	53,40 %	54,40 %	6,80 p. b.
Česká republika	83,80 %	85,70 %	86,20 %	85,50 %	85,00 %	1,20 p. b.
Chorvátsko	74,50 %	74,60 %	72,10 %	75,90 %	78,60 %	4,10 p. b.
Maďarsko	69,40 %	70,80 %	71,80 %	72,40 %	74,70 %	5,30 p. b.
Poľsko	76,90 %	79,80 %	82,00 %	82,00 %	84,80 %	7,90 p. b.
Rumunsko	69,20 %	73,00 %	76,20 %	76,90 %	80,90 %	11,70 p. b.
Slovensko	73,30 %	73,60 %	75,20 %	74,00 %	72,10 %	-1,20 p. b.

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Eurostat, 2023

Graf 7 Podiel produktivity práce na osobu vo vybraných krajinách na produktivite práce EÚ v roku 2022 a zmena podielu produktivity práce medzi rokmi 2013 až 2022

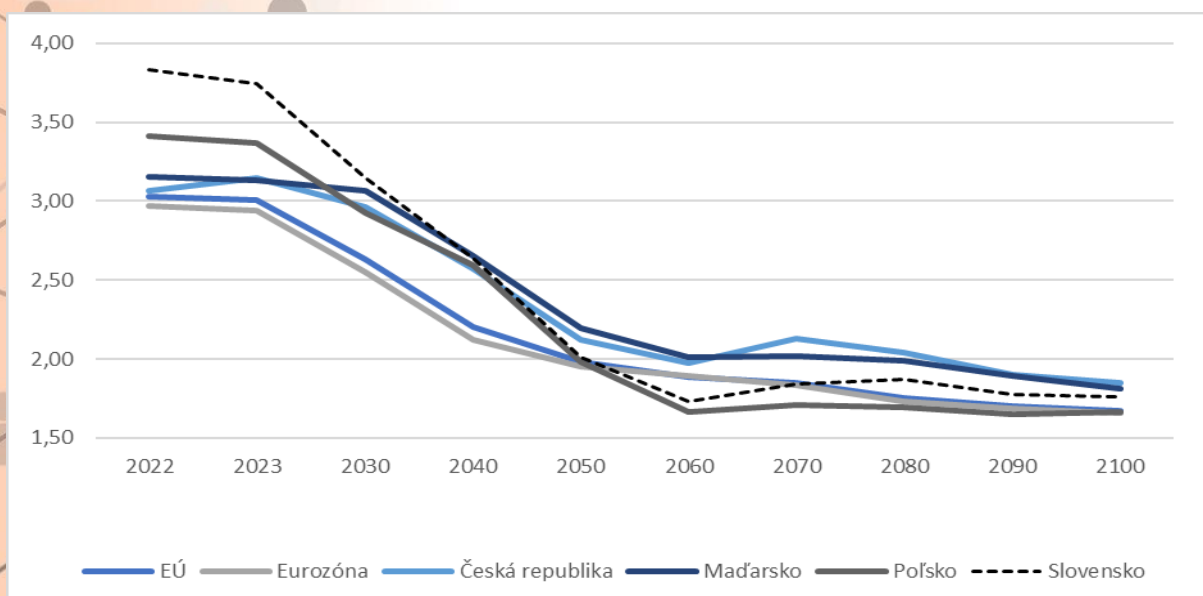
Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Eurostat, 2023

Na grafe 7 je zobrazený vývoj podielu produktivity práce vo vybraných krajinách na produktivite práce EÚ v roku 2022 a zmenu podielu produktivity práce medzi rokmi 2013 až 2022. V priebehu posledných desiatich rokov poklesol podiel produktivity práce na Slovensku voči EÚ o 12,30 p. b., pričom v prípade ostatných krajín bolo možné pozorovať nárast hodnoty

tohto ukazovateľa. Najvyšší nárast podielu produktivity práce bolo možné pozorovať v Rumunsku, Poľsku a Bulharsku. Zaujímavý nárast bolo možné pozorovať aj v Českej republike, a to konkrétne o 7,20 p. b.. Ako uvádza Tomek (2023), Slovensko v posledných rokoch čelilo poklesu produktivity práce, ktorú však sprevádzal relatívne silný rast miezd, čo môže v budúcnosti viesť k zhoršeniu medzinárodnej konkurencieschopnosti slovenských výrobcov.

Poslednou analyzovanou oblasťou bola oblasť demografie. V rámci demografie venujeme pozornosť projektovanému vývoju počtu pracujúcich pripadajúcich na jedného dôchodcu na Slovensku (ex ante do budúcnosti) a na priemernú strednú dĺžku dožitia pri narodení (ex post). Projektovaný vývoj počtu pracujúcich, ktorí pripadajú na jedného dôchodcu na Slovensku od roku 2022 do roku 2100 je zobrazený na grafe 8. Na základe projekcie Eurostatu konštatujeme, že v celej EÚ i nami vybraných krajinách, vrátane Slovenska, očakávame pokles počtu pracujúcich na jedného dôchodcu. V prípade EÚ do roku 2100 pôjde o pokles na úrovni 1,36 osoby (z 3,03 v roku 2022 na 1,68 v roku 2100). Najvýraznejší pokles v počte osôb (o približne 2,07) pripadajúcich na jedného dôchodcu očakávame na Slovensku, čo by znamenalo pokles z 3,83 na 1,76 (Slovensko je na tom v rámci tohto ukazovateľa najlepšie v porovnaní s ostatnými krajinami v súčasnosti).

Graf 8 Projektovaný vývoj počtu pracujúcich pripadajúcich na jedného dôchodcu na Slovensku od roku 2022 do roku 2100

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Eurostat, 2023

Projektovaný vývoj počtu pracujúcich pripadajúcich na jedného dôchodcu bude do budúcnosti ovplyvnený dvomi kľúčovými faktormi – nízkou natalitou a vyššou očakávanou strednou dĺžkou dožitia. Tieto dva faktory budú mať do budúcnosti vplyv na to, že do skupiny ekonomicky aktívneho obyvateľstva bude prirodzenou cestou pribúdať stále menej pracujúcich ľudí, pričom do dôchodku bude odchádzať stále viac ľudí. Uvedené faktory budú negatívne vplývať aj na udržateľnosť verejných financií a následne aj na výšku dôchodkov z tzv. priebežného dôchodkového piliera (označovaného aj ako 1. pilier). Zmienené skutočnosti predstavujú veľkú výzvu pre Slovensko do budúcnosti. Dvomi možnosťami ako zmierniť negatívne dopady tejto projekcie je sústredenie sa na zvyšovanie produktivity práce a druhou možnosťou je riadená migrácia, ktorá by dokázala pokryť chýbajúce pracovné sily a navýšiť tak skupinu ekonomicky aktívneho obyvateľstva.

V tabuľke 5 uvádzame vývoj priemernej strednej dĺžky dožitia pri narodení. Roky 2020 a 2021 boli negatívne ovplyvnené veľkým množstvom úmrtí spojených s pandemiou Covid-19. V tabuľke 5 okrem priemernej strednej dĺžky dožitia uvádzame aj jej zmeny medzi rokmi 2021 a 2013, resp. 2019 a 2013. Stredná dĺžka dožitia na Slovensku vzrástla medzi rokmi 2013 až 2019 o 1,25 roka (ostatné krajiny zaznamenali v sledovanom období nižší nárast). Stredná dĺžka dožitia klesla na Slovensku medzi rokmi 2013 až 2021 o 1,80 roka (najvýraznejšie po Bulharsku a Rumunsku). Najnižší pokles zaznamenali v EÚ, v Českej republike, Chorvátsku, Maďarsku i Poľsku. V tejto súvislosti roky 2020 až 2021 nie je vhodné zahrnúť do porovnávania. Na základe uvedených údajov a veľkého poklesu v strednej dĺžke dožitia konštatujeme, že nám z dôvodu pandémie Covid-19 v priebehu posledných dvoch rokov primárne zomierali ľudia vo vyššom veku.

Tabuľka 5 Priemerná stredná dĺžka dožitia pri narodení medzi rokmi 2013 a 2021 (údaje za rok 2022 neboli k dispozícii)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Rozdiel 2019 vs. 2013	Rozdiel 2021 vs. 2013
EÚ	80,40	80,80	80,50	80,85	80,85	80,95	81,25	80,35	80,05	0,85	-0,35
Bulharsko	74,95	74,55	74,70	74,90	74,90	75,05	75,20	73,75	71,55	0,25	-3,40
Česká republika	78,25	78,90	78,65	79,10	79,05	79,10	79,30	78,30	77,30	1,05	-0,95

Chorvátsko	77,75	77,85	77,45	78,15	77,95	78,20	78,55	77,80	76,70	0,80	-1,05
Maďarsko	75,65	75,85	75,65	76,15	75,90	76,15	76,40	75,65	74,25	0,75	-1,40
Poľsko	77,10	77,70	77,55	77,95	77,85	77,70	78,00	76,60	75,60	0,90	-1,50
Rumunsko	75,15	75,00	75,00	75,40	75,30	75,45	75,70	74,35	72,90	0,55	-2,25
Slovensko	76,50	76,90	76,65	77,25	77,25	77,35	77,75	76,95	74,70	1,25	-1,80

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Eurostat, 2023

Záver

Ekonomický vývoj Slovenska zaostával za vývojom našej ekonomiky z prvej dekády nového milénia. Z ekonomického tigra Strednej Európy – Slovenska - s 5,50 % až 10,83 % tempom rastu HDP sa stala krajina, ktorá dosahovala počas poslednej dekády výrazne miernejšie tempá rastu. Postupne sa tempo ekonomického rastu na Slovensku približovalo priemeru EÚ a v posledných 3 rokoch dokonca pokleslo pod priemer EÚ. Ekonomika Slovenska začala spomaľovať aj z dôvodu absencie reforiem, ktoré by dokázali spraviť zo Slovenska opäť atraktívnu krajinu pre zahraničných investorov. Inflácia na Slovensku bola v sledovanom období na priemernej úrovni 2,42 %, pričom v priebehu posledných 3 rokov aj vplyvom exogénnych faktorov ako nárast cien energií, vojnový konflikt na Ukrajine, prípadne obmedzovanie importu energetických surovín z Ruska, bola na úrovni 5,63 % (v roku 2022 podľa oficiálnych štatistík dosiahla medziročná miera inflácie úroveň 12,10 %). Z pohľadu malej otvorenej ekonomiky Slovensko v priebehu posledných rokov dosahovalo negatívne saldo platobnej bilancie (s výnimkou roku 2020), ktoré v roku 2022 dosiahlo úroveň 8,30 % HDP.

Z pohľadu konvergenencie Slovenskej ekonomiky k úrovni EÚ bolo možné v poslednej dekáde pozorovať mierne zlepšenie. HDP na obyvateľa na Slovensku tvorilo 52,90 % z úrovne EÚ v roku 2013, pričom v roku 2022 to bolo už 55,60 %, čo predstavovalo nárast o 2,70 p. b.. Ostatné krajiny ako Česká republika, Maďarsko, Poľsko, Rumunsko, Bulharsko či Chorvátsko dosiahli v sledovanom období vyšší nárast HDP na obyvateľa v porovnaní s EÚ. Dlhodobý najvyšší podiel na HDP počítanom príjmovou metódou na Slovensku tvoril hrubý prevádzkový prebytok, nasledovaný daňami z produkcie a menší podiel predstavovali kompenzácie pracovníkov. Aj v poslednej dekáde bolo Slovensko primárne vývoznou (exportnou) krajinou, pričom podiel vývozu na HDP vzrástol v sledovanom období z 93,40 % na 99,40 %. Paralelne

s vývozom rástol aj podiel dovozu z 83,70 % v roku 2013 na 91,60 % v roku 2021 (v roku 2022 vplyvom zavedenia sankcií voči Rusku a obmedzeniu importu z tejto krajiny poklesol podiel dovozu tovarov a služieb na HDP na 83,40 %, t. j. pod úroveň z roku 2013). Jedine v období rokov 2019 a 2020 dosiahol dovoz vyšší podiel na HDP ako vývoz.

Z pohľadu vývoja produktivity práce (vyjadrenom ako percento z produktivity práce EÚ) sme na Slovensku pozorovali pokles z úrovne 73,30 % v roku 2018 na 72,10 % v roku 2022 (ostatné analyzované krajiny zaznamenali výraznejšie nárasty v produktivite práce a v roku 2022 mali vyššiu produktivitu práce ako my). Ak sa pozrieme na dlhšie obdobie rokov 2013 až 2022, produktivita práce na Slovensku poklesla o 12,30 p. b.. V súvislosti s vývojom pracovnej sily a sekundárne aj v nadväznosti na dôchodkový systém na Slovensku sme sa pozreli na projekciu vývoja počtu pracujúcich pripadajúcich na jedného dôchodcu. Podľa projekcií Európskej komisie pripadá na jedného dôchodcu na Slovensku v roku 2022 3,83 pracujúcich, pričom tento podiel má do roku 2050 poklesnúť na 2,64 a v roku 2100 až na 1,78. Do roku 2030 preto môžeme na Slovensku očakávať pokles počtu pracujúcich pripadajúcich na jedného dôchodcu o 0,69, do roku 2050 o 1,82, do roku 2017 o 1,99 a do roku 2022 o 2,07. Indikovaný pokles počtu pracujúcich bude predstavovať problém pri obsadzovaní pracovných pozícií. V poslednej dekáde sa na Slovensku zvýšila medzi rokmi 2013 až 2019 priemerná stredná dĺžka dožitia o 1,25 roka, čo znamená, že ľudia sa v priemere dožívali viac rokov. Zámerne sme vynechali roky 2020 a 2021, ktoré boli charakterizované výrazne väčšou mortalitou ľudí spôsobenou ochorením Covid-19, nakoľko skresľovali údaj o zmene strednej dĺžky dožitia (pri ich zahrnutí by medzi rokmi 2013 až 2021 poklesla stredná dĺžka dožitia na Slovensku o 1,80 roka).

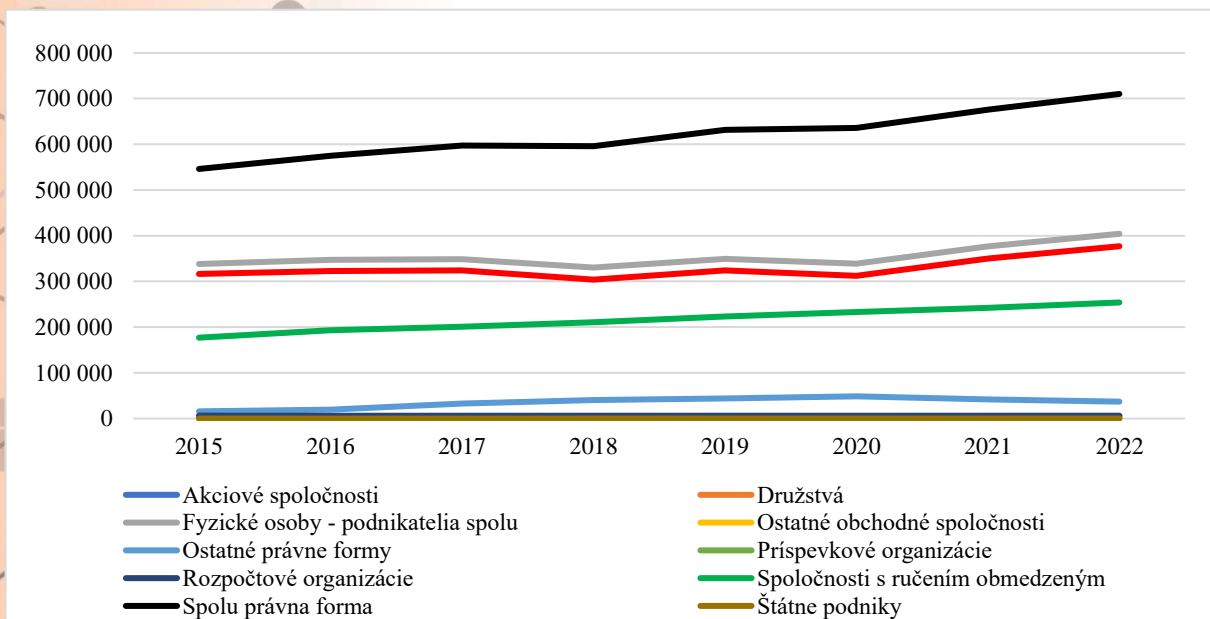
1.2. Ukazovatele výkonnosti podnikateľskej sféry

Výkonnosť podnikateľskej sféry je kľúčovým predpokladom na to, aby ekonomika štátu prosperovala. Firmy, ktoré sú schopné vytvárať hodnoty a zamestnávajú ľudí sú hnacou silou ekonomiky. Podnikateľské prostredie, ktoré tvorí množstvo oblastí záujmu je dôležitým predpokladom úspechu každej krajiny. Náhľad na niektoré výkonové ukazovatele a ich výkon v čase nám naznačí, v akom stave je podnikateľské prostredie krajiny, či nové firmy vznikajú, či sú alebo nie sú schopné generovať nové pracovné miesta a ako sa mení štruktúra ekonomiky. Poznanie týchto faktorov nám umožňuje definovať v neskorších častiach dokumentu faktory, ktoré sú nevyhnutné na zvýšenie konkurencieschopnosti slovenskej ekonomiky.

Štruktúra podnikateľského prostredia v SR a vývoj podnikateľskej aktivity v SR

Podnikateľská aktivita na Slovensku od roku 2015 kontinuálne rástla. Väčšina právnych foriem podnikania tvoria FO živnostníci, ktorých počet narástol na viac ako 376 tisíc. Z právnických osôb je najčastejší výskyt spoločností s ručením obmedzením, ktorých počet v roku 2022 presiahol 250 tisíc. Počet štátnych podnikov poklesol z 18 na 12. Častý je výskyt právnej formy akciových spoločností, ktorých je viac ako 5300.

Graf 9 Vývoj počtu inštitucionálnych jednotiek na Slovensku od roku 2015

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Štatistického úradu SR

Štruktúra slovenských podnikov sa dlhodobo nemení. Najväčšie zastúpenie majú malé a stredne veľké firmy, ktorých podiel na celkovom počte podnikov dlhodobo prevyšuje 99 %. Z celkovej početnosti je až 97 % podnikov v roku 2021 v kategórii mikropodnikateľov do 9 zamestnancov.

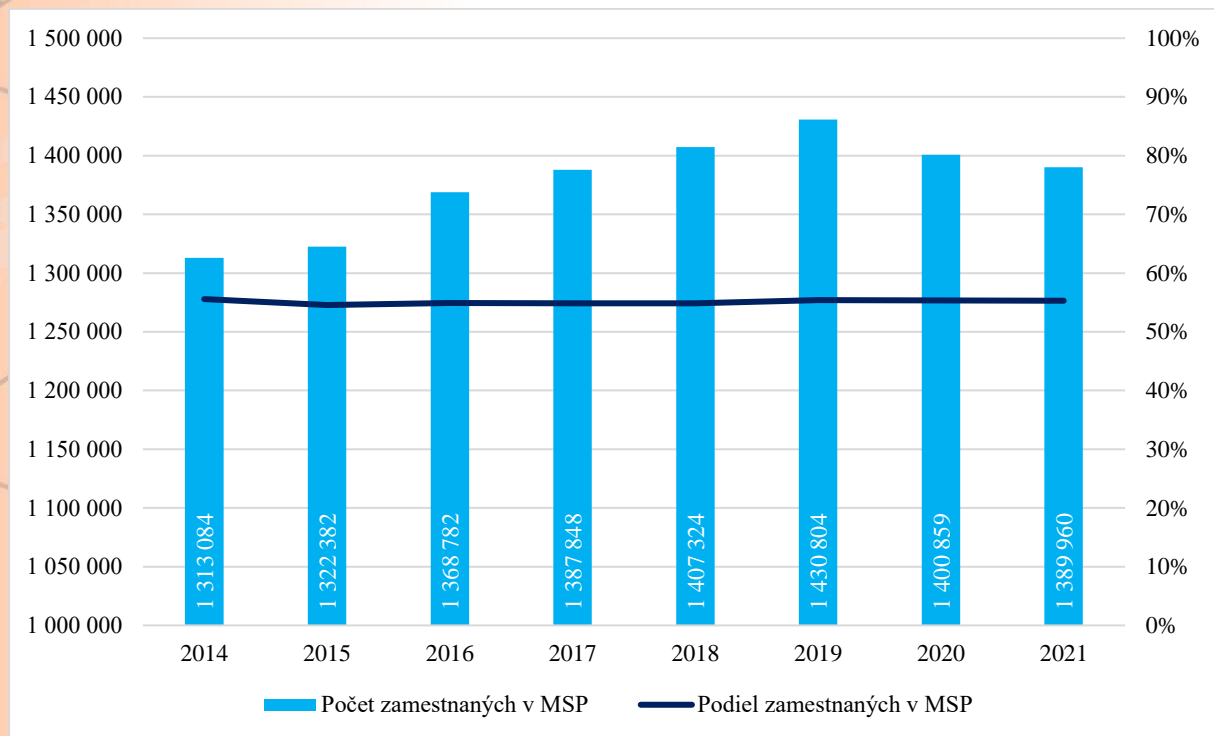
Tabuľka 6 Podiel podnikov podľa veľkostnej štruktúry na celkovom počte podnikov

Typ podniku	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Mikropodniky	96,90 %	96,90 %	97,12 %	96,87 %	96,79 %	96,94 %	97,18 %	97,35 %
Malé podniky	2,50 %	2,44 %	2,27 %	2,49 %	2,56 %	2,45 %	2,26 %	2,12 %
Stredné podniky	0,49 %	0,53 %	0,49 %	0,52 %	0,53 %	0,49 %	0,46 %	0,43 %
Veľké podniky	0,11 %	0,13 %	0,11 %	0,12 %	0,12 %	0,11 %	0,11 %	0,10 %
Spolu MSP	99,89 %	99,87 %	99,89 %	99,88 %	99,88 %	99,89 %	99,89 %	99,90 %

Zdroj: Slovak Business Agency

Napriek drvivému počtu malých a stredne veľkých podnikov na celkovej početnosti podnikov tvoria MSP asi 55 % podiel na celkovej zamestnanosti. Počet zamestnaných v MSP osciluje na úrovni 1,4 milióna. Podrobné údaje sú zverejnené na grafe 10.

Graf 10 Počet zamestnaných v MSP a podiel zamestnaných v MSP na celkovom počte zamestnaných v ekonomike

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Štatistického úradu SR

Z hľadiska rozloženia jednotlivých podnikateľských subjektov v sektoroch ekonomiky konštatujeme, že od roku 2014 došlo k prevažujúcemu počtu vzniku podnikov nad zánikmi podnikov. To malo za následok postupný nárast celkového počtu podnikateľských subjektov. Vo vybraných sektoroch ekonomiky sme ďalej identifikovali odvetvia s najvyšším absolútnym počtom podnikateľských subjektov. Najviac podnikateľských subjektov pôsobí v odvetví stavebníctva. Počet podnikateľských subjektov v sektore vzrástol medzi rokmi 2014 a 2022 o 41 %. Druhým najpočetnejším sektorom je odvetvie obchodu (veľkoobchod, maloobchod, oprava motorových vozidiel). Počet subjektov v tomto sektore ekonomiky však v sledovanom období klesol o 27 %.

Dynamicky sa spomedzi vyhodnotených sektorov ekonomiky vyvíjal najmä počet podnikateľských subjektov v odvetví ubytovacích služieb. Počet subjektov v odvetví mal klesajúcu tendenciu až do roku 2018 (medzi rokmi 2014 a 2018 došlo k poklesu o asi 8 %). Následne sa však trend otočil a počet subjektov postupne narástol až na 20 909, teda v sledovanom období o 4 %. Zaujímavé je, že na počte subjektov sa negatívne neprejavili ani

obmedzenia počas krízy COVID – 19 (viď kapitola „Krizové roky 2020 – 2022“), kedy došlo len k určitému spomaleniu rastu, avšak ten sa dynamicky zrýchlil v rokoch 2021 a 2022.

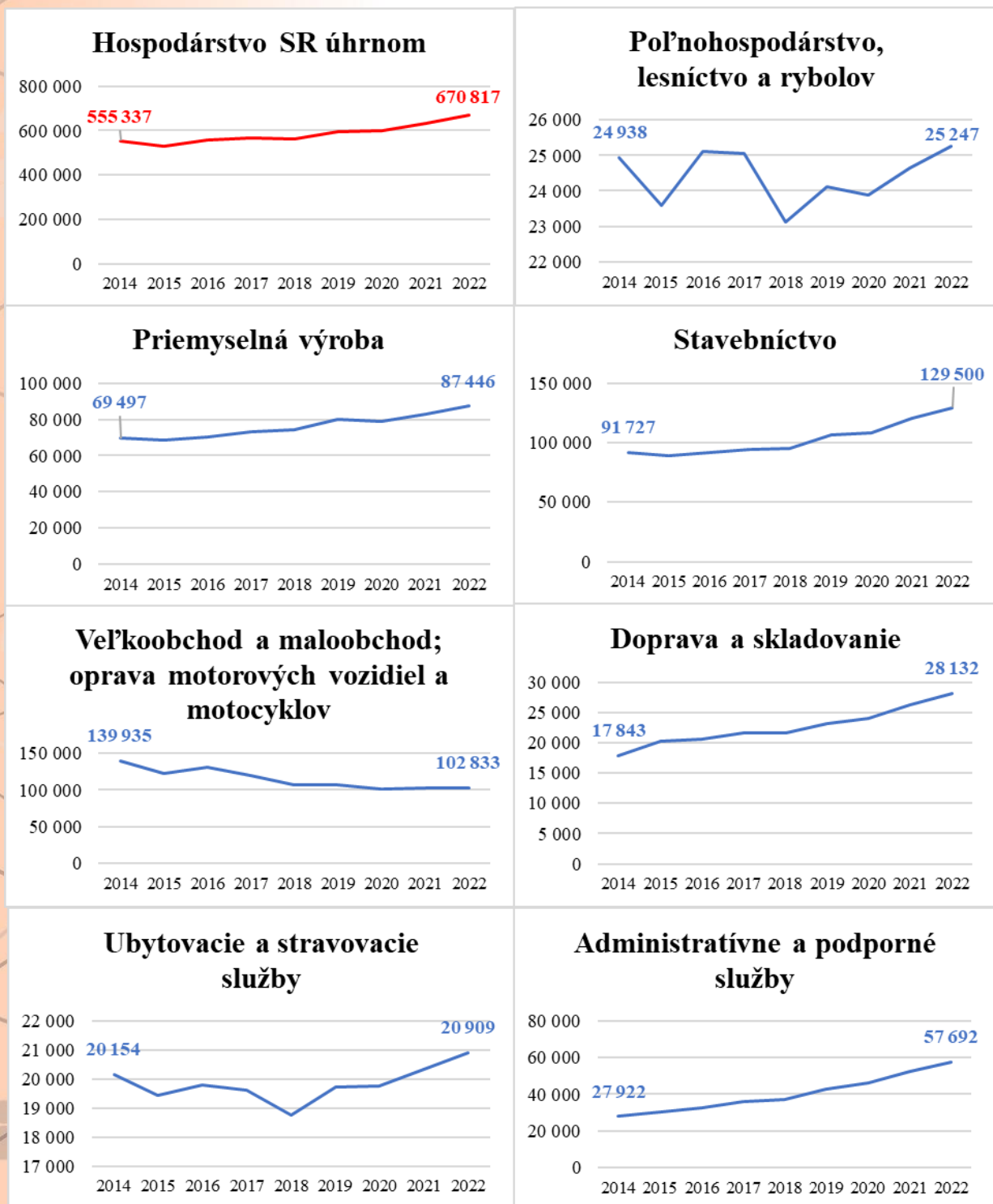
Výrazne vzrástol počet podnikateľských subjektov v odvetví administratívnych a podporných služieb a to z 27 922 v roku 2014 na 57 692 v roku 2022 (o 107 %). Taktiež výrazne rástol počet podnikov v segmente dopravy a skladovania a to medzi rokmi 2014 a 2022 o 58 %.

Výrazne nerovnomerne sa vyvíja počet subjektov v sektore poľnohospodárstva a lesníctva. Ten síce v sledovanom období mierne vzrástol z 24 938 na 25 247 (o 1%), avšak v sledovanom období dno počtu evidovaných subjektov bolo dosiahnuté v roku 2018 a to 23 133 subjektov.

Spomedzi ostatných sektorov ekonomiky stojí za zmienku ešte vývoj podnikateľských subjektov v sektore vzdelávania, ktorý sa od roku 2014 zvýšil z 6 472 na 9 632 (o 49 %). Vzrástol aj počet podnikateľských subjektov v segmente umenia, zábavy a rekreácie, a to o viac ako 107 %, zo 4 408 na 8 981 subjektov. Výrazne vzrástol počet podnikateľských subjektov v oblasti nehnuteľností, pričom tento sektor je tiež počtom významný a narástol zo 14 965 subjektov na 19 251 subjektov, teda o 39 %. Opačný trend bol pozorovaný v segmente finančných a poisťovacích činností, kedy sa počet subjektov postupne znížil o 11 %, na 13 266 subjektov v roku 2022. Narástol však aj počet podnikateľských subjektov v oblasti verejnej správy, obrany a povinného sociálneho zabezpečenia z 10 na 15. Značí to, že štát sa vo zvýšenej miere podieľa na podnikateľskej činnosti v rôznych segmentoch, aj keď z hľadiska celkového počtu subjektov je tento počet zanedbateľný.

Rastúci počet podnikov v ekonomike je znakom, že podnikateľské prostredie napriek problémom stimuluje vznik nových podnikov.

Graf 11 Počet podnikateľských subjektov (vrátane SZČO) vo vybraných (najpočetnejších) odvetviach

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov Štatistického úradu SR

Tržby

Výkonnostným ukazovateľom jednotlivých sektorov hospodárstva sú tržby podnikov. Z hľadiska tržieb podnikov dlhodobo asi 60 % podnikov (právnických osôb) vykazuje zisk. Rastie podiel podnikov vykazujúcich nulové hodnoty zisku. Podiel podnikov v strate sa znížil na úroveň 36 %. Výsledky ponúkame v tabuľke 7.

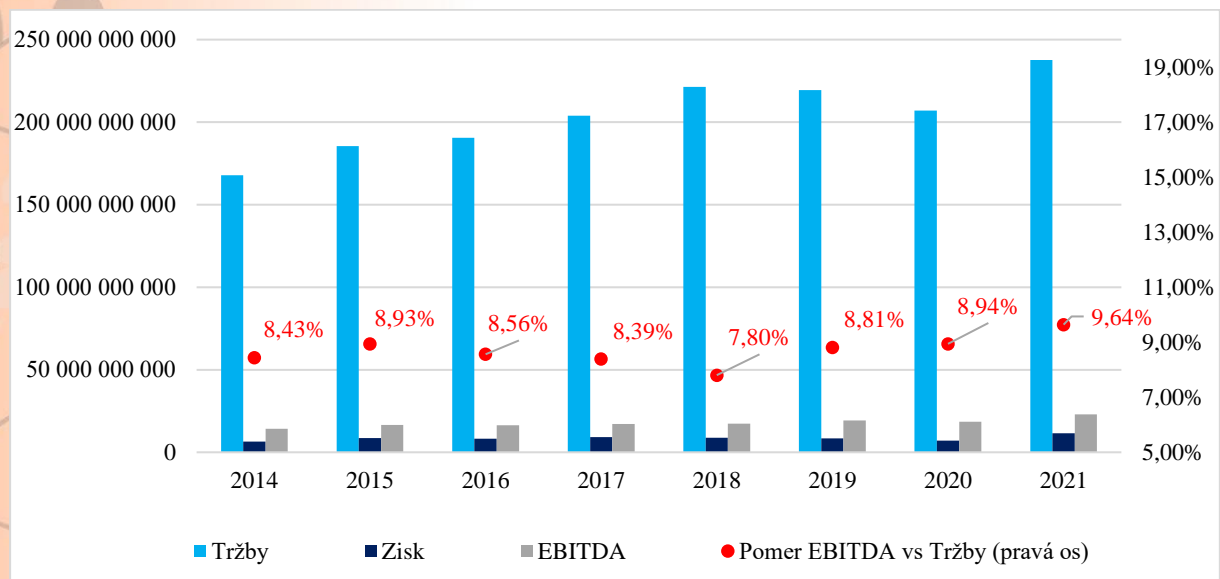
Tabuľka 7 Podiel podnikov v strate, zisku a s nulovými hodnotami

Rok	Zisk	Nulové hodnoty	Strata
2014	57 %	3 %	40 %
2015	60 %	2 %	38 %
2016	60 %	3 %	37 %
2017	59 %	3 %	38 %
2018	57 %	8 %	36 %
2019	58 %	7 %	36 %
2020	55 %	8 %	38 %
2021	55 %	9 %	36 %

Zdroj: Finstat

Tržby slovenských podnikov v roku 2021 dosiahli viac ako 237 mld. eur. Samotný zisk, ktorý vytvorili slovenské podniky, bol na úrovni viac ako 11 mld. Z pohľadu finančných manažérov je dôležitý ešte zisk pred úrokmi, zdanením a odpismi (tzv. EBIDTA). Pomer EBIDTA voči tržbám postupne kontinuálne rastie, avšak pohybuje sa pod hranicou 10 %.

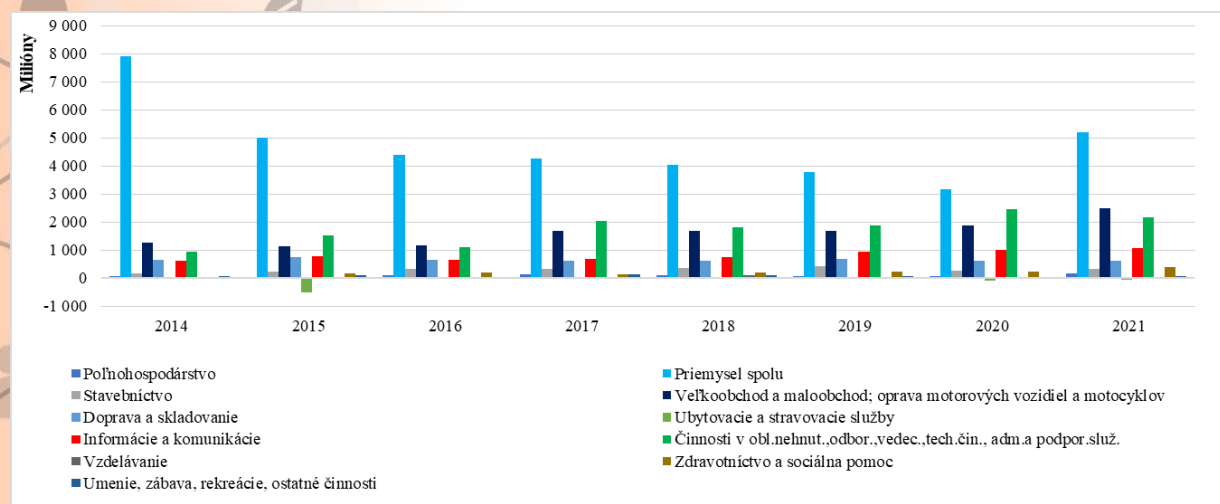
Graf 12 Zisky a tržby slovenských firiem

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Finstat-u

Z pohľadu vývoja ziskovosti jednotlivých sektorov vidíme, že dlhodobo najvyšší kladný výsledok hospodárenia pred zdanením dosahuje odvetvie priemyslu, najmä priemyselnej výroby. Z celkového hľadiska v sledovanom období rekordný výsledok hospodárenia dosiahol priemysel v roku 2014, kedy bol výsledok hospodárenia takmer osem miliárd eur. V tomto roku sa darilo najmä automobilovému priemyslu, ktorý potiahol vývoj v celom sektore.

Graf 13 Vývoj výsledku hospodárenia pred zdanením za vybrané sektory podnikateľskej sféry v mil. eur

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov Štatistického úradu SR

Ziskovosť v ostatných sektoroch ekonomiky v období rokov 2014 – 2021 bola pozitívna, okrem sektora ubytovacích a stravovacích služieb. Tie sa dostali do straty, najmä v roku 2015 a následne aj v rokoch 2018, 2020 a 2021. Dlhodobo rastie ziskovosť IT sektora (sektor informácie a technológie), kedy kumulovaný výsledok hospodárenia pred zdanením dosiahol viac ako 1 mld. eur. Rástol aj kladný zostatok činností v oblasti nehnuteľností, pričom kladný výsledok hospodárenia kumulatívne postupne dosiahol až 2,1 mld. eur. Oproti roku 2014 ide o výrazný nárast ziskovosti sektora, keďže v tomto roku bol výsledok hospodárenia pred zdanením menej ako polovičný. Je však pravdou, že celá dekáda bola charakteristická uvoľnenou monetárnou politikou a rastom sektora realít, čo sa prirodzene prejavilo aj v ziskovosti sektora.

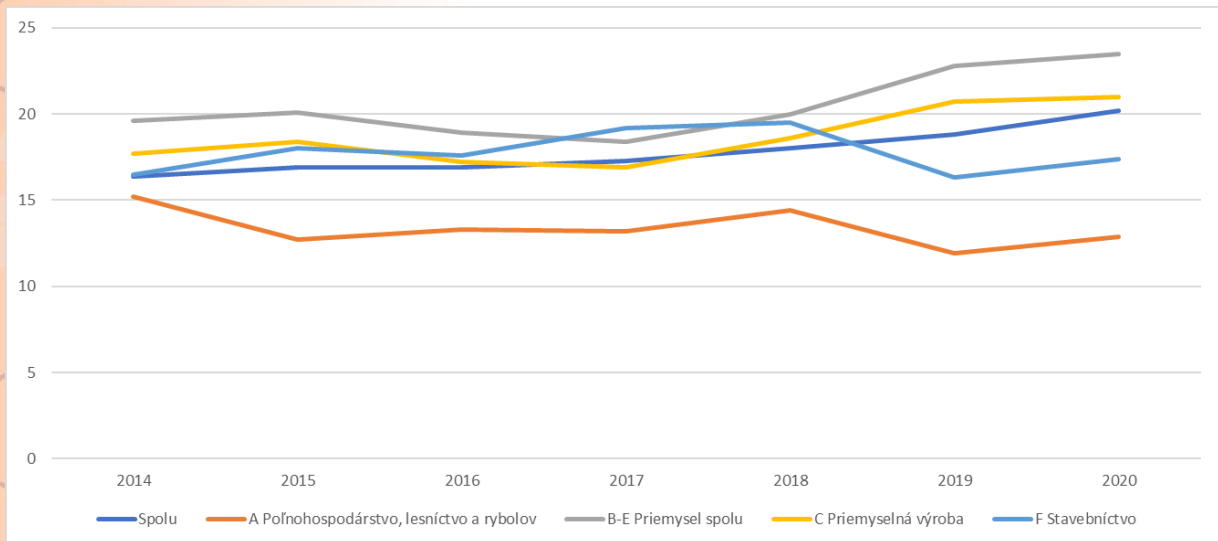
V absolútnych hodnotách je nízka ziskovosť sektora poľnohospodárstva. Hospodársky výsledok všetkých subjektov pôsobiacich v sektore pred zdanením sa v sledovanom období pohyboval na úrovni od 40 mil. eur v roku 2015 až do úrovne 184 mil. eur v roku 2021, kedy bola ziskovosť v sledovanom období najvyššia.

Produktivita práce vo vybraných sektoroch hospodárstva

Produktivita práce v jednotlivých odvetviach meraná prostredníctvom vyprodukovanej hodnoty v eurách sa medzi jednotlivými odvetviami značne odlišuje. Už tradične najvyššie hodnoty dosahuje v službách. Naopak, najnižšiu vyprodukovanú pridanú hodnotu v jednotlivých sektoroch ekonomiky meriame v poľnohospodárstve (v roku 2020 iba 12,9 eura za odpracovanú hodinu).

Za uplynulé sledované obdobie vyprodukovaná hodnota rástla v priemysle a dosiahla 23 eur za odpracovanú hodinu v roku 2020, pričom výsledky sú zobrazené na grafe 14.

Graf 14 Vývoj nominálnej produktivity práce na odpracovanú hodinu v EUR v sektoroch poľnohospodárstva a priemyslu

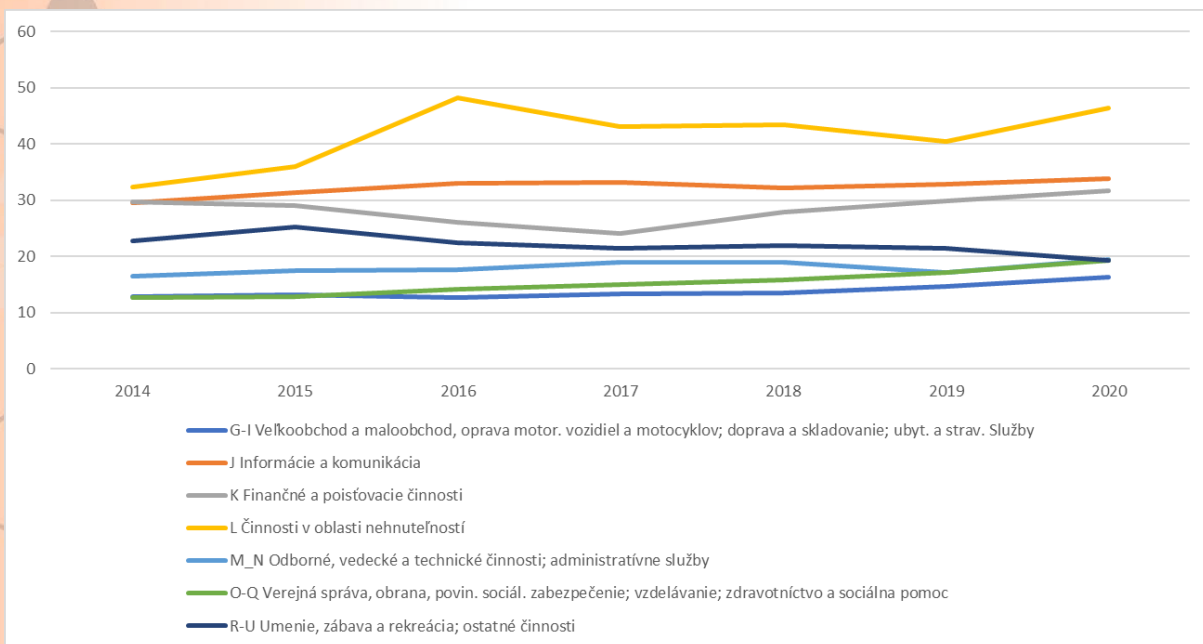

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov Štatistického úradu SR

Naopak, v rokoch 2019 a 2020 vidíme pokles produktivity práce meranej v eurách na odpracovanú hodinu v prípade sektora stavebníctvo. Produktivitu práce v priemysle v sledovanom období ovplyvnil aj vývoj v oblasti ťažobníctva, kde postupne dochádza k utlmovaniu ťažby na Slovensku a v roku 2023 definitívne skončí ťažba hnedého uhlia v regióne hornej Nitry.

Ako sme už spomenuli, sektor služieb dokáže v eurách vytvárať dlhodobo vyššiu pridanú hodnotu. Tá v sledovanom období bola nameraná pri činnosti v oblasti nehnuteľností, čo je však do značnej miery spôsobené mimoriadne pozitívnym vývojom v sektore. Neprekvapuje však fakt, že na druhom mieste je sektor informačných a komunikačných technológií, ktorého pridaná hodnota za hodinu dosahuje hodnotu asi 33 eur.

Graf 15 Vývoj nominálnej produktivity práce na odpracovanú hodinu v EUR v sektoroch služieb

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov Štatistického úradu SR

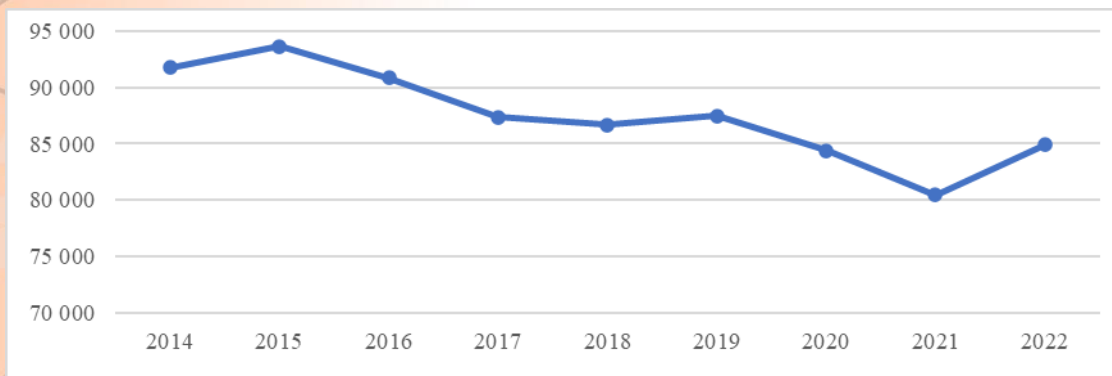
Dynamický vývoj bol zaznamenaný v oblasti finančných a poisťovacích činností a produktivita práce v tejto oblasti v roku 2017 klesla na asi 24 eur za hodinu, avšak v roku 2020 už prevyšovala hodnotu 30 eur.

Dlhodobo najmenej produktívnymi odvetviami slovenského podnikateľského prostredia v oblasti služieb sú oblasť verejnej správy, veľkoobchodu a maloobchodu, či administratívnych činností.

Vývoj zamestnanosti

Z hľadiska zamestnanosti v jednotlivých sektoroch hospodárstva môžeme vidieť všeobecný trend poklesu počtu zamestnaných v poľnohospodárskej sfére a to z maxima v sledovanom období (viac ako 93 tisíc osôb v roku 2015) na minimum cca. 80 000 zamestnaných osôb v roku 2021. Pokrízový rok 2022 znamenal určitú stabilizáciu v počte zamestnaných osôb a nárast na hodnotu 84 000 zamestnaných (v priemere) v tomto sektore.

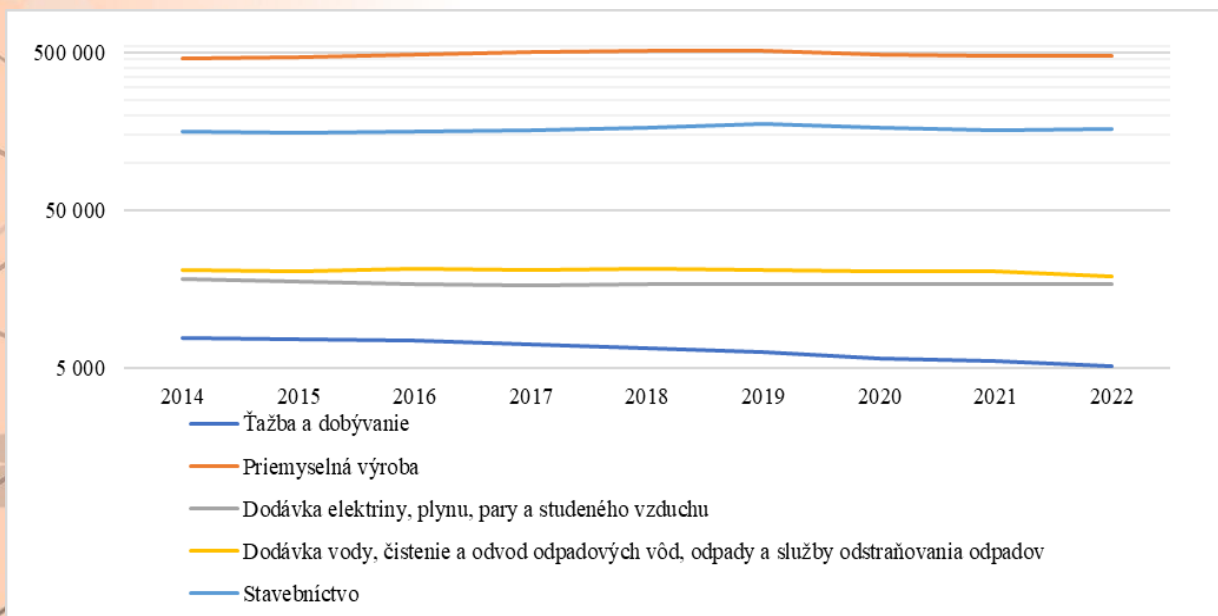
Graf 16 Vývoj priemerného počtu zamestnaných osôb v sektore poľnohospodárstva v rokoch 2014 - 2022

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Štatistického úradu SR

Z hľadiska zamestnanosti v priemysle sa potvrdzuje dlhodobá tendencia, kedy dominuje zamestnanosti najmä sektor priemyselnej výroby. Postupne klesá počet zamestnaných osôb v ťažobnom priemysle (zo 7 800 zamestnaných v roku 2014 na 5 500 v roku 2021). Ide o priamy dôsledok postupného utlmovania ťažby na Slovensku. Stabilne sa vyvíja počet zamestnaných v sektore dodávok vôd, elektriny, plynu ale tiež v stavebníctve, ktoré je taktiež z hľadiska zamestnávania kľúčovým sektorom.

Graf 17 Vývoj priemerného počtu zamestnaných osôb v sektore stavebníctvo a v jednotlivých sektoroch priemyslu v rokoch 2014 - 2022

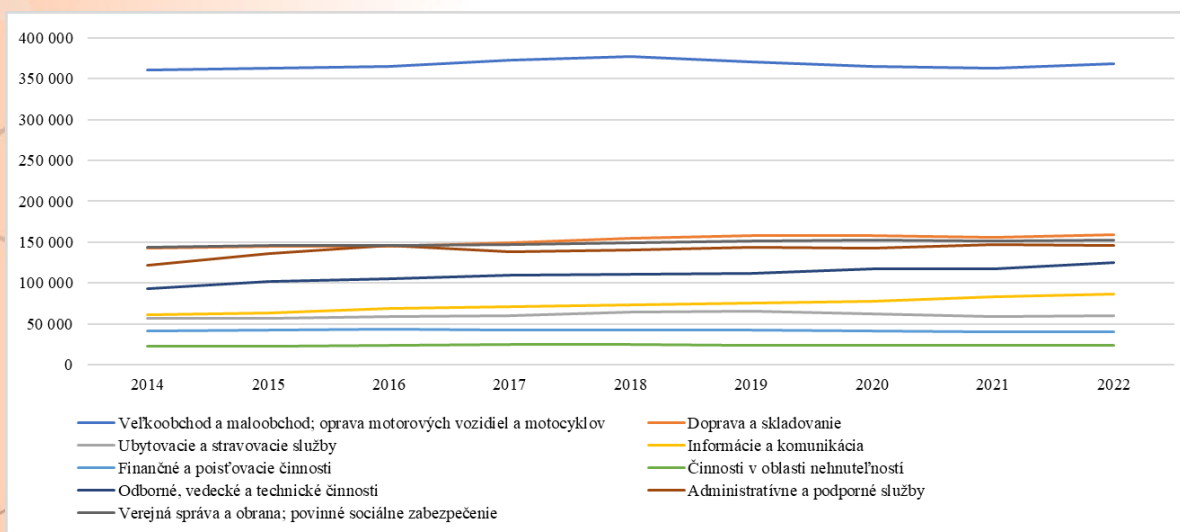

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe dát Štatistického úradu SR

V sektore služieb je kľúčovým zamestnanie v sektore veľkoobchodu a maloobchodu, pričom sektor zamestnáva od roku 2014 viac ako 350 000 ľudí. Vývoj zamestnanosti v sektore služieb je stabilný, od roku 2014 nedošlo k výraznému úbytku alebo prírastku zamestnancov v jednotlivých sektoroch.

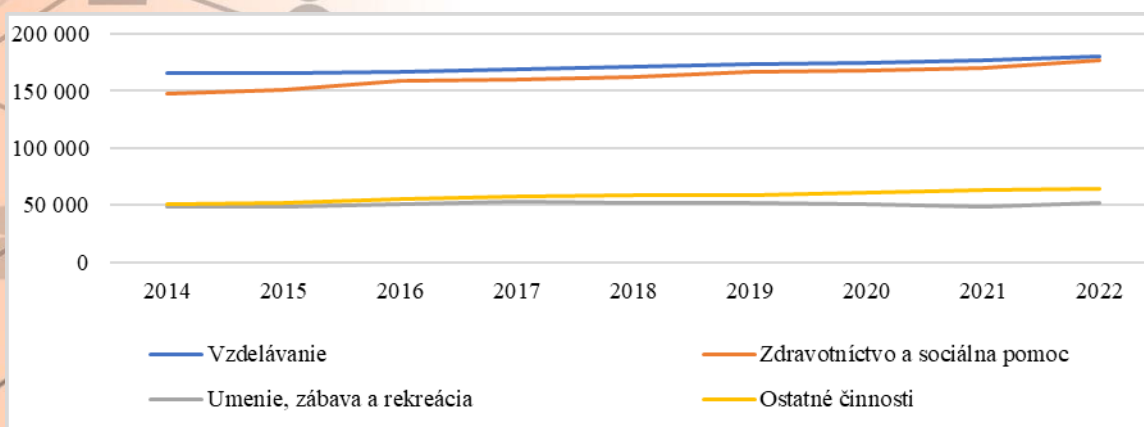
Graf 18 Vývoj priemerného počtu zamestnaných osôb v jednotlivých odvetviach služieb v rokoch 2014 - 2022

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov Štatistického úradu SR

Približovanie krajiny k najvyspelejším krajinám sveta znamená tiež to, že čoraz viac zamestnancov pracuje v sektoroch vzdelávania, či zdravotníctva. V oboch prípadoch môžeme sledovať od roku 2014 nárast počtu zamestnaných. Postupný pokles však sledujeme v sektore umenia, zábavy a rekreácie.

Graf 19 Zamestnanci v tzv. kvartálnom sektore ekonomiky v rokoch 2014 až 2020

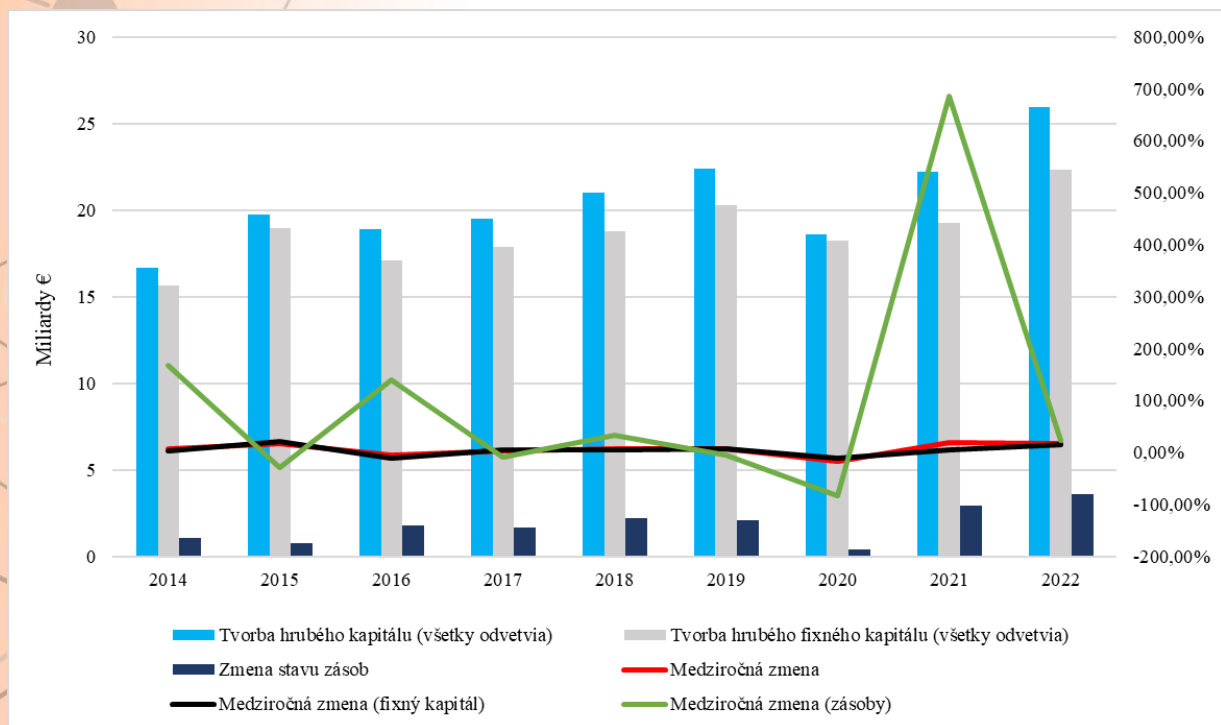
Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov Štatistického úradu SR

Tvorba hrubého kapitálu (investičná aktivita podnikov)

Obraz investičnej aktivity podnikateľskej sféry poskytujú dáta o hrubom kapitáli, ktorý bol v daný rok vytvorený. Tvorba hrubého kapitálu zahŕňa tvorbu hrubého fixného kapitálu (typicky ide o kapitál používaný vo výrobe, ako sú napríklad budovy a stroje) a stavu zásob. Nadobúdať tento kapitál je možné výrobou, výstavbou, alebo nákupom aktív, či pri zásobách ich výrobou.

Celková tvorba hrubého kapitálu od roku 2014 dosahuje hodnoty medzi 15 až 26 mld. eur ročne. Z celkovej tvorby hrubého kapitálu tvorí väčšinu tvorba hrubého fixného kapitálu.

Graf 20 Tvorba hrubého kapitálu a hrubého fixného kapitálu a stavu zásob (v mil. eur) a medziročné zmeny (v %) v bežných cenách

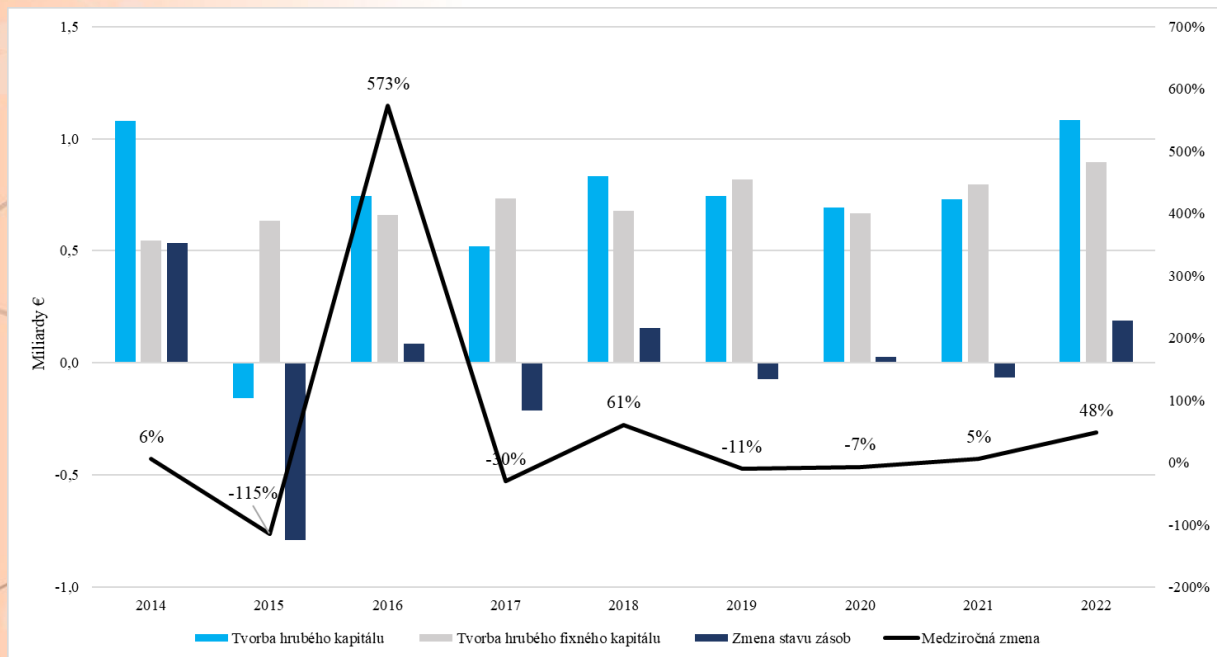
Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov Štatistického úradu SR

Investície do dlhodobého majetku (hrubý fixný kapitál) v sledovanom období prevažne rástli. Mierny prepád bol zaznamenaný medziročne v roku 2016 (o 9,91 %) a v roku 2020 prepád o 10 %, vzhľadom na neistotu súvisiacu s krízou koronavírusu.

Výkon v poľnohospodárstve je charakteristický kladným saldom tvorby hrubého fixného kapitálu. S výnimkou roka 2015 existuje aj kladné saldo tvorby hrubého kapitálu. Avšak pokles stavu zásob v roku 2015 v sektore spôsobil medziročný prepád tvorby kapitálu v segmente

poľnohospodárstva. Výrazný pokles v tvorbe hrubého fixného kapitálu pozorujeme najmä v krízovom roku 2020 a 2021.

Graf 21 Tvorba hrubého kapitálu a hrubého fixného kapitálu a stavu zásob (v mil. eur) a medziročná zmena (v %) v bežných cenách v sektore poľnohospodárstva a ťažobného priemyslu (primárna sféra)

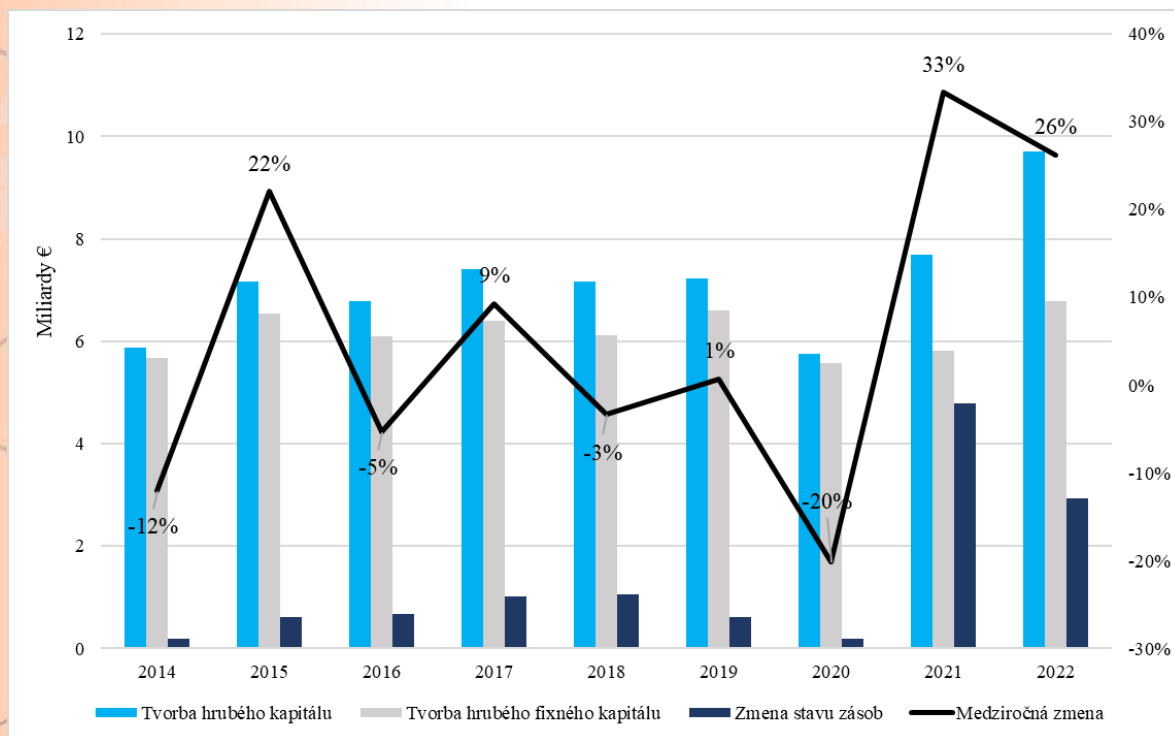

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov Štatistického úradu SR

Investičná aktivita v sektore priemyslu a stavebníctva dosahovala v absolútnych hodnotách výrazne vyššie čísla ako investičná aktivita v sektore poľnohospodárstva. Opäť sa tým iba potvrdzuje, že Slovensko je krajinou mimoriadne závislou od výkonu priemyslu. Negatívne prepady vidíme najmä v roku 2018 a v roku 2020, kedy došlo k zníženiu stavu zásob.

Zmena stavu zásob v segmente nastala najmä v roku 2020 v súvislosti s krízou. Podniky do značnej miery pozastavili svoju výrobu a čerpali práve zo zásob.

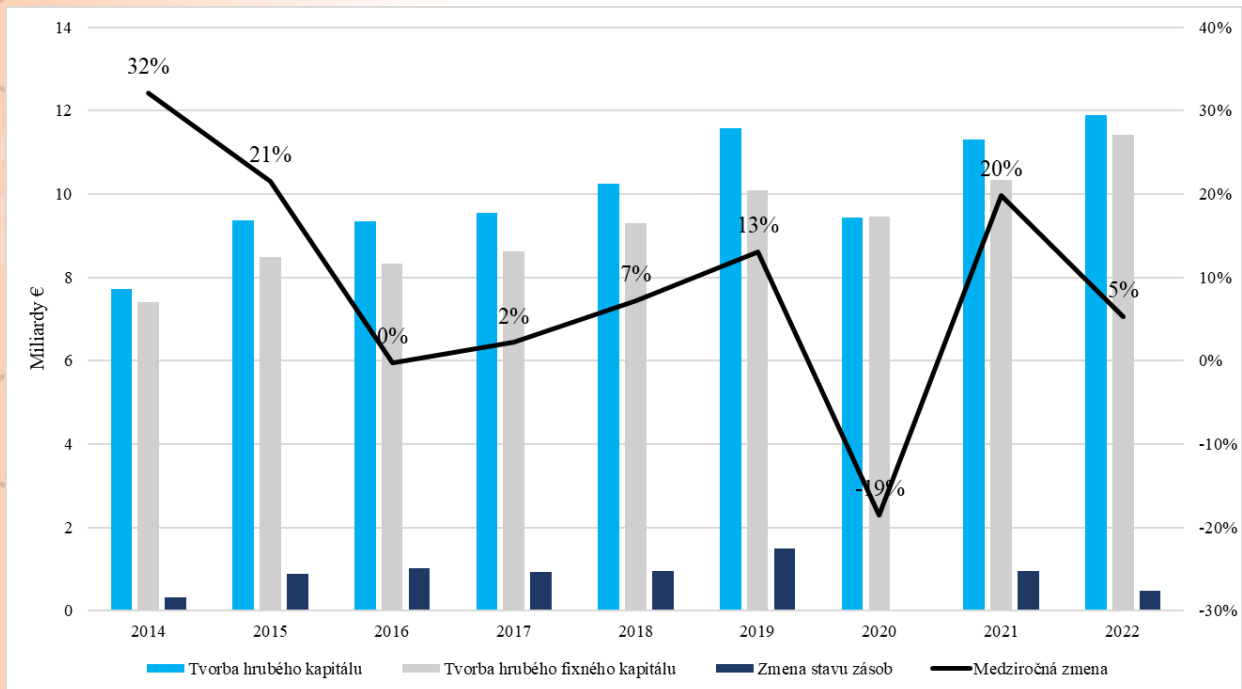
Graf 22 Tvorba hrubého kapitálu a hrubého fixného kapitálu a stavu zásob (v mil. eur) a medziročné zmeny (v %) v bežných cenách v sektore priemyslu a stavebníctva (sekundárny sektor)

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov Štatistického úradu SR

Segment služieb je tiež dôležitou časťou vyspelej ekonomiky. Z údajov zobrazených na grafe 23 môžeme vidieť, že kríza koronavírusu v roku 2020 v podstate zlikvidovala zásoby jednotlivých subjektov a medziročne došlo k poklesu tvorby hrubého kapitálu o 18 %. Napriek tejto udalosti sa však dá konštatovať, že v segmente podiel tvorby hrubého kapitálu rástol. Rekordné hodnoty dosiahol v roku 2019 a segment služieb vytvoril hrubý kapitál vo výške takmer 12 mld. eur za rok. Najväčšiu položku opäť tvorili investície do fixného kapitálu.

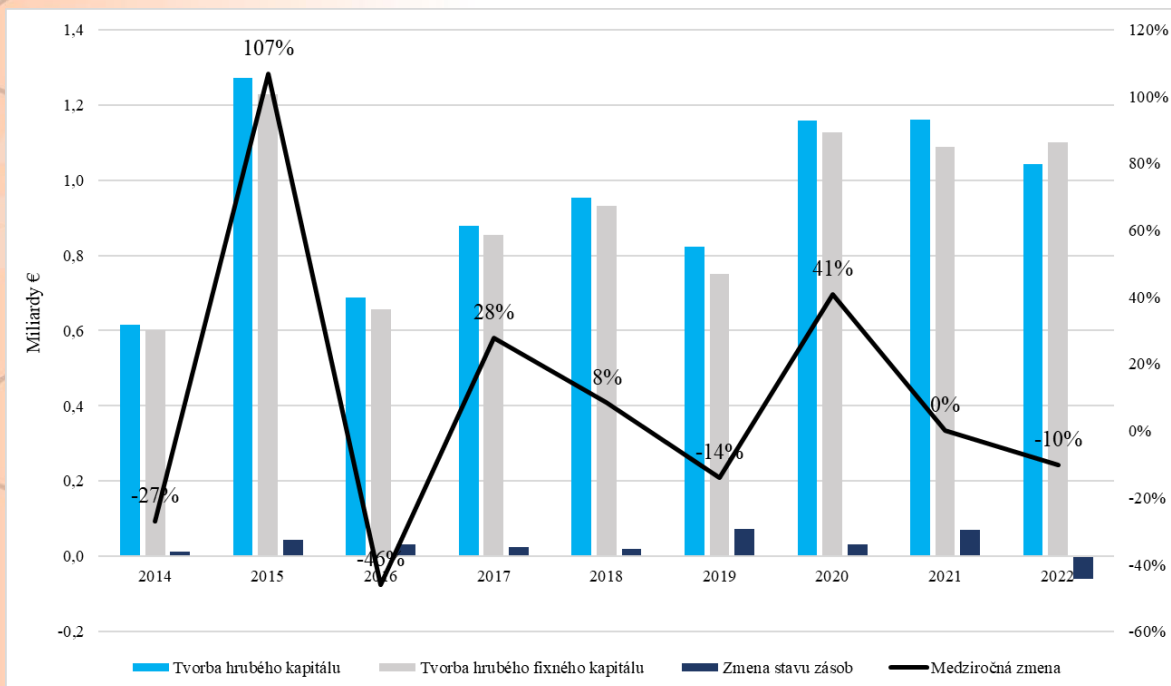
Graf 23 Tvorba hrubého kapitálu a hrubého fixného kapitálu a stavu zásob (v mil. eur) a medziročná zmeny (v %) v bežných cenách v sektore služieb

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov Štatistického úradu SR

Posledný segment ekonomiky sú služby zdravotníctva, vzdelávania a umenia. Tento segment predstavuje taký sektor, v ktorom je veľký vplyv aj subjektov nepodnikateľskej sféry, preto do značnej miery ho neberieme ako hlavný sektor na posudzovanie podnikateľskej aktivity na Slovensku. Aj celková hodnota hrubých investícií vyprodukovaných za rok je pomerne nízka a rekordnú úroveň dosiahli subjekty v sektore v roku 2015, kedy prevýšila 1,2 mld. za rok. V sektore sa investičná aktivita medzi jednotlivými rokmi výrazne odlišuje, čo je spôsobené práve menším počtom subjektom. Zásadná investícia jedného subjektu sa môže prejaviť na investičnej aktivite v celom sektore. Napriek tomu však trend od roku 2016 je mierne rastúci (spomalenie badať v roku 2019).

Graf 24 Tvorba hrubého kapitálu a hrubého fixného kapitálu a stavu zásob (v mil. eur) a medziročné zmeny (v %) v bežných cenách v kvartálnom sektore

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov Štatistického úradu SR

Záver

Celkovo by sa podnikateľská aktivita za uplynulé roky dala zhrnúť ako pozitívna. Slovenské firmy sú, napriek štátnym politikám, stále schopné generovať zisk a podiel stratových firiem zásadne nerastie. Taktiež slovenský podnikateľský sektor vytvára nové pracovné miesta a pozitívom je aj rast počtu podnikateľských subjektov.

Napriek tomu je však znepokojujúci fakt, že podiel ziskových firiem výrazne nerastie. Investície sú vo všetkých sektoroch ekonomiky skôr stabilné a tiež zásadne nerastú. Štát nevyhnutne musí zlepšovať podmienky na podnikanie, pretože nasledujúce hodnotenie by nemuselo dopadnúť podobne pozitívne a to najmä v konfrontácii so zahraničím.

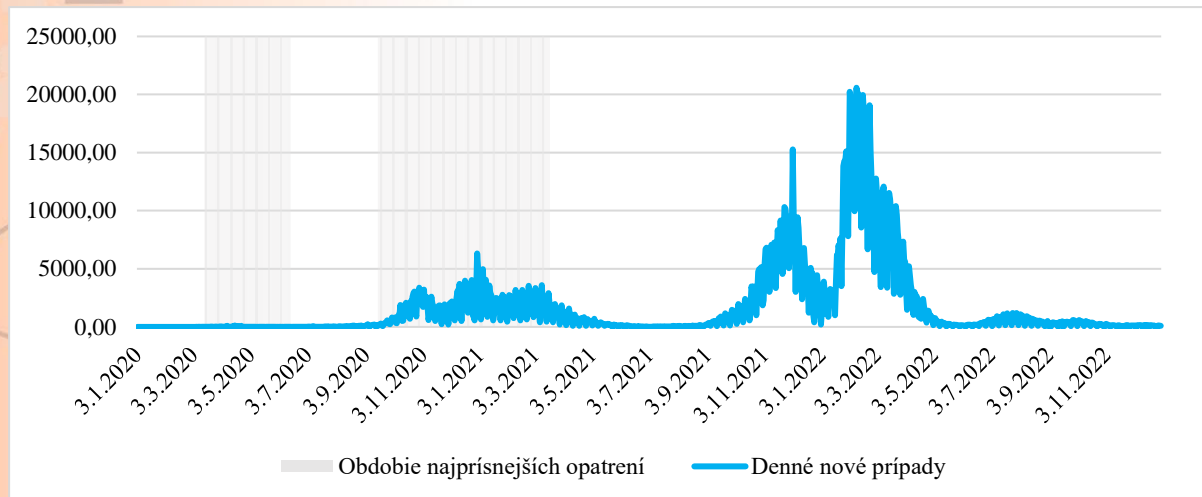
1.3. Krízové roky 2020 - 2022 (COVID, Vojna na Ukrajine, Energetická kríza)

Posledná dekáda bola charakterizovaná značnou makroekonomickou stabilitou. Roky ekonomického rastu však narušili udalosti globálneho charakteru, ktoré mali významný dosah na slovenské podnikateľské prostredie.

Kríza COVID – 19 v rokoch 2020 – 2022 na Slovensku

Pandémia ochorenia COVID – 19 sa začala šíriť z Číny a na Slovensku sa postupne prejavila od marca 2020. Počty prípadov uvádzame na grafe 25.

Graf 25 Počet nových denných prípadov koronavírusu v SR v rokoch 2020 až 2022

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov ourworldindata.com

Obdobie prvej vlny koronavírusu sa na Slovensku prejavilo minimálnymi počtami nových prípadov a to postupným rastom počtu nových prípadov v marci roka 2020. Druhá vlna koronavírusu sa na Slovensku naplno rozvinula v októbri roka 2020 a trvala približne do apríla 2021. Následne zaznamenávame ešte dve silné vlny koronavírusu v novembri 2021 a následne v januári 2022. Tieto dve vlny sú charakteristické najmä vysokým množstvom nových prípadov, nekontrolovateľným šírením v slovenskej populácii, ale už nižšou úmrtnosťou. V priebehu roka 2021 bola postupne dostupná aj vakcína proti koronavírusu.

Keďže európske vlády v úvode roka 2020 nevedeli odhadnúť dopady pandémie na zdravotnícke systémy, cieľom prijatých opatrení bolo nielen znížiť riziko nákazy. V prípade respiračného vírusu to znamenalo prijatie opatrení zameraných na zníženie mobility, zároveň sa podnikateľského sektora dotkli opatrenia na zvýšenie hygienických štandardov a testovania zamestnancov.

Opatrenia slovenskej vlády boli postupne rozložené na jednotlivé pandemické vlny, počas ktorých dochádzalo k sprísňovaniu alebo k liberalizácii jednotlivých pravidiel. Od 15. marca 2020 do 14. júna 2020 bol vyhlásený núdzový (resp. výnimočný stav). Došlo k uzatvoreniu škôl,

voľnočasových zariadení a obmedzeniu medzinárodnej prepravy osôb, či zavedeniu povinnej 14-dňovej karantény pre všetkých, ktorí sa vrátili zo zahraničia. Došlo k obmedzeniu medzištátnych letov. Obmedzená bola činnosť škôl. Z hľadiska podnikania boli najviac dotknutými (priamo obmedzenými) službami najmä sektory ubytovania a stravovania, služieb, obchodu a dopravy. V reakcii na opatrenia prvej vlny, a to vrátane obmedzení cestovania a zatvorenia veľkej časti ekonomiky v zahraničí, práve v tejto vlne najvýraznejšie obmedzili svoju činnosť priemyselné podniky a veľkí zamestnávateľia. Špecifikom slovenskej priemyselnej produkcie je navyše orientácia na automobilový priemysel, ktorý v kríze trpel výraznejšie ako iné odvetvia.¹

Opatrenia počas druhej vlny sa začali spúšťať na regionálnej úrovni od septembra 2020. Najprísnejšie opatrenia boli prijaté od októbra 2020. Dotkli sa veľkého územia SR. Tieto opatrenia svojou hĺbkou iba krátkodobo boli na úrovni opatrení z prvej vlny a neznamenalí uzatvorenie celého sektoru služieb. Navyše, opatrenia u najväčších obchodných partnerov a cezhraničné cestovanie bolo počas celej druhej vlny koronavírusu liberálnejšie ako počas obdobia prvej vlny.

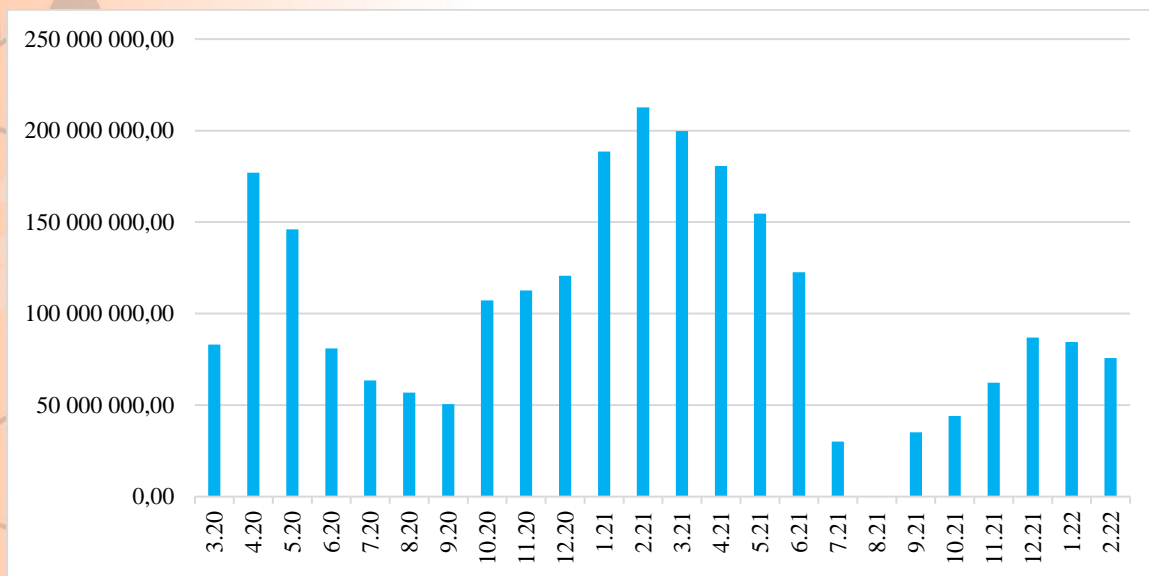
Tretia a štvrtá vlna znamenali zavedenie čiastočných opatrení na zníženie mobility, do značnej miery však došlo k ich uvoľneniu pre očkovaných obyvateľov. Opatrenia na hraniciach boli minimálne.

Na zatvorenie veľkej časti ekonomiky reagovala kompenzačnými opatreniami slovenská vláda. Balík kompenzačných opatrení dostal názov Prvá pomoc, následne bol rozšírený na Prvá pomoc + a Prvá pomoc ++. Balík opatrení bol zameraný ako na finančnú pomoc v závislosti od poklesu tržieb, tak i pre SZČO, jednoosobové s. r. .o. a podobne, s cieľom zabrániť masívnemu prepúšťaniu. Kompenzačné opatrenia boli veľmi rozsiahle a prekročili sumu viac ako 2,5 mld. eur v priebehu dvoch rokov.

¹ Vid' napríklad tu: https://www.mfsr.sk/files/archiv/94/Komentar_priem_2020_final.pdf

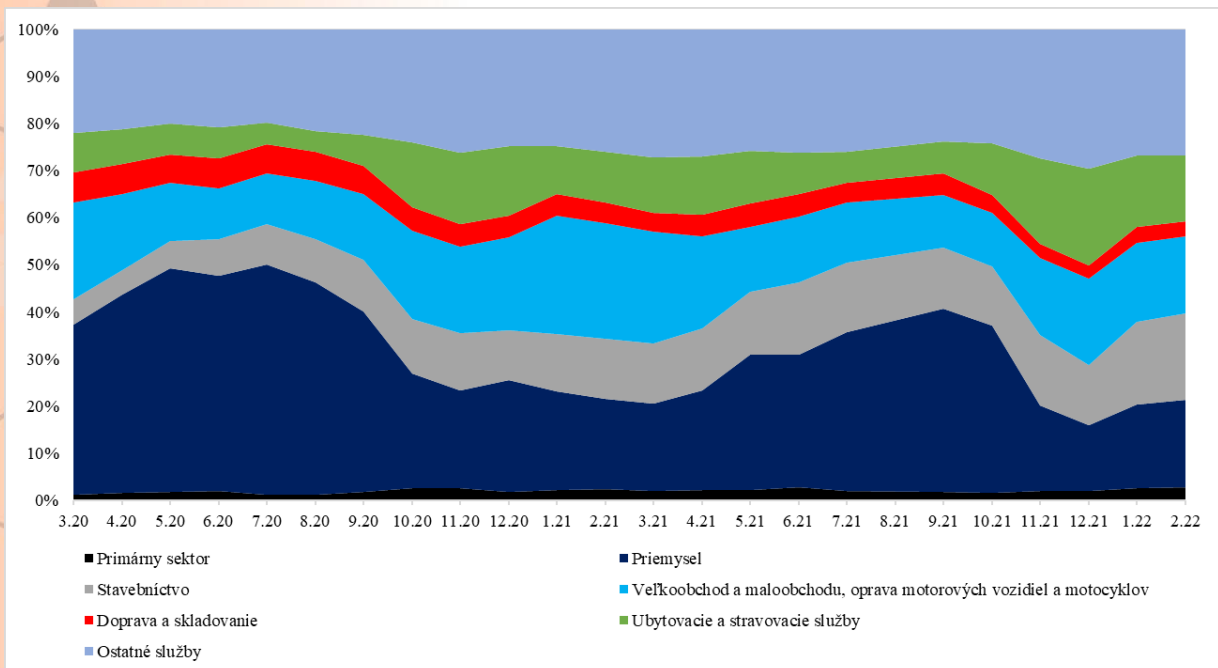
Graf 26 Výška vyplatenej podpory v rámci schém

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov Inštitútu sociálnej politiky

Ako vidno z údajov grafu 26, vyplatená suma podpory korešponduje s jednotlivými obdobiami najprísnejších protipandemických opatrení. Posledné prostriedky boli vyplácané ešte vo februári 2022 a to v rámci tretej vlny pandémie, kedy ostala časť, najmä maloobchodných prevádzok vo vybraných okresoch zatvorená. Z dát Inštitútu sociálnej politiky vyplýva, že v rámci prvej vlny išlo najviac podpory do segmentu priemyselnej výroby. Podiel dosiahol v auguste 2020 takmer 50 %. Nasledovali odvetvia veľkoobchodu a maloobchodu, stavebníctva a stravovacích služieb. V rámci druhej vlny bola podpora pre priemyselné odvetvia už nižšia, napriek tomu však dosiahla hodnotu takmer 40 % z celkovej vyplatenej podpory v auguste 2021.

Graf 27 Podiel pre vybrané sektory ekonomiky zo schémy Prvá pomoc

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov Inštitútu sociálnej politiky

Okrem opatrení priamej finančnej podpory bol realizovaný aj kompenzačný balíček zameraný na odklad a odpustenie odvodových povinností. Napríklad za apríl 2020 to znamenalo odpustenie odvodových povinností vo výške 67 miliónov eur pre viac ako 32 tisíc zamestnávateľov.

Okrem objemnej finančnej pomoci, ktorú si kríza spojená s COVID – 19 vyžiadala, došlo k významným zmenám na trhu práce. Najvýraznejšou je, že stúpol počet osôb, ktoré na Slovensku zvyčajne pracujú z domu. Podiel sa zvýšil z 3,7 % v roku 2019 na 6,6 % v roku 2021.² Na tieto zmeny čiastočne reagovala aj legislatíva a to zmenou Zákonníka práce a uľahčením práce z domu.

Vojna na Ukrajine

Druhou krízou, krátko po skončení problémov v oblasti COVID – 19 krízy, je vojna na Ukrajine. Vojenský vpád Ruska vo februári 2022 má veľké ekonomické dopady aj na Slovensko.

Zásadným problémom pre slovenských exportérov a sčasti aj importérov je zavedenie viacerých balíčkov sankcií voči Ruskej federácii. Na druhej strane, dochádza k obmedzeniu

² Zamestnané osoby pracujúce z domu ako percento celkovo pracujúcich, vo veku 15 až 64 rokov, podľa údajov Eurostat-u

možností exportu ale i importu na Ukrajinu a čiastočne je sankciami ovplyvnené aj Bielorusko, ako krajina, ktorá pomáha agresorovi.

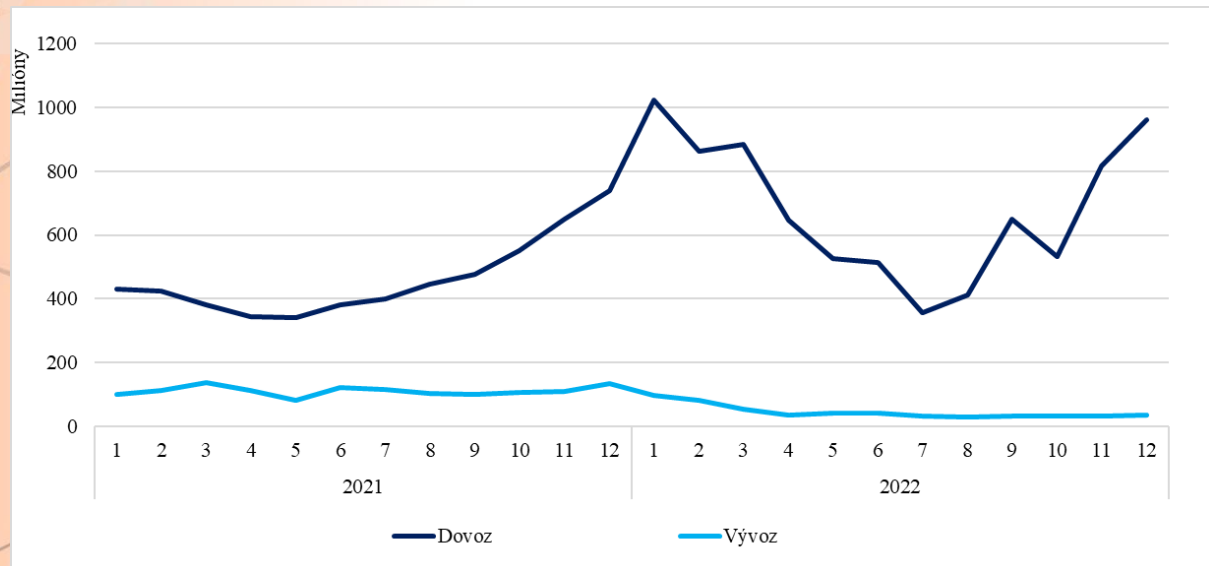
Voči Ruskej federácii boli prvé balíky sankcií predložené a schválené už v roku 2014, avšak cieľom tejto kapitoly nie je venovať sa im podrobnejšie. Celkovo bolo od vzniku agresie do konca roka 2022 prijatých deväť sankčných balíkov voči Ruskej federácii. Tieto balíky sankcií obmedzili vývoz tovaru v smere do Ruskej federácie (a to vrátane napríklad polovodičov, či ropy), obmedzili import tovarov z Ruska (napríklad ropa prepravovaná tankermi a pod.), ale napríklad aj sťažili pohyb osôb medzi Ruskom a Európskou úniou (napríklad zákaz preletov). Významná reakcia nasledovala v súvislosti s kapitálovými tokmi a obmedzením prístupu niektorých vybraných ruských bánk do systému SWIFT. V reakcii na intervenciu a tým súvisiace sankčné balíky viacero spoločností ohlásilo odchod z ruského trhu. Ruská federácia pritom pred vojnou predstavovala jedného z dôležitých ekonomických partnerov SR. Podiel ruského dovozu na celkovom dovoze tvoril viac ako 6 % (rok 2021), podiel exportu do Ruska asi 1,5 % z celkového objemu exportu. Dovoz z Ruska je však vo veľkej miere tvorený dovozom nerastných surovín (ropa a zemný plyn, či suroviny na výrobu ocele).

Voči Bielorusku boli zavedené tiež niektoré vybrané reštriktívne opatrenia pri pohybe kapitálu, zákazu cestovania a obmedzili sa aktivity niektorých štátnych podnikov a možnosť predaja ich výrobkov na európskom trhu. Vzájomný obchod Slovenska s Bieloruskom je však zanedbateľný (asi 0,1 % z objemu dovozu ako i z objemu vývozu).

Zavedenie sankčných balíčkov voči Ruskej federácii malo za následok veľkú mieru neistoty a nepripravenosť exportérov na takéto razantné obmedzenia. Dovtedy rastúci export do Ruskej federácie sa postupne zastavil a prepadol. Objem zahraničného dovozu tovarov z Ruskej federácie dosahoval ku koncu roka viac ako 1 mld. mesačne. Následne sa dovoz v lete 2022 znížil pod úroveň 400 miliónov eur mesačne. Rusko počas roka síce zostalo dodávateľom energetických surovín pre Slovensko, jeho podiel sa však výrazne zmenil. Slovensko začalo vo väčšej miere využívať prepravu zemného plynu prostredníctvom tankerov. Novej geopolitickej situácii sa však nedokáže rýchlo prispôbiť petrochemický priemysel, ktorý je na Slovensku stále značne závislý od dopravy ropy z tejto krajiny. Prepadol sa aj vývoz do Ruska (tvorený najmä exportom automobilov, či iných strojov, na ktoré sa sankcie vo veľkej miere vzťahujú).

Vývoz do Ruska ostal počas celého roka 2022 na minimálnych úrovniach a znamená zmenu najmä pre podniky, ktoré boli v minulosti orientované na export do Ruska. Hodnota slovenského dovozu z Ruskej federácie začala stúpať ku koncu roka 2022 a to najmä v súvislosti so dovozom plynu. V miliónoch eur takmer dosiahla hodnoty z čias pred vojnou.

Graf 28 Dovozy a vývoz z Ruskej federácie v krízových rokoch 2021 - 2022

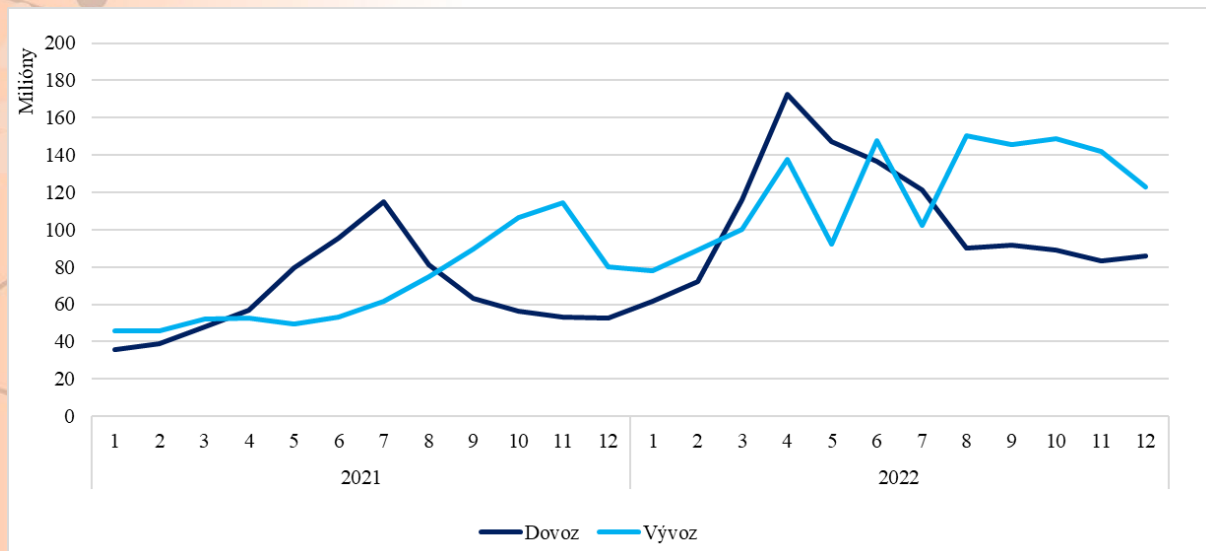
Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov Štatistického úradu SR

Voči Ukrajine neboli prijaté žiadne balíky sankcií, no obchodné vzťahy s touto krajinou boli v roku 2022 výrazne narušené. Ruská intervencia v prvom polroku zahŕňala celoplošnú inváziu. Okrem neistoty sa preto prejavil zvýšený nápor utečencov z Ukrajiny v smere do Európskej únie a na Slovensko. Boli tiež obmedzené lety nad vzdušným priestorom krajiny. Z ekonomického hľadiska došlo k neistote, poklesu ceny hodnoty ukrajinskej meny a obmedzeniu výroby v niektorých ukrajinských závodoch. V priebehu roka 2022 sa konflikt ustálil na východných územiach Ukrajiny, ktoré však boli významne zasiahnuté už od roku 2014. Avšak počas zimy pokračovali útoky na ukrajinskú, najmä energetickú, infraštruktúru.

Ukrajina počas krízových rokov predstavovala oveľa menšieho obchodného partnera ako Ruská federácia. Predvojnová úroveň importu z Ukrajiny dosiahla maximálne 120 miliónov eur. Nárast importu z Ukrajiny v letných mesiacoch 2021 je spôsobený najmä importom materiálov (napr. kože, olejnaté semená, korok, drevo a pod.). Paradoxne, slovenský export na Ukrajinu ale i import z Ukrajiny zásadnejšie neutrpel ani vplyvom vojny. V máji 2022 dovoz

z Ukrajiny dosiahol mesačne hodnotu viac ako 170 miliónov eur. Export bol do značnej miery podporený aj pomocou Ukrajine, zvýšil sa napríklad export slovenských palív na Ukrajinu.

Graf 29 Dovoz a vývoz z Ukrajiny v krízových rokoch 2021 - 2022

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov Štatistického úradu SR

Vojna na Ukrajine znamenala zásadnú zmenu vo vnímaní bezpečnostných pomerov v Európe. Je pravdepodobné, že Európska únia vrátane Slovenska sa bude postupne usilovať o odstihnutie energetických ale i obchodných tokov z/do Ruska. Naopak, na druhej strane sa do budúcnosti dá očakávať ekonomické približovanie Ukrajiny ku krajinám vyspelej Európy.

Rusko predstavuje významného exportéra energetických nosičov a to na globálnej úrovni. Ukrajina je zase významným exportérom potravín. Vplyv Ukrajiny je však kľúčový pri zabezpečovaní bezpečnej a lacnej prepravy surovín z Ruska.

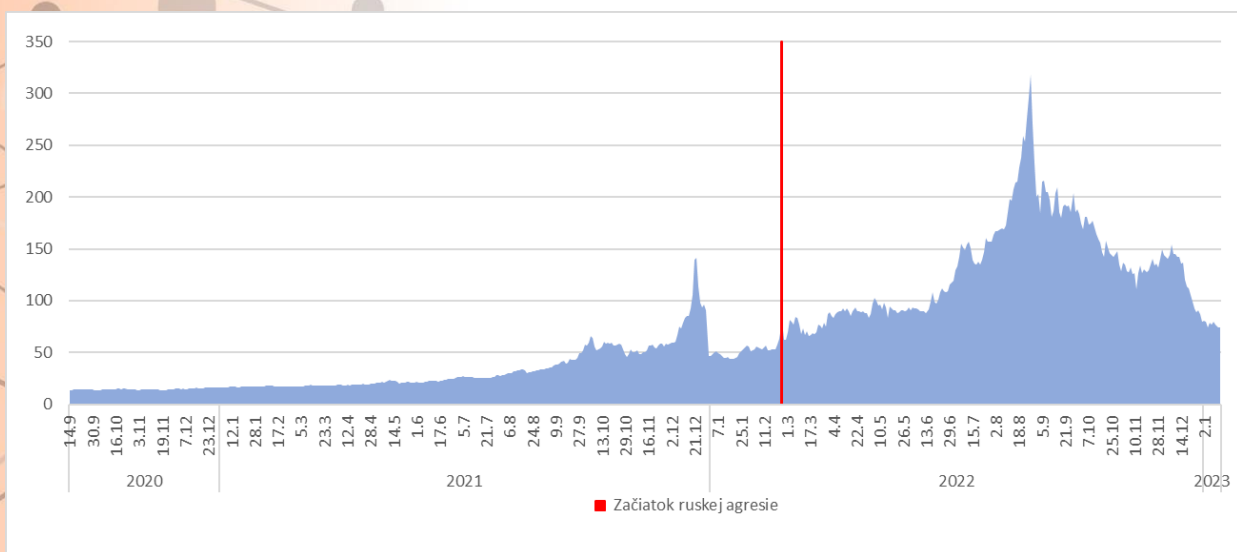
Energetická kríza

Problémom bezprostredne vzniknutým v dôsledku vojny na Ukrajine sa stala energetická kríza. Avšak vojna na Ukrajine bola síce kľúčovou, no nie jedinou udalosťou, ktorá negatívne ovplyvnila vývoj cien energií v priebehu rokov 2021 – 2022. Problémy v európskej energetike sa začali prejavovať už počas roka 2021, teda ešte pred ruským útokom na Ukrajinu. Viacero faktorov, ako napríklad pokles dodávok plynu z Ruska, chladná zima, či problémy s ťažbou a prepravou LNG plynu z Texasu sa prvýkrát prejavili už počas zimy 2021. Prvá vlna zdražovania plynu vyvrcholila na prelome novembra a decembra 2021, keď cena plynu na niektorých

európskych burzách dosiahla úroveň takmer 150 eur za MWh. Následne cena plynu poklesla, pričom sa čiastočne obnovila aj stabilita dodávok plynu z Ruskej federácie.

Vo februári 2022 Rusko zaútočilo na Ukrajinu. Tento vpád znamenal zmenu v orientácii európskej energetiky a snahu odstrihnúť sa od Ruska ako od kľúčového dodávateľa plynu a ropy. Na druhej strane, ruský vpád na Ukrajinu však zvýšil mieru neistoty na svetových komoditných trhoch. Aj keď cena plynu v reakcii na inváziu nedosiahla hodnoty prvého cenového šoku, teda 150 eur za MWh, rástla kontinuálne. Teplé leto v roku 2022, cielená snaha EÚ odstrihnúť sa od dodávok ruského plynu, neistá situácia so stavom prečerpávacích staníc, stabilita dodávok LNG, či obavy o dostatok zemného plynu počas vykurovacej sezóny viedli k nárastu cien plynu na burzách prechodne až na úroveň 300 eur za MWh. Následne ceny plynu prudko poklesli. Napriek tomu však cenové úrovne na začiatku roka 2023 sú päť až šesť násobne vyššie ako ceny pred nárastom napätia v súvislosti s Ukrajinou.

Graf 30 Ceny plynu za MWh v eurách na pražskej burze

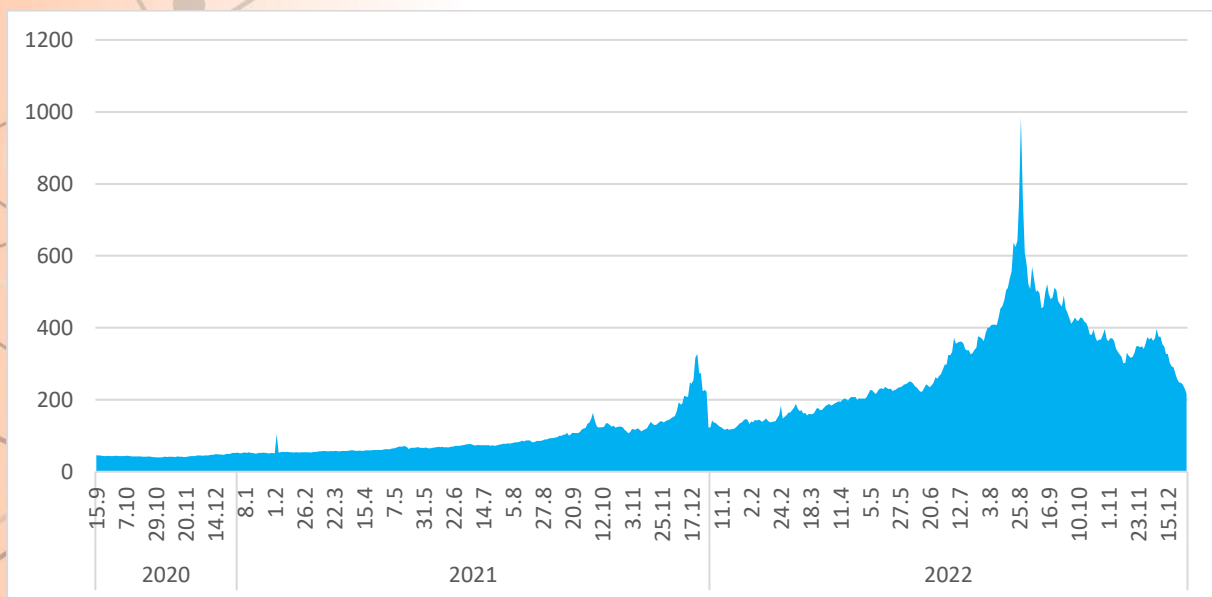
Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov kurzy.cz

Zemný plyn predstavuje dôležitú komoditu. Jeho využitie nie je len na kúrenie a zachovanie priemyselnej produkcie. Plyn je dôležitou zložkou výroby elektrickej energie. Paroplynové elektrárne predstavujú dôležitý prvok vyrovnávania spotreby elektrickej energie. Ich výhodou je aj vyššia miera ekologickosti oproti uhoľným elektrárňam, ktoré taktiež vedia nárazovo dodať objem elektrickej energie do sústavy.

V roku 2022 sa objavilo niekoľko faktorov, ktoré výrazným spôsobom ovplyvnili cenu kontraktov na elektrickú energiu. Energetická politika jedného z najväčších spotrebiteľov – Nemecka v poslednej dekáde znamenala postupné odstavovanie jadrových energetických zdrojov zo sústavy. Vo Francúzsku došlo k mohutnej oprave viacerých energetických zdrojov. Výrazne teplé leto spôsobilo nedostatok vody v riekach. Toto sucho napríklad spôsobilo oneskorenie dodávok uhlia v nemeckých elektrárňach, ale tiež pokles výkonu hydroelektrární v celej Európe. V neposlednom rade to je tiež ekologický regulačný trend, ktorý vedie k postupnej odstávke uhoľných elektrární. Kľúčovým faktorom je však aj cena plynu, ktorá má do značnej miery vplyv na cenu elektrickej energie.

Všetky vyššie uvedené faktory spôsobili nárast cien elektrickej energie, ktorá na niektorých európskych burzách dočasne atakovala hranicu 1000 eur za MWh.

Graf 31 Cena elektrickej energie v eurách za MWh na pražskej burze

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov kurzy.cz

Problém s cenami energií navyše prehĺbila politika ÚRSO. Úrad očakával pokles cien elektrickej energie v priebehu druhej polovice roka 2022. Z tohto dôvodu došlo k zmene vzorca na výpočet regulovanej ceny elektrickej energie z prvej polovice roka na mesiace august – september. V daných mesiacoch, ako vyplýva z grafu 31, bola však cena najvyššia. Takouto zmenou ÚRSO paradoxne dosiahol opak a radikálne zvýšenie cien v roku 2023 (najmä oproti stavu, keby zmenu neprijal). Zásadný rast cien elektrickej energie sa pre odberateľov energií,

najmä neregulovaných, prejavil od januára 2023. Viaceré podniky, ktoré v dostatočnom predstihu neuzatvorili kontrakty na dodávku elektrickej energie preto pocítili aj päť násobné zvýšenie cien elektrickej energie.

Záver

Slovenská ekonomika sa v období poslednej dekády musela popasovať s veľkými zásahmi do jej fungovania a globálnymi výzvami, ktoré boli pre krajinu najväčšie od prvej polovice 90. rokov 20. storočia. Zásahy a opatrenia vlády znamenali uzatvorenie veľkej časti ekonomiky, čo malo priamy vplyv nielen na výrobu, ale i poskytovanie služieb. Napriek obrovským stratám, ktoré boli zaznamenané, sa aj vďaka masívnym kompenzačným schémam podarilo základné ukazovatele podnikateľského sektora udržať v norme a k masívnemu kolapsu slovenskej ekonomiky nedošlo (fiškálne dopady rozoberáme v inej časti štúdie).

Koniec pandémie v prvej polovici roka 2022 však nebol poslednou, globálne dôležitou udalosťou s dopadom na Slovensko. Vojna v susednom štáte je novou situáciou, akú Slovensko nezažilo takmer 80 rokov. Táto vojna navyše znamenala rozsiahle zavedenie sankcií a obmedzenie medzinárodného obchodu, ktoré je najväčšie od skončenia Studenej vojny. Kroky Ruska, ako svetovo dôležitého hráča na poli energií, ale tiež ďalšie faktory, ktoré sa prejavili v druhej polovici roka 2022, znamenali obrovské cenové výkyvy v cenách energií. Pozitívom je najmä fakt, že tieto cenové šoky sa postupne zmiernujú. Výzvou do ďalšieho obdobia preto ostane najmä riešenie škôd, ktoré všetky krízové obdobia na Slovensku zanechali, najmä v podobe rozvrátenej fiškálnej politiky, či vážne poškodených sektorov služieb.

1.4. Postavenie Slovenska v Indexoch výkonnosti SR

Podkapitola popisuje postavenie Slovenska vo vybraných medzinárodných ekonomicky zameraných indexoch výkonnosti: Doing Business, Indexe konkurencieschopnosti, Indexe prosperity a Indexe ekonomickej slobody. Identifikácia postavenia Slovenska v týchto rebríčkoch je podstatná najmä z dôvodu, aby bolo možné určiť oblasti, v ktorých Slovensko najviac zaostáva za porovnávanými krajinami. Na základe toho je možné zamerať sa na

riešenie konkrétnych, kľúčových problémov, ktoré by ekonomiku Slovenska posunuli na vyššiu úroveň konkurencieschopnosti a podporili individuálnu podnikavosť obyvateľstva.

Doing Business

Doing Business (DB)³ od Svetovej banky bol svojho času jedným z najvyužívanejších rebríčkov na meranie kvality podnikateľského prostredia v jednotlivých krajinách. Posledná správa DB je z roku 2020, kedy boli interne nahlásené nezrovnalosti v údajoch DB 2018 a 2020 a vedenie Svetovej banky projekt pozastavilo.⁴ V roku 2023 Svetová banka rozbehla jeho nástupcu - projekt Business Ready, ktorého prvý report bude zverejnený až na jar 2024.⁵ V nasledujúcom náhľade preto ponúkame prehľad do roku 2020.

Slovensko sa v poslednom hodnotení DB z roku 2020 umiestnilo na 45. priečke zo 190 hodnotených krajín. O vyššej úrovni podnikateľského prostredia v porovnateľných krajinách hovorí napr. umiestnenie Estónska, ktoré sa za celé merané obdobie DB držalo v priemere o 25 priečok vyššie ako Slovensko (graf 32). A to napriek tomu, že Estónsko malo ako postsocialistická ekonomika z hľadiska kvality podnikateľského prostredia podobnú východiskovú pozíciu ako Slovensko.⁶

Na grafe 33 vidno, že približne v roku 2007 zaznamenala v rebríčku DB prudký rast Južná Kórea, ktorá sa v priebehu niekoľkých nasledujúcich rokov dostala do prvej päťky. Kvalitné podnikateľské prostredie, ktoré podporuje rast na domácom trhu priťahuje zahraničných investorov. V zozname kritérií dominuje Južná Kórea v jednoduchosti začatia

³ World Bank. Doing Business Archive. Reports [online]. Dostupné na:

<https://archive.doingbusiness.org/en/reports/global-reports/doing-business-reports>

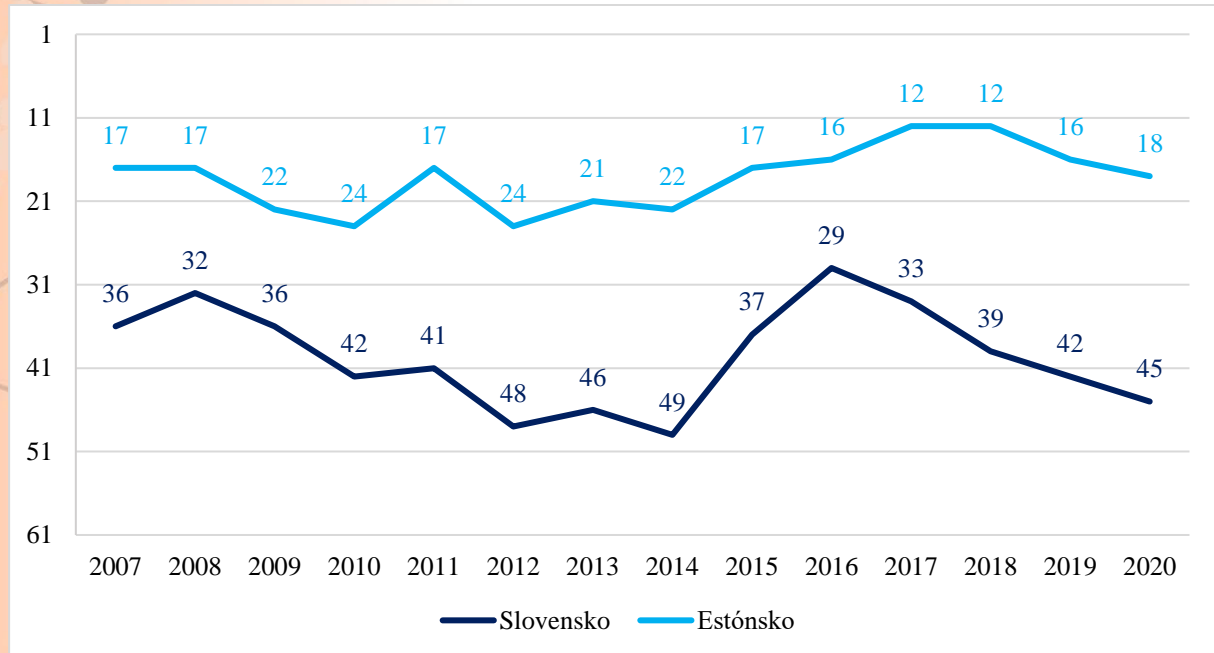
⁴ The World Bank, 2021. World Bank Group to Discontinue Doing Business Report. Tlačové vyhlásenie [online]. Dostupné na: <https://www.worldbank.org/en/news/statement/2021/09/16/world-bank-group-to-discontinue-doing-business-report>

⁵ The World Bank, 2023. World Bank Group Launches Business Ready Project. Tlačová správa [online] Dostupné na: https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2023/04/28/World-Bank-Group-Launches-Business-Ready-Project?utm_source=miragenews&utm_medium=miragenews&utm_campaign=news

⁶ Ratso, S. 2005. Miracle of Estonia: Entrepreneurship and Competitiveness Policy in Estonia [online]. UNECE. Geneva, s. 2-3. Dostupné na: <https://unece.org/fileadmin/DAM/ie/wp8/documents/mayfor/Signe%20Ratso.pdf>

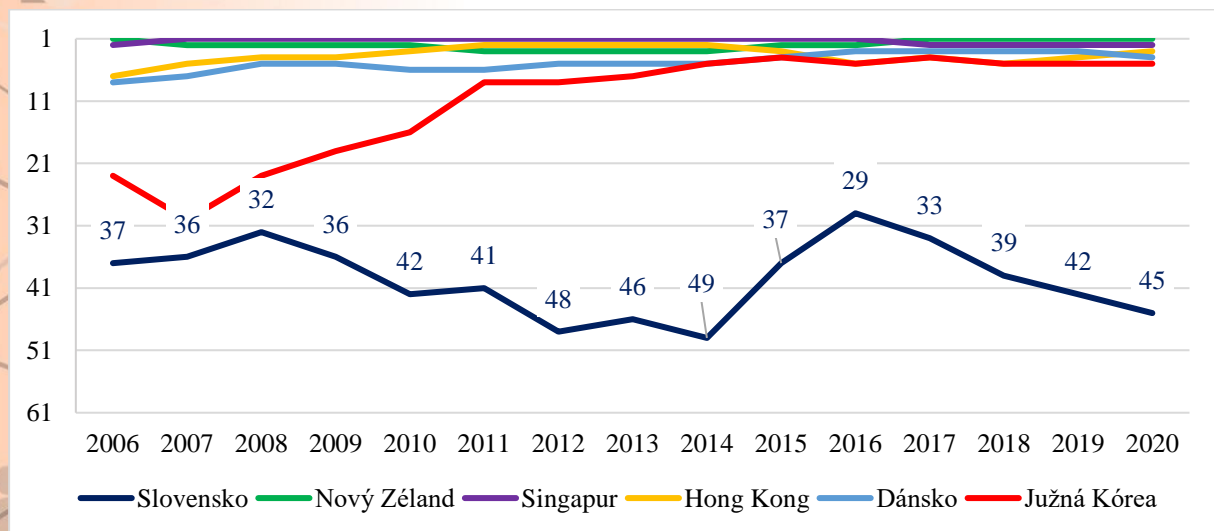
podnikania a vymáhateľnosti práva. Južná Kórea taktiež venuje osobitnú pozornosť vývoju technológií a inováciám na podporu ekonomického rastu.⁷

Graf 32 Umiestnenie Slovenska a Estónska v rebríčku Doing Business

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Svetovej banky

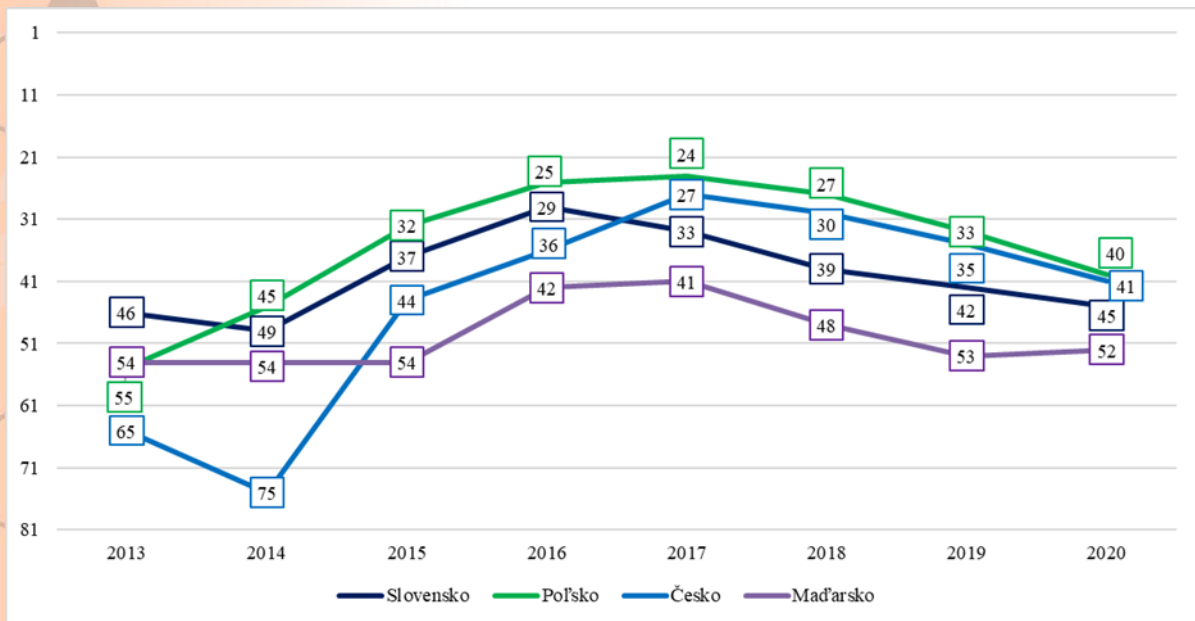
Graf 33: Slovensko v porovnaní s top 5 krajinami v rebríčku Doing Business

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Svetovej banky

⁷ Santacreu, A., M., Zhu, H. 2018. How Did South Korea's Economy Develop So Quickly? Federal Reserve Bank of St. Louis [online] Dostupné na: <https://www.stlouisfed.org/on-the-economy/2018/march/how-south-korea-economy-develop-quickly>

Graf 34 Umiestnenie krajín V4 (poradie) v rebríčku Doing Business

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Doing Business

Slovensko bolo v rebríčku DB v roku 2013 lídrom spomedzi krajín V4 (graf 34). To sa však zmenilo v roku 2014, kedy Slovensko prebehlo Poľsko a v roku 2017 aj Česko. Táto situácia pretrvala až do roku 2020.

Index konkurencieschopnosti

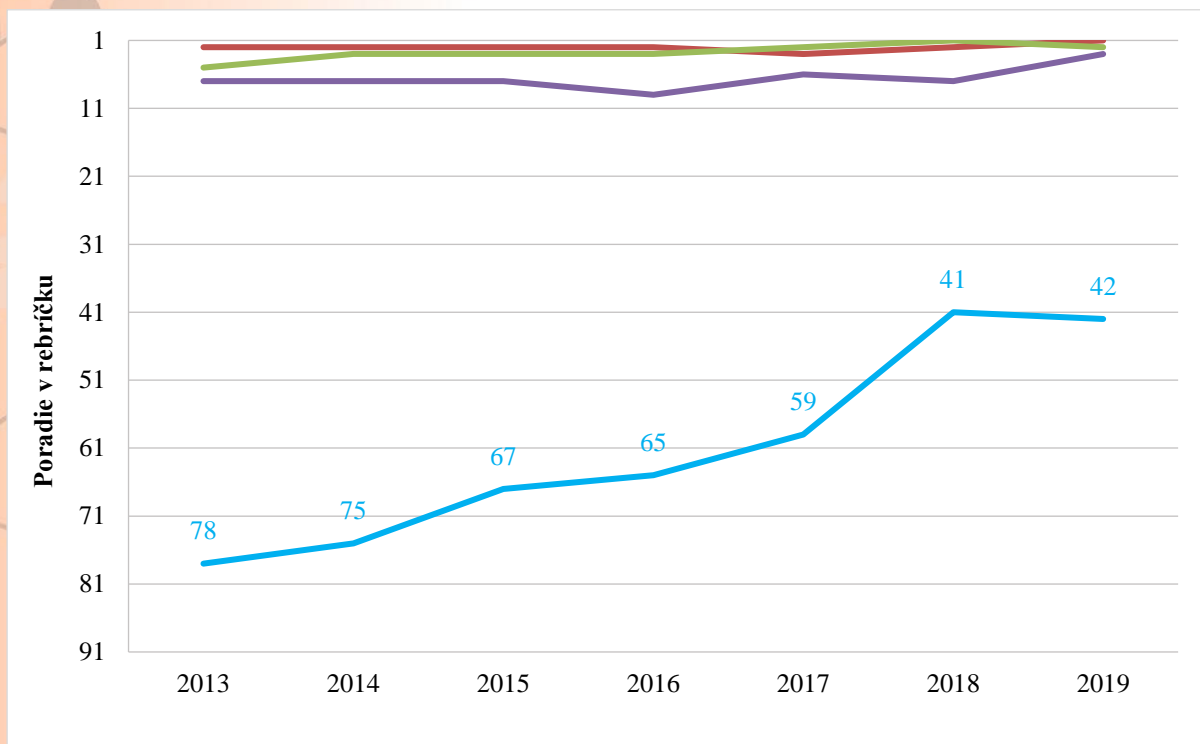
Medzi rokmi 2004 a 2020 vydávalo Svetové ekonomické fórum Správy o globálnej konkurencieschopnosti,⁸ vypracované na základe Indexu konkurencieschopnosti. Tento index komplexne hodnotil makroekonomické a mikroekonomické aspekty konkurencieschopnosti jednotlivých krajín a hodnotil ich úroveň prosperity na základe toho, ako produktívne využívajú zdroje. Index globálnej konkurencieschopnosti teda meral súbor inštitúcií, politik a faktorov, ktoré určujú udržateľnú súčasnú a strednodobú úroveň ekonomickej prosperity.⁹

⁸ World Economic Forum. Reports [online]. Dostupné na: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2020/>; WEF oficiálne uvádza, že rebríček krajín bol pozastavený z dôvodu mimoriadnych opatrení vlád týkajúcich sa reakcie na COVID-19. Dostupné na: <https://www.weforum.org/press/2020/12/few-economies-are-ready-for-long-term-prosperity-through-improved-public-services-green-investments-and-digitization-study-finds-c9047943d2/>

⁹ World Economic Forum Archive. Global Competitiveness Network: Frequently Asked Questions [online]. Dostupné na:

<https://web.archive.org/web/20090326205427/http://www.weforum.org/en/initiatives/gcp/FAQs/index.htm>

Graf 35 Porovnanie Slovenska a troch najlepších krajín v globálnej konkurencieschopnosti

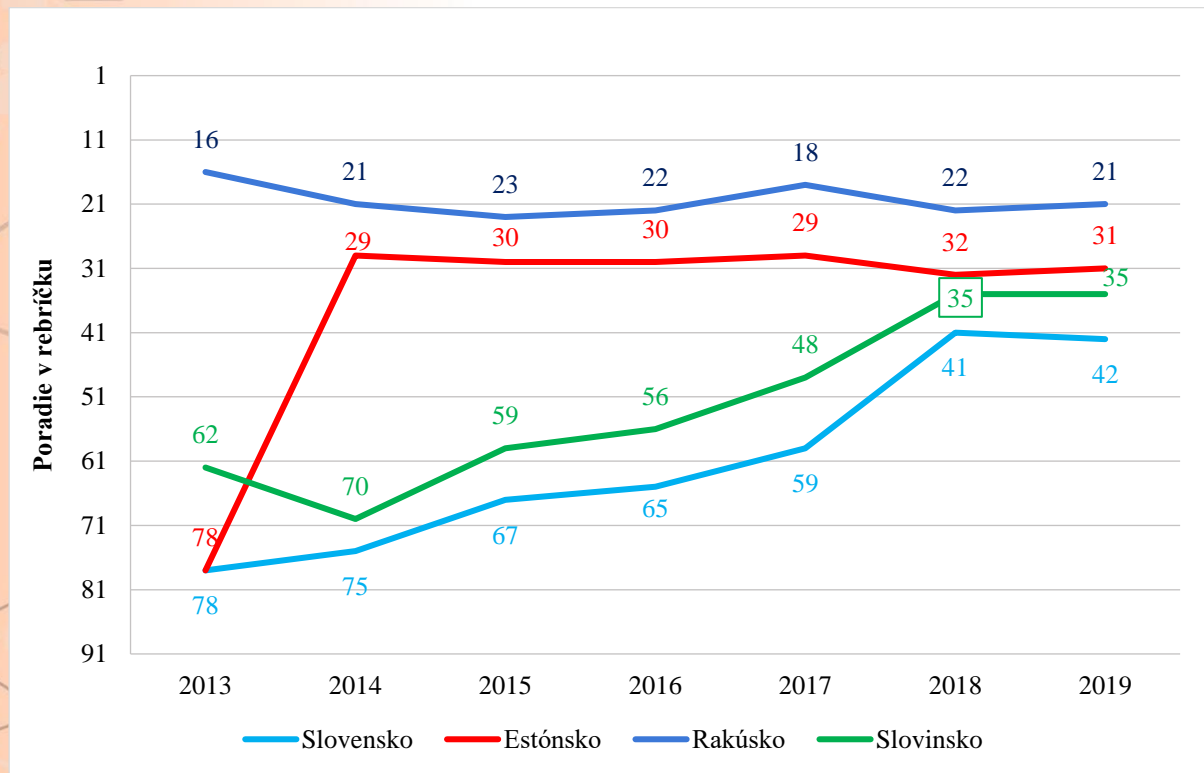
Zdroj: Vlastné spracovanie podľa správ Global Competitiveness Report, WEF

Krivka na grafe 35 poukazuje na to, že konkurencieschopnosť Slovenska sa podľa údajov WEF v priebehu rokov 2013-2019 zlepšila. V roku 2013 sa Slovensko umiestnilo na 78. priečke zo 148 hodnotených krajín, teda približne v polovici rebríčka. Do roku 2019 vystúpilo na 42. priečku zo 141 hodnotených krajín, čiže jeho konkurencieschopnosť podľa týchto údajov stúpila o 23 miest. Podľa Podnikateľskej aliancie Slovenska došlo k čiastočnému zlepšeniu v hodnotení kvality infraštruktúry, používaní informačných technológií, úrovne pracovných zručností a efektívnosti pracovného trhu. Naopak horšie výsledky Slovensko zaznamenalo v hodnotení zdravia obyvateľstva, konkurenčného prostredia, podnikateľskej klímy a schopnosti krajiny inovovať. Posun v rebríčku nahor však mohla ovplyvniť aj zmena metodológie od roku 2018 a zhoršené umiestnenie iných krajín. Podľa Podnikateľskej aliancie Slovenska došlo k čiastočnému zlepšeniu v hodnotení kvality infraštruktúry, používaní informačných technológií, úrovne pracovných zručností a efektívnosti pracovného trhu¹⁰. Naopak horšie výsledky Slovensko zaznamenalo v hodnotení zdravia obyvateľstva,

¹⁰ Podnikateľská aliancia Slovenska. SR na 42. mieste v rebríčku konkurencieschopnosti [online]. Dostupné na: <https://www.alianciapas.sk/sr-na-42-mieste-v-rebricku-konkurencieschopnosti/>

konkurenčného prostredia, podnikateľskej klímy a schopnosti krajiny inovovať. Posun v rebríčku nahor však mohla ovplyvniť aj zmena metodológie od roku 2018 a zhoršené umiestnenie iných krajín¹¹

Graf 36 Porovnanie Slovenska, Rakúska, Estónska a Slovinska v Indexe konkurencieschopnosti

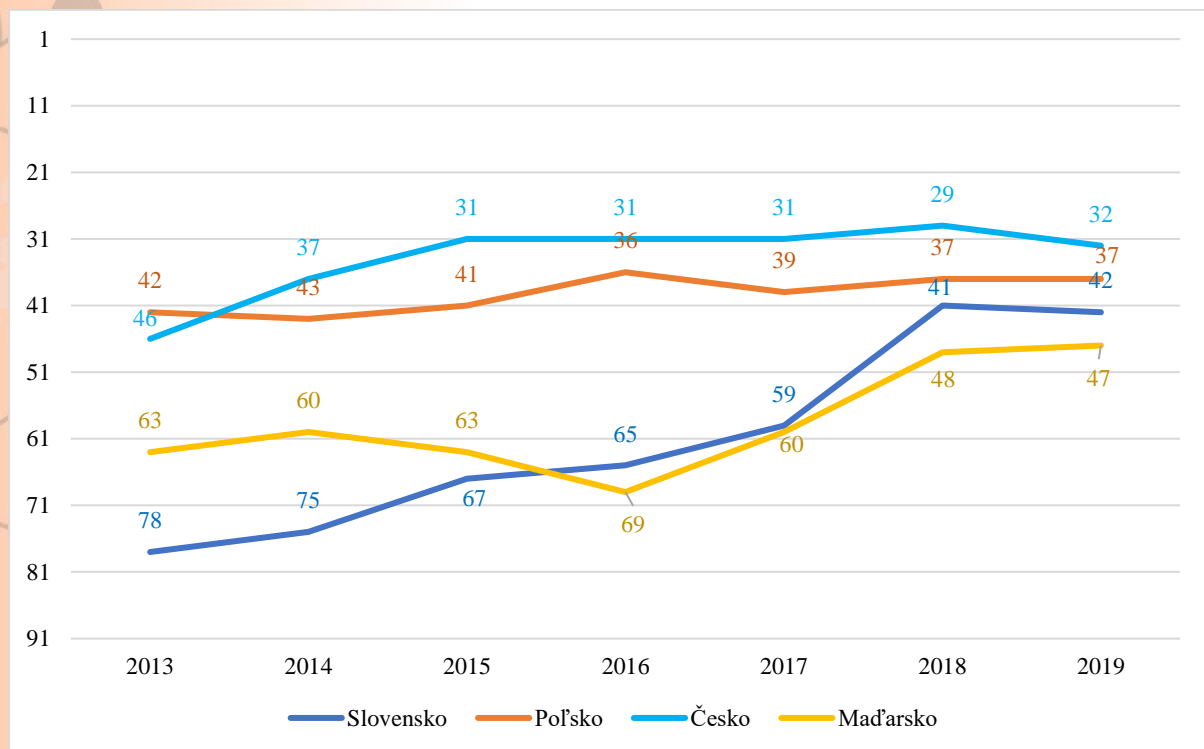
Zdroj: Vlastné spracovanie podľa správ Global Competitiveness Report, WEF

¹¹ Schwab, K. 2018. The Global Competitiveness Report 2018 [online]. World Economic Forum. Geneva, s. 37

Dostupné na:

https://www3.weforum.org/docs/GCR2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2018.pdf?fbclid=IwAR1_US9qIMjoiRBpQ_i80HPwxA66HHIbmVE2mI9VUcqTk52smugDpxt3PxU

Graf 37 Porovnanie krajín V4 v Indexe konkurencieschopnosti

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa správ Global Competitiveness Report, WEF

Graf 37 ukazuje, že Slovensko aj napriek zlepšeniu v posledných rokoch v konkurencieschopnosti v sledovanom období zaostávalo za Rakúskom, a to v priemere o 40 priečok. Zaostávalo aj za porovnateľnými krajinami, ako je Slovinsko, o 9 priečok a Estónsko (o 24 priečok).

V rámci krajín V4 (graf 37) bolo Slovensko do roku 2015 v hodnotení konkurencieschopnosti podľa WEF na najnižšej priečke. Následne predbehlo Maďarsko, avšak predposledná pozícia mu zostala až do konca hodnoteného obdobia. Za Českom, ktoré má spomedzi krajín V4 najvyššie hodnotenie, Slovensko zaostávalo v priemere o 27 priečok. Za Poľskom, ktoré je druhou najlepšie hodnotenou krajinou z V4, Slovensko zaostávalo v priemere o 22 priečok.

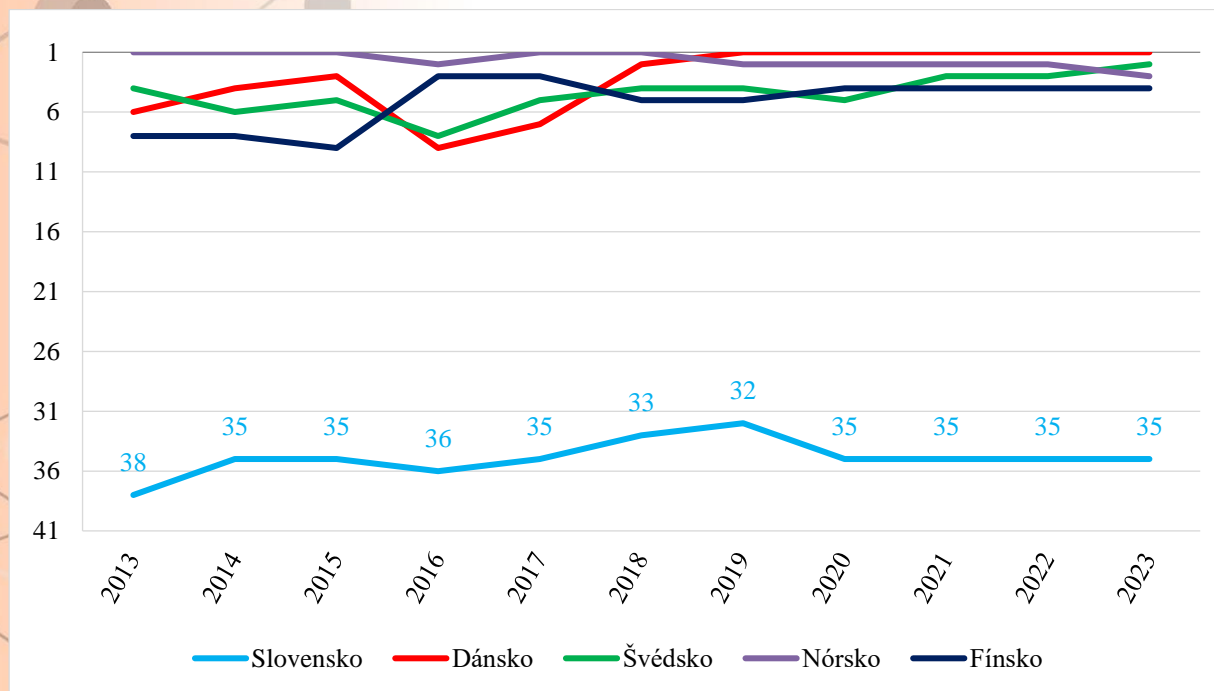
Index prosperity

Index prosperity je komplexná správa, ktorá odráža ekonomický a sociálny blahobyt jednotlivých krajín. Britská nadácia Legatum Institute Foundation využíva na zostavenie tohto indexu 300 rôznych ukazovateľov z viac ako 70 rôznych zdrojov údajov. Tzv. 12 pilierov

prosperity je rozdelených do 67 samostatných prvkov zameraných na politiku a zoskupených do troch oblastí nevyhnutných pre prosperitu.¹²

Slovensko sa v tomto indexe počas siedmich rokov z jedenástich meraných (od roku 2013)¹³ umiestnilo na 35. priečke zo 167 krajín sveta (Graf 38). Za posledné 4 roky ostalo umiestnenie Slovenska nezmenené, čo nasvedčuje tomu, že ekonomický a sociálny blahobyť na Slovensku sa podľa tohto indexu za merané obdobie neposunul.

Graf 38 Porovnanie Slovenska a severských krajín v Indexe prosperity

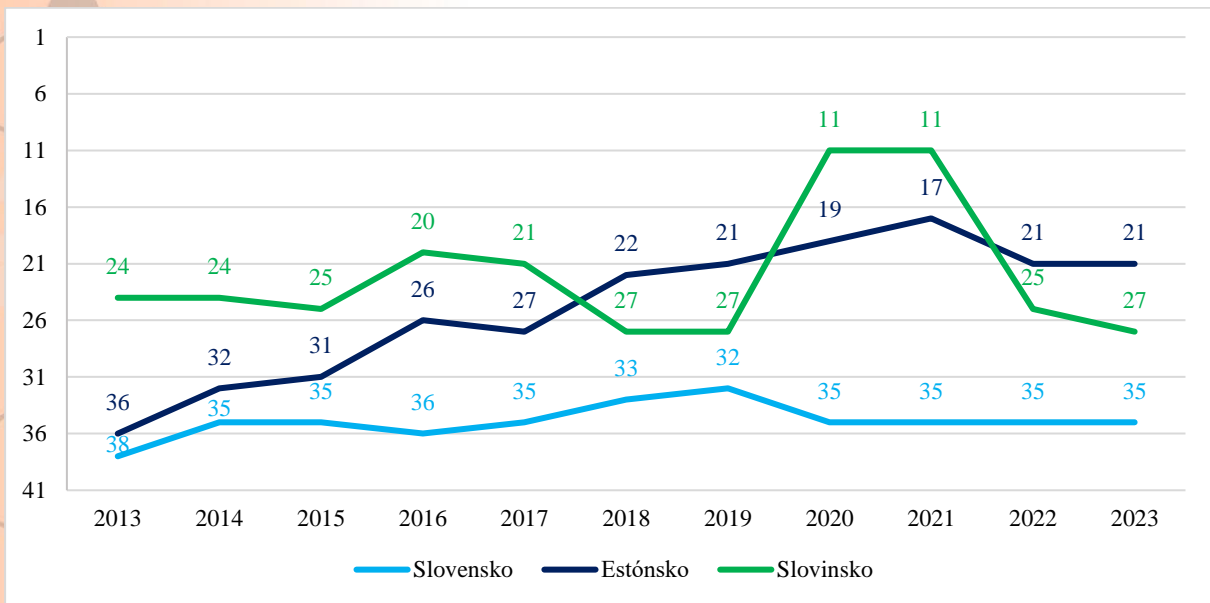
Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Legatum Prosperity Index

Najhoršie hodnotenie za rok 2023 má Slovensko v kategóriách podmienky na podnikanie (59. miesto), vzdelávanie (48. miesto), zdravotníctvo (45. miesto), infraštruktúra a dostupnosť trhu (45. miesto). Najkladnejšie hodnotenie získalo v kategóriách bezpečnosť a ochrana (22. miesto), životné prostredie (24. miesto) a osobná sloboda (30. miesto).

¹² Legatum Institute Foundation. The Legatum Prosperity Index. Index methodology [online]. Dostupné na: <https://prosperity.com/about/methodology>

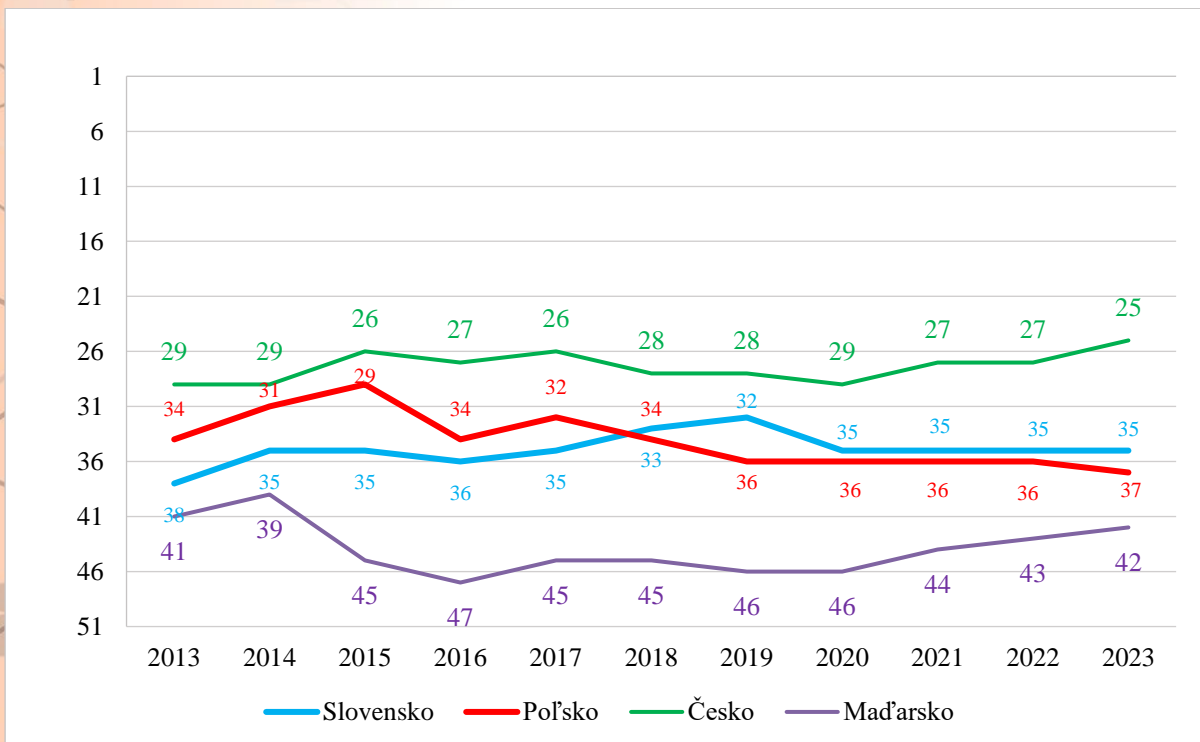
¹³ Legatum Institute Foundation. Downloads [online]. Dostupné na: <https://www.prosperity.com/about/resources>

Graf 39 Porovnanie Slovenska, Slovinska a Estónska v Indexe prosperity

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Legatum Prosperity Index

Graf 40 Porovnanie Slovenska a krajín V4 v Indexe prosperity

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Legatum Prosperity Index

Z porovnateľných krajín je v Indexe prosperity na tom najlepšie Slovinsko (graf 39), ktoré sa v celom meranom období drží v priemere o 13 priečok pred Slovenskom. Pozoruhodné je, že práve v krízových rokoch 2020 a 2021 dosiahlo najvyššiu, jedenástu priečku. V roku 2013 mali v Indexe prosperity Slovensko a Estónsko podobné hodnotenie. Najmä od roku 2015 sa Estónsko začalo vzdďaľovať smerom nahor a v súčasnosti je na 21. priečke, pričom Slovensko je na 35. priečke.

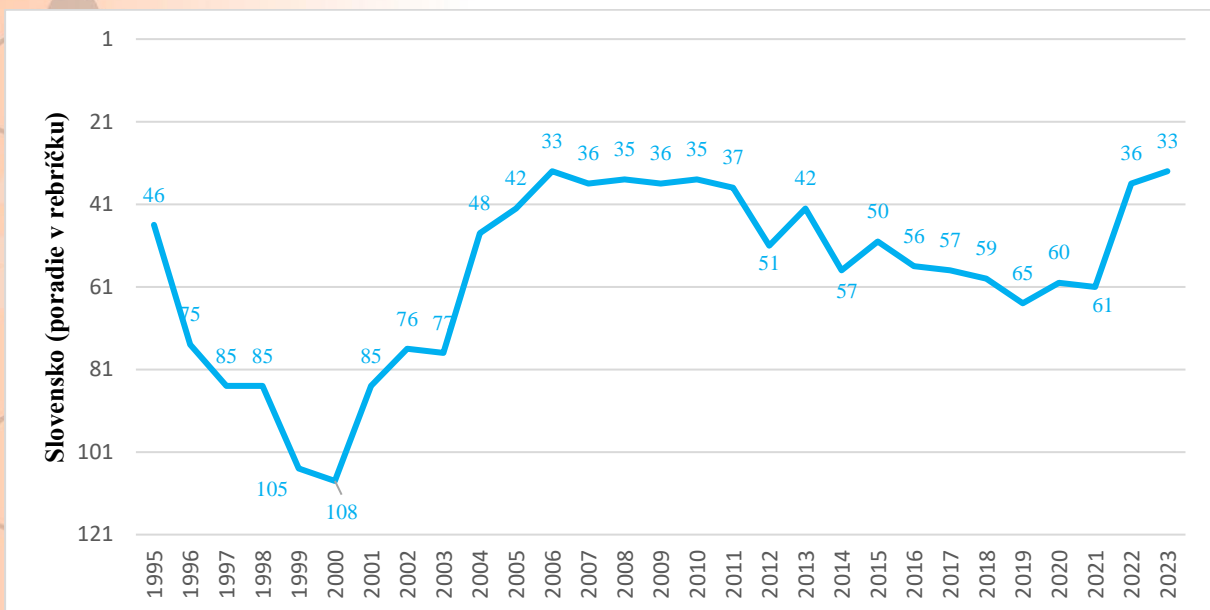
V rámci krajín V4 (graf 40) má v Indexe prosperity najlepšie hodnotenie Česko, ktoré sa v celom meranom období drží o 8 priečok nad Slovenskom. Do roku 2017 sa nad Slovenskom držalo aj Poľsko, ktoré však v nasledujúcom roku v hodnotení mierne kleslo a táto situácia trvá doposiaľ.

Index ekonomickej slobody

Index ekonomickej slobody, ktorý vedie americká nadácia Heritage Foundation zahŕňa 12 slobôd, rozdelených do 4 pilierov. Pilier “Právny štát” zahŕňa vlastnícke práva, stabilitu vlády a účinnosť súdnictva. Pilier “Veľkosť vlády” sleduje verejné výdavky, daňové zaťaženie a fiškálne zdravie krajiny. Pilier “Regulačná efektívnosť” meria slobodu podnikania, slobodu práce a peňažnú slobodu. Pilier “Otvorené trhy” zahŕňa slobodu obchodovania, investovania a finančnú slobodu. V súčasnosti prebieha meranie týchto faktorov v 184 krajinách sveta.¹⁴

¹⁴ The Heritage Foundation. About the Index [online]. Dostupné na: <https://www.heritage.org/index/about>

Graf 41 História umiestnenia Slovenska v Indexe ekonomickej slobody

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Index of Economic Freedom, Heritage Foundation

Podľa Indexu ekonomickej slobody¹⁵ zaznamenalo Slovensko medzi rokmi 2021 a 2023 relatívne zlepšenie (graf 41) v poradí medzi najlepšimi krajinami v tomto hodnotení a vystúpilo zo 61. na 36. priečku.^{16,17} Toto však bolo len čiastočne spôsobené zlepšením výkonu, ktorý charakterizuje nárast skóre len o 3,4 bodu (5,13 %). Negatívom je, že Slovensko aj po zlepšení umiestnenia a rekordnom skóre v roku 2022 (69,7 bodu) ostalo v pásme priemerných krajín s označením “Stredne slobodné”. Pritom vo vyššom pásme s označením “Prevažne slobodné” sa nachádzajú aj krajiny Pobaltia a Česko. Samotný pohyb nahor v umiestnení mohlo medzi rokmi 2021 a 2022 spôsobiť výrazné zhoršenie situácie v krajinách, ktoré boli v predošlých rokoch na vyšších priečkach. Medzi tieto krajiny patrí napr. Arménsko, Azerbajdžan, Severná Macedónsko, Rumunsko, Maďarsko a Kosovo, ktoré v predchádzajúcom období vykazovali vyššie umiestnenie v rebríčku, ako Slovensko.

¹⁵ The Heritage Foundation. Downloads [online]. Dostupné na: <https://www.heritage.org/index/download#>

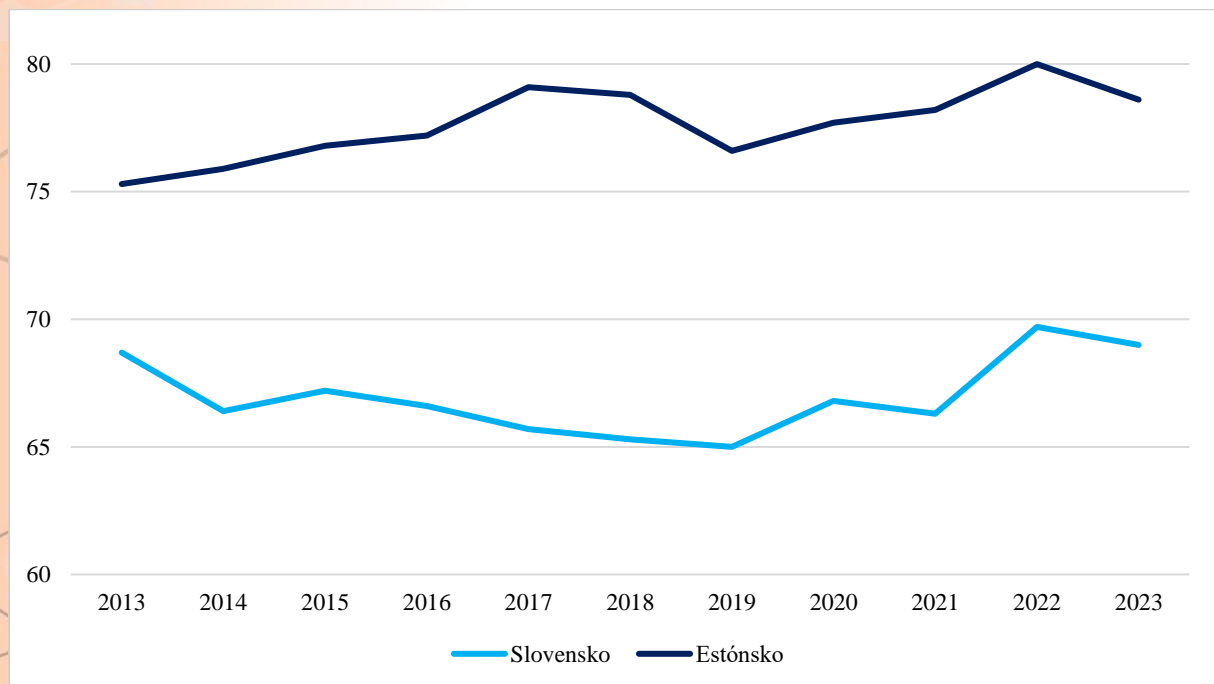
¹⁶ The Heritage Foundation, 2020. Index of Economic Freedom. Regional Developments in Economic Freedom [online]. Washington. Dostupné na: <https://www.heritage.org/index/pdf/2020/book/regional.pdf>

¹⁷ The Heritage Foundation, 2021. Index of Economic Freedom. Regional Variations. Washington [online]. Dostupné na: https://www.heritage.org/index/pdf/2021/book/2021_IndexofEconomicFreedom_REGIONAL.pdf

Príčinou mierneho nárastu celkového skóre Slovenska v tomto období je zlepšenie hodnotenia vlastníckych práv, integrity vlády a účinnosti súdnictva. Naopak, zhoršené hodnotenie sme dosiahli vo fiškálnom zdraví, daňovom zaťažení a verejných výdavkoch.

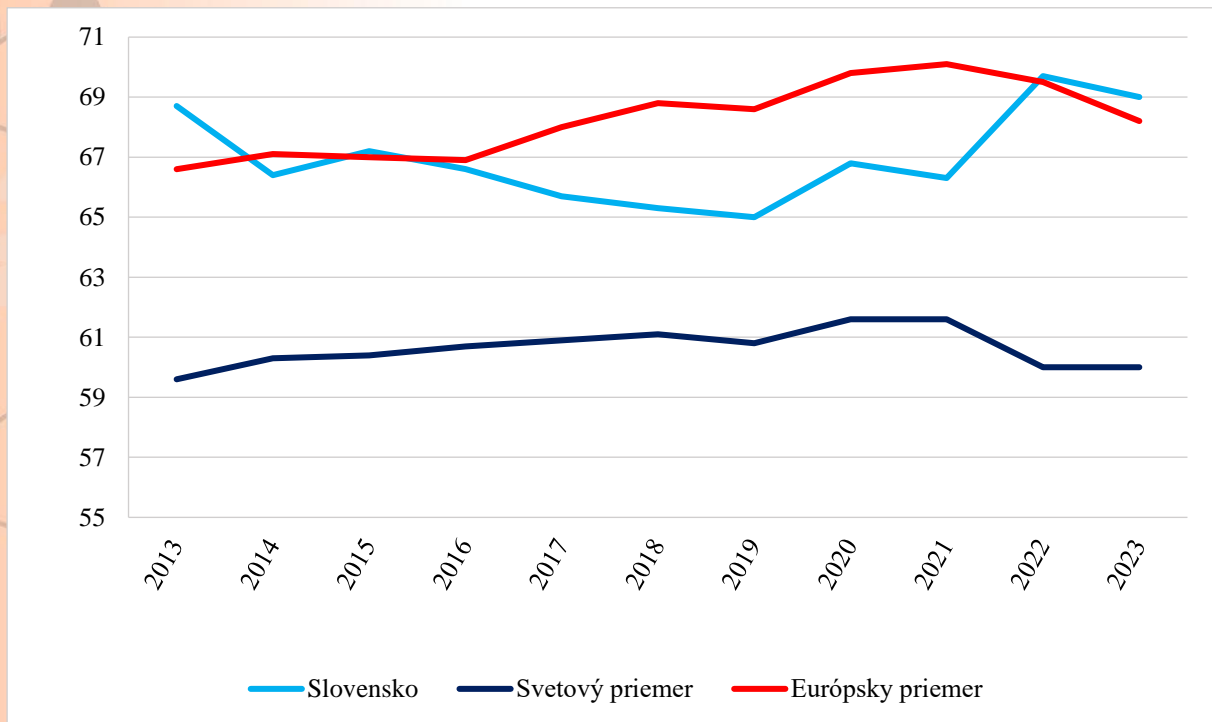
Možnosti financovania podnikania sa zhoršili v súvislosti s vývojom na hypotekárnom trhu.

Graf 42 Porovnanie Slovenska a Estónska v Indexe ekonomickej slobody

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Index of Economic Freedom, Heritage Foundation

Graf 43 Ekonomická sloboda na Slovensku v porovnaní s európskym a svetovým priemerom

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Index of Economic Freedom, Heritage Foundation

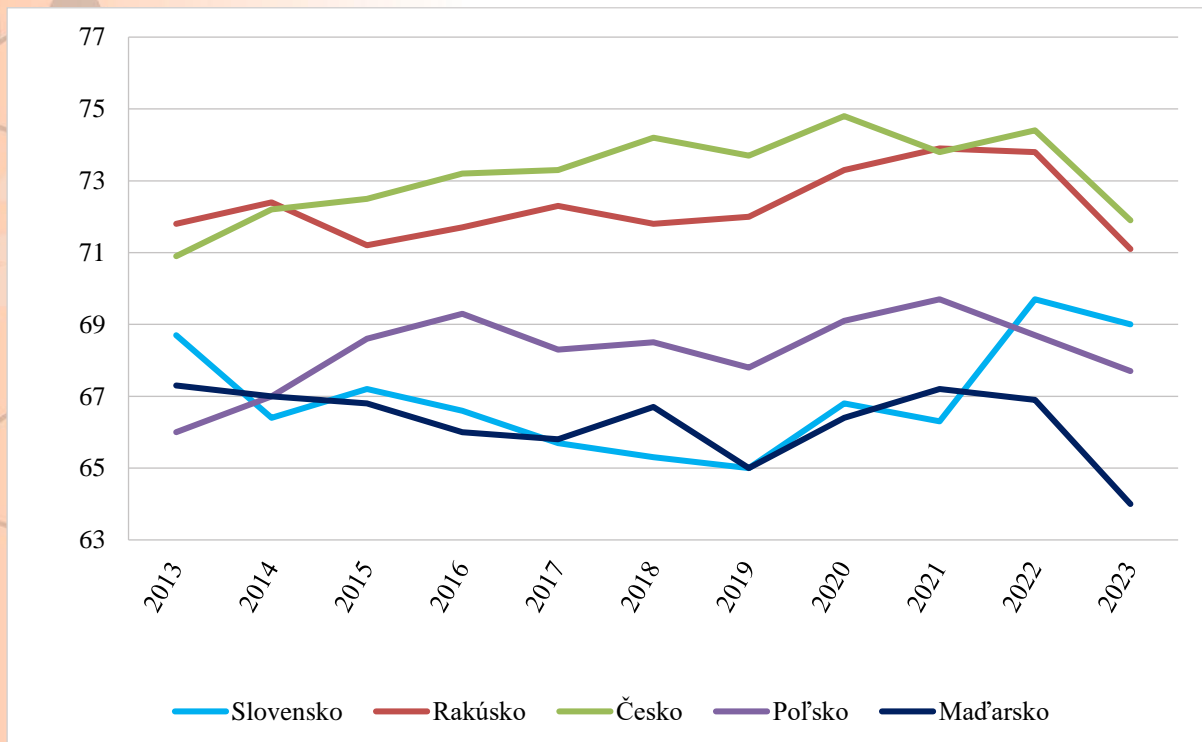
V ekonomickej slobode je Slovensko od roku 2014 na vyššej úrovni o 9,4 %, než je svetový priemer (graf 43). V porovnaní s európskym priemerom je na tom mierne horšie (o 2 %). V roku 2023 bolo Slovensko 20. krajinou v poradí z celkového počtu 44 krajín európskeho regiónu. Výrazne však zaostáva za Estónskom, od roku 2013 v priemere o 16 % (graf 42). Na ekonomickú slobodu v Estónsku malo vplyv napríklad zrušenie všetkých dovozných ciel a otvorenie trhov pre zahraničných investorov, čo umožnilo voľné prúdenie tovarov, služieb a inovácií.¹⁸ Vyššie hodnotenie o 0,43 % dosiahlo v roku 2023 napr. aj Bulharsko.¹⁹ Najhoršie hodnotenie za rok 2023 získalo Slovensko v kategóriách verejné výdavky (41,2 bodov), súdržnosť vlády (56,8 bodov) a fiškálne zdravie (62,4 bodov). Najlepšie bodové ohodnotenie vykazuje v kategóriách vlastnícke práva, sloboda obchodu a peňažná sloboda.²⁰

¹⁸ Ratso, S. 2005. Miracle of Estonia: Entrepreneurship and Competitiveness Policy in Estonia [online]. UNECE. Geneva, s. 2-3. Dostupné na: <https://unece.org/fileadmin/DAM/ie/wp8/documents/mayfor/Signe%20Ratso.pdf>

¹⁹ 2023 Index of Economic Freedom. Country Rankings [online] Dostupné na: <https://www.heritage.org/index/ranking>

²⁰ 2023 Index of Economic Freedom. Country Rankings - Slovakia [online] Dostupné na: <https://www.heritage.org/index/country/slovakia>

Graf 44 Porovnanie krajín V4 a Rakúska v Indexe ekonomickej slobody

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Index of Economic Freedom, Heritage Foundation

Z krajín V4 prekonalo Česko medzi rokmi 2014 a 2021 v ekonomickej slobode Rakúsko (graf 44). V roku 2020 dosiahlo najvyššie ohodnotenie 74,8 bodu. Slovensko sa spomedzi týchto krajín drží na najnižších priečkach. V roku 2020 a 2023 sa toto hodnotenie mierne zlepšilo a spomedzi krajín V4 sa so 69 bodmi ocitlo Slovensko na druhej priečke za Českom.

Záver

Z prezentovaného hodnotenia postavenia Slovenska v indexoch výkonnosti a po podrobnejšom náhľade do správ jednotlivých indexov zameraných na podnikateľské prostredie vyplývajú pre Slovensko nasledovné hlavné problémy:

Slovensko sa v doterajšom hodnotení medzinárodných indexov držalo spravidla v prvej tretine až štvrtine hodnotených krajín, no spravidla zostávalo za postsocialistickými krajinami, ako je Estónsko, Slovinsko, Poľsko, či Česko. V hodnotení podnikateľského prostredia Doing Business Slovensko v posledných rokoch klesalo a v Indexe prosperity stagnovalo. V Indexe konkurencieschopnosti sa zo všetkých porovnávaných krajín iba Maďarsko umiestnilo nižšie. V Indexe ekonomickej slobody zaznamenalo posun v rebríčku

nahor, no nárast skóre zaznamenalo len o 5,13 %. Tento posun bol podľa našich zistení v značnej miere spôsobený zhoršením situácie v krajinách, ktoré boli v predošlých rokoch na vyšších priečkach, ako Slovensko.

- Z pohľadu štruktúry indexu Doing Business je na tom Slovensko najhoršie najmä v procese stavebného povoľovania (146. miesto zo 190 krajín sveta podľa tohto ukazovateľa). Zatiaľ čo priemerná dĺžka stavebných konaní v krajinách OECD predstavuje 152 dní, v prípade Slovenska je to až 300 dní.²¹
- Ďalšou výraznou bariérou v podnikateľskom prostredí na Slovensku je podľa Doing Business náročnosť naštartovania podnikania, čo dokumentuje až 118. miesto Slovenska v rebríčku Svetovej banky podľa tohto ukazovateľa.²² Štát na Slovensku zaťažuje začínajúcich podnikateľov relatívne väčším počtom administratívnych procedúr a povinností a začatie podnikania u nás trvá viac ako dvakrát dlhšie, než je priemer v najlepšie hodnotených krajinách OECD (21,5 dňa vs 9,2 dňa).²³
- Problémom podľa Indexu konkurencieschopnosti je napríklad systém zdaňovania podnikateľov, majetku a práce. Okrem toho má Slovensko zastaralý vzdelávací systém, neaktuálne učebné osnovy a málo investuje do pracovných zručností pre potreby budúceho pracovného trhu. Nedostatočné investície idú aj do výskumu a inovácií.²⁴
- Podľa Indexu prosperity je na tom Slovensko najhoršie v podmienkach na podnikanie, kde sa umiestnilo na 59. priečke zo 167 krajín sveta. Druhé najhoršie umiestnenie Slovenska je vo vzdelávaní (48. priečka). Tretím najväčším problémom Slovenska je

²¹ World Bank. 2020. Doing Business 2020. Slovak Republic. Economy Profile [online]. World Bank Group, s. 4, 11. Dostupné na: <https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/s/slovakia/SVK.pdf>

²² World Bank. 2020. Doing Business 2020. Slovak Republic. Economy Profile [online]. World Bank Group, s. 4. Dostupné na: <https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/s/slovakia/SVK.pdf>

²³ World Bank. 2020. Doing Business 2020. Slovak Republic. Economy Profile [online]. World Bank Group, s. 6. Dostupné na: <https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/s/slovakia/SVK.pdf>

²⁴ Schwab K., Zahidi S. 2019. The Global Competitiveness Report. Special Edition 2020 [online]. Geneva: World Economic Forum, s. 45-46. Dostupné na: https://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport2020.pdf?_gl=1*1t4im6f*_up*MQ..&gclid=Cj0KCQjw7uSkBhDGARIsAMCZnJvFmG3rEqG6tPrI8YkSzf9DpmiSI505p5IsY-bA9zO5aeTewVY7JgaAjVrEALw_wcB

podľa tohto indexu Infraštruktúra a prístup na trh (45. miesto) a rovnako aj zdravotná starostlivosť (45. miesto).²⁵

- V Indexe ekonomickej slobody je Slovensko na 33. mieste a najhoršie je na tom vo verejných výdavkoch (výška vládnych výdavkov, saldo rozpočtu a verejný dlh v pomere k HDP), stabilite vlády a fiškálnom zdraví.²⁶

1.5. Najhoršie a najlepšie opatrenia vlády s dopadom na podnikanie v SR v rokoch 2014 – 2022

Vyhodnotenie najlepších a najhorších opatrení vlády s dopadom na podnikanie je netriviálna úloha. Prvou úlohou je vysporiadať sa s taxonómiou opatrení. Ročne sú schvaľované stovky zákonov a ešte viac podzákonných aktov, ako sú rôzne vyhlášky a nariadenia. Pre potreby tohto textu nebudeme posudzovať vplyv každého jedného opatrenia, musí byť nakreslená čiara medzi opatreniami s významným vplyvom a s minimálnym vplyvom.

Druhá úloha spočíva v samotnom hodnotení dopadov. Meranie dopadov regulácií je celé vedné odvetvie a existuje viacero metodologických rámcov, ako takéto hodnotenie vykonávať. V ostatných rokoch prichádza vo verejnej správe (v dôsledku povinností vyplývajúcich z pravidiel EÚ) k aktívnemu rozvoju hodnotenia dopadov regulácií zo strany verejnej správy. Okrem toho existujú aj iniciatívy tretích strán na meranie dopadov regulačnej záťaže.

Hoci metodika môže byť viac alebo menej exaktná, samotný výber nejakej konkrétnej metodiky je značne subjektívny. Podnikateľská činnosť nemá danú jednu jasnú metriku, ktorej zmenu by sme mohli sledovať. Pre niekoho je dôležitý priamy finančný dopad vládnych opatrení, pre druhého časová záťaž, vznikajúca z takéhoto opatrenia. Tretí prístup môže vyzdvihovať úlohu neistoty a rizika, ktoré opatrenia vyvolávajú, alebo znižujú. V štvrtom prípade môže byť zase kľúčové pozorovanie, či regulačná záťaž vôbec podnikanie v konkrétnej

²⁵ The Legatum Prosperity Index. Slovakia. Country Profile [online]. Dostupné na: <https://www.prosperity.com/globe/slovakia>

²⁶ The Heritage Foundation. 2023 Index of Economic Freedom. Slovakia [online]. Dostupné na: <https://www.heritage.org/index/country/slovakia>

činnosti umožňuje alebo neumožňuje. Piaty prístup môže vyzdvihovať inštitucionálny prístup a hľadiť hlavne na opatrenia, ktoré majú dopady na školstvo, či fungovanie systému spravodlivosti, čo predošlé prístupy nemusia brať do úvahy vôbec. Okrem exaktných metód založených na finančných či časových dátach je možné využiť napríklad aj prieskumy medzi podnikateľmi, verejné hlasovania a podobne.

V kontexte auditu PP sa však takémuto kvantitatívnemu prístupu venovať nebudeme, vzhľadom k jeho časovej náročnosti. Nasledujúci zoznam najhorších a najlepších opatrení z hľadiska podnikateľského prostredia bol pripravený na základe stanoviska autorov textu:

TOP 10 - najhoršie opatrenia

1. Zavedenie osobitných daní pre Slovnaft, Eustream a podnikateľov v energetike
2. Zavedenie inštitútu tzv. minimálneho poistného a minimálneho preddavku zamestnanca
3. Zmena podmienok zníženej sadzby dane 15 %
4. Nový mediálny zákon
5. Trvalý kurzarbeit
6. Zrušenie oslobodenia od dane a odvodov pri 13. a 14. plate
7. Povinné hlásenie zásob komodít poľnohospodármi
8. Rekordné zvýšenie minimálnej mzdy
9. Opätovné naviazanie príplatkov ku mzde na minimálnu mzdu
10. Obchádzanie riadneho legislatívneho procesu

TOP 10 +1 - najlepšie opatrenia

1. Reforma 1in2out
2. Zrušenie záväznosti kolektívnych zmlúv vyššieho stupňa pre zamestnávateľov
3. Zrušenie koncesionárskych poplatkov pre zamestnávateľov
4. Zavedenie štatútu mikrodaňovníka
5. Zavedenie bezpečného prístavu pri transferovom oceňovaní
6. Sezónne zamestnávanie
7. Lehota na odstránenie chyby namiesto automatickej sankcie SOI

8. Zníženie minimálnej hranice pokuty pri opakovanom porušení povinností podľa zákona o potravinách
9. Zjednodušenie legislatívy upravujúcej živnostenské podnikanie
10. Účinnosť zákonov s vplyvom na podnikateľské prostredie len k 1.1. a 1.7.
11. Vrátanie DPH z nezaplatenej pohľadávky

Zdôvodnenie je textovo nižšie uvedené pri každom opatrení. Špecialitou nedávneho volebného obdobia bolo, že mnohé zásadné zákony nepredkladala vláda, ale koalíční poslanci ako poslanecké návrhy. Takéto prípady budeme rovnako do prehľadu zahŕňať.

Najhoršie opatrenia

Zavedenie osobitných daní pre Slovnaft, Eustream a podnikateľov v energetike

Koncom roka 2022 bola schválená skupina zákonov, ktoré zavádzajú opatrenia (skrátene „odvody“) dopadajúce na rafinériu Slovnaft, prepravcu plynu Eustream a na predajcov elektriny. Pre bližšie detaily ohľadom parametrov týchto odvodov z dôvodu priestoru čitateľa odkazujeme na externé zdroje²⁷.

Tieto odvody považujeme za najhoršie opatrenie pre podnikateľské prostredie z viacerých dôvodov:

- Predstavujú zásadné narušenie podnikateľského prostredia. Ide o vyrubenie obrovskej dane doslovne na konkrétne jednotlivé podniky.
- Dotknutým subjektom odčerpajú zásadné finančné prostriedky v rádoch stoviek miliónov eur.
- Opatrenia ovplyvnia budúcnosť celého sektora energetiky a môžu priamo ohroziť budúce fungovanie dotknutých podnikov kvôli chýbajúcim zdrojom na nevyhnutné investície.
- Opatrenia boli predložené ako poslanecké návrhy, hoci sa zjavne jednalo o vládne návrhy.
- Opatrenia boli schválené pár dní pred začiatkom platnosti

²⁷ Potočár, R. Energie portál. Uvalili mimoriadnu daň na Slovnaft, ale aj Eustream. Ohrozí to prepravu plynu, tvrdí Hirman. Online: <https://www.energie-portal.sk/Dokument/dane-zdanie-slovnaft-eustream-108635.aspx> a Potočár, R. Energie portál. Schválili mimoriadnu daň aj rozšírenie regulácie. Návrh MH SR poslanci prijali so zmenou <https://www.energie-portal.sk/Dokument/odvod-z-nadmernych-prijmov-108585.aspx>

- Výnosy z daní nebudú použité na žiadne zásadné investície ani reformy, ale budú „rozdané“ v rámci sociálnych balíčkov.
- Predstavujú nebezpečný precedens. Politické náklady ad-hoc zavedenia dane na konkrétny sektor či dokonca podnik budúcnosti sa týmto precedensom znížili.

Zavedenie inštitútu tzv. minimálneho poistného a minimálneho preddavku zamestnanca

Od roku 2023 platí, že poistné na zdravotné poistenie a preddavok na poistné „musia byť najmenej vo výške poistného a preddavku na poistné, ktoré by platil v súčte zamestnanec a zamestnávateľ zamestnanca, ktorý má príjem vo výške životného minima²⁸“. Minimálny mesačný preddavok zamestnanca pre rok 2023 je vo výške 32,81 Eur (pozor, nemýliť s minimálnym vymeriavacím základom a preddavkami SZČO!). Toto opatrenie považujeme za druhé najhoršie celkovo a najhoršie z pohľadu trhu práce. Pôvodná verzia návrhu dokonca rátala nie s hranicou životného minima, ale minimálnej mzdy. Aj kompromisné riešenie je však mimoriadne negatívne.

Vznik tohto pravidla bol predkladateľmi argumentovaný nedostatočne. Udávaným dôvodom na zavedenie tohto opatrenia bola eliminácia možnosti zabezpečiť si právo na plnú zdravotnú starostlivosť vytvorením nízkeho úväzku v prípade spoločníkov v s.r.o. a podobne. V skutočnosti však predkladateľov viac lákali očakávané výnosy (v pôvodnej verzii cca 85 miliónov eur). Dopadová správa uvádzala počet zamestnancov s vymeriavacím základom nižším ako minimálna mzda (bez poistencov štátu) v počte 258 250 osôb, no neuvádzala žiadnu štruktúru týchto osôb. Nebolo preto možné odhadnúť, aká časť z nich sú regulérni zamestnanci s čiastočným úväzkom a nízkou mzdou a koľko tzv. „špekulanti.“

V praxi znamená aplikácia zvýšenie mzdových nákladov na prácu nízkopríjmových zamestnancov s čiastkovými úväzkami. Zasahuje rovnako ľudí, snažiacich sa „naskočiť“ na trh práce pomocou malých úväzkov (upratovačky a pod.).

Pre zamestnávateľov to znamená nielen „predrazenie“ takýchto zamestnancov, ale aj administratívu navyše. Zmena rieši prípad, kedy má dotknutý zamestnanec viacero

²⁸ Ministerstvo zdravotníctva SR. Usmernenie k uplatňovaniu minimálneho preddavku. Online: <https://www.health.gov.sk/?Minimalne-poistne-1-1-2023>

zamestnávateľov, no rieši ho presunutím zodpovednosti. Zamestnanec má zamestnávateľov informovať z vlastnej iniciatívy. Staršia skúsenosť s uplatňovaním odpočítateľnej položky ukazuje, že zamestnanci o takýchto povinnostiach väčšinou nevedia, alebo ich ignorujú, čo následne vyvoláva účtovné problémy medzi zamestnávateľmi. Zároveň je nutné posudzovať a počítat viaceru parametrov. Je zamestnanec poistencom štátu? Pravidlo neplatí. Úväzok začal v strede mesiaca? Preddavok sa kráti. Úplným paradoxom je súbežné uplatňovanie minimálneho preddavku a odpočítateľnej položky na zdravotné odvody. Tá mala byť v pôvodnom návrhu zrušená, nakoniec sa tak nestalo.

Zmena podmienok zníženej sadzby dane 15 %

Od roku 2021 prišlo k zmene podmienok na aplikovanie zníženej 15-percentnej sadzby dane z podnikania a inej samostatnej zárobkovej činnosti. Hranica príjmov na jej uplatnenie sa znížila zo 100 000 eur na 49 700 eur. Pre porovnanie uvádzame limity v niektorých ďalších krajinách v tabuľke 8.

Tabuľka 8 Limity príjmov na uplatnenie zníženej sadzby dane z podnikania a inej samostatnej zárobkovej činnosti

Krajina	Sadzba	Limit	Poznámka
Poľsko	9 %	Cca 2 milióny eur	Bez limitu prvý rok podnikania
Česko	19 %	Bez limitu	Možnosť paušálnej dane pre SZČO
Maďarsko	9 %	Bez limitu	
Chorvátsko	10 %	Cca 1 milión eur	
Rumunsko	16 %	Bez limitu	
Bulharsko	10 %	Bez limitu	

Zdroj: Vlastné spracovanie

Nový mediálny zákon

Zákon je príkladom, ako štátne inštitúcie ignorujú pri tvorbe legislatívy reálny svet a vytvárajú úplne nové povinnosti bez jasných pozitívnych, zato s úplne jasnými negatívnymi dopadmi. Tento zákon zaviedol buď oznamovaciu, alebo v niektorých prípadoch dokonca

registračnú povinnosť pre poskytovateľov „audiovizuálnej mediálnej služby“ (s poplatkom 190 / 260 eur).

Odhladnuc od zmyslu samotnej existencie takejto povinnosti, problém je najmä v definícii týchto poskytovateľov. Tí sú zadefinovaní tak, že pri prísnom posúdení k nim spadne prakticky ktokoľvek, kto na rôznych platformách (YouTube, Instagram a pod.) umiestňuje audiovizuálny obsah v rámci svojej podnikateľskej činnosti.

Jedná sa o typický príklad povinnosti, ktorá sa týka obrovského množstva subjektov, povedomie o existencii týchto povinností bude minimálne a ich vymáhanie absolútne náhodné.

Trvalý kurzarbeit

Dočasnú pandemickú „prvú pomoc“ pre firmy vystriedal od marca 2022 trvalý systém ochrany pracovných miest - tzv. kurzarbeit. Takéto opatrenie by bolo pochopiteľné počas výnimočných celospoločenských situácií, ako bola pandémia. No jeho trvalá verzia počíta aj s úplne bežnými podnikateľskými situáciami, ako je recesia, strata zákazníka, či výpadok dodávok. To sa potvrdzuje aj v praxi; za rok 2022 tvorili väčšinu dôvodov v žiadostiach „...nedostatok polovodičových výrobkov a ozbrojený konflikt na Ukrajine, ktorý narušil dodávateľsko-odberateľské vzťahy medzi obchodnými partnermi. Medzi žiadateľmi boli aj spoločnosti, ktoré sú obmedzené ekonomickými sankciami voči Rusku²⁹.“

Tento zákon negatívne mení vnímanie podnikateľského rizika v ekonomike, keď povinne „poisťuje“ podnikateľské riziko a rozkladá ho na celý podnikateľský sektor. Na mikroúrovni tým vytvára morálny hazard (mení motivácie akceptovať vyššie riziko). Na makroúrovni bude spomaľovať ozdravné procesy v ekonomike, keďže bude dotovať spoločnosti v hospodárskych problémoch na úkor zdravších spoločností.

²⁹ Inštitút sociálnej politiky. Blog. Online: <https://dennikn.sk/blog/3159658/kurzarbeit-uz-podporil-81-tisic-pracovnych-miest-na-slovensku/>

Zrušenie oslobodenia od dane a odvodov pri 13. a 14. plate

Od roku 2021 prišlo k zrušeniu oslobodenia 13. a 14. platu od dane z príjmov a od zdravotných a sociálnych odvodov. Toto oslobodenie predstavovalo aspoň čiastočnú formu úľavy v slovenskom prostredí vysokého daňovo-odvodového zaťaženia práce.

Povinné hlásenie zásob komodít poľnohospodármi

Od júla 2022 platí novela zákona o potravinách, ktorá pod hrozbou pokuty od 100 až do 20 000 eur nariaďuje producentom vybratých deviatich poľnohospodárskych komodít na mesačnej báze hlásiť ich skladové zásoby a plánovaný vývoz nad 400 ton. Jedná sa o dodatočnú administratívnu záťaž, ktorej konkrétny cieľ nie je jasný, okrem politickej odpovede na rastúce ceny a nedostatok komodít na trhu v reakcii na vojnu na Ukrajine. Naviac je vysoko pravdepodobné, že táto nová povinnosť ostane poľnohospodárom aj po odznení aktuálnych disrupcií na trhu s potravinami. Okrem administratívnej záťaže poľnohospodári veľmi negatívne vnímali aj neskoré zverejnenie vyhlášky, ktorá určovala konkrétnu formálnu podobu hlásení³⁰.

Rekordné zvýšenie minimálnej mzdy

Minimálna mzda rástla na Slovensku v rokoch 2014 až 2020 dvakrát rýchlejšie ako priemerná mzda a štyrikrát rýchlejšie ako produktivita práce. Na riziká prudko rastúcej minimálnej mzdy začal okrem nezávislých think tankov upozorňovať už aj ministerský Inštitút finančnej politiky. V roku 2020 navrhli pre rok 2021 z dôvodu pandémie zmrazenie minimálnej mzdy³¹. V roku 2022 vydali analýzu³², podľa ktorej rast minimálnej mzdy o päť percent v priemere súvisel s poklesom zamestnanosti o 0,8 percenta. Napriek týmto varovaniám narástla pre rok 2023 minimálna mzda o 54 eur a dosiahla úroveň 700 eur, teda viac, ako by to bolo podľa automatu v zákone (691 eur). Od roku 2019 tak minimálna mzda narástla o 35 %.

³⁰ Poľno Info. Skladové zásoby musia byť v súčasnosti nahlásené každý mesiac. Online: <https://polnoinfo.sk/skladove-zasoby-musia-byt-v-sucasnosti-nahlasene-kazdy-mesiac/>

³¹ Ministerstvo financií SR. Zamrzate minimálnu mzdu na budúci rok (júl 2020). <https://www.mfsr.sk/sk/financie/institut-financnej-politiky/publikacie-ifp/blogy/3-zamrzate-minimalnu-mzdu-buduci-rok.html>

³² Ministerstvo financií SR. <https://www.mfsr.sk/files/archiv/45/Aky-vplyv-ma-zvysovanie-minimalnej-mzdy-na-zamestnanost.pdf>

Opätovné naviazanie príplatkov ku mzde na minimálnu mzdu

Od roku 2023 prišlo k opätovnému naviazaniu príplatkov ku mzde na minimálnu mzdu. To, že toto naviazanie zaviedla de facto rovnaká vláda, ktorá ho predtým zrušila, ukazuje ako silne politicky je ovplyvnený trh práce. Naviazanie príplatkov predražuje vykonávanie práce obzvlášť v niektorých odvetviach, ako je gastro-priemysel. Sťažuje uplatnenie skupinám zamestnancov, ktoré cieľia napr. na víkendovú prácu (študenti, drobní živnostníci a pod.). Zároveň posilňuje negatívny efekt minimálnej mzdy. Tým, že prichádza s časovým oneskorením, môže mať cyklický charakter (zvyší mzdové náklady počas recesie).

Obchádzanie riadneho legislatívneho procesu

Posledným negatívnym opatrením nie je konkrétna legislatíva, ale legislatívna prax. V ostatných rokoch pokračoval trend, keď poslanci predkladajú obširné legislatívne zmeny v rámci pozmeňujúcich a doplňujúcich návrhov a často aj mimo prerokovanej veci. Mnoho zmien tak prichádza na poslednú chvíľu, bez prerokovania na vláde či s verejnosťou a návrh sa tým vyhýba aj plnému vyhodnoteniu dopadov.

Najlepšie opatrenia

Toto vládne obdobie bolo špecifické zavedením troch sád antibyrokratických zmien, tzv. „kilečiek“. V čase písania tohto textu bolo presadených 246 zmien. V drvivej väčšine prípadov sa jedná o drobnejšie, resp. úzko zamerané zmeny³³. V prípade konkrétnych podnikateľských subjektov však môžu mať väčší význam. Pri výbere najlepších opatrení sme sa však primárne zamerali na opatrenia s plošným dopadom.

Reforma 1in2out

Zavedenie pravidla 1in2out³⁴ (prvý rok prechodne 1in1out) bolo vyvrcholením niekoľkoročnej snahy o vytvorenie automatických bariér proti rastu byrokracie. Ak by bolo pravidlo dôsledne uplatňované, má potenciál každoročne odstrániť byrokratické bariéry s nákladom desiatok až stoviek miliónov eur. Preto ho považujeme za najvýznamnejšiu pro-

³³ Ministerstvo hospodárstva SR. Menej byrokracie, viac času na podnikanie. Online: <https://kilecko.mhsr.sk/>

³⁴ Ministerstvo hospodárstva SR. Opatrenie 1in2out. Online: <https://www.economy.gov.sk/podnikatelske-prostredie/virtualny-ucet-predkladatelov>

podnikateľskú zmenu, ktorá má vysoký potenciál pri dlhodobom budovaní konkurencieschopného podnikateľského prostredia na Slovensku.

Na základe tohto pravidla majú jednotlivé ministerstvá a ďalšie orgány štátnej správy vytvorené virtuálne účty, na ktorých zbierajú záporné (zvýšenie byrokracie) a kladné (zníženie byrokracie) sumy, pričom prichádza k sledovaniu salda. Po prvých „ostrých“ piatich mesiacoch prevádzky je (k 1.6.2023) zaznamenané zníženie byrokracie o viac ako 100 miliónov eur. Celkovo bolo hodnotených 42 predpisov.

Tabuľka 9 Uplatňovanie pravidla 1 in 2 out

	Zvýšenie nákladov (IN)	Zníženie nákladov (OUT)
Suma 2021 (1in1out)	1 577 139 €	161 €
Suma 2022+ (1in2out)	17 115 267 €	119 869 005 €
Celkom	18 692 406 €	119 869 166 €

Zdroj: MH SR

V súčasnej podobe však pravidlo 1in2out trpí niektorými nedostatkami. Dopady poslaneckých návrhov sú vedené samostatne (pokiaľ s nimi určený zástupný predkladateľ – ministerstvo a pod. – vyjadrí nesúhlas). Hodnoty zmien vyplývajú z dôsledného vyplňania doložky vplyvov, čo nemusí byť (napriek aktívnej snahe MH SR) vždy pravidlom.

Pravidlo však obsahuje viacero výnimiek. Neuplatňuje sa pri úplnej transpozícii, či implementácii právne záväzného aktu EÚ alebo medzinárodnej zmluvy, ani pri úprave výšky sadzieb daní, odvodov a ciel. Výnimku majú aj materiály schválené počas trvania mimoriadnej situácie, núdzového stavu, výnimočného stavu, alebo v reakcii na krízovú situáciu, po dobu trvania platnosti najviac 12 kalendárnych mesiacov. Zároveň však existujú prípady³⁵, kedy si predkladateľ nesplnil povinnosť v zmysle bodu 6.7 Jednotnej metodiky na posudzovanie vybraných vplyvov a nezaslal do 45 dní od vyhlásenia právneho predpisu aktuálnu časť Analýzy vplyvov na podnikateľské prostredie. V období január 2022 – jún 2023 tak z 595 legislatívnych materiálov malo vplyv na podnikateľské prostredie 239 a pravidlo 1in2out sa vzťahovalo len

³⁵ Napríklad zložitejší výpočet daňového bonusu bol zavedený dňa 29.6.2022 Vládnym návrhom zákona o financovaní voľného času dieťaťa a o zmene a doplnení niektorých zákonov

na 127 z nich. Reálne bolo v tomto období hodnotených len 21 % materiálov v MPK. Je viac ako pravdepodobné, že časť materiálov s reálnym vplyvom na podnikateľské prostredie sa vďaka formálnym pravidlám pre hodnotenie procesu 1in2out vyhne.

Zrušenie záväznosti kolektívnych zmlúv vyššieho stupňa pre zamestnávateľov

Jedno z opatrení „kilečka“ odstránilo skutočnosť, kedy „reprezentatívne kolektívne zmluvy vyššieho stupňa boli záväzné aj pre zamestnávateľov a ich zamestnancov v odvetví alebo v časti odvetvia, pre ktoré boli uzatvorené, aj napriek tomu, že nemali možnosť ovplyvniť obsah týchto zmlúv, t. j. neboli združení v zamestnávateľskom zväze“. Podľa MH SR malo toto opatrenie dopad na cca 10 000 malých podnikov.

Toto opatrenie je jedným z mála momentov³⁶, kedy bol znížený vplyv odborov na Slovensku. Pôvodný stav bol obzvlášť škodlivý z toho dôvodu, že z mnohých zamestnávateľov robil pasívnych pozorovateľov bez možnosti zasiahnuť do diania. Z princípu znevýhodňoval najmä menšie podniky, ktoré často nemajú finančné možnosti veľkých podnikov pri odmeňovaní.

Zrušenie koncesionárskych poplatkov pre zamestnávateľov

Od júla 2023 prichádza k zrušeniu koncesionárskych poplatkov. Financovanie RTVS prechádza plne pod štátny rozpočet. Z pohľadu daňovníkov považujeme tento krok za otázný (jasné cielenie daní zvyšuje povedomie daňovníkov), z pohľadu zamestnávateľov to považujeme za jednoznačne pozitívne. Koncesionárske poplatky zamestnávateľov nemali žiadne naviazanie na poskytovanú službu (odvíjali sa od počtu zamestnancov) a predstavovali nielen finančnú, ale aj administratívnu záťaž.

Zavedenie štatútu mikrodaňovníka

Od roku 2021 bol vytvorený štatút „mikrodaňovníka“. Daňový subjekt sa ním stáva po splnení konkrétnych podmienok. Základnými výhodami sú:

- zvýhodnené podmienky pre odpisovanie hmotného majetku

³⁶ V rovnakom období prišlo zároveň k pozitívnej zmene pravidiel vzniku odborovej organizácie u zamestnávateľa, kedy sa znemožnilo vytváranie odborových organizácií tretími osobami bez vzťahu ku zamestnávateľovi. Táto možnosť bola v minulosti často zneužívaná.

- zvýhodnené pravidlá odpočtu daňovej straty
- zavedenie možnosti tvorby daňových opravných položiek k pohľadávkam v súlade s účtovnými

Hoci sa nejedná o zásadné zmeny, považujeme to za krok správnym smerom, ktorý podporuje vznik nových podnikateľských projektov a zároveň potenciálne otvára priestor na testovanie a následné rozšírenie týchto zmien aj mimo „mikrodaňovníkov“.

Zavedenie bezpečného prístavu pri transferovom oceňovaní

Transferové oceňovanie je významnou účtovnou a administratívnou komplikáciou. Základné princípy transferového oceňovania sa dlhodobo nemenili a v roku 2023 sa dokonca sprísnilo posudzovanie ekonomického prepojenia firiem, kedy sa začali spočítavať podiely blízkych osôb.

Za výraznú pozitívnu zmenu však považujeme zavedenie tzv. „bezpečného prístavu“. Podľa novely zákona č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov sa za kontrolovanú transakciu nepovažuje právny vzťah alebo iný obdobný vzťah, na základe ktorého ani jedna závislá osoba nedosiahne zdaniteľný príjem (výnos), ani daňový výdavok v príslušnom zdaňovacom období v hodnote prevyšujúcej 10 000 eur.

Do transferového oceňovania spadalo množstvo bežných ekonomických vzťahov medzi závislými osobami (napr. predaj odpísaného firemného auta konateľovi, prenájom nehnuteľnosti spoločníka/príbuzného a pod.). Najmä v prípade drobných podnikateľov to vyvolávalo zbytočnú administratívu a zvyšovalo riziko sankcií, keďže o týchto povinnostiach často ani nevedeli. Zavedenie minimálnej hranice odbremení tak drobné transakcie od transferových povinností pre všetkých podnikateľov.

Sezónne zamestnávanie

V roku 2023 bola pre zamestnávateľov zavedená možnosť sezónneho zamestnávania v prípade zamestnania ľudí na „krátkodobú prácu vykonávanú podľa potreby v závislosti od fluktuácie zamestnancov“. Štandardná dohoda o pracovnej činnosti je limitovaná tak, že na jej základe môže zamestnanec odpracovať maximálne 10 hodín týždenne, teda 520 hodín ročne. Pri sezónnej práci (presnejšie „dohoda o pracovnej činnosti na výkon sezónnej práce“) ide

takisto o sumu 520 hodín, ktoré je ale možné odpracovať s vyššou intenzitou (maximálne 40 hodín týždenne). Zmena pomôže najmä poľnohospodárom a cestovnému ruchu pri zamestnávaní.

Lehota na odstránenie - miesto automatickej sankcie SOI

Po zistení „menej závažných porušení povinností“ nepristúpi Slovenská obchodná inšpekcia k sankcii, ale stanoví lehotu na odstránenie zistených nedostatkov. Pred rozhodnutím o uložení pokuty orgán dozoru môže povinného vyzvať, aby v určenej lehote vykonal opatrenia na nápravu následkov protiprávneho konania v prípadoch menej závažného porušenia povinnosti. Ak povinný subjekt vykoná uložené opatrenia, orgán dozoru nevydá rozhodnutie o uložení pokuty.

Toto opatrenie zaraďujeme najmä pre jeho filozofický presah. Kontrolné orgány štátu by mali pôsobiť v prvom rade ako partneri tým podnikateľom, ktorí predpisy porušujú z nevedomosti, porušenie má nízku spoločenskú závažnosť a prejavia ochotu na odstránenie nedostatkov. Toto opatrenie môže preto byť prvým krokom v zmene prístupu.

Zníženie minimálnej hranice pokuty pri opakovanom porušení povinností podľa zákona o potravinách

Nastavenie automatických pokút pri porušení zákona o potravinách za minulých vlád dosahovalo až absurdné rozmery. Maloobchodné reťazce pri opakovanom porušení ťažko kontrolovateľných pravidiel (zopár kúskov hnilého ovocia, pár kusov tovaru po záruke) automaticky dostávali pokutu milión eur. Pokuty v kumulatívnych sumách už dosahovali rozmery, ktoré mali potenciál zásadne ovplyvniť hospodárenie jednotlivých maloobchodných subjektov. Táto zmena vracia pravidlá nazad do štandardného režimu, kedy sa porušenia posudzujú jednotlivo.

Zjednodušenie legislatívy upravujúcej živnostenské podnikanie

Živnostenské podnikanie považujeme za kľúčové pri vychovávaní nových generácií podnikateľov. Preto je každé jeho zjednodušenie považované za vysoko cenené. Sada zmien živnostenského zákona priniesla najmä:

- zníženie miery regulácie pri preukazovaní spôsobilosti / praxe

- zníženie počtu remeselných živností
- možnosť prerušenia živnosti aj na kratší čas ako 1 mesiac
- Zmeny majú potenciál zvýšiť atraktivitu živnostenského podnikania.

Účinnosť zákonov s vplyvom na podnikateľské prostredie len k 1.1. a 1.7. V marci 2023 schválená novela zákona o tvorbe právnych predpisov upravila, že všetky zákony, ktoré budú mať akýkoľvek vplyv na podnikateľské prostredie, budú účinné k 1. januáru a 1. júlu príslušného roka. Medzi výnimky, keď sa tento mechanizmus nemusí uplatniť, patria ústavné zákony, zákon o štátnom rozpočte, či zákony, ktoré majú podľa doložky vybraných vplyvov pozitívne sociálne vplyvy alebo pozitívne vplyvy na manželstvo, rodičovstvo a rodiny. Túto výnimku je však možné uplatniť len v prípade, ak je rozdielny dátum uvedený v spoločnom stanovisku z plenárneho zasadnutia Hospodárskej a sociálnej rady SR.

Veľmi otázna však bude aplikácia tohto pravidla v praxi. Obdobné pravidlo už dlhšie existovalo v rámci legislatívnych pravidiel vlády, ale v praxi dochádzalo k jeho obchádzaniu. Zákon ukotvujúci zmeny v daňovo-odvodových zákonoch k 1.1. funguje od roku 2021, no v rokoch 2021 aj 2022 aj napriek jeho existencii dochádzalo často zmenám aj počas kalendárneho roka³⁷.

Vrátenie DPH z nezaplatenej pohľadávky

Od 1.1.2021 môže dodávateľ opraviť základ dane a požadovať od štátu vrátenie DPH z nevyožiteľnej pohľadávky. Napraví sa tak nelogická situácia, keď podnikateľ musel odviešť DPH z príjmu, ktorý neobdržal. Pôvodné nastavenie posilňovalo hrozbu druhotnej platobnej neschopnosti, keď finančné problémy z nezaplatenej pohľadávky boli posilňované povinnosťou zaplatiť z nej ešte aj daň.

Záver

Aktuálne vládne obdobie sa vyznačovalo veľkým množstvom drobných zlepšení, ktoré však boli vyvážené niekoľkými závažnými zásahmi do podnikateľského prostredia. V čase písania

³⁷ Združenie podnikateľov Slovenska. INFOGRAFIKA: Zmeny v daňovo-odvodových zákonoch len raz ročne. Online: <https://www.zps.sk/novinky/2022/infografika-zmeny-v-danovo-odvodovych-zakonch-len-raz-rocne> a Združenie podnikateľov Slovenska. INFOGRAFIKA: Daňovo-odvodové zmeny sa (ne)dejú k 1. januáru. Online: <https://www.zps.sk/novinky/2023/infografika-danovo-odvodove-zmeny-k-1-januaru>

tohto textu bola otvorená téma rozšírenia tzv. „osobitného odvodu“, ktorá by si v prípade schválenia získala popredné miesto medzi opatreniami s negatívnym vplyvom na podnikateľské prostredie. Veľké otázky vyvoláva aj „klimatický zákon“, ktorý má potenciál zásadným spôsobom ovplyvniť podnikanie na dlhé roky dopredu.

2. LEGISLATÍVNY RÁMEC PRE PODNIKANIE

Kapitola sa zameriava na prvú várku oblastí, ktoré priamo súvisia s agendou RUZ pri budovaní lepšieho podnikateľského prostredia. Kapitola sleduje kvalitu a charakteristiky sociálneho dialógu, kvalitu legislatívneho procesu a snáh o znižovanie byrokracie na Slovensku, vývoj regulačného zaťaženia na Slovensku a charakterizuje aktuálny stav vymožitelnosti práva, ako jedného z kľúčových problémov Slovenska.

1.6. Systematický sociálny dialóg

Sociálny dialóg na Slovensku čelil za obdobie posledných desiatich rokov významným výzvam. Po období formovania a ekonomickej transformácie, období ekonomických reforiem a hospodárskej krízy, došlo medzi rokmi 2012 až 2019 k postupnej stabilizácii vzťahov medzi sociálnymi partnermi a budovaniu stabilných partnerstiev medzi zástupcami zamestnancov a zamestnávateľov. Nastavenie systému na úrovni legislatívnych a inštitucionálnych pravidiel definuje, kto sú aktívni partneri sociálneho dialógu a aké sú kľúčové platformy na jeho vykonávanie.

Kľúčové aspekty sociálneho dialógu budú opísané v tejto časti z hľadiska legislatívnych pilierov sociálneho dialógu, inštitucionálneho zázemia, či podmienok členstva jednotlivých partnerov v rámci tripartity. Rovnako dôležité je fungovanie sociálneho dialógu na podnikovej úrovni. Kapitola obsahuje okrem týchto charakteristík definovanie kľúčových problémov a súvisiace odporúčania RUZ v oblasti budovania profesionálneho sociálneho dialógu na Slovensku na centrálnej i lokálnej úrovni.

Charakteristika sociálneho dialógu na Slovensku

Sociálny dialóg na centrálnej úrovni

Pre kolektívne vyjednávanie medzi sociálnymi partnermi je Určujúca právna úprava obsiahnutá najmä v Zákonníku práce (Zákon č. 311/2001 Z. z.), v Zákone č. 2/1991 Zb. o kolektívnom vyjednávaní a v Zákone č. 103/2007 Z. z. o trojstranných konzultáciách na celoštátnej úrovni a o zmene a doplnení niektorých zákonov (Zákon o tripartite) z roku 2007.

Zákon o tripartite definoval ako kľúčovú inštitúciu pre sociálny dialóg na národnej úrovni Hospodársku a sociálnu radu ako konzultačný a dohodovací orgán sociálneho partnerstva na celoštátnej úrovni. Cieľom činnosti Hospodárskej a sociálnej rady je podpora účinného sociálneho dialógu na celoštátnej úrovni medzi štátom, zamestnávateľmi a zamestnancami. Rada je demokratický nástroj riešenia hospodárskeho a sociálneho rozvoja, rozvoja zamestnanosti a udržanie sociálneho zmiernu.

Členmi Hospodárskej a sociálnej rady sú okrem členov vlády Slovenskej republiky zástupcovia nasledovných organizácií:

- Konfederácia odborových zväzov Slovenskej republiky
- Spoločné odbory Slovenska
- Asociácia zamestnávateľských zväzov a združení Slovenskej republiky
- Republiková únia zamestnávateľov
- Asociácia priemyselných zväzov a dopravy
- a Združenie miest a obcí Slovenska

Pravidlá členstva v Hospodárskej a sociálnej rade upravuje Zákon o tripartite. Podľa tohto zákona, sú zástupcovia zamestnávateľov menovaní združeniami zamestnávateľov. Reprezentatívne združenie zamestnávateľov je definované ako združenie zamestnávateľov, ktoré združuje zamestnávateľov z viacerých odvetví hospodárstva, alebo ktoré má pôsobnosť najmenej v piatich krajoch a zamestnávateľa, ktorých združuje, spolu zamestnávajú najmenej 100 000 zamestnancov v pracovnom pomere alebo v obdobnom pracovnom vzťahu. Zástupcami zamestnancov sú reprezentatívne združenia odborových zväzov, ktoré združujú zamestnancov v pracovnom pomere z viacerých odvetví hospodárstva s najmenej 100 000 zamestnancami, ktorí sú členmi takýchto odborov³⁸.

Členovia zastupujú sociálnych partnerov z rôznych sektorov s rôznou „silou“. Republiková únia zamestnávateľov (RÚZ) sa zameriava na rozvoj podnikateľského prostredia cez konzultácie k legislatíve, ktorá sa priamo či nepriamo týka podnikania na Slovensku. Združuje

³⁸ Zákony pre ľudí (2021) „Zákon č. 103/2007 Z. z. Zákon o trojstranných konzultáciách na celoštátnej úrovni a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o tripartite)“, *Zákony pre ľudí.sk*, 1. marca 2021, na <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2007-103>

viac ako 1300 firiem z rôznych odvetví hospodárstva, od automobilového priemyslu, cez IKT sektor až po finančný sektor. Týchto 1 300 firiem spolu zamestnáva až viac ako 220 000 zamestnancov a podieľa sa približne 70 % na tvorbe HDP Slovenska³⁹.

Asociácia zamestnávateľských zväzov a združení SR (AZZZ SR) je strešnou organizáciou založenou na podporu podmienok pre rozvoj podnikania a na presadzovanie spoločných podnikateľských a obchodných záujmov svojich členov. Členmi AZZZ SR sú zamestnávateľské a podnikateľské zväzy a združenia pôsobiace v takmer všetkých odvetviach ekonomiky. Medzi členov Asociácie patria okrem iných aj: Slovenský plynárenský a naftový zväz, Zväz chemického a farmaceutického priemyslu SR, Zväz zamestnávateľov energetiky Slovenska, a Zväz celulózo-papierenského priemyslu SR⁴⁰.

Tretím zástupcom zamestnávateľov v rámci tripartity je Asociácia priemyselných zväzov a dopravy (APZD). Táto organizácia združuje zamestnávateľské a podnikateľské zväzy v sektoroch priemyslu a dopravy. Ide o občianske združenie pôsobiace ako odborný a nestranný partner vlády a orgánov verejnej správy. Organizácia zastupuje dvanásť zväzov, viac ako 1 500 firiem a 180 000 zamestnancov pracujúcich v priemysle a doprave⁴¹.

Hlavným zástupcom odborových zväzov v rámci HSR SR je Konfederácia odborových zväzov Slovenskej republiky. KOZ SR je dobrovoľné združenie odborových zväzov a odborových združení na Slovensku, ktoré sa združili kvôli obhajobe práv a oprávnených záujmov svojich členov. V súčasnosti konfederácia združuje 36 odborových zväzov. Celkovo na Slovensku miera členstva v odboroch medzi rokmi 2000 až 2019 klesla z 34,2 % na iba 11,3 %. Podobný vývoj mala aj miera pokrytia zamestnancov kolektívnymi zmluvami, kedy na Slovensku došlo k poklesu z 52,0 % v roku 2000 na 25,0 % v roku 2019⁴².

³⁹ Podnikajte.sk (2016) „RÚZ: zastupujeme zamestnávateľov Slovenska“, *Podnikajte.sk*, 26.8.2016, na <https://www.podnikajte.sk/manazment-a-strategia/ruz-zamestnavatelia>

⁴⁰ AZZZ SR (2023) *O nás*, AZZZ SR, na <https://www.azzz.sk/>

⁴¹ APZD (2023) *O asociácii*, APZD.sk, na <https://www.apzd.sk/o-asociacii/>

⁴² Vrkočová, I. a kol. (2022) *Podpora kvality sociálneho dialógu*, Národný projekt, Implementačná agentúra MPSVR SR, na

https://www.ia.gov.sk/data/files/np_PKSD/Analyzy/KOZ/AV09_Bariery_clenstva_v_odboroch_2.pdf?csrt=16156455197892517

Druhým zástupcom odborových zväzov v rámci HSR SR sú Spoločné odbory Slovenska (SOS). Ide o nezávislú organizáciu odborových zväzov, ktorá vznikla spojením piatich odborových združení v roku 2018. V súčasnosti Spoločné odbory Slovenska zastupujú niekoľko desiatok tisíc členov u významných zamestnávateľov na Slovensku. Členské odborové organizácie pochádzajú najmä z oblasti automobilového priemyslu, no sú medzi nimi aj zástupcovia profesií vo verejných profesiách⁴³.

Zástupcom v HSR SR je aj Združenie miest a obcí Slovenska (ZMOS). ZMOS je najväčšia organizácia združujúca a reprezentujúca mestá, obce a mestské časti na Slovensku. Aktívne sa zapája do reformných procesov verejnej správy a svoje aktivity vyvíja tak vo vzťahu k svojim členom, ako aj vo vzťahu k národným orgánom a orgánom na nadnárodnej a európskej úrovni.

Sociálny dialóg na podnikovej úrovni

Na Slovensku prebieha sociálny dialóg v určitej miere aj na podnikovej úrovni. Komunikácia medzi zástupcami zamestnancov a zástupcami zamestnávateľov má aj s ohľadom na prepád organizovania práce v odboroch rozličnú povahu. Vzhľadom na rozmanitosť komunikácie medzi zástupcami zamestnancov a zamestnávateľov nie je možné legislatívne upraviť celú škálu priamych a nepriamych foriem sociálneho partnerstva a sociálneho dialógu na podnikovej úrovni.

Rozvoj podnikového sociálneho dialógu je jednou z možných alternatív na efektívne nastavenie pracovných vzťahov s využitím princípu decentralizácie, ktorá presadzuje úpravu pracovných vzťahov na čo najnižšej lokálnej úrovni. Z dôvodu možnosti lepšieho plánovania v rámci každého podniku je ideálna osobitná úprava vzťahov medzi zamestnancami a zamestnávateľom podľa preferencií sociálnych partnerov v danom podniku, formou podnikovej kolektívnej zmluvy. Tento prístup k sociálnemu dialógu má niekoľko výhod. Prvou významnou výhodou je vyššia efektivita v podobe prispôsobenia sa konkrétnym subjektom pracovného procesu. Na podnikovej úrovni vedia byť najlepšie spresnené konkrétne oblasti Zákonníka práce. Sociálny dialóg na podnikovej úrovni je preto právom považovaný za najlepšie riešenie úpravy kľúčových pracovných podmienok a pracovných vzťahov z pohľadu

⁴³ Spoločné odbory Slovenska (2023) *O nás*, Spoločné odbory Slovenska, na <https://spolocneodbory.sk/o-nas/>

zamestnávateľa, ako aj zamestnancov. Decentralizovaný sociálny dialóg na regionálnej alebo podnikovej úrovni je pritom kľúčovým aspektom nevyhnutným pre efektívne fungovanie sociálneho dialógu.⁴⁴

Špecifickým aspektom rozvoja sociálneho dialógu na podnikovej úrovni je nastavenie zdravých vzťahov medzi sociálnymi partnermi. Ide o proces predvídateľných vzťahov medzi sociálnymi partnermi, ktorý by umožnil budovanie viacvrstvového prístupu k riešeniu kľúčových tém pre zamestnancov a zamestnávateľa. Jedným z najčastejších príkladov podnikového sociálneho dialógu na Slovensku je zapájanie zamestnancov do riadiacich orgánov v podniku.⁴⁵

Hlavné problémy sociálneho dialógu na Slovensku

Hlavné problémy sociálneho dialógu na Slovensku vychádzajú z formálneho nastavenia procesov sociálneho dialógu a boli zhoršené kvôli krízovým situáciám, ktoré za posledných pár rokov nastali. Za hlavné súčasné problémy je možné považovať:

Problém 1: Absencia stabilného a predvídateľného sociálneho dialógu na národnej úrovni v časoch krízy, ako napríklad v čase pandémie Covid-19.

Na Slovensku sa miera aktívneho sociálneho dialógu na národnej úrovni za obdobie krízy Covid-19 výrazne obmedzila. Pri pohľade na počet rokovaní HSR SR za posledných niekoľko rokov je vidieť, že zatiaľ čo v roku 2017 zasadala táto rada celkovo až trinásťkrát, v roku 2018 to bolo deväťkrát a v roku 2019 to bolo osemkrát, tak v roku 2020 to bolo iba dvakrát. Rokovania sa rozbehli opätovne až v rokoch 2021 a 2022, kedy HSR SR zasadala jedenásťkrát a trinásťkrát⁴⁶.

⁴⁴ Republiková únia zamestnávateľov (2017) Analýza sociálneho dialógu na úrovni EÚ – príklady, riešenia, výsledky v kontexte predsedníctva SR a ďalšie výzvy pre budúcnosť, Národný projekt Centrum sociálneho dialógu II., na https://www.ia.gov.sk/data/files/NP_CSD_II/Analzy/RUZ/RUZ_Analyza_Analyza_socialneho_dialogu_na_urovni_EU_prikklady_riesenia_vysledky_v_kontexte_predsednictva_SR_a_dalsie_vyzvy_pre_buducnost.pdf

⁴⁵ Černá, Ľ (2019) Zapojenie zamestnancov do strategických rozhodnutí spoločnosti, 14th International Workshop on Knowledge Management, 7 – 8 November 2019, Bratislava – Trenčín, na http://www.cutn.sk/Library/proceedings/km_2019/PDF_FILES/03_Cerna-32-41.pdf

⁴⁶ Hospodárska a sociálna rada SR (2023) Rokovania Hospodárskej a sociálnej rady SR, na <https://hsr.rokovania.sk/rokovania-hospodarskej-a-socialnej-rady-sr/?page=0&csrt=6741117740615720905>

Tabuľka 10 Počet zasadnutí Hospodárskej a sociálnej rady za posledných šesť rokov

Rok	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Počet zasadnutí HSR SR	13	9	8	2	11	13

Zdroj: Rokovania Hospodárskej a sociálnej rady SR

Tento stav poukazuje na výraznú nestabilitu a absenciu predvídateľného sociálneho dialógu v časoch, kedy by Vláda SR mala intenzívne so sociálnymi partnermi komunikovať.

Problém 2: Zmluvy vyššieho stupňa uplatňujú aj na podniky, ktoré k nim nepristúpili cez dohodu sociálnych partnerov.

Kolektívne zmluvy vyššieho stupňa sú dohadované pre konkrétne hospodárske odvetvia v celoštátnom alebo regionálnom meradle. Takáto kolektívna zmluva sa uzatvára pre väčší počet zamestnávateľov; medzi organizáciou zamestnávateľov a odborovým zväzom. Extenzia Kolektívnych zmlúv vyššieho stupňa predstavuje zavedenie právom aprobovaného mechanizmu, ktorým prichádza k rozšíreniu záväznosti ustanovení takejto kolektívnej zmluvy aj na iné subjekty, než boli zmluvné strany uzatvorenej kolektívnej zmluvy bez ich súhlasu s rozšírením. Tento proces je problémom najmä pre podniky v rámci výrobných sektorov, ktorým môžu touto extenziou stúpnuť náklady bez toho, aby boli súčasťou dohadovania takejto dohody.

Problém 3: Absencia profesionalizácie sociálneho dialógu na Slovensku —dlhodobá profesionalizácia a systematická príprava partnerov tripartity.

Slovensko čelí dlhodobo oslabeným formálnym procesom sociálneho dialógu, ako aj výraznej nestabilite v oblasti prípravy zástupcov sociálnych partnerov. Z toho pramení problém nedostatočnej profesionalizácie a prípravy strán sociálneho dialógu podľa štandardu krajín západnej Európy. Tento stav má výrazné dopady na kvalitu a odbornosť procesov sociálneho dialógu, čo vedie k oslabeniu dôvery spoločnosti k procesom sociálneho dialógu.

Problém 4: V sociálnom dialógu dlhodobo absentuje agenda lepšej regulácie z hľadiska systematického prístupu k odbúravanju nadmerných regulácií a byrokracie.

Príprava legislatívneho procesu, kvalita legislatívy a sociálny dialóg sú prepojené oblasti. Využívanie agendy lepšej regulácie súvisí s efektívnym dosahovaním stanovených legislatívnych cieľov s minimálnymi nákladmi pre subjekty, ktorých sa týkajú; teda zamestnávateľov i zamestnancov. Na Slovensku dlhodobo absentuje využívanie nástrojov agendy lepšej regulácie; v legislatívnom procese absentuje napr. pravidelné vyčíslenie dopadov prijímanej legislatívy, čím sa zužuje možnosť sociálneho dialógu o faktoch.

Problém 5: Absencia systematických pravidiel pre úpravu kľúčových aspektov sociálneho dialógu

Na Slovensku chýbajú systematické pravidlá na nastavenie kľúčových a politicky citlivých aspektov sociálneho vyjednávania. Najvýznamnejším príkladom je pravidelné vyjednanie o výške minimálnej mzdy. Kľúčové aspekty nákladov práce sú preto vopred ťažko predvídateľné aj pre nasledujúci rok, čo vyvoláva permanentnú neistotu ohľadom budúcich nákladov zamestnávateľov.

1.7. Systematický legislatívny proces a znižovanie byrokracie

Transparentný, predvídateľný a participatívny legislatívny proces je založený na pravidelnom kontakte štátnych orgánov s odbornou verejnosťou, zástupcami podnikateľskej obce a neziskového sektora. Záujem o systematickú tvorbu legislatívy vyjadrila aj vláda v poslednom PVV SR na roky 2021 – 2024, kde sľubuje, že sa „*zasadí za posilnenie stability a predvídateľnosti právneho poriadku, najmä v záujme zlepšenia postavenia občanov a kvality podnikateľského prostredia.*“ V rámci toho vláda „*zabezpečí, aby nedochádzalo k prijímaniu všeobecne záväzných právnych predpisov bez ich náležitého prerokovania, osobitne s dotknutými subjektmi a verejnosťou, a to najmä tým, že sa zasadí o to, aby sa neodôvodňovane neobchádzalo medzirezortné pripomienkové konanie,*“ a „*zabezpečí dodržiavanie zákazu nepriamych novelizácií právnych predpisov a obsahovo nesúvisiacich novelizácií právnych predpisov (tzv. prílepkov).*“

So systematickou legislatívnou činnosťou úzko súvisí i snaha o odstraňovanie existujúcej byrokracie a nevytváranie nadbytočnej administratívnej záťaže pre dotknuté subjekty prostredníctvom nedomyslenej a nesystematickej tvorby zákonov.

Stručný popis procesu tvorby právnych predpisov

Návrhy právnych predpisov najčastejšie predkladá vláda SR. V rámci rešpektovania princípu transparentného a systematického legislatívneho procesu je dôležité štádium, kedy sa k diskusii o návrhu zákona, resp. k návrhu na jeho novelu ešte pred rokovaním vlády SR prizve verejnosť, tzv. pripomienkové konanie.⁴⁷ Tým sa umožňuje znenie právneho predpisu ovplyvniť na základe konštruktívnych pripomienok a návrhov. V rámci pripomienkového konania sa rozlišuje tzv. PPK a MPK. V PPK sa nachádza konečná verzia pripravovaného materiálu, ktorá už prešla kompletným schvaľovacím procesom v rámci rezortu. Po ňom nasleduje MPK. V tejto etape tvorby právneho predpisu sa k návrhu môžu verejne vyjadriť ostatné ministerstvá, štátne či neštátne inštitúcie, zamestnávateľské organizácie, podnikatelia či občania – jednotlivci. Predkladateľ nemusí pripomienky do návrhu zákona zapracovať, musí sa však s každou pripomienkou uplatnenou k návrhu vysporiadať, vyhodnotiť a svoje rozhodnutie odôvodniť. Po vysporiadaní sa s pripomienkami z MPK sa návrh predkladá pred Legislatívnu radu vlády SR, prípadne pred Hospodársku a sociálnu radu SR, ktoré k návrhu zákona predkladajú svoje stanovisko. Napokon sa návrhom zákona zaoberá vláda SR, ktorá prijíma svoje rozhodnutia uznesením, pričom návrhy zákonov schvaľuje v znení, ako sú predložené, alebo ich schvaľuje s pripomienkami. Zákon následne predseda vlády odosiela na prerokovanie v NR SR.

V NR SR prechádza každý návrh zákona postupne troma čítaniami, ktoré umožňujú jeho prerokovanie, posúdenie a prípadnú zmenu. V rámci prvého čítania sa podaný návrh zákona zverejňuje na webovom sídle NR SR a od tohto momentu sa počíta 15-dňová lehota na zaradenie podaného návrhu zákona do programu jej najbližšej schôdze. Po prvom čítaní, ak NR SR rozhodne, že prerokuje návrh zákona v druhom čítaní, sa návrh zákona podaný zo strany

⁴⁷ Správa o účasti verejnosti pri tvorbe právneho predpisu je povinnou náležitosťou návrhu zákona predkladaného na rokovanie vlády. Predkladateľ v nej zhodnocuje, ako sa na príprave právneho predpisu podieľala verejnosť, či bola v procese prípravy právneho predpisu zriadená nejaká pracovná skupina aj za účasti verejnosti, či boli uplatnené pripomienky v pripomienkovom konaní a ako sa s nimi predkladateľ vysporiadal.

výborov alebo poslancov doručí vláde a požiada ju o zaujatie stanoviska v lehote do 30 dní. Možnosť prezentovania postojov, pripomienok a návrhov verejnosti je v parlamentnej etape legislatívneho procesu daná počas rokovania výborov NR SR. Rokovanie o návrhu zákona vo výboroch⁴⁸ v druhom čítaní vytvára určitý priestor pre prezentáciu názorov a postojov k návrhu zákona zo strany verejnosti, ale iba prostredníctvom poslancov. V druhom čítaní už poslanci môžu podať svoje pozmeňujúce a doplňujúce návrhy. Návrhy sa podávajú v rozprave na schôdzi NR SR, pričom na podanie takéhoto návrhu je potrebné získať podporu aspoň 15 poslancov. Po skončení rozpravy sa hlasuje o pozmeňujúcich a doplňujúcich návrhoch zo spoločnej správy a o poslaneckých návrhoch. V druhom čítaní je možné podať návrh na vrátenie návrhu zákona na dopracovanie, alebo odložiť rokovanie, alebo nepokračovať v rokovaní o ňom. Ak k návrhu zákona neboli schválené nijaké pozmeňujúce a doplňujúce návrhy, pristúpi sa v treťom čítaní k hlasovaniu o návrhu zákona ako o celku. V opačnom prípade sa hlasovanie môže konať najskôr na druhý deň po ich schválení. Skôr sa môže konať, ak o tom na návrh gestorského výboru alebo spoločného spravodajcu rozhodne NR SR bez rozpravy.

Definovanie hlavných problémov v oblasti legislatívneho procesu

Pre slovenský právny poriadok je príznačné, že pri príprave a v rámci schvaľovacieho procesu nedochádza k pravidelnému dodržiavaniu legislatívnych pravidiel, čo má za následok viacero problémov: ako duplicitná technická úprava predpisov, neustála legislatívna aktivita, spočívajúca v prijímaní nadmerného počtu nových zákonov s nedostatočne odôvodneným zámerom ich predloženia a nespočetné novelizácie už existujúcej právnej úpravy, a to aj prostredníctvom tzv. nepriamych novelizácií (viď nižšie). Dôsledkom tejto činnosti je následne neprehľadnosť, nezrozumiteľnosť, nekonzistentnosť a rozporupnosť zákonov, resp. jednotlivých ustanovení v rámci zákona. Nepriamym dôsledkom je aj zvyšovanie byrokracie pre adresátov právnych predpisov, vrátane podnikateľských subjektov. Z tohto hľadiska je možné identifikovať nasledujúce hlavné problémy:

⁴⁸ Návrh zákona je vždy pridelený Ústavnoprávnemu výboru a ďalším výborom podľa obsahu zákona (napr. Výboru pre financie a rozpočet, ak ide o daňové zákony). Každý výbor zaujme stanovisko a gestorský výbor, ktorý rokuje ako posledný, vypracuje z jednotlivých stanovísk spoločnú správu.

Narastajúci počet návrhov zákonov so závažným dopadom na podnikateľov predkladaných poslancami alebo výbormi NR SR

Motívov predloženia návrhu zo strany poslancov môže byť viacero, ako napr. skrátiť legislatívny proces o pripomienkové konanie a vyhnúť sa odbornému prerokovaniu návrhu zákona, zámer vyhnúť sa politickým rozporom pri prerokovaní návrhu zákona vo vláde, osobný záujem poslanca atď. Problém spočíva najmä v absencii predchádzajúcej odbornej diskusie s cieľom zabezpečiť transparentný legislatívny proces. Poslancom zverená ústavná možnosť zákonodarnej iniciatívy sa často zneužíva na veľké a zásadné úpravy dôležitých oblastí ako pracovné či daňové právo (napr. prípad aplikácie inštitútu rekreačných poukazov do slovenského právneho poriadku majúceho významný vplyv na hospodárenie veľkej časti zamestnávateľov), v snahe o urýchlené prijatie zákona či jeho novely bez možnosti ovplyvňovania obsahu zo strany odbornej a laickej verejnosti. To má za následok nepredvídateľnosť právneho prostredia, nedostatočnú odbornosť a kvalitu navrhovaných zákonov a v konečnom dôsledku vytvorenie nesystémového právneho poriadku s početnými novelami v priebehu krátkeho obdobia. Na rozdiel od vládneho návrhu zákona, účasť verejnosti na tvorbe poslaneckého návrhu zákona nie je legislatívne upravená. Nie je vylúčené, že poslanec pred podaním návrhu zákona tento návrh fakultatívne prerokuje so zástupcami verejnosti spôsobom, ktorý uzná za vhodný; ide však o výnimočné prípady.

V súvislosti s poslaneckou iniciatívou v legislatívnej oblasti sa javí ako zásadný problém aj odklonenie sa od pôvodného návrhu prezentovaného verejnosti prostredníctvom pozmeňujúcich a doplňujúcich návrhov v NR SR.

Porušovanie ustanovení rokovacieho poriadku pri hlasovaní o návrhoch zákonov

Ak k návrhu zákona neboli schválené nijaké pozmeňujúce a doplňujúce návrhy, pristúpi sa v treťom čítaní k hlasovaniu o návrhu zákona ako o celku. V opačnom prípade sa hlasovanie môže konať najskôr na druhý deň po ich schválení. Skôr sa môže konať, ak o tom na návrh gestorského výboru alebo spoločného spravodajcu rozhodne NR SR bez rozpravy. Nie je však výnimkou, keď druhé čítanie, tretie čítanie a hlasovanie o návrhu zákona ako o celku prebehne v jeden deň, a to aj v prípade vážnych zmien s celospoločenským dopadom. Príkladom môže byť novela zákona o cestovnom ruchu, ktorú v roku 2018 predložili ako návrh poslanci NR SR. Rokovania o danej novele v druhom a treťom čítaní, ako aj hlasovanie o nej sa

uskutočnili v jeden deň. V takomto prípade nejde len o porušenie rokovacieho poriadku, ale aj o porušenie princípu transparentnosti v procese tvorby a schvaľovania zákonov.

Zneužívanie inštitútu skráteného legislatívneho konania

§ 89 rokovacieho poriadku ustanovuje, že „*Skrátené legislatívne konanie možno uplatniť iba za mimoriadnych okolností, keď môže dôjsť k ohrozeniu základných ľudských práv a slobôd alebo bezpečnosti alebo ak hrozia štátu značné hospodárske škody.*“ Z uvedeného vyplýva, že skrátené legislatívne konanie je proces, ktorý by mal byť využívaný výlučne v situáciách skutočného ohrozenia, nakoľko sa v podstate jedná o obchádzanie vyššie spomenutých pravidiel pri tvorbe zákonov. Skrátené legislatívne konanie sa však využíva aj pri novelizácii zákonov, kde dôvody naplnené nie sú, a to najmä z dôvodu urýchlenia prijatia plánovaných zmien a bez účasti odbornej verejnosti, t. j. bez možnosti návrh pripomenkovať.

Nepriame novelizácie

Legislatívne pravidlá vlády SR v čl. 10 ustanovujú, že „*novelizácia zákona sa vykonáva formou priamej novelizácie, t. j. tak, že sa v úvodnej vete zákona výslovne uvádza, ktorý zákon sa má novelizovať, pričom treba dbať na čo najväčšiu prehľadnosť a zrozumiteľnosť. Nepriama novelizácia zákona, t. j. zmeny a doplnenie iného zákona ustanoveniami navrhovaného zákona bez uvedenia jeho úplnej citácie v samostatnom článku označenom rímskou číslicou (číslicami), je nepripustná.*“ K nepriamej novelizácii dochádza tak, že sa zmeny a doplnenia, ktoré sa týkajú jedného zákona, priamo a výslovne uvedú v texte iného zákona, bez toho, aby sa samostatne uviedol zákon, ktorého sa zmeny týkajú. V dôsledku nepriamych novelizácií sa stráca komplexnosť právnej úpravy, právny poriadok sa stáva neprehľadným, vnútorne roztriešteným a nekonzistentným. Dôvodom, prečo dochádza k nepriamym novelizáciám, je snaha predkladateľa upraviť celú problematiku, ktorú zamýšľa právne regulovať, v jednom právnom predpise, pritom ale nerešpektuje skutočnosť, že predmetná problematika nie je len obsahom jedného zákona, ale dotýka sa viacerých právnych predpisov, ktoré však v samostatnom článku súčasne nenevelizuje.

Výskyt tzv. „prílepkov“ v novelách právnych predpisov

Prílepkom sa označujú novelizácie nesúvisiacich právnych predpisov v rámci ďalších novelizačných článkov návrhu. Najčastejšie sa jedná o situáciu, kedy je návrh zákona v schvaľovacej etape na úrovni NR SR pozmeňujúcim návrhom doplnený o ďalší novelizačný článok, obsahom ktorého je novelizácia právneho predpisu, ktorá s právnou úpravou pôvodného návrhu zákona nesúvisí. Ide o ciele urýchlenie legislatívneho procesu bez možnosti verejnosti a nezriedka aj dotknutých rezortov verejnej správy vyjadriť sa k obsahu navrhovanej právnej úpravy.

Nedostatočná formulácia dôvodovej správy k návrhu právneho predpisu

Dôvodová správa je základným dokumentom vysvetľujúcim dôvody vypracovania a predloženia novej právnej úpravy. V súčasnosti je pre legislatívny proces typické nerešpektovanie významu dôvodovej správy. Pri tvorbe právneho predpisu sa formulácii jej textu nevenuje náležitá pozornosť a podrobne vypracovaná dôvodová správa sa vyskytuje len ojedinele. Pri mnohých návrhoch zákonov je tak odôvodnenie určitého ustanovenia len jednoduchým skopírovaním jeho znenia, bez ďalšieho rozpracovania.

Nedôsledný prístup k pripomienkam vzneseným v rámci pripomienkového konania

Pripomienkou je v zmysle legislatívnych pravidiel vlády SR uplatnený a zdôvodnený návrh na úpravu návrhu právneho predpisu. Jednotlivé rezorty však návrhom zákonov v pripomienkovom konaní nevenujú prílišnú pozornosť, často ani neuplatnia žiadne pripomienky. V dôsledku nedôsledného prístupu k pripomienkovému konaniu niekedy príslušný rezort zistí, že sa ho návrh zákona týka až v okamihu, keď je tento návrh zákona už predložený na rokovanie vlády SR. Ďalším nedostatkom je kvalitatívne hľadisko vznesených pripomienok. V súčasnej legislatívnej praxi sa stráca vecný a legislatívno-technický charakter pripomienok a často sú formulované len ako všeobecné vyjadrenie názoru, nesúhlasu či akejsi filozofie, bez konkrétneho návrhu na zlepšenie textu právneho predpisu. Často tiež pripomienky vychádzajú z jednotlivého ustanovenia bez toho, aby reflektovali nadväzujúcu úpravu na inom mieste v zákone. Súvisiacim problémom v tejto oblasti je rovnako obchádzanie povinnosti uskutočniť rozporové konanie v prípade, ak bola vznesená zásadná pripomienka.

Problémom zostáva aj nedostatočné vysporiadanie sa s pripomienkami zo strany predkladateľa návrhu.

Nezrozumiteľné a nepresné formulácie ustanovení návrhov právnych predpisov

Zrozumiteľnosť a presnosť právneho predpisu zabezpečujú napĺňanie princípov predvídateľnosti práva a právnej istoty. Význam zrozumiteľnosti právneho predpisu je nepochybný predovšetkým z hľadiska jeho jednotnej interpretácie a aplikácie v praxi. Presnosť vyjadrenia právneho predpisu umožňuje jeho jednoznačné a jednotné porozumenie bez polemík a sporov o jeho obsahu. Pri tvorbe právneho predpisu sa však možno stretnúť s použitím neurčitých a vágnych pojmov, vymedzenie významu ktorých je značne komplikované, a preto dochádza k rôznym výkladom a neprehľadnosti v jednotlivých ustanoveniach.

Nejednotnosť použitia legislatívno-technických pravidiel

Legislatívno-technické pravidlá⁴⁹ predstavujú postupy a pravidlá týkajúce sa vonkajšej, ako aj vnútornej stránky (obsahu) právneho predpisu. V praxi sa často stáva, že vo fáze pripomienkovania a prerokovania návrhu zákona na vládnej úrovni sú k ustanoveniam návrhu vznesené legislatívno-technické pripomienky, ktoré predkladateľ návrhu zákona akceptuje a zapracuje, ale pri prerokovaní na parlamentnej úrovni sú k návrhu zákona vznesené opätovne pripomienky, pričom mnohé z nich sú často vznesené k tým istým pojmom či úpravám, ktoré boli spracované a upravené podľa pripomienok na vládnej úrovni. Problémom je, že ide o pripomienky požadujúce uplatnenie iného, tiež akceptovateľného spôsobu použitia pravidiel legislatívnej techniky. Legislatívnu prax v tomto smere sa doposiaľ nepodarilo zjednotiť, a to aj napriek prebiehajúcim diskusiám. Tieto rozdielne spôsoby uplatnenia legislatívnej techniky nemožno vo všeobecnosti považovať za nesprávne, sú akceptované a bežne používané, ale ako problematická sa javí výsledná nejednotnosť použitia legislatívno-technických pravidiel v právnych predpisoch.

⁴⁹ V súčasnosti existujú dva osobitné dokumenty, a to Legislatívne pravidlá vlády Slovenskej republiky schválené uznesením vlády SR z 25. mája 2010 v znení neskorších zmien a doplnení a Legislatívne pravidlá tvorby zákonov č. 19/1997 Z. z

Nadmerný počet schvaľovaných právnych predpisov

V podmienkach SR je produkované nadmerné množstvo právnych predpisov. Dotknuté subjekty sa strácajú v nových povinnostiach a súčasný systém nezodpovedá mechanizmu lepšej regulácie označovaného aj „one in two out“, podstatou ktorého je, že ak sa navrhne jedna povinnosť, dve iné sa musia zrušiť. Jeho dôsledné dodržiavanie by predstavovalo premyslený spôsob predkladania novej legislatívy a realizáciu systematického legislatívneho procesu.

Ilustratívne príklady

Vyššie spomenuté problémy súvisiace s dodržiavaním systematického legislatívneho procesu sú dlhodobým problémom, na ktorý zamestnávateľia upozorňujú. Príkladom negatívnych zmien môžu byť novely Zákonníka práce (z roku 2017), ktoré zaviedli zákaz predaja cez sviatky, či zavedenie mzdového zvýhodnenia za prácu vykonanú počas víkendu, či predloženie zákona o osobitnom odvode obchodných reťazcov (r.2018), či novelu zákona o cestovnom ruchu riešiacu príspevok na rekreáciu.

Avšak hlavne z hľadiska ostatného volebného obdobia (2020 – 2023) je možné konštatovať, že sa pravidlá legislatívneho procesu obchádzali omnoho výraznejšie; boli sme svedkami legislatívneho chaosu, či doslova legislatívnej anarchie⁵⁰. Počas pandémie COVID – 19 diskusia so sociálnymi partnermi v princípe neexistovala a následne bola táto situácia zneužívaná. To postupne vyústilo až do stavu, kedy zamestnávateľské organizácie v decembri 2022 na protest opustili tripartitu; opätovne bol totižto porušený legislatívny proces súvisiaci s návrhom novely Zákonníka práce.

Nadácia Zastavme korupciu a VIA IURIS konštatovali v júni 2023⁵¹, že kým vo volebných obdobiach pred rokom 2020 bol pomer zákonov prijímaných v skrátanom legislatívnom konaní na úrovni okolo 10 %, tak počas ostatného volebného obdobia stúpol na 21 %. V zrýchlenom legislatívnom konaní boli prijímané zákony aj vtedy, ak na to neboli splnené

⁵⁰ RÚZ. Tlačová správa (14.9.2022): „Zamestnávateľia opätovne žiadajú lídrov parlamentných strán, aby zastavili legislatívnu anarchiu.“ Dostupné online: <https://www.ruzsr.sk/sk/article/zamestnavatelvia-opatovne-ziadaju-lidrov-parlamentnych-stran-aby-zastavili-legislativnu-anarchiu/>

⁵¹ Nadácia Zastavme korupciu. Jún 2023. „Návrhy politickým stranám pre silný právny štát.“ Online dostupné: <https://zastavmekorupciu.sk/nezaradene/navrhy-politickym-stranam-pre-silny-pravny-stat/>

legislatívne podmienky (najznámejší je asi príklad tzv. rodinného balíčka, zákon č. 232/ 2022 Z. z.). Z hľadiska legislatívneho procesu sa excesívne využívali i tzv. prílepky k zákonom, ktoré neprešli stanoveným legislatívnym procesom ich pripomienkovania. Počet poslaneckých návrhov dosahoval v ostatnom volebnom období až 37 % zo všetkých zákonov. Rovnakému tlaku čelila Ústava SR, ktorá sa zmenila 21-krát, pričom návrhov na jej novelizáciu bolo podaných 160.

RÚZ dlhé roky upozorňuje na negatívne dopady obchádzania štandardného legislatívneho procesu. Napriek príslubom zo strany vládnych i opozičných predstaviteľov však neprichádza k zlepšeniu, naopak, v poslednom období dosiahlo bezprecedentné rozmery.

1.8. Vývoj regulačného zaťaženia podnikania

Podnikateľská obec už dlhodobo poukazuje na legislatívne problémy v podobe regulačnej a administratívnej záťaže, ktorá podnikateľov nadmerne zaťažuje v každej oblasti podnikania. Nadmerná záťaž sa dotýka každej oblasti podnikania, či už ide o fázu začiatku podnikania, v podobe zakladania spoločnosti, fázu „života“ spoločnosti, či fázu jej zániku. Napriek tomu, že dochádza k postupnému odbreňovaniu podnikateľov od administratívnej záťaže napr. prostredníctvom elektronizácie, sú podnikatelia naďalej vystavovaní povinnostiam, ktorým mnohokrát chýba zmysel. To podnikateľov oberá o čas a tým pádom to má vplyv aj na efektívne vynakladanie ich zdrojov. Dôležité je uviesť, že štát mnohokrát nie je pasívny. Zo strany štátu naopak dochádza k iniciovaným legislatívnym zmenám, tieto zmeny sú často chaotické, nekonzistentné a najmä sa dejú príliš často. Výsledkom je, že podnikateľ sa vo svojich povinnostiach nevie nakoniec zorientovať. V tejto kapitole popíšeme základné charakteristiky súvisiace s regulačným a administratívnym zaťažením podnikateľov, ktoré RÚZ zaznamenala za ostatné obdobie, definujeme vybrané problémy a ponúkneme návrhy riešení.

Stručný popis súčasnej situácie

Zvyšovanie regulačného a administratívneho zaťaženia potvrdzuje „Analýza vývoja regulačného zaťaženia v SR vo vybraných významných zákonoch“ vypracovaná RÚZ ešte v roku

2017⁵², ktorá skonštatovala príliš častú zmenu regulácií. Analýza preukázala v rámci vybraných 10 najvýznamnejších zákonov ovplyvňujúcich podnikanie na Slovensku nárast počtu regulačných povinností z **1514 na 1719**, teda podnikateľom pribudlo viac ako 200 povinností v období rokov 2007 až 2016. Administratívne povinnosti zaťažujú podnikateľov nielen po časovej stránke ale aj po finančnej, nakoľko v roku 2015 bola výška finančných nákladov na splnenie administratívnych povinností vyčíslená na **sumu 5,8 mld. eur.**⁵³

Analýza „Sektorová analýza regulačného zaťaženia v SR (Case study na vybranom podniku)“ realizovaná RÚZ v roku 2022 na príklade modelovej firmy preukazuje, že v priebehu jedného kalendárneho roka môže podnikateľ naraziť až na **945 zákonných povinností**, čo ho môže stáť až **1 566 112 eur**, pričom analýza nepočítala so všetkými nákladmi, napr. okrem iného boli vynechané povinnosti v súvislosti s BOZP.⁵⁴ Iným príkladom je analýza Slovak Business Agency, ktorá komplexne analyzuje oblasť BOZP pre oblasť malých a stredných podnikov, pričom v rámci **67 právnych predpisov bolo identifikovaných až 644 povinností**. Náklady pre malé a stredné podniky boli vyčíslené na **332 607 419 €**, z toho **administratívne náklady vo výške 86 287 074 €**.⁵⁵

Predmetný trend príliš častých noviel potvrdzuje aj skutočnosť, že zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „Obchodný zákonník“) bol od svojej účinnosti novelizovaný menený 59-krát, pričom len od roku 2018 došlo k jeho novelizácii zmenám 7-8-krát. Zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov (ďalej len „Zákonník práce“) bol od svojej účinnosti novelizovaný menený 61-krát, pričom od roku 2018 bolo novelizácií 2018. Takúto tendenciu je vidieť skoro vo všetkých právnych predpisoch.

⁵² V rámci tejto analýzy sa hodnotili nasledujúce právne predpisy: Obchodný zákonník, zákon č. 513/1991 Zb., Živnostenský zákon, zákon č. 455/1991 Zb., Zákon o účtovníctve, zákon č. 431/2002 Z. z., Zákonník práce, zákon č. 311/2001 Z. z., Zákon o BOZP, zákon č. 124/2006 Z. z., Zákon o DPH, zákon č. 222/2004 Z. z., Zákon o dani z príjmov, zákon č. 595/2003 Z. z., Zákon o zdravotnom poistení, zákon č. 580/2004 Z. z., Zákon o sociálnom poistení, zákon č. 461/2003 Z. z., Zákon o ochrane osobných údajov, zákon č. 428/2002 Z. z.

⁵³ Dostupné na:

https://www.ia.gov.sk/data/files/NP_CSD_II/Analzy/RUZ/RUZ_Analyza_Analyza_vyvoja_regulacneho_zatazeni_a_v_SR_vo_vybratych_vyznamnych_zakonoch_posobiacich_na_podnikatelske_prostredie.pdf

⁵⁴ Dostupné na: <https://www.ruzsr.sk/media/7712665c-9b11-4f45-b2b6-03acb2bfbfc7.pdf>

⁵⁵ Dostupné na:

https://www.sbagency.sk/sites/default/files/komplexny_audit_povinnosti_msp_v_oblasti_bozpf.pdf

Jednoduché priblíženie intenzity novelizácií zákonov najdôležitejších právnych predpisov z oblasti podnikania za obdobie 2018 - 2022 zobrazuje tabuľka 11:

Tabuľka 11 Prehľad novelizácií vo vybraných zákonoch

Právny predpis	Počet noviel v období 2018 - 2022	Početnosť - účinnosť zákonov období 2018 -2022 (početnosť)	Najvýznamnejšie zmeny
Obchodný zákonník	7	8	<ul style="list-style-type: none"> - úradne overený podpis vlastníka nehnuteľnosti, ktorá sa má stať sídlom spoločnosti - od roku 2023 možnosť založiť tzv. formulárovú s.r.o.
Zákonník práce	20	18	<ul style="list-style-type: none"> - navýšenie mzdového zvýhodnenia za prácu v noci, sviatkov, v sobotu, v nedeľu - príspevok na rekreáciu - umožnenie výberu medzi gastrolístkom a finančným príspevkom - zvyšovanie minimálnej mzdy
Zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti	27	24	<ul style="list-style-type: none"> - nahlasovanie voľného pracovného miesta - povinnosť uvádzať mzdu v pracovnej ponuke
Zákon č. 124/2006 Z. z. o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci	4	4	<ul style="list-style-type: none"> - zlúčenie odbornej spôsobilosti bezpečnostného technika a autorizovaného bezpečnostného technika (v roku 2023) - predĺženie platnosti preukazu (2023)
Zákon č. 530/2003 Z. z. o obchodnom registri	8	9	<ul style="list-style-type: none"> - povinnosť zápisu rodného čísla osôb, ktoré sú oprávnené konať v mene spoločnosti

Zákon č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon)	27	21	- pri remeselných živnostiach - zníženie regulácie pri preukazovaní odbornosti v podobe skrátenia minimálnej dĺžky praxe (z jednoročnej na 6 mesačnú) - zníženie počtu remeselných živností - zrušenie minimálnej a maximálnej doby pozastavenia živnosti - pri viazaných živnostiach – zníženie miery regulácie najmä skrátením žiadanej praxe
Zákon č. 289/2008 Z. z. o používaní elektronickej registračnej pokladnice a o zmene a doplnení zákona Slovenskej národnej rady č. 511/1992 Zb. o správe daní a poplatkov	6	7	- povinný prechod na e-Kasu

Zdroj: Vlastné spracovanie

Hlavné problémy

Vo vzťahu k vyššie vymedzeným právnym predpisom možno uviesť nasledujúce zmeny, ktoré boli vyhodnotené ako problematické.

Problém č.1: Legislatívny proces ako legislatívna smršť

Z vyššie prezentovanej tabuľky vyplýva, že len na úzkom priereze analyzovaných právnych predpisov regulujúcich podnikateľské prostredie došlo k 99 novelizáciám. Priemerne to je 19 novelizácií za rok a viac ako 1 novelizácia za mesiac. Predmetné novelizácie však nie sú definitívnym číslom, nakoľko jestvuje cca 350 právnych predpisov, ktoré upravujú podnikateľské prostredie. Pre porovnanie Slovak Business Agency v „Analýze kvality regulačného rámca a legislatívneho procesu“ z roku 2022 uskutočnila rozsiahlu analýzu 25 zákonov, pričom za obdobie 5 rokov došlo k zmenám 308-krát. Okrem samotnej početnosti

noviel je dôležité spomenúť aj samotnú obsiahlosť právnych predpisov. Podľa predmetnej analýzy došlo k nárastu obsahu vybraných zákonov o 12,67 %.⁵⁶ V stanovenom období v rokoch 2018-2022 bol Zákonník práce novelizovaný 20-krát a zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o službách zamestnanosti“) až 27-krát. V prípade obidvoch zákonov došlo k prijatiu viacerých nepopulárnych povinností popísaných nižšie v texte.

Problém č.2: Netransparentný legislatívny proces

Podnikatelia nemajú kapacitu na sledovanie jednotlivých legislatívnych procesov, pričom ich spomaľuje aj neprehľadnosť elektronickej podoby zbierky zákonov - Slov-lex, ako aj jeho neprepojenosť so stránkami Vlády SR a NR SR. Slov-lex prostredníctvom služby e-Legislatíva umožňuje zapojenie verejnosti do diskusie k zverejnenému návrhu zákona, resp. pripomienkovať návrhy právnych predpisov, avšak samotný legislatívny proces sa nenachádza výlučne na predmetnom webovom portáli, ale následne pokračuje na internetových stránkach Vlády SR a NR SR, pričom je pomerne náročné zorientovať sa v návrhoch a stotožniť ich s návrhmi zo Slov-lex.

Problém č. 3: Neúmerné navýšovanie minimálnej mzdy a mzdového zvýhodnenia

Novelou Zákonníka práce účinnou od 01.05.2018 bolo stanovené, že zamestnancovi patrí za prácu počas sviatku mzdové zvýhodnenie vo výške najmenej 100 % jeho priemerného zárobku. Taktiež bolo stanovené mzdové zvýhodnenie za prácu v sobotu, za prácu v nedeľu, ako aj zvýhodnenie za nočnú prácu, pričom jednotlivé ustanovenia Zákonníka práce stanovujú presné percentuálne navýšenie mzdy zamestnanca, ktorý pracuje cez víkend alebo v noci. K 01.01.2019 bola zavedená nová povinnosť v podobe príspevku na rekreáciu zamestnancov, v prípade, ak zamestnávateľ zamestnáva nepretržite viac ako 49 zamestnancov, ktorých pracovný pomer trvá najmenej 24 mesiacov. Pre predstavu, takáto povinnosť v podobe zavedenia rekreačného poukazu u zamestnávateľa, ktorý zamestnáva 50 zamestnancov, z ktorých si všetci uplatnili príspevok na rekreáciu v maximálnom rozsahu, je 13 750 eur.

⁵⁶ Dostupné na: Slovak Business Agency.

https://www.sbagency.sk/sites/default/files/analyza_kvality_regulacneho_ramca_a_legislativneho_procesu_final.pdf

Uvedené novelizácie mali podstatný dopad na financie zamestnávateľa, pričom v konečnom dôsledku v mnohých prípadoch na to doplatil spotrebiteľ, pokiaľ ide o podnikateľov v službách, ktorí museli zvýšiť cenu tovaru, resp. služby.

Problém č. 4: Nedotiahnuté legislatívne zmeny

Početné novelizácie Zákonníka práce priniesli aj pozitívum, a to v podobe umožnenia výberu zamestnanca medzi gastrolístkom, alebo finančným príspevkom na stravovanie. Hoci predmetné je vo všeobecnosti považované za pozitívny krok, sprevádzajú ho aplikačné problémy, a to najmä v otázke zdaniteľnosti finančného príspevku. Na predmetnú právnu úpravu, z dôvodu jej nejasnosti, nadväzuje metodický pokyn, ktorý má však 15 strán.

Zákon č. 289/2008 Z. z. o používaní elektronickej registračnej pokladnice a o zmene a doplnení zákona Slovenskej národnej rady č. 511/1992 Zb. o správe daní a poplatkov a o zmenách v sústave územných finančných orgánov v znení neskorších predpisov stanovil povinnosť zaviesť e-Kasu u podnikateľov najskôr ku dňu 01.07.2019, avšak bol prijatý odklad ukladania sankcie v prípadoch, keď novozavedená povinnosť nebola dodržiavaná. K predmetnému kroku musel zákonodarca pristúpiť, nakoľko štát, v tomto prípade konkrétne finančná správa, nedokázali zabezpečiť certifikáty pre pokladnice podnikateľov, čo v konečnom dôsledku spôsobilo reálnu nemožnosť si zadovážiť ORP, keďže ich bol akútny nedostatok na trhu. Predmetné spôsobilo chaos a stres u podnikateľov, nakoľko mnohí až do poslednej chvíle nevedeli, či bude ich pôvodná pokladnica kompatibilná s novým softvérom. Pokiaľ by nebolo možné aktualizovať pôvodnú pokladnicu, musel by podnikateľ pristúpiť ku kúpe novej, i v prípadoch, ak by jeho pokladnica bola funkčná, ba dokonca aj nová. Hoci elektronizácia je vítaným krokom, priniesla so sebou výrazné finančné zaťaženie na strane podnikateľa, minimálne v podobe zavedenia internetu do prevádzok. MF SR uskutočnilo odhad nákladov zavedenia e-Kasy, pričom podnikatelia mali na výber z úpravy už jestvujúcej pokladnice (odhadom 80 % podnikateľov si zvolilo túto možnosť) alebo nákup novej pokladnice (odhad 20 %). Pokiaľ sa podnikateľ rozhodol pre úpravu už jestvujúcej pokladnice, jeho náklady boli cca vo výške 80 eur. Zakúpenie novej pokladnice bolo vyčíslené cca na 280 eur. Podnikatelia mali však možnosť výberu aj z tzv. virtuálnej registračnej pokladnice, ktorá predstavovala v podstate nižšie finančné zaťaženie, resp. aj žiadne. Javí sa ako vhodné

rozšíriť výnimky, kedy by e-Kasu nebolo nutné používať, a to napr. v prípadoch malých podnikateľov, ktorých obrat nepresiahne sumu, ktorá by bola stanovená právnym predpisom. Vo vzťahu k povinnostiam došlo aj k odstráneniu jednej nadbytočnej, a to povinnosti vyobrazenia pokladničného dokladu na predajnom mieste.

Problém č. 5: Zavádzanie nových byrokratických povinností

Zákon o službách zamestnanosti zaviedol novelou účinnou od 1.1.2019 povinnosť jednotlivých zamestnávateľov uvádzať voľné pracovné miesto úradu práce v územnom obvode, v ktorom sa voľné pracovné miesto nachádza. Predmetná povinnosť je považovaná za nadbytočnú byrokráciu, pričom oberá zamestnávateľov resp. ich zamestnancov o čas a neprináša im zväčša žiaden benefit. Zákon č. 530/2003 Z. z. o obchodnom registri a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov stanovil povinnosť zápisu rodného čísla osôb oprávnených na konanie v mene spoločnosti. V danom prípade išlo o jednorazovú povinnosť, avšak išlo o absurdný moment, nakoľko štát zaviazal povinnosťou podnikateľov pod hrozbou sankcie, pričom žiadal od nich údaje, ktorými už disponoval. Uvedené preukázalo neschopnosť štátu dodržiavať zásadu jedenkrát a dosť, napriek tomu, že sa k jej dodržiavaniu sám zaviazal.

Problém č. 6: Problém štatistických zisťovaní

Štatistické zisťovania predstavujú pre podnikateľské prostredie ďalšiu administratívnu záťaž. Štátne štatistické zisťovanie sa riadi programom štátnych štatistických zisťovaní, ktorý zostavuje úrad v súčinnosti s inými orgánmi vykonávajúcimi štátnu štatistiku na trojročné obdobie. Podnikatelia sú navyše povinní poskytnúť informácie, ktoré si Štatistický úrad žiada. V prípade porušenia povinnosti môžu podnikatelia dostať pokutu až do 3 320 eur. V uplynulom období došlo aspoň k elektronizácii tohto procesu.

Program štátnych štatistických zisťovaní sa zostavuje tak, aby sa vykonávali len také zisťovania, ktoré sú zo spoločenského hľadiska dôležité a potrebné, pričom by malo byť vykonávané hospodárne, bez duplicity a účelným využitím administratívnych zdrojov údajov. Problémom je však často aplikácia, ktorá je v praxi rozdielna, pričom úrady vyžadujú aj údaje, ku ktorým podnikatelia nemajú prístup (riešia to kvalifikovaným odhadom), či údaje, ktorých vyplnenie zaberá podnikateľom dlhý čas.

1.9. Vymožitelnost práva a právní stát

Vymožitelnost práva a právní stát sú pojmy, ktoré sa vzájomne dopĺňajú, prelínajú a tvoria jeden celok. Ich presné vymedzenie je pomerne náročné, napriek tomu, že sú značne frekventované. Stretávame sa s nimi pomerne pravidelne – najčastejšie sa využívajú v oblasti práva, v súdnictve, v podnikateľskom prostredí, vnímame ich z médií, z politického prostredia, ako aj z každodenného života. Pri definícii právneho štátu treba brať do úvahy množstvo aspektov, avšak najjednoduchšie možno tento inštitút definovať prostredníctvom jeho princípov. Princípami právneho štátu sú princíp slobody, rovnosti, ľudskej dôstojnosti, suverenity ľudu, demokracie, legality, zvrchovanosti ústav a zákonov, legitimacy, ochrany ľudských práv a základných slobôd, právnej istoty, spravodlivosti, zákazu zneužitia moci, proporcionality a princíp ochrany dôvery občanov v právny poriadok.⁵⁷ Práve dôvera občanov v právny poriadok sa nevyhnutne spája s vymožitelnosťou práva. Vymožitelnost práva je možné z teoretického hľadiska vymedziť ako „špecifický model funkčných väzieb medzi záujmami, ktorý je uznávaný štátom na dosiahnutie určitých spoločenských účelov a na presadenie všeobecných spoločenských záujmov smerujúcich k obnoveniu pokojného a nerušeného výkonu subjektívnych práv oprávnených osôb.“⁵⁸ Bežný občan alebo podnikateľ si však pod týmto pojmom najčastejšie predstaví súdny spor a otázku, či sa v prípade, ak budú jeho práva ohrozené, narušené alebo poškodené domôže efektívnej a včasnej ochrany. Jedným z mnohých faktorov pre výber konkrétneho štátu na začatie podnikateľských aktivít je aj kvalita právneho štátu. Práve z uvedeného dôvodu je vymožitelnost práva a efektívne súdnictvo pre podnikateľské prostredie osobitne dôležité.

Aktuálny popis situácie

V roku 2016 hodnotilo 43 % podnikov slovenské súdnictvo v oblasti nezávislosti a nestrannosti ako veľmi zlé, a to najmä z dôvodu politického nátlaku na rozhodnutia súdov.⁵⁹

⁵⁷ Krošlák, D. 2022. Právny stát – vývoj, princípy, mechanizmy ochrany. 1. vydanie. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2022. s. 40.

⁵⁸ Justičná akadémia Slovenskej republiky. 2010. Záverečná štúdia „Vymožitelnost práva v Slovenskej republike“. Pezinok. 2010. s. 13.

⁵⁹ Flash Eurobarometer 436. Perceived independence of the national justice systems in the EU among companies. Slovakia. February - March 2016. Dostupné na: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2132>

Aj vzhľadom na takéto hodnotenie sa od roku 2016 uskutočnilo značné množstvo legislatívnych a organizačných zmien, ktorých cieľom bolo, okrem iného, zvýšenie vymožitelnosti práva a zabezpečenie efektívnejšieho a kvalitnejšieho súdnictva. Medzi tieto zmeny môžeme zaradiť napríklad prijatie zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb v roku 2015⁶⁰, prijatie zákona o registri partnerov verejného sektora v roku 2016⁶¹, nový zákon o štátnej službe⁶², nový zákon o výkone rozhodnutia o zaistení majetku a správe zaisteného majetku⁶³, novelu zákona o konkurze a reštrukturalizácii z roku 2016⁶⁴, nový zákon o riešení hroziaceho úpadku⁶⁵, novely Obchodného zákonníka z roku 2019⁶⁶ a z roku 2022⁶⁷.

V nasledujúcej časti sa však venujeme len vybraným najdôležitejším legislatívnym a organizačným zmenám z pohľadu podnikateľského prostredia a hodnotíme ich vplyv na zlepšenie vnímania súdnictva na Slovensku. Zameriavame sa aj na to, či boli prijaté zmeny dostatočné a zdolanie akých výziev je ešte potrebné pre zlepšenie vymožitelnosti práva na Slovensku.

Legislatívne zmeny

Prijatie Civilného sporového poriadku, Civilného mimosporového poriadku a Správneho súdneho poriadku

Prijatie Civilného sporového poriadku, Civilného mimosporového poriadku a Správneho súdneho poriadku⁶⁸ možno považovať za jednu z najzásadnejších legislatívnych zmien v oblasti procesného práva na Slovensku za posledných desať rokov. Právne predpisy nadobudli účinnosť 1.7.2016 a nahradili zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok (ďalej len

⁶⁰ Zákon č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov

⁶¹ Zákon č. 315/2016 Z. z. o registri partnerov verejného sektora a o zmene a doplnení niektorých zákonov

⁶² Zákon č. 55/2017 Z. z. o štátnej službe a o zmene a doplnení niektorých zákonov

⁶³ Zákon č. 312/2020 Z. z. o výkone rozhodnutia o zaistení majetku a správe zaisteného majetku a o zmene a doplnení niektorých zákonov

⁶⁴ Zákon č. 377/2016 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

⁶⁵ Zákon č. 111/2022 Z. z. o riešení hroziaceho úpadku a o zmene a doplnení niektorých zákonov

⁶⁶ Zákon č. 390/2019 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony

⁶⁷ Zákon č. 8/2023 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony

⁶⁸ Zákon č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok

Zákon č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok

Zákon č. 162/2015 Z. z. Správny súdny poriadok

„OSP“). Hlavnými dôvodmi prijatia novej legislatívy v oblasti civilného práva procesného bola skutočnosť, že OSP bol novelizovaný viac ako 80-krát, čím sa stal neprehľadným právnym predpisom, ktorý aj s ohľadom na vývoj spoločnosti a zabezpečenie efektívneho fungovania trhového mechanizmu bezpodmienečne potreboval úpravu vo forme úplne novej legislatívy.⁶⁹ Cieľom zákonodarcu pri tejto rekonštrukcii bolo zlepšiť vymožitelnosť práva, ktorú považoval za jeden z najnaliehavejších spoločenských problémov. To sa mu do istej miery aj podarilo, pričom k tomu prispeli najmä:

- dôsledná koncentrácia procesu, ktorej cieľom bolo znížiť dĺžku súdnych konaní a prispieť k vyššej efektívnosti súdov,
- zabezpečenie vyššej aktivity procesných strán, keďže k neprimeranej dĺžke súdnych konaní prispievali aj samotné procesné strany, ktoré v mnohých prípadoch (aj vedome) vytvárali prieťahy v súdnom konaní,
- zavedenie tzv. fikcie doručenia aj pre fyzické osoby – nepodnikateľov, kedy sú tieto osoby zodpovedné za prebratie písomností a za neprebratie znášajú právne následky,
- zavedenie inštitútu predbežného prejednávania sporu, ktorý predchádza prvému pojednávaniu, a v rámci ktorého sa objasní spor, prípadne sa spor ukončí zmierom (zrýchlenie súdneho konania),
- zavedenie povinného zastúpenia procesných strán vo vybraných prípadoch.

Novela Exekučného poriadku

Zákon č. 2/2017 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (ďalej len „novela Exekučného poriadku“) nadobudol účinnosť 1.4.2017 a priniesol niekoľko zásadných zmien v oblasti vymožitelnosti práva. Vytvoril sa jeden špecializovaný súd, ktorým je Okresný súd v Banskej Bystrici, čím sa vytvoril priestor pre špecializáciu sudcov v oblasti exekučného práva. Zaviedol sa náhodný výber exekútora, ktorý prebieha elektronicky, tak aby bolo vylúčené ovplyvňovanie pridelenia jednotlivých vecí. Exekučné konanie sa zároveň digitalizovalo, pretože návrh na vykonanie exekúcie je možné podať len elektronicky, jednotlivé úkony sa vykonávajú prostredníctvom elektronických formulárov, ktoré fungujú ako príručka pre

⁶⁹ Dôvodová správa k vládnemu návrhu zákona Civilný sporový poriadok. 2014.

účastníkov konania, a ktoré predchádzajú chybám v jednotlivých podaniach.⁷⁰ Cieľom týchto opatrení bola najmä koncentrácia konaní, zníženie nákladov na vedenie konania a zvýšenie vymožitelnosti práva na strane veriteľov, ako aj spravodlivé a nezávislé exekučné konanie z pohľadu dlžníka.

Organizačné zmeny

Vyššia špecializácia sudcov – reforma súdnej mapy

Nezávislosť a nestrannosť súdnictva je do vysokej miery ovplyvnená nedostatočnou špecializáciou súdov. Súdny aktuálne disponujú všeobecnou príslušnosťou, čo znamená, že na všetkých súdoch sa prejednávajú spory vo všetkých agendách (trestná, civilná, obchodná, rodinná agenda). Pri takto široko koncipovanej príslušnosti je nemožné, aby každý sudca disponoval hlbokými a odbornými znalosťami v každej oblasti. V zmysle odporúčaní⁷¹ Európskej Komisie - Rady Európy pre hodnotenie efektívnej justície CEPEJ - je nevyhnutné znížiť počet okresných súdov a upraviť príslušnosť súdov, tak aby bolo možné určiť počet sudcov, ktorí sa budú venovať jednotlivým agendám. V zmysle reformy súdnej mapy, ktorá bola schválená dvomi zákonmi⁷², vznikne s účinnosťou od 1.6.2023 z aktuálnych 54 okresných súdov len 36, čo vytvorí priestor pre špecializáciu sudcov, ako aj pre kvalitnejšie a rýchlejšie súdne rozhodnutia. Reforma súdnej mapy obsahuje aj zmenu týkajúcu sa obchodnoprávnej agendy, v rámci ktorej sa riešia spory podnikateľov, a teda je dôležitá najmä pre podnikateľské prostredie. Pokiaľ bude chcieť žalobca podať žalobu týkajúcu sa obchodnoprávnej agendy, príslušný mu bude len jeden z ôsmich súdov, namiesto pôvodných 54 okresných súdov. Obdobná úprava sa týka aj pracovnoprávnej agendy, ktorá je taktiež podstatná pre podnikateľské prostredie. Ďalšou zmenou je vytvorenie nových mestských súdov v Košiciach a Bratislave. Štyri bratislavské mestské súdy nahradia päť okresných súdov v Bratislave. Mestský súd Košice nahradí pôvodné tri okresné súdy v Košiciach.

⁷⁰ Dôvodová správa k vládnemu návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok) a o zmene a doplnení ďalších zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony. 2016.

⁷¹ CEPEJ (2017). Efektívnosť a kvalita slovenského súdneho systému. Hodnotenie a odporúčania na základe nástrojov CEPEJ. CEPEJ-COOP(2017)14.

⁷² Zákon č. 150/2022 Z. z. o zmene a doplnení niektorých zákonov v súvislosti s novými sídlami a obvody súdov Zákon č. 151/2022 Z. z. o zriadení správnych súdov a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Vytvorenie samostatného správneho súdництва

Správne súdnictvo predstavuje dôležitú a nemalú časť súdnictva, nakoľko jeho súčasťou tvorí súdny prieskum rozhodnutí a postupov orgánov verejnej moci⁷³. V zmysle odporúčaní Európskej Komisie⁷⁴ je potrebné vytvoriť samostatný súd, do ktorého pôsobnosti bude patriť ochrana ústavných princípov, práv a hodnôt predovšetkým vo vzťahu k orgánom verejnej moci, rozhodovanie o disciplinárnej zodpovednosti sudcov, prokurátorov, rozhodovanie o zákonnosti a ústavnosti volieb do orgánov územnej samosprávy a rozhodovanie o činnosti politických strán alebo politických hnutí.⁷⁵ Na základe týchto odporúčaní bol v roku 2020 ústavným zákonom č. 422/2020 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov zriadený Najvyšší správny súd SR, ktorý svoju činnosť vykonáva od 1.8.2021. Niektoré časti pôsobnosti Ústavného súdu SR sa teda presunuli na Najvyšší správny súd SR, čím došlo k zníženiu prejednávanych vecí na Ústavnom súde SR a zrýchleniu konaní na tomto súde. Ďalej vznikli nové samostatné správne súdy v Bratislave, Košiciach a Banskej Bystrici, ktoré fungujú ako súdy prvej inštancie. Druhostupňovým súdom v rámci správneho súdnictva je práve Najvyšší správny súd SR. Slovenská republika sa touto zmenou pridala k Francúzsku, Belgicku, Rakúsku, či Holandsku, ktoré majú taktiež osobitnú štruktúru správnych súdov.

Definovanie hlavných problémov

Aj napriek vyššie popísaným zmenám, ktoré nepochybne prispeli k lepšej vymožitelnosti práva, z niekoľkých prieskumov Európskej Komisie⁷⁶ vyplýva, že občania Slovenskej republiky,

⁷³ Dôvodová správa k vládnemu návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov. 2020.

⁷⁴ CEPEJ (2017). Efektívnosť a kvalita slovenského súdneho systému. Hodnotenie a odporúčania na základe nástrojov CEPEJ. CEPEJ-COOP(2017)14. s. 18.

⁷⁵ Dôvodová správa k vládnemu návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov. 2020.

⁷⁶ Flash Eurobarometer. Perceived independence of the national justice systems in the EU among companies. Slovakia. 2022. Dostupné na: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2290>

Flash Eurobarometer. Perceived independence of the national justice systems in the EU among general public. Slovakia. 2022. Dostupné na: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2752>

Flash Eurobarometer. Perceived independence of the national justice systems in the EU among companies. Slovakia. 2020. Dostupné na: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2259>

Flash Eurobarometer. Perceived independence of the national justice systems in the EU among general public. Slovakia. 2018. Dostupné na: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2168>

ako aj podniky považujú slovenské súdnictvo za nedostatočne kvalitné, teda vymožitelnosť práva považujú stále za nedostatočnú najmä z nasledovných dôvodov.

Nezávislé a nestranné súdnictvo

Od roku 2016 sa dôveryhodnosť podnikov voči slovenskému súdnictvu postupne zvyšovala (aj vďaka vyššie popísaným zmenám), avšak do roku 2020 bola kvalita súdnictva považovaná ako pomerne dobrá alebo veľmi dobrá len pre maximálne 15 % podnikov. V roku 2021 sa vnímanie nezávislosti súdnictva z pohľadu podnikov výrazne zlepšilo (30 % podnikov vnímalo úroveň nezávislosti súdnictva ako pomerne dobrú alebo veľmi dobrú) a v roku 2022 sa táto hodnota nezmenila. Zo štatistických údajov Európskej Komisie⁷⁷ teda vyplýva, že vnímanie súdnictva z pohľadu podnikov sa postupne zlepšovalo avšak aktuálne sa trend nemení. Čo sa týka širokej verejnosti, len 25 % vníma v roku 2022 nezávislosť súdnictva ako pomerne dobrú alebo veľmi dobrú, čo je oproti roku 2021 (28 %) a roku 2020 (26 %) mierne zhoršenie, i keď táto úroveň je stále vyššia ako v roku 2016 (21 %). Vo veľkom počte prípadov bola nezávislosť súdnictva vnímaná ako neuspokojivá z dôvodu zásahov a silných tlakov politických predstaviteľov a vlády⁷⁸.

Nesúlad súdnych rozhodnutí

Odlíšne rozhodnutia súdov v podobných, či rovnakých prípadoch považuje podnikateľské prostredie ako ďalší problém v oblasti vymožitelnosti práva.⁷⁹ Pri rozhodovacej činnosti súdov sa môžeme stretnúť s prípadmi, kedy rôzne senáty alebo sudcovia tých istých súdov rozhodnú v obdobných prípadoch odlišne, bez dostatočného odôvodnenia, ktoré by bolo založené na

⁷⁷ Flash Eurobarometer. Perceived independence of the national justice systems in the EU among companies. Slovakia. 2022. Dostupné na: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2290>

Flash Eurobarometer. Perceived independence of the national justice systems in the EU among companies. Slovakia. 2020. Dostupné na: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2259>

Flash Eurobarometer. Perceived independence of the national justice systems in the EU among companies. Slovakia. 2018. Dostupné na: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2167>

Flash Eurobarometer. Perceived independence of the national justice systems in the EU among companies. Slovakia. 2017. Dostupné na: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2149>

Flash Eurobarometer. Perceived independence of the national justice systems in the EU among companies. Slovakia. 2016. Dostupné na: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2132>

⁷⁸ Pracovný dokument útvarov Komisie. Správa o právnom štáte 2022. Kapitola o situácii v oblasti právneho štátu na Slovensku. SWD(2022) 525 final. Luxemburg. 2022. s. 4.

⁷⁹ Republiková únia zamestnávateľov. Konkurencieschopné Slovensko. Strategické priority Republikovej únie zamestnávateľov 2020 – 2024. 2020. s. 15.

presvedčivých argumentoch. Konzistentnosť slovenskej judikatúry má preto naďalej veľké medzery. Zároveň sa stretávame aj so situáciami, kedy súdy uplatňujú odlišné postupy v súdnych konaniach, napríklad vyžadujú rôzne typy dokumentov alebo rôzne formálne náležitosti podaní, čo je však možné požadovať len v naozaj odôvodnených prípadoch.⁸⁰

Neprimeraná dĺžka konaní

Rozsiahlym problémom pre podnikateľské prostredie je aj priemerná dĺžka konaní na súdoch. Priemerná dĺžka súdneho konania v občianskoprávnej agende na okresných súdoch bola v roku 2021 19,2 mesiacov a v rokoch 2020 a 2019 21,6 mesiacov⁸¹. Pre porovnanie, priemerná dĺžka súdneho konania v civilnej agende v Českej republike bola v roku 2021 271 dní, čiže približne 9 mesiacov⁸². Z uvedeného vyplýva, že priemerná dĺžka súdneho konania v rovnakej agende je na Slovensku viac ako dvojnásobne dlhšia ako v Českej republike. Pri takomto výraznom rozdiel medzi dvomi blízkymi krajinami musíme zhodnotiť, že negatívne vnímanie vymožitelnosti práva širokou verejnosťou a podnikateľským prostredím je odôvodnené.

Nedodržiavanie zákonných lehôt zo strany štátu

Štát od podnikateľov vyžaduje dodržiavanie zákonných lehôt, no samotné štátne a verejné orgány tieto lehoty často nedodržiavajú. Príkladom sú konania týkajúce sa EIA či konania na obchodných registroch.⁸³

Jedným z problémov identifikovaných v rámci fungovania právneho štátu je konanie samotných verejných orgánov alebo úradov. Ako príklad je možné uviesť problém, na ktorý upozorňovala Republiková únia zamestnávateľov i Združenie podnikateľov Slovenska: *problém zápisu osobných údajov spoločníkov a konateľov do obchodného registra*. Jednalo sa

⁸⁰ CEPEJ (2017). Efektívnosť a kvalita slovenského súdneho systému. Hodnotenie a odporúčania na základe nástrojov CEPEJ. CEPEJ-COOP(2017)14. s. 142.

⁸¹ Analytické centrum Ministerstva spravodlivosti SR: Ročný prehľad o priemernej dĺžke konaní a mediáne vo vybraných agendách. Priemerná dĺžka konania a medián na okresných súdoch. 2021. Dostupné na: https://web.ac-mssr.sk/wpcontent/uploads/2022/pravidelne_reporty_2022/rocne_2021/dlzk_y_konani/Dlзка_konania_SR_OS_2010-2021.pdf

⁸² Ministerstvo spravodlivosti JUSTICE.CZ. České soudnictví 2021: Výroční statistická zpráva. 2022. s. 23.

⁸³ Združenie podnikateľov Slovenska. INFOGRAFIKA: Zápis rodných čísel do obchodného registra: byrokracia, ktorá zaťažuje firmy aj súdy. Online: <https://www.zps.sk/novinky/2023/infografika-zapis-rodnych-cisel-or-sr-byrokracia>

o povinnosť, ktorej realizáciu inicioval samotný štát; podnikateľom pribudla povinnosť, jej realizácia zahltla úrady a nedoriešená bola automatizácia zapisovania údajov. Jednalo sa o typický príklad, ktorý spôsobil byrokratický problém nielen na strane podnikateľskej obci ale i samotnej verejnej správy.

Identifikačné údaje (rodné čísla) neboli v mnohých prípadoch doplnené automatizovane, nielen pri osobách, ktorých údaje neboli dostatočné a jednoznačné na ich identifikáciu, ale taktiež v prípadoch, kedy takáto identifikácia možná bola. Išlo o situácie, kedy rovnaká fyzická osoba figurovala v obchodnej spoločnosti v rôznom postavení t. j. napr. ako spoločník a konateľ zároveň. Stalo sa, že osoba bola stotožnená iba v postavení konateľa, v postavení spoločníka však stotožnenie tej istej fyzickej osoby už neprebehlo. Hoci bol zavedený automatický zápis osobných údajov z 327 469 podnikateľských subjektov došlo k automatickému zápisu len približne u jednej tretiny z nich (103 260).

Nedostatočná digitalizácia

Slovenské súdnictvo má naďalej neaktuálne softvéry a systémy, ktoré sú užívateľsky komplikované, čím predlžujú priemernú dĺžku konaní, sú administratívne náročné a sťažujú podnikateľom prístup k službám v oblasti súdnictva. Aktuálne nie je možné získavať real-time dáta a informácie o prebiehajúcich konaniach, čo je najmä v oblasti podnikateľského prostredia a obchodnoprávnej agendy značne neefektívne. Moderné informačné systémy by jednoznačne zefektívniť prácu sudcov a zamestnancov súdov a zvýšili komfort pre občanov a podnikateľov.

3. ROZSAH VEREJNÉHO SEKTORA

Rozsah verejného sektora je dôležitou oblasťou Auditu. Od rozsahu verejného sektora závisí rozsah súkromného sektora, výška daní, odvodov, či intenzita vzťahu podnikateľ – štát, kedy by mal byť štát partnerom a nie dozorcom, či tým, ktorý trestá. Kapitola sa preto zaoberá analýzou výdavkov a príjmov verejného sektora, posudzuje zadlženosť krajiny, popisuje využívanie prostriedkov z fondov Európskej únie, ukazuje rozsah a intenzitu štátnej pomoci, popisuje problém transparentnosti, korupcie a realizácie verejného obstarávania, ako aj základné úlohy štátu pri budovaní infraštruktúry dôležitej pre rozvoj podnikania.

1.10. Analýza výdavkov a príjmov verejných financií a miera vplyvu štátu v ekonomike SR

Kľúčovým obmedzením podnikateľského prostredia, trhového hospodárstva a prosperity Slovenska je značný a rastúci rozsah a intervenčný vplyv štátu v ekonomike. Štát presúva veľkú časť vytvorených zdrojov podľa politických rozhodnutí, vytláča súkromný sektor a deformuje rozhodnutia ekonomických aktérov.

Hlavné problémy verejných financií, ktoré súvisia s mierou a finančným vplyvom štátu⁸⁴, analyzujeme v troch oblastiach: 1. verejné výdavky, 2. daňové a iné verejné príjmy a 3. rozpočtové deficity a dlh verejných financií, pričom v kapitole 7 predkladáme návrhy na ich riešenie.

Verejné výdavky a miera prerozdelenia

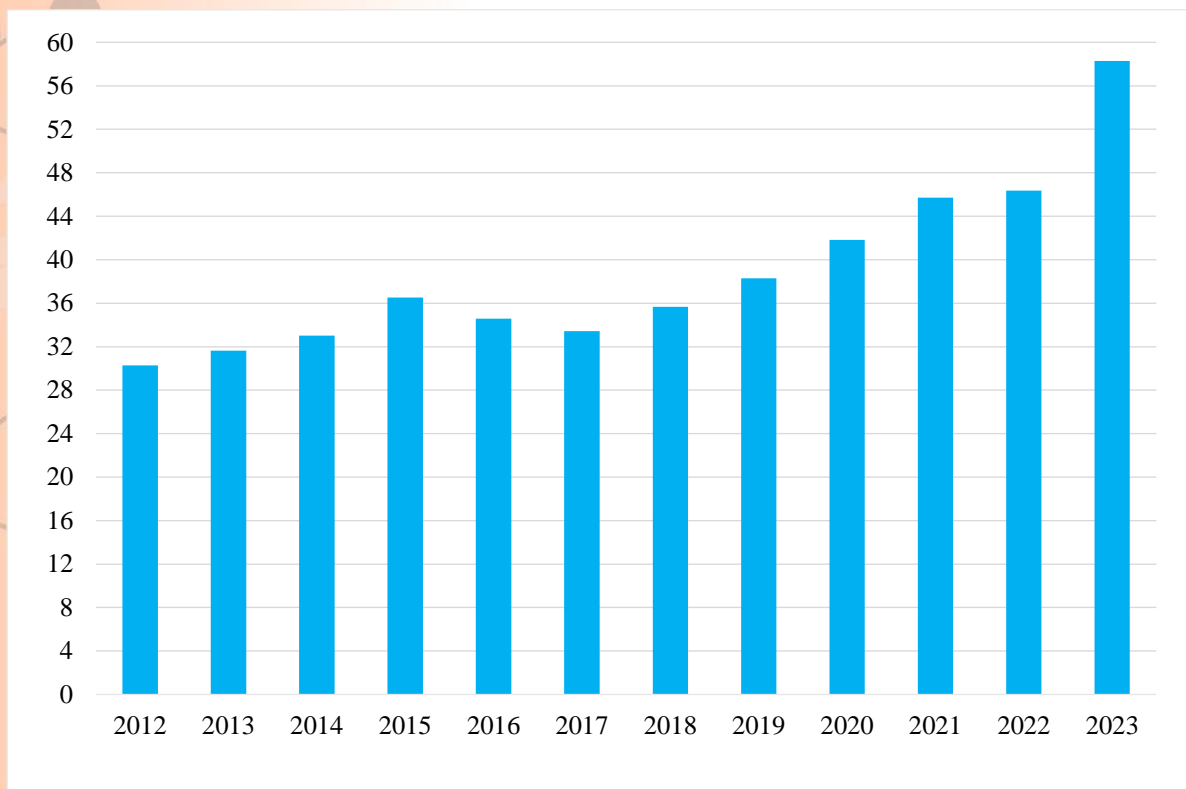
Základným problémom verejných financií je výrazné zvyšovanie verejných výdavkov. Za desaťročie medzi rokmi 2012 až 2022 sa konsolidované výdavky verejnej správy zvýšili o približne 16 mld. eur, pričom sa v roku 2022 pribrzdil ich rast, ale v roku 2023 sa majú podľa MF SR zvýšiť o ďalších 12 mld. eur.⁸⁵ Ich objem tak môže v roku 2023 presiahnuť 58 mld. eur a zodpovedať až takmer 10 700 eurám na každého obyvateľa.⁸⁶

⁸⁴ Regulačnému vplyvu štátu venujeme pozornosť v kapitole „Regulácia podnikania“ tohto dokumentu.

⁸⁵ Ministerstvo financií SR: Fiskálne indikátory – jún 2023. Dostupné online: <https://www.mfsr.sk/sk/financie/institut-financnej-politiky/ekonomicke-statistiky/fiskalne-indikatory/>.

⁸⁶ Údaje za rok 2023 uvádzame v zmysle zodpovedajúcej očakávanej skutočnosti MF SR z júna 2023 (<https://www.mfsr.sk/sk/financie/institut-financnej-politiky/ekonomicke-statistiky/fiskalne-indikatory/>).

Graf 45 Výdavky verejnej správy v mld. eur

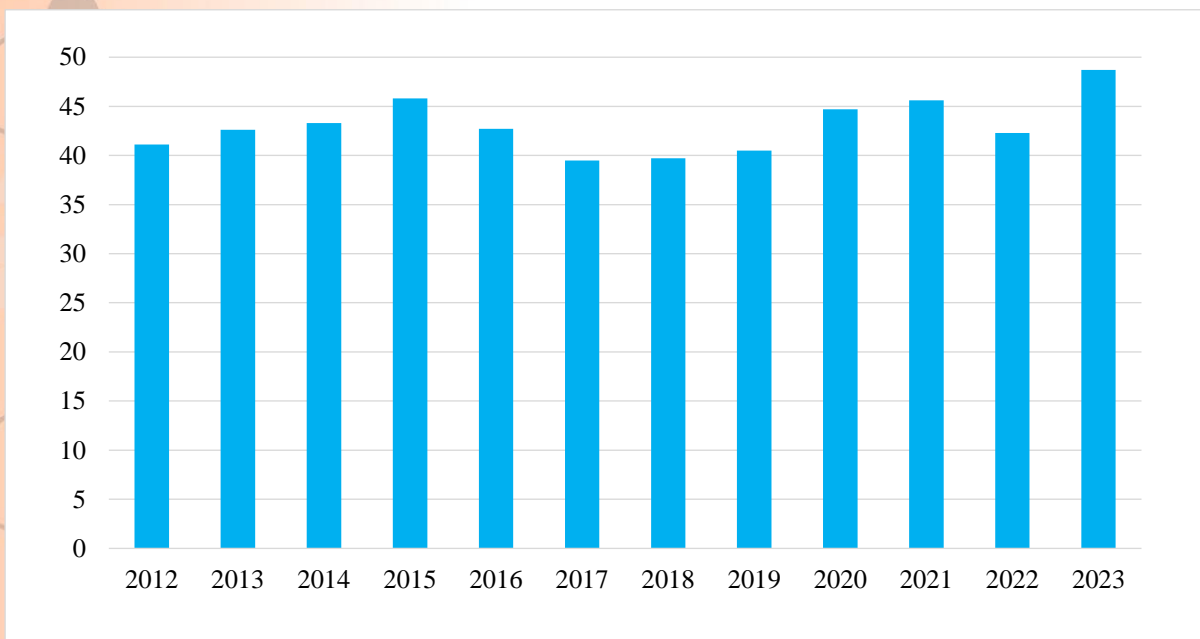
Zdroj: Ministerstvo financií SR

Komentár ku grafu: Na výraznejšie zvýšenie výdavkov verejnej správy v roku 2015 pôsobilo väčšie čerpanie eurofondov. V roku 2023 bude na vyšší rast verejných výdavkov s ročným posunom vplývať vyššia inflácia z roku 2022, ale aj viaceré opatrenia tzv. „prorodinného balíčka“, mimoriadna valorizácia dôchodkov a kompenzácie vyšších cien energií.

Verejné výdavky tak v pomere k HDP predstavovali 45,6 % v roku 2021, 42,3 % v roku 2022 a očakáva sa, že v roku 2023 dosiahnu 48,7 % HDP,⁸⁷ čo bude o 7,6 p. b. viac ako v roku 2012 (graf 46).

⁸⁷ Ministerstvo financií SR: Fiškálne indikátory – jún 2023. Dostupné online: <https://www.mfsr.sk/sk/financie/institut-financnej-politiky/ekonomicke-statistiky/fiskalne-indikatory/>.

Graf 46 Výdavky verejnej správy k HDP v %

Zdroj: Ministerstvo financií SR.

Reálnejšiu záťaž prerozdeľovaných výdavkov verejnej správy v ekonomike vyjadruje ich pomer k pridanej hodnote ostatných subjektov, primárne podnikateľských. V roku 2021 dosiahol pomer verejných výdavkov k hrubej pridanej hodnote ostatných subjektov v ekonomike približne 53 %, k pridanej hodnote podnikov a živnostníkov 71 %, k pridanej hodnote súkromných podnikov a živnostníkov približne 75 % a k pridanej hodnote podnikov 88 % a súkromných podnikov 93 %.⁸⁸

Takéto verejné výdavky, ktoré výrazne zaťažujú tvorcov ekonomických hodnôt a deformujú ekonomické aktivity, boli primárne zapríčinené chýbajúcimi limitmi verejných výdavkov, rastom vládnej spotreby a nákladov prevádzky inštitúcií verejnej správy a deformovanou štruktúrou verejných výdavkov. Výdavky sú totiž zamerané aj na funkcie, ktoré by vláda v slobodnej spoločnosti s trhovou ekonomikou nemala zabezpečovať, napríklad transfery ľuďom so strednými a vyššími príjmami, či dotácie do hospodárstva.

Výdavkové limity mali byť zavedené podľa ústavného zákona o rozpočtovej zodpovednosti (č. 493/2011 Z. z.) už od roku 2012. Nakoniec však boli prijaté až v rozpočte na rok 2023.

⁸⁸ Prepočítané autormi z oficiálnych údajov MF SR o verejných výdavkoch a z poskytnutých odhadov ŠÚ SR o hrubej pridanej hodnote relevantných podsektorov.

Jedenásťročné obdobie ich neexistencie uľahčovalo vládam spotrebovať veľkú časť rastúcich daňových príjmov. Dochádzalo pravidelne k tomu, že dodatočné daňové príjmy jednotlivé vlády rozpúšťali v ďalších výdavkoch, čím urýchlili celkový rast verejných výdavkov.

Výrazný vplyv na celkové verejné výdavky má vysoká spotreba verejnej správy (výdavky na odmeny, použitie tovarov a služieb a spotrebu fixného kapitálu). Predstavuje až približne 44-percentný podiel na celkových výdavkoch verejnej správy (44,1 % v roku 2021 podľa ekonomického členenia)⁸⁹.

Nárast spotreby verejnej správy bol spôsobený aj zvyšujúcim sa počtom jej zamestnancov. Len medzi rokmi 2015 až 2022 sa zvýšil ich počet o necelých 21 900 (medzi rokmi 2012 až 2022 sa zvýšil o 87 500 zamestnancov, avšak v značnej miere aj z dôvodu metodických zmien)⁹⁰. Z pohľadu štruktúry došlo medzi rokmi 2015 až 2022 k najvýraznejšiemu nárastu počtu zamestnancov v ústrednej správe (o približne 12 500 zamestnancov) a v územnej samospráve (o necelých 9 300 zamestnancov), hoci napríklad počet zamestnancov financovaných zo štátneho rozpočtu sa znížil o približne 1200 zamestnancov (na takmer 123 000) a počet zamestnancov verejných vysokých škôl klesol o necelých 1 770 zamestnancov. Zároveň sa v tomto období zvýšil počet zamestnancov aparátu ministerstiev o 1 500 zamestnancov a počet zamestnancov aparátu ministerstiev a úradov v kapitole štátneho rozpočtu o 1 800 zamestnancov.⁹¹

V roku 2023 sa má počet zamestnancov verejnej správy o ďalších 12 900 zamestnancov (bez vplyvu novo zaradeného Vodohospodárskeho podniku o 9 900 zamestnancov), hoci z toho približne 4 700 zamestnancov pribudne v územnej samospráve.⁹² Počet zamestnancov verejnej správy sa tak má v roku 2023 zvýšiť oproti roku 2015 o 34 800 na takmer 440 000

⁸⁹ Prepočítané autormi podľa údajov MF SR: <https://www.mfsr.sk/sk/financie/statne-vykaznictvo/financna-statistika-prijmoch-vydavkoch-dlhu-verejnej-spravy/sdds-plus/>.

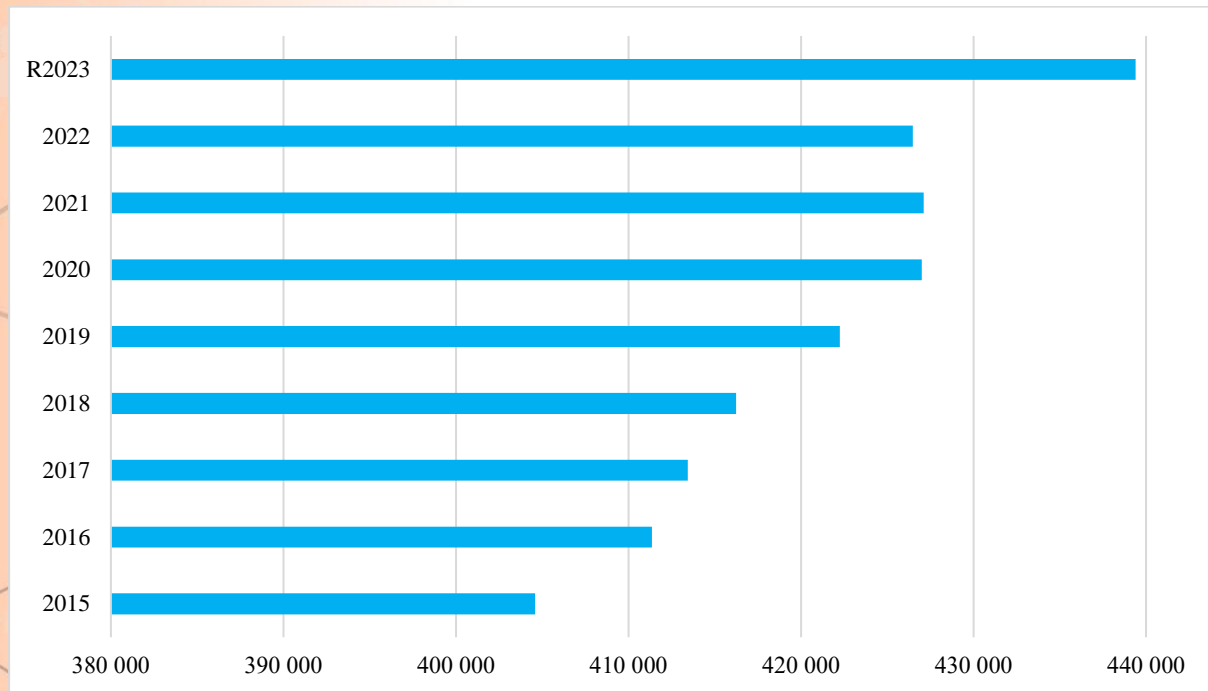
⁹⁰ Išlo predovšetkým o zaradenie štátnych zdravotníckych zariadení v roku 2015 a ŽSR, Národnej diaľničnej spoločnosti, a. s., Agentúry pre núdzové zásoby ropy a ropných výrobkov, EXIM banky a dopravných podnikov v zakladateľskej pôsobnosti obcí v roku 2014 medzi subjekty verejnej správy.

⁹¹ Prepočítané podľa údajov Ministerstva financií SR (Štátny záverečný účet za rok 2022, Štátny záverečný účet za rok 2015: <https://www.mfsr.sk/sk/financie/statne-vykaznictvo/klucove-dokumenty-uctovne-zavierky/statny-zaverecny-ucet-sr/>).

⁹² Ministerstvo financií SR (2022): Rozpočet verejnej správy na roky 2023 až 2025. Dostupné online: <https://www.mfsr.sk/sk/financie/verejne-financie/rozpocet-verejnej-spravy/>.

(graf 47), čo je viac ako 15 % ekonomicky aktívnych obyvateľov Slovenska.⁹³ V celom verejnom sektore, zahŕňajúcom aj verejné podniky, je vyše 700 000 zamestnancov, teda viac ako 25 % ekonomicky aktívnych obyvateľov Slovenska.⁹⁴

Graf 47 Počet zamestnancov verejnej správy

Zdroj: Ministerstvo financií SR⁹⁵

Aj v priebehu ostatných desiatich rokov pritom vzniklo veľa nových úradov a iných subjektov verejnej správy (ako príklad uvádzame týchto 36 subjektov):

⁹³ Podiel zamestnancov verejnej správy z celkového počtu obyvateľov na Slovensku je podobný, resp. mierne nižší ako v priemere EÚ. Na Slovensku bol napríklad v roku 2020 počet zamestnancov verejnej správy 82,1 na 1000 obyvateľov, zatiaľ čo v priemere EÚ to bolo 86,4. Pozri Ministerstvo financií SR: Rozpočet verejnej správy na roky 2023 až 2025, s. 80. Dostupné online: <https://www.mfsr.sk/sk/financie/verejne-financie/rozpocet-verejnej-spravy/>.

⁹⁴ V roku 2022 predstavoval počet zamestnancov verejného sektora 728 400 (Štatistický úrad SR, DATACube: https://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SLOVSTAT/pr2040rs/v_pr2040rs_00_00_00_sk).

⁹⁵ Komentár ku grafu: Medziročný nárast počtu zamestnancov v roku 2017 je spôsobený aj zaradením nových subjektov do verejnej správy, najmä ŽSS, a. s. (približne 6 tisíc osôb) a rozpočtovaný nárast na rok 2023 je ovplyvnený metodickým zahrnutím Vodohospodárskeho podniku, š. p. (3 028 zamestnancov). Súčasťou porovnania prezentovaného na grafe nie sú údaje za roky 2012 až 2014 z dôvodu metodických rozdielov s výrazným vplyvom na počet zamestnancov, predovšetkým zaradenia štátnych zdravotníckych zariadení v roku 2015 (cca 44 500 zamestnancov) a ŽSR, Národnej diaľničnej spoločnosti, a. s., Agentúry pre núdzové zásoby ropy a ropných výrobkov, EXIM banky a dopravných podnikov v zakladateľskej pôsobnosti obcí v roku 2014 (celkovo približne 20 000 zamestnancov) medzi subjekty verejnej správy.

1. Fond na podporu vzdelávania (2013)
2. Agentúra pre núdzové zásoby ropy a ropných výrobkov (2013)
3. Úrad pre reguláciu elektronických komunikácií a poštových služieb (2014)
4. Národné poľnohospodárske a potravinárske centrum (2014)
5. Štátny veterinárny a potravinový ústav (2014)
6. Dopravný úrad (2014)
7. Fond na podporu umenia (2015)
8. Slovenská reštrukturalizačná, s. r. o. (2015)
9. MH Manažment, a. s. (2015) – nástupník po FNM
10. Úrad pre komisára pre deti (2015)
11. Úrad komisára pre osoby so zdravotným postihnutím (2015)
12. Antidopingová agentúra Slovenskej republiky (2016)
13. Úrad vládneho auditu (2016)
14. Fond na podporu kultúry národnostných menšín (2017)
15. Zdravotnícka implementačná agentúra (2017)
16. Centrum podpory regionálneho rozvoja okresu Veľký Krtíš, n. o. (2017)
17. Energetická Agentúra Smart Regiónu PSK (2018)
18. ROZVOJOVÁ AGENTÚRA Banskobystrického samosprávneho kraja, n. o. (2018)
19. Agentúra práce Banskobystrického samosprávneho kraja, n. o. (2018)
20. Park zvierat, n. o. (2018)
21. Slovenská akreditačná agentúra pre vysoké školstvo (2018)
22. Fond na podporu športu (2019)
23. Úrad na ochranu oznamovateľov (2019)
24. Úrad pre reguláciu hazardných hier (2019)
25. Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR (2020)
26. Slovensko IT, a. s. (2020)
27. Agentúra na podporu regionálneho rozvoja na úrovni miestnej samosprávy n. o. (2020)
28. Kompetenčné a certifikačné centrum kybernetickej bezpečnosti (2020)
29. Úrad pre správu zaisteného majetku (2021)

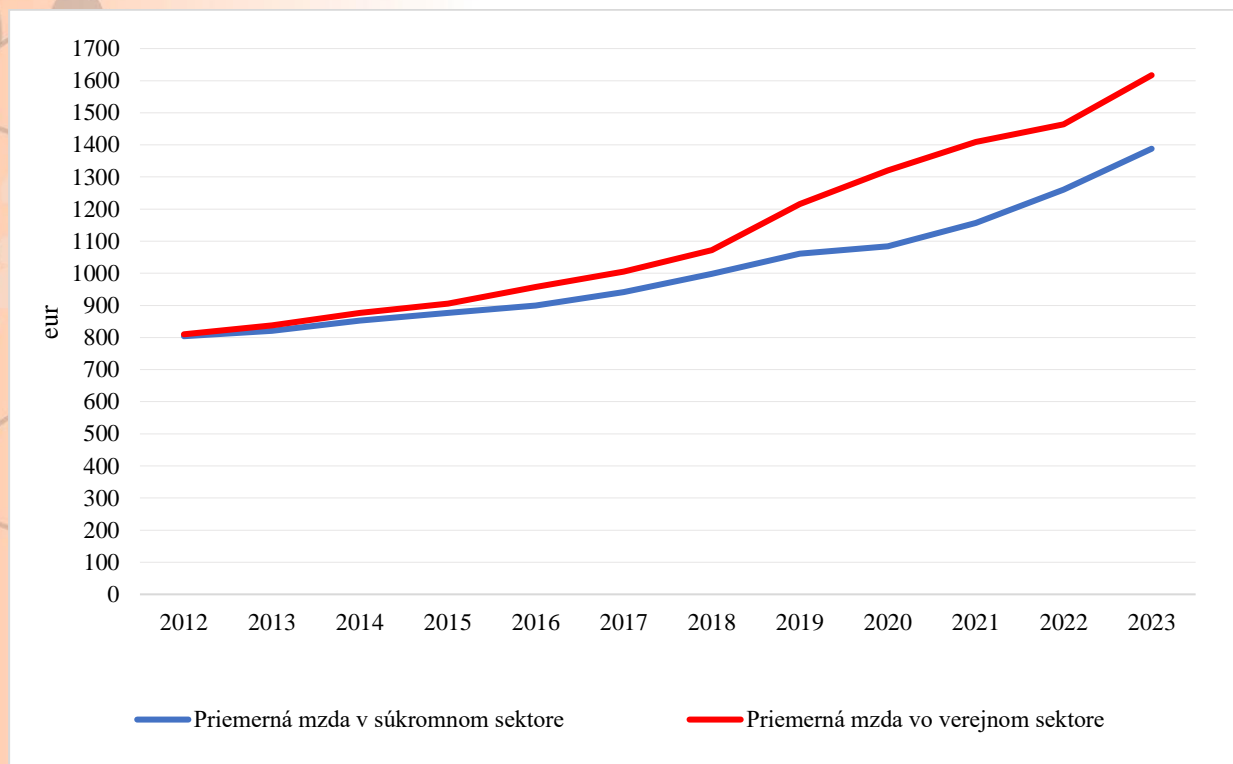
30. Kancelária Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky (2021)
31. Národné centrum pre kvantové technológie v anglickom jazyku (2021)
32. Agentúra štátom podporovaného nájomného bývania (2022)
33. Úrad pre územné plánovanie a výstavbu Slovenskej republiky (2022)
34. Národný inštitút pre hodnotu a technológie v zdravotníctve (2022)
35. Aliancia sektorových rád (2023)
36. Bratislavské centrum služieb (2023)

Mzdové a iné výdavky na zamestnancov verejnej správy sa tiež významne zvyšujú. Len medzi rokmi 2015 až 2022 sa výdavky na mzdy a platy zamestnancov verejnej správy zvýšili o 34 mld. eur a celkové kompenzácie týchto zamestnancov (zahŕňajúce aj sociálne príspevky zamestnávateľov) o 4,0 mld. eur. A v roku 2023 sa majú mzdové výdavky zvýšiť o 550 miliónov eur a kompenzácie zamestnancov o 740 mil. eur.⁹⁶ Zároveň dochádza k rýchlemu rastu priemernej mzdy vo verejnom sektore. Paradoxne sa pritom „roztvárajú nožnice“ medzi vývojom priemernej mzdy vo verejnom sektore oproti priemernej mzde v súkromnom sektore. Kým v roku 2012 bola priemerná mzda v oboch sektoroch približne rovnaká, resp. v roku 2015 bola nepatrne vyššia vo verejnom sektore, tak v roku 2022 už bola vo verejnom sektore o približne 200 eur vyššia ako v súkromnom sektore, ktorý ho z daní financuje (graf 48).

⁹⁶ Ministerstvo financií SR: Fiškálne indikátory – jún 2023. Dostupné online: <https://www.mfsr.sk/sk/financie/institut-financnej-politiky/ekonomicke-statistiky/fiskalne-indikatory/>. Pomer kompenzácií zamestnancov verejnej správy k HDP je na Slovensku podobný, resp. mierne vyšší ako v priemere EÚ. Napríklad v roku 2021 predstavoval na Slovensku 11,6 % a v priemere EÚ 11,3 %. Pozri Ministerstvo financií SR: Rozpočet verejnej správy na roky 2023 až 2025, s. 80. Dostupné online: <https://www.mfsr.sk/sk/financie/verejne-financie/rozpocet-verejnej-spravy/>.

Graf 48 Porovnanie vývoja priemernej mzdy vo verejnom sektore a súkromnom sektore

Zdroj: Ministerstvo financií SR

Významnou príčinou rastu verejných výdavkov sú zákonné nastavenia; pravidelné, univerzálne a valorizované nároky sociálneho štátu aj bez dodatočných limitov a objektívnej finančnej oprávnenosti. Rovnako absentuje realizácia štrukturálnych výdavkových reforiem, napríklad dôchodkovej, zdravotníckej, či školskej.⁹⁷ Týka sa to napríklad v dnešnej podobe neudržateľného dôchodkového systému, ako aj neadresných programov rodinnej politiky, napríklad prídavkov na deti či rodičovského príspevku. Aj vládou nedávno presadený rodičovský dôchodok a „prorodinný“ balíček viac zaťažia daňovníkov a zároveň posilnia kultúru závislosti od štátu, mentalitu nárokovateľnosti a ďalšie deformácie, ktoré potláčajú zodpovednosť jednotlivcov a rodín.

Deformovanú štruktúru verejných výdavkov prehľbujú výdavky na hospodárske činnosti, najmä subvencie a iné transfery do poľnohospodárstva a iných odvetví hospodárstva (pričom

⁹⁷ Potočár, Gonda: Vládne prerozdelenie a verejné financie; Gonda, Šimek: Sociálny systém, In: Gonda (2020): *Sociálny štát: realita namiesto mýtov*, Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika. Dostupné online: <https://buraniemytov.sk/socialny-stat-realita-namiesto-mytov/>.

výdavky na podporu hospodárstva predstavujú v rozpočte na rok 2023 podľa funkčného členenia až takmer 17-percentný podiel).⁹⁸ Tie tiež zvyšujú verejné výdavky a navyše selektívne zvyhodňujú niektorých podnikateľov na úkor iných. Deformujú tým konkurenciu, podnikateľské prostredie a následne brzdia podnikavosť, invenčnosť a prosperitu ľudí.

Rastúce verejné výdavky a štátne zásahy vyplývajú aj z existencie verejných podnikov, ktoré sú neraz monopolnými hráčmi na daných trhoch, napríklad v sieťových odvetviach. Verejné výdavky zvyšujú aj ďalšie nadbytočné aktíva štátu, napríklad budovy a rekreačné zariadenia.

Príjmy verejnej správy a celkové bremeno štátu

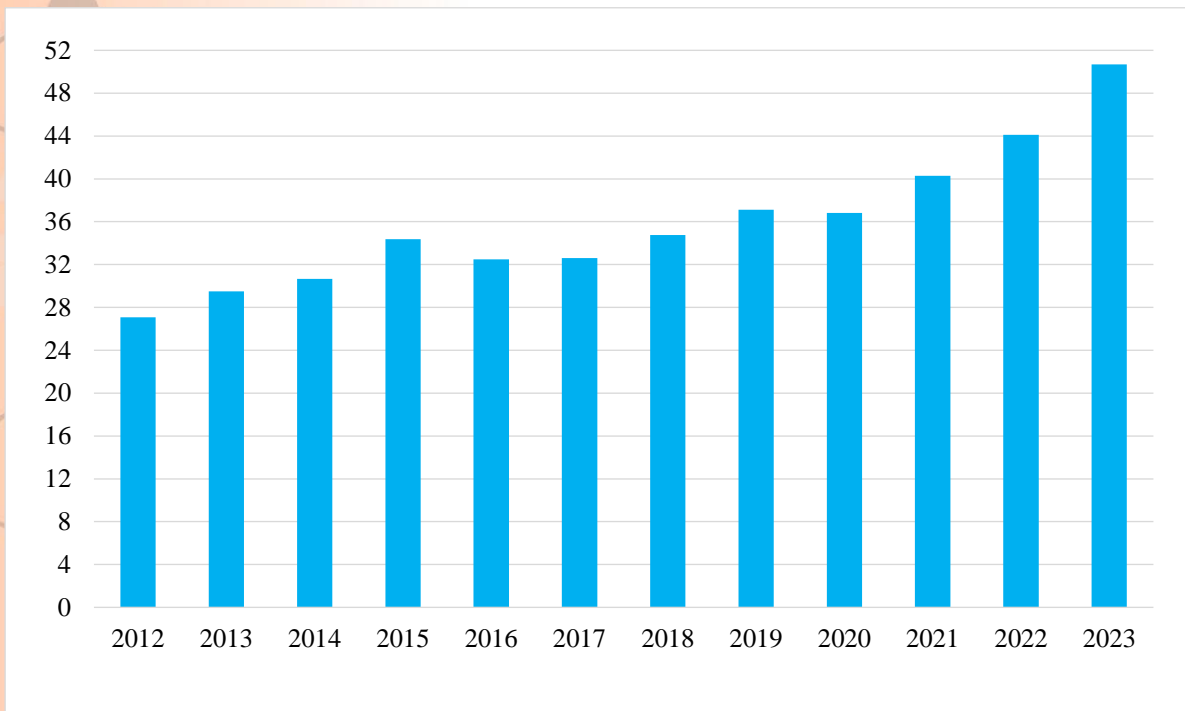
Verejné výdavky na Slovensku nestačia financovať príjmy verejnej správy, a to napriek veľkému nárastu verejných príjmov a značnej daňovej záťaži. Konsolidované príjmy verejnej správy sa za desaťrocie medzi rokmi 2012 až 2022 zvýšili o približne 17 miliárd eur (graf 49) a ich pomer k HDP narástol z necelých 37 % v roku 2012 na 40,2 % v roku 2022.⁹⁹

⁹⁸ Ministerstvo financií SR: Rozpočet verejnej správy na roky 2023 až 2025. Dostupné online:

<https://www.mfsr.sk/sk/financie/verejne-financie/rozpocet-verejnej-spravy/>

⁹⁹ Eurostat: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_main/default/table?lang=en

Graf 49 Príjmy verejnej správy (v mld. eur)

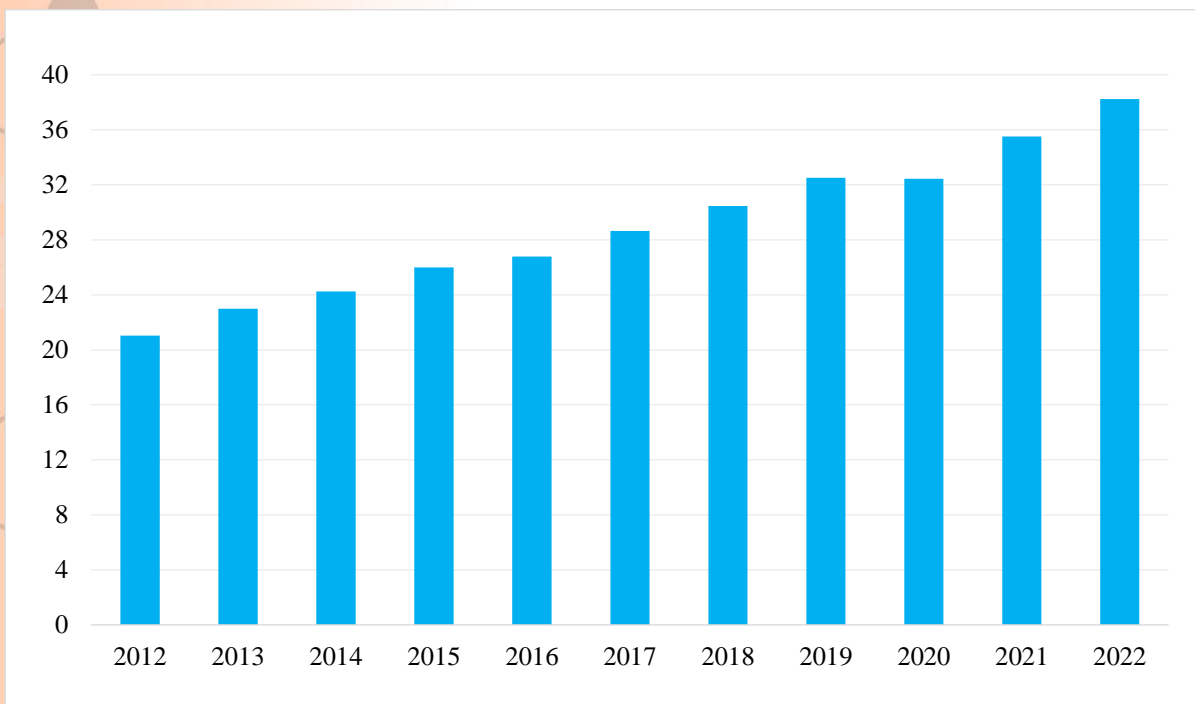
Zdroj: Ministerstvo financií SR.

Komentár ku grafu: Na výraznejší nárast príjmov verejnej správy v roku 2015 vplývali prostriedky EÚ a v roku 2022 vyššia inflácia. Tá bude mať pravdepodobne vplyv na vyššie príjmy aj v roku 2023.

Z celkových príjmov verejnej správy predstavovali v roku 2022 85 % daňové príjmy (vrátane odvodov). Najväčšou mierou sa nich podieľajú sociálne a zdravotné odvody (41 % v roku 2021), DPH (necelých 24 %), daň z príjmov fyzických osôb (12 %) a daň z príjmov právnických osôb (11 %). Na zvyšných mimodaňových príjmoch sa podieľajú najviac transfery z EÚ a dividendy z verejných podnikov.

Samotné daňové príjmy verejnej správy (vrátane odvodových) tiež za predchádzajúce desaťročie výrazne narástli. Medzi rokmi 2012 až 2022 sa zvýšili o približne 17 mld. eur (graf 50). Vlády zároveň zaviedli alebo zvýšili viacero daní a odvodov a vyššie daňové príjmy rozpustili v ďalších výdavkoch.

Graf 50 Daňové a odvodové príjmy verejnej správy (v mld. eur)

Zdroj: Ministerstvo financií SR.

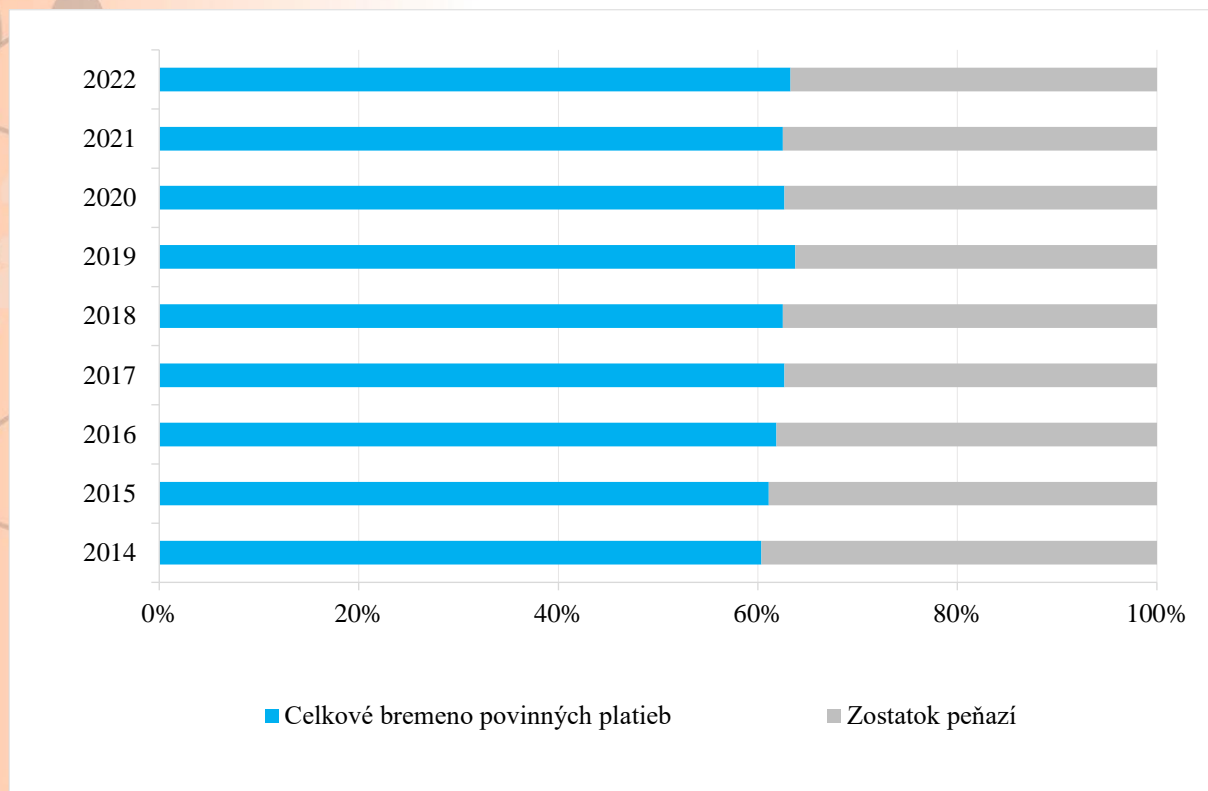
Aj v roku 2023 sa vláda opäť spolieha na vyššie daňové príjmy a vyššie dane. Za osobitne škodlivý je možné považovať trend vyššieho zdaňovania podnikov. Príkladom je schválené dočasné zdanenie tzv. mimoriadnych ziskov energetických firiem na úrovni 70 %, resp. 90 % (viac v podkapitole Najhoršie opatrenia vlády).

Oficiálne vykazované daňové zaťaženie ako pomer daňových a odvodových príjmov k HDP (daňová kvóta) dosiahlo v roku 2021 necelých 36 %.¹⁰⁰

Celkové bremeno, ktoré musia obyvatelia niesť z povinných poplatkov všetkých inštitúcií (aj mimo verejnú správu) je podstatne vyššie. Podľa prepočtov Konzervatívneho inštitútu M. R. Štefánika a European Investment Centre predstavovalo bremeno administratívne vynútených, teda netrhových, platieb v roku 2022 63,3 % k mzdovým nákladom priemerného zamestnanca, pričom sa oproti roku 2014 zvýšilo o 2,9 p. b. (graf 51)

¹⁰⁰ Viac o daňovej kvóte na Slovensku a jej porovnaní s inými krajinami uvádzame v podkapitole „Medzinárodné porovnanie zaťaženia daňami a odvodmi“.

Graf 51 Celkové bremeno povinných platieb k priemerným mzdovým nákladom (v %)

Zdroj: Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika.

Tento prepočet ukazuje cez ilustračný pohľad na zamestnanca s priemernou mzdou na celkové zaťaženie príjmu, majetku, spotreby aj podnikania, ktoré je prepojené s rozsahom a intervenciami štátu. Štát podľa tejto metodiky rozhoduje takmer o dvoch tretinách odmeny určenej na zamestnanca.¹⁰¹

Rozpočtové deficity a verejný dlh

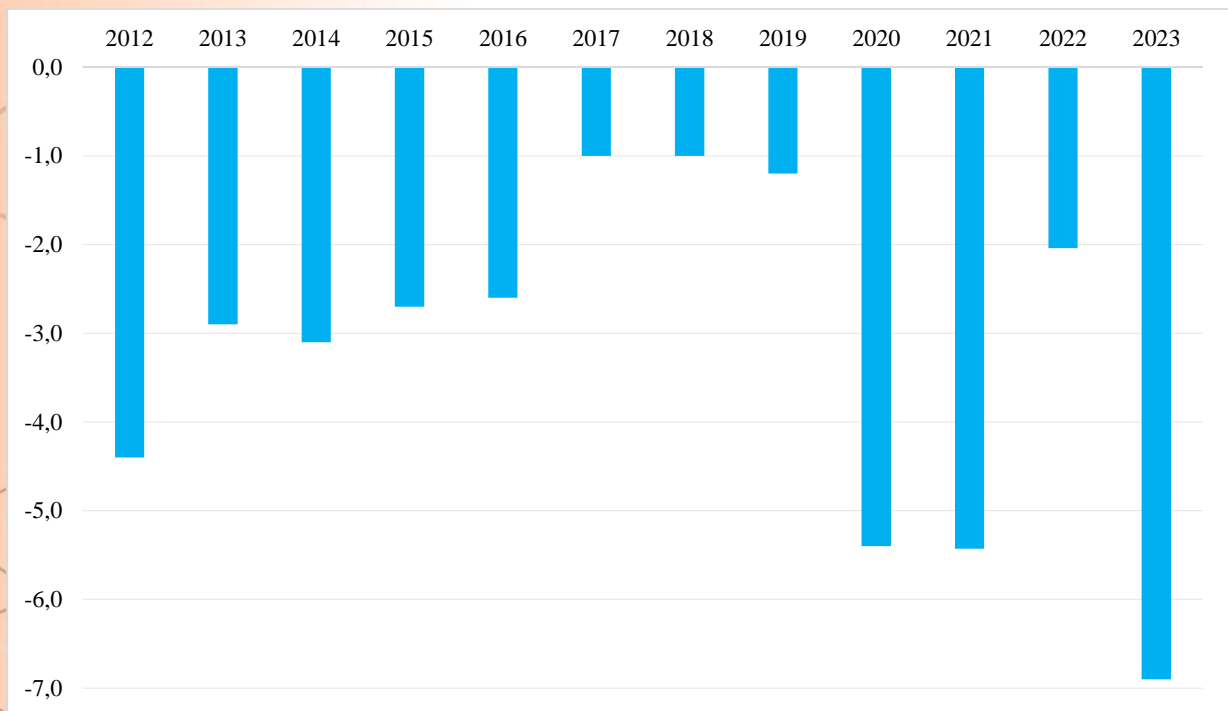
Daňovníkom hrozí do budúcnosti väčšia finančná záťaž aj z dôvodu doterajšieho deficitného hospodárenia vlád a iných nekrytých záväzkov, ktoré vlády naakumulovali. Práve výsledkom vyšších verejných výdavkov ako príjmov je permanentné deficitné hospodárenie s verejnými financiami.

V ostatných rokoch sa navyše deficitné financovanie verejných výdavkov zintenzívňuje. Výnimkou je dočasne nižší deficit v roku 2022, ktorý v pomere k HDP vylepšuje infláciou

¹⁰¹ Viac v Scherhauser, Gonda, Šimek (2023): Bremeno povinných platieb naďalej atakuje dve tretiny mzdových nákladov: <https://konzervativizmus.sk/bremeno-povinnych-platieb-nadalej-atakuje-dve-tretiny-mzdovych-nakladov/>.

nafúknutý nominálny HDP (graf 52). Menší deficit v tomto roku spôsobili najmä vyššie príjmy v dôsledku vyššej inflácie, nižšie kapitálové výdavky na obranu,¹⁰² nečerpané rezervy na covid a inflačne nezvýšené výdavky, pričom mimoriadna valorizácia dôchodkov, väčšina opatrení „prorodinného balíčka“ a rodičovský príspevok platia od roku 2023. Lepší výsledok deficitu v roku 2022 tak sčasti môže ísť na úkor horších výsledkov v nasledujúcich rokoch.

Graf 52 Saldo verejnej správy k HDP v %

Zdroj: Ministerstvo financií SR.

Rekordne veľký, vyše 8-miliardový, deficit verejných financií sa očakáva v roku 2023. V rozpočte bol naplánovaný na úrovni 6,4 % HDP, avšak po zohľadnení prijatej legislatívy s ktorou nepočítal rozpočet môžu verejné financie v roku 2023 skončiť až so schodkom vo výške takmer necelých 6,9 % HDP, teda približne 1500 eur na každého obyvateľa.¹⁰³ Jeho veľkosť ovplyvňujú kompenzačné opatrenia súvisiace s rastom cien energií, ale významne aj iné výdavky, vrátane tzv. prorodinného balíčka, rodičovského dôchodku a mimoriadnej

¹⁰² Rada pre rozpočtovú zodpovednosť: Verejný deficit za rok 2022 prekvapivo nízky. Tlačová správa, 20.4.2023. Dostupné online: file:///C:/Users/peter/Downloads/TS_Hospodarenie-rozpocetu-verejnej-spravy-za-rok-2022.pdf.

¹⁰³ Ministerstvo financií SR (2023): Správa o očakávanej skutočnosti za rok 2023 v porovnaní so schváleným rozpočtom na rok 2023. Dostupné online: <https://www.mfsr.sk/sk/financie/verejne-financie/sprava-ocakavanej-skutocnosti/>.

valorizácie dôchodkov, pričom ho neznížia chýbajúce úspory. Vláda navyše naplánovala veľké rozpočtové sekery aj na ďalšie dva roky (2024 a 2025): 5,6 a 5,7 miliárd eur.¹⁰⁴

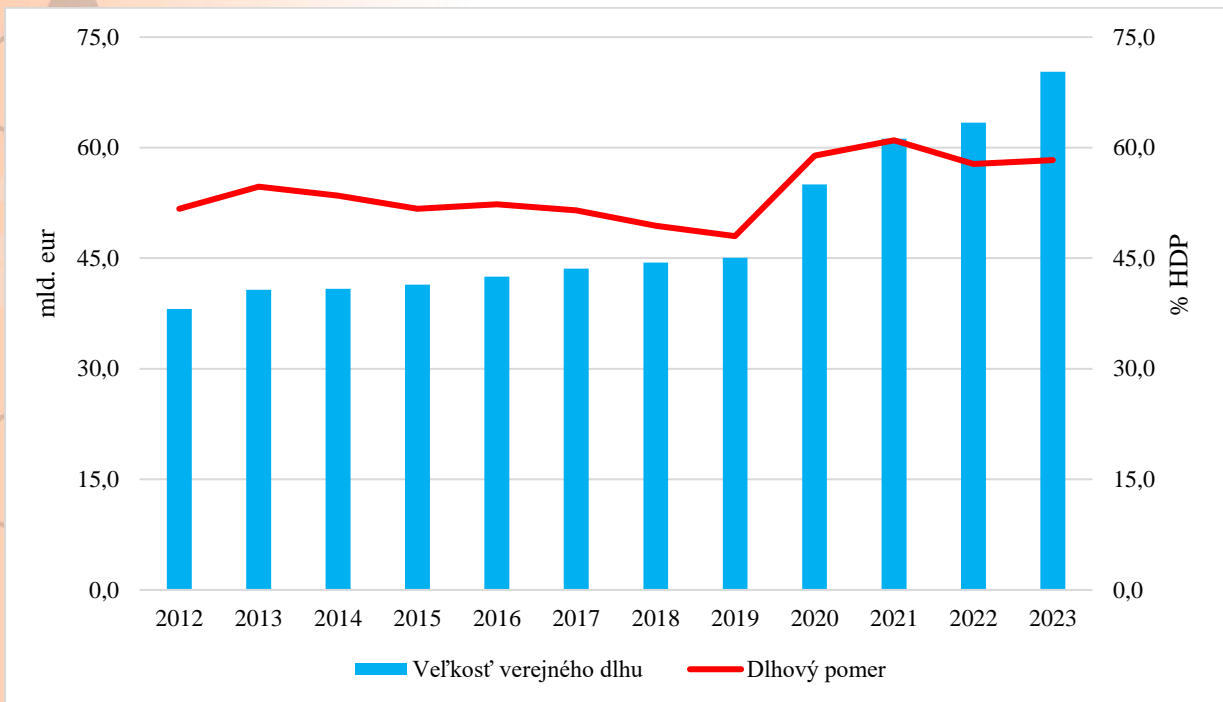
Dôsledkom rozpočtových deficitov je výrazný nárast verejného dlhu v absolútnom vyjadrení. Za desaťrocie sa medzi rokmi 2012 až 2022 zvýšil o 25,3 mld. eur a v roku 2023 má podľa rozpočtu narásť o ďalších 7,3 mld. eur na 70,5 mld. eur (graf 53). Predstavovalo by to 13 tisíc eur na každého obyvateľa Slovenska, 3-násobok daňových príjmov a 1,7-násobok všetkých daňových a odvodových príjmov verejnej správy.

Rastúci nominálny verejný dlh bude spolu so zvyšujúcimi sa úrokovými sadzbami tlačiť na významný nárast úrokových a iných výdavkov na obsluhu verejného dlhu. Vlády sa už nemôžu spoliehať na „dlhovú barličku“ Európskej centrálnej banky v podobe umelo nízkych úrokov. Ministerstvo financií predpokladá, že výdavky spojené so správou štátneho dlhu, ktorý predstavuje takmer 97 %-tný podiel na verejnom dlhu, sa zvýšia z 1,1 mld. eur v 2022 na 1,3 mld. eur v roku 2023, 1,6 mld. eur v roku 2024 a 1,8 mld. eur v roku 2025.¹⁰⁵ Vystáva riziko, že rýchlo rastúci verejný dlh a náklady na jeho obsluhu sa v situácii primárnych deficitov (nižších príjmov ako neúrokových výdavkov) budú ako snehová guľa kumulovať, a tým spôsobovať ďalšie náklady pre daňovníkov.

¹⁰⁴ Ministerstvo financií SR (2022): Rozpočet verejnej správy na roky 2023 až 2025. Dostupné online: <https://www.mfsr.sk/sk/financie/verejne-financie/rozpocet-verejnej-spravy/>. RRZ očakáva mierne nižší deficit v roku 2023 (7,5 mld. eur), ale vyššie deficity v rokoch 2024 a 2025: 6 mld. eur a 6,8 mld. eur (<https://www.rrz.sk/fiskalna-databaza/>).

¹⁰⁵ Ministerstvo financií SR: Rozpočet verejnej správy na roky 2023 až 2025. Dostupné online: <https://www.mfsr.sk/sk/financie/verejne-financie/rozpocet-verejnej-spravy/>

Graf 53 Objem dlhu verejnej správy v mld. eur a jeho pomer k HDP v %

Zdroj: Ministerstvo financií SR.

Pomer verejného dlhu k HDP sa napriek nárastu nominálneho dlhu v roku 2022 znížil a predpokladá sa, že v roku 2023 zostane na rovnakej alebo mierne vyššej úrovni (približne 58 %).¹⁰⁶ Dôvodom je infláciou ťahaný vyšší nárast HDP oproti rastu verejného dlhu. Aj takýto dlhový pomer bude naďalej v najvyššom pásme dlhovej brzdy.

Verejné financie sú v súčasnosti v kritickom stave a trend ich vývoja je neudržateľný. Rada pre rozpočtovú zodpovednosť varuje, že sú v pásme vysokého rizika dlhodobej udržateľnosti, pričom v máji 2023 ukazovateľ dlhodobej udržateľnosti zvýšil na 5,9 % HDP (7,6 mld. eur).¹⁰⁷ Upozorňuje tiež na to, že „bez prijatia konsolidačných opatrení môžeme očakávať, že už po roku 2032 budeme čeliť dôsledkom problémov súvisiacich s rastúcou zadlženosťou štátu, najskôr vysokým rizikovým prirážkam sťažujúcim prefinancovanie sa za rozumných

¹⁰⁶ Pozri napríklad <https://www.rrz.sk/fiskalna-databaza/hruby-cisty-dlh-vs/>.

¹⁰⁷ „Na udržanie hrubého dlhu verejnej správy pod hornou hranicou limitu na dlh (50 % HDP) v období najbližších päťdesiatich rokov by bolo potrebné okamžite a trvalo zlepšiť saldo hospodárenia verejných financií v uvedenej výške.“ (Rada pre rozpočtovú zodpovednosť: <https://www.rrz.sk/ukazovatel-dlhodobej-udrzatelnosti/>).

podmienok, nižšiemu rastu ekonomiky, a následne aj problémov so solventnosťou, teda nárastu rizika defaultu na dlhodobé záväzky do ich splatnosti“.¹⁰⁸

Aktuálne problémy výdavkovej expanzie a rastúceho oficiálneho dlhu verejnej správy s dlhodobými implicitnými záväzkami spojenými najmä so starnutím obyvateľov sa môžu prejavovať v podobe odčerpávania produktívneho kapitálu, finančného zaťaženia tvorcov ekonomických hodnôt a prehlbovania kultúry závislosti ekonomických aktérov od štátu.

1.11. Využívanie prostriedkov z fondov Európskej únie na podporu podnikateľského sektora

Európske fondy predstavujú dôležitú súčasť financovania Slovenskej republiky už od vstupu do Európskej únie. V júni 2014 uzatvorila Slovenská republika s Európskou komisiou Partnerskú dohodu o využívaní európskych štrukturálnych a investičných fondov v rokoch 2014 – 2020. Práve toto programové obdobie je dôležité pre Audit, keďže čerpanie prostriedkov môže podľa pravidla n+3 prebiehať až do konca roka 2023. Spolu bolo v rámci podpory na tieto roky alokovaných 15,3 mld. eur, pričom Štrukturálne fondy a Kohézny fond predstavujú 13,7 mld. eur, Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka 1,55 mld. eur a Európsky námorný a rybársky fond 15,8 mil. eur. Prioritou SR sa stalo zameranie na kľúčové odvetvia rastu a tými sú ako dopravná infraštruktúra, výskum, vývoj inovácie, tak i podpora MSP, ochrana životného prostredia, digitálna agenda, energetická efektívnosť a obnoviteľné zdroje energie. Tiež sa počítalo s investíciami do zamestnanosti, vzdelávania a sociálneho začlenenia, či do zvýšenia efektívnosti verejnej správy. Celková alokácia, po rôznych zmenách pre programové obdobie 2014 – 2020 predstavuje nakoniec k 31.12.2022 sumu 16,78 mld. eur.

Keďže do prebiehajúceho programového obdobia významne zasiahla pandémia COVID – 19 a následne aj kríza v oblasti energetiky a vojny na Ukrajine, EÚ prišla s niektorými uvoľneniami v rámci podpornej politiky. Na zabezpečenie financovania pandémie a výdavkov s ňou spojených EK spracovala dva balíky legislatívnych opatrení, tzv. Investičná

¹⁰⁸ Múčka, Z. (2023): Najprv sa stratí dôvera. Rada pre rozpočtovú zodpovednosť. Dostupné online: <https://www.rrz.sk/najprv-sa-strati-dovera/>

iniciatíva v reakcii na koronavírus (CRII) z 30.03.2020 a Investičná iniciatíva v reakcii na koronavírus Plus (CRII+) z 23.04.2020. COVID opatrenia sú zamerané na:

- podporu udržania zamestnanosti: 410,26 mil. EUR (OP ĽZ)
- podporu zdravotníckeho systému: 204,30 mil. EUR (IROP, OP II)
- podporu pre mikro, malé a stredné podniky: 330,20 mil. EUR (OP II)
- podporu zložiek integrovaného záchranného systému: 51,00 mil. EUR (OP KŽP)
- iné opatrenia na zmiernenie dopadov COVID-19: 109,30 mil. EUR (OP ĽZ)

Z vyčlenenej alokácie 1,105 mld. eur bolo vo výzvach a vyzvaniach sprístupnených 1,338 mld. eur (121,09 %), zazmluvnených 1,280 mld. eur (115,81 %) a vyčerpaných 1,038 mld. eur (93,97 %).¹⁰⁹

Ďalšie opatrenie na elimináciu dopadov pandémie dostalo názov REACT-EU v celkovej hodnote 745,18 mil. eur, o ktorú sa navýšila finančná obálka programového obdobia 2014 – 2020. V prvej fáze v roku 2021 bola SR v zmysle Vykonávacieho rozhodnutia EK z 12.02.2021 pridelená suma 616 mil. eur. V druhej fáze bola SR v zmysle Vykonávacieho rozhodnutia EK z 23.11.2021 pridelená suma 129 mil. eur.

Z dostupnej alokácie 722,25 mil. eur bolo vo výzvach a vyzvaniach REACT-EU sprístupnených 818,39 mil. eur (113,31 %), zazmluvnených 707,80 mil. eur (98,00 %) a vyčerpaných 333,77 mil. eur (46,21 %).¹¹⁰

Reakciou na migračnú krízu a vojnu na Ukrajine bola iniciatíva CARE, resp. FAST CARE. SR plánovala využiť zdroje EŠIF v objeme 315 mil. eur, a to napríklad na financovanie výdavkov miest a obcí, či podporu aktivít na integráciu utečencov a ich začlenenie na trh práce.

Z dostupnej alokácie 315,26 mil. eur bolo vo výzvach a vyzvaniach FAST-CARE sprístupnených 317,56 mil. eur (100,73 %), zazmluvnených 14,18 mil. eur (4,50 %) a vyplatených 192,34 tis. eur (0,06 %).

Problematika cien elektrickej energie bola riešená cez program SAFE, najmä na úhradu nákladov pre domácnosti.

¹⁰⁹ <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/28491/1>

¹¹⁰ <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/28491/1>

Konkrétne využitie európskych fondov je rozdelené do jednotlivých operačných programov, ktoré definujú priority na riešenie najväčších problémov ekonomiky, či podporu jednotlivých vládnych priorít. Tieto operačné programy sa ďalej členia na tzv. prioritné osi, v rámci ktorých je možné posudzovať aj jednotlivú podporu podnikateľského prostredia.

Pozitívom je, že sa relatívne darilo kontrahovať zdroje EÚ. Ako uvádza MIRRI, ku koncu roka 2022 bol stav kontrahovania na úrovni 16,15 mld. eur, čo predstavuje 96,25 % alokácie na programové obdobie 2014 – 2020. Problémom sa javí čerpanie zdrojov, čo je už chronickým problémom Slovenska pri eurofondoch. Čerpanie EÚ zdrojov je na úrovni 64,82 % (k 31.12.2022) z celkovej alokácie.

Konkrétne prostriedky sa čerpajú prostredníctvom implementácie jednotlivých typov projektov. Môže ísť o:

- Dopytovo orientované projekty
- Národné projekty
- Veľké projekty
- Projekty návratnej pomoci, tzv. finančné nástroje
- Projekty technickej pomoci

Podpora podnikateľského prostredia a účelné využívanie európskych fondov na podporu podnikateľského sektora by sa malo podľa zamestnávateľov realizovať najmä v podobe podpory infraštruktúry, v poľnohospodárskej politike (rozvoj vidieka), či na dostatočne transparentné pravidlá, ktoré umožnia prístup k európskym peniazom pre dopytovo orientované projekty pre všetkých podnikateľov rovnako.

V rámci realokácie eurofondov na podporu počas energetickej krízy (júl 2023) došlo k presunu 574 mil. eur z OP II, v rámci OP KŽP vo výške 422 mil. eur a 76 mil. eur z IROP. Treba konštatovať, že takáto podpora síce umožnila slovenským domácnostiam ľahšie zvládnuť následky nárastu cien energií, zároveň však tieto prostriedky chýbajú na projekty, na ktoré boli pôvodne určené a podnikateľskému prostrediu by pomohlo práve vhodné nastavenie eurofondov na projekty rozvíjajúce infraštruktúru.

Operačný program **Integrovaná infraštruktúra** predstavuje dôležitý operačný program z hľadiska čerpania na podporu podnikateľského prostredia v SR. V decembri 2019 bol tento Operačný program zlúčený s programom Výskum a inovácie, ktorý je tiež dôležitý pre podporu podnikateľského prostredia.

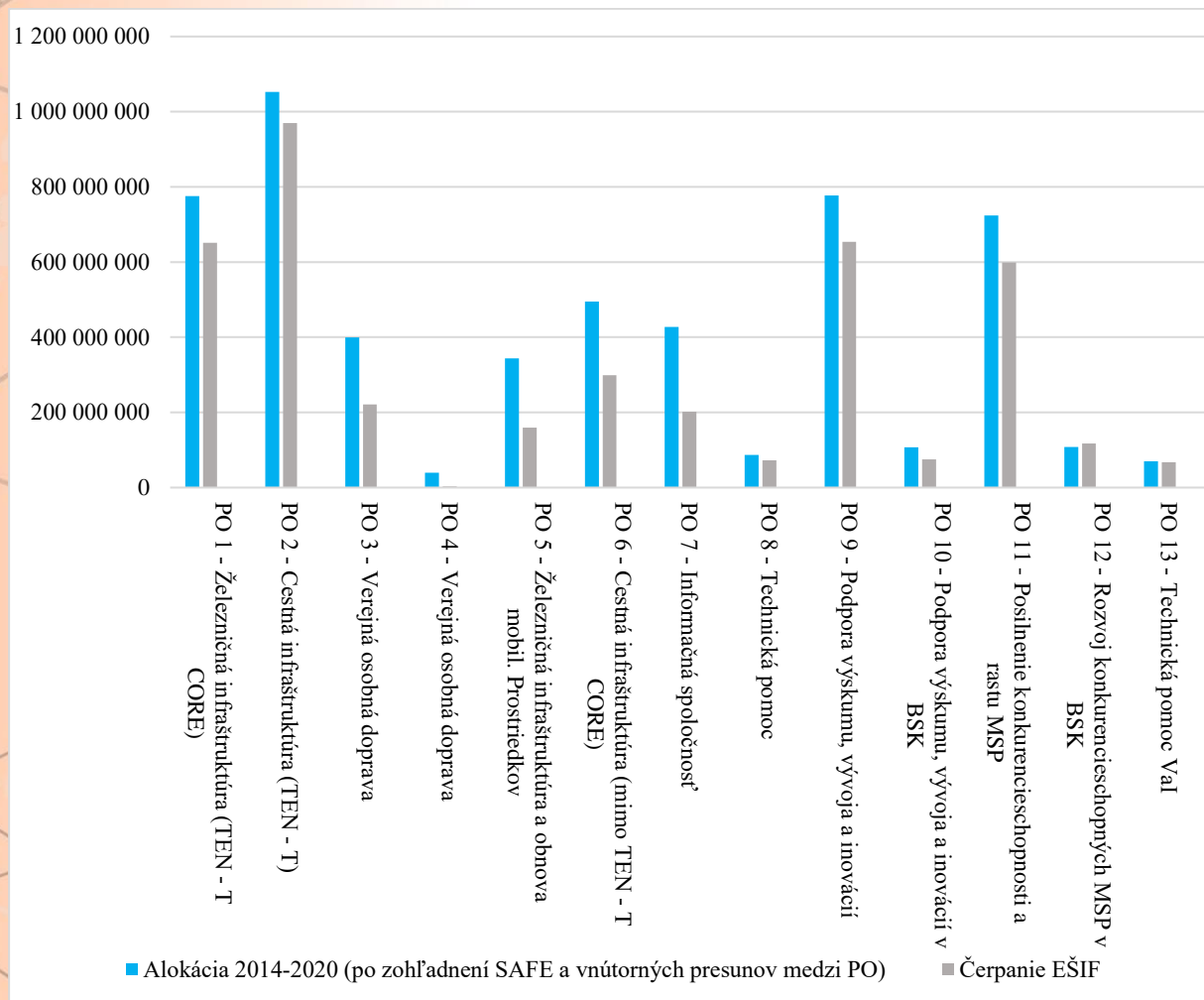
Podpora z operačného programu je zameraná na modernizáciu a rozvoj železničnej a cestnej infraštruktúry, rozvoj vodnej dopravy, rozvoj verejnej osobnej dopravy, budovanie informačnej spoločnosti. Najväčší priamy dopad na podnikateľské prostredie majú ciele Operačného programu, ktoré sú podpora výskumu a inovácií a podpora zvyšovania konkurencieschopnosti malých a stredných podnikov.

Objem podpory alokovanej v rámci Operačného programu Integrovaná infraštruktúra dosahuje viac ako 8 mld. eur, čo ho radí medzi najväčšie operačné programy. Z tohto objemu podpory 25 % (viac ako 2 mld. eur) tvoria príspevky národných zdrojov a 6 mld. eur je objem poskytnutej podpory z Európskej únie.

Okrem realizácie niektorých významných infraštruktúrnych projektov (napríklad financovanie výstavby diaľnic, či výraznej modernizácie železníc na rýchlosť 160 km/h) mali vplyv na podnikateľské prostredie projekty zamerané na priamu podporu MSP, financované z tohto operačného programu.

Pri podpore MSP boli napríklad z operačného programu podporené národné projekty Národné podnikateľské centrá v regiónoch (pod hlavičkou SBA), Internacionalizácia MSP (pod hlavičkou SARIO v spolupráci s SBA), či Monitoring MSP v súlade s uplatňovaním princípu „Think Small First“ (pod hlavičkou SBA), či dopytové výzvy na poskytnutie nenávratného príspevku zamerané na podporu MSP v najmenej rozvinutých okresoch. Pre špecifické programy boli navrhnuté významný výzvy na podporu kreatívneho priemyslu.

Graf 54 Čerpanie vybraných prioritných osí OP Integrovaná infraštruktúra (EÚ zdroj) k 31.5.2023

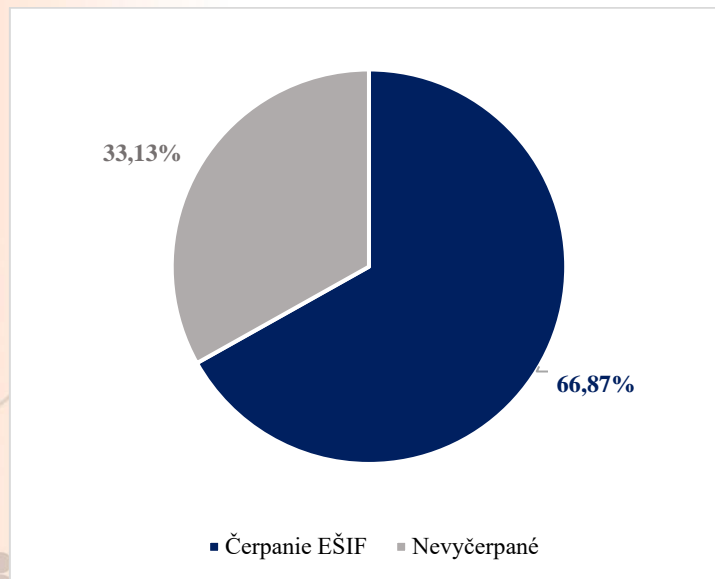

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov MIRRI

Jediný program, kde je v súčasnosti deklarované vyššie čerpanie ako alokácia je Rozvoj konkurencieschopných MSP v Bratislavskom kraji. Presné čísla však budú známe až po uzatvorení jednotlivých operačných programov a dnes je zrejmé najmä to, že tento program nepredstavuje riziko z hľadiska čerpania.

Celkové čerpanie Operačného programu Integrovaná infraštruktúra sa pohybuje na hranici asi 68 % (k 31.5.2023).

Graf 55 Čerpanie operačného programu Integrovaná infraštruktúra (EÚ zdroj) k 31.5.2023

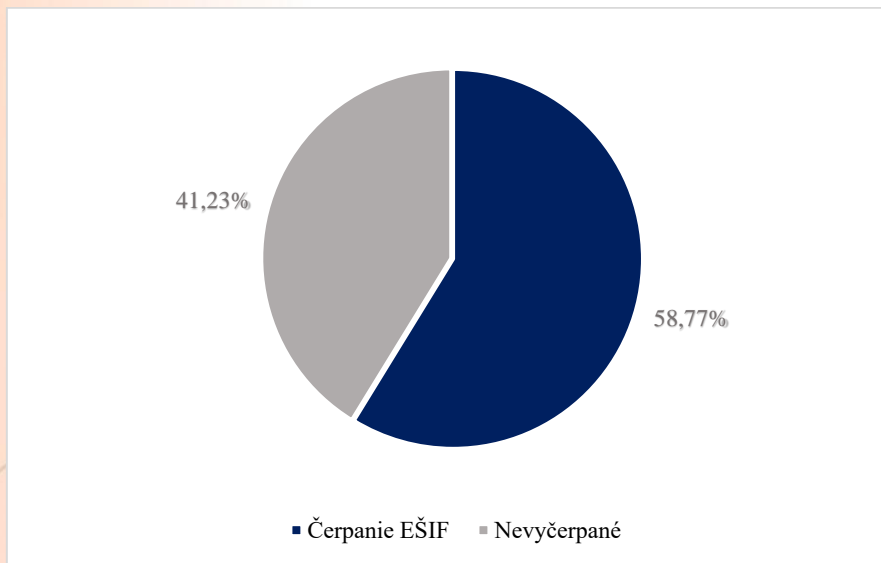

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov MIRRI

Integrovaný regionálny operačný program nemal z hľadiska priameho vplyvu na podnikateľské prostredie taký zásadný dopad ako Operačný program Integrovaná infraštruktúra. Napriek tomu však z tohto operačného programu došlo k financovaniu bezpečnej a ekologickej dopravy v regiónoch, či zlepšovaniu cestnej infraštruktúry, čo má čiastočne aj vplyv na kvalitu podnikateľského prostredia. V sledovanom období sa napríklad z operačného programu podarilo podporiť tiež projekt na zvýšenie počtu žiakov na praktickom vyučovaní.

Čerpanie operačného programu je pomerne slabé. Celkové čerpanie operačného programu (EÚ zdroj) sa ku koncu mája 2023 pohybovalo na úrovni 41,23 %.

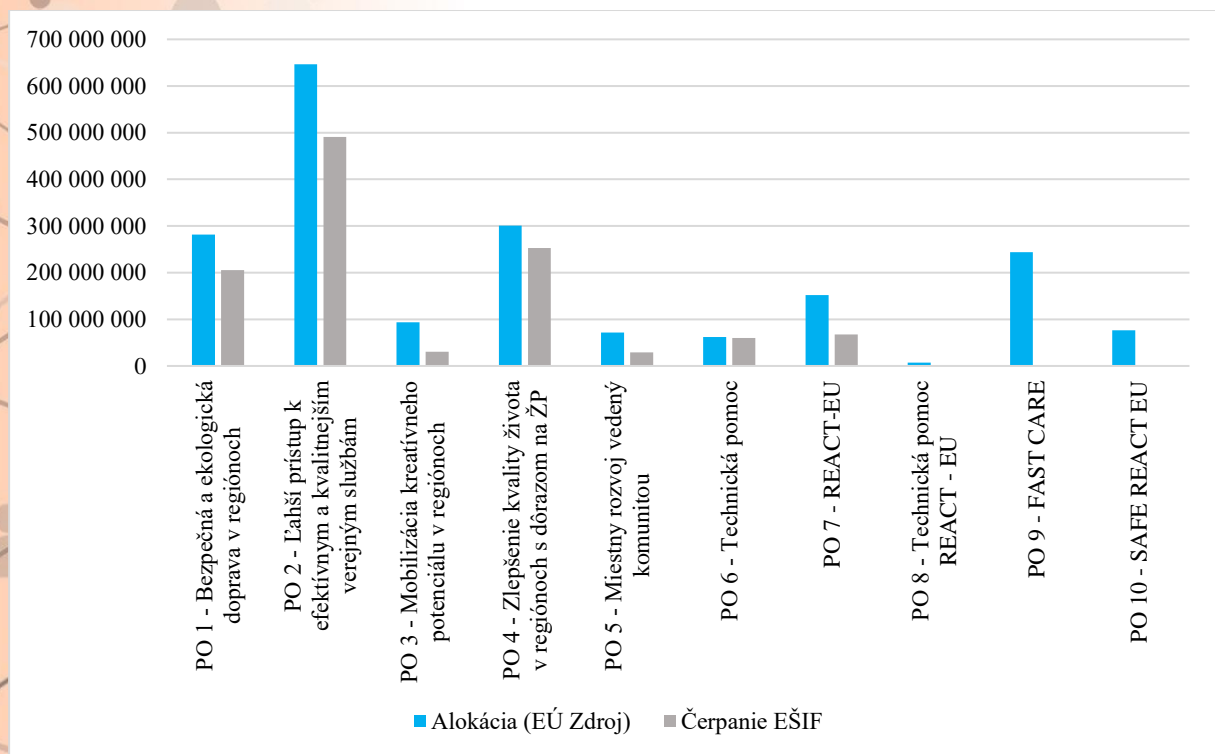
Graf 56 Čerpanie Integrovaného operačného programu

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov MIRRI

Zlyhávajú projekty zamerané na bezpečnú a ekologickú dopravu v regiónoch, prístup k efektívnym a kvalitnejším verejným službám, či mobilizácia kreatívneho potenciálu v regiónoch (ktorá mala mať dosah aj na MSP v oblasti kreatívneho priemyslu).

Graf 57 Čerpanie v jednotlivých prioritných osiach (EÚ zdroj) v IROP

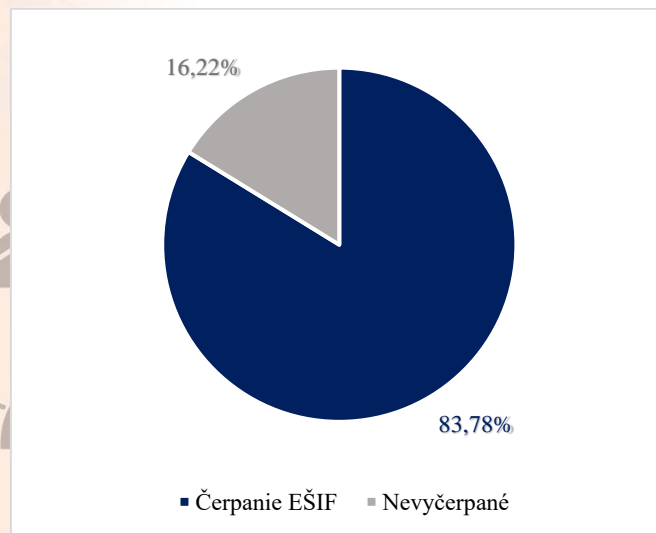
Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov MIRRI

Operačný program **Ľudské zdroje** je výrazne zameraný na podporu podnikateľskej sféry. Prostriedky sú určené na podporu vzdelávania, zvýšenia zamestnanosti, podporu mladých ľudí, podporu chudobných vrstiev obyvateľstva, zvýšenie zamestnanosti a zvýšenie vzdelanostnej úrovne marginalizovaných skupín. Všetky uvedené ciele ovplyvňujú podnikateľské prostredie. Medzi kľúčové aktivity sa napríklad zaraďuje aj podpora zamestnanosti mladých ľudí do 29 rokov poskytnutím pomoci a podpory podnikania prostredníctvom start-upových programov.

Operačný program Ľudské zdroje mal vyčlenenú celkovú alokáciu na úrovni 3,5 mld. eur, z čoho až 85 % tvorili prostriedky Európskej únie (2,9 mld.) a 15 % prostriedky národného rozpočtu (500 mil. eur).

Čerpanie Operačného programu je v súčasnosti na dostačujúcej úrovni. Nevyčerpané prostriedky ku koncu mája 2023 tvorili asi 16 %, avšak kontrahovanie operačného programu naznačuje úspešné vyčerpanie do konca programového obdobia.

Graf 58 Čerpanie Operačného programu Ľudské zdroje (EÚ Zdroj) k 31.5.2023

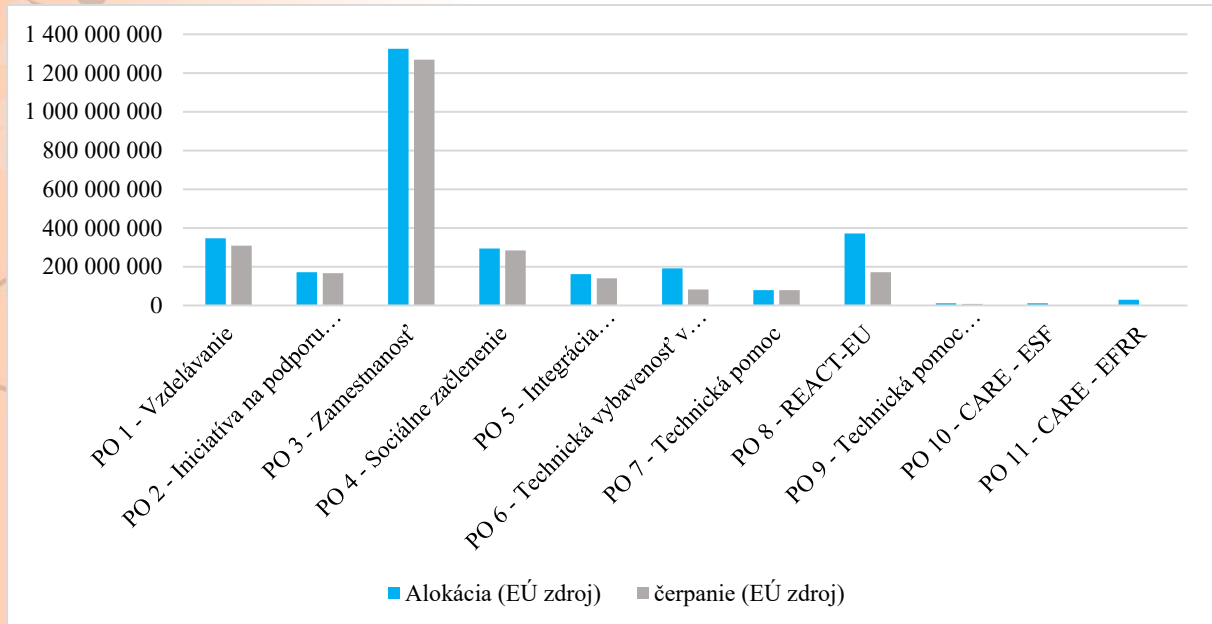
Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov MIRRI

V Prioritných osiach zameraných na vzdelávanie, Iniciatíve na podporu zamestnanosti mladých ľudí, Zamestnanosti, Sociálneho zabezpečenia, či Integrácii marginalizovaných rómskych komunít je čerpanie na uspokojivej úrovni. Zaostáva čerpanie v rámci Prioritnej osi 6 – Technická vybavenosť v obciach s prítomnosťou MRK je čerpanie na úrovniach približne

90 %. Jediná Prioritná os, ktorá výraznejšie v čerpaní zlyháva je „Technická vybavenosť v obciach s prítomnosťou MRK“, kde je čerpanie na úrovni len niečo viac ako 42 %.

Graf 59 Čerpanie v jednotlivých prioritných osiach (EÚ zdroj) v OP ĽZ

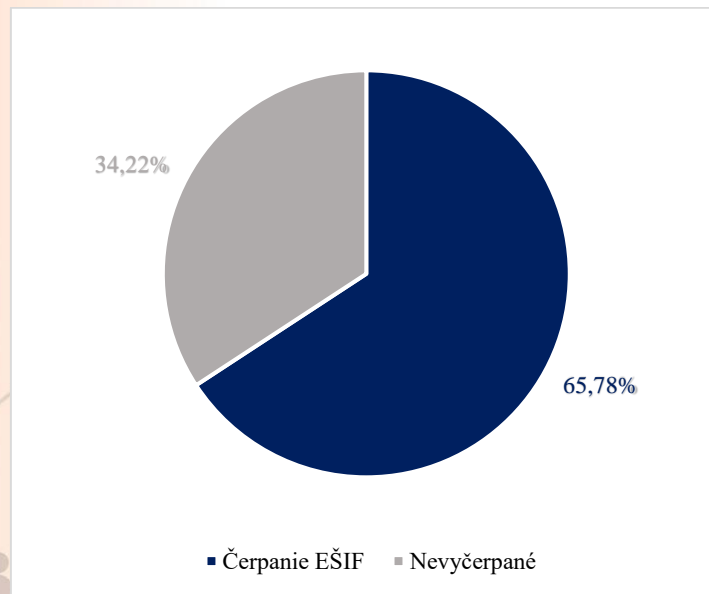
Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov MIRRI

Dôležitým pre niektoré podnikateľské subjekty je program **Kvalita životného prostredia**, zameraný na ochranu životného prostredia, využívanie prírodných zdrojov, protipovodňovú ochranu a prispôbenie sa klimatickej zmene. Pre podnikateľské subjekty je dôležitým cieľom podpora nízkouhlíkového hospodárstva. Taktiež sa podnikateľského prostredia priamo dotýkajú ciele zamerané na nakladanie, zhodnocovanie a spracovanie odpadov. V rámci operačného programu boli napríklad zverejnené a vyhlásené výzvy na zníženie energetickej náročnosti a zvýšenie využívania obnoviteľných zdrojov v podnikoch.

Celková alokácia operačného programu z fondov EÚ je po úpravách na úrovni 3,4 mld. eur, čo predstavuje 83 % z celkovej alokácie operačného programu. Príspevok štátneho rozpočtu predstavuje 584,35 mil. eur, čo je 17 % z celkovej alokácie.

Čerpanie prostriedkov EÚ predstavuje k 31.5.2023 úroveň asi 1,8 mld eur, čo značí, že nevyčerpaných je asi 34 % zdrojov.

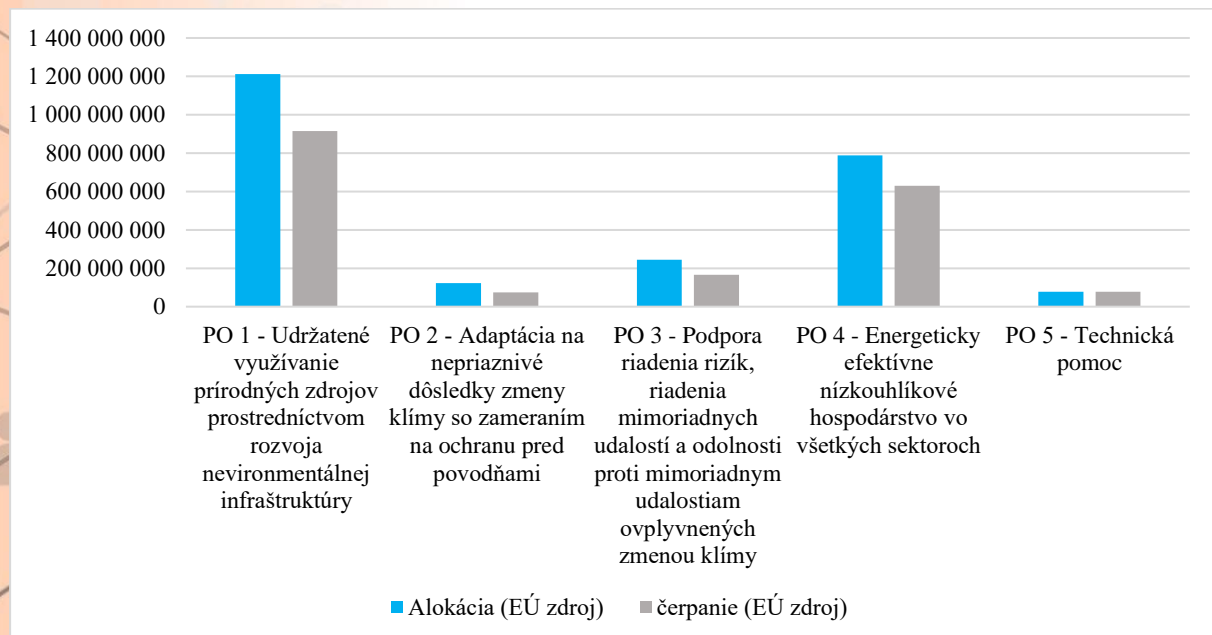
Graf 60 Čerpanie zdrojov EŠIF v programovom období 2014 - 2021

Zdroj: MIRRI

Čerpanie jednotlivých prioritných osí značí, že zdroje sa asi nepodarí vyčerpať v plnej miere. Aj vládny materiál hodnotí riziká OP KŽP problematicky v PO 1 a PO 2, pretože nie je možný presun alokácie do inej prioritnej osi. Implementácia je postavená na veľkom množstve menších investičných projektov, pričom ostáva stále vyčerpať asi 360 mil. eur.

Graf 61 Čerpanie na jednotlivé priority (EÚ zdroj) v OP KŽP k 31.5.2022

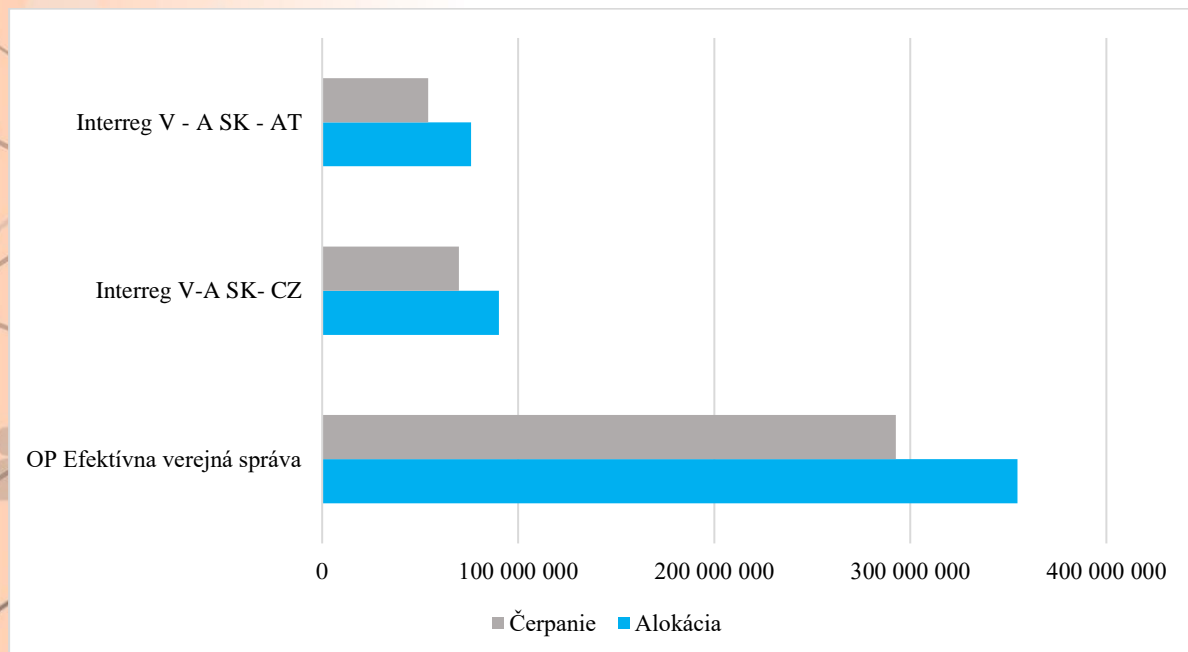

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov MIRRI

Špecifickým programom s parciálnym dopadom na podnikanie je **Operačný program Rybné hospodárstvo**. Program nemá priamy dosah na celkové podnikateľské prostredie na Slovensku. Dlhodobo sa však vyznačuje nízkym čerpaním (len na úrovni 26 % EÚ zdrojov). Ďalšie Operačné programy v období rokov 2014 – 2020 nemali za cieľ priamy rozvoj podnikateľského prostredia, avšak jeho výdavky súvisia s kvalitou podnikateľského prostredia. Operačný program Efektívna verejná správa je zameraný na riešenie konkrétnych životných situácií občanov a podporu aktivít na zefektívňovanie narábania s verejnými zdrojmi, zvýšenie transparentnosti a efektivity verejného obstarávania, či elektronizáciu služieb. Pre podnikateľské prostredie sú dôležité najmä ciele efektívnejšieho súdneho systému a zlepšenie vymáhateľnosti práva.

Programy spolupráce (Interreg V – A Slovenská republika – Česká republika, Rakúsko) sú doplnkom hlavných európskych programov, napríklad Programu rozvoja vidieka SR 2014 – 2020, alebo programov implementovaných v rámci cieľa Investovanie do rastu a zamestnanosti. Tieto programy sú primárne určené na ďalšiu spoluprácu v špecifických politických oblastiach. Z hľadiska prípadného dočerpania v roku 2023 sú hodnotené ako málo rizikové (viď graf 62).

Graf 62 Čerpanie OP Efektívna verejná správa a Interreg k 31.5.2022 (EÚ zdroj)

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov MIRRI

V období rokov 2014 až 2022 sa prelínajú dve eurofondové obdobia. Začiatok nového programového obdobia začína plynúť v roku 2021. Prostriedky nových európskych fondov predstavujú spolu viac ako 16 mld., z čoho je príspevok Európskej únie rozpočtovaný na úrovni 12,5 mld. eur (78 %) a prostriedky národných zdrojov na úrovni 22 %, t. j. 3,5 mld. eur. Počíta sa so zavedením už len jedného operačného programu. Priority nového obdobia sú smerované do podobných oblastí ako v prípade predošlého obdobia, avšak viac sa bude dbať na podporu tzv. zelených projektov. Podpora konkurencieschopného Slovenska, ktorá zahŕňa investície na podporu vedy, výskumu a inovácií a podporu MSP, či rozvoj zručností je rozpočtovaná na úrovni 1,9 mld. eur.

Čerpanie európskych prostriedkov je dlhodobý problém. Časť z nich sa nepodarí vyčerpať. Už v programovom období 2007 – 2013 nastal problém s čerpaním, pričom to sa zrýchľovalo až ku koncu obdobia a Slovensko nakoniec vyčerpalo asi 97 % objemu európskych peňazí.

V prípade nového programového obdobia na roky 2021 – 2027 zatiaľ neboli vyhlásené nové výzvy.

Záver

System podpory podnikateľského prostredia prostredníctvom európskych prostriedkov predstavuje veľký impulz pre rozvoj celej slovenskej ekonomiky. Efektívnosť čerpania európskych fondov je potrebné zvýšiť. Aj v porovnaní s ostatnými krajinami Slovensko zaostáva, pričom spomedzi krajín EÚ mu patrí až 21. miesto. Premiantom regiónu je Poľsko, ktoré čerpá eurofondy ako druhé najlepšie v EÚ, Česká republika ako tretia v poradí.

V kľúčových prioritných osiach operačného programu Integrovaná infraštruktúra bolo na podporu podnikateľského prostredia vyčlenených spolu viac ako 1,7 mld. eur z európskych zdrojov¹¹¹, z čoho sa podarilo vyčerpať asi 1,4 mld., čo predstavuje čerpanie asi na úrovni 84 %. Čerpanie je preto pomerne nerovnomerné počas celého obdobia a riziká do budúcnosti ostávajú. Dočerpávanie prostriedkov na poslednú chvíľu nie je výnimočné ani v oblasti

¹¹¹ Podpora výskumu, vývoja a inovácií (PO 9 a PO 10), posilnenie konkurencieschopnosti a rastu MSP (PO 11 a PO 12).

podpory podnikateľského prostredia, preto ostáva otvorenou otázkou najmä zmyslupnosť využitia takto narýchlo dočerpaných prostriedkov.

Tabuľka 12 SWOT analýza slovenského čerpania eurofondov

Silné stránky – S	Slabé stránky – W
<ul style="list-style-type: none"> - Čerpanie prostriedkov na tzv. Technickú pomoc - Čerpanie prostriedkov na rozvoj infraštruktúry 	<ul style="list-style-type: none"> - Neskoré vyhlasovanie výziev - Administratívna záťaž žiadateľov
Príležitosti – O	Hrozby – T
<ul style="list-style-type: none"> - Rozvoj kľúčových segmentov ekonomiky - Podpora vedy, výskumu a inovácií - Modernizácia ekonomiky 	<ul style="list-style-type: none"> - Neschopnosť dočerpať už zazmluvnené prostriedky - Hrozba prípadných korekcií

Zdroj: Vlastné spracovanie

1.12. Štátna pomoc

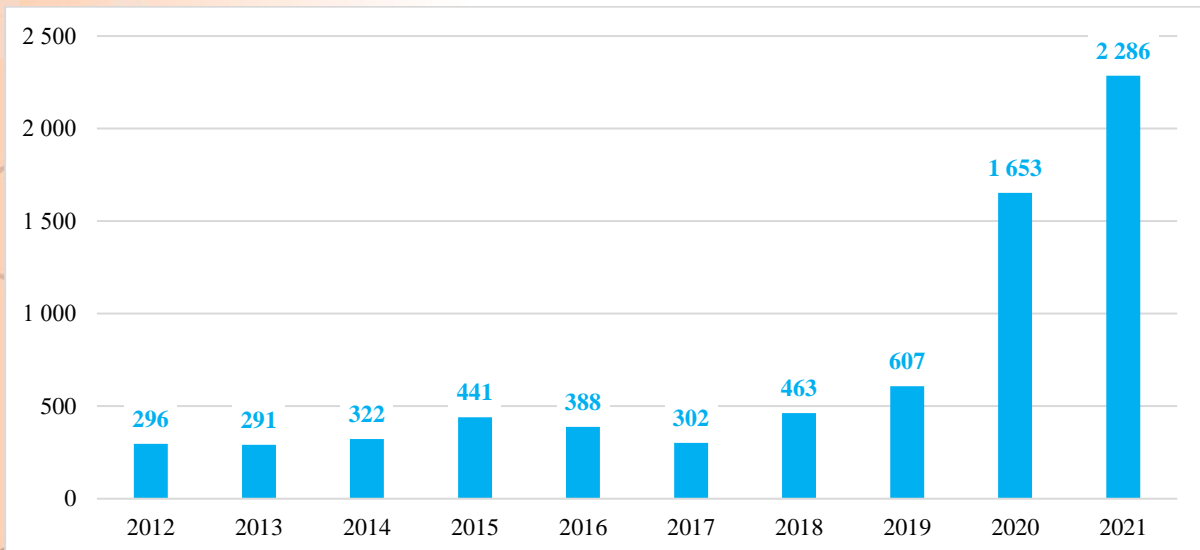
Štátna pomoc je pojem, ktorý sa vzťahuje na formy štátom kontrolovaných finančných zdrojov poskytovaných podnikom na základe vlastného uváženia, ktoré môžu narušiť hospodársku súťaž. Tieto zdroje sú napríklad priama finančná pomoc (napríklad dotácia), úhrada úrokov či splátok úveru, návratný príspevok, alebo nepriame poskytnutie výhody príjemcovi v nepeňažnej forme, ako je napríklad banková záruka, úľava na dani, pokute či iných sankciách.

Štátna pomoc zo svojej podstaty narúša trhové prostredie, pretože poskytuje konkrétnym účastníkom výhodu. Legislatíva EÚ a prenesené národné legislatívy pomerne prísne sledujú všetky aktivity, ktoré by mohli predstavovať poskytnutie štátnej pomoci. Zjednodušene platí v tejto oblasti princíp, že „je zakázané všetko, čo nie je dovolené“. Aby nebolo nutné zdĺhavo povoľovať každý jednotlivý prípad štátnej pomoci v krajine, existujú rôzne preddefinované schémy štátnej pomoci, ktoré umožňujú rýchlejšie schvaľovanie.

Štatistika štátnej pomoci

Počas pandemických rokov nastal na Slovensku výrazný nárast objemu štátnej pomoci. Môžeme ho odsledovať na dátach, ktoré zverejňuje Protimonopolný úrad Slovenskej republiky¹¹². Posledné spracované dáta pochádzajú z roku 2021.

Graf 63 Výška štátnej pomoci v mil. eur v rokoch 2012 až 2021

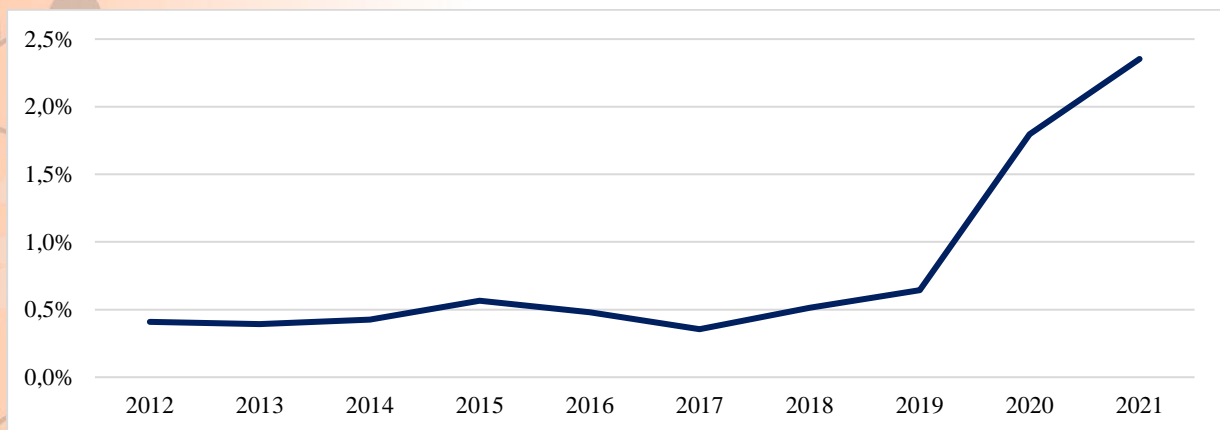

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Správy o poskytnutej štátnej pomoci v Slovenskej republike za príslušný rok (2013 – 2022)

Nárast poskytovania štátnej pomoci bol viditeľný už v rokoch 2018 a 2019, v nominálnych rozmeroch dosiahol výrazne vyššie čísla až v rokoch 2020 a 2021. Tento nárast môžeme ilustrovať aj na podiele štátnej pomoci na HDP. Ten sa dlhodobo pohyboval okolo hranice 0,5 %, počas pandémie sa priblížil až k úrovni 2,5 %.

¹¹² <https://www.antimon.gov.sk/rocne-spravy-o-poskytnutej-statnej-pomoci/>

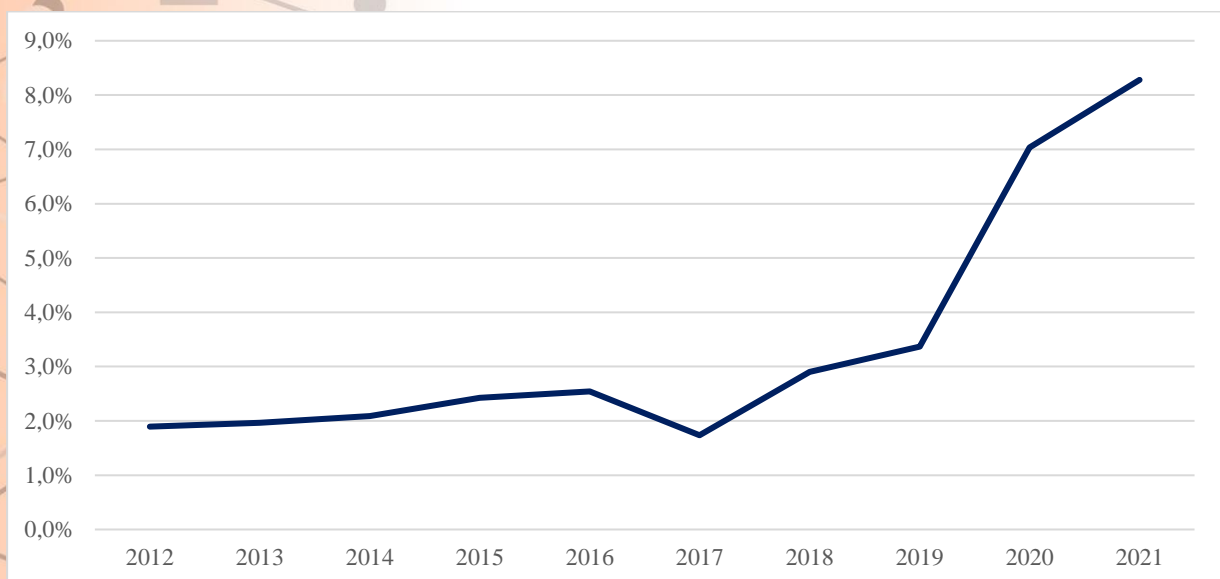
Graf 64 Podiel štátnej pomoci na HDP v rokoch 2012 až 2021

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Správy o poskytnutej štátnej pomoci v Slovenskej republike za príslušný rok (2013 – 2022)

Pri pohľade cez optiku výdavkov štátneho rozpočtu presiahla štátna pomoc v roku 2021 podiel 8%.

Graf 65 Podiel štátnej pomoci na výdavkoch ŠR v rokoch 2012 až 2021

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Správy o poskytnutej štátnej pomoci v Slovenskej republike za príslušný rok (2013 – 2022)

Ako veľká je to čiastka môžeme ilustrovať porovnaním s príjmami z dane z príjmu právnických osôb. V roku 2021 štátna pomoc „spotrebovala“ takmer celý výnos dane z príjmu právnických osôb.

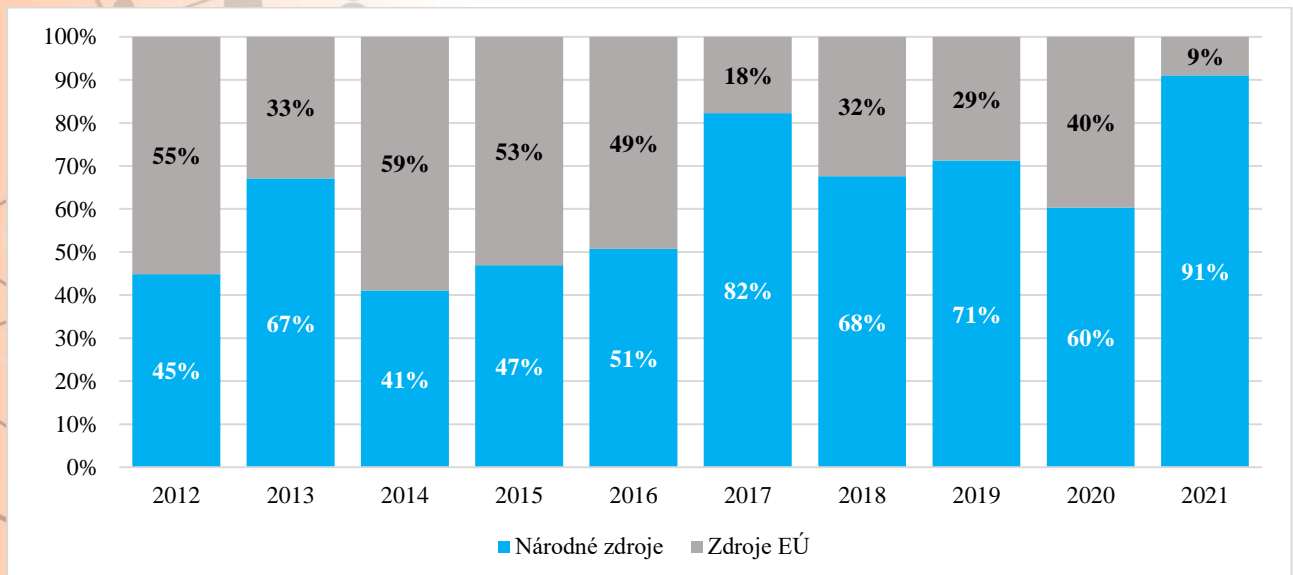
Tabuľka 13 Porovnanie štátnej pomoci s výnosom dane z príjmu právnických osôb

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Štátna pomoc v mil. eur	296	291	322	441	388	302	463	607	1 653	2 286
Výnos dane z príjmu právnických osôb	1 631	1 975	2 315	2 860	2 812	2 995	3 170	2 900	2 181	2 353
Pomer	18 %	15 %	14 %	15 %	14 %	10 %	15 %	21 %	76 %	97 %

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Správy o poskytnutej štátnej pomoci v Slovenskej republike za príslušný rok (2013 – 2022)

Nie všetka štátna pomoc pochádza z domácich zdrojov. No domáce zdroje dlhodobo predstavujú viac ako polovicu a v roku 2021 úplne dominovali.

Graf 66 Domáce zdroje štátnej pomoci voči zdrojom EÚ v rokoch 2012 až 2021

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Správy o poskytnutej štátnej pomoci v Slovenskej republike za príslušný rok (2013 – 2022)

V rokoch 2020 a 2021 bol jasný efekt masívnej covidovej pomoci. Pri takmer všetkých ostatných typoch pomoci prišlo v rokoch 2020 a 2021 k poklesu oproti roku 2019.

Tabuľka 14 Typy štátnej pomoci

Typy pomoci a sumy výdavkov; (v mil. eur)	2019	2020	2021
Horizontálna pomoc ¹¹³	457	387	293
Odvetvová pomoc	43	43	43
Iné – Výroba energie, prenos a rozvod	62	63	74
Pôdohospodárstvo	45	21	15
Dočasný rámec pre opatrenia štátnej pomoci v súvislosti s nálezou COVID-19	-	1 139	1 860

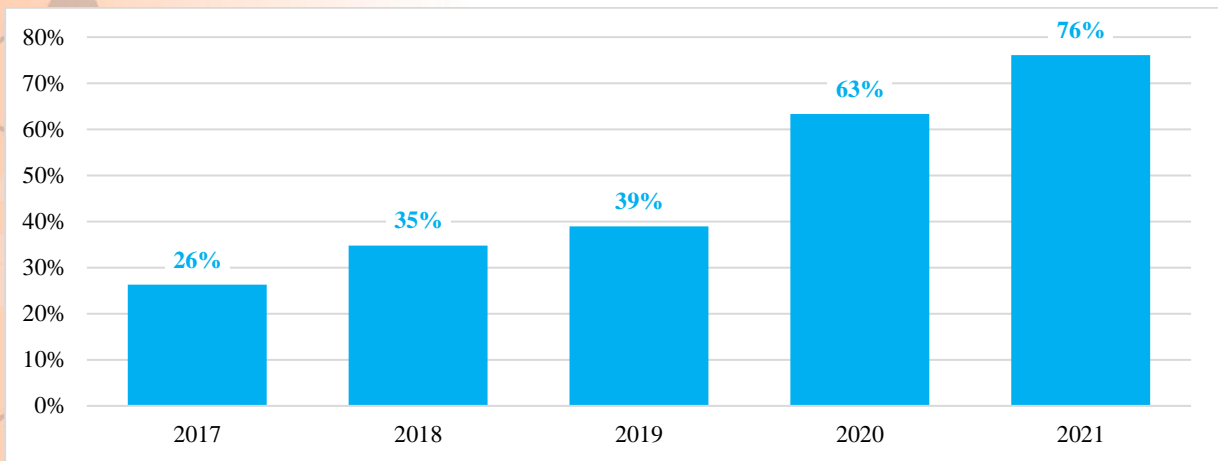
Zdroj: Ročná správa o poskytnutej štátnej pomoci 2022

Zásadná zmena nastala pri podieloch jednotlivých poskytovateľov pomoci. Dlhodobo hralo v poskytovaní štátnej pomoci hlavnú úlohu Ministerstvo hospodárstva. Napríklad v roku 2019 rozdelilo 40 % štátnej pomoci, 24 % pripadalo na orgány finančnej správy. Po nábehu covidovej pomoci však hlavnú úlohu začalo zohrávať Ministerstvo práce, ktoré v roku 2020 rozdelilo 48 % objemu pomoci a v roku 2021 až 63 %. Súvisí to s rozdielnou filozofiou prevažnej časti poskytovanej štátnej pomoci. Kým do pandémie to boli najmä podpora nových investičných projektov, či podpora podnikania v regiónoch (teda vytváranie nových pracovných miest), počas pandémie sa jednalo o udržanie pracovných miest.

Ďalším efektom pandemických zmien v štátnej pomoci bol výrazný nárast podielu pomoci pre malé a stredné podniky. Tie v rokoch 2020 a 2021 zinkasovali zhruba dve tretiny, respektíve tri štvrtiny pomoci.

¹¹³ Horizontálnu pomoc tvorí napríklad pomoc regiónom, pomoc zameraná na zlepšenie životného prostredia, výskum a vývoj, MSP, miestne infraštruktúry

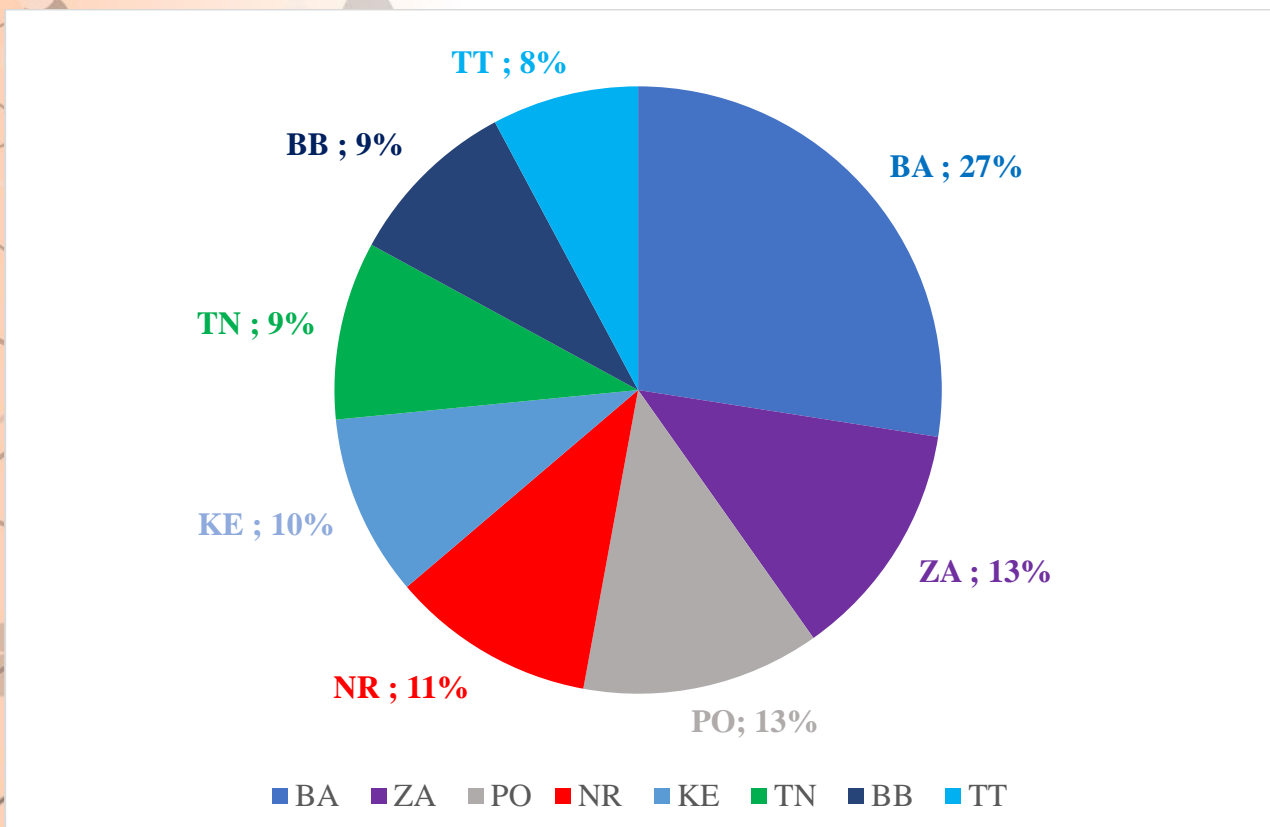
Graf 67 Podiel MSP na celkovej pomoci v rokoch 2017 až 2021

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Správy o poskytnutej štátnej pomoci v Slovenskej republike za príslušný rok (2018 – 2022)

Z geografického hľadiska si najväčší podiel štátnej pomoci s výrazným odstupom odkrojil Bratislavský kraj. Najmenší podiel pripadol na Trnavský kraj.

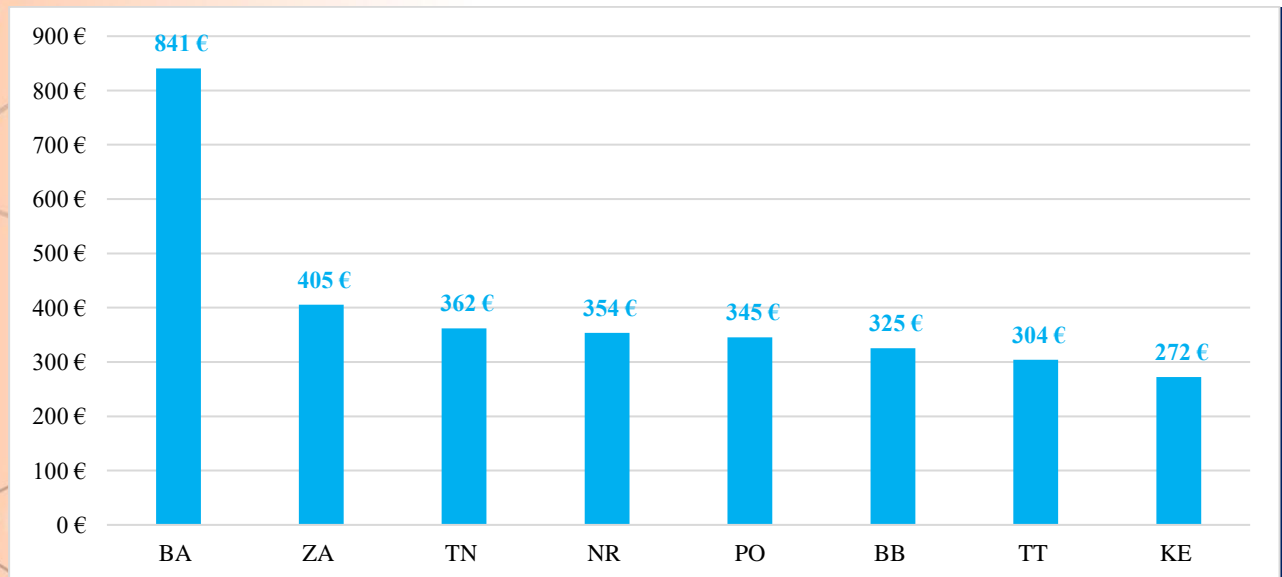
Graf 68 Rozdeľovanie štátnej pomoci podľa krajov v roku 2021

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Správy o poskytnutej štátnej pomoci v Slovenskej republike za príslušný rok 2022

Po prepočítaní podľa počtu obyvateľov sa prvé miesto nezmenilo, na posledné však klesol Košický kraj. Treba však pripomenúť, že túto štatistiku ovplyvňuje administratívne sídlo mnohých spoločností, čím sa nadhodnocuje hodnota pre Bratislavský kraj. No aj po odrátaní Bratislavského kraja je vidieť pomerne značné rozdiely medzi regiónmi, keď posledné Košice majú o 33 % nižšiu úroveň štátnej pomoci na obyvateľa.

Graf 69 Štátna pomoc na obyvateľa podľa krajov v roku 2021

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Správy o poskytnutej štátnej pomoci v Slovenskej republike za príslušný rok 2022

Platí však, že chudobnejšie regióny (Poprad, Košice, Banská Bystrica) majú podpriemernú úroveň štátnej pomoci na obyvateľa.

Z medzinárodného hľadiska bol podiel celkovej slovenskej štátnej pomoci podľa metodiky Eurostatu pred pandemiou podpriemerný, obzvlášť v porovnaní so zvyškom V4. Dáta z rokov 2020 a obzvlášť 2021 však ukazujú už nadpriemerný podiel štátnej pomoci, hoci v rámci V4 bolo Slovensko aj v roku 2021 až na 3. mieste.

Tabuľka 15 Porovnanie celkovej štátnej pomoci na HDP vo vybratých krajinách

Podiel celkovej štátnej pomoci na HDP				
Krajina	2018	2019	2020	2021
Slovensko	0.52 %	0.65 %	1.77 %	2.29 %
Česko	1.76 %	1.53 %	2.80 %	2.70 %
Maďarsko	2.16 %	1.79 %	3.13 %	3.47 %
Poľsko	1.22 %	1.12 %	5.17 %	1.83 %
Priemer EÚ 27	0.99 %	0.96 %	2.29 %	2.12 %

Zdroj: Eurostat – State Aid Scoreboard 2022

Dramatické rozdiely vo filozofii poskytovania štátnej pomoci v susedných krajinách nie sú. Väčšinou sa jedná o kombináciu minimálnej veľkosti investície, počtu vytvorených pracovných miest, nezamestnanosti v regióne a pridanej hodnoty¹¹⁴. Výsledkom je aj podobná verejná diskusia. Napríklad v ČR chcela opozícia investičné stimuly v roku 2017 zrušiť (zrušenie navrhovalo Ministerstvo priemyslu už v roku 2008), po nástupe do vlády v 2018 ich však zachovala¹¹⁵. Problémom bola aj nízka flexibilita legislatívy, ktorá požadovala od investora vytvorenie pracovných miest, hoci česká ekonomika bola vo fáze mimoriadne nízkej nezamestnanosti a prehrievania trhu práce. Aj preto český Nejvyšší kontrolní úřad v roku 2021 vyhodnotil 955 stimulov v hodnote 75 miliárd Kč slovami: „Stát ani po letech neví, jak ČR pomohly investiční pobídky¹¹⁶.“

Záver

Počas dvoch hlavných pandemických rokov prišlo k výraznému, až niekoľkonásobnému navýšeniu objemu štátnej pomoci v slovenskej ekonomike. Štátna pomoc okrem samotných finančných rozmerov mala v tomto období niekoľko ďalších špecifik.

¹¹⁴ <https://www.mpo.cz/cz/rozcestnik/pro-media/tiskove-zpravy/vlada-schvalila-zmenu-systemu-investicnich-pobidek--cilem-je-podpora-investic-s-vyssi-pridanou-hodnotou---273297/>

¹¹⁵ <https://ekonom.cz/c1-66330990-chytre-pobidky-stat-nezvlada-uz-20-let>

¹¹⁶ <https://www.nku.cz/cz/pro-media/tiskove-zpravy/stat-ani-po-letech-nevi--jak-cr-pomohly-investicni-pobidky--prijemci-na-nich-vycerpali-pres-75-miliard-korun-id11794/>

- Štátna pomoc v roku 2021 mala hodnotu takmer celých výnosov dane z príjmu právnických osôb.
- K nárastu prišlo vďaka vzniku nového typu pomoci (pandemická pomoc). Ostatné typy pomoci (regionálna, odvetvová a pod.) zaznamenali skôr stagnáciu, až pokles.
- Zásadným spôsobom sa navýšila úloha Ministerstva práce ako primárneho poskytovateľa pomoci, oproti Ministerstvu hospodárstva v minulosti.
- Medzi príjemcami pomoci prišlo k výraznému navýšeniu podielu malých a stredných podnikov.
- Hlavný podiel príjemcov pomoci boli subjekty z Bratislavského kraja, čo je však čiastočne ovplyvnené administratívnymi okolnosťami (sídlo spoločnosti). Chudobnejšie regióny mali podpriemernú úroveň pomoci na obyvateľa.

Zásadnou otázkou pre budúce roky bude, či tieto pandemické zmeny ovplyvnia filozofiu štátnej pomoci aj z dlhodobého hľadiska. Pandémia odznela, no už vidíme príchod nových schém ospravedlnených vojnou na Ukrajine a cenami energií. Posun objemu štátnej pomoci z úrovne cca 0,5 % HDP na viac ako 2 % znamená zásadný nárast štátnych zásahov do podnikateľského prostredia. Ak by táto situácia pretrvávala, spôsobovalo by to nielen fiškálne problémy, ale aj dlhodobo poškodzovalo výkonnosť podnikateľského prostredia na Slovensku.

1.13. Verejné obstarávanie, transparentnosť a korupcia

Predmetom kapitoly auditu zameraného na oblasti verejného obstarávania, transparentnosti a korupcie na Slovensku je priblíženie aktuálnej situácie a pozície Slovenska v jednotlivých oblastiach. V rámci oblasti verejného obstarávania sme sa pozreli na vývoj podielu verejného obstarávania na celkových vládnych výdavkoch na Slovensku a vo vybraných krajinách. Ďalej sme sa venovali kľúčovým štatistikám súvisiacim s verejným obstarávaním na Slovensku, ako sú vývoj hodnoty uzatvorených zmlúv, vývoj počtu ukončených postupov a uzatvorených zmlúv podľa finančných limitov, počet ukončených postupov podľa obstarávateľských subjektov, štruktúru hospodárskych subjektov zapájajúcich sa do procesu verejného obstarávania, ktorú sme doplnili o zmluvnú hodnotu podľa veľkosti zapojených hospodárskych subjektov. V druhej časti bude ukázané ako sa darí Slovensku

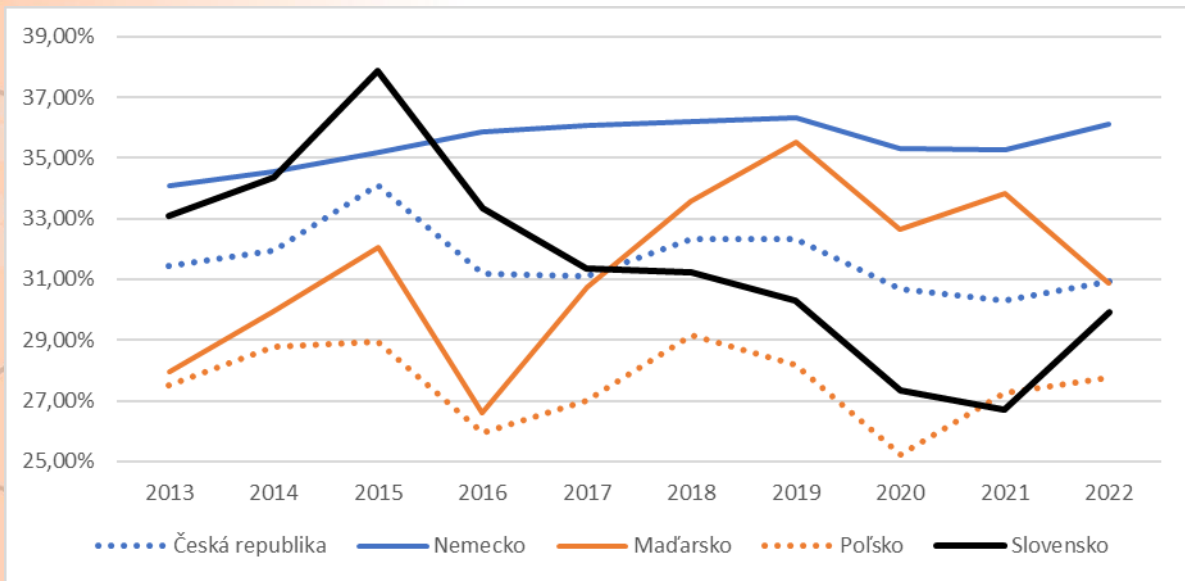
v oblasti transparentnosti a korupcie. Obe oblasti úzko súvisia s verejným obstarávaním. Porovnávacie obdobie bude od roku 2013, resp. od roku 2017, do roku 2020 až 2022 s ohľadom na dostupnosť dát.

Verejné obstarávanie

Verejné obstarávanie (VO), ako uvádzajú Pavel a Sičáková-Beblavá (2008) či Bednárová a kol. (2020), predstavuje súbor postupov a pravidiel ustanovených zákonom č. 343/2015 Z. z. o verejnom obstarávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej už len ako „zákon o verejnom obstarávaní“), ktoré zastrešujú zadávanie zákaziek, koncesií, prípadne súťažných návrhov. Dohľad nad dodržiavaním zákona o VO vykonáva Úrad pre verejné obstarávanie SR (ďalej už len ako „ÚVO“).

Na grafe 70 sme zobrazili vývoj podielu výdavkov na verejné obstarávanie na celkových vládnych výdavkoch vo vybraných krajinách medzi rokmi 2013 až 2022. Podiel vládnych výdavkov alokovaných na VO na Slovensku v priebehu sledovaného obdobia poklesol z úrovne 33,58 % v roku 2013 na 29,92 % v roku 2022, čo predstavovalo pokles o 3,66 p. b. - najviac spomedzi analyzovaných krajín. V prípade ostatných krajín je možné pozorovať pokles iba v Poľsku a to o 0,94 p. b.. U ostatných krajín sme pozorovali v sledovanom období nárast podielu vládnych výdavkov alokovaných na VO (v prípade Českej republiky o 0,38 p. b., v prípade Nemecka o 2,71 p. b. a v prípade Maďarska o 3,85 p. b.). Medzi dôvody poklesu podielu VO na celkových vládnych výdavkoch v sledovanom období na Slovensku by bolo možné zaradiť vyššiu rast verejných výdavkov ako objem prostriedkov alokovaných do VO, slabšie čerpanie zdrojov zo štrukturálnych fondov EÚ (eurofondy), nižšiu investičnú aktivitu štátu a v neposlednom rade pandémie Covid-19, ktorá mala vplyv na tento pokles primárne počas rokov 2020 a 2021 a okrajovo aj v roku 2022, kedy ešte bolo cítiť dozvuky pandémie Covid-19, ku ktorej sa pridali aj vyššie ceny energií, inflácia a vojenský konflikt na Ukrajine.

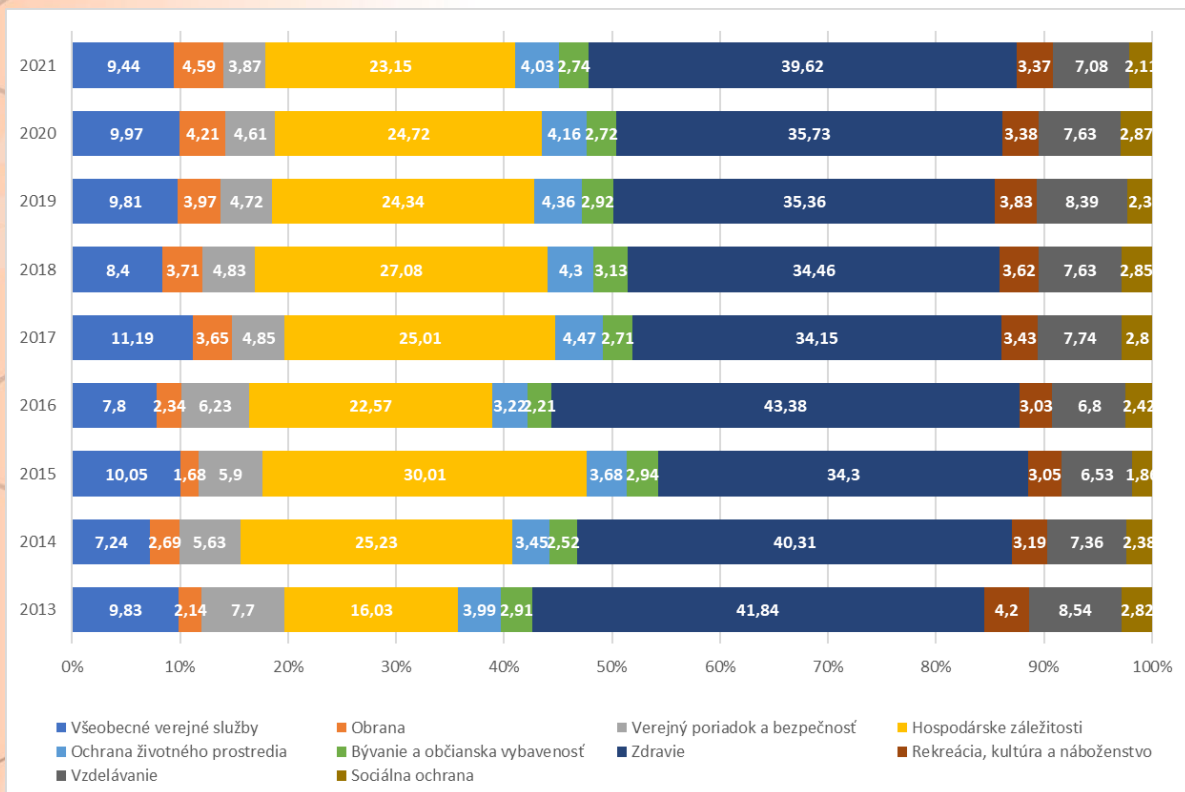
Graf 70 Podiel verejného obstarávania na celkových vládnych výdavkoch vo vybraných krajinách medzi rokmi 2013 až 2022

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa OECD Government at a Glance – yearly update, 2023

Na grafe 71 sme zobrazili vývoj štruktúry VO podľa oblastí využitia na Slovensku medzi rokmi 2013 až 2021 (údaje za rok 2022 nie sú k dispozícii k dátumu vydania analýzy). Najvyšší podiel v sledovanom období na realizovanom VO mala oblasť zdravotníctva, ktorá v priemere dosahovala 37,68 %, pričom jej podiel v sledovanom období poklesol o 2,22 p. b. Druhý najvyšší podiel mala oblasť hospodárskych záležitostí (zahŕňa infraštruktúru, dopravu, komunikácie, energetiku a výskum a vývoj) s 24,24 % (nárast o 7,12 p. b.). Najväčší pokles podielu v sledovanom období o 3,83 p. b. sme zaznamenali v prípade VO zameraného na verejný poriadok a bezpečnosť.

Graf 71 Štruktúra verejného obstarávania podľa oblastí využitia na Slovensku medzi rokmi 2013 až 2021 (vyjadrené v percentách)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa OECD Government at a Glance – yearly update, 2023

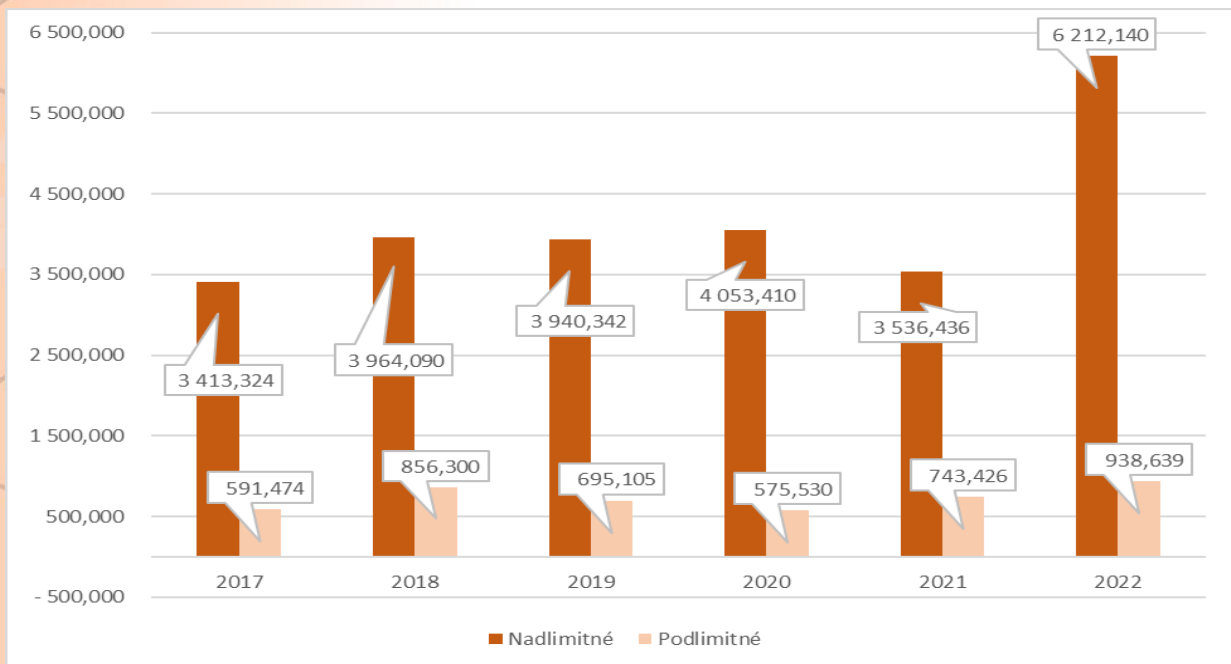
Zákon o verejnom obstarávaní bol od roku 2015, kedy bol prijatý, novelizovaný až 29-krát. Najvýznamnejšiu zmenu tohto zákona znamenala novela č. 395/2021 Z. z. z roku 2021, ktorá nadobudla účinnosť od 31. 3. 2023. Cieľom novely, ako uvádza SBA (2023), bolo najmä zrýchlenie a zjednodušenie postupu VO, revidovanie národnej úpravy z pohľadu rozsahu transpozičnej povinnosti vo vzťahu k smerniciam EÚ, zrýchlenie procesu aj z pohľadu uplatňovania práv dotknutých záujemcov, uchádzačov, účastníkov a iných osôb, zlepšenie kontroly VO prostredníctvom automatizácie zadávania a vyhodnocovania zákaziek a zabezpečenia efektívneho zberu a analýzy údajov o cenách. Samotná novela mala najmä upraviť pravidlá VO s charakterom národného goldplatingu a zároveň upraviť finančné limity v procesoch VO. Ďalej bola zriadená centrálna obstarávacia organizácia, zaviedli sa obmedzenia na uzavretie zmluvy, koncesnej zmluvy alebo rámcovej dohody s uchádzačom (ktorého konečným užívateľom výhod zapísaným v registri partnerov verejného sektora je verejný funkcionár). Novela tiež upravila používanie elektronických prostriedkov pri uplatňovaní revízných postupov, upravila vylúčenie v prípade podozrenia na existenciu dohôd

obmedzujúcich súťaží, používanie elektronických kópií v ponukách a žiadostiach o účasť na VO, umožnila uzatvárať zmluvy s ďalšími uchádzačmi v poradí (v prípade, ak predošlý uchádzač neposkytol súčinnosť, a to bez obmedzenia prvých troch uchádzačov). Novela zaviedla zjednodušenie režimu obstarávania zákaziek na sociálne a iné služby, postihovanie špekulatívnych postupov hospodárskych subjektov pri využívaní námietok, upravila, zjednodušila a zjednotila pravidlá pri zadávaní zákaziek s nízkou hodnotou a podlimitných zákaziek. Ďalej novela zrušila Radu Úradu pre verejné obstarávanie, upravila revízne postupy a dohľad na VO s cieľom skrátenia dĺžky samotného procesu VO. Zaviedla používanie jednotnej a verejne dostupnej elektronickej platformy na celý proces VO pre podlimitné zákazky a zákazky s nízkou pridanou hodnotou a zvýšila profesionalizáciu vo VO a zodpovednosť osôb, ktoré pri VO porušia zákon.

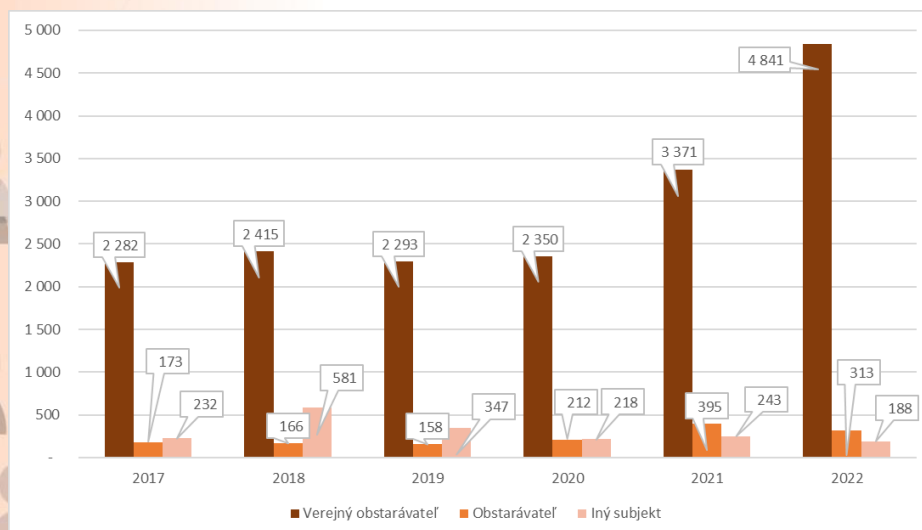
Vývoj hodnoty uzatvorených zmlúv v rámci VO na Slovensku sme zobrazili na grafe 72 nižšie. V priebehu rokov 2017 až 2022 vzrástla hodnota týchto zmlúv o 78,56 % (z úrovne 4 004,798 mil. € v roku 2017 na 7 150,779 mil. € v roku 2022). Opticky najvýraznejší nárast je možné pozorovať medzi rokmi 2021 a 2022, čo je spôsobené primárne oživením ekonomických aktivít po pandémie Covid-19, s čím súvisí aj rozbehnutie čerpania prostriedkov z Plánu obnovy. Z celkovej hodnoty zmlúv tvorili nadlimitné zákazky v priemere v sledovanom období 84,92 % (v roku 2022 to bolo 86,87 %) a podlimitné zákazky v priemere 15,08 % (v roku 2022 to bolo 13,13 %). Hodnota uzatvorených zmlúv v prípade nadlimitných zákaziek vzrástla v sledovanom období o 82,00 % (z 3 413,324 mil. € v roku 2017 na 6 212,140 mil. € v roku 2022) a v prípade podlimitných zákaziek vzrástla hodnota o 58,69 % (z 591,474 mil. € na 938,639 mil. €).

Graf 72 Vývoj hodnoty uzatvorených zmlúv (v mil. €) v rámci verejného obstarávania na Slovensku medzi rokmi 2017 až 2022

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa ÚVO (2023) a SBA (2023)

Graf 73 Vývoj počtu ukončených postupov verejného obstarávania podľa obstarávateľských subjektov na Slovensku medzi rokmi 2017 až 2022

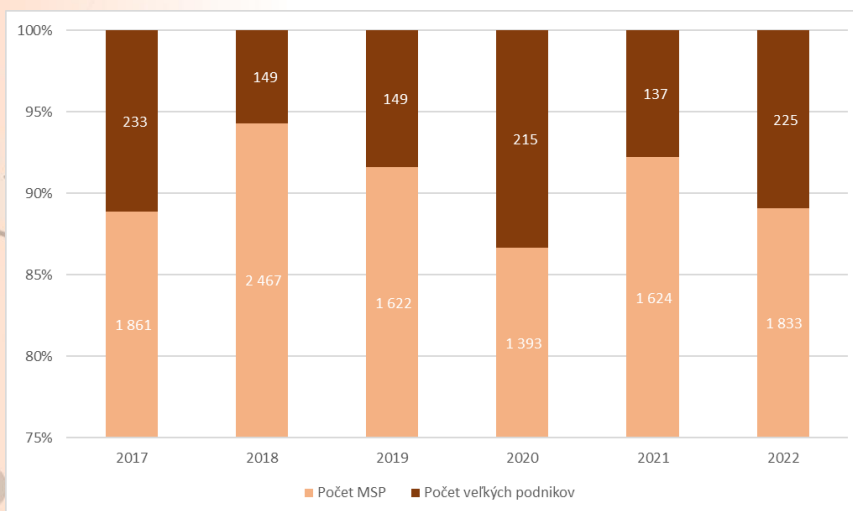
Zdroj: Vlastné spracovanie podľa ÚVO (2023) a SBA (2023)

Štruktúru počtu ukončených postupov VO podľa obstarávateľských subjektov sme zobrazili na grafe 73. Dlhodobo najvyšší podiel na ukončených postupoch VO mali verejní

obstarávatelia, ktorých podiel vzrástol z 84,93 % v roku 2017 na 90,62 % v roku 2022 (nárast o 5,69 p. b.). V absolútnom vyjadrení vzrástol počet ukončených postupov verejnými obstarávateľmi o 112,14 % (z 2 282 na 4 841). Podiel obstarávateľov v sledovanom období poklesol len mierne o 0,58 p. b. z úrovne 6,44 % v roku 2017 na 5,86 % v roku 2022 a podiel iných subjektov poklesol o 5,11 p. b. z úrovne 8,63 % na 3,52 %. V absolútnom vyjadrení počet ukončených postupov obstarávateľmi vzrástol o 80,92 % (zo 173 na 313) a inými subjektami pre zmenu poklesol o 18,97 % (z 232 na 188).

Celkový počet hospodárskych subjektov podľa veľkosti zapojených do procesu VO na Slovensku, ktorý sme zobrazili na grafe 74, poklesol v sledovanom období o 1,72 % (z 2 094 v roku 2017 na 2 058 v roku 2022). Najvyšší podiel na celkovom počte subjektov mali malé a stredné podniky (MSP) (ÚVO do kategórie MSP zaraďuje aj kategóriu fyzických osôb – podnikateľov (živnostníkov)), ktorých podiel v sledovanom období vzrástol z 88,87 % na 89,07 %, avšak celkový počet poklesol o 1,50 %. V prípade veľkých podnikov je možné pozorovať pokles ich počtu o 3,43 % z 233 na 225, pričom ich podiel na všetkých zapojených hospodárskych subjektoch v sledovanom období poklesol z 11,13 % na 10,93 %.

Graf 74 Vývoj počtu hospodárskych subjektov podľa veľkosti, zapojených do procesu verejného obstarávania na Slovensku medzi rokmi 2017 až 2022

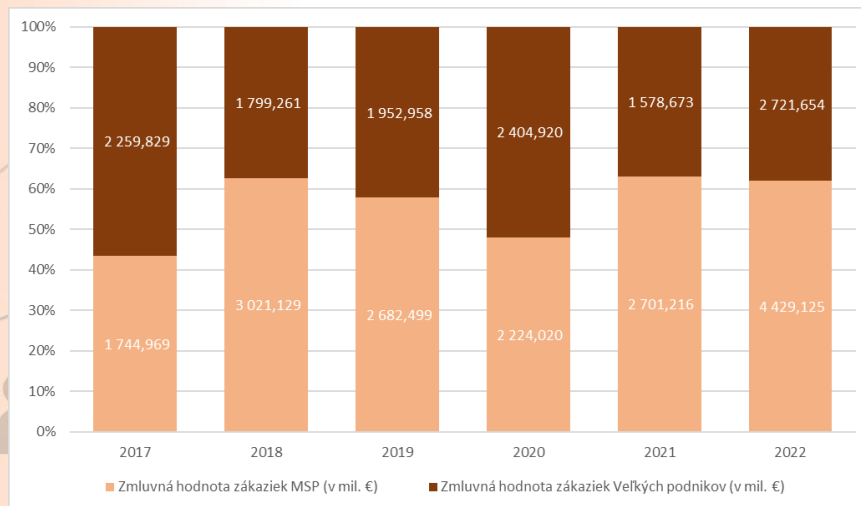

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa ÚVO (2023) a SBA (2023)

V prípade podielu MSP a veľkých podnikov na zmluvnej hodnote procesov VO, ktorý sme zobrazili na grafe 75, bolo možné vidieť postupný pokles podielu veľkých podnikov na úkor MSP. Podiel veľkých podnikov poklesol z úrovne 56,43 % v roku 2017 na 38,06 % v roku 2022,

pričom pre zmenu vzrástol podiel MSP v sledovanom období zo 43,57 % na 61,94 %. V absolútnom vyjadrení vzrástla zmluvná hodnota postupov v prípade MSP o 153,82 % (z 1 744,969 mil. € na 4 429,125 mil. €) a zmluvná hodnota postupov v prípade veľkých podnikov vzrástla iba o 20,44 % (z 2 259,829 mil. € na 2 721,654 mil. €)

Graf 75 Vývoj zmluvnej hodnoty procesov verejného obstarávania (v mil. €) na Slovensku podľa veľkosti zapojených hospodárskych subjektov na Slovensku medzi rokmi 2017 až 2022

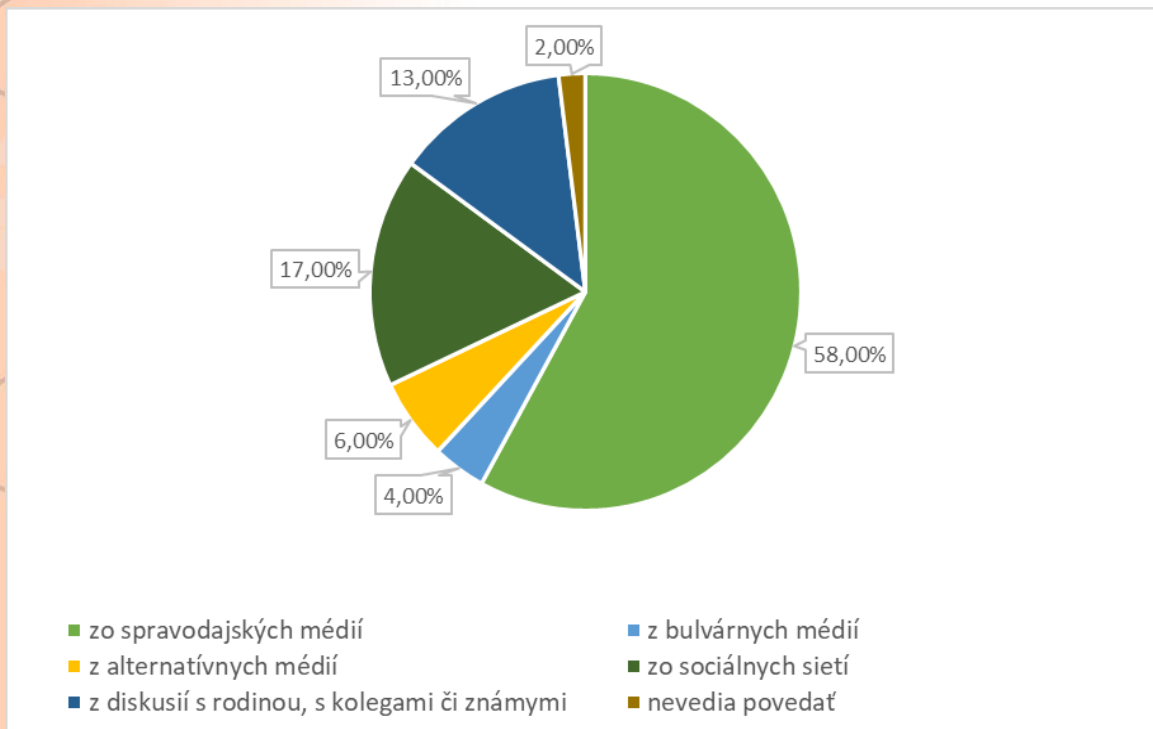
Zdroj: Vlastné spracovanie podľa ÚVO (2023) a SBA (2023)

Transparentnosť a korupcia

V druhej časti kapitoly sme sa pozreli na vývoj dvoch oblastí, ktoré úzko súvisia s VO – konkrétne pôjde o oblasti transparentnosti a korupcie na Slovensku. Pri spracovaní tejto kapitoly sme sa primárne opierali o verejne dostupné údaje sekundárneho charakteru pochádzajúce z prieskumov realizovaných domácimi i zahraničnými subjektami, ktoré doplníme o postavenie Slovenska v medzinárodných rebríčkoch.

Na grafe 76 sme zobrazili výsledky prieskumu agentúry FOCUS, ktorá ho realizovala pre Transparency International Slovensko. V rámci prieskumu z marca 2023 FOCUS zisťoval, odkiaľ najčastejšie ľudia čerpajú informácie o témach korupcie a nastolovania spravodlivosti na Slovensku. Až 58,00 % respondentov podľa tohto prieskumu čerpalo informácie zo spravodajských médií, 17,00 % respondentov zo sociálnych sietí a 13,00 % z diskusií s rodinou, kolegami či známymi. Z bulvárnych a alternatívnych médií dokopy čerpalo informácie približne 10,00 % respondentov a 2,00 % respondentov sa nevedelo na túto otázku vyjadriť.

Graf 76 Odpovede respondentov na otázku odkiaľ najčastejšie čerpajú informácie o témach korupcie a nastoľovania spravodlivosti

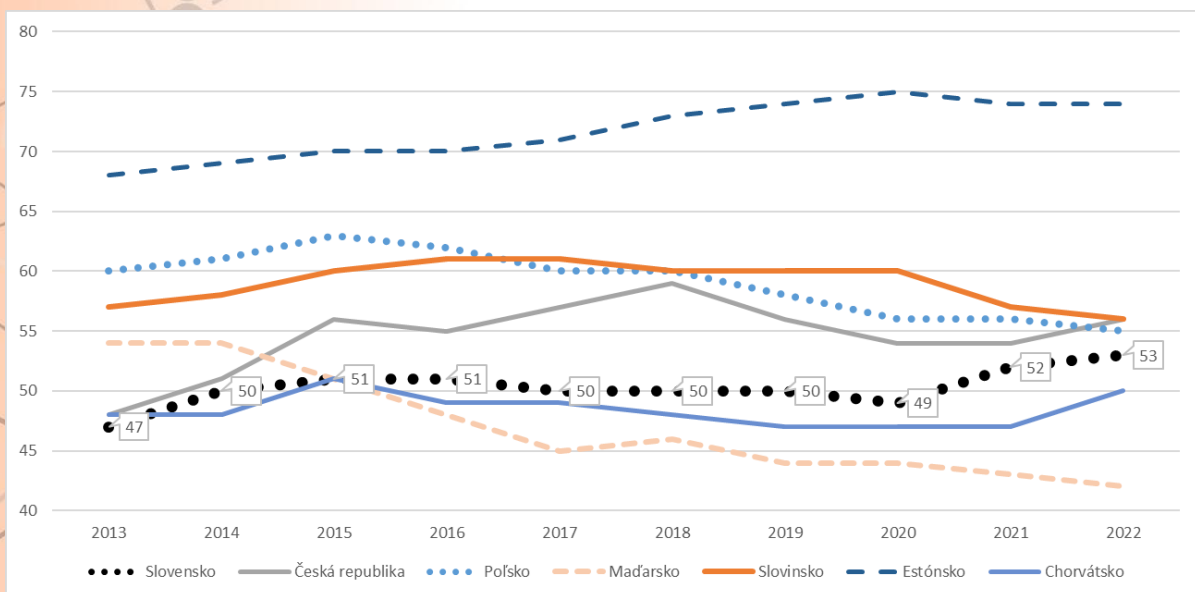

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa prieskumu agentúry FOCUS pre Transparency International Slovensko, 2023

Jedným z kľúčových ukazovateľov, spojeným s korupciou, je Index vnímania korupcie (z angl. The Corruption Perceptions Index). Tento index, ktorý každoročne od roku 1996 zverejňuje mimovládna organizácia Transparency International, hodnotí krajiny podľa vnímanej úrovne korupcie vo verejnom sektore, ktorá sa stanovuje na základe expertných hodnotení a prieskumov verejnej mienky. Tento index zároveň chápe korupciu ako zneužívanie zverenej moci na súkromný prospech. Index v roku 2022 hodnotil celkovo 180 krajín, pričom využíval škálu 0 (pre krajiny s vysokou mierou korupcie) až 100 (krajiny s nízkou mierou korupcie, ktoré označuje aj ako „čisté“). Na grafe 77 je zobrazený vývoj Indexu vnímania korupcie na ročnej báze od roku 2013 do roku 2022 pre Slovensko, krajiny V4 a Slovinsko, Estónsko a Chorvátsko. Postavenie Slovenska v tomto indexe sa počas sledovaného obdobia zlepšilo z hodnoty 47 na 53 (nárast o 6 bodov). Slovensko spoločne s Chorvátskom bolo v roku 2013 na chvoste analyzovaných krajín, čo znamená, že vnímanie korupcie bolo na relatívne vysokej úrovni, i keď najmä v posledných dvoch rokoch bolo možné pozorovať pozitívny rastúci trend na Slovensku a naopak, negatívny klesajúci trend v Poľsku

a Slovensku v rámci tohto indexu. V roku 2022 bolo Slovensko spomedzi analyzovaných krajín na piatom mieste. Najvýraznejší posun zaznamenala v sledovanom období Česká republika (zlepšenie o 8 bodov), nasledovaná Slovenskom a Estónskom. Naopak najväčší prepád v indexe zaznamenalo Maďarsko (pokles o 12 bodov) a Poľsko (pokles o 5 bodov). Poklesy v uvedených krajinách boli úzko späté s politickým vývojom. Podľa údajov z roku 2022 spomedzi analyzovaných krajín je na tom najlepšie Estónsko, nasledované Slovinskom a Českou republikou. I napriek poklesu v indexe má Poľsko lepšie postavenie ako Slovensko. Napriek zlepšeniu postavenia Slovenska v tomto indexe, je potrebné v oblasti korupcie prijať opatrenia, vedúce k vylepšeniu postavenia v podobe zavedenia transparentných spôsobov vypisovania VO, oslovaním väčšieho počtu potenciálnych dodávateľov a eliminovaním predražených tendrov.

Graf 77 Vývoj Indexu vnímania korupcie (Corruption Perceptions Index) na Slovensku a vo vybraných krajinách medzi rokmi 2013 až 2022

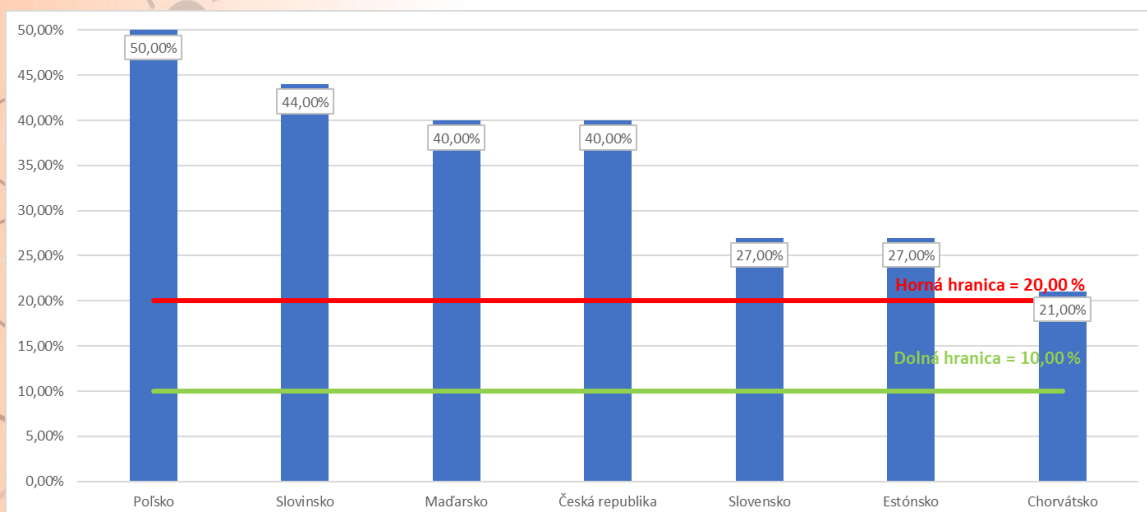

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Transparency International, 2023

Európska komisia merala výkonnosť a výsledky jednotného trhu EÚ v rôznych oblastiach politiky a nástrojov prostredníctvom hodnotiacej tabuľky jednotného trhu (z angl. Single Market Scoreboard – skrátene SMS), čím sa snažila poskytnúť prehľad o tom, ako jednotný trh v rôznych oblastiach (ne)funguje. V rámci tohto prehľadu Európska komisia analyzovala a mapovala viacero ukazovateľov. V prípade transparentnosti sme sa bližšie pozreli na postavenie Slovenska v troch kľúčových ukazovateľoch (indikátoroch).

Prvým ukazovateľom je ukazovateľ „Jediný uchádzač“, ktorý meria podiel zadaných zákaziek, pri ktorých sa zúčastnil len jeden uchádzač (s výnimkou rámcových zmlúv a dohôd, nakoľko tie majú odlišné spôsoby vykazovania). Vo všeobecnosti platí, že čím sa viac uchádzačov zapojilo do VO, tým by mal mať verejný obstarávateľ viac možností a mohol by získať lepšiu „hodnotu za peniaze“. Vývoj hodnoty ukazovateľa podľa krajín v roku 2021 je zobrazený na grafe 78. Európska komisia stanovila v kontexte tohto ukazovateľa dve kľúčové hranice – dolnú hranicu 10,00 % a hornú hranicu 20,00 %. Hodnoty pod dolnou hranicou boli označené za veľmi dobré a hodnoty nad hornou hranicou za horšie. Slovensko sa zaradilo podielom 27,00 % v roku 2021 medzi krajiny, v ktorých podiel zákaziek VO, na ktorých sa zúčastnil len jeden uchádzač, prevyšoval hornú hranicu 20,00 %, čo je z pohľadu metodiky Európskej komisie nežiadúce.

Graf 78 Podiel zadaných zákaziek verejného obstarávania, pri ktorých sa zúčastnil len jeden uchádzač na Slovensku a vo vybraných krajinách EÚ v roku 2021

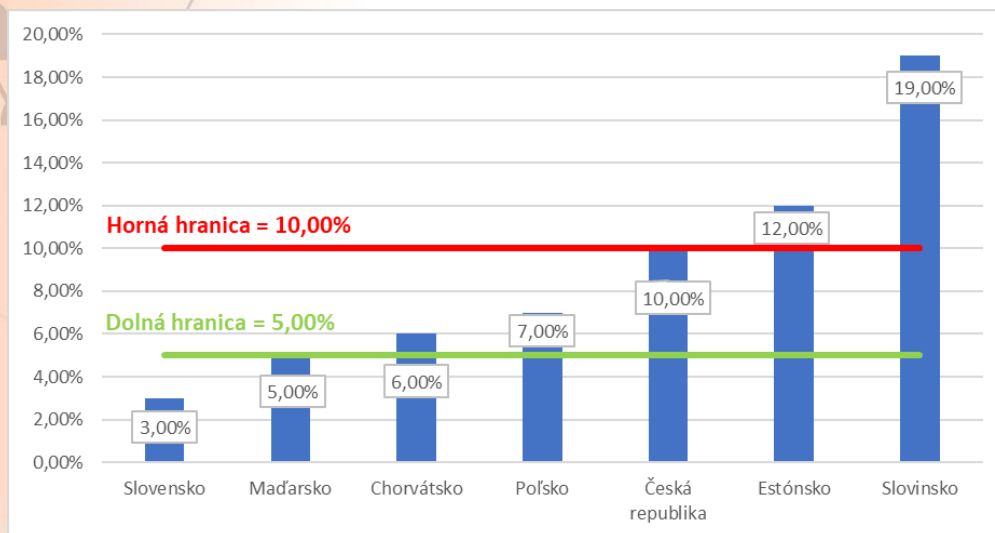
Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Európskej komisie (Access to public procurement), 2023

Druhým ukazovateľom je ukazovateľ „Žiadne výzvy na predkladanie ponúk“, ktorý meral podiel postupov VO, o ktorých sa rokovalo so spoločnosťami bez výzvy na predloženie ponúk¹¹⁷. Európska komisia stanovila opätovne dve hranice: dolnú hranicu na úrovni 5,00 % a hornú hranicu na úrovni 10,00 %.

¹¹⁷ Krajina má v tomto ukazovateli lepší výsledok, keď je hodnota tohto ukazovateľa najnižšia – teda v čo najmenšom počte prípadov došlo k dohode so spoločnosťami bez výzvy na predloženie ponúk.

Slovensko spolu s Maďarskom patrili medzi krajiny, v ktorých bol podiel postupov VO dohodnutých so spoločnosťami bez výzvy na predloženie ponúk pod 5,00 %, čo Európska komisia hodnotila veľmi pozitívne. Poľsko spolu s Chorvátskom a hranične aj s Českou republikou patrili do skupiny krajín, ktorých podiel sa pohyboval v roku 2021 medzi 5,00 % až 10,00 %, čo bolo z pohľadu Európskej komisie ešte prijateľné. Do poslednej skupiny krajín, ktorých podiel presahoval hornú kritickú hranicu 10,00 %, patrilo Estónsko a Slovinsko. Podiel postupov VO dohodnutých so spoločnosťami bez výzvy na predloženie ponúk na Slovensku v priebehu rokov 2017 až 2021 poklesol o 2,00 p. b. z 5,00 % na 3,00 %.

Graf 79 Podiel postupov verejného obstarávania dohodnutých so spoločnosťami bez výzvy na predloženie ponúk na Slovensku a vo vybraných krajinách EÚ v roku 2021

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Európskej komisie (Access to public procurement), 2023

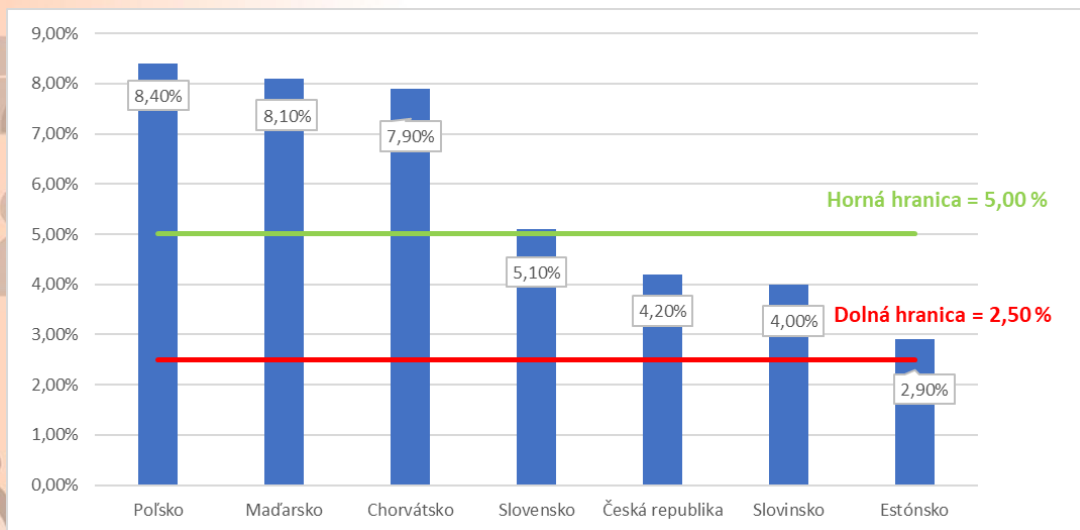
Tretím ukazovateľom je ukazovateľ vyjadrujúci mieru publikovania výziev. Tento ukazovateľ meria hodnotu VO zverejnených v databáze elektronických denných ponúk (z angl. Tenders Electronic Daily - skrátene TED)) ako podiel na HDP danej krajiny. Vyššie skoré je v tomto prípade lepšie, pretože sa môže uchádzať o zákazku viac spoločností, čo môže viesť k lepšiemu pomeru ceny a kvality a zároveň aj k väčšej transparentnosti, keďže má verejnosť viac informácií. Európska komisia preto považuje hodnoty vyššie ako 5,00 % za veľmi dobré a hodnoty pod 2,50 % za horšie.

Podiel verejných obstarávaní, inzerovaných v databáze elektronických denných ponúk na HDP, bol v prípade Slovenska na úrovni 5,10 %, čo je spoločne s Poľskom, Maďarskom

a Chorvátskom nad hornou hranicou, čo môžeme hodnotiť pozitívne. V sledovanom období rokov 2017 až 2020 poklesla hodnota tohto podielu v prípade Slovenska o 2,80 p. b. (z úrovne 7,90 %). Z pohľadu transparentnosti sa tak situácia na Slovensku podľa tohto ukazovateľa v sledovanom období zhoršila najviac zo všetkých krajín.

Graf 80 Hodnota verejných obstarávaní inzerovaných v databáze elektronických denných ponúk ako podiel na HDP na Slovensku a vo vybraných krajinách v roku 2020¹¹⁸

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Európskej komisie (Access to public procurement), 2023

Na záver sme sa ešte pozreli na výsledky globálneho barometra korupcie (z angl. Global Corruption Barometer), ktorý skúma skúsenosti bežných ľudí, ktorí čelia korupcii na celom svete, už od roku 2003. Tento barometer zostavuje rovnako Transparency International (2023). Zamerali sme sa na výsledky Slovenska za rok 2021 (údaje za predchádzajúce roky neboli k dispozícii). Z globálneho barometra korupcie vyplynulo, že podľa 19,00 % respondentov sa korupcia v roku 2021 oproti predchádzajúcemu roku na Slovensku zvýšila. Približne 39,00 % respondentov si myslí, že sa úroveň korupcie znížila, 33,00 % si myslí, že sa nič nezmenilo a zvyšných 9,00 % buď nevedelo alebo odmietlo odpovedať. Približne 11,00 % respondentov z radov používateľov verejných služieb uviedlo, že v priebehu posledného roka dalo úplatok (najčastejšie podľa respondentov dávali úplatok v nemocnici alebo verejnej klinike, vo verejných školách, prípadne na polícii). Podľa respondentov tohto prieskumu patria

¹¹⁸ Pre tento ukazovateľ sú dáta podľa oficiálneho stanoviska Európskej komisie dostupné len za rok 2020 z dôvodu ich oneskorenej dostupnosti. Európska komisia ďalej uvádza, že nakoľko sa mení tento ukazovateľ pomaly, výsledky za rok 2020 môžu byť stále relevantné.

medzi inštitúcie, v ktorých je najviac ľudí zapojených do korupcie, poslanci parlamentu, sudcovia, úradníci v štátnej správe, predsedovia vlády (viac ako 30 % respondentov označilo tieto skupiny), v menšej miere (viac ako 20 % a menej ako 30 % respondentov) označilo policajtov, zástupcov miestnej samosprávy (vrátane starostov), či vedúcich pracovníkov v oblasti obchodu.

Záver

Podiel verejného obstarávania na celkových vládnych výdavkoch na Slovensku poklesol medzi rokmi 2013 až 2022 o 3,66 p. b., čo bolo spôsobené rýchlejším rastom vládnych výdavkov ako výdavkov na VO, či pomalším tempom rastu výdavkov na VO, spojených s pomalším čerpaním zdrojov zo štrukturálnych fondov EÚ. Najvyšší podiel na verejnom obstarávaní na Slovensku mali zdravotníctvo a hospodárske záležitosti, ktoré zahŕňajú infraštruktúru, dopravu, komunikácie, energetiku a výskum a vývoj. Menší podiel mali oblasti všeobecných verejných služieb, vzdelávania či verejného poriadku. Novela zákona o VO z roku 2022, ktorá nadobudla účinnosť v roku 2023, priniesla viacero zmien, ktoré vyústili k úprave napr. pravidiel s charakterom národného goldplatingu či úprave finančných limitov v procese verejného obstarávania, prípadne upravila používanie elektronických prostriedkov pri uplatňovaní revízných systémov. Medzi rokmi 2017 až 2022 vzrástol objem finančných prostriedkov vynaložených na verejné obstarávanie na Slovensku o 78,56 % a počet realizovaných procesov verejného obstarávania o 98,81 %, pričom v oboch prípadoch tvorili majoritu nadlimitné zákazky.

Slovensko si polepšilo v medzinárodnom rebríčku „Index vnímania korupcie“ medzi rokmi 2013 až 2022 o 6 bodov, pričom najväčší progres v tomto smere pozorujeme po roku 2020 v období po parlamentných voľbách. Spomedzi 180 analyzovaných krajín je Slovensko v súčasnosti na 49. mieste, pričom Estónsko je na 13. miesto a Česká republika na 41. mieste. Európska komisia v súvislosti s verejným obstarávaním sleduje tri ukazovatele zamerané na transparentnosť. Slovensko patrí medzi krajiny, v ktorých podiel zadaných zákaziek na celkovom počte v rámci verejného obstarávania tvorí 27,00 %, čo bolo vyhodnotené Európskou komisiou negatívne. Podiel postupov verejného obstarávania, dohodnutých so spoločnosťami bez výzvy na predloženie ponúk, tvoril na Slovensku 3,00 %, čo Európska

komisia pre zmenu vnímala veľmi pozitívne. Hodnota podielu verejných obstarávaní inzerovaných v databáze elektronických ponúk na HDP bola na Slovensku na úrovni 5,10 %, čo Európska komisia vyhodnotila ako relatívne dobre.

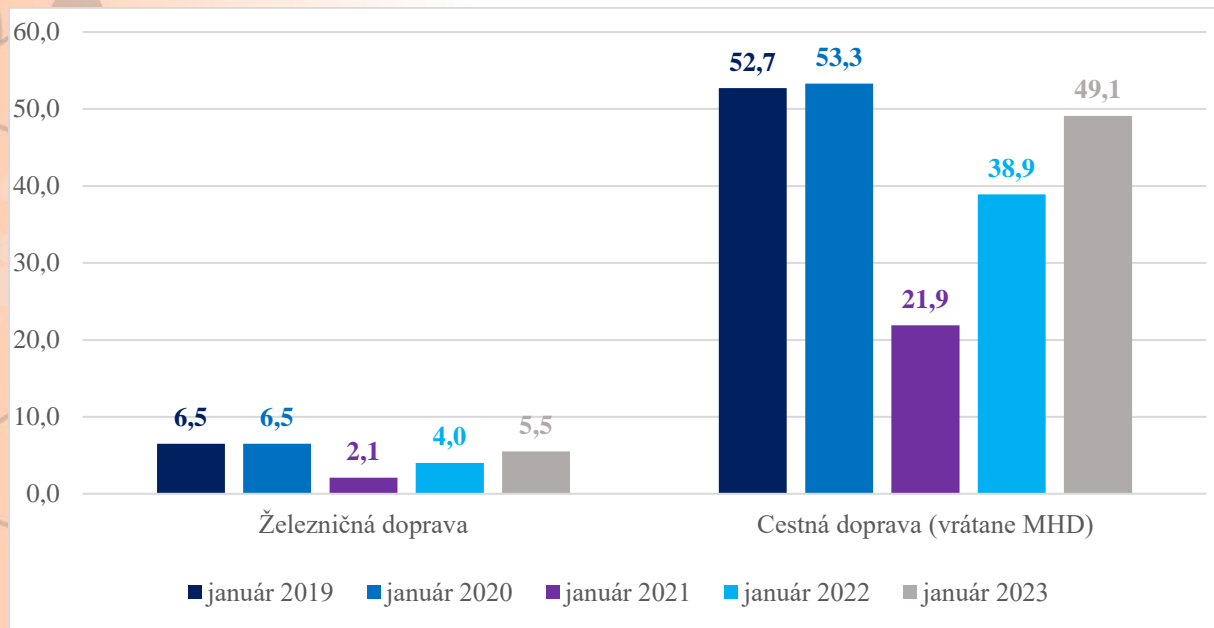
1.14. Základná infraštruktúra potrebná pre podnikanie

Jedným zo základných predpokladov efektívneho podnikateľského prostredia je kvalitná a rozvinutá infraštruktúra, ktorá je dôležitá najmä z hľadiska dynamiky prúdenia osôb, tovarov, služieb, energií a informácií. To má zásadný vplyv na atraktivitu krajiny z pohľadu zahraničných investorov, ktorí porovnávajú potenciálny zisk s nákladmi na prepravu tovarov a zabezpečenie služieb. Nemenší význam má rozvinutosť infraštruktúry pre malých a stredných podnikateľov, cestovný ruch všeobecne a ochranu života a zdravia obyvateľov. V nasledujúcom texte uvádzame stručné zhrnutie s prehľadom stavu budovania infraštruktúry od roku 2014. V záverečných odporúčaniach sú zvlášť vyzdvihnuté oblasti, kde sú potrebné investície a projekty, ktoré by mohli súčasnú situáciu zlepšiť.

Doprava

Rovnako, ako aj v mnohých ďalších odvetviach, aj v oblasti dopravy bol zaznamenaný prudký pokles v preprave osôb železničnou i cestnou dopravou najmä medzi januárom 2020 a januárom 2021 (graf 81), čo bolo spôsobené pandemiou ochorenia Covid-19. V roku 2020 sa mobilita obyvateľov znížila priemerne o 24,2 % a v roku 2021 klesla o viac ako 16 %.

Graf 81 Preprava osôb v doprave (v mil. osôb)

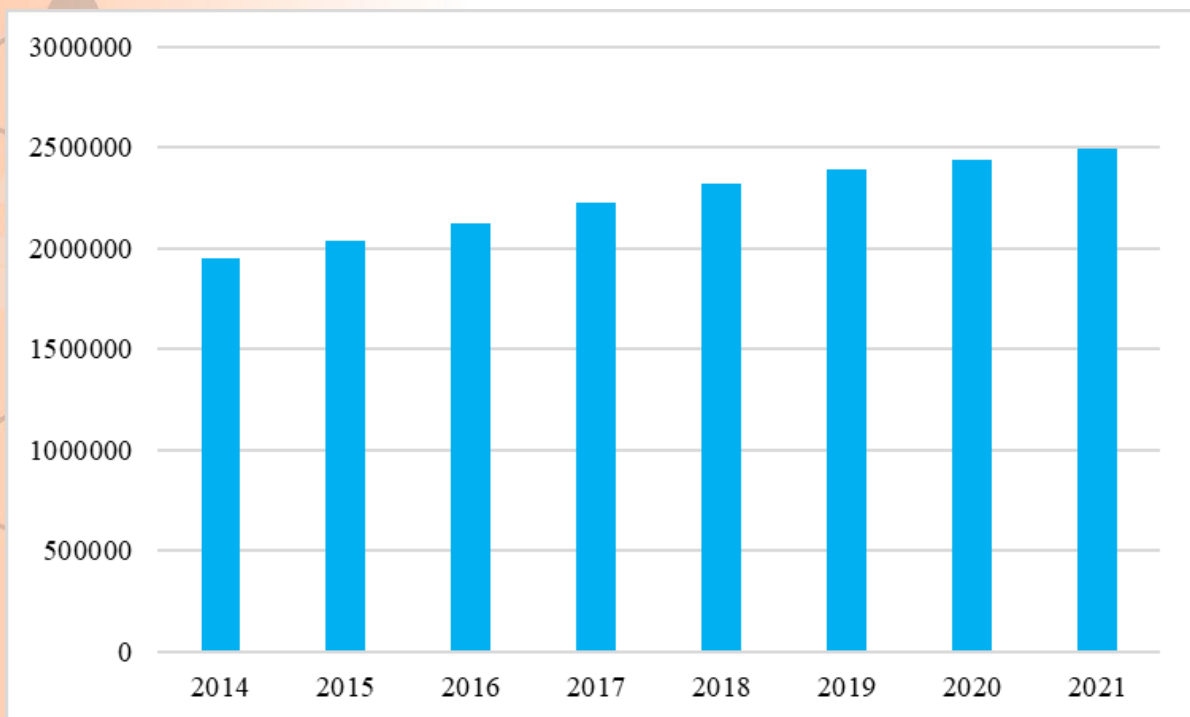
Zdroj: Štatistický úrad SR

Cestná doprava

Hlavným problémom budovania diaľnic a rýchlostných ciest na Slovensku je najmä pomalá príprava celého procesu. Zrýchliť prípravu umožní schválená novela zákona č. 669/2007 Z. z. a č. 162/1995 Z. z., ktorá má ušetriť osemnásť mesiacov prípravných procesov.

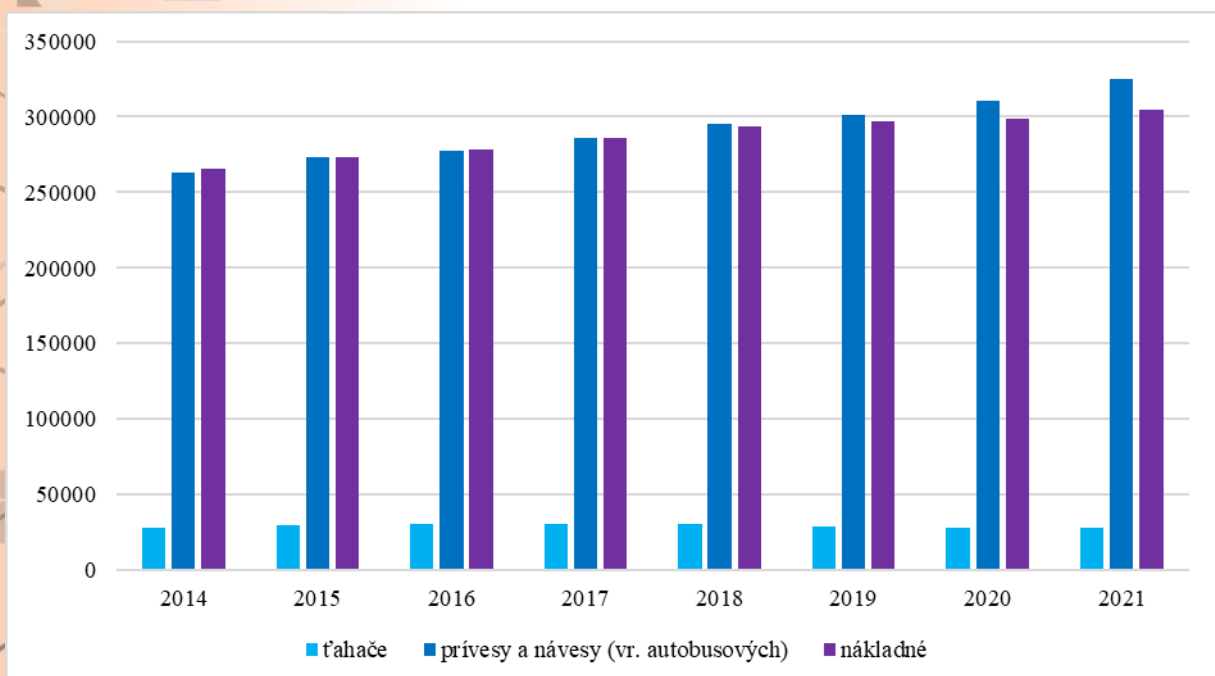
Štatistický úrad SR vo svojej ročenke uvádza ako posledný údaj z roku 2021 celkovú dĺžku ciest a diaľnic spolu 18 152 km. V roku 2014 to bolo 17 949 km (z toho 420 km diaľnic), pričom prírastok za 7 rokov tvorí 203 km. V súčasnosti je vo výstavbe niekoľko úsekov diaľnic a rýchlostných ciest v celkovej dĺžke 65,26 km, ktoré by mali ušetriť vodičom čas a zvýšiť bezpečnosť premávky. V súčasnosti je na Slovensku spoplatnených spolu 766 km ciest. Na Slovensku vlastnil v roku 2021 takmer každý druhý Slovák (45,75 %) osobné auto. Nižšie uvádzame i vývoj počtu osobných a nákladných vozidiel na Slovensku.

Graf 82 Vývoj počtu osobných vozidiel

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Štatistického úradu SR

Graf 83 Vývoj počtu vozidiel nákladnej dopravy

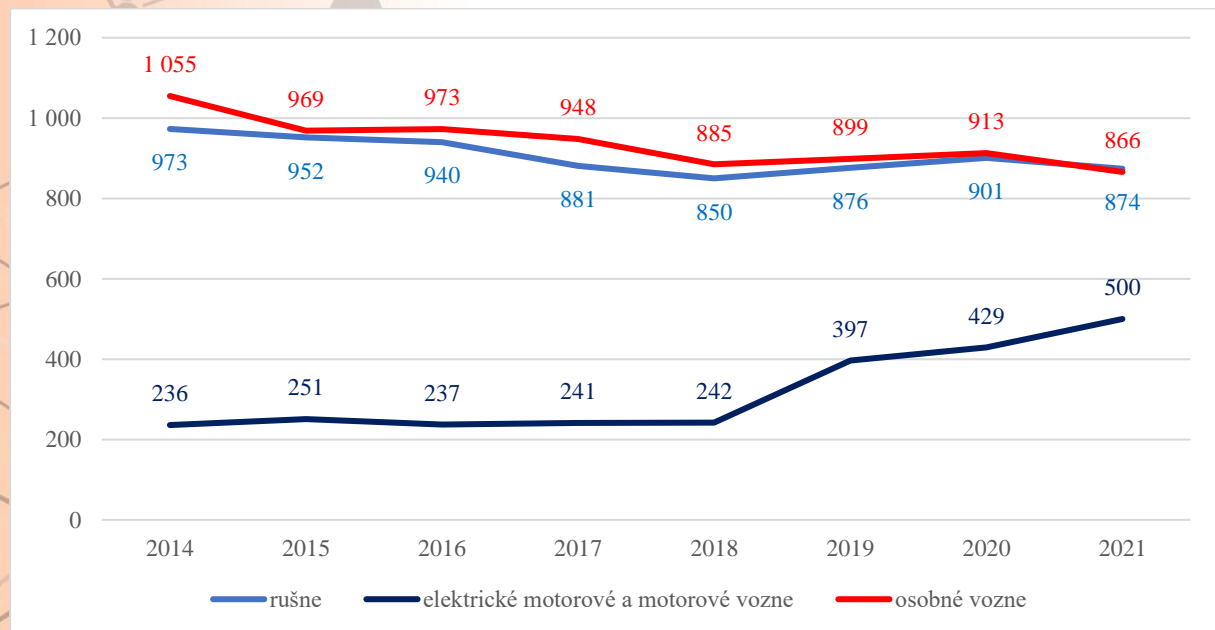
Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Štatistického úradu SR

Železnice

Dĺžka železničných tratí na Slovensku bola v roku 2021 na úrovni 3 626 km, z toho 1015 km dvojkoľajných a 1585 km elektrifikovaných tratí. V roku 2014 Štatistický úrad uvádzal celkovú dĺžku tratí 3627 km, z toho 1017 km dvojkoľajných a 1586 km elektrifikovaných tratí. Z toho vyplýva, že dĺžka železničných tratí sa za 7 rokov výraznejšie nezmenila.

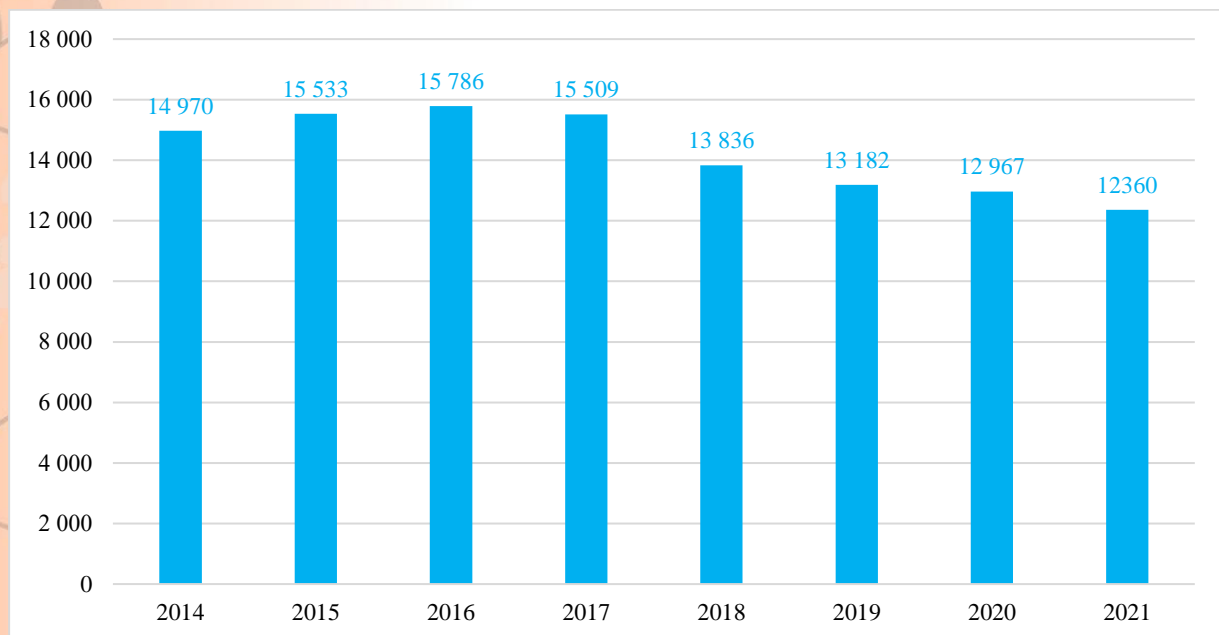
Oproti roku 2014 poklesol počet rušňov o 99 kusov a počet osobných vozňov o 189 kusov. Naopak, počet elektrických motorových a motorových vozňov stúpol viac ako dvojnásobne. Okrem rekonštrukcie starých jednotiek k tomu prispela aj modernizácia vozového parku železničných koľajových vozidiel v rámci operačného programu Integrovaná infraštruktúra. Postupný nákup nových vozidiel aj naďalej pokračuje.

Graf 84 Počet dopravných prostriedkov v železničnej doprave (rušne, vozne)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa, Štatistického úradu SR

Graf 85 Počet dopravných prostriedkov v železničnej doprave (nákladné vozne)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Štatistického úradu SR

Letecká doprava

Z údajov o leteckej doprave Štatistického úradu SR od roku 2014 do roku 2021 vyplýva, že až do prvého pandemického roku 2020 mala preprava osôb na Slovenských letiskách silne stúpajúci trend. Oproti roku 2014, kedy bolo na slovenských letiskách prepravených 1 766 045 osôb, sa tento počet do roku 2019 zvýšil až na 2 992 393, čo predstavuje nárast o 69,44 %. Avšak v roku 2020, kedy na Slovensko dorazila pandémia ochorenia Covid-19, už bolo prepravených len 526 733 osôb, čo znamená pokles až o 82,39 %. Výkyvy v osobnej leteckej doprave nekorešponujú s nákladnou leteckou dopravou. Táto zaznamenala najväčší rozmach v roku 2017, kedy sa lietadlami prepravilo 27 703 ton nákladu a druhé najväčšie množstvo prepraveného nákladu (25 171 ton) sa prepravilo práve v prvom krízovom roku 2020. Aj keď toto množstvo v nasledujúcom roku pokleslo o 20,63 %, stále sa jednalo o väčšie množstvo, ako v roku 2014. Klesajúci trend počas pandemických rokov nemal žiaden vplyv na počet civilných lietadiel, ktorý od roku 2014 kontinuálne stúpa priemerne o 15 ks ročne.

Vodná doprava

Vodná nákladná doprava v roku 2021 zaznamenala podľa údajov Štatistického úradu SR, oproti roku 2014 nárast o 3,65 %. V roku 2021 bolo prepravených 1 905 ton nákladu. Vodná

osobná doprava mala oproti nákladnej aj napriek problémovým pandemickým rokom skôr klesajúci trend. Kým v roku 2014 bolo celkovo prepravených 153 500 osôb, do roku 2021 tento počet permanentne klesal. Minimum za predmetné obdobie dosiahol v pandemickom roku 2020, kedy bolo prepravených len 37 600 osôb. Dĺžka splavných tokov a kanálov sa nezmenila, ale celkový počet plavidiel klesol od roku 2014 do roku 2021 približne o štvrtinu.

Terminály pre kombinovanú dopravu

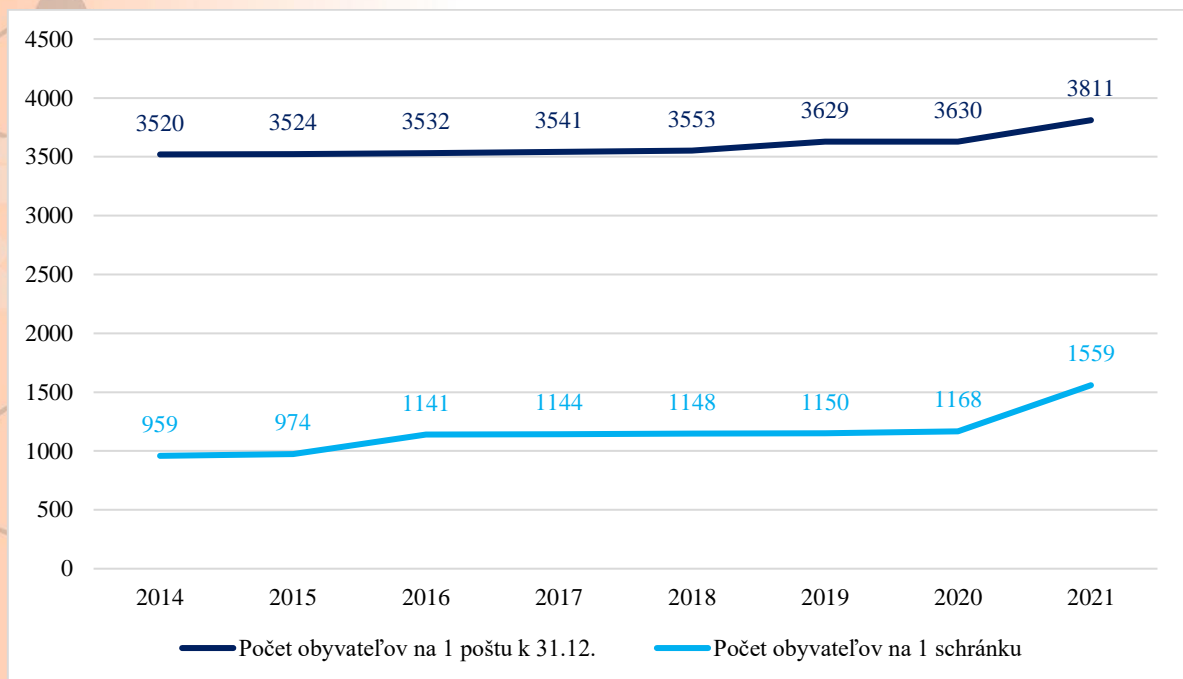
Ministerstvo dopravy v posledných štatistikách za rok 2020 uvádza 8 činných terminálov kombinovanej dopravy. V Slovenskej republike nie sú sledované presnejšie štatistické dáta, ktoré by poskytli ucelený obraz o stave kombinovanej dopravy. Výkony prepráv v kontajneroch sa sledujú len v štatistikách s tretími krajinami, t. j. mimo krajín EÚ. Správa UIRR, vychádzajúca z dát Eurostatu z roku 2020 na základe komparácie rokov 2009 a 2018 uvádza, že hoci výkony železničnej dopravy v EÚ výrazne posilňujú, najväčší nárast zaznamenal objem kombinovanej dopravy. Nielen, že zvyšuje svoj podiel na železničnej nákladnej doprave, ale zaznamenáva prudký nárast v rámci svojich vlastných objemov. Zatiaľ, čo Európa vykazuje rast kombinovanej dopravy 56,5 %, Slovensko ho zaznamenáva až na úrovni 175,5 %. Na základe uvedeného možno konštatovať, že v súčasnom období výkony intermodálnej/kombinovanej dopravy v SR rastú, ale nie výrazne rýchlejšie ako v krajinách EÚ. Bez novších údajov nie je možné zistiť, či tento trend pokračoval aj po roku 2018.

Pošta a telekomunikácie

Z údajov Štatistického úradu SR vyplýva, že počet pôšt od roku 2014 do roku 2021 klesol (graf 86) o 7,40 % na 1 426 pobočiek a v ešte väčšej miere klesol počet poštových schránok (o 38,35 %) na 3 487 ks. Podobný pokles nastal aj v prípade celkového počtu podaných listov 1. a 2. triedy v tuzemsku (o 37,88 %), ktorý bol v roku 2021 len 102 330 ks. Avšak k najväčšiemu poklesu došlo v medzinárodnom poštovom styku. Počet podaných listov 1. a 2. triedy klesol viac ako 4-násobne (graf 87), resp. o 76,92 %. Pokles podaných listových zásielok je možné vysvetliť aj neustále narastajúcou prevahou elektronickej komunikácie, v rámci ktorej je možné čoraz viac úradných úkonov vybaviť bez nutnosti poštového styku.

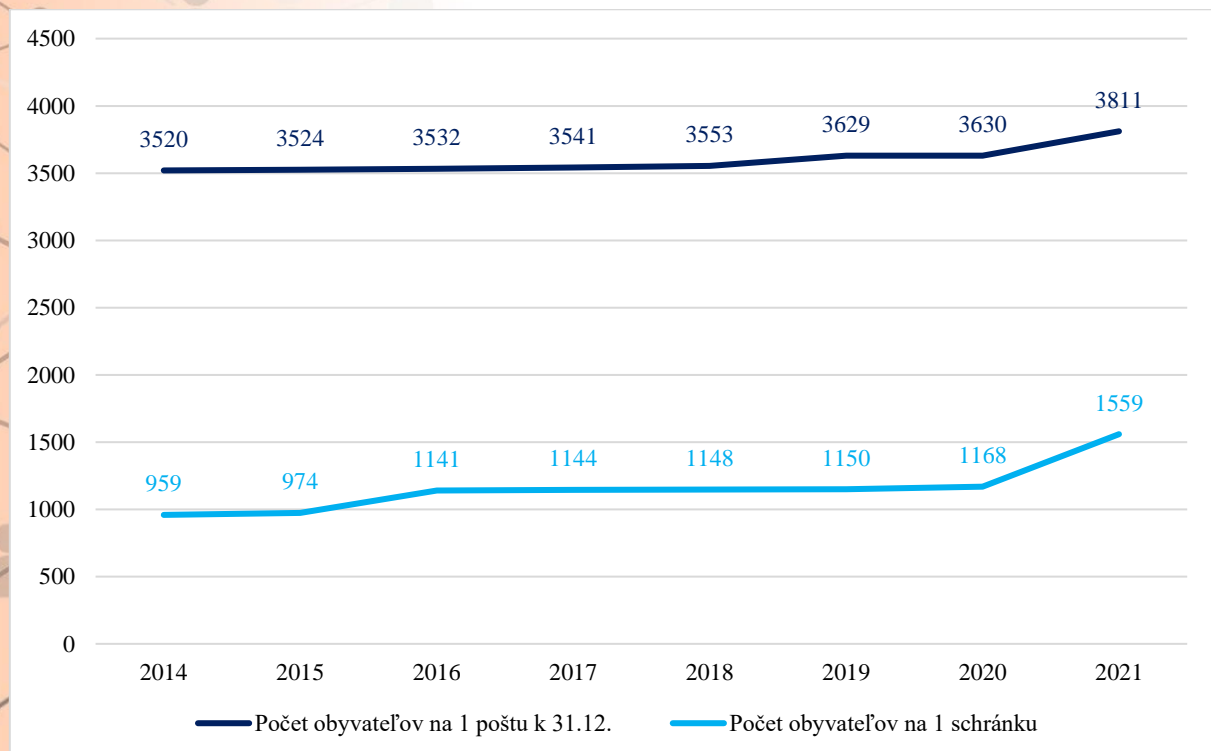

Graf 86 Počet obyvateľov na 1 poštu a 1 schránku

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Štatistického úradu SR

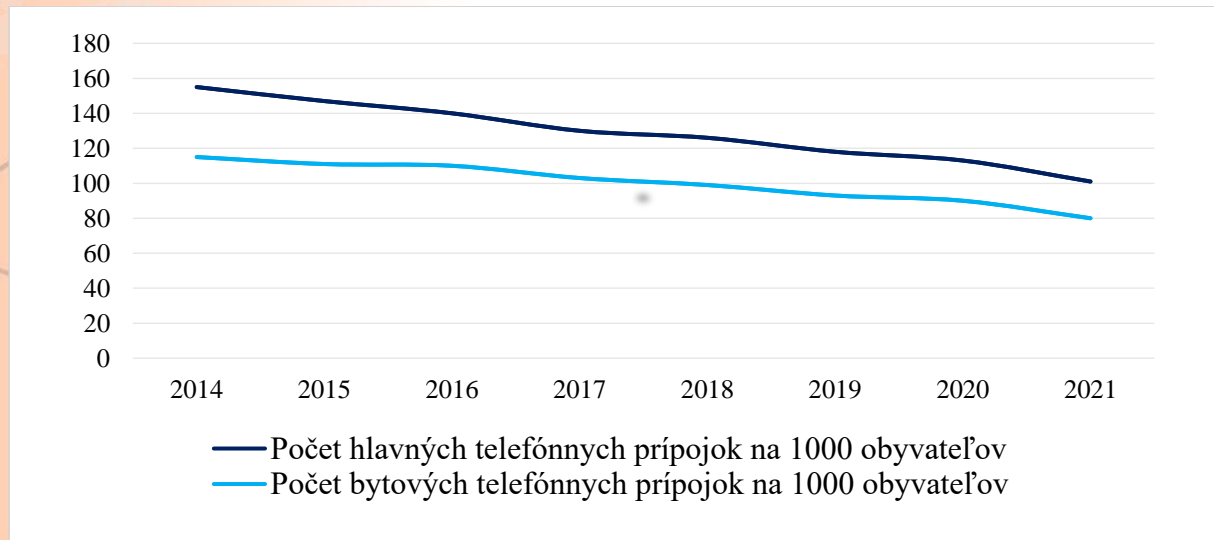
Graf 87 Počet podaných listov na 100 obyvateľov

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Štatistického úradu SR

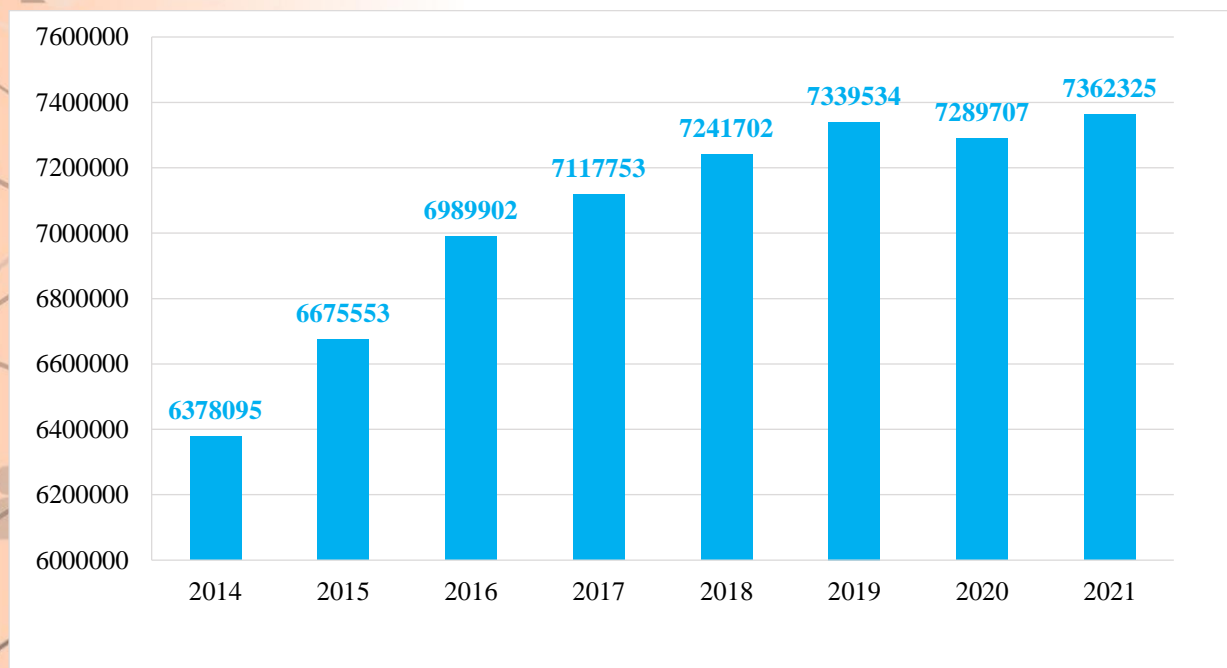
Zo štatistík vyplýva, že na rozdiel od pôšt pokračujú v telekomunikačnom sektore skôr stúpajúce trendy. Výnimku tvoria hlavné a bytové telefónne prípojky, ktorých počet na 1000 obyvateľov klesá spolu v priemere o 13 prípojok ročne (graf 88). Stagnujú niektoré štatistiky ohľadom mobilných sietí.

Graf 88 Počet telefónnych prípojok na 1000 obyvateľov

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Štatistického úradu SR

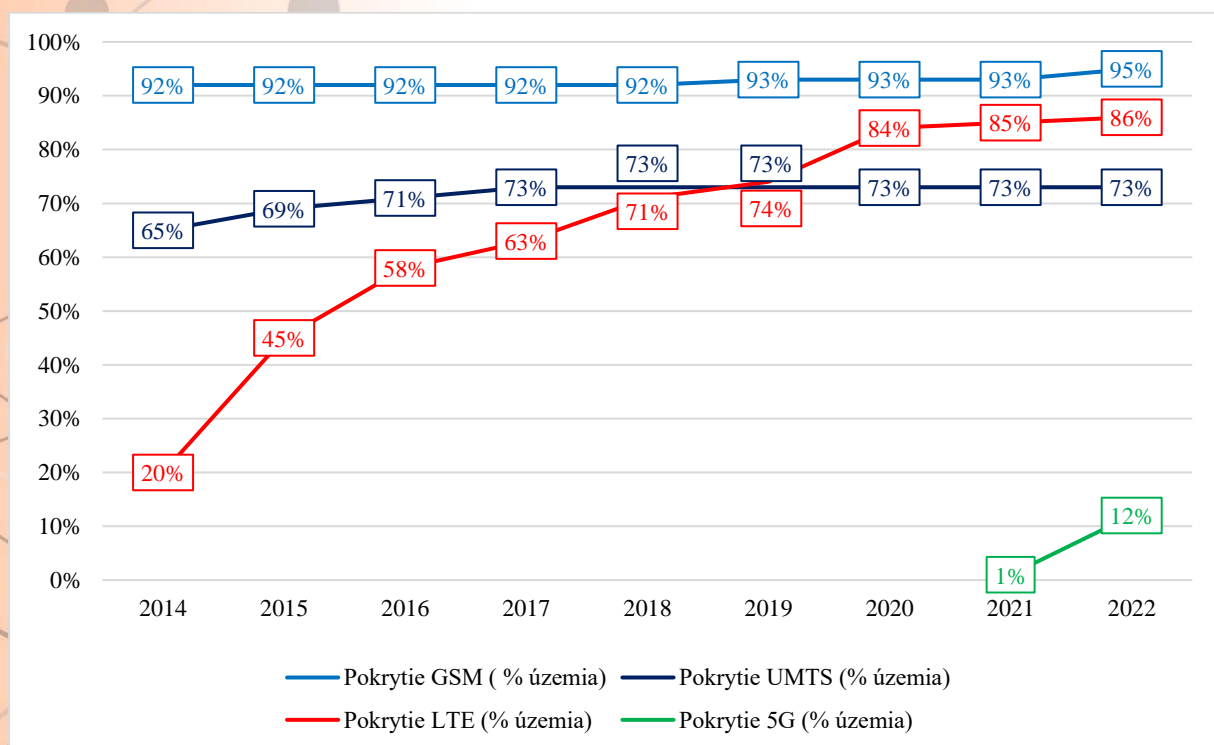
Graf 89 Počet zákazníkov mobilnej siete spolu

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Štatistického úradu SR

Pokrytie územia Slovenska GSM signálom dosiahlo v roku 2022 len o 3 % vyššiu hodnotu, než v roku 2014 (graf 90). Od roku 2017 sa zastavilo aj rozširovanie pokrytia UMTS signálom a stabilizovalo sa na 73 %. Inak je to v prípade pokrytia dátovým signálom. Do roku 2022 dosiahlo pokrytie signálom LTE 86 % a signálom 5G 12%. Stále rastie aj počet zákazníkov mobilných sietí. Od roku 2014 do roku 2021 stúpol o 15,43 % (graf 89). Napriek rozmachu mobilného internetového pripojenia, dátových hovorov a správ stále rastie aj počet správ odoslaných prostredníctvom mobilného signálu. Počet odoslaných sms správ stúpol od roku 2014 do roku 2021 o 15,09 % a v prípade mms správ až o 168,60 %.

Graf 90 Pokrytie územia Slovenska mobilným signálom v %

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa štatistiky Ministerstva dopravy SR

Sietová infraštruktúra

Elektroenergetika

Celková dĺžka elektrického vedenia na Slovensku v roku 2022 bola takmer 3 125 km. Z toho 2 357 km s napätím 400 kV, 688 km s napätím 220 kV a 78 s napätím 110 kV. Vedenie nieslo spolu 7 283 stožiarov. Príslušenstvom vedenia bolo 202 elektrických staníc, 11 830 transformátorov a 1 282 ochrán a automatík, z toho už prevažná väčšina digitálnych (1 216).

179

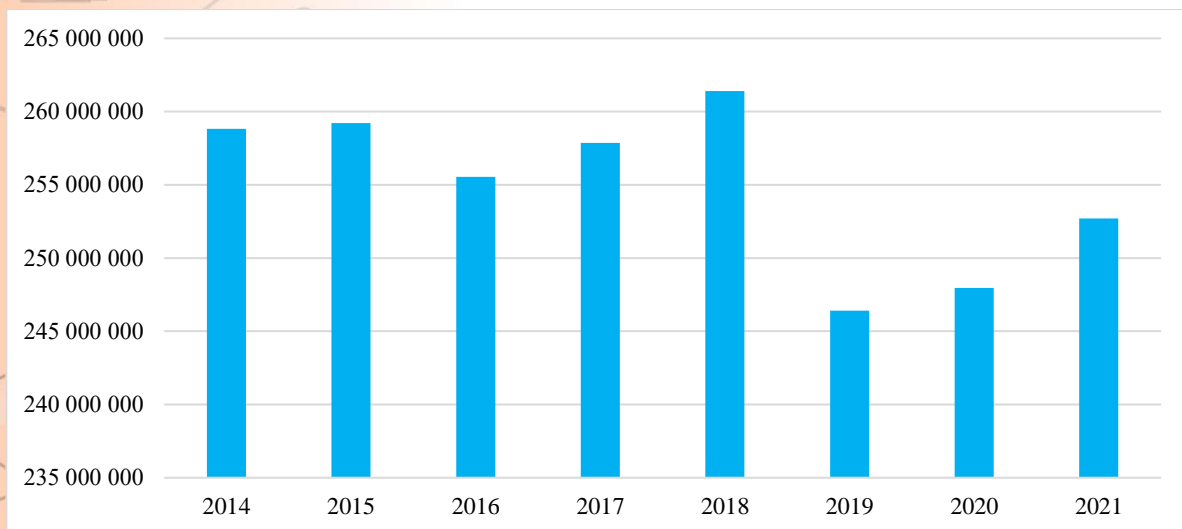
Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Teplárenstvo

Teplu z teplárenských sústav sa v roku 2021 dodávalo pre cca 11 600 koncových odberateľov do viac ako 27 tis. odberných miest. Dodávateľov tepla ubúda, podľa poslednej výročnej správy ÚRSO za rok 2021 ich bolo na Slovensku 343. Za rok 2022 eviduje ÚRSO v teplárskom odvetví 296 regulovaných subjektov. Zo štatistických údajov v rozmedzí rokov 2014 - 2021 vyplýva, že spotreba tepla na Slovensku má klesajúcu tendenciu (graf 93).

Graf 91 Ročná spotreba tepla na Slovensku v GJ

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Štatistického úradu SR

Inak je to v prípade primárnej produkcie tepla, ktorá stúpa ročne priemerne o 91 571 GJ. Tu nastal najväčší pokles v roku 2016, kedy primárna produkcia tepla poklesla o 6,67 %. Pokles spotreby spôsobuje najmä zatepfovanie, hydraulické vyregulovanie, či čiastočná náhrada dodávky tepla zo sústav centralizovaného zásobovania teplom vlastnými alternatívnymi zdrojmi tepla.

Vodárenstvo

Štatistické údaje o vodárenstve sú dostupné do roku 2021. Dĺžka verejných vodovodov sa v sledovanom období od roku 2014 do roku 2021 zvýšila o 6,23 %. Celkovo pribudlo 74 nových vodovodov s dĺžkou 1 835 km. Výroba pitnej vody sa zvýšila o 4,59 % na 296 mil. metrov kubických ročne. Podiel obyvateľov zásobovaných vodou z verejných vodovodov tvorí 4,913 milióna ľudí (približne 90 % obyvateľstva). Spotreba pitnej vody narástla o 5,68 %; v roku 2021

Slovensko spotrebovalo 208 297 m³ z verejných vodovodov. 65,5 % z toho tvorila spotreba domácností.

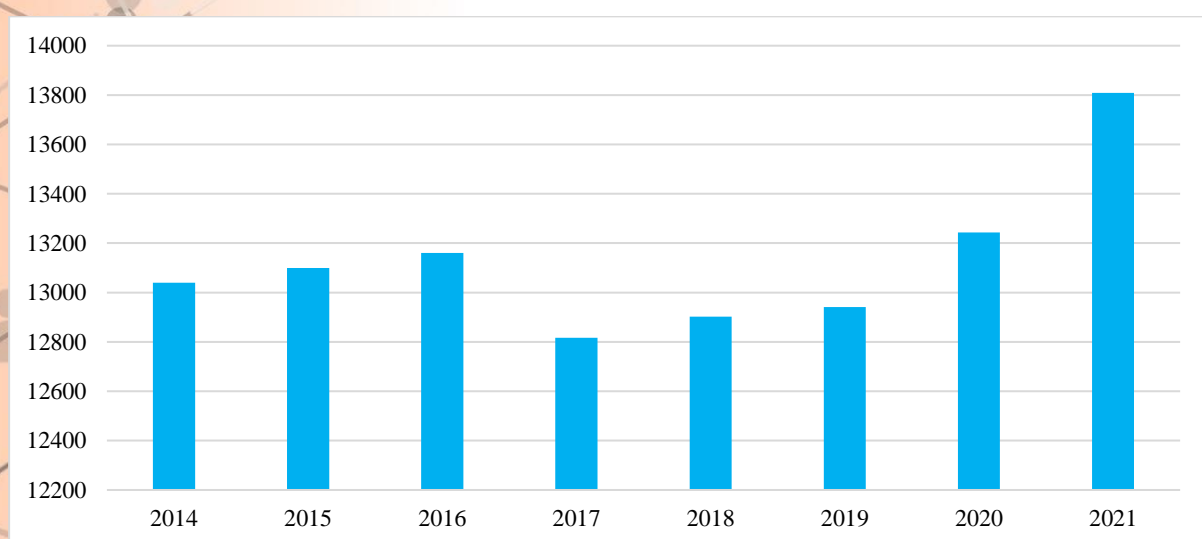
Zo štatistík tiež vyplýva, že Slovensko pokročilo v budovaní kanalizácií. Ich dĺžka sa od roku 2014 do roku 2021 zvýšila o 19,37 % na súčasných 14 998 km. Celková dĺžka kanalizačnej siete je však stále viac ako o polovicu menšia, než dĺžka vodovodov. V roku 2021 bývalo 70,6 % (3,848 milióna) obyvateľov v domoch napojených na kanalizáciu. Pozitívom je, že podiel čistených odpadových vôd sa pomaly približuje sto percentám. V roku 2014 bolo čistených 98,4 % odpadových vôd na Slovensku. V roku 2021 to bolo už 99,33 %. Vzhľadom na to, že mnoho obcí ešte stále čaká na dobudovanie ČOV je predpoklad, že sa toto percento v blízkej dobe opäť navýši.

Zdravotníctvo

Podľa štatistík celkový počet zdravotníckych zariadení v sledovanom období najviac klesol v roku 2017 na 12 618 (graf 94). Od tohto obdobia ich počet začal opäť stúpať, až v roku 2021 dosiahol najvyšší počet 13 809.

Počet pracovných miest v zdravotníckych zariadeniach sa medzi rokmi 2014 a 2020 zvýšil najviac v prípade liečební (16,95 %), lekární (14,30 %) a nemocníc (12,1 %). Najmenej pracovných miest v tomto období pribudlo v ambulanciách (0,45 %), poliklinikách (3,25 %) a kúpeľoch (3,25 %).

Graf 92 Počet zdravotníckych zariadení

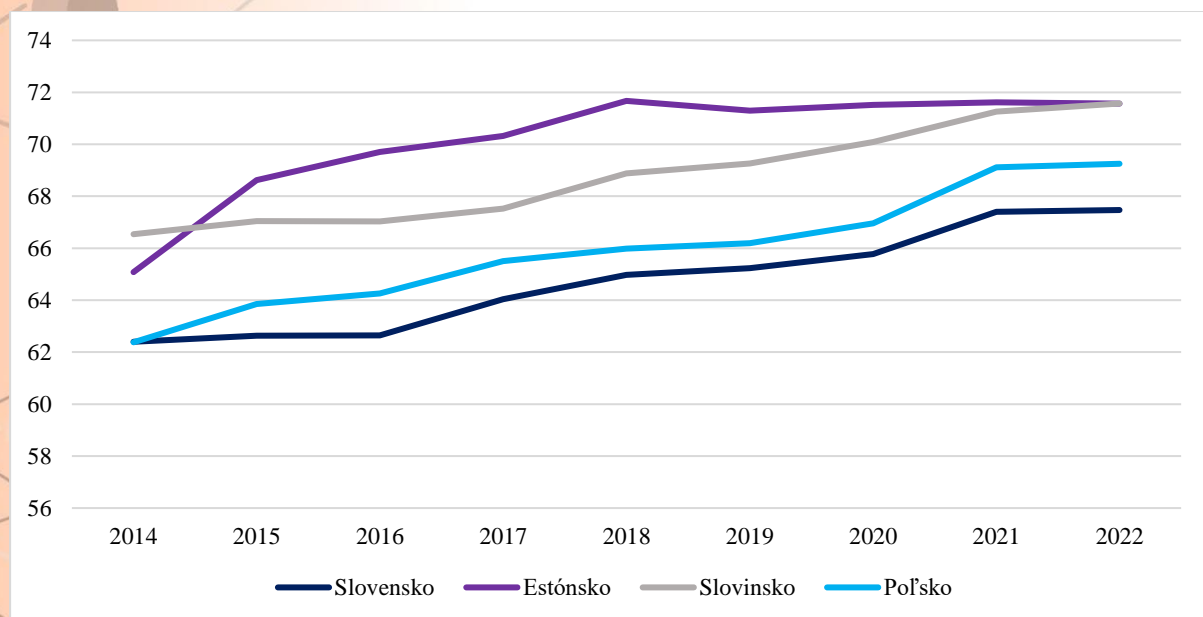

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Štatistického úradu SR

Medzinárodné porovnanie infraštruktúrnej vybavenosti

Podľa Indexu prosperity od londýnskej Legatum Institute Foundation je Slovensko spomedzi všetkých 162 skúmaných krajín za rok 2023 na 45. mieste v kategórii Infraštruktúra a prístup na trh. Oproti roku 2014 to znamená zlepšenie o 8,85 %. Z porovnateľných krajín sa v tejto kategórii v rovnakom roku umiestnilo najvyššie Slovinsko na 29. mieste, Estónsko na 32. mieste a Chorvátsko na 32. mieste.

Graf 93 Porovnanie skóre Slovenska, Estónska a Slovinska v hodnotení infraštruktúry a prístupu na trh

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Legatum Prosperity Index

Z krajín V4 má najvyššie hodnotenie Poľsko, ktoré obsadilo 39. priečku, Česko 40. priečku a vyššie hodnotenie ako Slovensko má aj Maďarsko, ktoré je na 44. priečke. Medzi rokmi 2014 až 2023 zaznamenalo najväčší rast v skóre tohto indexu Poľsko (11,78 %) a Estónsko (10,19 %). Prudký rast týchto dvoch krajín oproti Slovensku nastal najmä od roku 2015 (graf 95).

4. REGULÁCIA PODNIKANIA

Výška a rozsah regulačnej záťaže je jedným z hlavných problémov podnikateľského prostredia. Legislatívne prostredie je nestále, závislé od politických nálad, nie je systematické a zároveň uvaluje na podnikateľský sektor rozsiahle regulácie, ktoré priamo zamedzujú rozvoju podnikateľského sektora. Kapitola je preto zameraná na popis pracovnej legislatívy, problému bezpečnosti práce, regulácií v oblasti energetiky, životného prostredia. Mnohé z týchto regulačných bremien je možné prekonávať práve rozvojom nových technológií, podporou inovatívnosti a priamo súvisia so vzdelanou pracovnou silou. Preto kapitola ukazuje zároveň súvisiace problémy s prípravou kvalifikovanej pracovnej sily (problémy vzdelávacích systémov), podpory vedy a výskumu a digitálnej transformácie.

1.15. Pracovná legislatíva a podpora tvorby pracovných miest

Pracovná legislatíva vplýva na tvorbu pracovných miest na viacerých úrovniach. V prvom rade je to priamy vplyv cenových regulácií, ktoré priamo zvyšujú náklady tvorby a udržiavania pracovných miest. Medzi tieto opatrenia patrí predovšetkým stanovovanie výšky minimálnej mzdy a príplatkov za prácu v noci, cez víkend a sviatky. V druhom rade sú to opatrenia, ktoré nepriamo zvyšujú náklady tvorby a udržiavania pracovných miest, ale zároveň je ich možné finančne vyčíslieť. Ide o opatrenia ako zákonné pracovné voľno, návštevy lekára, odvod do sociálneho fondu či príspevok na stravu a rekreačný poukaz. Vyčíslenie týchto nákladov je možné a dajú sa previesť do celkovej ceny práce zamestnancov na Slovensku. Poslednou kategóriou je pracovná legislatíva, ktorá nepriamo vplýva na tvorbu a udržiavanie pracovných miest, ale nie je ju možné finančne vyčíslieť. Tu ide o pracovnú legislatívu, ktorá reguluje fázy pracovného procesu: prijímanie zamestnancov, samotný pracovný čas, náklady na prepúšťanie.

Každá z týchto kategórií prináša priame a nepriame náklady pre zamestnávateľov, ktorí tvoria pracovné miesta a tým predražujú pracovnú silu. A zároveň ich pravidelné úpravy a zmeny zvyšujú riziko a neistotu podnikateľom, ktorí vstupujú alebo už fungujú na trhu práce, čím sa zhoršuje ich schopnosť dlhodobo plánovať, robiť kalkulácie a podnikateľské

rozhodnutia. Výsledkom týchto javov je nižšia miera investícií podnikateľov do vytvárania pracovných miest a relatívne vyššia miera nezamestnanosti oproti úrovniám, ktoré by existovali v prostredí s nižšími regulačnými nákladmi. To v dlhodobom horizonte vedie k nižšiemu ekonomickému rastu a nižšej životnej úrovni obyvateľov krajiny.

V tejto časti budeme analyzovať špecifiká Slovenskej pracovnej legislatívy v troch spomínaných kategóriách a ukážeme, že existuje výrazný priestor na ich zlepšenie.

Popis súčasnej situácie a definovanie hlavných problémov

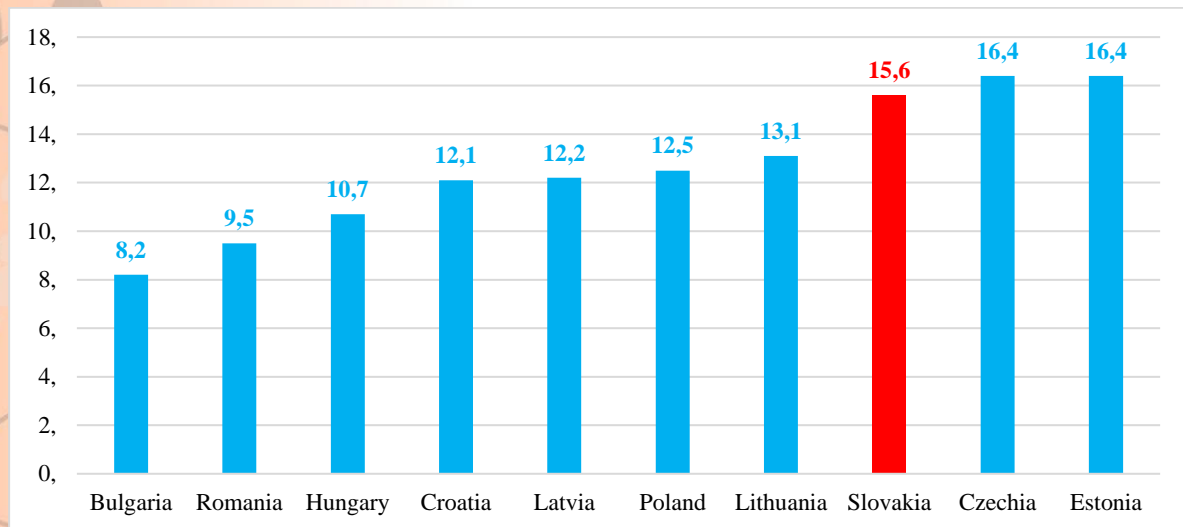
Priame finančné náklady pracovnej legislatívy

Prijímanie pracovnej legislatívy, ktorá priamo cez cenové regulácie zvyšuje náklady tvorby a udržiavania pracovných miest, je verejnosti podávaná ako hra s nulovým súčtom. Teda, že vláda dokáže prostredníctvom zákonov a regulácií zobrať časť zdrojov od zamestnávateľov a prerozdeliť ich medzi zamestnancov, pričom všetky ostatné aspekty na trhu práce ostanú zachované. Ide však o veľmi krátkozraký a povrchný pohľad na dopady tohto typu pracovnej legislatívy.

Na Slovensku dochádzalo poslednú dekádu zo strany politikov k neustálemu tlaku na rast nákladov zamestnávania na trhu práce (známe sú politické heslá „v dobrých časoch sa musíme podeliť“). Cieľom bolo zvyšovať odmeny zamestnancov prostredníctvom pracovnej legislatívy. Tento politický tlak prebiehal paralelne s prirodzeným tlakom na zvyšovanie odmien zamestnancov prostredníctvom poklesu miery nezamestnanosti a rastu ekonomiky. Vyčíslieť, aký podiel na celkovom náraste miezd mal legislatívny tlak štátu a aký rast ekonomiky, je preto náročné. Každopádne v súčasnosti (podľa Eurostatu) dosahujú priemerné hodinové náklady na prácu na Slovensku jedny z najvyšších v rámci krajín východnej a strednej Európy.

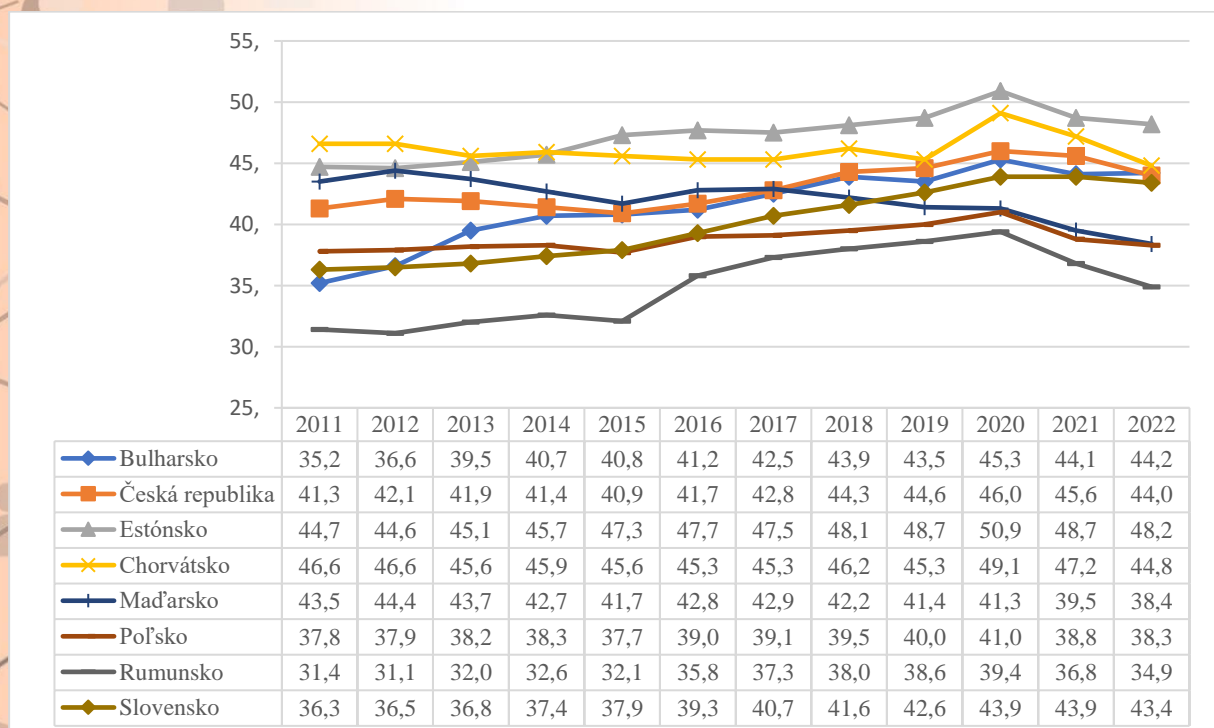
Graf 94 Priemerné hodinové náklady na prácu v roku 2022

Zdroj: Eurostat

Nárast nákladov na prácu pritom prebiehal rýchlejšie než rástla samotná ekonomika. Jasný dôkaz o tom podáva vývoj podielu miezd na HDP. Slovensko zažilo jeden z najrýchlejších nárastov v EÚ. A aj z pohľadu krajín východnej a strednej Európy sa Slovensko dostalo z posledných priečok na priemerné úrovne.

Graf 95 Vývoj podielu miezd na HDP za roky 2011 až 2022

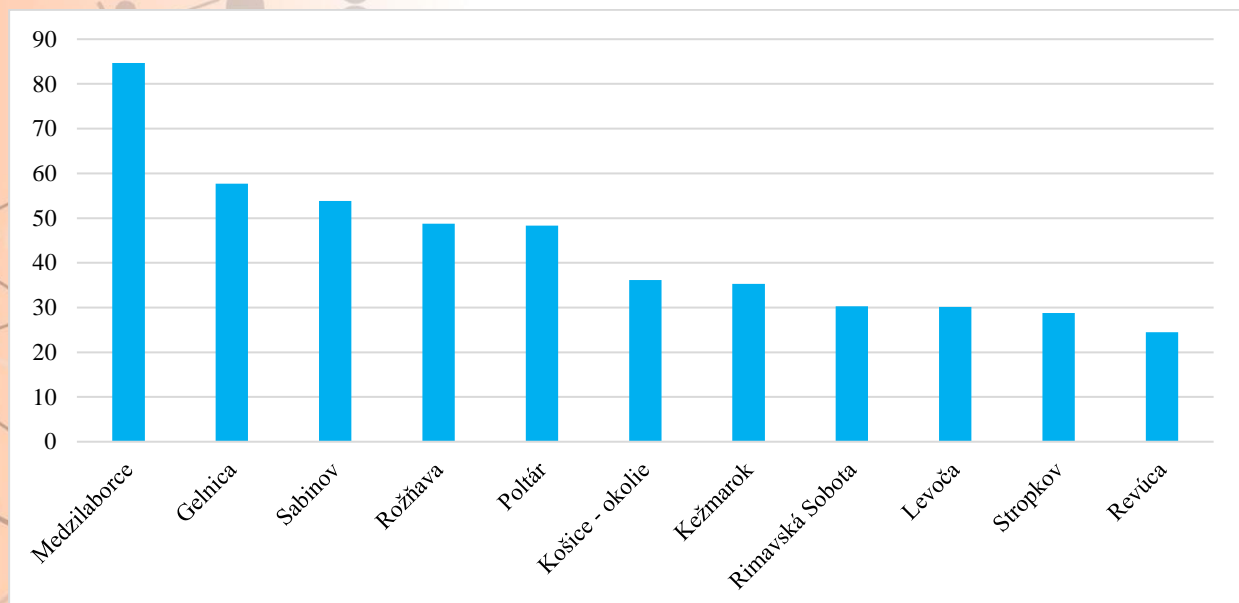
Zdroj: Eurostat

Negatíva vysokej minimálnej mzdy na Slovensku

Slovenský trh práce trpí špecifickou kombináciou problémov, ktoré ekonomická literatúra opakovane identifikuje ako rizikové z pohľadu negatívnych dopadov vysokej minimálnej mzdy.

Na Slovensku sú dlhodobo veľké regionálne rozdiely, v rámci krajín OECD dokonca štvrté najväčšie.¹¹⁹ Slovensko má akoby dva trhy práce: západný a východný. Miera nezamestnanosti v Banskobystrickom, Košickom a Prešovskom kraji sa pohybuje (2022) od 9 do 11 %. V ostatných krajoch je to od 2 do 4 %. Podobná situácia je aj z pohľadu voľných pracovných miest. Na západe Slovenska je ich menej ako uchádzačov o zamestnanie. Na východe a juhu čakajú v rôznych okresoch desiatky nezamestnaných na jedno voľné pracovné miesto.

Graf 96 Počet uchádzačov o zamestnanie na jedno voľné pracovné miesto vo vybraných okresoch

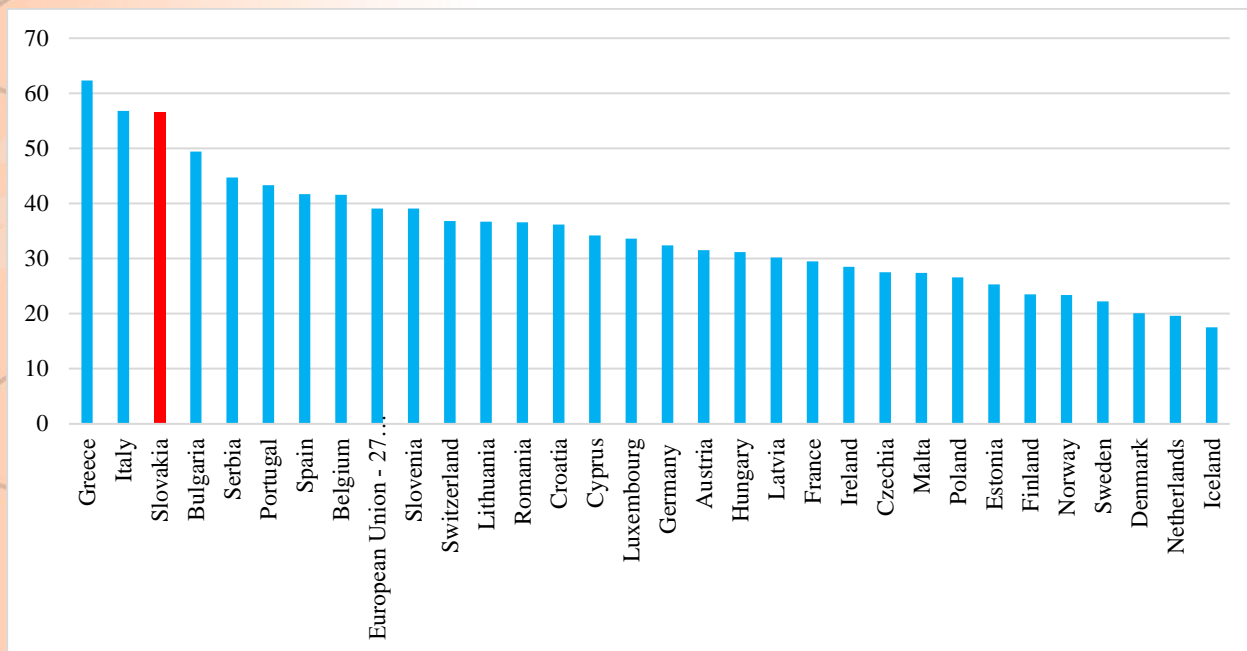

Zdroj: vlastné spracovanie na základe ÚPSVaR

Slovensko patrí v rámci EÚ medzi krajiny s najvyšším podielom dlhodobo nezamestnaných, s najväčšou mierou nezamestnanosti medzi ľuďmi so základným vzdelaním a mierou nezamestnanosti mladých ľudí.

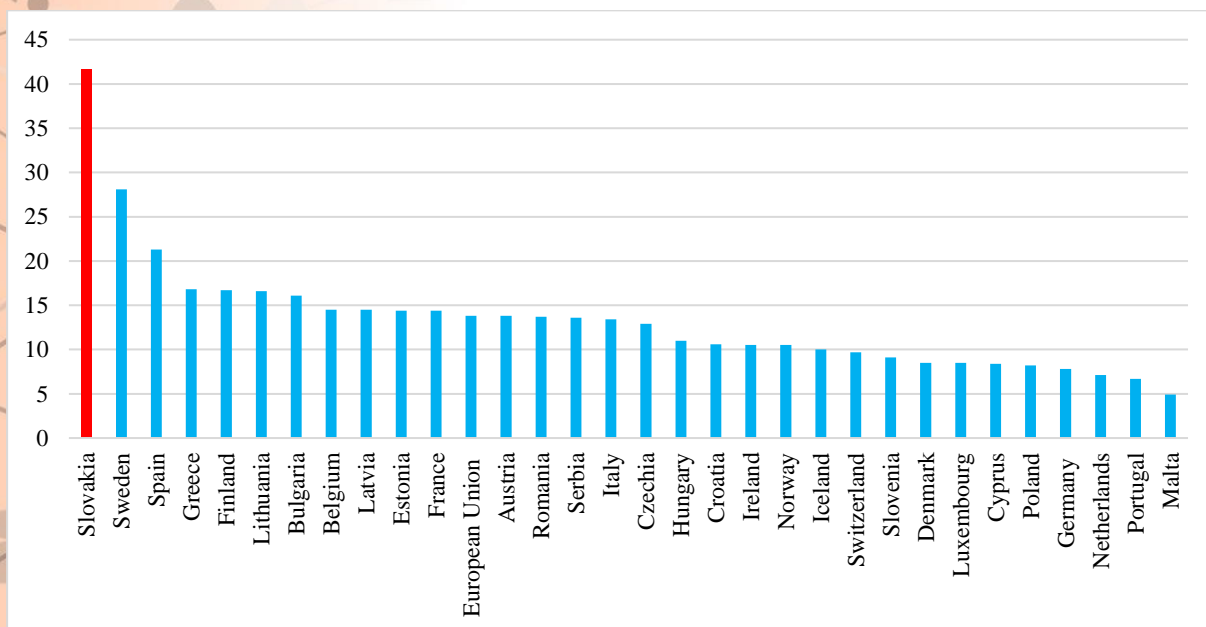
¹¹⁹ 1 https://www.oecd-ilibrary.org/urban-rural-and-regional-development/data/oecd-regional-statistics/regional-well-being-edition-2016_d147c81c-en

Graf 97 Porovnanie podielu dlhodobo nezamestnaných na celkovej nezamestnanosti v krajinách EU

Zdroj: Eurostat

Graf 98 Miera nezamestnanosti ľudí so základným vzdelaním v krajinách EU v roku 2021

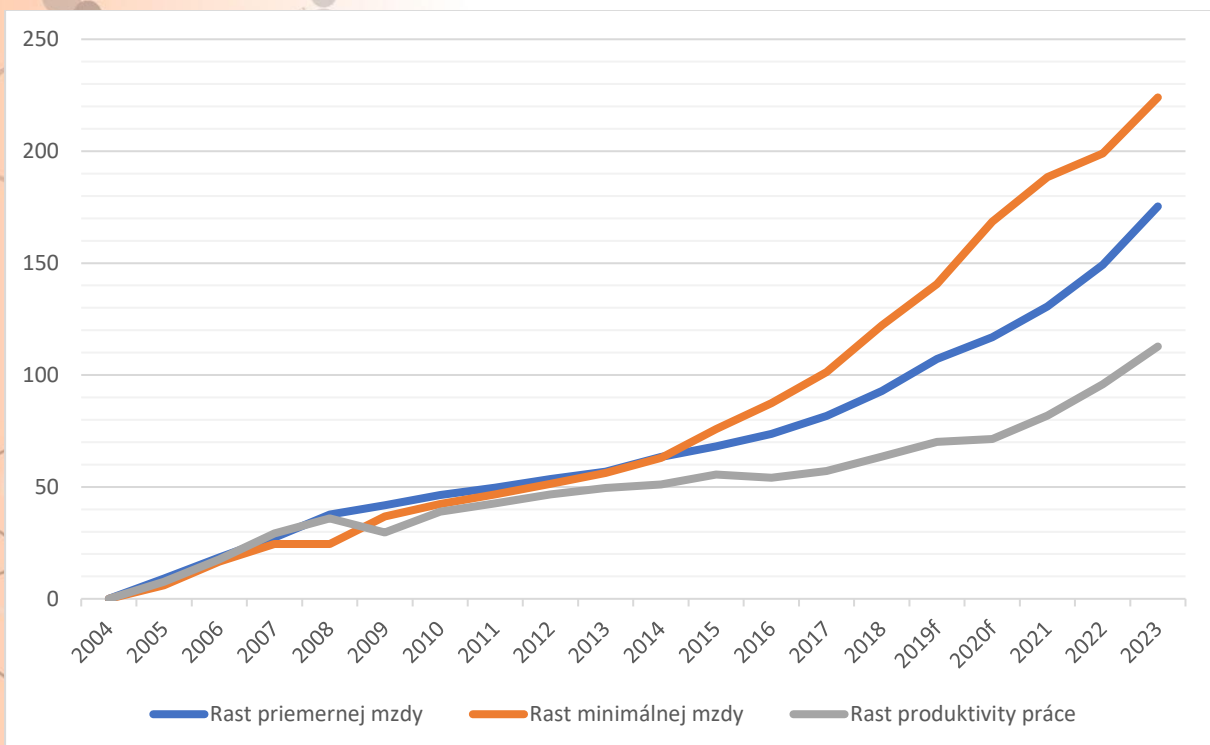

Zdroj: Eurostat

Zároveň za posledných 10 rokov minimálna mzda na Slovensku rýchlo rástla. Konkrétne od roku 2013 do roku 2023 vzrástla o 107 %, zatiaľ čo priemerná mzda vzrástla

o 74 % a produktivita práce len o 42 %. Pričom od roku 2004 do roku 2014 rástla minimálna a priemerná mzda rovnakým tempom. Tento rýchly nárast z poslednej dekády spôsobil, že v ukazovateli podielu minimálnej mzdy na priemernej mzde sa Slovensko dostalo na najvyššie priečky v rámci krajín EÚ aj OECD. V roku 2023 dosahuje tento ukazovateľ 48,4 %, čo je o 7,4 percentuálnych bodov viac ako v roku 2013.

Graf 99 Kumulatívny rast produktivity práce, priemernej mzdy a minimálnej mzdy v SR za roky 2004 až 2023.

Zdroj: vlastné prepočty, MF SR

Negatívne vplyvy kombinácií týchto faktorov potvrdila nedávno aj empirická štúdia na dátach Slovenskej nezamestnanosti, ktorú publikoval Inštitút finančnej politiky.¹²⁰ Tá ukázala negatívny dopad minimálnej mzdy predovšetkým na chudobnejšie regióny a vybrané skupiny obyvateľov - mladších a starších zamestnancov. Autori štúdie odhadujú, že zvýšenie minimálnej mzdy o 5 % znamená, že na trhu práce ubudne necelých 14 tisíc pracovných miest. Medzi rokmi 2010 a 2018 vzrástla minimálna mzda o 56 %. Na základe toho je možné odhadovať, že potenciálne bolo zasiahnutých okolo 150 tisíc pracovných miest. Ak si aj

¹²⁰ <https://www.mfsr.sk/files/archiv/45/Aky-vplyv-ma-zvysovanie-minimalnej-mzdy-na-zamestnanost.pdf>

polovica z prepustených ľudí našla následne do jedného roka prácu (ako upozorňuje štúdia), znamená tento vplyv minimálnej mzdy sociálnu tragédiu pre chudobné regióny Slovenska.

Závery tejto štúdie potvrdzujú konsenzus v ekonomickej literatúre, že minimálna mzda má negatívne dopady na zamestnancov s nízkou produktivitou práce (mladí ľudia, dlhodobo nezamestnaní, ľudia s nízkym vzdelaním a kvalifikáciou).¹²¹

Príplatky sú nástroj politického boja

Podľa súčasnej legislatívy má zamestnanec nárok na príplatky za prácu vo sviatok, cez víkend alebo za nočnú prácu. Ale nebolo tomu tak vždy pri všetkých príplatkoch. Konkrétne príplatky za prácu v sobotu a v nedeľu boli politicky presadené v roku 2018 v rámci hesla „v dobrých časoch sa musíme podeliť“. Ich výška sa naviazala na výšku minimálnej mzdy. V rovnakom roku sa zvýšili aj príplatky za prácu v noci (a zaviedla sa špeciálna kategória nočnej rizikovej práce) o 10-15 percentuálnych bodov minimálnej mzdy. A rovnako sa zdvojnásobil príplatok za prácu cez sviatky z 50 % priemerného zárobku na 100 %. Následne v roku 2019 sa stala časť príplatkov povinná aj pre tzv. dohodárov (príplatky za prácu v sobotu, nedeľu, nočnú prácu a sťažený výkon práce).

K ďalším dôležitejším zmenám došlo v roku 2021, kedy boli príplatky odpojené od rastu minimálnej mzdy a boli zadefinované fixne. To malo vnieť väčšiu stabilitu a skrotenie tlaku na rast minimálnej mzdy zo strany politikov a odborárov. Avšak už o dva roky, v roku 2023, boli poslancovou novelou opozičnej strany SMER-SD znova naviazané na rast minimálnej mzdy.

Naviazanie príplatkov na výšku minimálnej mzdy má dve hlavné nevýhody:

- Prvou je jej nepredvídateľnosť z pohľadu zamestnávateľov. V prípade zadefinovania príplatkov ako podielu základnej mzdy zamestnanca, dokáže zamestnávateľ kalkulovať a plánovať rast miezd svojich zamestnancov. Počíta s tým, že dohodnutý nárast miezd sa premietne proporčne aj do nárastu príplatkov. V prípade príplatkov naviazaných na minimálnu mzdu, je výška príplatkov úplne mimo jeho dosah a z jeho pohľadu ide o nepredvídateľný faktor.

¹²¹ <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/irel.12306>

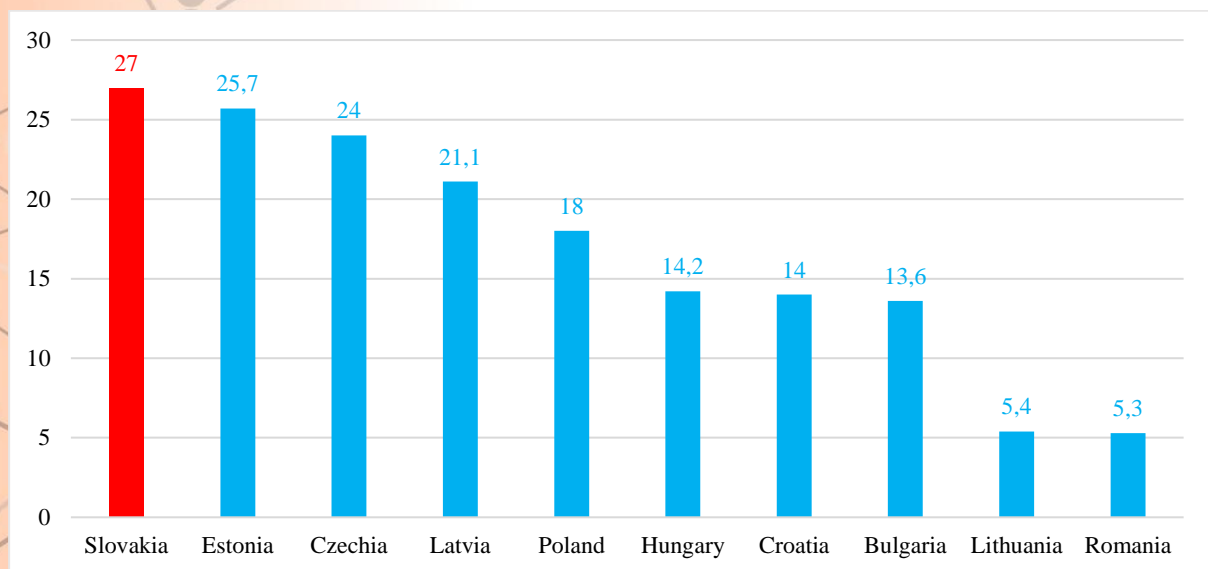
- Druhou nevýhodou je, že existuje tlak odborárov a politikov na rast minimálnej mzdy v prípade jej naviazania na príplatky.

Ak sa pozrieme na príklady krajín z nášho okolia, tak príplatky za nočnú prácu, ktorú sú u nás naviazané na minimálnu mzdu sú v Česku, Maďarsku, Litve aj Rumunsku naviazané na priemerný zárobok zamestnanca. Nie na minimálnu mzdu. Podobne je to aj s príplatkami za prácu cez víkendy.

Nepriame náklady pracovnej legislatívy

Priame finančné náklady nie sú jediné náklady, ktoré sú spojené so zamestnávaním. Náklady zamestnávania zvyšujú aj mnohé nemzdové náklady práce. Ak sa pozrieme na vybrané krajiny v rámci východnej a strednej Európy zistíme, že práve v týchto nákladoch dosahuje Slovensko najvyšší podiel.

Graf 100 Podiel nemzdových nákladov práce (%) vo vybraných krajinách v roku 2022

Zdroj: Eurostat

Preto je dôležité zaznamenať, vyhodnotiť a z pohľadu verejnej politiky riešiť aj tieto nepriame náklady.

Rozsah nepriamych vyčísliteľných nákladov

Mnohé aspekty pracovnej legislatívy majú formu zamestnaneckých benefitov, ktoré sa nezvyknú odzrkadliť priamo vo vyššej mzde zamestnanca, ale je ich možné finančne vyčíslieť. Patria sem napríklad rôzne príplatky na stravu, sociálny fond, či rekreačné poukazy, ale aj

zákonné pracovné voľno, štátne sviatky, návštevy lekára, koncesionárske poplatky zamestnávateľa.

Všetky tieto zamestnanecké benefity sú vyžadované legislatívou štátu a zároveň zvyšujú náklady zamestnávania. Ich vyčíslenie je možné na základe konceptu tzv. nákladov na človeko-mesiac resp. človeko-hodinu, ide o vyčíslenie celkových nákladov na zamestnancom reálne odpracovaný mesiac, resp. hodinu.

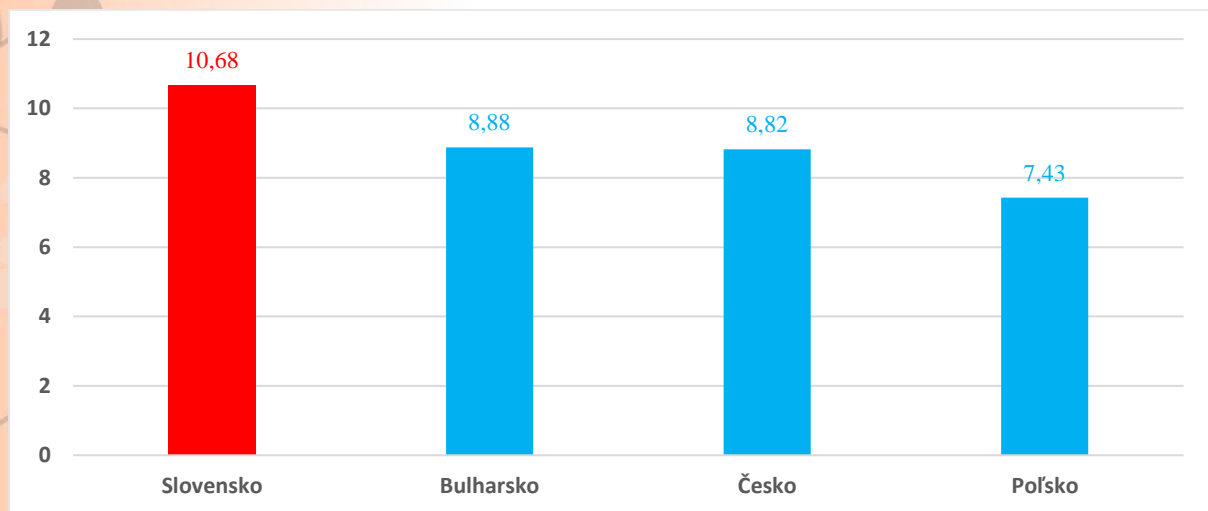
Výšku týchto nepriamych, dodatočných nákladov je možné uviesť na príklade modelového zamestnanca, ktorý zarába hrubú mzdu 1200 eur. Cena práce, ktorá obsahuje všetky odvody a dane platené zamestnancom aj zamestnávateľom, je vo výške 1622 eur. Z toho dane a odvody tvoria 709 eur a čistá mzda 913 eur.

Avšak celkové náklady zamestnávateľa na odpracovaný človekomesiac sú vo výške 2058 eur. Táto suma zahŕňa aj všetky vyššie vymenované nepriame náklady vyžadované legislatívou štátu. V prípade nášho modelového zamestnanca spolu tieto nepriame náklady zvyšujú celkové náklady zamestnávania o 436 eur mesačne.

Porovnanie s inými krajinami je možné zrealizovať na základe projektu kalkulačky „Cena zamestnanca“ inštitútu INESS, do ktorého sú zapojené i ďalšie krajiny (Bulharsko, Česko a Poľsko).

Pri porovnaní sa využíva modelový zamestnanec, ktorého hrubá mzda je 800 eur, pracuje v trojzmennej prevádzke, kde odpracuje 12 hodín nadčasov za mesiac, 48 hodín práce v noci, 24 hodín počas víkendov a 12 hodín počas sviatkov – toto všetko za mesiac. Modelový zamestnanec má zároveň 45 rokov, dve deti, zvýšené riziko na pracovisku (3. alebo 4. stupeň) a zamestnávateľ spolu zamestnáva 500 zamestnancov.

Graf 101 Cena zamestnanca vo vybraných krajinách za odpracovanú osobohodinu

Zdroj: vlastné spracovanie

Z tohto porovnania štyroch krajín má Slovensko najvyššiu cenu zamestnanca za odpracovanú osobohodinu. To znamená, že jedna reálne odpracovaná hodina, ktorú strávil zamestnanec v práci, stojí na Slovensku 10,68 eura, zatiaľ čo v Bulharsku 8,88, Česku mierne nižšie a najmenej v Poľsku 7,43 eura. Tieto rozdiely do určitej miery vysvetľuje rozdielne rozdelenie odvodového zaťaženia medzi „odvody platené zamestnávateľom“ a „odvody platené zamestnancom“. Teda na Slovensku máme veľký rozdiel medzi „nákladmi práce“ a „polo-hrubou mzdou“. Ale okrem toho je to ovplyvnené aj rozdielnou mierou príplatkov, rozdielnym množstvom dní pracovného voľna (dovolenky, sviatky, návštevy lekára, atď.), ktoré ovplyvňujú celkové množstvo odpracovaného času.

Rozsah nepriamych nevyčísliteľných nákladov

Okrem vyššie popísaných nepriamych nákladov existujú aj nepriame náklady, ktoré je náročnejšie explicitne vyčísliť a zahrnúť do celkových nákladov na odpracovaný mesiac. Tieto náklady sú spravidla spojené s reguláciami a obmedzeniami v Zákonníku práce, ktoré sa týkajú troch fáz zamestnaneckých vzťahov: prijímanie zamestnancov, samotný pracovný čas zamestnancov a ich potenciálne prepúšťanie.

Najkomplexnejšie porovnanie nákladov spojených s týmito tromi fázami zamestnaneckých vzťahov naprieč krajinami prináša Index flexibility zamestnávania.¹²²

Konkrétne porovnáva nasledujúce ukazovatele za každú fázu:

- Regulácia prijímania zamestnancov zahŕňa: regulácie zmlúv na dobu určitú pre trvalé úlohy a maximálnu dobu trvania takýchto zmlúv; minimálnej mzdy a jej pomeru k priemernej pridanej hodnote zamestnanca; dĺžky maximálnej skúšobnej doby pre stálych zamestnancov.
- Regulácia pracovného času zahŕňa: zákonné požiadavky na maximálny týždenný počet pracovných dní, práca počas dní odpočinku, nadčasy, obmedzenia nočnej práce, sviatky a počet dní dovolenky, ktoré nie sú dohodnuté na sektorovej úrovni.
- Regulácia prepúšťania zahŕňa: povolené dôvody pre ukončenie pracovnej zmluvy; povinnosť oznamovať tretej strane zámer prepustiť jedného pracovníka alebo skupinu pracovníkov, ako aj potrebu schválenia prepúšťania; povinnosť preradenia alebo rekvalifikácie nadbytočných pracovníkov; pravidlá prednosti v prípadoch prepúšťania a opätovného zamestnania zamestnanca.

Vysoká pružnosť zamestnávania je dôležitá z pohľadu tvorby pracovných miest a výšky miery nezamestnanosti. Krajiny s relatívne pružnejším zákonníkom práce obyčajne čelia nižšej miere nezamestnanosti a pracovníci sa dokážu lepšie presúvať z neproduktívnych sektorov do produktívnych, čo zvyšuje ekonomický rast a blahobyt v spoločnosti. Taktiež sa dokážu ľahšie prispôbiť zmenám v spoločnosti a reagovať na nové príležitosti v podobe nových technológií a inovácií.¹²³

V poslednom publikovanom rebríčku za rok 2020 sa Slovensko umiestnilo na 35. mieste zo 41 krajín OECD.¹²⁴ Pre porovnanie Česká republika bola na 8. mieste, pričom miera nezamestnanosti sa dlhodobo pohybuje okolo 2 % a to v situácii s takmer pol miliónom

¹²² https://iness.sk/sites/default/files/pictures/index_pruznosti_zamestnavania_2018x_1.pdf

¹²³ Európskej komisie (2017)

(Hopenhayn a Rogerson, 1993; Martin a Scarpetta, 2012)

¹²⁴ https://www.iness.sk/sites/default/files/documents/pdf/INT/2020/int_1-2020_index_pruznosti_zamestnavania_2020_grafy.pdf

zamestnaných cudzincov. Celkovo môžeme povedať, že krajiny v prvej desiatke majú výrazne nízku mieru nezamestnanosti.

1.16. BOZP

Podľa Ústavy Slovenskej republiky v článku 36 je v Slovenskej republike deklarované právo zamestnancov na spravodlivé a uspokojujúce pracovné podmienky a zabezpečenie ochrany bezpečnosti a zdravia pri práci. Napĺňanie tohto práva je zabezpečované uplatňovaním systému právnych predpisov a ostatných predpisov národnej a európskej legislatívy a strategickými dokumentmi.

Bezpečnosť a ochrana zdravia pri práci, je podľa Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR (ďalej aj „MPSVR SR“), stav pracovných podmienok eliminujúcich vplyv nebezpečných a škodlivých faktorov pracovného procesu alebo prostredia na zamestnancov.

BOZP je možné vidieť v dvoch rovinách:

- cieľom je zabezpečiť bezpečnosť, zdravie a pracovnú schopnosť zamestnancov
- prispieť k eliminovaniu škôd zamestnávateľa na zariadeniach, výrobkoch, v službách, pri výlukách v pracovnom procese a pri iných finančných stratách.

Všetci zamestnávateľia majú povinnosť zabezpečovať BOZP a pre tento účel prijímať technické, technologické, organizačné, personálne a iné opatrenia vrátane zabezpečovania informácií, vzdelávania a organizácie práce a prostriedkov. Zamestnanci musia dbať o svoju bezpečnosť a zdravie, ako aj o bezpečnosť a zdravie ostatných.

Stručný popis BOZP

Inštitúcie, ktoré sú zodpovedné za uplatňovanie BOZP na Slovensku sú:

- **Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR** je ústredným orgánom štátnej správy pre BOZP a inšpekciu práce. Jeho úlohou je zabezpečiť tvorbu, koordináciu a uskutočňovanie štátnej politiky, tvorbu koncepčných a programových materiálov a pripravovať návrhy právnych predpisov a ich presadzovanie v praxi.

- **Národný inšpektorát práce** (v pôsobnosti MPSVR SR; ďalej aj „NIP“) riadi a kontroluje 8 regionálnych inšpektorátov práce s krajskou pôsobnosťou a realizuje úlohy v oblasti BOZP. Ďalej zabezpečuje tvorbu, zhromažďovanie a publikovanie informácií o BOZP.
- **Inštitút pre výskum práce a rodiny** robí aplikovaný výskum, publikačnú a poradenskú činnosť, konzultuje a vzdeláva v oblasti BOZP.
- **Ministerstvo zdravotníctva SR** (ďalej aj „MZ SR“) je taktiež ústredným orgánom pre BOZP pre záležitosti chemických, karcinogénnych a mutagénnych faktorov, hluku a vibrácií.
- **Úrad verejného zdravotníctva** a regionálne úrady verejného zdravotníctva, ktorí sú v pôsobnosti MZ SR, zabezpečujú výkon BOZP.
- **Ministerstvo vnútra SR** je ústredným orgánom štátnej správy pre ochranu pred požiarmi a pre hasičský záchranný zbor.
- **Ministerstvo hospodárstva SR** je ústredným orgánom štátnej správy pre priemysel vrátane chemickej bezpečnosti a pre BOZP v banskej činnosti, činnosti vykonávanej bankským spôsobom a pre používanie výbušnín.
- **Štatistický úrad SR** vytvára a zverejňuje štatistiku pracovných úrazov a chorôb z povolania.

Okrem slovenských inštitúcií BOZP na Slovensku formujú aj medzinárodné inštitúcie:

- **Medzinárodná organizácia práce** (z angl. International Labour Organization; ďalej aj „ILO“), ktorá vytvára nadnárodné štandardy pre BOZP na základe súhlasu vlád, zamestnávateľov a zamestnancov členských štátov od roku 2019. Dohovory a odporúčania ILO sú pre Slovensko po ratifikácií záväzné.
- **Európska únia** vymedzuje minimálne požiadavky na zaistenie BOZP prostredníctvom právne záväzných aktov EÚ, ktoré sú členské štáty povinné prebrať a implementovať. EÚ prijíma aj strategický dokument v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, ktorý obsahuje úlohy pre Európsku komisiu a členské štáty na ďalšie obdobie. Z pôvodnej okrajovej témy EÚ sa BOZP stalo významnou súčasťou jej cieľov v oblasti pracovnoprávných vzťahov, kde kľúčovú rolu zohráva Smernica Rady

89/391/EHS o zavádzaní opatrení na podporu zlepšenia bezpečnosti a ochrany zdravia pracovníkov pri práci z roku 1989.

- Európska **agentúra pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci** je informačná agentúra EÚ, ktorá zhromažďuje, analyzuje a propaguje informácie o BOZP.

Národná legislatíva súvisiaca s BOZP

Aplikáciu požiadaviek BOZP na Slovensku zabezpečuje celý rad právnych predpisov a ostatných predpisov, vrátane predpisov, ktoré vydávajú zamestnávateľia po dohode so zamestnancami. Podľa Zákonníka práce (č. 311/2011 Z. z.) v § 39 to sú:

- predpisy na ochranu života a na ochranu zdravia,
- hygienické a protiepidemické predpisy,
- technické predpisy a technické normy,
- dopravné predpisy,
- predpisy o požiarnej ochrane,
- predpisy o manipulácii s horľavinami, výbušninami, zbraňami, rádioaktívnymi látkami, jedmi a inými látkami škodlivými zdraviu,
- pravidlá o BOZP vydané zamestnávateľmi po dohode so zástupcami zamestnancov.

V rámci primárnej legislatívy je možné identifikovať 12 zákonov súvisiacich s BOZP, sekundárna legislatíva obsahuje 25 nariadení a 11 vyhlášok, ktoré vydali MPSVR SR, MV SR a MZ SR. V širšom chápaní BOZP sem spadajú aj predpisy o požiarnej ochrane (2 zákony, 16 vyhlášok a 1 nariadenie), čo je spolu 67 právnych predpisov. Analýza *Komplexný audit povinností MSP v oblasti BOZP z roku 2022* identifikovala 644 povinností, požiadaviek či obmedzení pre malých a stredných podnikateľov, z toho najviac v zákone č. 124/2006 Z. z. o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci (ďalej aj „Zákon o BOZP“). (SBA, 2022)

Jedná sa o komplexný zoznam predpisov, ktorý pravdepodobne kvôli rozsahu a presahu témy nie je možné aktuálne nájsť sumárne zverejnený na oficiálnej stránke zodpovedných orgánov. Neúplný zoznam je možné nájsť na webovej stránke Národného inšpektorátu práce v časti BOZP/Legislatíva.

Základným zákonom je **Zákon č. 124/2006 Z. z. o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci**, ktorý ustanovuje všeobecné zásady prevencie a základných podmienok na zaistenie BOZP a na vylúčenie rizík a faktorov podmieňujúcich vznik úrazov, chorôb z povolania a iných poškodení zdravia z práce. Obsahuje zoznam povinností pre zamestnávateľa, práva a povinnosti zamestnancov, postupy pri vydávaní osvedčení bezpečnostného technika (a autorizovaného bezpečnostného technika) a pri zabezpečovaní vzdelávania o BOZP.

Rovnako významným je **Zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce**, ktorý sa venuje BOZP v šiestej časti pod názvom „ochrana práce“, kde stanovuje povinnosti zamestnávateľov, práva a povinnosti zamestnancov a práva na kontrolu odborového orgánu.

Ďalšie významné zákony z pohľadu BOZP sú tiež:

- Zákon č. 125/2006 Z. z. o inšpekcii práce a o zmene a doplnení zákona č. 82/2005 Z. z. o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov;
- Zákon č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov;
- Zákon č. 377/2004 Z. z. o ochrane nefajčiarov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Okrem predpisov primárneho a sekundárneho práva BOZP zahŕňajú aj **technické predpisy a technické normy**. Technické predpisy obsahujú technické požiadavky výrobku alebo iné požiadavky, ktorých dodržiavanie je povinné pri uvedení výrobku na trh, sprístupňovaní výrobku na trhu alebo pri používaní výrobku, alebo ktorý zakazuje alebo obmedzuje výrobu, dovoz, predaj alebo používanie výrobku alebo usadenie sa poskytovateľa služby. Dodržiavanie technických noriem je na rozdiel od technických predpisov dobrovoľné. Úrad pre normalizáciu, metrológiu a skúšobníctvo SR (ďalej aj „ÚNMS“) je národným normalizačným orgánom, ktorý okrem iného sprístupňuje technické normy na Slovensku. Podľa ÚNMS je technická norma dokument, ktorý určuje požiadavky na kvalitu a bezpečnosť, dôležité parametre či vlastnosti materiálu, výrobku, súčasti alebo pracovného postupu. (ÚNMS)

Vnútorne predpisy zamestnávateľa sú súčasťou dokumentov definujúcich požiadavky na BOZP. Podľa § 39 ods. 2 Zákonníka práce sú to pravidlá o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci vydané zamestnávateľmi po dohode so zástupcami zamestnancov (odborový orgán, zamestnanecká rada, zamestnanecký dôverník) a patria medzi základné vnútroorganizačné dokumenty.

Niektoré práce si vyžadujú dodržiavanie aj ďalších špecifických podmienok na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia, ktoré sú upravené osobitnými predpismi. Týka sa to napríklad banskej činnosti a činnosti vykonávanej bankským spôsobom, prevádzky určených zariadení, ochrany pred požiarimi, prepravy nebezpečných vecí cestnou dopravou, používania chemických látok a iných určených výrobkov.

Zásady a povinnosti zamestnávateľa v oblasti BOZP (podľa Zákona o BOZP)

Zamestnávateľ je povinný uplatňovať **všeobecné zásady prevencie**, ako napríklad:

- Vylúčenie nebezpečenstva a z neho vyplývajúceho rizika;
- Posudzovanie rizika, ktoré nemožno vylúčiť;
- Vykonávanie opatrení na odstránenie nebezpečenstiev v mieste ich vzniku;
- Prispôsobovanie práce schopnostiam zamestnanca a technickému pokroku;
- Vydávanie pokynov na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci a ďalšie.

Povinnosti, ktoré má zamestnávateľ, sa delia na:

1. **Všeobecné povinnosti zamestnávateľa** (napr. zlepšovať pracovné podmienky, určovať bezpečné pracovné postupy, viesť a uchovávať predpísanú dokumentáciu, zabezpečiť vykonávanie zdravotného dohľadu, poskytovať zamestnancom prestávky v práci, poskytovať zamestnancom pracovný odev, osobné ochranné pracovné prostriedky a iné);
2. **Oboznamovanie a informovanie zamestnancov** (napr. zamestnávateľ je povinný oboznamovať každého zamestnanca s právnymi predpismi, so zásadami bezpečnej práce, ochrany zdravia pri práci, zásadami bezpečného správania na pracovisku a s bezpečnými postupmi a overovať ich znalosť, s existujúcim nebezpečenstvom a ohrozeniami, so zákazom vstupovať do priestoru, zdržiavať sa v priestore a iné);

3. **Povinnosti pri bezprostrednom a vážnom ohrození života a zdravia** (napr. vopred vykonať opatrenia a zabezpečiť prostriedky potrebné na ochranu života a zdravia zamestnancov a na poskytnutie prvej pomoci, bezodkladne informovať o ohrození a o príslušných ochranných zariadeniach všetkých zamestnancov a iné);
4. **Kontrolná činnosť** (napr. povinnosť sústavne kontrolovať a vyžadovať dodržiavanie predpisov na zaistenie BOZP, najmä kontrolovať stav BOZP, vrátane stavu technických zariadení, či zamestnanec nie je pod vplyvom alkoholu, omamných alebo psychotropných látok a či dodržiava zákaz fajčenia v priestoroch zamestnávateľa, kontrolovať riadne používanie osobných ochranných pracovných prostriedkov a iné);
5. **Spolupráca zamestnávateľov a zamestnancov** (napr. umožniť zástupcom zamestnancov zúčastňovať sa na riešení problematiky BOZP a prerokúvať s nimi otázky, ktoré môžu ovplyvňovať BOZP a iné);
6. **Rekondičný pobyt** v záujme predchádzania vzniku chorôb z povolania pre vybrané povolania.

Pracovná zdravotná služba

Povinnosť zamestnávateľov zabezpečiť pracovnú zdravotnú službu (ďalej aj „PZS“) vo vzťahu ku kategorizácii prác podľa rizikovosti patrí medzi vysoko zaťažujúce pre malé a stredné podniky. Požiadavky na jej plnenie stanovuje zákon č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej aj „zákon o ochrane zdravia“). Posudzovanie faktorov práce je povinné vykonať na každom pracovisku a pre každého zamestnanca (aj pre brigádnikov či dohodárov).

Zamestnávateľ musí zabezpečiť PZS vlastnými zdravotníckymi pracovníkmi (špecifikovanými v zákone o ochrane zdravia) alebo dodávateľsky. Podľa Úradu verejného zdravotníctva SR (ďalej aj „ÚVZSR“) má aktuálne oprávnenie na výkon pracovnej zdravotnej služby dodávateľským spôsobom 78 fyzických osôb-podnikateľov a právnických osôb. (ÚVZSR).

Najväčšia diskusia na tému PZS sa týka kategorizácie prác a povinností zamestnávateľa s tým spojených. Podľa charakteru práce a pracovného prostredia, posúdenia potenciálnych zdravotných rizík zamestnancov, sa práce delia medzi 4 kategórie. Pre prvé dve kategórie,

ktoré sú označené ako nerizikové v posledných rokoch ubudli povinnosti, ako napr. povinnosť predkladať prevádzkový poriadok na schválenie Regionálnemu úradu verejného zdravotníctva či predĺženie intervalu na posúdenie zdravotného rizika z expozície faktorom práce a pracovného prostredia z 18 na 24 mesiacov. Do tretej a štvrtej kategórie sa zaraďujú rizikové práce, pri ktorých existuje zvýšené nebezpečenstvo vzniku choroby z povolania, profesionálnej otravy alebo iného poškodenia zdravia v súvislosti s prácou. Zamestnávateľ musí na takomto pracovisku zabezpečiť posúdenie každoročne a plniť všetky požiadavky na výkon PZS.

Odborníci na BOZP

Národný inšpektorát práce vydáva podľa zákona o BOZP osvedčenia pre bezpečnostného technika (85 v roku 2021), bezpečnostno-technickú službu (31 v roku 2021), pre výchovu a vzdelávanie (154 v roku 2021) a oprávnenia na overovanie plnenia požiadaviek bezpečnosti technických zariadení (v roku 2021 nevydal žiadne oprávnenie). Podnikatelia, zameraní na BOZP, ponúkajú služby bezpečnostného technika, školenia BOZP pre zamestnancov, vypracovanie kompletnej dokumentácie, prešetrenie a zdokumentovanie pracovných úrazov, posúdenie rizika pri práci či pravidelné prehliadky stavu BOZP u objednávateľa. Priamo alebo prostredníctvom partnera zabezpečujú aj protipožiarnu ochranu a pracovnú zdravotnú službu. Celkové počty podnikov v tomto odvetví Štatistický úrad SR neviduje, nakoľko podľa štatistickej klasifikácie spadajú pod širšie celky konzultačných či poradenských činností.

Koľko stojí BOZP malých a stredných podnikateľov?

Vyššie uvedená analýza o BOZP z dielne Slovak Business Agency (ďalej aj „SBA“) sa rovnako snažila o kvantifikáciu celkových nákladov pre MSP. Náklady povinností pre všetky MSP boli kvantifikované vo výške 332,6 mil. eur, z toho administratívne náklady sú 86,3 mil. eur. Autori však dodávajú, že reálne sa nedá vyrátať úplne konečná suma, ktorú MSP musia zaplatiť za splnenie všetkých povinností BOZP z dôvodu vysokého počtu faktorov vplyvujúcich na náklady. (SBA, 2022)

Najväčšie náklady má BOZP pre zamestnávateľov, ktorí musia splniť veľké množstvo požiadaviek na bezpečnosť a ochranu zamestnancov. Niektoré požiadavky sú jednorazové (ako napr. označovanie vyhradených priestorov či vydávanie vnútorných predpisov) a ďalšie vyžadujú pravidelné výdavky (ako napr. zabezpečenie ochranných pracovných prostriedkov

pre zamestnancov). Najvyššie výdavky sú spojené s vedením dokumentácie a záznamov v súvislosti s BOZP a oznamovaním vzniku pracovných úrazov.

Kontrola BOZP v roku 2021

V roku 2021 NIP zistil 33 872 nedostatkov v oblasti BOZP, čo je o 13,7 % viac ako v predchádzajúcom roku. Výrazné nárasty boli zistené v súvislosti s prevádzkou vyhradených technických zariadení (+ 17,2 %), s prevádzkovými budovami a objektmi (+ 14,9 %), v rámci dodržiavania ustanovených pracovných podmienok (+ 48,4 %). V rámci riadenia BOZP bol zaznamenaný pokles o 4,3 % a pri kontrole výkonu organizácie práce, odborných činností a pracovného prostredia bol taktiež zaznamenaný pokles zistených nedostatkov o 26,7 %.

Čo sa týka odvetvovej štruktúry, najviac nedostatkov bolo v priemyselnej výrobe (+ 2,5 %), v odvetví maloobchodu a veľkoobchodu a opráv motorových vozidiel (+ 11,5 %) a v odvetví dopravy a skladovania (+ 38,4 %).

Tabuľka 16 Počet vybraných kontrovaných subjektov NIP v roku 2021 podľa právnej formy subjektu a počtu zamestnancov

Právna forma subjektu	Počet zamestnancov					
	0	1 - 9	10 - 49	50 - 249	250 a viac	Spolu
Fyzické osoby spolu	3058	2358	189	17	0	5622
Verejná obchodná spoločnosť	2	3	11	4	7	27
Spoločnosť s ručením obmedzeným	1808	5123	2036	807	268	10042
Akciová spoločnosť	116	240	162	239	208	965
Družstvo	232	241	130	46	15	664
Štátny podnik	2	3	7	15	13	40
Zahraničná osoba, právnická osoba so sídlom mimo územia SR	1738	756	11	9	3	2517
Spolu	6956	8724	2546	1137	514	

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Správy o stave ochrany práce za rok 2021, NIP

Pracovné úrazy podľa Národného inšpektorátu práce

Prehľad informácií o pracovných úrazoch na Slovensku poskytuje každoročne Národný inšpektorát práce na základe informácií od regionálnych úradov práce, ktorým sú zamestnávateľa povinní nahlasovať takéto prípady. V roku 2021 bolo evidovaných 7855 pracovných úrazov, z toho 33 závažných pracovných úrazov s následkom smrti (SPÚ), 60 pracovných úrazov s ťažkou ujmom na zdraví (ŽUZ) a zvyšok (7762) ostatných registrovaných pracovných úrazov (RPÚ). Zdroje úrazov sú uvedené v tabuľke nižšie.

Tabuľka 17 Počet hlavných skupín zdrojov SPÚ, ŽUZ a RPÚ v rokoch 2020 a 2021

Kód	Hlavná zdrojová skupina	2020			2021		
		SPÚ	ŽUZ	RPÚ	SPÚ	ŽUZ	RPÚ
I.	Dopravné prostriedky	16	9	670	11	10	653
II.	Zdvíhadlá a dopravníky, zdvíhacie a dopravné pomôcky	1	2	200	3	3	244
III.	Stroje – hnacie, pomocné, obrábacie a pracovné	4	14	875	4	13	816
IV.	Pracovné, prípadne cestné dopravné priestory ako zdroje pádov zamestnancov	5	13	2319	8	18	2308
V.	Materiál, bremená, predmety	1	7	2110	5	6	2268
VI.	Náradie, nástroje, ručne ovládané strojčeky a prístroje	0	2	653	0	4	731
VII.	Priemyselné škodliviny, horúce látky a predmety, oheň a výbušniny	0	1	157	0	0	167
VIII.	Kotly, nádoby a vedenia (potrubia) pod tlakom	0	0	11	0	0	10
IX.	Elektrina	0	1	10	0	2	9
X.	Ľudia, zvieratá a prírodné živly	3	3	299	1	3	286
XI.	Iné zdroje	2	1	302	1	1	270
	Spolu	32	53	7606	33	60	7762

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Správy o stave ochrany práce za rok 2021, NIP

Definovanie hlavných problémov v oblasti

Problém 1: Nestálosť právnych predpisov. Zákonník práce bol od roku 2001 novelizovaný už 50-krát, Zákon o BOZP od roku 2006 už 16-krát a zákon č. 125/2006 Z. z. o inšpekcii práce 24-krát. Častá novelizácia predpisov, nielen v oblasti BOZP, ktorej musia podnikatelia sústavne venovať svoj čas, je podľa Správy z kvantitatívneho prieskumu 2020 (Názory MSP na kvalitu podnikateľského prostredia na Slovensku) (SBA 2020) najvýznamnejšou prekážkou podnikania malých a stredných podnikateľov. Vzhľadom na to, že BOZP tvorí veľmi široký komplex predpisov, podnikateľ musí stráviť veľa času oboznamovaním sa s novými legislatívnymi požiadavkami (čo to vlastne znamená, či sa ho týkajú, koľko to bude stáť, aké majú dátumy účinnosti).

Problém 2: Administratívna záťaž. Podľa prieskumu podnikov v kontexte nových a vznikajúcich rizík (ESENER) z roku 2019, ktorý vykonala Európska agentúra pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci vyplynulo, že až 65 % podnikom na Slovensku spôsobuje administratívna záťaž s BOZP mierne alebo najväčšie ťažkosti (nárast od posledného merania v roku 2014 dokonca o 20 %). Jedná sa o nadpriemerné hodnoty oproti EÚ priemeru na úrovni 61 %. (EU-OSHA, 2020)

Problém 3: Zložitosť zákonných procedúr je podľa rovnakého prieskumu ESENER z roku 2019 najväčšou prekážkou práve pre mikropodniky (až 44,5 %). Pre malé a stredné podniky nepredstavuje zložitosť procedúr v porovnaní s mikropodnikmi až takú záťaž (35,5 %).

Problém 4: Školenia a oboznamovanie s BOZP. Oboznamovanie zamestnancov sa vykonáva pri nástupe do zamestnania, pri zmene pracoviska alebo pracovnej činnosti a opakované školenie každých 24 mesiacov, ďalej aktualizácia odborná príprava, opakované školenie každých 12 mesiacov a ďalšie frekvencie školení podľa iných noriem. Problémom pre podnikateľov je náročná administratíva spojená so sledovaním a zabezpečovaním školení pre jednotlivých zamestnancov a uchovávaní dokumentov a nejednotnosť používaných pojmov v predpisoch. Adresnejšie školenia jednotlivých zamestnancov v nerizikových kategóriách by znížili záťaž školeného a zamerali pozornosť na hlavné riziká.

Problém 5: Revízie technických zariadení. Bezpečnosť technických zariadení má svoje podstatné miesto v BOZP. Pre lepšiu efektívnosť revízií by sa malo dbať na odbornosť revíznych technikov a jasné predpisy, ktoré myslia aj na rapidný technologický pokrok technických zariadení.

Problém 6: Goldplating v predpisoch BOZP. V prípade, ak sú požiadavky vyplývajúce z transponovaných vnútroštátnych predpisov prísnejšie ako tie, ktoré vyplývajú z právne záväzných aktov EÚ, hovoríme o prítomnosti „goldplatingu“. Takéto prípady goldplatingu je možné pozorovať aj v predpisoch týkajúcich sa BOZP, konkrétne pri povinnostiach písomne vypracovať a podľa potreby pravidelne vyhodnocovať a aktualizovať koncepciu politiky BOZP, či viesť evidenciu o poskytnutí osobných ochranných pracovných prostriedkov, pravidelne oboznamovať a informovať zamestnancov o BOZP najmenej raz za dva resp. 1 rok, bezplatne zabezpečiť rekondičný pobyt, či písomne dohodnúť spoluprácu zamestnancov viacerých zamestnávateľov plniacich úlohy na spoločnom pracovisku.¹²⁵

Problém 7: Nejednoznačnosť plnenia požiadaviek, ako napríklad v prípade povinnosti sústavne kontrolovať a vyžadovať dodržiavanie právnych predpisov na zaistenie BOZP... (§ 9 zákona o BOZP) nie je jasné, akým spôsobom by mal zamestnávateľ sústavne plniť túto požiadavku. Zmätočným sa môže javiť aj jasne uvedená dobrovoľnosť plnenia technických noriem, ktoré sú niekedy v praxi považované inšpektormi práce za nevyhnutné.

1.17. Vzdelávací systém a potreby trhu práce

Slovenský vzdelávací systém je pod výrazným tlakom plynúcim zo zaostávania v rýchlosti a kvalite reagovania na spoločenské potreby, ako aj ekonomické a technologické trendy. Súvisí to s dlhodobo nerealizovanými reformami, prípadne reformami oklieštenými na parciálne problémy a/alebo reformami, ktoré len veľmi komplikovane hľadajú politickú podporu. Súčasťou premenných, ktoré tlak zintenzívňujú, je platová úroveň pedagógov a nepedagogických zamestnancov vo vzdelávacom systéme naprieč jeho úrovňami. To má

¹²⁵ Prehľad o výskyte goldplatingu v predpisoch BOZP spracovala SBA v roku 2022 v rámci auditu povinností MSP v BOZP. (SBA, 2022)

dopad na kvalitu a motiváciu zamestnancov. K tomu musíme prirátať vysoký investičný dlh ako v oblasti nehnuteľností, tak aj vybavenia škôl a súvisiacich zariadení. Súčasťou problému podfinancovanosti je však rovnako efektívnosť využívania prostriedkov, ktoré do systému prichádzajú. Významnú rolu v pomalom napredovaní zohráva nízka miera otvorenosti vzdelávacieho systému externému prostrediu a vysoká miera nedôvery k reformným iniciatívam. Prítomná je tiež vzájomná nedôvera k utilitárnosti záujmov medzi zainteresovanými stranami: politickými reprezentáciami, záujmovými a stavovskými organizáciami, školami a súkromným sektorom. Vo väzbe na trh práce pokračuje rast nesúladu štruktúry kvalifikácií absolventov stredných a vysokých škôl v porovnaní s potrebami sektorov v národnom hospodárstve. Zásadným parametrom s negatívnym vplyvom na saturáciu potrieb trhu práce je kontinuálny a stále rastúci trend „odlivu mozgov“ zo Slovenska, pričom u študentov ide najmä o vysokoškolákov (približne 20 % ročne) odchádzajúcich za štúdiom do zahraničia.

Aktuálny stav a problémy, ktoré ovplyvňujú konkurencieschopnosť vzdelávacieho systému

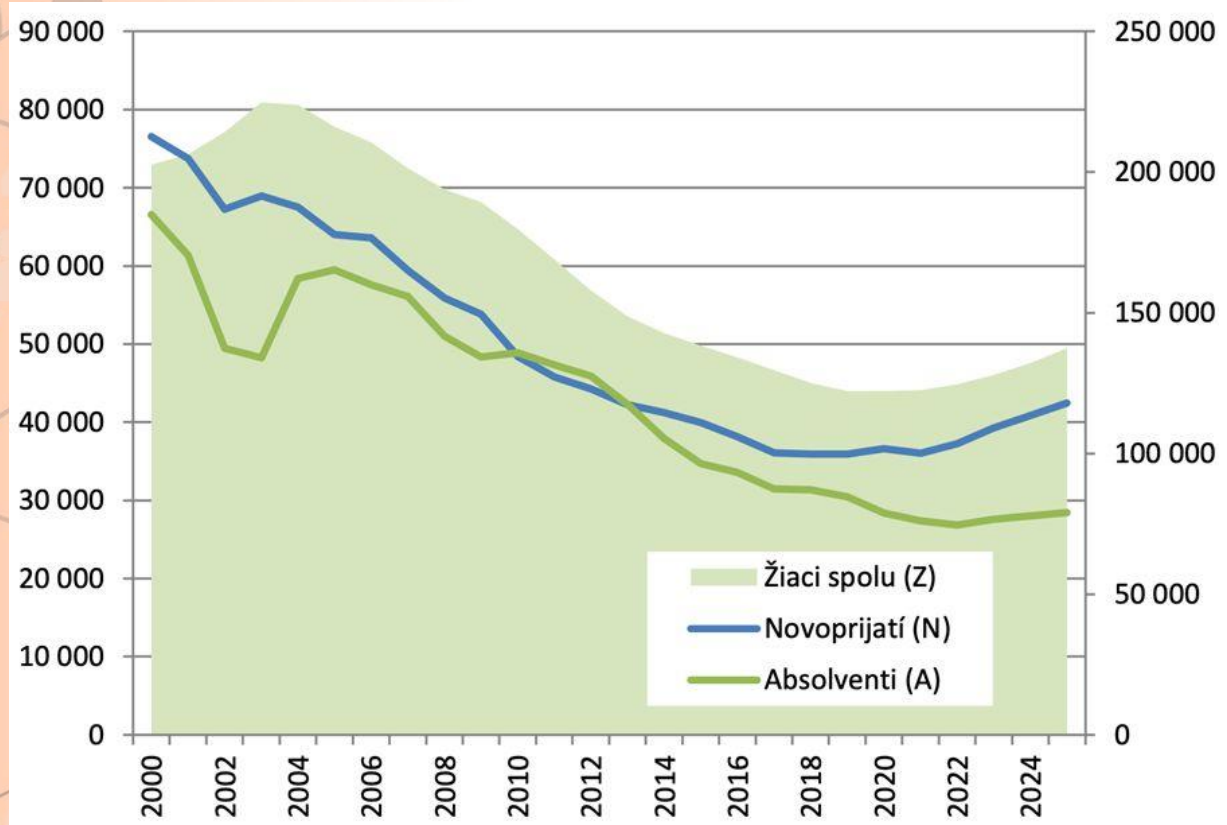
Trh práce je nedostatočne saturovaný počtom primerane vzdelaných absolventov opúšťajúcich vzdelávací systém a kvalifikačná štruktúra absolventov nezodpovedá potrebám a trendom na trhu práce; zamestnávateľia označujú za náročné obsadiť až 51 % pozícií (Trexima, 2019).

Demografický pokles

Celkovo sa počty absolventov prichádzajúcich na trh práce znižujú a to v dôsledku viacerých zásadných vplyvov. Prvým je demografický vývoj, keď oproti začiatku milénia s 1,5 miliónmi obyvateľov do 19 rokov sa očakáva pokles na 1 milión v tejto kategórii do roku 2035.

Medzi rokmi 2008 a 2020 poklesol počet absolventov stredných škôl o 36,9 %. Súčasne väčší pokles zaznamenali oproti gymnáziám odborné školy. Celkový počet novoprijatých na SOŠ sa znížil od roku 2008 do roku 2018 o viac ako 50%, poklesol na 36 600. Odvtedy rastie a počet nastupujúcich študentov na SOŠ v roku 2022 bol vyše 42 000. V roku 2000 bol podiel gymnazistov ku žiakom SOŠ v pomere 28,2 % ku 71,8 %. V roku 2020 to už bolo 36,4 % ku 63,6 %.

Graf 102 Vývoj počtu žiakov SOŠ

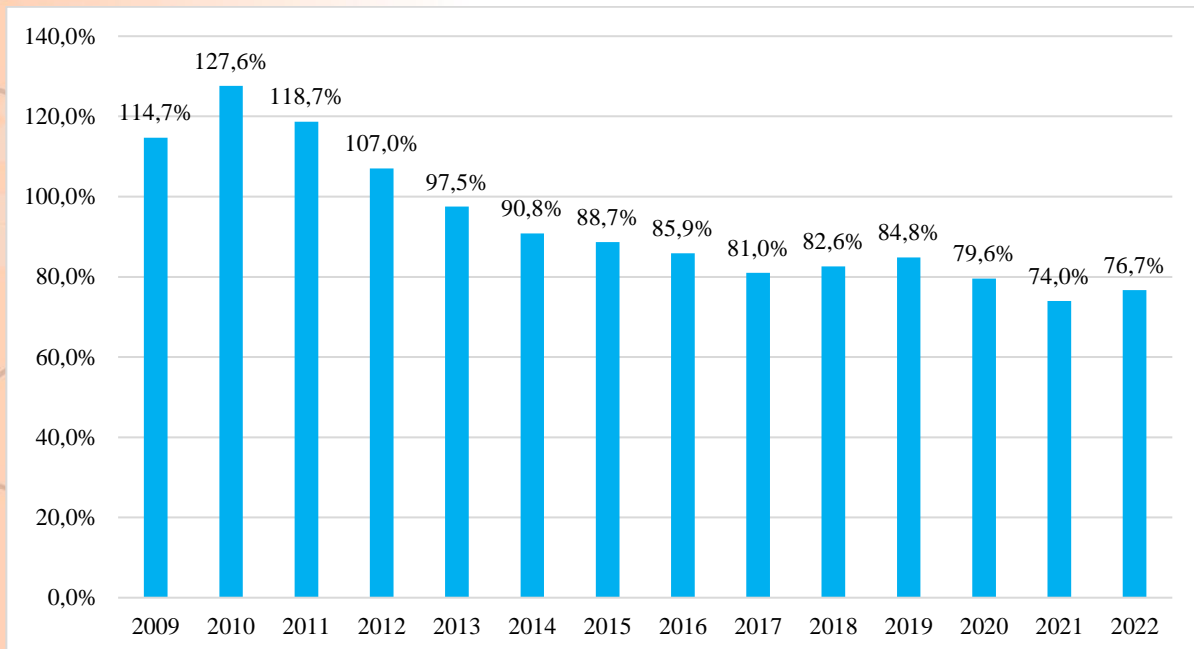

Zdroj: CVTI

Medzi rokmi 2009 a 2020 poklesol tiež počet vysokoškolákov na slovenských verejných vysokých školách z 206 tisíc na 118 tisíc. V roku 2022 to už bolo len 101 tisíc.

Napĺňanie plánovaných počtov prijatých študentov na vysoké školy sa rovnako dlhodobo znižuje. Od roku 2013 sa plánovaná kapacita nenapĺňa a v roku 2022 klesla naplnenosť kapacít už na 76,7%.

Graf 103 Podiel prihlásených záujemcov o VŠ vzdelávanie na počte naplánovanej kapacity verejných VŠ

Zdroj: CVTI

Tieto trendy prehľbujú nedostatok pracovnej sily v jej celkovej kvantite a redukuje sa početnosť absolventov s odborným vzdelaním. To je pre druhú najpriemyselnejšie zameranú ekonomiku v Európe zásadný problém. Na Slovensku totižto pracuje v priemysle tretina pracovnej sily, zatiaľ čo v priemere EÚ je to pätina.

Súčasne súvisí redukovaná kvantita absolventov vstupujúcich na trh práce s ďalšími faktormi: s pokračovaním veľkej časti maturantov v štúdiu na vysokej škole a s odchodmi za štúdiom a kariérou do zahraničia.

Trendy vyplývajúce z počtu mladých ľudí vzhľadom na demografický vývoj a na percentá absolventov škôl (zohľadňujúc tiež odchody do zahraničia) indikujú pre nasledujúcich 10 rokov postupný nárast počtu absolventov druhého stupňa vysokoškolského štúdia z približne 13 700 na približne 16 300 ročne. U stredoškolákov nás čaká v rovnakom období kratšie obdobie nárastu - z približne 47 700 (33 000 SOŠ a 14 700 gymnazistov) na približne 53 500 absolventov (37 000 SOŠ a 16 500 gymnazistov) v roku 2027. Bude nasledované obdobím postupného poklesu až na 48 700 absolventov (33 700 SOŠ a 15 000 gymnazistov) v roku 2033. Tieto výpočty sa opierajú o záujem študovať a mieru úspešnosti absolvovania štúdia

v posledných piatich rokoch. Skutočný stav sa samozrejme môže meniť aj v tomto strednodobom horizonte inovatívnymi politikami v školskom manažmente, migráciou, vývojom dopytu na pracovnom trhu a podobne.

Vysokoškoláci deformujú trh práce

Ďalším problémom je masifikácia vysokého školstva. Na vysoké školy dlhodobo pokračuje viac ako 50 % z populačného ročníka. To determinuje zmeny v kvalifikačnej štruktúre absolventov. V roku 2009 dosiahlo vysokoškolské vzdelanie 20,6 % mladých ľudí (v kohorte 25 - 34 rokov), pričom v roku 2020 to už bolo 39,2 %. K tomuto trendu prispievajú aj absolventi stredných odborných škôl, keďže narastá podiel absolventov SOŠ pokračujúcich na vysokej škole. Zatiaľ čo v roku 2006 pokračovalo 25 % absolventov SOŠ, v roku 2020 to bolo už 31,9 %. Celkovo zo všetkých absolventov stredných škôl skončí do pol roka na trhu práce len približne 20 – 25 %. Aktuálne sa nedarí obsadiť desaťtisíce voľných pozícií určených pre stredoškolsky kvalifikovanú pracovnú silu.

Masifikáciu vysokoškolského štúdia, bežnú aj v iných krajinách, sprevádza na našich vysokých školách neúmerná dĺžka štúdia vysokoškolákov. Na trh práce prichádzajú absolventi v drvivej väčšine až po ukončení druhého stupňa univerzitného vzdelávania s titulom magister alebo inžinier. Teda spravidla nie po troch, ale až po piatich rokoch štúdia. V porovnaní s priemerom OECD, kde druhý stupeň absolvuje 15 % z vekovej skupiny 25 - 34 rokov (v EÚ 19%), je to u nás až 31 %. To predstavuje celosvetovo, medzi rozvinutými ekonomikami, najvyššie percento s výnimkou Luxemburska.

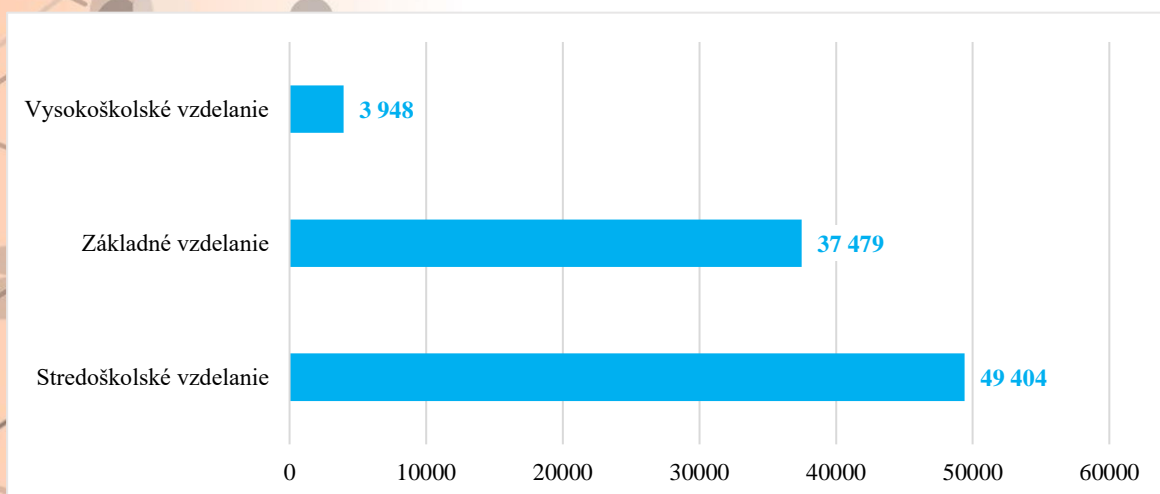
Tabuľka 18 Podiel (v %) dospelých s najvyšším dosiahnutým vzdelaním, 2021

Najvyššie dosiahnuté vzdelanie		
% vo vekovej skupine 25 - 34 rokov		
	Bakalár alebo ekvivalent	Magister alebo ekvivalent
Rakúsko	11,9	14,0
Česká republika	12,7	21,9
Dánsko	23,8	20,2
Maďarsko	11,8	19,0
Slovinsko	14,8	18,0
Slovenská republika	7,4	31,1
Priemer OECD	25,3	15,2
Priemer EÚ 22	21,7	19,4

Zdroj: Databázy OECD

Táto skutočnosť prináša okrem chýbajúcej pracovnej sily s terciárnym vzdelaním aj problém s prekvalifikovanosťou: absolventi vysokých škôl obsadzujú pracovné pozície vyžadujúce nižšiu kvalifikáciu, t. j. v niektorých sektoroch „vytláčajú stredoškôľakov“ z pozícií vhodných práve pre nich.

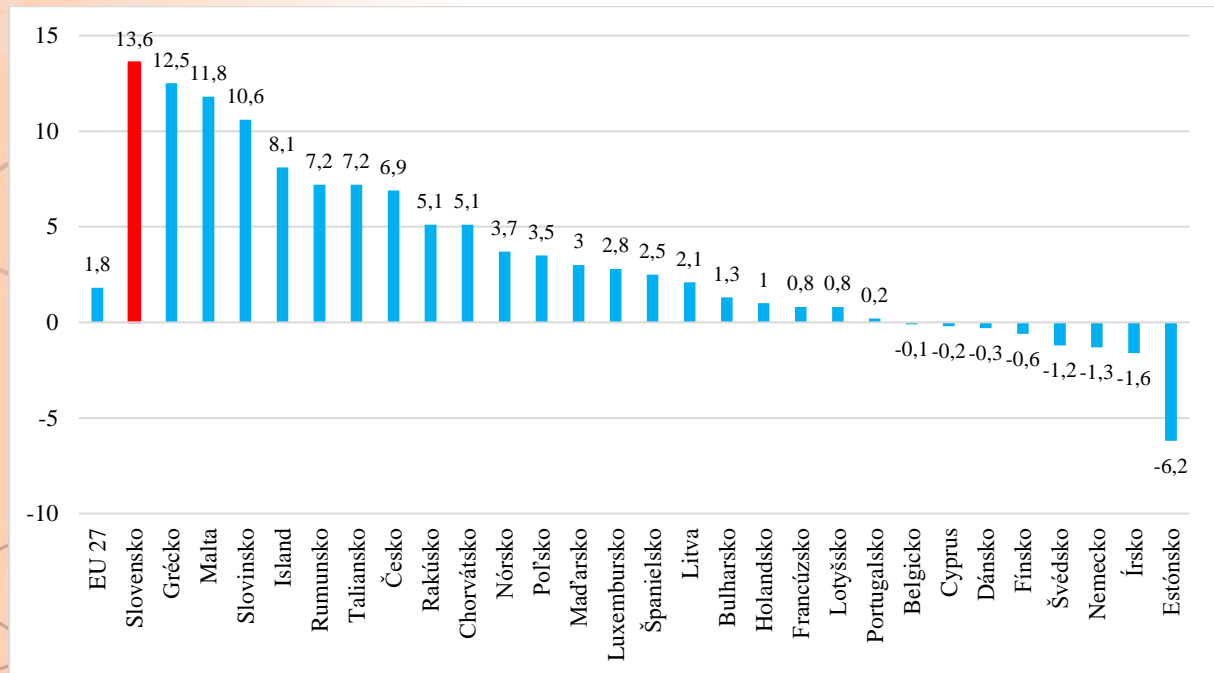
Graf 104 Štruktúra voľných pracovných miest podľa požadovaného vzdelania v SR, 2020

Zdroj: RÚZ

Nárast prekvalifikovanosti o 12,7 p. b. (na úroveň 22,5 %) bol na Slovensku medzi rokmi 2008 až 2020 najrýchlejší v rámci EÚ. Medzi rokmi 2008 a 2020 sa zo 451-tisíc absolventov vysokých škôl odhadom 166-tisíc zamestnalo na pozíciách, ktoré nevyžadujú vysokú školu (podľa RÚZ 2020).

Graf 105 Zmena v miere prekvalifikovanosti 2008 – 2022 v p. b.

Zdroj: Eurostat, RÚZ

Únik mozgov

Úplne zásadným faktorom pre kapacitu napĺňať potreby trhu práce je odchod mladých ľudí do zahraničia za štúdiom, ale aj za zamestnaním po absolvovaní vzdelávania. Vzhľadom na skutočnosť, že ide väčšinou o výsledkovo najlepších maturantov, rovnako zrejímavý je i dopad tohto trendu na priemerný študijný potenciál nastupujúcich skupín študentov na slovenské vysoké školy. V rámci EÚ je Slovensko (opäť s výnimkou špecifického Luxemburska) lídrom v počte vysokoškolákov, ktorí si vyberajú zahraničné štúdium. Trend je neustále rastúci a blíži sa hranici jednej pätiny z populačného ročníka. Navyše, štatistiky neindikujú záujem absolventov vrátiť sa na Slovensko (To dá rozum¹²⁶).

¹²⁶ <https://analyza.todarozum.sk/docs/>

Tabuľka 19 Odchod za štúdiom do zahraničia

	Odchod za štúdiom do zahraničia
Slovensko 2012	14 %
Slovensko 2022	19 %
Priemer EU 2022	4 %

Zdroj: Databázy Eurydice

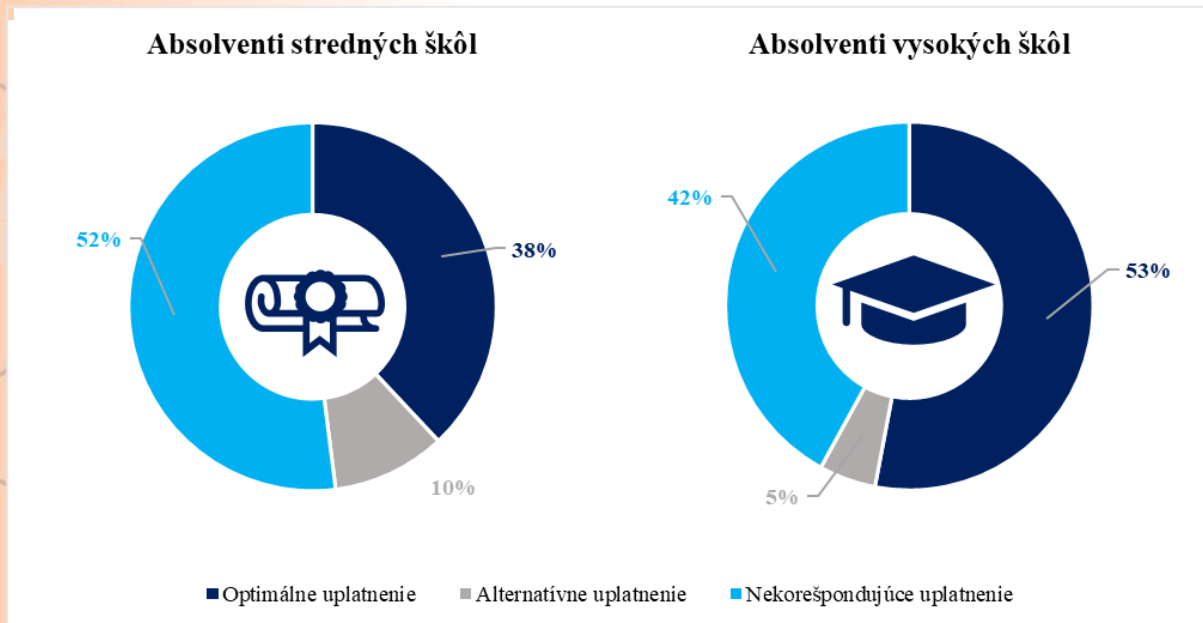
Odliv študentov do zahraničia nie je kompenzovaný porovnateľným získavaním zahraničných záujemcov o slovenské vysokoškolské štúdium. Ak v zahraničí študovalo v období 2017 až 2021 každý rok medzi 30 000 až 32 000 Slovákov a Sloveniek, u nás postupne počet zahraničných študentov stúpala od 9 300 do 13 900. Platí tiež, že drvivá väčšina absolventov s cudzím štátnym občianstvom po absolvovaní nezostáva na Slovensku.

Študované odbornosti sú v nesúlade s možnosťami uplatnenia

Ďalším problematickým bodom je štrukturálny nesúlad kvalifikácií s potrebami trhu práce. Tento z časti súvisí s počtami študentov a absolventov. Zásadným nedostatkom zdôrazňovaným z pohľadu zamestnávateľov je však i uplatňovanie absolventov na pozíciách mimo vyštudovaný odbor. Stredoškolákov, ktorí takto pracujú bolo v prvom polroku 2020 až 42 % a vysokoškolákov nadpolovičná väčšina (52 %).¹²⁷

¹²⁷ <https://www.trendyprace.sk/sk/absolventi/sk-trendy/zamestnanost>

Graf 106 Štruktúra absolventov SŠ a VŠ do 5 rokov od ukončenia štúdia z hľadiska optimálnosti vykonávaného zamestnania v prvom

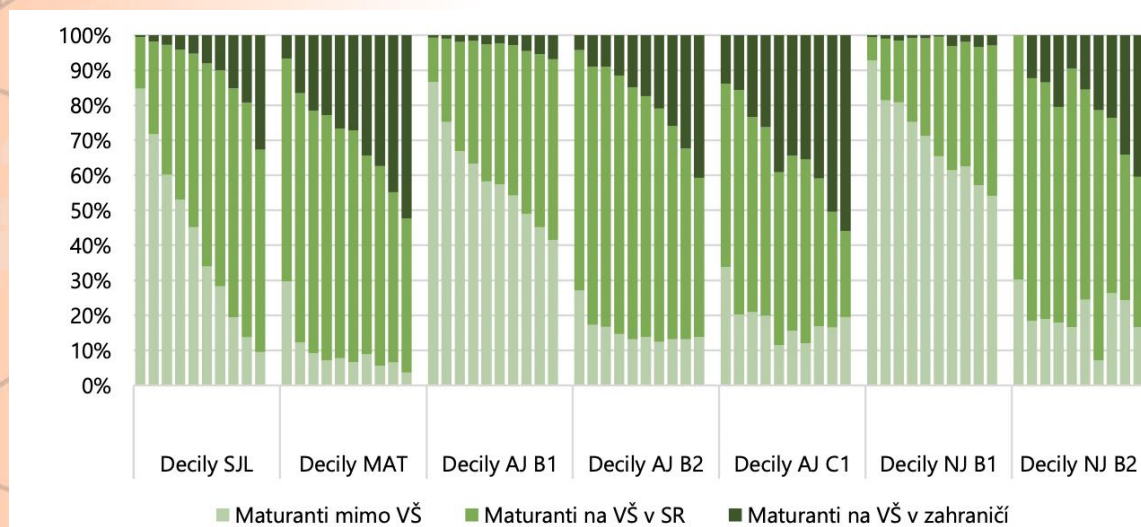
Zdroj: Trendy práce¹²⁸

Zdrojom nesúlady (čím sa Slovensko nevyvíja z medzinárodných trendov) je nízky záujem o technické a prírodovedné odbory (s málo výnimkami – príkladom je záujem o štúdium medicíny) v porovnaní s humanitnými a spoločenskovednými odbormi. Podiel prijatých študentov na technické, prírodné a ekonomické odbory sa zmenšil medzi rokmi 2006 a 2020 z 53 % na 42 %.¹²⁹ Odchody do zahraničia sa týkajú vysokého percenta maturujúcich z matematiky (viď graf 109) a študujú sa najmä odbory ako sú informatika, inžinierstvo (strojárstvo, stavba, výroba), či medicína; to platí najmä o štúdiu v Čechách, kam smeruje najväčšia časť odlivu študujúcich (viď tab. č. 5).

¹²⁸ <https://www.trendyprace.sk/sk/absolventi/sk-trendy/zamestnanost>

¹²⁹ https://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedecka-kniznica/informacie-o-skolstve/statistiky/statisticka-rocenka-publikacia.html?page_id=9580

Graf 107 Štruktúra maturantov pokračujúcich na VŠ v SR a zahraničí z hľadiska ich úspešnosti (decilov) v EČ MS, 2018

Zdroj: prepočty IVP na základe údajov CRŠ MŠVVŠ SR (2018), MPSVR SR (2018), NÚCEM (2018), RIS MŠVVŠ SR (2018, 2019). Maturanti boli zoradení podľa úspešnosti od najmenej po najväčšiu. Následne boli rozdelení do desiatich skupín (decilov) s približne rovnakým počtom maturantov. 1. decil (prvý stĺpec v každom predmete) teda zahŕňa desatinu maturantov, ktorí boli v EČ MS najmenej úspešní. Naopak 10. decil (posledný stĺpec v každom predmete) zahŕňa desatinu maturantov, ktorí boli v EČ MS najviac úspešní. Následne bol v každom decile vyrátaný podiel maturantov, ktorí v roku maturity študovali na VŠ v SR.

Na úrovni B1 z cudzích jazykov maturovali iba žiaci stredných odborných škôl. Výsledky z NJ C1 nie sú prezentované z dôvodu obmedzeného počtu pozorovaní.

Zdroj: RÚZ

Tabuľka 20 Štruktúra a počet novoprijatých študentov na vysoké školy v SR a ČR podľa odborov vzdelania, 2018

Názov odboru	SR		ČR	
	Podiel (%)	Počet	Podiel (%)	Počet
01 Pedagogika	11,60 %	2828	0,80 %	32
02 Umenia a humanitné odbory	7,10 %	1718	10,60 %	410
03 Spoločenské vedy, žurnalistika a informácie	11,50 %	2793	7,20 %	278
04 Podnikanie, administratíva/správa/riadenie a právo	17,20 %	4169	13,60 %	525
05 Prírodné vedy, matematika a štatistika	5,10 %	1238	10,60 %	408
051 Biologické a príbuzné vedy	2,10 %	511	4,30 %	165
052 Životné prostredie	0,30 %	75	0,10 %	3
053 Prírodné/ fyzikálne vedy	2,20 %	528	3,40 %	131
054 Matematika a štatistika	0,50 %	124	1,20 %	46

058 Interd. programy a kvalifikácie zahŕňajúce príř. vedy, mat. a štat.	0,00 %		1,60 %	63
06 Informačné a komunikačné technológie (IKT)	7,90 %	1923	19,30 %	745
07 Inžinierstvo/strojárstvo, výroba a výstavba	16,10 %	3900	17,00 %	659
08 Poľnohospodárstvo, lesníctvo, rybárstvo a veterinárstvo	3,10 %	764	3,10 %	118
09 Zdravie a sociálne zabezpečenie	14,40 %	3494	15,30 %	592
0911 Dentálne štúdiá	0,70 %	164	1,20 %	47
0912 Medicína	3,30 %	813	8,60 %	332
0916 Farmácia	1,20 %	283	2,90 %	113
10 Služby	6,00 %	1462	2,60 %	99

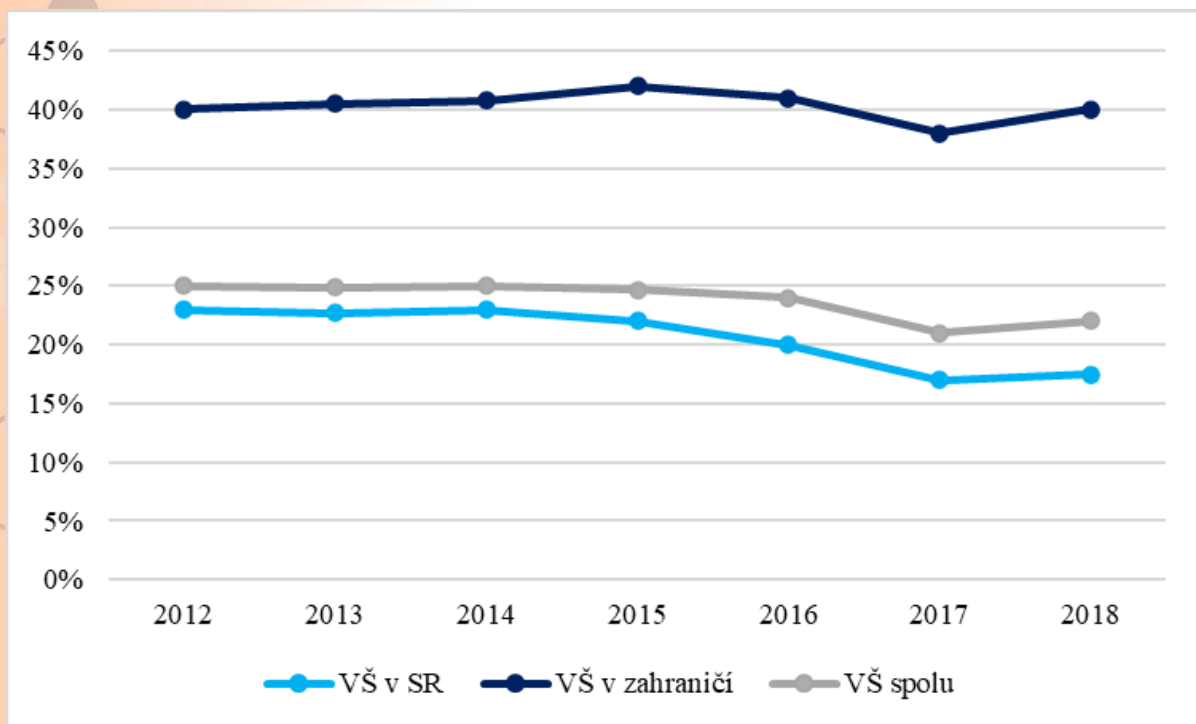
Pozn. Do úvahy sa berú iba študenti slovenského štátneho občianstva novoprijatí na bakalárske študijné programy alebo na súvislé magisterské, inžinierske alebo doktorské študijné programy (spojené stupne štúdiá) s dĺžkou trvania najmenej 5 rokov. Uvedené % v stĺpci podiel predstavujú podiel novoprijatých študentov v danom odbore vzdelania na celkovom počte novoprijatých Slovákov v SR alebo v ČR.

Zdroj: CVTI

Stredoškolský systém vzdelávania nedokáže motivovať dostatočné počty mladých ľudí k štúdiu techniky a prírodných vied, ani zabezpečiť dostatočnú úroveň vzdelávania v týchto oblastiach. Zásadným indikátorom v tomto smere je skutočnosť, že v roku 2022 maturovalo z matematiky len 11,4 % zo všetkých slovenských stredoškóľákov.¹³⁰

¹³⁰ <https://www.minedu.sk/maturita-2022-vysledky-externej-casti-maturitnej-skusky/>

Graf 108 Podiel maturantov z matematiky na celkovom počte študentov

Zdroj: Prepočty IVP na základe údajov CRŠ MŠVVŠ SR (2018), MPSVR SR (2018), NÚCEM (2018), RIS MŠVVŠ SR (2018)¹³¹

K štrukturálnemu nesúladu v terciárnych kvalifikáciách prispieva aj nízka miera diferencovanosti (špecializácie) vysokých škôl a ich slabá kapacita vzdelávať odborníkov v tých zameraniach, kde je vysoký dopyt (napríklad v IT profesiách). Dôvody sú najmä v oblasti financií pre pokrytie nákladov na kvalitných vyučujúcich, kde sú školy nekonkurencieschopné v súťaži s inými subjektmi na trhu.

Adaptabilita systému je nízka – „skills gap“ sa nezmenšuje, krátke cykly vzdelávania a celoživotné vzdelávanie absentujú

Uplatniteľnosť na trhu práce ohrozujú nielen počty a typy odborných kvalifikácií. Nezmenšuje sa ani tzv „skills gap“, teda nedostatočnosť získaných kompetencií počas formálneho vzdelávania vzhľadom na potreby trhu práce. Zdroje tejto situácie sú opäť viaceré. Okrem už spomenutej kvality vyučujúcich, ich motivácie (najmä finančnej), rastie náročnosť prispôbovať formy a obsahy vyučovania inovačným trendom a zmenám v mentálnom

¹³¹ Hodnoty predstavujú podiel študentov maturujúcich z matematiky na celkovom počte maturantov na VŠ v SR, podiel študentov maturujúcich z matematiky na celkovom počte maturantov na VŠ v zahraničí a podiel študentov maturujúcich z matematiky na celkovom počte maturantov v danom roku.

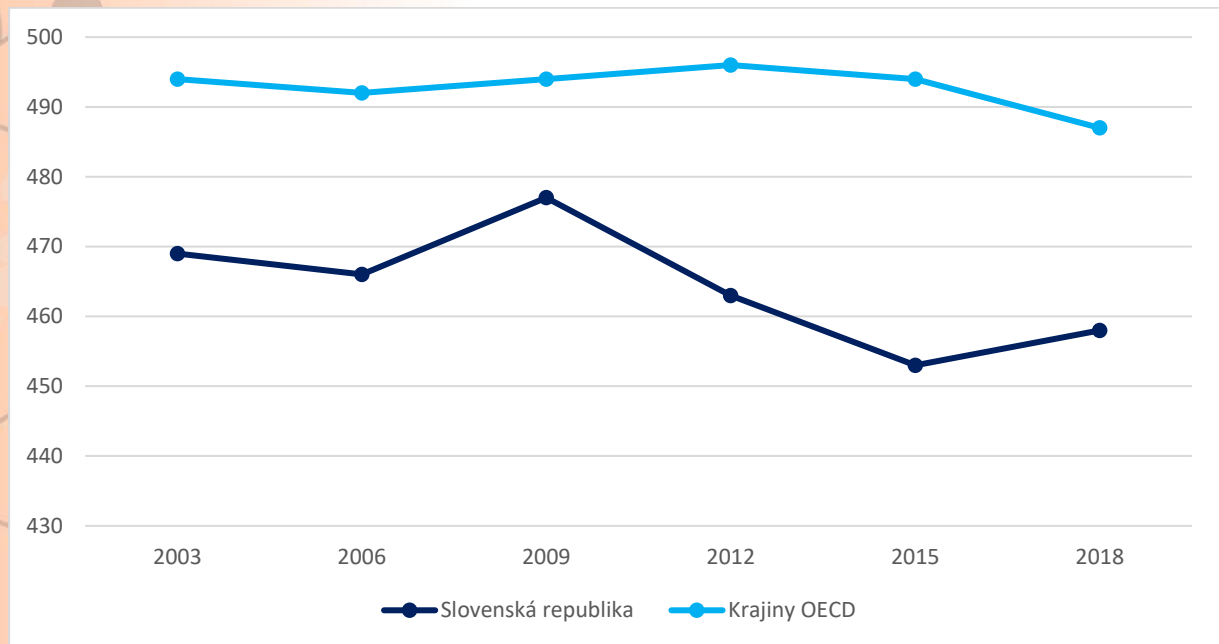
a hodnotovom nastavení nastupujúcich generácií. Problémy sa prejavujú v úrovni osvojovaných základných kompetencií - kde napríklad v medzinárodných porovnávacích PISA testoch¹³² po rokoch poklesu stagnujeme¹³³.

¹³² PISA testy mapujú úroveň literárnej a matematickej gramotnosti v určitej populácii žiakov.

¹³³ <https://www.oecd.org/pisa/publications/>

Graf 109 PISA 2003 – 2018 (matematická gramotnosť)

Zdroj: OECD

Vysoké školy indikujú znižujúcu sa úroveň pripravenosti maturantov pre štúdium. Zamestnávateľia upozorňujú na nízku mieru rozvoja generických či prenositeľných kompetencií – „hard“ aj „soft“ charakteru. Navyše, „skills gap“ vzniká aj z dôvodu izolovanosti škôl (stredných aj vysokých) od externého prostredia; študentom chýba praktická aplikovateľnosť poznatkov a praktické precvičovanie zručností v priebehu štúdia. V tomto smere sa príliš pomaly mení kurikulum, absentuje účelné vzdelávanie pedagógov na všetkých stupňoch škôl, prípadne širšie zapájanie odborníkov z praxe do vyučovania.

Vzdelávanie na Slovensku podpriemerne reaguje na potrebu zrýchľovať cykly vo vzdelávaní, doplnení kvalifikácie, v intenzite rekvalifikácií ako aj v celoživotnom vzdelávaní. Ako sme už uviedli, jedným z problémov je veľmi malá časť vysokoškolských absolventov prichádzajúca na trh práce s bakalárskym titulom, t. j. po ukončení prvého stupňa vysokoškolského štúdia. Slovensko je v tomto smere svetovým lídrom, keď na druhom stupni štúdia pokračuje skoro 90 % bakalárov. Jednou z príčin je v spoločnosti prevládajúci koncept „úplného vysokoškolského vzdelania“ rovnajúceho sa absolvovaniu aj druhého stupňa. Ďalšou zásadnou príčinou je požadovanie kvalifikácie na druhom stupni vysokoškolského vzdelávania v štátnych a verejných organizáciách. Limitovaná ponuka pracovných pozícií určených

bakalárom (so súčasným profilom štúdia) zo strany súkromného sektora tiež nevlýva pozitívne na motiváciu absolventov prvého stupňa vysokoškolského vzdelávania prejsť na trh práce. Slovensku tiež skoro úplne chýbajú kratšie formy terciárneho vzdelávania (viď tab. č. 2).

Vysoké školy sú súčasne veľmi málo aktívne na vzdelávacom trhu ako poskytovatelia doplnkových kvalifikácií a rekvalifikácií. Účasť dospelých (vo veku 25 – 64 rokov) na celoživotnom vzdelávaní je na Slovensku jedna z najnižších v EÚ – v roku 2021 to bolo 4,8 % (v priemere v EÚ 10,8 %). Cieľom EÚ je zapojiť v priemere 60 % obyvateľov do celoživotného vzdelávania, čo je zásadná výzva pre rozvoj pracovnej sily na Slovensku.

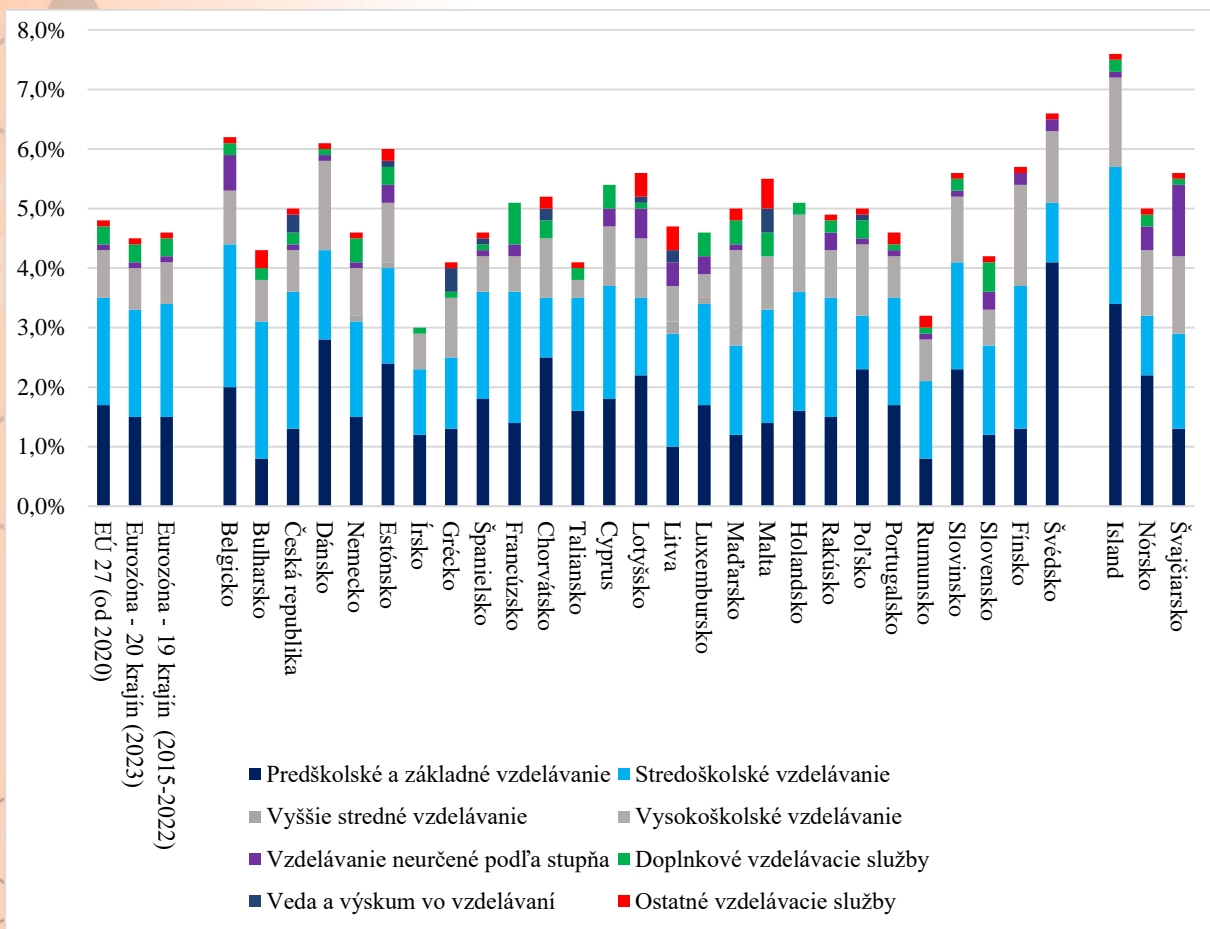
Podfinancovanosť a neefektivita využitia prostriedkov

Jednou z kľúčových príčin zaostávania krajiny v oblasti vzdelávania je podfinancovanosť celého systému a nízka miera efektivity využitia existujúcich prostriedkov. V porovnaní s priemerom EÚ, ktorý predstavoval v roku 2021 4,8 % HDP, dáva Slovensko do vzdelávania 4,3 % HDP. V Česku je to však 5,1 %, v Maďarsku 5,0 % a v Slovinsku 5,7 %. Súčasne je potrebné poukázať na rastúci trend, keď v roku 2018 predstavoval podiel na Slovensku len 3,1 % HDP.

134

¹³⁴ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Government_expenditure_on_education#Large_differences_between_countries_in_the_importance_of_expenditure_on_education

Graf 110 Celkové vládne výdavky na školstvo v krajinách EÚ

Zdroj: Government expenditure on education

Nízka schopnosť účelne a včas čerpať prostriedky zo štrukturálnych fondov EÚ prispieva aj v tejto oblasti k prehľbovaniu nedostatku finančných zdrojov.

Limitované finančné prostriedky investované do vzdelávania majú zreteľný dopad na spoločenské postavenie pedagógov, ich vekovú štruktúru, kvalitu, inovačný potenciál a motiváciu. Len 4,5 % slovenských učiteľov „súhlasí“ alebo „silne súhlasí“ s tvrdením, že ich povolanie je v spoločnosti cenené. Ide o výrazne nižší podiel ako priemer krajín OECD rovnajúci sa 26 % a najnižšie percento spomedzi všetkých 50 krajín, ktoré boli do prieskumu zahrnuté (TALIS, 2018¹³⁵).

V porovnaní nástupného platu stredoškolského pedagóga prepočítaného na paritu kúpnej sily je slovenská úroveň porovnateľná s Maďarskom (98 %), ale je len na 85 % oproti Bulharsku,

¹³⁵ <https://www.oecd.org/education/talis>

na 65 % oproti Českej republike a na 40 % oproti Rakúsku. Úroveň platov po 15 rokoch praxe zásadne nerastie; v priemere sa navyšuje o 15 % p. b. Dopady pomerne rovnako distribuovaných nízkych platov pedagógov sú navyše umocňované v slovenských podmienkach veľmi výraznou regionálnou disproporciou životných nákladov, čo napríklad prehlbuje krízu nedostatku učiteľov najmä v hlavnom meste, resp. výraznejší nedostatok učiteľov niektorých predmetov¹³⁶.

Situácia na vysokých školách nie je výrazne iná. Platy vysokoškolských pedagógov vzrástli v priemere od roku 2015 do roku 2021 o 27 % z 1339 eur na 1834 eur mesačne.

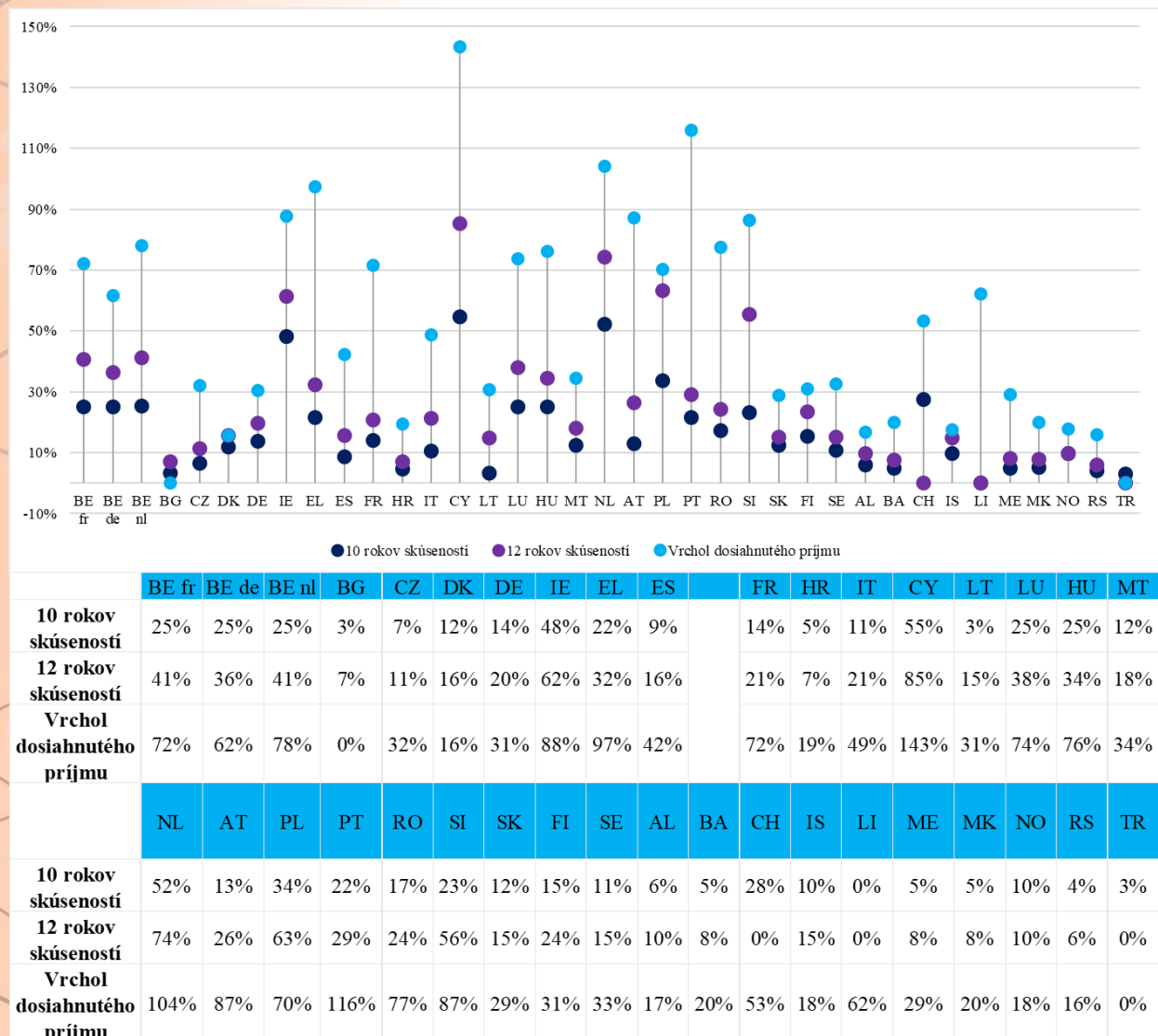
Tabuľka 21 Ročné hrubé nástupné mzdy vo verejných školách 2020 – 2021

	BE fr	BE de	BE nl	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR
ISCED 02	28134	29864	29209	15159	19065	33627	:	:	-	15435	31609	24563	:
ISCED 1	2813429	864	29209	15159	20422	38766	50357	19162	26542	15435	3160924	563	22796
ISCED 24	28134	29864	29209	15159	20422	38962	55971	19162	26542	15435	35308	26889	22796
ISCED 34	34977	37419	36441	15159	20422	36275	58541	19162	26542	15435	35308	26889	22796
	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	S
ISCED02	23601	25465	12739	23709	46066	13465	23058	32350	:	15068	25440	17977	22673
ISCED1	23601	25465	12739	23709	46066	13465	28174	32350	32865	15068	25440	17977	22673
ISCED24	25366	25465	12739	23709	52208	13465	28174	34296	32767	15068	25440	17977	22673
ISCED34	25366	25465	12739	23709	52208	13465	28174	34296	32810	15068	25440	17977	22673
	SK	FI	SE	AL	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR
ISCED02	10750	23243	28745	7824	11786	38601	28862	:	18678	15841	26041	12703	28455
ISCED1	13319	26493	29092	9224	12572	41710	28862	:	18678	16290	28585	14843	28455
ISCED24	13319	28458	29961	9586	13358	46425	28862	:	18678	16290	28585	14843	29391
ISCED34	13319	30077	30135	10130	15715	52280	27090	:	18678	17006	28585	14843	29391

Zdroj: Eurydice

¹³⁶ <https://www.zps.sk/novinky/2022/ako-zvysit-platy-ucitelom>

Graf 111 Percentuálny rozdiel medzi nástupným platom učiteľov stredných škôl a ich platy po 10 a 15 rokoch (2020 – 2021)

Zdroj: Eurydice

Efektívnosť systému vzdelávania z pohľadu účelnosti vynaložených prostriedkov je v porovnaní s výsledkami vzdelávania slabá. Jedným z ukazovateľov sú vysoké počty škôl, čo má dopad na schopnosť financovať kvalitu pre väčšiu skupinu študentov v jednej inštitúcii. Platí to tak pre stredné, ako aj pre vysoké školy.

Na terciárnom stupni vzdelávania sa interné rezervy systému prejavujú najvypuklejšie. Trend dlhodobého klesajúcich počtov uchádzačov o vysokoškolské štúdium, sa neprejavil v redukcii ponúkaných kapacít poskytovateľov vysokoškolského vzdelávania. Ak sa v roku 2010 hlásilo na štúdium o 27,6 % viac záujemcov než bola naplánovaná kapacita, tak v roku 2022 sa

už hlásilo o 23,3 % menej záujemcov, než bola ponúkaná kapacita. Súčasne neklesali ani počty pedagógov vysokých škôl. Ak ich v roku 2012 pôsobilo na vysokých školách 9867 (pri počte študujúcich 172 993), v roku 2021 to bolo 9315 (pri počte študujúcich 116 982), čo predstavuje pokles počtu pedagógov o niečo viac ako 5 %, pri súčasnom poklese počtu študentov o viac ako 32 %. V roku 2012 predstavovala celková dotácia pre vysoké školstvo zo štátneho rozpočtu 320 255 940 EUR a v roku 2021 už narástla o viac ako 45 % na 588 566 967 EUR. Výdavky vysokých škôl na jedného študenta za desaťročie (medzi rokmi 2009 a 2020) vzrástli skoro o 250 % pričom v rovnakom čase bola inflácia na úrovni 19,4 % a priemerné mzdy v hospodárstve vzrástli o 52,1 %.

Popri absencii reakcie samotných vysokých škôl na prezentovaný vývoj prispeli k neefektívnosti systému aj mechanizmy financovania vysokého školstva zo štátnej dotácie. Tieto vo vyššie popísanom období výrazne zohľadňovali počty študentov („platba na hlavu“) a prispeli tak k tomu, že došlo k znižovaniu nárokov na prijatie na štúdium. V roku 2020 sa dostávalo na štúdium 75 % vysokoškolákov bez prijímacích skúšok.

Z pohľadu pracovnej sily sa hodnota vysokoškolského diplomu premieta do platového ohodnotenia čoraz menej. Zatiaľ čo v roku 2010 mal absolvent vysokej školy v priemere o 60 % vyššiu mzdu ako stredoškolský absolvent, tak v roku 2020 to už bolo len o 47 % viac (podľa RÚZ 2020). Ďalšími indikátormi nízkej efektívnosti riadenia systému sú okrem spochybňovanej kvality škôl aj pomerne zásadné zlyhania v oblasti akademickej etiky (či už ide o plagiátorstvo alebo neetické správanie sa voči študentom), alebo tiež nižšia úroveň využívania programov Erasmus+ a len pomaly sa rozvíjajúca internacionalizácia vysokých škôl.

Medzinárodne reflektovaná kvalita výkonnosti vysokých škôl, ktorú indikujú renomované svetové rebríčky pritom ukazuje, že zatiaľ čo spomedzi našich univerzít sa v prvej tisícke svetového poradia umiestňuje v jej druhej polovici jedna a dve ďalšie sa už na takýchto pozíciách objavili, porovnateľné krajiny majú zastúpenie oveľa širšie.

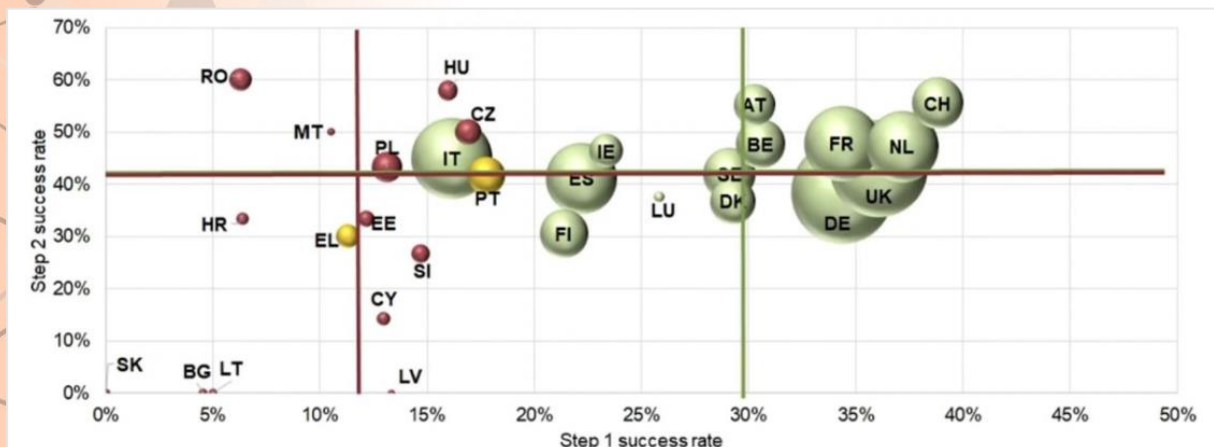
Tabuľka 22 Počet univerzít v prvej tisícke – vybrané krajiny

Počet univerzít v prvej tisícke	Šanghajský index	Svetový Index Univerzít	OQ TOP Univerzity
Slovensko	1	0	3
Česko	8	3	10
Rakúsko	13	11	8
Maďarsko	4	2	8

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa ARWU, THE a QS top1000 ranking¹³⁷

Miera úspešnosti v získavaní renomovaných medzinárodných grantov (v získavaní ERC grantov sme na úplnom chvoste krajín EÚ) je ďalším z faktorov, ktorý na jednej strane podčiarkuje slabú kapacitu koncentrovať zdroje (nielen ľudské) do vybraných excelentných oblastí a na druhej strane prehlbuje nedostatok robustnejších finančných schém, ktoré by podporili rast kvality vedy, ako aj na ňu prepojeného vzdelávania.

Obrázok 1 Miera úspešnosti v prvom a druhom kole ERC StG 2014 – 2020 pre členské štáty EÚ a Švajčiarsko

Zdroj: ERC StG¹³⁸ Pozn. úspešnosť v prvom kole je zobrazená na osi x, úspešnosť v druhom kole je zobrazená na osi y

¹³⁷ <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings>;

<https://www.shanghairanking.com/news/arwu/2022>; <https://www.topuniversities.com/university-rankings>

¹³⁸ <https://erc.europa.eu/project-statistics/project-database>

Kľúčové kroky, ktoré podporujú zvýšenie súladu potrieb trhu práce a výsledkov vzdelávania

Tlak na zlepšenie stavu, dokumentovaného v predchádzajúcich častiach textu, viedol v poslednom období k iniciatívam, ktoré sa zamerali na parciálne zmeny a zlepšenia. Nasledovný sumár konkretizuje významnejšie iniciatívy, ktoré intervenujú do vzdelávacieho systému a súvisia so saturáciou potrieb trhu práce:

Kurikulárna reforma v prostredí základných škôl, zatiaľ schválená na legislatívnej úrovni a na začiatku pilotnej implementácie, dáva predpoklady pre modernizáciu obsahov a foriem vzdelávania a ich zosúladenie s dobrou praxou úspešných krajín. Mala by položiť základy rozvoja kompetencií, ktoré trh práce stále viac vyžaduje (najmä generických/prenositelných), rovnako by mala byť základom pre inklúziu marginalizovaných skupín a tak rozšírenie celkovej bázy populačných ročníkov, ktoré budú saturovať trh práce v dlhodobom horizonte (o 10 a viac rokov).

Monitoruje sa uplatniteľnosť absolventov stredných aj vysokých škôl (čo sa týka sektora uplatnenia, kvalifikačnej úrovne aj platového ohodnotenia) a pracuje sa na dopĺňaní postupov v záujme spresňovania zistení a na integrácii s medzinárodnými schémami v rámci EÚ (Eurograduate tracking). Spracované dáta sú aktuálne široko dostupné a slúžia ako podklad pre diskusiu o kvantite, kvalite a relevantnosti absolventov pre trh práce. Avšak kapacita generovania údajov je zjavne limitovaná a zatiaľ je tiež kontinuita ich spracovávania rizikovým faktorom.

Na úrovni stredného odborného vzdelávania bola schválená legislatíva pre **duálny systém vzdelávania** a tento bol následne implementovaný. Ako vzor slúžili systémy nemecky hovoriacich krajín a v systéme sú priamo angažované okrem stredných škôl a ich firemných partnerov tiež relevantné stavovské a profesijné organizácie (reprezentácie zamestnávateľov), ktoré overujú spôsobilosť konkrétneho zamestnávateľa pre systém duálneho vzdelávania.

V rámci samosprávnych krajov sa v spolupráci so zamestnávateľmi definujú **smerné počty študentov v odbornom vzdelávaní** vo väzbe na predpokladané potreby trhu práce (cez Krajské rady pre OVP).

V oblasti **definovania systému kvalifikácií a ich overovania** v širšom ako školskom systéme sa riešia v spolupráci so zamestnávateľmi (prostredníctvom tzv. Sektorových rád) postupné

optimalizácie, ktoré sú však v plnej miere závislé od financovania cez štátne projekty (resp. európske zdroje). To limituje ich flexibilitu voči skutočným, rýchlo sa meniacim potrebám trhu, rovnako ako efektivitu a udržateľnosť. Systém overovania kvalifikácií však priamo súvisí so systémom celoživotného vzdelávania a jeho súladu s potrebami trhu práce. Úspešná implementácia týchto iniciatív je preto z hľadiska zamestnávateľov dôležitá.

Zároveň je nevyhnutným predpokladom na úspešnosť akýchkoľvek zmien v regionálnom školstve vyriešenie kritickej situácie týkajúcej sa nedostatku učiteľov a odbornosti výučby, resp. veľkého počtu neodborne vyučovaných hodín.¹³⁹ V tejto súvislosti je nevyhnutné zvýšiť platy zamestnancov školstva zohľadňujúc okrem celkovo nízkej konkurencieschopnosti plátov aj kvalitu výučby a hľadať dodatočné formy ekonomickej motivácie (dotačné, garančné a podobné schémy), reflektujúce regionálne rozdiely pôsobenia pedagógov.

Na úrovni vysokoškolského vzdelávania boli schválené v rámci legislatívnej reformy nové právomoci správnych rád, do ktorých môžu nominovať kandidátov z externého prostredia okrem iných spoločenských organizácií aj stavovské zamestnávateľské združenia. Vzniká tak **predpoklad intenzívnejšieho prenosu podnetov z trhu práce do akademického prostredia**, čomu prospieva aj angažovanosť stavovských organizácií v dialógu s exekutívou o potrebe pokračovania reforiem vo vzdelávaní na terciárnej úrovni.

Efektívnosť vzdelávania na vysokých školách, vrátane zvyšovania súladu so spoločenskými potrebami, vrátane hospodárskych, majú priniesť pripravované **reformy v štruktúre financovania vysokých škôl** (napr. s reflexiou uplatniteľnosti absolventov). Rastúci vplyv by v tomto smere mali mať tzv. výkonnostné zmluvy vysokých škôl so štátom.

Rovnako sa posilňuje **zastúpenie odborníkov z praxe v komisiách posudzujúcich akreditačné žiadosti vysokých škôl** v rámci procesov riadených nezávislou Slovenskou akreditačnou agentúrou pre vysoké školstvo, ktorá zosúlaďuje svoje pôsobenie s medzinárodnými štandardmi ESG.

139

<https://www.nku.gov.sk/documents/10157/1460168/Nedostatok+u%C4%8Dite%C4%BEov+a+odbornos%C5%A5+v%C3%BDu%C4%8Dby+na+z%C3%A1kladn%C3%BDch+%C5%A1kol%C3%A1ch>

Vo vede a výskume (akademická oblasť) sa **zavádzajú hodnotenia (aj za účasti zahraničných odborníkov), ktoré by mali lepšie odzrkadľovať excelentnosť a medzinárodnú konkurencieschopnosť** a mali by tak umožniť jednoduchšie identifikovať partnerov, s ktorými dokáže súkromná sféra rozvíjať spoluprácu v oblasti inovácií a v oblasti, kde je potenciál vzdelávať budúcu pracovnú silu pre sektory s vysokou pridanou hodnotou. Aktuálnou témou je však stále optimalizácia používaných postupov a tým aj dôveryhodnosť a spoľahlivosť výsledkov hodnotení.

Problém **rozvoja talentu a redukcie odlivu mozgov** rieši niekoľko iniciatív. Jednou z iniciatív sú napríklad Talentcentrá zamerané na podporu kariérovej orientácie žiakov pri prechode na stredné školy (vznikajú postupne v jednotlivých krajoch v spolupráci samospráv a štátu). Pre talentovaných vysokoškolákov existuje niekoľko od štátu nezávislých iniciatív ponúkajúcich špecializované rozvojové programy. Rovnako konkrétni zamestnávateľia alebo združenia v konkrétnych sektoroch tvoria akadémie a iné doplnkové možnosti vzdelávania s úzkou väzbou na potreby trhu práce. Nová dotačná schéma ministerstva školstva motivuje maturantov s výbornými výsledkami zostať študovať na slovenských vysokých školách cez štipendium až 9000 EUR ročne.

Plán obnovy a odolnosti smeruje veľkú časť finančných prostriedkov do podpory opatrení, ktoré súvisia s udržaním talentu na Slovensku, do reforiem vo vzdelávaní a do podpory inovácií. Plní tým okrem priamych investícií aj signálnu funkciu, čo sa týka zamerania reformných iniciatív a poskytuje východisko pre nabaľovanie reformných aktivít a investícií do oblastí zlepšujúcich vzdelávanie vzhľadom na potreby trhu práce.

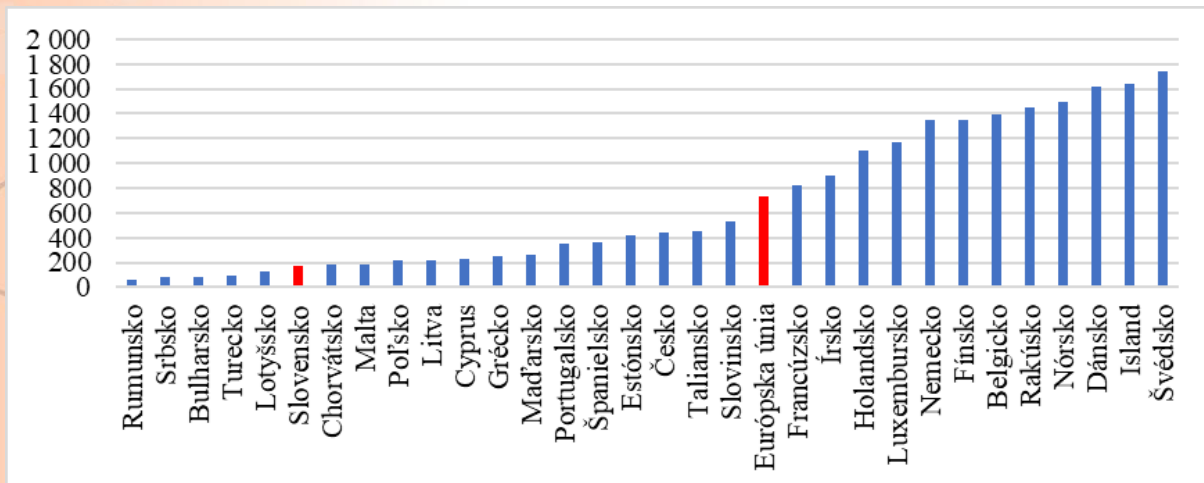
1.18. Podpora aplikovaného výskumu a inovácií

Podpora výskumu je dôležitou súčasťou rozvoja podnikateľského prostredia každej úspešnej krajiny. Aplikovaný výskum je zameraný priamo na prenos nových poznatkov do hospodárskej a spoločenskej praxe.

Podpora výskumu na Slovensku dlhodobo nedosahuje hodnoty porovnateľné s najvyspelejšími krajinami Európskej únie (graf 114). V prepočte celkových výdavkov na vedu

a výskum na obyvateľa Slovenska je každý rok vynaložených len asi 168 eur. Najvyspelejšie krajiny na vedu a výskum pritom dávajú aj osemnásobok, pričom priemer Európskej únie je asi 735 eur.

Graf 112 Výška výdavkov na vedu a výskum v prepočte na obyvateľa vo vybraných krajinách Európy v roku 2021

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov Eurostat-u

Podiel verejných zdrojov, ktoré idú na vedu a výskum sa pritom od roku 2014 výraznejšie nezmenil, veľmi pozvoľna stúpa na hodnotu necelého 1 % HDP. Dlhodobu preto hovoríme o podfinancovanej vede a výskume na Slovensku.

Ako môžeme vidieť z grafu 115, veľkosť výdavkov na vedu a výskum ostáva počas sledovaného obdobia pod hodnotou jednej miliardy eur ročne. K tejto hranici sa priblížili výdavky len v roku 2015, čo do značnej miery súvisí s legislatívnym nastavením, ktoré spomínáme nižšie.

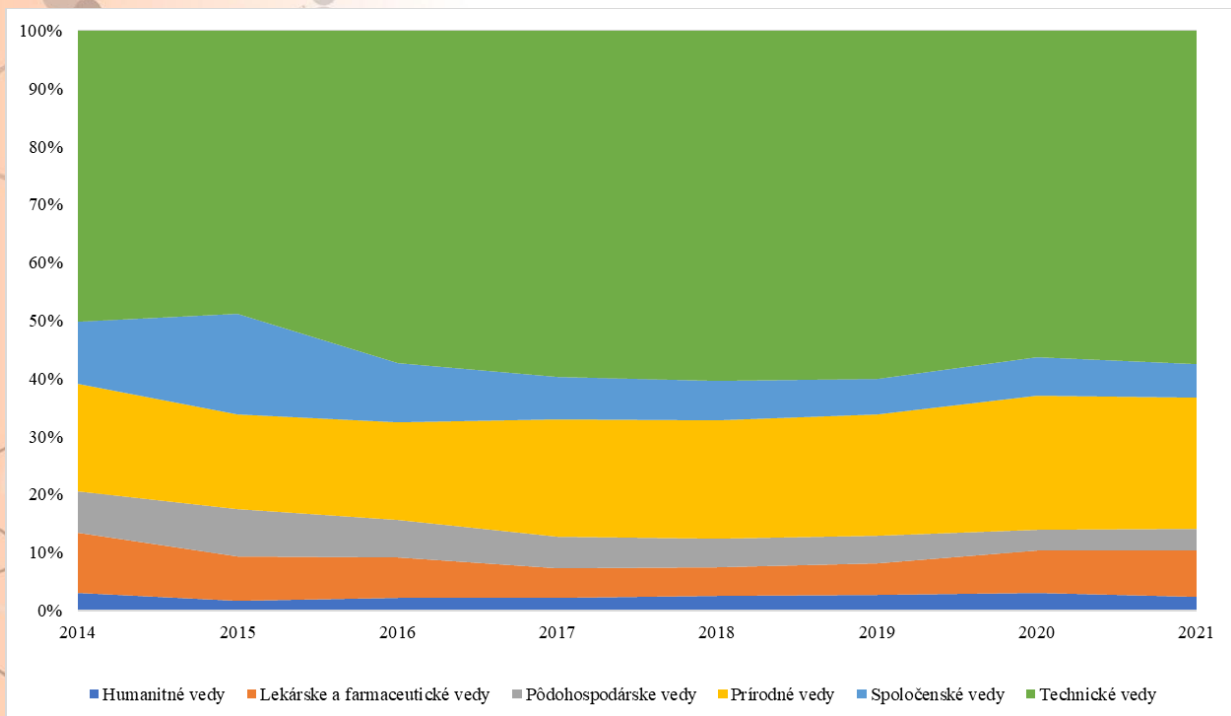
Graf 113 Výška prostriedkov na vedu a výskum z verejných a súkromných zdrojov

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov Štatistického úradu SR

Celková štruktúra výdavkov na vedu a výskum potvrdzuje podporu najmä technických vied, v rámci ktorých je alokovaná viac ako polovica celkových výdavkov na vedu a výskum. Významný podiel (cca 18 %) je alokovaný na podporu prírodných vied. Spoločenské vedy dlhodobo tvoria približne 10 % podpory. Najmenej zdrojov (dlhodobo len okolo 2 % výdavkov) je alokovaných na humanitné vedy. Výsledky ponúkame na grafe 116.

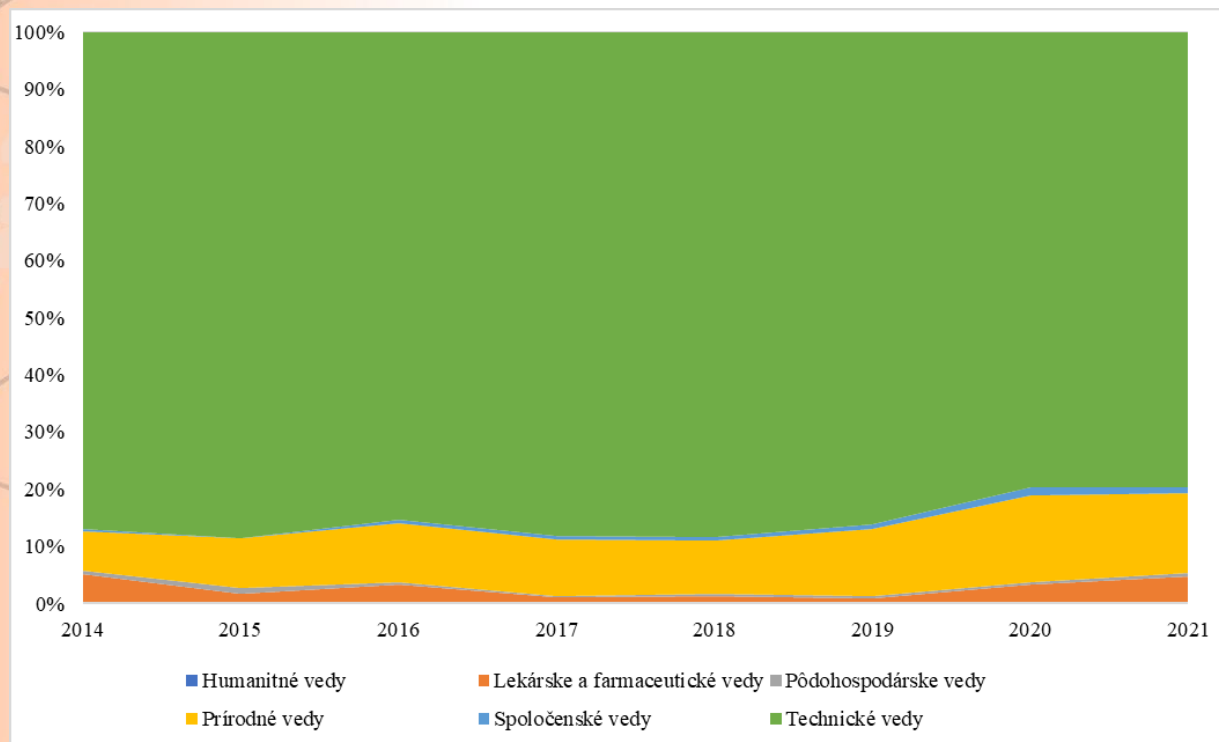
Graf 114 Podiel výdavkov (kapitálové + bežné) na jednotlivé vedy od roku 2014 bez ohľadu na financujúci subjekt (súkromný + verejný + VŠ sektor)

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov Štatistického úradu SR

Ak sa však zameriame iba na financovanie poskytované podnikateľskou sférou, vidíme, že v prevažnej miere dochádza k vynakladaniu prostriedkov na vedu a výskum v technických vedách (priemer za sledované obdobie až 85 % celkových výdavkov podnikateľskej sféry). Signifikantné financovanie poskytuje podnikateľská sféra aj na financovanie výdavkov do prírodných vied. Ostatné typy vedy a výskumu sú zanedbateľné, v posledných dvoch rokoch rastú len výdavky poskytované na výdavky v lekárskejších a farmaceutických vedách (v roku 2021 asi 4 % výdavkov podnikateľskej sféry).

Graf 115 Podiel výdavkov (kapitálové + bežné) na jednotlivé vedy od roku 2014 pri financovaní podnikateľskou sférou

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov Štatistického úradu SR

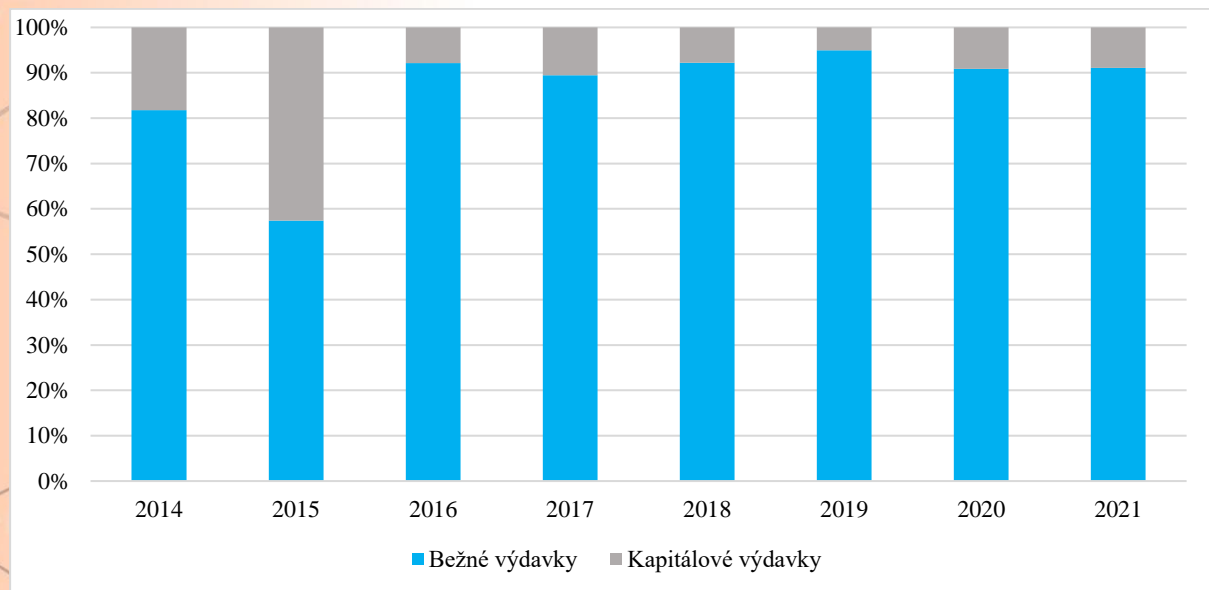
Takáto štruktúra výdavkov podnikateľskej sféry v sledovanom období súvisí so štruktúrou slovenského priemyslu, resp. ekonomiky. Napriek tomu je však zrejmé, že niektoré segmenty sú zo strany zamestnávateľov neperspektívne a na výskum v daných oblastiach nevynakladajú významné zdroje.

Financovanie zo strany štátu je v sledovanom období nastavené najmä na financovanie prírodných vied (dlhodobý priemer rokov 2014 – 2022 tvorí asi 43 % vládnych výdavkov na prírodné vedy). Priority štátu sa v posledných rokoch zmenili. Znížil sa podiel výdavkov vlády na financovanie spoločenských vied, pričom v roku 2014 na financovanie spoločenských vied išlo až 20 % z celkového objemu výdavkov, v roku 2021 to bolo len asi 6 % výdavkov. Naopak, narástlo, a to pomerne výrazne, financovanie technických vied, z necelých 9 % v roku 2014 na 15 % v roku 2021. Dlhodobo stabilné je financovanie lekárskych vied na úrovni asi 4 % z objemu verejných výdavkov.

Z hľadiska rozdelenia výdavkov na bežné a kapitálové je väčšina výdavkov charakteru bežných výdavkov. Bežné výdavky tvoria dlhodobo až 90 % z celkového objemu výdavkov

vynaložených na vedu a výskum Nedostatočný prítok kapitálových výdavkov spôsobuje zaostávanie výskumnej infraštruktúry na Slovensku. Výnimku v tomto smere predstavuje v sledovanom období iba rok 2015, kedy výška kapitálových výdavkov tvorila 42 % z celkového objemu výdavkov a to najmä vplyvom vybudovania univerzitných výskumných parkov pri vybraných univerzitách.

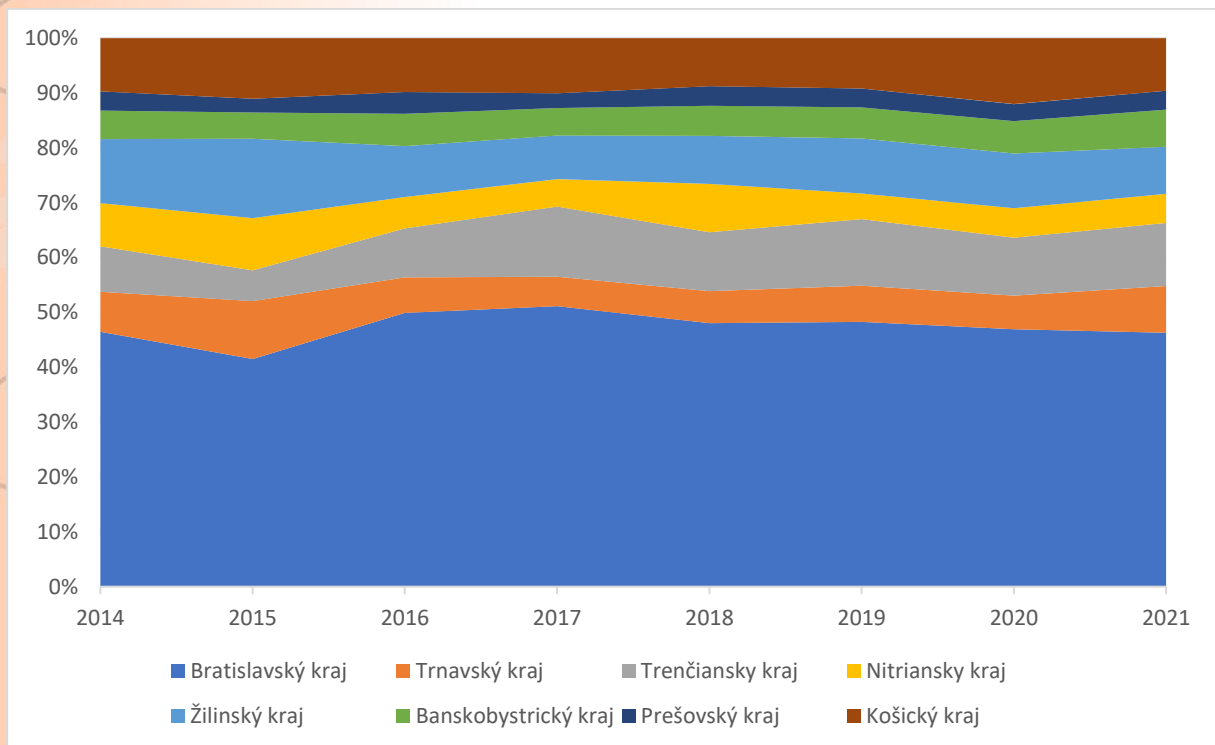
Graf 116 Rozloženie výdavkov na vedu a výskum podľa ich účelu

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov Štatistického úradu SR

Výdavky na vedu a výskum sú značne diferencované a do značnej miery potvrdzujú veľké regionálne rozdiely na Slovensku. Takmer polovica z celkových výdavkov na vedu a výskum (v roku 2021 - 46 %) je vynaložených v Bratislavskom kraji. Takéto veľké využívanie do značnej miery súvisí aj s veľkým priemyselným a ekonomickým potenciálom centra, koncentráciou verejných výskumných inštitúcií, ako i formálnym sídlom viacerých firiem, ktoré pôsobia na Slovensku. S veľkým odstupom nasleduje Trenčiansky kraj (11 %), ktorý je priemyselne tiež silný. Tretí v poradí je Košický kraj. Na dne pomyselného rebríčka sa vyskytuje Prešovský kraj s podielom iba 3,39 % z vynaložených zdrojov na vedu a výskum. Podrobnejšie výsledky dokumentujeme na grafe 119.

Graf 117 Vývoj podielu výdavkov vynaložených na vedu a výskum v jednotlivých krajoch SR z celkového objemu výdavkov na vedu a výskum v SR od roku 2014

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov Štatistického úradu SR

Podpora výskumu a vývoja zo strany štátu je dlhodobo fragmentovaná a projekty sú podporované viacerými výskumnými inštitúciami. Z najvýznamnejších je potrebné spomenúť napríklad APVV (Agentúra na podporu výskumu a vývoja), VEGA (Vedecká grantová agentúra), KEGA (Kultúrna a edukačná grantová agentúra), portálom CVTI (Centrum vedecko-technických informácií). Podporu výskumu navyše priamo podporujú aj jednotlivé ministerstvá. Projekty financované zo zdrojov EÚ sú prezentované prostredníctvom VA (Výskumnej agentúry) a ďalších implementačných agentúr. Projekt Horizont 2020 bol koordinovaný CVTI (Centrum vedecko-technických informácií SR).¹⁴⁰

Dôkazom nesystémovej podpory vedy a výskumu, či nedostatočnej vízie, je veľký počet strategických a koncepcných materiálov, ktoré sa však často prelínajú, sú vydávané paralelne popri sebe a nedefinujú priority jednoznačne a vo vzájomnom súlade. NKÚ spočítal, že od roku 2014 do roku 2017 boli vydané štyri koncepcné materiály na podporu vedy a výskumu. V roku

¹⁴⁰ Spracované podľa MF SR, dostupné online na: <https://www.mfsr.sk/files/archiv/50/Pricipy-podpory-vyskumu-vyvoja-a-inovacii.pdf>

2022 nad rámec týchto materiálov bol predložený a prijatý materiál Národnej stratégie výskumu, vývoja a inovácií do roku 2030. Cieľom posledne menovaného je zosúladiť priority, zlepšiť rozbitú schému podpory vedy a výskumu a poskytnúť podpore vedy a výskumu na Slovensku dostatočný impulz zvýšením zdrojov na jej financovanie aspoň na 2 % HDP.

Kľúčovým projektom na podporu výskumu a vývoja aj v súkromnom sektore bol projekt Horizon 2020. Tento európsky projekt mal zabezpečiť produkciu svetových výstupov aj v Európe a bolo na neho v rokoch 2014 až 2021 celoeurópsky vyčlenených viac ako 77 mld. eur. Avšak ani potenciál tohto projektu nedokázalo Slovensko využiť. Slovenskí vedci síce z projektu získali viac ako 130 miliónov, avšak aj v celkovom hodnotení skončilo Slovensko na 25. pozícii z 28 krajín (obdržané prostriedky). Počet slovenských účastí dosiahol 698 (napríklad ČR dosiahla až 1883 účastí). Preto aj tento program ostal nevyužitou šancou pre Slovensko.¹⁴¹

Na program plynule nadväzuje pokračovanie s názvom Horizon Europe. Rozpočet tohto projektu predstavuje až 95,5 mld. EUR a zameraný je na tri piliere – excelentná veda, globálne výzvy a konkurencieschopnosť priemyslu a inovatívnu Európu. Cieľom jednotlivých programov je zvýšiť globálnu vedeckú konkurencieschopnosť EÚ, posilniť technologické a priemyselné kapacity a rozvíjať inovačné prostredie EÚ.

Inovačná výkonnosť

Hodnotenie inovačnej výkonnosti slovenskej ekonomiky je možné prostredníctvom európskeho inovačného rámca. Slovensko sa v hodnotení európskych krajín pohybuje na 21. – 23. mieste spomedzi 27 krajín EÚ.

Tabuľka 23 Poradie Slovenska v rebríčku European innovation scoreboard

Rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Poradie z EÚ 27	21	22	21	22	22	23	23	23

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov EK13500

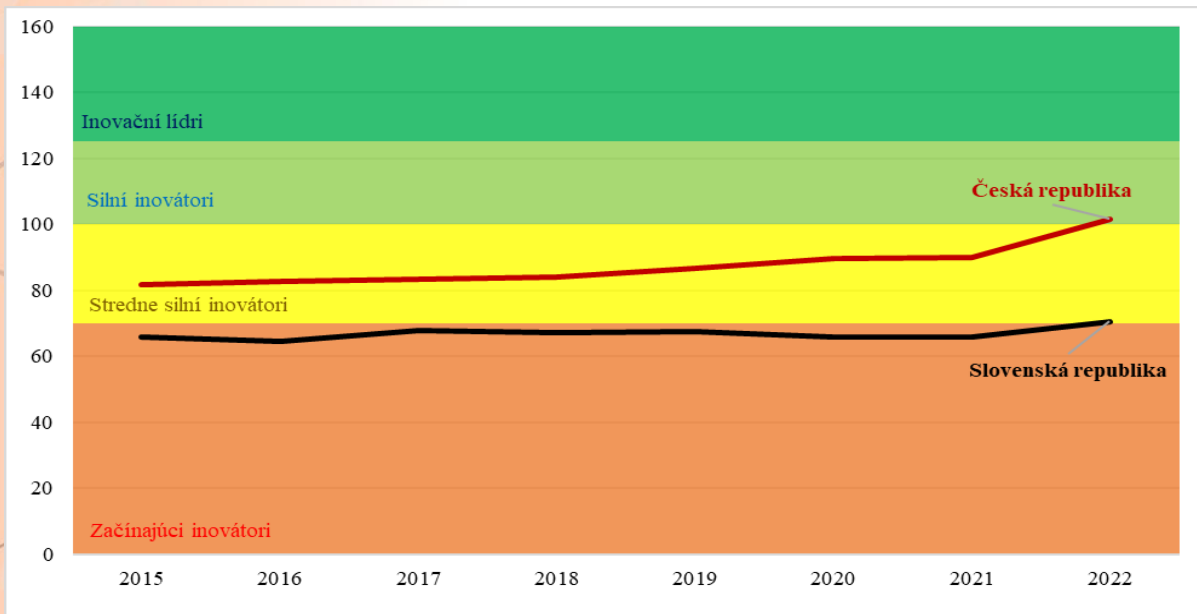
Z hľadiska celkového hodnotenia sa Slovensko zaraďuje medzi krajiny tzv. Začínajúcich inovátorov, s percentuálnou výkonnosťou v roku 2022 na úrovni 64,3 %. Dlhodobo sa

¹⁴¹ <https://webgate.ec.europa.eu/dashboard/sense/app/a976d168-2023-41d8-acec-e77640154726/sheet/0c8af38b-b73c-4da2-ba41-73ea34ab7ac4/state/analysis>

Slovensko pohybuje pod úrovňou priemeru krajín EÚ 27. Z hľadiska celkového hodnotenia Slovensko zaostáva napríklad za Českom, a to dlhodobo. Počas celého sledovaného obdobia sa Slovensko nedokázalo posunúť do hranice stredne silných inovátorov, pričom napríklad Českej republike sa podarilo dostať do hranice Silných inovátorov.

Graf 118 Inovačné hodnotenie Slovenska v indexe European innovation scoreboard

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov EK

Európska komisia na Slovensku pozitívne hodnotí export technológií, predaj inovatívnych produktov, či zavádzanie environmentálnych technológií. Naopak, negatívne je hodnotená podpora zo strany vlády na vedu a výskum, mobilita pracovných síl medzi jednotlivými zamestnaniaми v tejto oblasti, systém celoživotného vzdelávania, ale i patentové konanie a výdavky podnikateľského sektora na vedu a výskum.

Od roku 2015 sa podarilo zlepšiť verejno-súkromné partnerstvá pri publikačnej činnosti, medzinárodnú publikačnú činnosť, či prístup k rizikovému kapitálu, naopak poklesol počet absolventov doktorandského štúdia, či predaj inovatívnych produktov.

Podiel inovujúcich podnikov sa však postupne darí zvyšovať. Najvyšší podiel inovujúcich podnikov zaznamenávame v sledovanom období od roku 2014 v sektore priemyslu, pričom v roku 2020 išlo o 41 % podnikov zo sektora¹⁴².

¹⁴² Štatistiku zbiera Štatistický úrad každé dva roky

Tabuľka 24 Podiel inovujúcich podnikov v jednotlivých segmentoch národného hospodárstva v sledovanom období

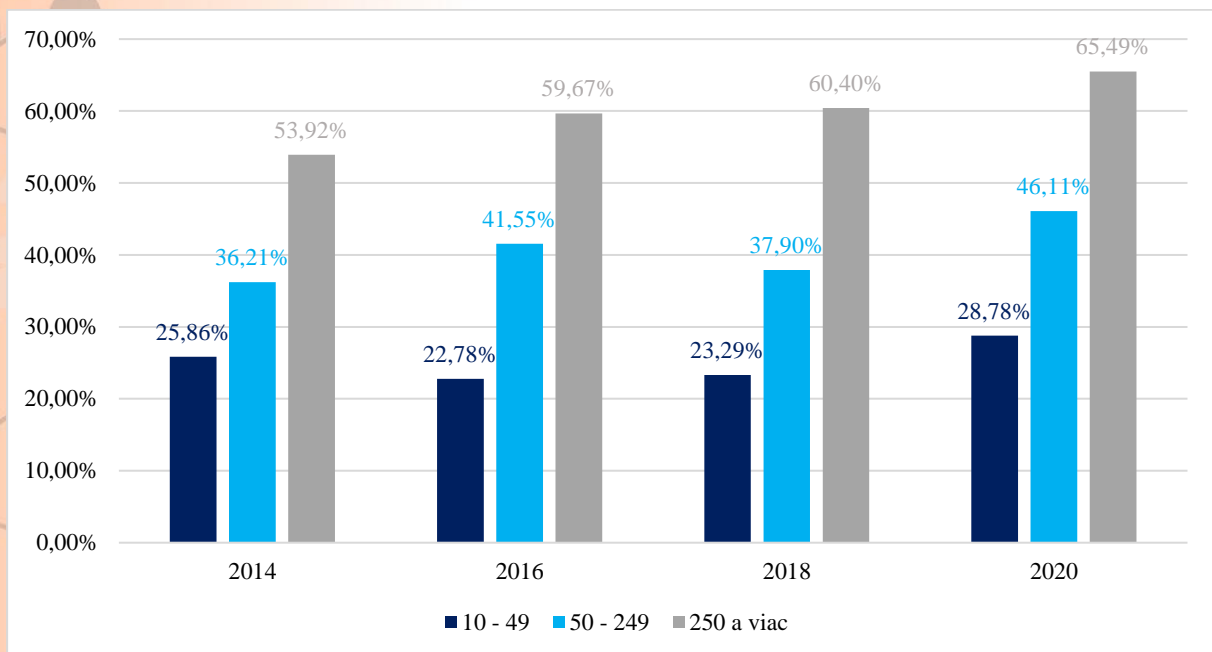
Rok	Podniky spolu	Priemysel	Služby
2014	31,8	32,5	31,1
2016	30,7	32,7	28,4
2018	30,5	34,6	26,5
2020	36,6	41,6	31,4

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov ŠÚ SR

Positívne je hodnotenie, že podiel inovujúcich podnikov mierne rastie, a to vo všetkých sledovaných skupinách podnikov. V roku 2014 deklarovalo inovácie 31,8 percent podnikov, v roku 2020 to bolo už 36,6 %. Podiel inovujúcich podnikov rástol najmä v priemysle, a to z úrovne 32 % na úroveň 41,6 % v roku 2020. Podiel inovujúcich podnikov v službách je dlhodobo stabilný, pričom inovácie vykazuje asi tretina podnikov.

Zároveň v slovenskom kontexte platí, že čím väčší podnik, tým väčšia je inovačná činnosť podniku. Najmenší podiel inovujúcich podnikov nachádzame v kategórii malých podnikov do 49 zamestnancov, kde je podiel inovujúcich v roku 2020 len na úrovni 28,78 %. Naopak, stredne veľké, resp. veľké podniky deklarujú inovačnú činnosť až v 65,49 % prípadoch.

Graf 119 Inovačná výkonnosť slovenských podnikov podľa veľkostnej kategórie

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov Štatistického úradu SR

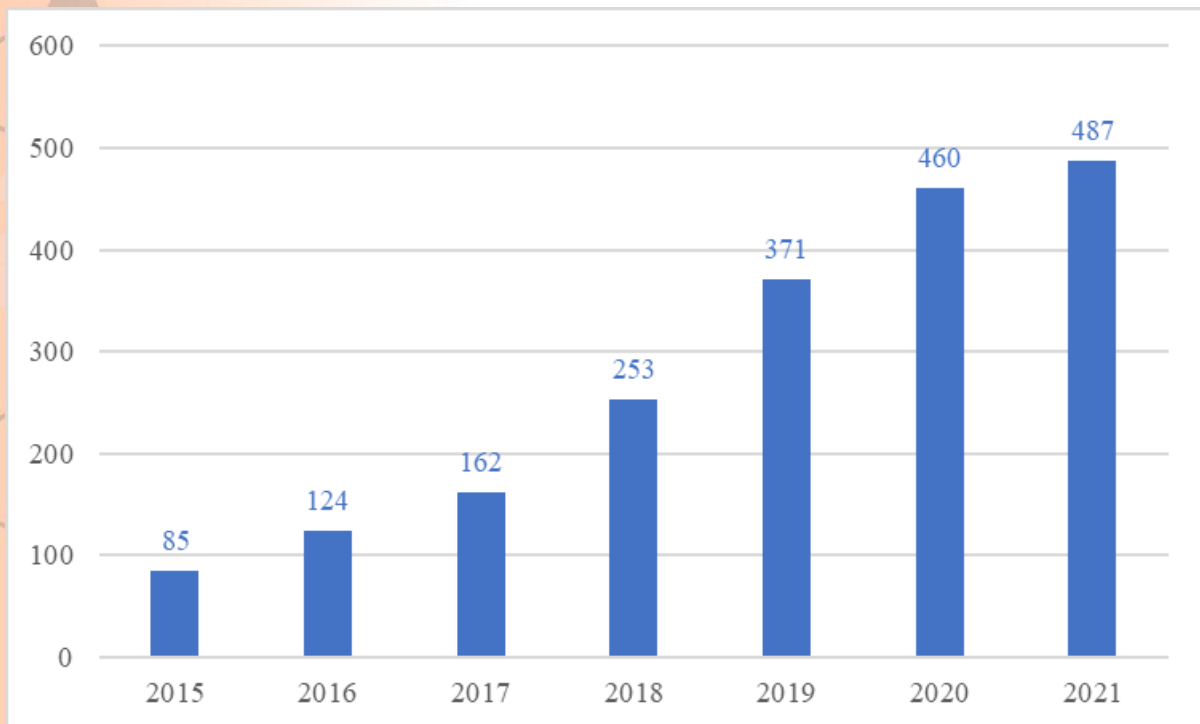
Positívom je najmä rastúci trend inovačnej činnosti vo všetkých veľkostných kategóriách v sledovanom období.

Podpora aplikovaného výskumu a inovácií zo strany štátu

Podporu financovania vedy a výskumu v podnikoch zamestnávateľa zo strany štátu vyžadujú dlhodobo. Jedným z kľúčových nástrojov podpory vedy a výskumu sa stal odpočet výdavkov na vedu a výskum. Systém odpočtu výdavkov na vedu a výskum bol zavedený v roku 2015. Umožnil od základu dane, zníženého o odpočet daňovej straty, uplatniť si každej právnickej alebo fyzickej osobe, ktorá dosahuje príjmy, odpočet výdavkov (zaradenie výdavkov do daňovo uznateľných nákladov) na výskum a vývoj. Od januára 2015 bola možnosť zníženia základu dane pre daňovníkov, ktorí si uplatnia takýto odpočet o 25 % z kladného rozdielu výdavkov na výskum a vývoj vynaložených v bežnom zdaňovacom období a zahrňovaných do odpočtu a výdavkov na výskum a vývoj vynaložených v bezprostredne predchádzajúcom zdaňovacom období a zahrňovaných do odpočtu. Od roku 2018 došlo k zvýšeniu na 100 % a od roku 2020 k zvýšeniu možnosti odpočtu oprávnených nákladov vynaložených daňovníkom na výskum a vývoj od základu dane zníženého o odpočet daňovej straty na 150 % počnúc zdaňovacím obdobím začínajúcim sa 1. 1. 2019 a následne 200 % počnúc zdaňovacím obdobím začínajúcim sa 1. 1. 2020. Avšak následne došlo k poklesu tejto sadzby za rok 2022 naspäť na 100 %. Slovensko tak stráca konkurenčnú výhodu, ktorú malo aj voči susedom (sadzba v ČR je 100 %, v Poľsku sa za rok 2022 zvýšila na 200 % a v Maďarsku je 100 %).¹⁴³

¹⁴³ <https://www.smartech.sk/novinky/od-roku-2022-bude-superodpocet-na-vyskum-a-vyvoj-iba-100>

Graf 120 Počet subjektov uplatňujúcich si odpočet výdavkov na vedu a výskum

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov Finančnej správy

Zmeny a zlepšenie podmienok odpočtu na vedu a výskum sa postupne prejavilo aj v náraste počtu subjektov, ktoré si takýto odpočet uplatňujú a to z 85 subjektov za rok 2015 na 487 subjektov za rok 2021.

Programy na podporu inovácií majú charakter priamej vládnej podpory vo forme dotácií, pričom určujúcim sú v tomto smere aktivity Ministerstva hospodárstva SR a jemu podriadených organizácií. Ministerstvo vytvorilo v roku 1997 Inovačný fond, ktorý má slúžiť na podporu inovácií. Jeho činnosť je však v posledných rokoch značne utlmená a fond postupne prestal poskytovať priamu finančnú podporu súkromným subjektom na podporu inovácií.

V roku 2022 nadobudla účinnosť nová schéma na podporu vzniku priemyselných klastrových organizácií. Jej cieľom je podporiť vznik a rozvoj priemyselných klastrov na regionálnej a nadregionálnej úrovni ako nástroja rozvoja konkurencieschopnosti ekonomiky a ekonomického rastu, prispieť ku skvalitneniu väzieb medzi výskumom, akademickou a podnikateľskou sférou a podporiť zvýšenie konkurencieschopnosti členov priemyselných klastrov. Efektívnosť tejto schémy nie je možné hodnotiť, ide však o naplnenie volania zamestnávateľov po podpore vzniku klastrov.

Podporu inovácií zabezpečoval v sledovanom období aj Národný projekt „Zvýšenie inováčnej výkonnosti slovenskej ekonomiky“. Jeho cieľom bolo zvýšenie inováčnej výkonnosti slovenskej ekonomiky prostredníctvom realizácie vzdelávacích aktivít, individuálneho poradenstva, podpory vzdelávania v školách, či prostredníctvom realizácie analýz. Zároveň bol na podporu inovácií vytvorený projekt Inovačných poukážok, ktoré poskytovali priamu finančnú pomoc, potrebnú na prístup k profesionálnym zručnostiam, službám alebo znalostiam, ktoré umožnia presadiť nápad alebo produkt, či už na domácom trhu alebo na trhu mimo Slovenska. Výška inováčnej poukážky dosahovala 10 000 až 50 000 eur. Efektívnosť podpory nebolo možné vyhodnotiť, keďže naplánované ukončenie projektu presahuje čas vypracovania tejto analýzy.

Dôležitým programom podpory vedy a výskumu, resp. inovácií bol aj Operačný program Výskum a inovácie, ktorému sa venujeme v ďalších častiach tejto analýzy.

1.19. Regulácie a politiky v oblasti energetiky

Funkčná a stabilná energetická sústava je základnou kostrou ekonomiky a podmienkou jej budúceho rozvoja. Regulácie a politiky v oblasti energetiky majú preto kľúčový dopad aj na podnikateľské prostredie. V posledných rokoch dominovala v tejto oblasti požiadavka na zvyšovanie podielu obnoviteľných zdrojov a znižovanie emisií skleníkových plynov. Od roku 2022, po začatí ruskej invázie na Ukrajinu sa k tomu pridali aj dostupnosť a bezpečnosť dodávok základných energetických nosičov.

Legislatíva a legislatívne zmeny v roku 2022

Z pohľadu energetického trhu a podnikania v tejto oblasti sú najdôležitejšími zákonnými úpravami:

Zákon č. 251/2012 Z. z. o energetike, ktorý upravuje základné podmienky podnikania v energetike, práva a povinnosti účastníkov trhu s elektrickou energiou a plynom, Zákon č. 250/2015 Z. z. o regulácii v sieťových odvetviach, ktorý definuje kompetencie a postupy regulátora sieťových odvetví vrátane energetického trhu.

Zákon č. 309/2009 Z. z. o podpore obnoviteľných zdrojov energie a vysoko účinnej kombinovanej výroby, ktorý upravuje podmienky podpory výroby elektriny z obnoviteľných zdrojov a vysoko účinnej kombinovanej výroby elektriny a tepla (KVET).

Zákon č. 657/2004 Z. z. o tepelnej energetike, ktorý upravuje podmienky podnikania a zodpovednosť poskytovateľov v oblasti dodávok tepla, hospodárnosť prevádzky tepelných zariadení, obmedzenia v prípade stavu núdze a Zákon č. 321/2014 Z. z. o energetickej efektívnosti, definuje opatrenia na zvýšenie energetickej efektívnosti, ciele energetickej efektívnosti, podmienky podnikania v oblasti energetických služieb, pravidiel pri výkone energetického auditu.

Okrem týchto zákonov ovplyvňujú podnikateľov na trhu s energiami viaceré vyhlášky, ktorými sa uskutočňuje vecná a cenová regulácia trhu, osobitne pre trh s elektrinou, plynom a teplom.

Vojenská invázia Ruska na Ukrajinu radikálne zasiahla trh s energiami v EÚ. Výpadok dodávok fosílnych palív kombinovaný s následnými sankciami na tieto dodávky vyvolal nielen prudký rast cien, ale aj potrebu zásadných legislatívnych zmien. Kým v lete 2020 bola cena elektriny 33 eur/MWh, počas roku 2021 začala radikálne stúpať, aby v auguste dosiahla dovedy nepredstaviteľné maximá. Vysoká cena dodávky v roku 2024 zas indikuje, že hoci došlo k poklesu, neistota na trhu s energiami stále pretrváva.

Tabuľka 25 Spotové a futures ceny elektriny v Eur za MWh

	jún 22	júl 22	aug 22	sep 22	okt 22	nov 22	dec 22	jan 23	feb 23	mar 23	apr 23	máj 23
Vývoj ceny elektriny na krátkodobom trhu s elektrinou ISOT OKTE Base	236	368	492	387	188	216	258	146	145	113	106	88
Vývoj ceny elektriny s fyzickou dodávkou v nasledujúcom mesiaci	260	404	526	434	340	295	313	173	143	113	112	93
Vývoj ceny elektriny s fyzickou dodávkou v nasledujúcom štvrtroku	265	460	636	561	481	370	336	167	143	123	136	101
Vývoj ceny elektriny s fyzickou dodávkou v roku 2023	252	359	557	538	432	356	334					
Vývoj ceny elektriny s fyzickou dodávkou v roku 2024	180	221	315	250	200	250	258	188	169	148	156	147

 Zdroj: ÚRSO¹⁴⁴

K potrebe transponovať nariadenia 4. energetického balíčka sa tak pridala aj nutnosť operatívne reagovať na zmeny na trhu. Transpozícia balíčka priniesla do legislatívy potrebné novinky, ktoré sú reakciou na zmeny v štruktúre dodávateľov hlavne elektriny. Nástup obnoviteľných zdrojov znamená rapidný nárast malých dodávateľov, hlavne vďaka fotovoltaickej výrobe elektriny. Do legislatívy boli preto zapracované nasledujúce koncepty:

- úprava a postavenie nových účastníkov trhu s elektrinou a trhu s plynom, ako napr. aktívny odberateľ, energetické spoločenstvo, agregátor alebo poskytovateľ flexibility,
- právna úprava zdieľania elektriny a akumulácie,
- definícia pravidiel obnoviteľného plynu a záruk pôvodu plynu z obnoviteľných zdrojov,
- čiastočná deregulácia maloobchodných cien elektriny a plynu a súvisiace zmeny v oblasti ochrany spotrebiteľa,
- nastavenie podmienok pre nasadzovanie tzv. inteligentných meracích systémov do odberných miest,
- zmenu právnej úpravy obstarávania podporných služieb,

¹⁴⁴ <https://www.urso.gov.sk/6124-sk/burzove-ceny-elektriny-a-plynu/>

- úpravu dátových tokov spojených s novými procesmi,
- rozšírenie kompetencií Úradu pre reguláciu sieťových odvetví (ÚRSO).

Koncepčné zmeny sa následne prejavili aj v novelizácii zákonov č. 309/2009 Z. z. o podpore obnoviteľných zdrojov a z titulu zavedenia inštitútu agregátora boli prijaté zmeny aj v Zákone o živnostenskom podnikaní.

K rastu cien začalo dochádzať už v roku 2021, čo následne spôsobilo neschopnosť niektorých dodávateľov naplniť svoje záväzky. Do hry sa dostal inštitút dodávateľa poslednej inštancie, s ktorým síce legislatíva počítala, ale nie v takom rozsahu a s takými nákladmi.

Viacere novelizácie mali za cieľ predovšetkým ochrániť konečného spotrebiteľa pred prudko rastúcimi cenami. V tejto súvislosti došlo k zmenám krízovej regulácie, doplneniu povinností vo všeobecnom hospodárskom záujme a súvisiacim kompenzáciám nákladov, ako aj k zavedeniu možnosti ustanovenia limitu nárastu cien v tepelnej energetike nariadením vlády SR.

Regulácia sieťových odvetví

Kľúčovým zákonom, ktorý upravuje podmienky v oblasti plynárenstva, elektroenergetiky a tepelnej energetiky je zákon č. 250/2015 o regulácii v sieťových odvetviach. Tento zákon upravuje reguláciu v sieťových odvetviach, postavenie a pôsobnosti Úradu pre reguláciu sieťových odvetví, ako aj povinnosti osôb, ktoré vykonávajú regulované činnosti a pravidlá pre fungovanie vnútorného trhu s elektrinou a plynom.

ÚRSO z pohľadu tohto zákona plní nasledujúce funkcie:

- zabezpečuje hladké fungovanie vnútorného trhu s elektrinou a plynom v rámci Európskej únie
- odstraňuje bariéry pri obchodovaní s elektrinou a plynom na vnútornom trhu prostredníctvom zjednodušovania cezhraničných prenosov
- podporuje rozvoj stabilných, výkonovo primeraných energetických sústav a sietí
- zjednodušuje pripojenie nových výrobných a uskladňovacích zariadení do plynovej a elektrizačnej siete

- reguluje trh s cieľom dosiahnutia efektívnej hospodárskej súťaže a lepšej ochrany spotrebiteľov, s dôrazom na ochranu zraniteľných odberateľov elektriny a plynu

Strategickým orgánom ÚRSO je Regulačná rada, ktorá prijíma regulačnú politiku, určuje predsedu Regulačnej rady a súčasne sa vyjadruje k návrhom všeobecne záväzných právnych predpisov, ktoré vydáva ÚRSO. Zároveň pôsobí ako odvolací orgán, ktorý preskúmava námietky regulovaných subjektov. Regulačná rada má 6 členov, ktorých menuje prezident.

Regulačná rada prijala v roku 2022 novú regulačnú politiku na 6. regulačné obdobie 2023 - 2027. Tá zohľadňuje zmeny v legislatíve, ktoré boli transpozíciou európskeho legislatívneho balíka Čistá energia pre všetkých Európanov.

Elektroenergetika

Účastníci trhu s elektrinou sú definovaní v § 15 ods. 2 zákona č. 251/2012 Z. z. o energetike:

1. výrobcovia elektriny,
2. organizátor krátkodobého trhu s elektrinou, spoločnosť OKTE, a. s., (zariadená SEPS, a. s.),
3. prevádzkovateľ prenosovej sústavy na vymedzenom území, spoločnosť SEPS, a. s.,
4. prevádzkovateľ distribučnej sústavy a. regionálne distribučné sústavy, spoločnosti ZSD, a. s., SSD, a. s., VSD, a. s.,
  - a. b. prevádzkovatelia miestnych distribučných sústav, 143 spoločností,
5. dodávateľ elektriny,
6. koncový odberateľ elektriny,
7. výkupca elektriny,
8. agregátor,¹⁴⁵
9. prevádzkovateľ zariadenia na uskladňovanie elektriny,

¹⁴⁵ Flexibilita znamená, že dodávateľ alebo odberateľ dokáže flexibilne podľa situácie na trhu meniť svoju výrobu, resp. spotrebu. Agregátor zlučuje flexibilitu z viacerých odberných miest a odovzdávacích miest na účel ponuky a predaja agregovanej flexibility na organizovaných trhoch s elektrinou alebo na trhu s podpornými službami alebo na účel minimalizácie odchýlky v rámci bilančnej skupiny agregátora. Agregátor môže byť sám výrobcom elektriny, ale nemusí.

10. energetické spoločenstvo,¹⁴⁶

11. prevádzkovateľ priameho vedenia.

Najdôležitejšie zmeny, ktoré priniesla nová legislatíva, sú:

- zavedenie denného zúčtovania odchýlok na trhu s elektrinou, čo zníži objem potrebného finančného zabezpečenia subjektov o 40 %
- rozšírenie identifikátorov EIC aj na domácnosti, čo je nevyhnutný predpoklad na ich budúce zapojenie do trhu s elektrinou, ako aj na ich ochranu pred energetickou chudobou
- efektívnejšie nastavenie podmienok v prípade dodávok dodávateľov poslednej inštancie¹⁴⁷

Modernizácia trhu s energetickými dodávkami je postavená na predpoklade presnej evidencie zmien vo výrobe a spotrebe. To vyžaduje neustále dátové toky a ich analytické spracovanie. Z tohto dôvodu sa rozbehla výstavba Energetického dátového centra (EDC) v réžii SEPS a. s. a jej dcérskej spoločnosti OKTE a. s. EDC sa stane centrálnou platformou pre efektívnu dátovú výmenu všetkých účastníkov trhu s elektrinou. Prvá fáza implementácie EDC by mala byť spustená v 1.7.2023.¹⁴⁸ Umožní zapojiť sa do trhu s elektrinou aktívnym odberateľom, energetickým spoločenstvám a agregátorom.

Povolenia

Podnikanie na energetickom trhu vyžaduje získanie povolenia ÚRSO. V roku 2022 vzrástol počet žiadostí o vydanie povolenia o 50 %. V elektroenergetike tak bolo ku koncu roka 2022: 436 registrovaných subjektov na trhu.

¹⁴⁶ Energetické spoločenstvo alebo Komunita OZE je právnická osoba založená skupinou producentov a odberateľov, ktorí majú možnosť medzi sebou zdieľať elektrinu (v prípade Komunity OZE aj plyn) vyrobenú z lokálnych zdrojov OZE. Spoločenstvo môže prebytočnú energiu uskladniť, či ponúknuť na predaj do siete. Primárnym cieľom tejto právnickej osoby nie je dosahovanie zisku. Ak je maximálny výkon spoločenstva nižší ako 1MW, a spoločenstvo nedodáva elektrinu do siete, nejedná sa o podnikanie a na jeho spustenie stačí oznámenie ÚRSO. Medzi členov sa môže rozdeliť max. 50 % zisku, inak by bola činnosť považovaná za podnikanie.

¹⁴⁷ V prípade elektriny sú dodávateľmi poslednej inštancie ZSE energia a. s., Východoslovenská energetika a. s. a Stredoslovenská energetika a. s.

¹⁴⁸ <https://www.energie-portal.sk/Dokument/energeticke-datove-centrum-spustenie-registracia-110114.aspx>

Tabuľka 26 Prehľad platných povolení v elektroenergetike k 31.12.2022

Výroba elektriny	2
Prenos elektriny	1
Distribúcia elektriny	12
Výroba a dodávka elektriny	101
Výroba, distribúcia a dodávka elektriny	24
Výroba, dodávka a agregácia elektriny	1
Distribúcia a dodávka elektriny	110
Dodávka elektriny	182
Dodávka a uskladnenie elektriny	1
Organizovanie krátkodobého trhu s elektrinou	1
Činnosť výkupcu elektriny	1
Celkom	436

Zdroj: Výročná správa ÚRSO 2022

Vecná a cenová regulácia

V oblasti elektroenergetiky ÚRSO vykonáva cenovú a vecnú reguláciu trhu. Vecná regulácia spočíva v schvaľovaní prevádzkových poriadkov správcov sústav, podmienok prepravy elektriny distribučných sústav, či metodiky prevádzkovateľa prenosovej sústavy. Novelizáciou v roku 2022 pribudla povinnosť definovať podmienky výberového konania na skladovanie elektriny, ako aj povinnosť definovať obsahové náležitosti rozvoja distribučnej sústavy. Cenové výmery dodávateľov sú štandardne schvaľované na základe priemerných cien 2 štvrtrokov v roku. Aktuálne podmienky na trhu s energiami však vyvolali potrebu krízovej regulácie.

Všeobecný hospodársky záujem

Dosiaľ sa na Slovensku uplatňoval všeobecný hospodársky záujem len v prípade výroby elektriny z uhlia Hornonitrianskych baní Prievidza. Zmeny v legislatíve prijaté počas roka 2022 umožnili prijať všeobecný hospodársky záujem (VHZ) aj v prípade ochrany domácností pred

vysokými cenami elektriny a plynu. Uplatnenie VHZ teda neznamená len právo domácnosti na regulovanú cenu, ale aj povinnosť pre výrobcu elektrinu dodať.

Tento krok bol nevyhnutný na uskutočnenie memoranda podpísaného so Slovenskými elektrárňami a. s. (SE a. s.), v ktorom sa SE a. s. zaviazali dodať 6 TWh s cenou 61 eur/MWh za silovú zložku elektriny. Okrem silovej zložky elektriny sa vláda rozhodla zmraziť aj ďalšie variabilné zložky ceny elektriny. Výsledkom je plošné zmrazenie nákladov na elektrinu pre všetky domácnosti bez ohľadu na výšku a charakter spotreby¹⁴⁹. Zároveň to znamená zásadné obmedzenie v hospodárení najväčšieho výrobcu elektriny na Slovensku, ktorý k memorandu pristúpil ako k únikovému riešeniu pred škodlivejšou alternatívou v podobe zdanenia elektriny vyrobenej z jadrových zdrojov. Súčasťou memoranda s vládou je garancia nezvyšovania poplatkov a daní za predaj elektriny. Všeobecný hospodársky záujem bol schválený aj na rok 2024, pričom cena silovej elektriny by mala vzrásť o 10 % na 67 eur/MWh.¹⁵⁰

Minister hospodárstva následne v marci 2023 spoločne s vedením Slovenských elektrární prezentovali dohodu, podľa ktorej by dodávky lacnej elektriny mali pokračovať aj v rokoch 2025 až 2027, avšak cena elektriny má postupne rásť na 79 eur/MWh a objem dávok klesnúť o 10 %.¹⁵¹

Na základe predpokladanej dohody na roky 2025 – 2027 by mali aj verejná správa aj firmy získať 5 TWh elektriny za zvýhodnenú cenu v cene 104 - 134 eur/MWh. Tieto dodávky sú naviazané na predpokladané spustenie 4. bloku JE Mochovce. Každoročne by dohodu o dodávke elektriny mala schvaľovať Európska komisia.

Náklady na dotovanie zastropovaných cien elektriny a plynu pre domácnosti by mali dosiahnuť miliardové sumy, v rozpočte na rok 2023 bolo schválených 3,4 mld. eur na kompenzácie cien energií.

Dotácie na energie pre podniky

Popri regulácii cien pre domácností boli v rámci legislatívnych zmien prijaté pravidlá pre dotácie na energie pre podnikateľské subjekty, bez ohľadu na ich veľkosť. Pokiaľ tieto podniky

¹⁴⁹ Výsledná cena elektriny pre domácnosti vzrástla oproti roku 2022 len o 5 %.

¹⁵⁰ <https://www.vlada.gov.sk/vlada-schvalila-verejny-hospodarsky-zaujem-na-dodavky-elektriny/>

¹⁵¹ <https://e.dennikn.sk/3306535/domacnosti-maju-mat-lacnu-elektinu-az-do-roku-2027/>

nemajú dlhy voči verejnej správe, nečelia špecifikovaným trestom, nie sú v konkurze a podobne¹⁵², majú nárok na dotáciu nákladov na spotrebu energií. Vzhľadom na liberalizáciu trhu s energiami v EÚ a zákaz priamych dotácií podnikateľským subjektom bolo na tento účel potrebné prijať na európskej úrovni Dočasný krízový rámec.¹⁵³ Dotácia kryje rozdiel medzi výslednou jednotkovou cenou komodity a hodnotou 199 eur/MWh v prípade elektriny. V prípade plynu je to rozdiel v jednotkovej cene a hodnoty 99 eur/ MWh. Na rozdiel od domácností však nie je sú dotované celé náklady spotreby nad úroveň stanovených cien, ale len 80 %. Prvé kolo dotácií pokrývalo obdobie august – september 2022 a vyplatených bolo 77 mil. eur. Aktuálna dotačná schéma pokrýva obdobie január - september 2023; na dotácie je alokovaných 280 mil. eur. Jeden podnikateľský subjekt môže získať dotáciu maximálne 200 000 eur mesačne.

Menšie podniky so spotrebou elektriny do 30 MWh ročne a plynu do 100 MWh majú nárok automaticky na zastropované ceny, nemusia teda späťne žiadať o preplatenie zvýšených nákladov.

Podľa údajov KRRZ by v roku 2023 mali výdavky na kompenzácie cien energií dosiahnuť 2,9 mld. eur, pričom 1 mld. eur z toho by mala byť financovaná z fondov EÚ.¹⁵⁴

Porovnanie nákladov na kompenzácie zvýšených nákladov na energie pre domácnosti a podniky ukazuje, že preferenciou štátu je ochrana domácností, nie pracovných miest. Je to zásadný rozdiel, oproti krajinám ako Nemecko, kde väčšia časť pomoci smerovala práve do podnikateľského sektora.

Ostatné zložky ceny elektriny

Výslednú cenu elektriny ovplyvňujú okrem ceny silovej elektriny, nákladov na distribúciu a prenos aj špeciálne tarify TPS (tarifa za prevádzkovanie systému) a TSS (tarifa za systémové služby) a odvod do Národného jadrového fondu. Silová elektrina sa podieľa na konečnej cene zhruba polovicou (v závislosti od veľkosti odberateľa). Ostatné zložky ceny sú nasledujúce:

¹⁵² <https://energodotacie.mhsr.sk/Pnarok.html>

¹⁵³ https://energodotacie.mhsr.sk/files/Zmena_Docasny_ramec.pdf

¹⁵⁴ Nižší deficit vďaka vyššej refundácii energopomoci z EÚ fondov (Semafor jún 2023) - Rada pre rozpočtovú zodpovednosť (rrz.sk) online dostupné na: <https://www.rrz.sk/rozpocetovy-semafor-2023-06/>

1) **Tarifa za prenos a straty pri prenose** pokrýva náklady prenosovej sústavy (poplatok pre SEPS a. s.) na zabezpečenie rezervovanej kapacity 6,3 eur/MWh, prenos elektriny 6,6 eur/MWh a straty vzniknuté pri prenose elektriny v prenosovej sústave 1,7 eur/MWh. Poplatky sa oproti roku 2022 nezvyšovali vďaka zvýšeným príjmom SEPS z rastúceho objemu cezhraničných tokov elektriny.

2) **Tarifa za prevádzkovanie systému** slúži predovšetkým na financovanie výroby z OZE a KVET. Do roku 2022 slúžila tiež na podporu ťažby domáceho uhlia. Z tohto poplatku je tiež financovaná činnosť Organizátora trhu s energiou (OKTE a. s.), ktorá má na starosti evidenciu tokov a zúčtovanie dotácií. TPS významne zvyšuje výslednú cenu elektriny, preto podniky žiadali o jej zníženie. V roku 2022 vstúpila do platnosti legislatíva, ktorá znížila jej náklady najmä pre veľkoodberateľov. Došlo k zavedeniu pásiem, pri ktorých s rastúcou spotrebou hodnota tarify klesá. Odberatelia v roku 2023 so spotrebou do 1 GWh platili do konca apríla 25,5 eur/MWh, odberatelia so spotrebou nad 100 GWh platia 1,9 eur/MWh. Oproti roku 2022 to znamená nárast tarify o cca 60 %.¹⁵⁵ Nariadením vlády sa tieto poplatky vrátili na úroveň roka 2022 s hodnotami 15,9/11,9/1,2 eur/MWh¹⁵⁶

3) **Tarifa za systémové služby** financuje náklady regulácie elektrizačnej sústavy a jej stability. Tarifa vzrástla v roku 2023 o 60 % na 10,1 eur/ MWh, ale v priebehu roka sa nariadením vlády od 1.5.2023 znížila na 6,3 eur/MWh.¹⁵⁷

4) **Tarifa za distribúciu** predstavuje kompenzáciu distribučných sietí za náklady za udržiavanie rezervovanej kapacity objednanej konečným spotrebiteľom a zároveň za náklady za prenos elektriny. Tarifa predstavuje 28,9 eur/MWh; je v rovnakej výške ako v roku 2022.

5) **Tarifa za straty v distribúcii** financuje náklady na straty, ktoré vznikajú pri distribúcii elektriny. Bola rovnako znížená v prípade nízkeho napätia z 50,7 eur na 10,9 eur/MWh,

¹⁵⁵ <https://www.urso.gov.sk/urso-rozhodol-o-regulovanych-cenovych-polozkach-v-elektroenergetike-na-rok-2023-a-vypracoval-tento-prehľad-ktory-ma-prispieť-k-lepšej-orientácii-odberateľov-o-uplatňovaných-cenach/>

¹⁵⁶ https://www.sse.sk/najcastejsie-otazky/najcastejsie-otazky-k-cenam-energii-2023/znizenie-sietovych-poplatkov-pre-podnikateľov-a-organizacie-od-1.-5.-2023/o-kolko-sa-znizuju-jednotlive-poplatky?page_id=13420

¹⁵⁷ https://www.sse.sk/najcastejsie-otazky/najcastejsie-otazky-k-cenam-energii-2023/znizenie-sietovych-poplatkov-pre-podnikateľov-a-organizacie-od-1.-5.-2023/o-kolko-sa-znizuju-jednotlive-poplatky?page_id=13420

v prípade vysokého napätia z 25,5 eur na 5,5 eur/MWh a v prípade veľmi vysokého napätia z 8,5 eur na 1,8 eur/MWh.

6) **Odvod do Národného jadrového fondu** slúži na financovanie budúcich nákladov na odstavenie jadrových zdrojov. Sadzba je 3,27 eur/MWh. Vybraté podniky s vysokou spotrebou elektriny majú efektívnu sadzbu zníženú na 25 % (OFZ a. s., SLOVALCO a. s.), resp. 70 % (SLOVNAFT a. s., US Steel a. s.)¹⁵⁸

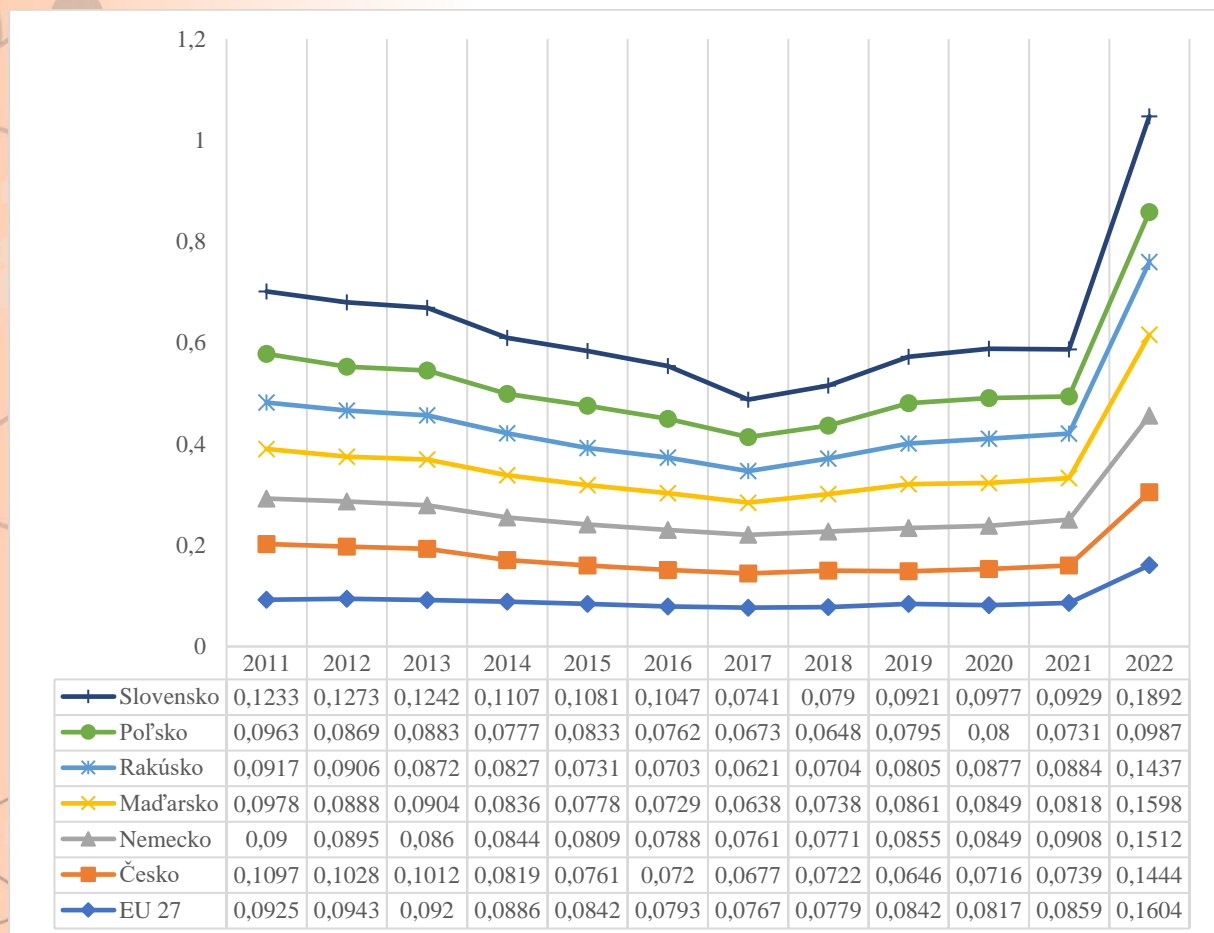
Prehľad jednotlivých príplatkov ukazuje, že s výnimkou TPS a odvodu do Národného jadrového fondu ide o platby priamo spojené s nákladmi na prevádzku elektrizačnej sústavy a udržiavanie jej stability. To znamená, že nie je možné očakávať zásadné zmeny vo výške jednotlivých taríf, ktoré sa prejavia v poklese ceny, za predpokladu, že ÚRSO primerane reguluje nákladové ceny za distribúciu a prenosové siete. Otázkou ostáva, či by príspevok na podporu výroby elektriny z obnoviteľných zdrojov a KVET mal byť financovaný prostredníctvom ceny elektriny. Takéto nastavenie zhoršuje konkurencieschopnosť výroby a poskytovania služieb na Slovensku. Znižovanie emisií CO₂ je celospoločenský záväzok a preto by bolo rovnako možné financovať výrobu OZE prostredníctvom všeobecných daní, alebo čiastočne z príjmov z dražieb emisných povoleniek. Aktuálne však vzhľadom na relatívny rast cien tieto príspevky výrazne klesli, preto by takýto návrh mal menej pozornosti ako v časoch, keď TPS bola výrazne vyššia. Rovnako sa dá uvažovať o odvode do Národného jadrového fondu. Druhou oblasťou je miera regulácie cien pre domácnosti. Nízke ceny znižujú podiel domácností na financovaní nákladov prevádzky a distribúcie elektriny a tým zvyšujú náklady producentov. Táto diskusia je potrebná, pretože ako ukazuje nasledujúci graf 123, slovenský priemerný odberateľ¹⁵⁹ platí v regióne dlhodobu ak nie najvyššiu, tak jednu z najvyšších cien.

¹⁵⁸ <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2019-21/znenie-20190201>

¹⁵⁹ Priemerná cena elektriny v prvom polroku daného roka pre spotrebiteľa s odberom 500-2000 MWh ročne.

Graf 121 Cena elektriny pre stredného priemyselného odberateľa eur/kWh

Zdroj: Eurostat

Podpora OZE a KVET

Vďaka extrémne vysokým výkupným cenám došlo v roku 2022 k poklesu doplatkov, ktoré každoročne získavali prevádzkovatelia týchto zdrojov. Systém je financovaný pomocou Tarify na prevádzkovanie systému, ktorá bola naďalej súčasťou ceny elektriny. Inkaso týchto platieb významne prevýšilo výdavky na doplatky a tak bol konečne eliminovaný deficit tohto finančného systému, ktorý znášali distribučné spoločnosti. Podpora výroby elektriny z OZE je zabezpečená zákonom 309/2009 Z. z., ktorý bol niekoľkokrát novelizovaný. Hlavnou zmenou bolo predovšetkým predĺženie obdobia vyplácania podpory z 10 na 15 rokov, čo umožnilo znížiť ročnú platbu a tak znížiť sadzbu TPS. Aktuálne sú podporované nasledujúce technológie: spaľovanie bioplynu, spaľovanie biometánu, spaľovanie skládkového plynu, malé vodné

elektrárne, geotermálna energia a fotovoltaická energia. Technológie KVET zahŕňajú vysoko efektívne spaľovanie zemného plynu, efektívne spaľovanie odpadových plynov či biomasy.

Výroba z obnoviteľných zdrojov v roku 2022 mierne klesla na hodnotu 6,2 TWh, čo predstavuje 22,9 % celkového objemu vyrobenej elektriny na Slovensku. Vzhľadom na mierny pokles celkovej výroby to znamená nárast o 1,6 %. Najväčšiu časť predstavuje energia vyrobená vodnými elektrárňami.¹⁶⁰

Z pohľadu vyplatených dotácií, najväčší objem doplatkov inkasujú tradične dodávateľia elektriny zo slnka. Ich počet vzrástol na 2666.

Tabuľka 27 Dotácie vyplatené za solárnu energiu

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Spolu
Vyrobena elektrina v GWh na doplatok	624	590	583	493	597	610	601	606	594	606	616	6 522
Dotácie (mil.€)	205	194	193	170	210	219	213	209	211	178	26	2 028

Zdroj: ÚRSO, vlastné spracovanie

V priebehu 11-ročného obdobia získali výrobcovia fotovoltaickej elektriny 2 mld. eur na príplatkoch za dohromady 6,5 TWh vyrobenej elektriny. 1 MWh bez emisií CO₂ tak stála 311 eur. To je viac ako trojnásobok súčasnej ceny povolenky CO₂, pričom v predchádzajúcich rokoch to bol 7 - 9 násobok ceny povolenky. Inak povedané, ak by si štát tieto povolenky na trhu nakupoval, a kúpil by si tým úspory emisií niekde inde, ušetril by viac ako 3/4 tejto sumy. Až extrémne vysoké ceny v minulom roku dokázali objem doplatkov výrazne skreslať. Vysoká neefektívnosť tejto podpory spolu s výrazným zlacnením dodávok PV zariadení by mali byť poučením pre ďalšiu politiku podpory výroby elektriny z obnoviteľných zdrojov. Tá by sa mala predovšetkým sústrediť na zníženie regulačných a schvaľovacích bariér, ktoré sú dnes hlavnými brzdami investícií do obnoviteľných zdrojov.

Prenosová sieť

Chrbticou elektrizačnej sústavy je prenosová sieť, ktorú spravuje SEPS a. s. Slovenská prenosová sieť patrí medzi najviac prepojenú so zahraničím v EÚ, čo dokazuje aj vysoký objem cezhraničných tokov. Slovensko je tak tranzitnou krajinou pre vysoké objemy elektriny

¹⁶⁰ <https://www.urso.gov.sk/monitoring-systemu-podpory-vyroby-elektriny-z-oze-avukvet/>

vyrobenej v ČR, SRN a PL, smerujúcej na nedostatočne výrobné pokrytý Balkán. Vysoké objemy dovozov spôsobujú, že ročný objem exportu dosahuje viac ako polovicu celej spotreby Slovenska, v roku 2022 to bolo 15,3 TWh. Slovensko však v minulom roku nebolo sebestačné, čistý dovoz elektriny predstavoval 1,4 TWh. V roku 2023, po plnom nábehu tretieho bloku v Mochovciach by sa Slovensko malo stať čistým vývozcom.

Nasledujúce obdobie bude predstavovať pre SEPS veľkú výzvu pri zabezpečení dostatočných prenosových kapacít a udržiavania stability siete. Na jednu stranu to bude spôsobené pripojením 4. bloku v Mochovciach, na druhú stranu nárastom výroby nestabilných obnoviteľných zdrojov a v konečnom dôsledku neistým vývojom spotreby výrobného sektora. Elektrifikácia priemyselných procesov či dobíjanie elektromobilov zvýši spotrebu elektriny. Prerušenie výroby v Slovalcu zase znamenal výrazný pokles spotreby elektriny už v minulom roku. Na tieto výzvy sa snaží SEPS reagovať vo svojom Desiatročnom pláne rozvoja prenosovej sústavy na roky 2022 - 2031¹⁶¹.

Plynárenstvo

Podobne ako v elektroenergetike, aj v plynárenstve vykonáva ÚRSO cenovú a vecnú reguláciu dodávok. Cenová regulácia sa týka predovšetkým nastavenia cien za prístup do prenosovej a distribučnej siete. Vecná regulácia sa týka prevádzkových poriadkov a podmienok prístupu a pripojenia do siete a v tomto prípade je rozšírená o schvaľovanie prevádzkových poriadkov plynových zásobníkov, ktoré sú nedeliteľnou súčasťou plynárenskej infraštruktúry.

Zákon rozlišuje nasledujúcich účastníkov na trhu s plynom:

- prevádzkovateľ prepravnej siete (Eustream, a. s.),
- prevádzkovateľ distribučnej siete (SPP - distribúcia, a. s.),
- prevádzkovatelia lokálnych distribučných sietí (LDS),
- prevádzkovatelia zásobníkov s plynom (NAFTA a. s., POZAGAZ a. s.),
- dodávatelia plynu,
- odberatelia plynu (koneční spotrebitelia).

¹⁶¹ <https://www.sepsas.sk/legislativa/plany-rozvoja/desatrocny-plan-rozvoja-prenosovej-sustavy/>
251

Tabuľka 28 Prehľad platných povolení v plynárstve k 31.12.2022

Výroba plynu	1
Výroba a doprava plynu	1
Preprava plynu	1
Distribúcia plynu	4
Distribúcia a dodávka plynu	42
Uskladňovanie plynu	2
Dodávka plynu	149
Celkom	200

Zdroj: Výročná správa ÚRSO 2022

Cenové pohyby energií v roku 2022 v skutočnosti začali už v roku 2021 nedostatkom plynu v zásobníkoch v Európe. Nedostatočné zásoby sa nevyhnutne premietli do rastu cien elektriny, pretože tie vznikajú princípom „merit order“, na základe ceny posledného zapojeného zdroja do výroby elektriny. Tým je v Európe práve elektrina vyrobená plynovými elektrárnami. Začatie ruskej invázie vo februári 2022 vystrelilo ceny plynu na viac ako pätnásťnásobok pôvodných cien v reakcii na obavy z nedostatku plynu. Vysoké ceny pochopiteľne zatlačili na úspory v spotrebe, predovšetkým v priemysle. Spotreba plynu na Slovensku dosiahla minulý rok 45,5 TWh, čo predstavuje 20 % medzoročný pokles. Najväčšou mierou sa na ňom podieľali práve veľkoodberatelia - priemyselné podniky, ktoré znížili odber o 25 %, kým domácnosti s regulovanou cenou znížili odber len o 13 %.

Slovenská plynárenská infraštruktúra bola historicky závislá na dodávkach ruského plynu a zároveň ťažila z tranzitného postavenia. Spoločnosť Eustream a. s. 90 % plynu, prichádzajúceho na Slovensko, transportovala do zahraničia. Ruská invázia tento pomer výrazne obrátila, preprava klesla o 90 % a tým aj potenciálne významné dividendové príjmy štátneho rozpočtu. Slovensko je permanentne vystavené riziku výpadku plynových dodávok, nakoľko tranzitný plynovod prichádza na Slovensko cez Ukrajinu. Dominantný dodávateľ plynu SPP sa stal ešte významnejším hráčom na trhu s plynom. Podľa medializovaných informácií

zabezpečil dodávky plynu tak z Nórska, ako aj dodávky skvapalneného plynu z chorvátskeho pobrežia. Podarilo sa tiež otvoriť plynové prepojenie s Poľskom, čo má umožniť vyššiu diverzifikáciu dodávok plynu na Slovensko. Kapacity plynovodu sú však poľskými odberateľmi vyčerpané, na Slovensko preto týmto potrubím plyn zatiaľ netečie. Slovensko má zároveň vlastné podzemné zásoby zemného plynu, ktoré by mohli podľa odhadov pokrývať až 10 % domácej spotreby. Bohužiaľ nečinnosť štátnych úradov, špecificky extrémne náročný proces posudzovania EIA, bráni v rozširovaní existujúcej ťažby.

Plynárenský trh je v oblasti dodávok na Slovensku pomerne koncentrovaný. Štátny Slovenský plynárenský priemysel a. s. zabezpečuje dve tretiny dodávok domácností, spolu s ďalšími dvomi ďalšími dodávateľmi Východoslovenskou energetikou, a. s. a Západoslovenskou energiou, a.s. to predstavuje 95 % všetkých dodávok. V prípade regulovaných malých podnikov je koncentrácia ešte o niečo vyššia. Turbulencie na trhu s plynom v rokoch 2021-2022 viedli k ukončeniu činností 6 dodávateľov plynu, čo vyvolalo nutnosť zapojenia dodávateľa poslednej inštancie pre vyše 120 tis. odberateľov plynu.¹⁶²

Koncová cena plynu bola v roku 2022 zo 62 % tvorená cenou samotného plynu a nákladmi na jeho dodávku, 30 % predstavovali náklady na distribúciu, a 7 % na tranzit plynu.

Do doby pred inváziou predstavovala spotreba plynu priemyslom 42 %.¹⁶³ Zdraženie tejto komodity nutne povedie k poklesu jej využívania. Plyn slúži nielen ako palivo vo výrobe elektriny, ale aj ako palivo na výrobu priemyselného tepla a ako surovina vo výrobných procesoch. Hoci v poslednom roku došlo k výraznému poklesu cien plynu, tieto ceny zostávajú naďalej niekoľkonásobne vyššie, ako pred inváziou. Dôležité je v tejto súvislosti uviesť, že plyn je v Európe 5-6 násobne drahší ako v USA, čo má významný dopad na konkurencieschopnosť nielen slovenského, ale i európskeho priemyslu.

Minulý rok ukázal, že pomerne voľný svetový trh s plynom je dostatočne pružný, aby zabezpečil presmerovanie dodávok skvapalneného plynu bohatším zákazníkom Európy z Ázie.

Rastúci ázijský dopyt však bude tlačiť na rast cien plynu. Problematický je nerozhodný postoj

¹⁶² Zhodnotenie 5. regulačného obdobia, Regulačná rada ÚRSO

¹⁶³ 38 % spotreba domácností, 19 % spotreba v službách <https://euractiv.sk/section/energetika/news/zemny-plyn-si-silne-postavenie-v-slovenskom-priemysle-udrzi-zrejme-aj-v-buducom-desatroc/>

Európskej únie vo vzťahu k zemnému plynu. Na jednej strane sa únia snaží o spoločný nákup plynu, koordináciu plnenia zásobníkov, čo by malo viesť k výhodnejším cenám plynu, na druhej strane sa odmieta zaviazat' k adekvátne dlhodobým nákupom. Výsledkom je nedôvera veľkých dodávateľov plynu, či už z oblasti blízkeho východu, alebo USA, ktorí tak nemajú dostatočnú istotu, aby rozšírili ťažbu a tým prispeli k stabilnejšej cene plynu na svetových trhoch. Prílišný príklon k elektrifikácii priemyslu a odmietanie fosílného plynu môže v konečnom dôsledku viesť k predraženiu výroby, či nedostatku niektorých dôležitých produktov medzispotreby. Neistota budúcnosti postavenia zemného plynu v EÚ predstavuje riziko aj pre slovenských podnikateľov.

Integrovaný národný energetický a klimatický plán a ciele SR

Integrovaný národný energetický a klimatický plán (ďalej NECP) je kľúčovým dokumentom budúcnosti energetiky a priemyslu na Slovensku; jeho existencia je požadovaná Európskou legislatívou. Aktuálne je v platnosti NECP na roky 2021 - 2030, avšak od minulého roka prebieha jeho revízia. Tá má zohľadniť nové okolnosti ohľadne stability a bezpečnosti dodávok fosílnych palív, ako aj nové ciele, ktoré predpokladajú rýchlejší a intenzívnejší nábeh využívania obnoviteľných zdrojov.

Posledná verzia NECP, zverejnená v júni 2023, definuje nasledujúce ciele¹⁶⁴:

1) znížiť emisie skleníkových plynov o 22,7 % v porovnaní s rokom 2005. Nasledujúcich 7 rokov tak potrebuje Slovensko znížiť emisie o zhruba 8 mil. tCO₂

K tomuto poklesu by malo dôjsť v nasledujúcich sektoroch:

- v sektore cestnej dopravy by nemalo dôjsť k vyššiemu nárastu ako 29 % oproti roku 2005
- sektor budov, ktorý bude zahrnutý do systému obchodovania s povolenkami ETS 2, by mal prispieť poklesom emisií CO₂ o 12 %
- sektor poľnohospodárstva o 10 % a sektor odpadov o 24 % oproti roku 2005

¹⁶⁴ <https://www.mhsr.sk/energetika/integrovaný-narodný-energetický-a-klimatický-plan-na-roky-2021-2030/navrh-aktualizácie-integrovaného-narodného-energetického-a-klimatického-planu-na-roky-2021-2030?csrt=10377818159642950351>

- emisie z priemyselnej výroby, ktoré nespádajú do systému obchodovania s povolenkami, by nemali presiahnuť rast 40 % oproti roku 2005.

2) Podľa doteraz platného NECP by mal podiel OZE na hrubej konečnej spotrebe energií dosiahnuť 19,2 % v roku 2030. Aktuálne tento ukazovateľ dosahuje 17,4 %. Podľa aktualizácie NECP by sa mala cieľová hodnota zvýšiť na 23 %. To predstavuje 20 % navýšenie cieľa, ktoré si nevyhnutne vyžiada vyšší objem zdrojov. Investičné náklady na zvýšenie podielu OZE by mali dosiahnuť 5,3 mld. eur. Hlavným príspevkom do výroby elektriny by mali byť veterné elektrárne.

3) Zvyšovanie energetickej efektívnosti. Na základe požiadaviek novej legislatívy EÚ v rámci balíka FIT for 55 by malo Slovensko znížiť konečnú energetickú spotrebu v roku 2030 o 12 % v porovnaní s referenčným scenárom 2020¹⁶⁵. To znamená, že oproti roku 2021 by mala spotreba klesnúť o 22 %. Tento cieľ je veľmi odvážny a môže mať zásadný vplyv na priemyselnú výrobu, vzhľadom na fakt, že mnohé prevádzky už prešli modernizáciou.

Financovanie dekarbonizácie a energetickej transformácie

Náklady dekarbonizačného úsilia, rádovo v percentách HDP ročne, bude niesť súkromný sektor. Či už domácnosti, v podobe priameho alebo nepriameho daňového zaťaženia (vyššie ceny elektriny), alebo spotrebiteľia vo vyšších cenách produktov a podnikateľský sektor, ktorý bude nútený investovať do zníženia emisií skleníkových plynov. Časť nákladov bude financovaná z verejných zdrojov, ktoré budú opäť financované daňovými poplatníkmi. Tieto investície by mali priniesť spomalenie tempa pribúdania skleníkových plynov v atmosfére a tak spomalenie tempa otepľovania. Európa je však zodpovedná za menej ako 8 % svetových emisií CO₂. Bezemisné zdroje energií sa celosvetovo aktuálne podieľajú necelými 20 % na primárnej spotrebe energie. Čína a v budúcnosti predovšetkým hospodársky rastúca India a rozvojová Afrika budú naďalej masívne využívať fosílny zdroje. To otvára otázku oprávnenosti sprisňovania dekarbonizačných cieľov v Európe a zároveň vyvoláva pochyby, či by nebolo efektívnejšie spomaliť súčasné tempo a investovať viac do vedy a výskumu nových technológií (hlavne úschova energie a priamy záchyt uhlíka zo vzduchu) a do adaptácie na meniace sa

¹⁶⁵ Pôvodný scenár

klimatické podmienky. Existencia na prvý pohľad štedrých dotačných zdrojov nie je dôkazom, že tieto investície prinášajú požadovanú hodnotu za peniaze v tom správnom čase.

Modernizačný fond

Modernizačný fond predstavuje hlavný dlhodobý zdroj prostriedkov, ktorými má verejná správa kofinancovať dekarbonizáciu priemyslu a znižovanie podielu fosílnych palív. Fond by mal v období 2022 – 2030 prerozdeliť 750 mil. eur. Prvá platba z rozpočtu Európskej investičnej banky bola poskytnutá v objeme 350 mil. eur už v roku 2022, a schéma štátnej pomoci a výzva na dekarbonizáciu priemyslu bola predstavená v marci 2023. Táto schéma štátnej pomoci by sa mala týkať podnikov, ktoré sú povinne zaradené v systéme obchodovania s emisnými kvótami ETS.¹⁶⁶

Ďalšou výzvou financovanou z Modernizačného fondu je Schéma štátnej pomoci pre oblasť teplárenstva (149,5 mil. EUR pre rok 2022). Okrem modernizačného fondu môžu firmy čerpať prostriedky aj z celoeurópskeho Inovačného fondu, ktorý je financovaný z výnosov z predaja emisných povoleniek.¹⁶⁷

Plán obnovy a odolnosti a REpowerEu

V rámci z prostriedkov Plánu obnovy a odolnosti (komponent 4) bude poskytnutá pomoc určená na dekarbonizáciu priemyslu v nasledujúcich rokoch vo výške 362 mil. eur. Nová kapitola Plánu obnovy a odolnosti RepowerEU s objemom 366 mil. eur bude mať len minimum prostriedkov určených pre súkromný sektor. Výrobný sektor bude nepriamo profitovať z investícií do distribučných a prenosových sietí.

Environmentálny fond

Dlhodobým problém dekarbonizácie a energetickej transformácie je nedostatočné využívanie prostriedkov Environmentálneho fondu. Nevyužitý zostatok v objeme viac ako 1,5 mld. eur je dedičstvom predchádzajúcich vlád, ktoré tieto vzácne, deficit znižujúce zdroje, využívali nepriamo na financovanie sociálnych výdavkov. Aj minulý rok Envirofond využil len 44 % nových zdrojov. Len minimum zdrojov Environmentálneho fondu slúži na podporu dekarbonizácie priemyslu, hoci práve priemysel musí emisné povolenky nakupovať. Jedinou

¹⁶⁶ <https://www.minzp.sk/klima/modernizacny-fond/>

¹⁶⁷ <https://www.minzp.sk/klima/inovacny-fond/>

dôležitou schémou z pohľadu priemyslu je Schéma štátnej pomoci – Kompenzácie nepriamych nákladov uhlíka. Táto schéma slúži na prefinancovanie časti výdavkov na nákup elektriny, ktorej cenu zvyšujú emisné povolenky. Firmy s vysoko elektrifikovanou výrobou tak získavajú nárok na kompenzáciu energeticky a emisne efektívnej výroby. Legislatíva EÚ dáva členským štátom pomerne široký priestor nastavenia intenzity tejto podpory. Porovnanie so zahraničím ukazuje, že Slovenské vlády poskytujú pomerne málo prostriedkov na tento účel, a tento stav nezmenila ani reforma schémy z roku 2022, ktorá predpokladá výdavky na kompenzácie 25 mil. eur ročne. Vláda sa rozhodla zatiaľ nevyužiť prostriedky fondu a podporiť slovenský priemysel v európskej konkurencii intenzívnejšie.

1.20. Digitálna transformácia

Konkurencieschopnosť slovenského priemyslu bola dlhodobo postavená na nízkej cene pracovnej sily, ktorá pomerne rýchlo rastie, avšak rast produktivity stúpa oveľa pomalšie. Digitalizácia je už od deväťdesiatych rokov minulého storočia hlavným nástrojom rastu produktivity práce a zvyšovania konkurencieschopnosti podnikov. Slovenský priemysel však výrazne zaostáva za procesmi digitalizácie v okolitých krajinách a absencia zásadnejšej zmeny v prístupe k téme digitalizácie môže mať vážny vplyv na ekonomiku Slovenska¹⁶⁸.

Stručný popis situácie

Priemysel zamestnáva na Slovensku 32 % pracujúcich. To je druhé najvyššie číslo v Európe. Digitalizácia, vrátane robotizácie a automatizácie, je jedným z kľúčových faktorov podporujúcich rast produktivity práce. Produktivita práce na Slovensku je na chvoste EÚ so zreteľnou klesajúcou tendenciou trvajúcou jednu dekádu. Dlhodobo zaostávame za Českom, Poľsko nás predbehlo v roku 2017, Rumunsko v roku 2020, v uplynulom roku nás preskočilo Maďarsko¹⁶⁹. V trende ziskovosti malých a stredných podnikov sme boli v roku 2022 treťou najmenej úspešnou krajinou v EU.

¹⁶⁸ Digitalizácia v Pláne obnovy a odolnosti Slovenskej republiky Návrh expertov pôsobiacich v zamestnávateľských združeniach a digitálnych platformách

¹⁶⁹ Labour productivity per person employed and hour worked (EU272020=100)
<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tesem160/default/table?lang=en>

Ročná miera rastu pridanej hodnoty v spracovateľskom priemysle bola 7,7 %¹⁷⁰. Slovensko bolo v roku 2021 na 64 mieste celosvetového rebríčka, nad nami boli aj niektoré africké krajiny. Treba priznať, že nízka miera rastu pridanej hodnoty sa týka aj mnohých vyspelých krajín v Európe

Ešte v nedávnom období bolo Slovensko krajinou, ktorá rástla v dostupnosti nových technológií. Celosvetovo bolo podľa tohto ukazovateľa roku 2007 na 51. mieste, do roku 2016 sa posunulo na 40 priečku¹⁷¹. Stagnácia nie je teda na Slovensku zákonitá. Aké boli príčiny doteraz realizovaného technologického rozvoja v priemysle? V roku 2007 bolo Slovensko celosvetovo treťou krajinou v hodnotení podielu zahraničných investícií na technologickom rozvoji. Do roku 2016 však zaznamenalo pokles na 15 miesto¹⁷². Vzhľadom na to, že po roku 2018 začalo stagnovať v robotizácii aj v automobilovom sektore, dá sa očakávať, že priame zahraničné investície začínajú byť vyčerpaným zdrojom technologického rozvoja a boj proti stagnácii bude treba zviest' aj za pomoci lokálneho súkromného kapitálu a verejných zdrojov.

Slovenská hrdosť na pomerne vysokú mieru robotizácie v priemyselnej výrobe bola neoprávnená. Údaj 175 robotov na 10 000 pracovníkov v priemysle, ktorý bol považovaný za smerodajný v roku 2020 bol založený na nesprávnom zbere dát; po úprave zberu dát je správnym údajom 143 robotov na 10 000 pracovníkov. Ak sa pozrieme na údaj optikou všetkých odvetví ekonomiky, jedná sa len o 43 robotov na 10 000 pracovníkov. Existujú odvetvia ako stavebníctvo alebo poľnohospodárstvo, ktoré sa s robotikou doteraz na Slovensku nestretli. Navyše začíname v regióne zaostávať už aj v automobilovom priemysle, ktorý začal z hľadiska automatizácie a robotizácie od roku 2018 zaostávať za inými krajinami. Na Slovensku bolo v roku 2021 v automobilovom priemysle 532 robotov na 10 000 pracovníkov, v Česku 577, v Rakúsku 958. Slovensko, ktoré bolo v roku 2017 v tomto segmente horšie ako Slovensko, malo v roku 2021 už 1478 robotov na 10 000 pracovníkov.

Digitálnou transformáciou dnes prechádza 23 % podnikov. Jedná sa o pokles oproti predošlým rokom; v roku 2020 to bolo 35 %, v roku 2021 len 26 %, čiže pokles je kontinuálny a môžeme ho považovať za trend. Viac ako polovica firiem na Slovensku nemá tímy, ktoré by

¹⁷⁰ <https://data.worldbank.org/indicator/NV.SRV.TOTL.KD.ZG?namedesc=false>

¹⁷¹ <https://www.humanprogress.org/dataset/availability-of-latest-technologies/rank-list/?countries=306>

¹⁷² <https://www.humanprogress.org/dataset/fdi-and-technology-transfer/rank-list/?countries=306>

dokázali realizovať digitalizačnú stratégiu, a týka sa to aj väčších firiem. Ďalšími faktormi, ktoré v uplynulom období spôsobili zastavenie digitálnej transformácie až u 14 % firiem, boli inflácia, zvyšovanie cien materiálov, energií a palív, vojna na Ukrajine a politické turbulencie na Slovensku.¹⁷³

Celoeurópskym hodnotením relevantným pre digitálnu zrelosť podnikateľského sektora sú správy Indexu digitálnej ekonomiky a spoločnosti (DESI¹⁷⁴). Týmto spôsobom monitoruje Európska komisia od roku 2014 digitálny pokrok členských štátov. Správy obsahujú profily jednotlivých krajín, ktoré pomáhajú členským štátom určiť oblasti pre prioritné opatrenia. Pre potreby tejto analýzy je relevantné hodnotenie číslo 3: Integrácia digitálnych technológií.

Tabuľka 29 Index digitálnej ekonomiky a spoločnosti (DESI) 2022, súhrnná tabuľka k hodnoteniu 3. Integrácia digitálnych technológií

	Slovensko DESI 2022	EÚ DESI 2022
MSP aspoň so základnou úrovňou digitálnej intenzity	43 %	55 %
Elektronické zdieľanie informácií	31 %	38 %
Sociálne médiá	21 %	29 %
Veľké dáta	6 %	14 %
Cloud	31 %	34 %
Umelá inteligencia	5 %	8 %
IKT pre environmentálnu udržateľnosť	76 %	66 %
Elektronické faktúry	16 %	32 %
MSP využívajúce predaj cez internet	13 %	18 %
Obrat elektronického obchodu	8 %	12 %
Cezhraničný predaj cez internet	7 %	9 %

Zdroj: DESI Index 2022

¹⁷³ <https://industry4um.sk/digitalne-sa-transformuje-len-stvrtina-podnikov-napriek-zlozitej-hospodarskej-situacii-je-vacsina-odhodlana-digitalizovat/>

¹⁷⁴ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/sk/policies/desi-slovakia>

Z hodnotenia vyplýva, v ktorých oblastiach má Slovensko najväčší potenciál na dobehnutie krajín, ktoré sú pred nami; sú to:

- **Veľké dáta:** Aby sa dali veľké dáta analyzovať, musia najprv vzniknúť. To, ktoré dáta sú pre procesy podniku dôležité, manažéri vedia alebo aspoň tušia z praxe, ale nevedia sa vyjadriť k ich zberu a digitálnej reprezentácii, potrebnej pre ďalšie použitie. V mnohých prípadoch sa dáta nezberajú, pretože výrobné zariadenia nie sú digitálne. To znamená, že Slovensko by sa malo zamerať na projekty modernizácie strojového vybavenia, budovania sietí IoT a integráciu riadiacich systémov. Následne môžu „vstúpiť do hry“ dátoví vedci a odborníci na umelú inteligenciu.
- **Elektronické faktúry.** Jedná sa primárne o legislatívny problém. Podnikatelia sú proti centralizovanému projektu elektronickej faktúry, pretože koncept bol problematický a jeho príprava vzbudzovala málo dôvery v úspešnú realizáciu projektu.
- **MSP s aspoň základnou úrovňou digitálnej intenzity.** Ostatné krajiny majú k dispozícii administratívne nenáročné schémy podpory nákupu základného vybavenia, licencií informačných systémov a školení na ich používanie. Uvedomujú si, kde dnes IT je, a v uvedených schémach uznávajú cloudové služby za oprávnený náklad, čo je na Slovensku stále problém. Investičnú pomoc pre MSP treba nasmerovať nie do výskumu a vývoja digitálnych technológií, ale do možnosti nákupu technológií, ktoré už existujú a sú dostupné na trhu.

Popri desiatich ukazovateľoch, v ktorých Slovensko zaostáva za európskym priemerom, je jeden, v ktorom je nad priemerom

- **IKT pre environmentálnu udržateľnosť.** Významným faktorom za týmto ukazovateľom je nasadzovanie inteligentných elektromerov (Smart metre). Tie umožnili nasadzovanie systémov energetického manažmentu. Firiem, ktoré nasadzujú takéto riešenia je niekoľko a konkurenčné prostredie ich vedie k intenzívnym obchodným aktivitám. Jedná sa o príklad, kedy infraštruktúra na zber dát, teda hardvér umožnil rozvoj informačných systémov. Tento vývoj mal za následok, že energetický manažment je jedným z príkladov, kde sa už na Slovensku v praxi využíva umelá inteligencia.

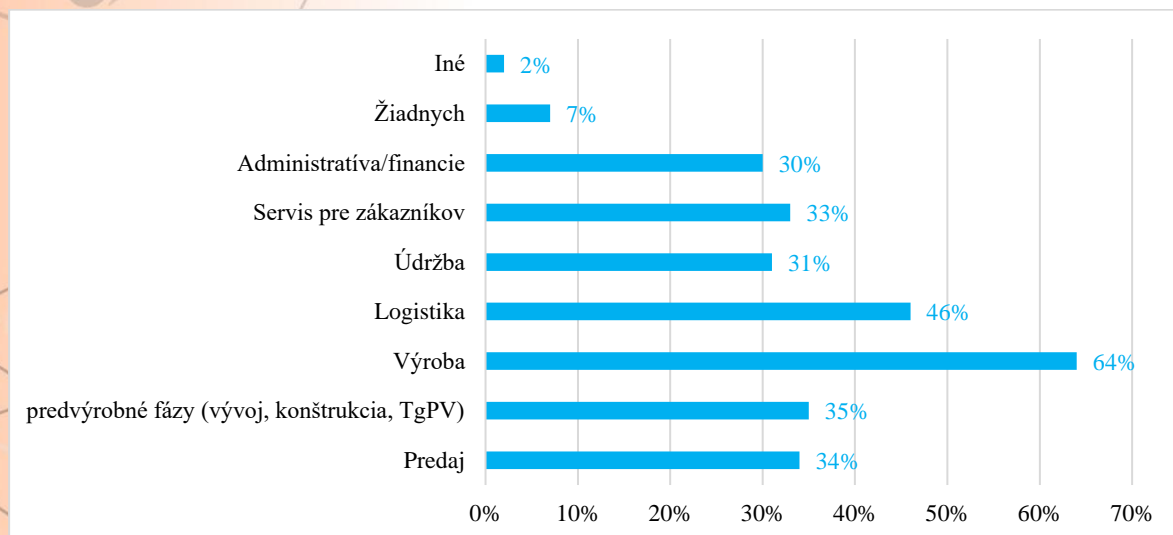
Definovanie hlavných problémov

Problém 1: Identifikovanie dopytu slovenských firiem po riešeníach a technológiách

Pri stanovení dopytu bol využitý prieskum, ktorý robí platforma Industry 4UM. Z výsledkov za rok 2022 vyplýva, že napriek stále nízkemu podielu digitalizujúcich firiem ju za **dôležitú pre svoju budúcnosť považuje 58 % z celkového počtu oslovených podnikov**. Z tých, ktoré ešte nezačali s aplikáciou Industry 4.0, vidí potrebu digitalizovať až 86 % podnikov.

V rámci vnútorných procesov firmy plánujú manažéri a majitelia firiem digitalizovať primárne výrobu (66 %) a logistiku (46 %).

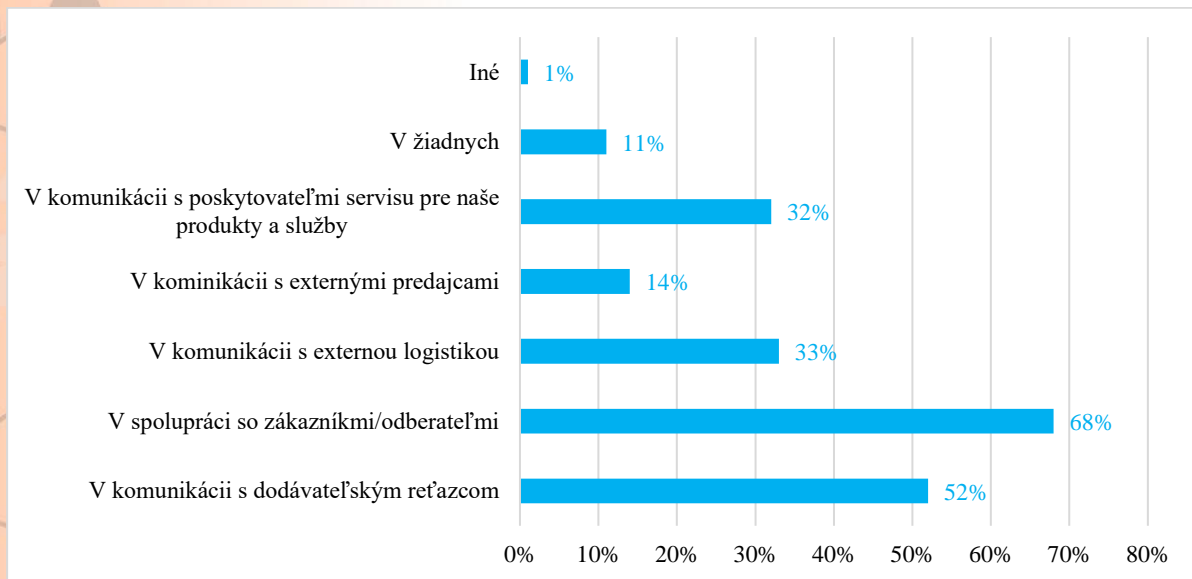
Graf 122 Interné procesy, v ktorých firmy pociťujú potrebu digitálnej transformácie.

Zdroj: Prieskum Industry 4UM, 2022

Pri externých procesoch vidia ako najnaliehavejšiu digitalizáciu komunikácie so zákazníkmi (68 %) a komunikáciu s dodávateľským reťazcom (52 %).

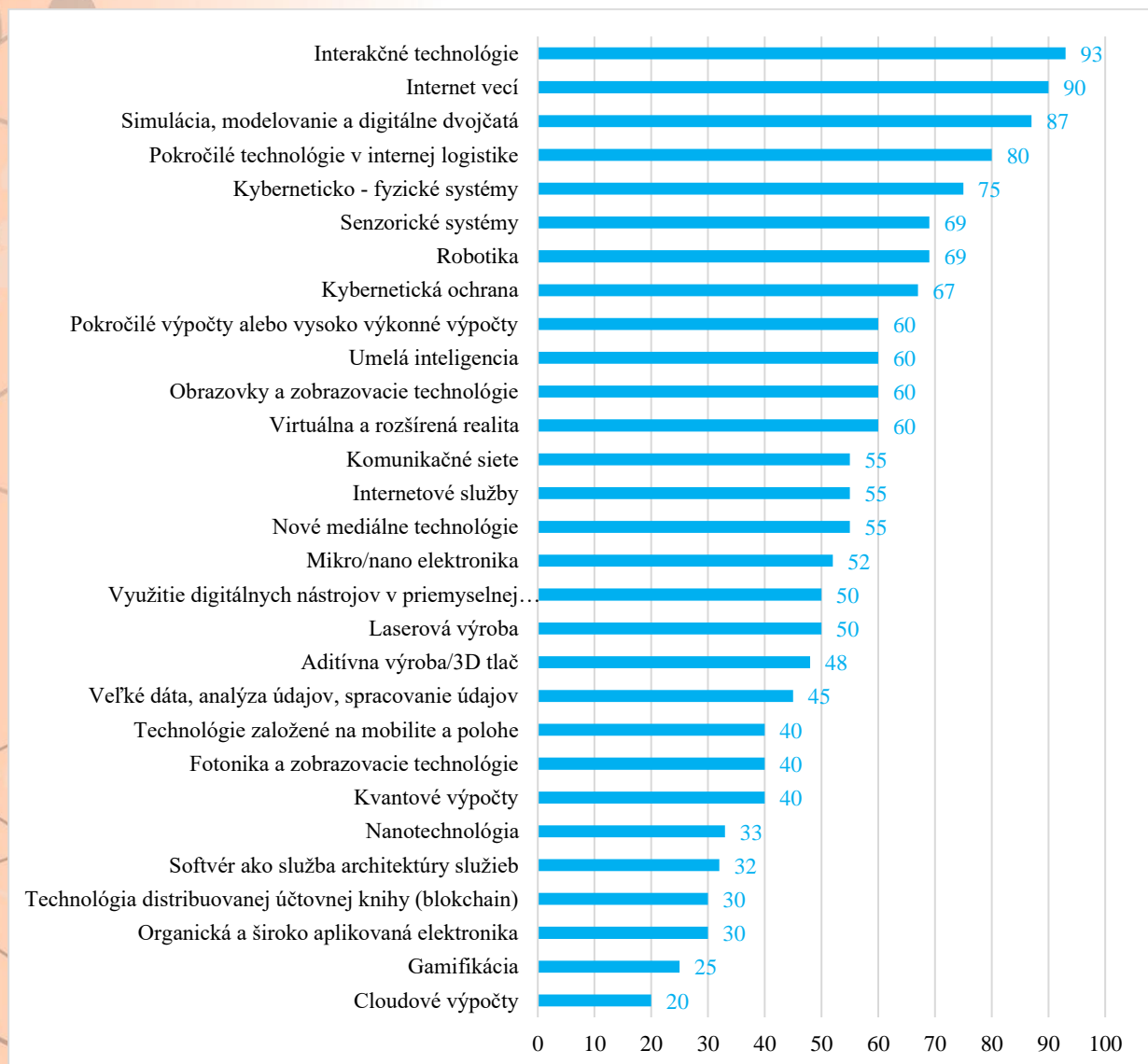
Graf 123 Externé procesy, v ktorých firmy pociťujú potrebu digitálnej transformácie.

Zdroj: Prieskum Industry 4UM, 2022

Z hľadiska potreby technológií vychádzame z expertného prieskumu, ktorý sa robil na jeseň 2021. Na 100 bodovej škále sú zaznamenané názory cca 20 expertov z automobilového priemyslu, strojárstva, chemického a celulózo-papierenského priemyslu. Umiestnenie v hornej časti škály teda indikuje vysokú žiadanosť technológie, ale aj jej nízku dostupnosť na komerčnom trhu alebo v prostredí samotných firiem; ako najviac žiadané sú Interakčné technológie, Internet vecí, či Simulácia, modelovanie a digitálne dvojčatá. Naopak, umiestnenie v dolnej časti škály môže indikovať, že technológia zatiaľ nie je firmami požadovaná, ale aj to, že je síce potrebná ale má charakter komodity, ktorá sa dá bez väčšieho úsilia zaobstarať.

Graf 124 Dopyt firiem po technológiách

Zdroj: Expertný prieskum Slovenského centra digitálnych inovácií, 2021

Problém 2: Absorpčná schopnosť slovenského podnikateľského prostredia

Pre stanovenia absorpčnej schopnosti digitálnych riešení Slovenského priemyslu neexistujú dostatočne prieskumy, a preto sa musíme uspokojiť s dvoma typmi odhadov.

1. Odhad na základe rastu v krajinách OECD
2. Odhad na základe programov a projektov realizovaných v minulosti

Odhad na základe rastu v krajinách OECD

Potenciál čerpania zdrojov na digitálnu transformáciu priemyslu vieme odvodiť z požiadavky na investovanie **do digitálnej ekonomiky**. V krajinách OECD rastie dátová

ekonomika dvojciferným radom. Ak si stanovíme cieľ rastu digitálnej ekonomiky aspoň 10 %, v lepšom prípade 15 % a budeme pracovať s hypotézou, že podiel digitalizácie priemyslu na raste by mal tvoriť 3 % v pesimistickom a 7,5 % v optimistickom scenári, tak sa dostaneme k potrebe investovať do digitalizácie priemyslu **od 100 miliónov € do 260 miliónov € ročne**.

Odhad na základe programov a projektov realizovaných v minulosti:

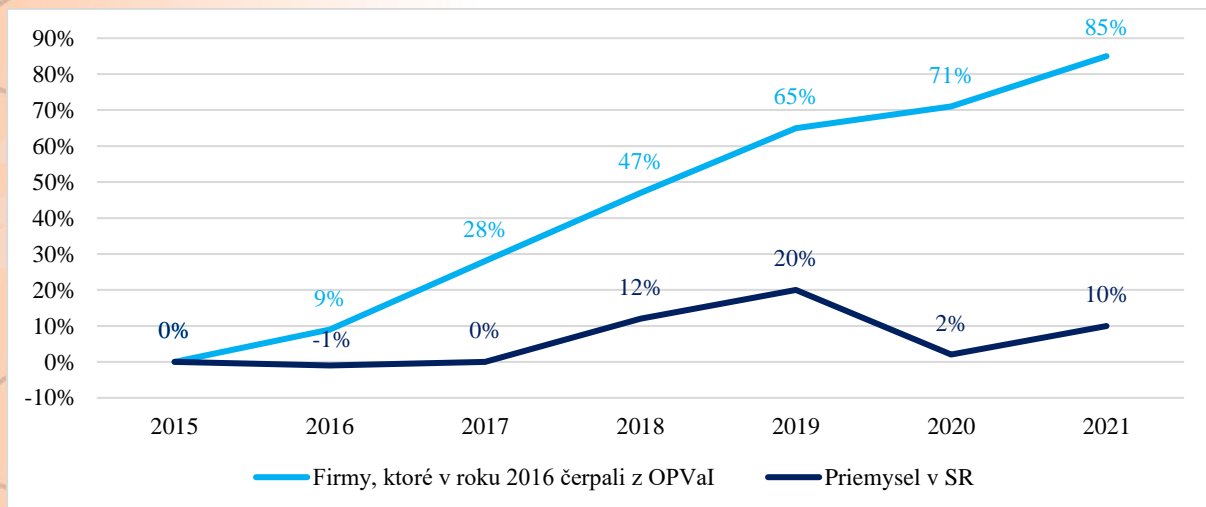
Absorpčná schopnosť slovenského priemyslu vo finančnom vyjadrení sa dá odvodiť **použitím niektorej z** porovnateľných schém financovania v minulosti. Z hľadiska cieľovej skupiny aj charakteru projektov sme ako najvhodnejšiu porovnávaciu bázu zvolili OPVal (Operačný program výskum a inovácie). Vychádzame z názoru odborníkov, že drvivá časť inovácií dnes obsahuje digitálne komponenty alebo je kompletne digitálna. Podľa analógie s touto schémou sa dá očakávať absorpčná schopnosť slovenského priemyslu **od 120 miliónov € do 330 miliónov € ročne**.

Súvisiacou kľúčovou otázkou je, aký dopad malo čerpanie zdrojov z OPVal na prosperitu firiem. Z firiem, ktoré čerpali prostriedky OPVal v roku 2016, sme náhodným spôsobom vybrali 100 a porovnali sme, ako sa vyvíjal jeden z kľúčových ekonomických parametrov podobe pridanej hodnoty od roku 2015 do roku 2021. V nasledujúcom grafe je porovnaný vývoj pridanej hodnoty týchto firiem s vývojom pridanej hodnoty slovenského priemyslu ako celku¹⁷⁵.

¹⁷⁵ Štatistický úrad SR, <https://datacube.statistics.sk/#/view/sk/VBDSKWIN/nu1403rs/vnu1403rs090201sk>

Graf 125 Dopad čerpania OPVaI na pridanú hodnotu firiem (rast pridanej hodnoty 100 vybraných firiem a rast pridanej hodnoty priemyslu)

Zdroj: vlastné spracovanie; ŠU SR

Firmy zo vzorky investovali 31 miliónov €, z väčšej časti išlo o zdroje zo štrukturálnych fondov EU, z menšej časti o ich vlastné kofinancovanie. Ich pridaná hodnota narástla za sledované roky súhrnne o 245 miliónov €. To znamená, že prostriedky z OPVaI získalo Slovensko späť ako príjem štátneho rozpočtu už len v dani z pridanej hodnoty. K tomu je možné pripočítať daň z príjmov, ktorá sa za uvedené obdobie súhrnne zvýšila o 130 %, mzdy, dane a odvody z tisícov pracovných miest. Rast firiem sa nedá pričítať len tomu, že čerpali fondy, rolu hrala aj inovačná kultúra, ktorá ich k tomu primäla a trhové faktory. Na základe uvedeného je možné konštatovať, že len **ťažko by sme na Slovensku našli návratnejší typ investície z verejných zdrojov.**

Problém 3: Rozdielny prístup k podpore digitálnej transformácie zo strany Európskej únie a Slovenskej republiky.

Európske inštitúcie prikladajú digitálnej transformácii ekonomických subjektov mimoriadny význam. Európska komisia 9. marca 2021 predstavila víziu a spôsoby, ako dosiahnuť digitálnu transformáciu Európy do roku 2030. Komisia zhrnula svoje plány to takzvaného Digitálneho kompasu¹⁷⁶ pre digitálne desaťročie EÚ, ktorý definuje štyri oblasti, v ktorých treba dosiahnuť zásadný pokrok:

¹⁷⁶ <https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030sk>

- Zručnosti
- Bezpečné a udržateľné digitálne infraštruktúry
- Digitalizácia verejných služieb
- Digitálna transformácia podnikov

V Digitálnej transformácii podnikov boli kvantifikované tri hlavné ciele do roku 2030:

- **Zavádzanie technológií:** 75 % spoločností v EÚ bude využívať cloud/AI/veľké dáta
- **Inovátori:** rozvíjanie rozširujúcich sa podnikov a ich financovanie takým spôsobom a tempom, aby sa počet takzvaných jednorožcov (firiem s trhovou kapitalizáciou nad 1 miliardu €) v EÚ zdvojnásobil
- **Neskorí osvojovatelia:** viac ako 90 % MSP má dosiahnuť aspoň základnú úroveň digitálnej intenzity

Situácia na Slovensku

V prvom rade na Slovensku nesprávne interpretujeme a aplikujeme vzťah medzi technologickým rozvojom a inováciami. V tomto prípade teda vzťah medzi digitálnou transformáciou a digitálnymi inováciami. Technológie vytvárajú prostredie pre inovácie, definujú skutočné potreby a technologicky vyzreté firmy sú ideálnym prostredím pre overenie konceptov a riešení.

Symptomatickým prípadom sú dopyty výskumníkov z oblasti umelej inteligencie. Na jej rozvoj sú k dispozícii značné zdroje aj v priemysle. Títo výskumníci práčne pátrajú po dátach, ktoré by využili pri svojom výskume. Ak ale firmy nebudú mať nasadené siete senzorov, počítačovo riadené zariadenia a priemyselné riadiace systémy, tak žiadne dáta pre umelú inteligenciu nebudú.

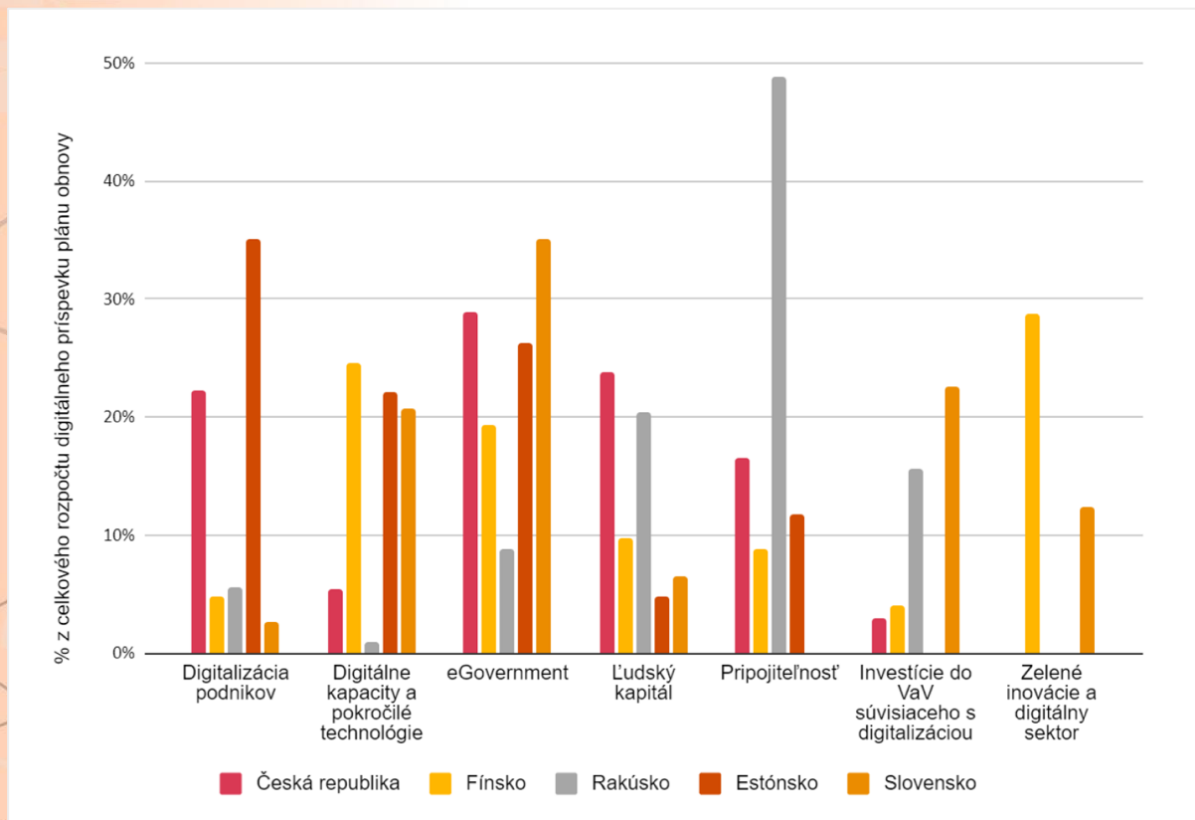
Plán obnovy a odolnosti SR

Plán obnovy a odolnosti SR (ďalej len POO) bude slúžiť na financovanie reforiem a s nimi súvisiacich investícií do konca roku 2026.

POO s digitalizáciou podnikov viac-menej nepočíta. Bližší pohľad na opatrenia a plánované výzvy ukazuje, že opatrenia zamerané na digitálnu ekonomiku sa takmer kompletne zameriavajú na inovácie produktov a služieb. Digitalizáciu podnikov prezentujú ako výsledok

výskumu a vývoja realizovaného v spolupráci s inštitucionálnym výskumom. Nie je v ňom nijak zohľadnená potreba podnikov nasadzovať technológie, ktoré už existujú a netreba ich znovu vyvíjať. Podiel alokácie POO na digitalizáciu podnikov je pritom najmenší z okolitých krajín.

Graf 126 Rozdelenie digitálneho príspevku Plánu obnovy a odolnosti vo vybraných krajinách

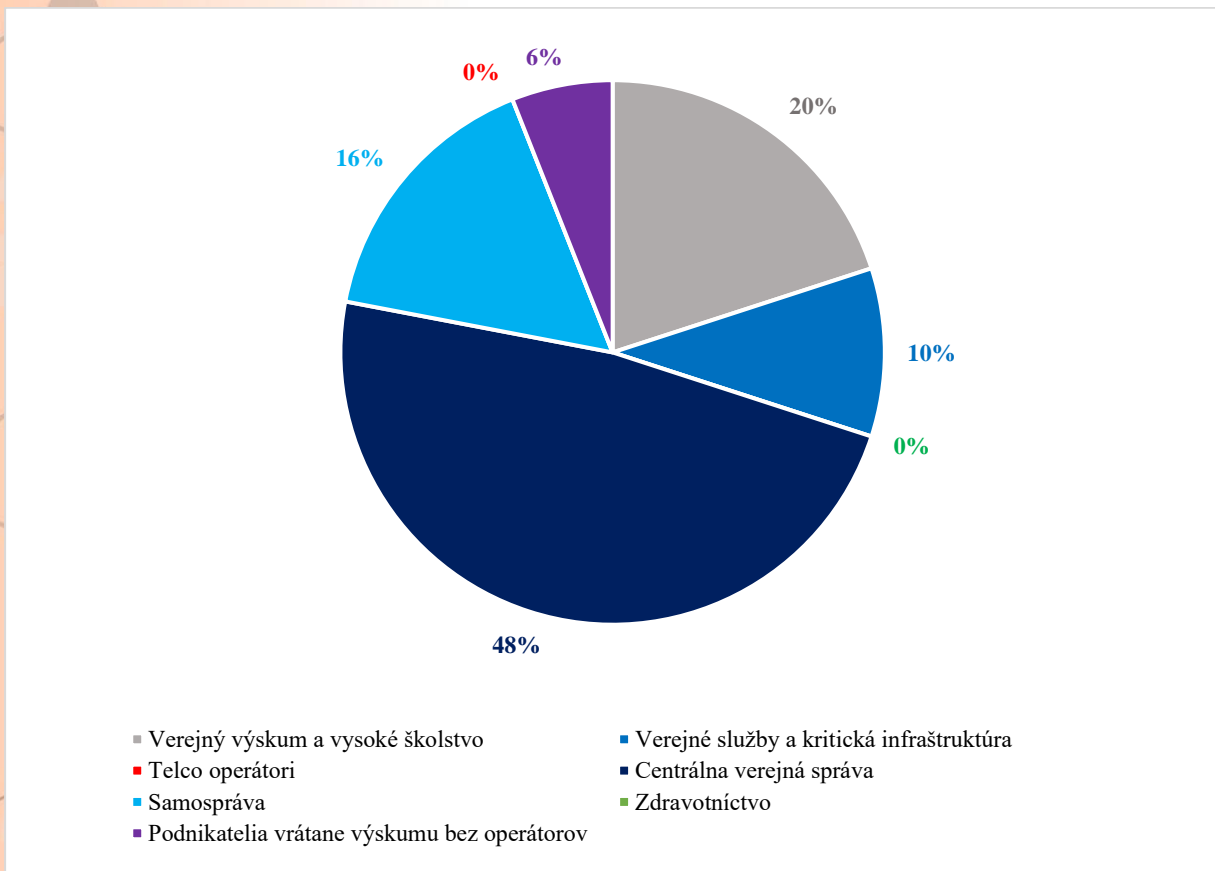

Zdroj: MIRRI SR, Správa obsahujúca odporúčania k návrhu grantových schém na vývoj a aplikáciu špičkových digitálnych technológií, PWC, 17.6.2022

Štruktúra investícií sa zameriava na pokročilé technológie (21 %), ktoré by sa mali zrejme nasadzovať v nedigitalizovaných fabrikách (3 %). Výskum a vývoj súvisiaci s digitalizáciou (22 %) sa buď odtrhne od hospodárskej praxe, alebo sa bude orientovať na spoluprácu s najrozvinutejšími firmami. To však znamená, že uvedené firmy sa musia pripraviť na kofinancovanie a alokovať vlastné kapacity. Jedno aj druhé budú problémy, ktoré sa budú musieť riešiť ad hoc.

Vnútorne členenie digitálnej zložky POO indikuje, že zatiaľ čo verejná správa z nej bude inkasovať asi 62 %, podnikateľský sektor len zhruba 6 %. Keďže verejný sektor je známy tým, že čerpá európske zdroje zle, toto rozdelenie predstavuje značné riziko.

Graf 127 Prehľad digitálnych podielov v reformách a investíciách Plánu obnovy s odolnosti SR

Zdroj: vlastná analýza IT asociácie Slovenska na základe podkladov MIRRI SR z 22.7.2022

Z opatrení a výziev v POO, ktoré by mohli čiastočne eliminovať nevyváženosť alokácií a vymykajú sa zavedenej rutine treba vyzdvihnúť Európske centrá digitálnych inovácií a Transformačné a inovačné konzorciá. Prvé sú príležitosťou ako motivovať k digitálnej transformácii niekoľko stoviek slovenských firiem a poskytnúť im úvodné know-how, druhé by sa mohli stať relevantnými sprostredkovateľmi technologických inovácií pre väčšie podniky a zároveň usmerniť inovačné aktivity tak, aby si našli uplatnenie tam, kde ich slovenská ekonomika dokáže najlepšie využiť.

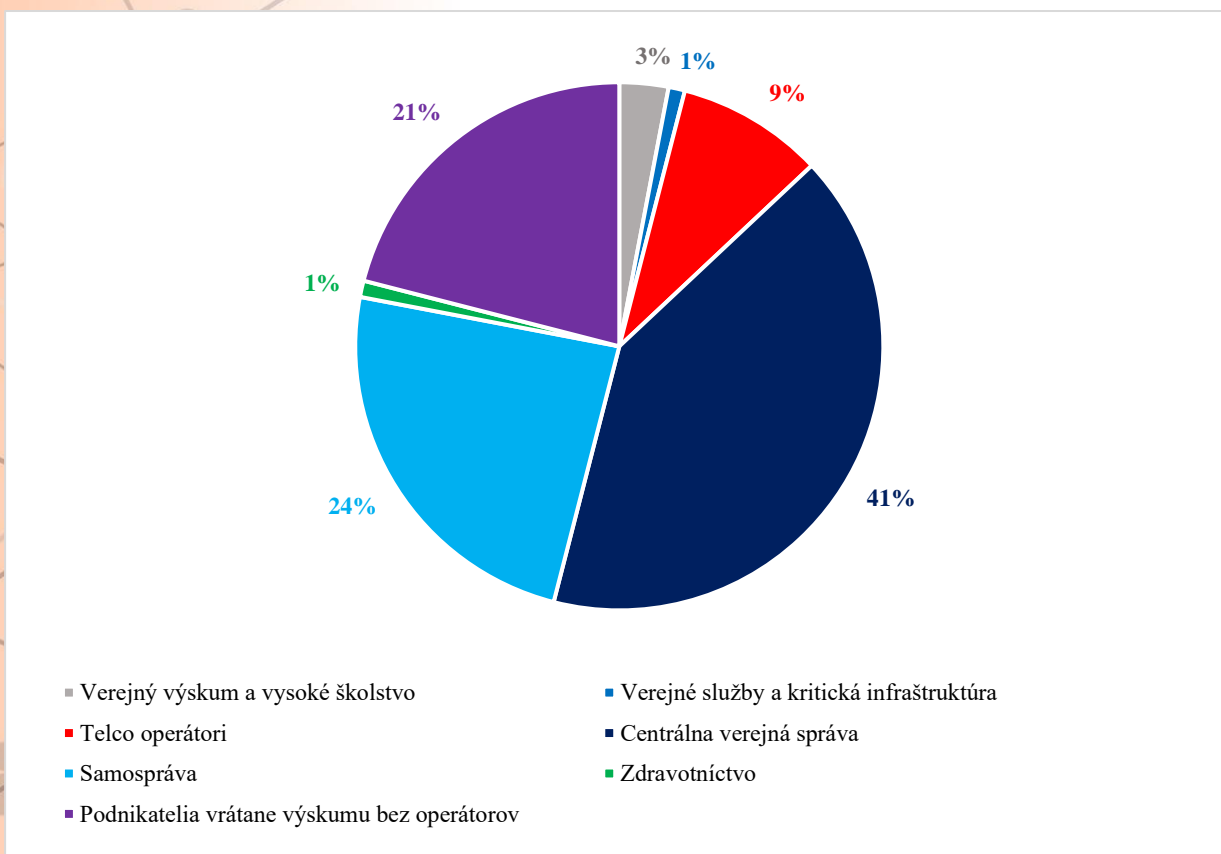
Program Slovensko

Z Programu Slovensko bola rozpísaná do úrovne výziev len jeho časť. Z pohľadu digitalizácie je relevantný plán výziev Cieľa 1 Konkurencieschopnejšia a inteligentnejšia Európa vďaka presadzovaniu inovatívnej a inteligentnej transformácie hospodárstva a regionálnej prepojenosti IKT. Pri niektorých opatreniach sú uvedení aj prijímatelia pomoci.

Na základe toho vieme odhadnúť, ako budú zdroje alokované do jednotlivých segmentov. Ak započítame aj doteraz známe čísla zo zatiaľ nerozpisanej časti PSK, vidíme, že na digitalizáciu verejného sektora bolo vyčlenených zhruba 65 %, na digitalizáciu podnikov zhruba 21 %.

Program Slovensko s digitalizáciu firiem počíta, ale v oveľa menšom rozsahu ako v predošlom programovom období. V roku 2016 dokázali za jeden rok firmy vyčerpať viac zdrojov zo štrukturálnych fondov, ako je pre nich naplánované v celom operačnom Programe Slovensko do roku 2027. V Operačnom programe výskum a inovácie boli celkovo podporené firmy sumou 448 miliónov €. V programovom období 2021 až 2027, ktoré je v Európe v znamení digitálnej dekády a technologickej suverenity to bude len 237 miliónov €.

Graf 128 Prehľad digitálnych podielov v investíciách Programu Slovensko, stav známy k 15.4.2023

Zdroj: Master plán v rámci Cieľa politiky 1. Konkurencieschopnejšia a inteligentnejšia Európa a Cieľ politiky 4. Sociálnejšia a inkluzívnejšia Európa vykonávajúca Európsky pilier sociálnych práv Programu Slovensko, MIRRI SR, 1.6.2023

Grantová politika

Slovenské malé a stredné podniky čerpajú násobne menej verejných grantov než okolité krajiny. Za rovnaké obdobie roku 2022 čerpalo na Slovensku grantovú pomoc 2 % malých a stredných podnikov, priemer EÚ bol 11 %.

Tabuľka 30 Podiel firiem, ktoré získali grantovú podporu

Krajina	2019	2020	2021	2022
Rakúsko	9 %	25 %	20 %	13 %
Česko	8 %	13 %	11 %	7 %
Fínsko	7 %	28 %	19 %	9 %
Maďarsko	10 %	16 %	14 %	17 %
Poľsko	9 %	35 %	14 %	9 %
Slovensko	3 %	5 %	3 %	2 %
Priemer EÚ	8 %	24 %	16 %	11 %

Zdroj: Survey on the Access to Finance of Enterprises (SAFE), <https://single-market-economy.ec.europa.eu/access-finance/data-and-surveys-safeen>

1.21. Regulácie a politiky v oblasti životného prostredia a odpadového hospodárstva

Náklady spojené s reguláciami v oblasti životného prostredia tvoria významnú nákladovú položku podnikateľského sektora na Slovensku. Popri nákladoch spojených s emisiami znečisťujúcich látok a emisií skleníkových plynov ide najmä o náklady spojené s odpadovým hospodárstvom.

Významnou bariérou nových investícií sú povoľovacie procesy spojené s posudzovaním ich vplyvov na životné prostredie. Zdĺhavosť a nepredvídateľnosť konaní zhoršuje kvalitu podnikateľského a investičného prostredia prakticky vo všetkých odvetviach hospodárstva.

Odpadová legislatíva zaťažuje výrobcov obalov a neobalových výrobkov povinnosťou finančne zodpovedať za triedenie a zhodnocovanie odpadu. Výrobné podniky produkujúce

priemyselný i nebezpečný odpad zas narážajú na nedostatočné kapacity pre ich zhodnocovanie a zneškodňovanie.

Definovanie hlavných problémov v oblasti

Problém 1: Zdĺhavé procesy EIA

Dlhodobou bariérou nových investícií v rôznych oblastiach hospodárstva je dĺžka povoľovacích procesov na čele s posudzovaním vplyvov na životné prostredie (EIA).

Cieľom EIA pritom nemá byť zabraňovať novým podnikateľským činnostiam, ale nastaviť podmienky fungovania týchto činností tak, aby sa čo najviac minimalizovali negatívne vplyvy na životné prostredie.

V praxi však dochádza k tomu, že zdĺhavosť konaní EIA spojená s nízkou mierou ich predvídateľnosti a opakujúcimi sa prietahmi zhoršuje kvalitu podnikateľského prostredia a odrádza investorov od nových investícií na Slovensku. V úzkej väzbe na procesy EIA k týmto javom zároveň dochádza aj v prípade konaní o integrovanom povolení.¹⁷⁷

Osobitné problémy sú spojené s účasťou verejnosti v konaniach, nakoľko v zmysle §3 písm. s) zákona o EIA sa „dotknutou“ verejnosťou rozumie nielen verejnosť, ktorá je dotknutá konaním, ale aj verejnosť, ktorá je „pravdepodobne dotknutá“ konaním a zároveň môže ísť aj o osobu, ktorá má záujem na tomto konaní.

„V dôsledku takejto právnej úpravy potom dochádza v praxi k absurdným situáciám, kedy vznikajú rôzne účelové občianske združenia, ktoré vstupujú do konania za účelom predĺženia konania alebo požadujú od podnikateľa rôzne finančné plnenia za to, aby konanie ďalej nepredlžovali.“¹⁷⁸

V dôsledku týchto skutočností, ako aj personálnej a odbornej poddimenzovanosti povoľovacích orgánov sa tak predkladatelia investičných zámerov stretávajú s dĺžkou konaní aj v rozsahu niekoľkých rokov, a to v prípade investičných zámerov z rôznych oblastí, týkajúcich

¹⁷⁷ Republiková únia zamestnávateľov: Analýza regulačného zaťaženia podnikania v spojení s ochranou životného prostredia, 2021. Dostupné online: <https://www.ruzsr.sk/media/2c6d5145-5c97-4d93-9bb7-c7df38d03853.pdf>

¹⁷⁸ Tamže.

sa napríklad nemocníc¹⁷⁹, priemyslu a spracovateľských zariadení¹⁸⁰ či cestnej infraštruktúry¹⁸¹.

Problém 2: Emisie a kvalita ovzdušia

Emisie skleníkových plynov na Slovensku v dlhodobejšom časovom horizonte od roku 1990 do roku 2020 poklesli o takmer 50 %. V sektoroch, ktoré sú zahrnuté pod Európskou schémou obchodovania s emisnými kvótami (EU ETS) sa znížili od roku 2005 do roku 2020 o 28 %¹⁸².

Dlhodobým cieľom štátnej environmentálnej politiky je však ďalšie znižovanie emisií skleníkových plynov, a to v nadväznosti na klimatické ciele EÚ. Podľa najnovšej revízie smernice ETS¹⁸³ v rámci balíka „Fit for 55“. Produkcia emisií spadajúca pod systém EU ETS sa má do roku 2030 znížiť v porovnaní s rokom 2005 o 62 %. Systém EU ETS sa zároveň rozšíri o nové sektory v doprave a budovy.

Segmenty hospodárstva spadajúce pod EU ETS sú už v súčasnosti zaťažené rastúcimi cenami emisných kvót. Environmentálny fond, ktorý je príjmom výnosov z ich dražieb, pritom dlhodobo kumuluje takto získané prostriedky a distribuuje z nich len zanedbateľnú časť.¹⁸⁴

¹⁷⁹ Aktuality.sk: Výstavba nemocníc: Čas beží a čaká sa na politické rozhodnutie. Stihneme postaviť aspoň jednu z plánu obnovy?. Publikované 3.5.2022. Dostupné online: <https://www.aktuality.sk/clanok/GrTLR19/vystavba-nemocnic-cas-bezi-a-caka-sa-na-politicke-rozhodnutie-stihneme-postavit-aspon-jednu-z-planu-obnovy/>

¹⁸⁰ Odpad-portal.sk: Proces EIA pre projekt ZEVO sa ťahá už viac ako tri roky. Sme personálne poddimenzovaní, tvrdí MŽP. Publikované 26. 9. 2022. Dostupné online: <https://www.odpady-portal.sk/Dokument/107002/proces-eia-pre-projekt-zevo-sa-taha-viac-ako-tri-roky-sme-personalne-poddimenzovani-tvrdi-mzp.aspx>

¹⁸¹ SME.sk: Poliáci s výstavbou finišujú, Slováci stagnujú. Na Kysuciach kolabuje doprava. Publikované 28. 10. 2022. Dostupné online: <https://mykysuce.sme.sk/c/23039356/poliaci-s-vystavbou-finisuju-slovaci-stagnuju-na-kysuciach-kolabuje-doprava.html>

¹⁸² Správa o stave životného prostredia za rok 2021. Ministerstvo životného prostredia, 2023. Dostupné online: <https://www.enviroportal.sk/spravy/detail/11573?p=11401>

¹⁸³ SMERNICA EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY, ktorou sa mení smernica 2003/87/ES o vytvorení systému obchodovania s emisnými kvótami skleníkových plynov v Únii a rozhodnutie (EÚ) 2015/1814 o zriadení a prevádzke trhovej stabilizačnej rezervy systému obchodovania s emisnými kvótami skleníkových plynov v Únii. Dostupné online: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/PE-9-2023-INIT/sk/pdf>

¹⁸⁴ Príjmy Environmentálneho fondu z predaja emisných kvót v roku 2022 dosiahli 343 mil. eur, z čoho fond na výdavkovej strane použil 28 %, avšak iba na projekty realizované samosprávami. Priemyselné podniky boli príjemcami iba tzv. kompenzácií za nepriame náklady uhlíka. Environmentálny fond: Výročná správa za rok 2022. Dostupné online: <https://envirofond.sk/wp-content/uploads/2023/04/2022-Vyrocnna-sprava-final.pdf>

Ďalšou výzvou je riešenie kvality ovzdušia. Emisie základných znečisťujúcich látok, akými sú oxid siričitý (SO₂), oxidy dusíka (NO_x), nemetánové prchavé organické látky (NMVOC), oxid uhoľnatý (CO) a amoniak v horizonte rokov 2005 – 2020 poklesli¹⁸⁵. Pretrvávajúcim problémom je však zhoršená lokálna kvalita ovzdušia v niektorých regiónoch. Komisia v súvislosti s prekročovaním limitných hodnôt stanovených v Smernici Európskeho parlamentu a Rady 2008/50/ES postúpila prípad Slovenska Súdnemu dvoru EÚ¹⁸⁶.

Hlavným faktorom zhoršujúcim kvalitu ovzdušia pritom nie sú priemyselné procesy, ale individuálne vykurovanie domácností¹⁸⁷. To zodpovedá za rozhodujúcu časť emisií tuhých častíc PM₁₀ a PM_{2,5}. Na druhej strane poplatky za znečisťovanie ovzdušia, ktoré zaťažujú priemyselné podniky, sa na tieto malé zdroje znečisťovania neuplatňujú.

Problém 3: Byrokracia a nefunkčný ISOH

Administratívne povinnosti spojené s odpadovým hospodárstvom patria k najväčším záťažiam v podnikateľskom prostredí. Podľa Byrokratického indexu 2021¹⁸⁸ je evidencia odpadu najväčšou administratívnou záťažou výrobných firiem hneď po daňovej, pracovno-právnej a mzdovej agende.

Informačný systém odpadového hospodárstva (ISOH), ktorý Ministerstvo životného prostredia SR buduje už od roku 2017¹⁸⁹, by mal odbúrať byrokratickú záťaž podnikateľov spojenú s odpadmi. Okrem toho by mal tiež zefektívniť činnosť verejnej správy, sprehľadniť materiálové, finančné aj informačné toky v odpadovom hospodárstve a digitalizovať služby štátu v tejto oblasti.

¹⁸⁵ Správa o stave životného prostredia za rok 2021. Ministerstvo životného prostredia, 2023. Dostupné online: <https://www.enviroportal.sk/spravy/detail/11573?p=11401>

¹⁸⁶ Kvalita ovzdušia: Komisia rozhodla o tom, že postúpi Súdnemu dvoru prípad SLOVENSKA z dôvodu zlej kvality ovzdušia. Európska komisia, 2021. Dostupné online: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sk/IP_21_411

¹⁸⁷ SHMÚ: Správa o kvalite ovzdušia v SR za rok 2021. Dostupné online: https://www.shmu.sk/File/oko/rocnky/2021_Sprava_o_KO_v_SR_v2.pdf

¹⁸⁸ Index zostavený inštitútom INESS naposledy k roku 2021. Dostupné online: <https://iness.sk/sk/tlacova-sprava-byrokraticku-zataz-zvysili-pandemicke-opatrenia>

¹⁸⁹ MŽP SR, 2017: Ministerstvo životného prostredia začne budovať nový Informačný systém odpadového hospodárstva (tláčová správa). Dostupné online: <https://www.minzp.sk/tlacovy-servis/tlacove-spravy/tlacove-spravy-2017/tlacove-spravy-november-2017/ministerstvo-zivotneho-prostredia-zacne-budovat-novy-informacny-system-odpadoveho-hospodarstva.html>

Problémom je, že napriek vytýčenému harmonogramu a preinvestovaniu značných prostriedkov z verejných zdrojov¹⁹⁰, systém stále nie je spustený v plnohodnotnej prevádzke a neumožňuje fungovanie evidencie odpadov tak, ako legislatíva predpokladala k 1. 1. 2023¹⁹¹. Ministerstvo ohlásený termín sfunkčnenia systému opakovane posúvalo, aktuálne vytýčeným termínom je 1. 1. 2024¹⁹².

Problém 4: Nedostatky v rozšírenej zodpovednosti výrobcov

Výrobcovia obalov a neobalových výrobkov na Slovensku zodpovedajú za fungovanie a financovanie triedeného zberu prostredníctvom systému rozšírenej zodpovednosti výrobcov, ktorý na Slovensku v súčasnej podobe funguje od roku 2016.

Väčšina výrobcov si svoje zákonné povinnosti plní prostredníctvom organizácií zodpovednosti výrobcov (OZV), ktorým sú uhrádzané tzv. recyklačné poplatky na financovanie triedeného zberu. Ani napriek častým úpravám právneho rámca však neboli odstránené viaceré systémové nedostatky¹⁹³.

Prvým z nich je existencia tzv. free riderov, teda účastníkov trhu, ktorí si neplnia zákonné povinnosti¹⁹⁴, ktorých je podľa odhadov MŽP SR 15 až 30 %. NKÚ SR konštatuje, že „štát nemá žiaden kontrolný mechanizmus, ktorý by neplatičov odhalil¹⁹⁵.

Free rideri sa tak neuhrádzaním recyklačných poplatkov voči iným výrobcom dostávajú do konkurenčnej výhody, pretože na svojich konkurentov prenášajú náklady, na ktorých by sa mali podľa zákona sami podieľať.

¹⁹⁰ Ministerstvo životného prostredia spustilo výstavbu systému v roku 2017 s financovaním z Operačného programu Kvalita životného prostredia vo výške 16,43 mil. eur s dobou realizácie do apríla 2020. Zdroj: <https://www.minzp.sk/isoh/>

¹⁹¹ Berová, S., Sadloňova, M.,: Povinnosť evidencie odpadu cez ISOH platí od 1. 1. 2023 (PRÁVNÝ POHĽAD). Odpady-portal.sk, 2023. Dostupné online: <https://www.odpady-portal.sk/Dokument/107240/povinnost-evidencie-odpadu-cez-isoh-plati-od-1-1-2023.aspx>

¹⁹² TASR: Budaj: Spustenie elektronickej evidencie odpadov očakávame od roku 2024. Spravodajský portál Tlačovej agentúry Slovenskej republiky, 2022. Dostupné online: <https://www.teraz.sk/import/budajspustenie-elektronickej-evidencie/682843-clanok.html>

¹⁹³ Inštitút environmentálnej politiky, MŽP SR, 2020: Ako pretriediť triedený zber. Dostupné online: https://www.minzp.sk/files/iep/ako_pretriediť_triedený_zber.pdf

¹⁹⁴ TREND.sk: „Ak Slovensko nezmení systém separácie, môže očakávať sankcie.“ Publikované 6.10.2020. Dostupné online: <https://www.trend.sk/spravy/ak-sr-nezmeni-system-separacie-moze-ocakavat-sankcie>

¹⁹⁵ Najvyšší kontrolný úrad SR, 2020: Správa o výsledku kontroly: Plastový odpad. Dostupné online: <https://www.nku.gov.sk/documents/10157/265201/96732-0-110.pdf>

Ďalším nedostatok je, že popri častých zmenách legislatívnych požiadaviek a uvažovaní nových povinností na výrobcov, resp. OZV, chýba efektívna kontrola zo strany štátu, ktorý nedostatočne využíva už existujúce kontrolné mechanizmy v systéme¹⁹⁶.

Dôsledkom je, že na trhu pôsobia aj subjekty neplniace zákonné povinnosti.¹⁹⁷

Príkladom je zrušenie autorizácie jednej z OZV¹⁹⁸ viac ako tri roky po tom, ako bolo štátom konštatované neplnenie jej povinností. Problémom zároveň je, že výrobcovia neznášajú plnú zodpovednosť za nesplnené povinnosti prenesené na OZV.

„V dnešnom systéme je pomerne veľký priestor k nezdravej cenovej konkurencii, kedy niektoré OZV lákajú výrobcov na nízke ceny, neskôr však nedokážu plniť svoje povinnosti a strácajú autorizáciu,“ konštatuje IEP¹⁹⁹.

Problém 5: Chýbajúce kapacity na energetické zhodnocovanie odpadov

Hlavným cieľom odpadového hospodárstva SR do roku 2025 je odklonenie odpadov od ich zneškodňovania skládkovaním najmä pre komunálne odpady. Slovensko však čelí nedostatku kapacít na energetické zhodnotenie inak nevyužiteľného komunálneho, ale aj priemyselného odpadu. Upozorňuje na to niekoľko štúdií.

Štúdia Technickej univerzity v Košiciach z roku 2021 hovorí o nedostatku kapacít na zhodnocovanie komunálneho odpadu. „V prípade energetického zhodnotenia celého množstva zvyškového komunálneho odpadu by bolo možné „odľahčiť“ Slovenské skládky

¹⁹⁶ Príkladom sú chýbajúce nominácie štátnych zástupcov do koordinačných centier, hoci ich predpokladá zákon. Vid': [Odpad-portal.sk](https://www.odpady-portal.sk/): „Ministerstvo má podľa zákona kontrolovať OZV a koordinačné centrá. Nerobí to.“ Publikované 7.5.2021. Dostupné online: <https://www.odpady-portal.sk/Dokument/106068/ministerstvo-ma-podla-zakona-kontrolovat-ozv-a-koordinacne-centra-nerobi-to.aspx>

¹⁹⁷ [Odpady-portal.sk](https://www.odpady-portal.sk/): „Jedna z OZV neplní ciele zberu, hlási ministerstvo.“ Publikované 9.4.2021. Dostupné online: <https://www.odpady-portal.sk/Dokument/106051/jedna-z-ozv-pre-obaly-nesplnila-ciele-zberu-hlasi-ministerstvo.aspx>

¹⁹⁸ Ministerstvo životného prostredia SR: Envirorezort zasiahol voči nezodpovednej OZV. Publikované 21. 4. 2023. Dostupné online: <https://www.minzp.sk/spravy/april/envirorezort-zasiahol-voci-nezodpovednej-organizacii-zodpovednosti-vyrobcov.html>

¹⁹⁹ Inštitút environmentálnej politiky, MŽP SR, 2020: Ako pretriediť triedený zber. Dostupné online: https://www.minzp.sk/files/iep/ako_pretriedit_triedeny_zber.pdf

celkovo o viac ako 1,1 milióna ton odpadu ročne, pričom by bolo možné zásobiť elektrinou viac ako 240 tisíc domácností, teplom na prípravu TÚV viac ako 1 milión domácností.”²⁰⁰

Ústav súdneho inžinierstva Žilinskej univerzity v Žiline zdôrazňuje potrebu energetického zhodnocovania odpadov ako jedno z hlavných opatrení na zabezpečovanie environmentálnej udržateľnosti.²⁰¹

Ďalšia štúdia²⁰² poukazuje na analýzy, podľa ktorých bude pri požiadavke dodržania európskych cieľov obehového hospodárstva na Slovensku potrebné vybudovať kapacity na nakladanie s nerecyklovateľným odpadom na úrovni 700 až 900-tisíc ton ročne.

Na podobný problém nedostatku spracovateľských kapacít poukazujú odborníci aj v prípade nebezpečného odpadu. Priemyselný, prevažne nebezpečný odpad, pritom tvorí viac ako 80 % odpadu na Slovensku.²⁰³ Nakladanie s ním tvorí významnú nákladovú položku najmä pre podnikateľov v priemysle.

²⁰⁰ Technická univerzita v Košiciach, Fakulta baníctva, ekológie, riadenia a geotechnológií: Analýza stavu odpadového hospodárstva a potenciál modelu cirkulárnej ekonomiky na Slovensku Odborná analýza - štúdia 2021.

https://www.odpady-portal.sk/files/Priloha2/Odborna%20studia_Odpady_FBORG%20final_26082021_.pdf

²⁰¹ Ústav súdneho inžinierstva žilinskej univerzity v Žiline: Odborné vyjadrenie. Číslo úkonu: 28/2020 vo veci analýzy potenciálu energetického využitia odpadov v Slovenskej republike

²⁰² Biela kniha energetického zhodnocovania odpadov v Slovenskej republike. Bratislava, 2020.

²⁰³ Ani väčšie ZEVO kapacity by nemali brániť recyklácii odpadu. Odpady-portal.sk, 26.05.2023, <https://www.odpady-portal.sk/Dokument/107477/zevo-kapacity-recyklacia-odpadu.aspx>

5. FINANČNÉ ZAŤAŽENIE PODNIKANIA

Vyššie uvedené problémy súvisiace s rozvojom podnikateľského prostredia na Slovensku majú väčšinou nepriamy alebo skrytý vplyv. Priamy vplyv však má výška daňového a odvodového zaťaženia, ktorá má vplyv na nové investície, tvorbu nových pracovných miest, mieru finančnej atraktivity krajiny, čistého ohodnotenia pracovnej sily a zároveň vplyv na kvalitu a stav verejných financií. Kapitola preto porovnáva situáciu na Slovensku so situáciou v iných krajinách Európskej únie, popisuje daňovo-odvodové zaťaženie podnikania ako aj poplatkové zaťaženie podnikania na Slovensku.

1.22. Medzinárodné porovnanie zaťaženia daňami a odvodmi SR

Daňovo-odvodové zaťaženie je určujúcim faktorom miery prerozdelenia v ekonomike a zároveň ovplyvňuje motivácie podnikateľov investovať a rozvíjať svoje podnikanie. Výška daňových sadzieb je pre rozvíjajúce sa ekonomiky s nedostatočne rozvinutým podnikateľským prostredím dôležitým nástrojom zvyšovania konkurencieschopnosti.

Celková miera zdanenia

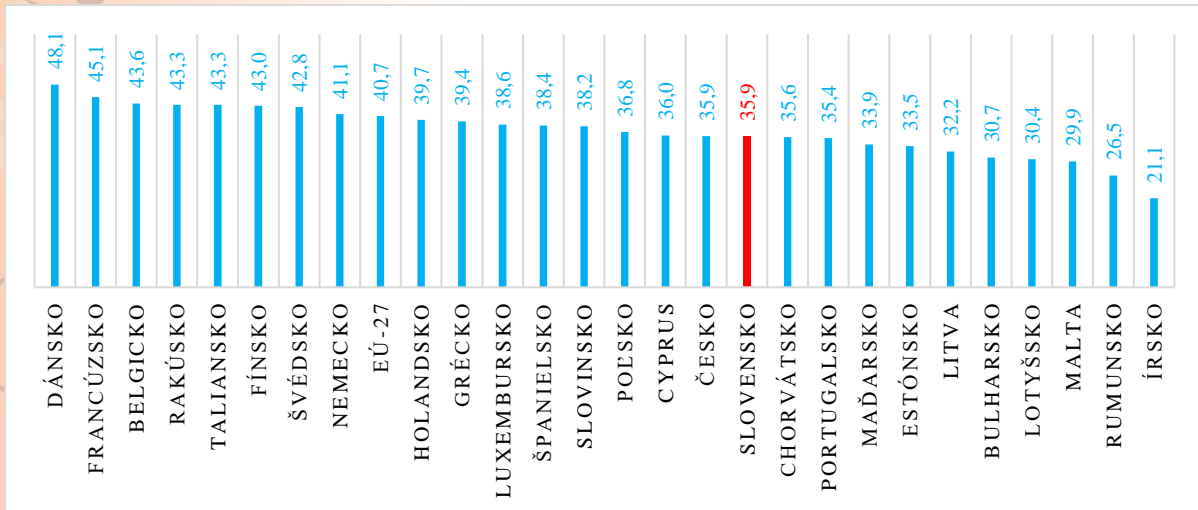
Miera daňového zaťaženia vyjadruje pomer, akú časť ročného výkonu ekonomiky vyberá štát prostredníctvom daní. Dane v tomto prípade zahŕňajú aj sociálne a zdravotné odvody. Ukazovateľ tak kvantifikuje mieru prerozdelenia vytvoreného bohatstva v ekonomike. Krajiny pritom postupujú rôznym spôsobom, čo sa odvíja predovšetkým od spôsobu financovania starobných dôchodkov a zdravotníctva. Buď krajiny volia odvodový prístup, kde hlavná časť bremena spočíva v odvodovom zaťažení miezd, alebo daňový princíp, kde dominujú dane z príjmu a vysoká DPH.

Miera daňového zaťaženia v SR dosiahla v roku 2021 35,9 % HDP, čo je menej ako vážený priemer EÚ 40,7 % HDP²⁰⁴. Pri pohľade na región malo najvyššie zaťaženie Slovinsko, mierne vyššie zaťaženie malo aj Poľsko. V tomto porovnaní je aj dôležitý trend za posledných 10 rokov,

²⁰⁴ Údaje za rok 2022 ešte nie sú kompletne pre celú EÚ (stav ku koncu apríla 2023)

Slovensko zaznamenalo druhý najvyšší rast podielu zdanenia (+7,1 %), tesne za Španielskom (+7,2 %), priemerne rástlo zaťaženie v EÚ o 2,4 %.

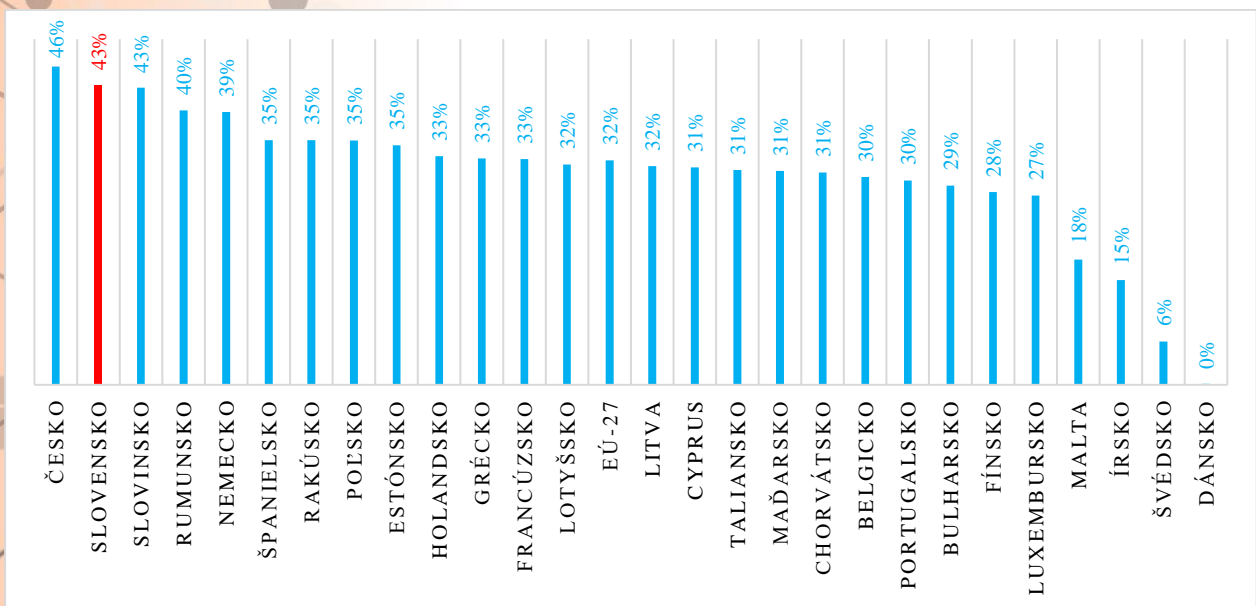
Graf 129 Daňové zaťaženie ako % HDP v krajinách EU za rok 2021

Zdroj: Eurostat

V slovenskom daňovom systéme majú vysoký podiel práve povinné odvody z miezd zamestnancov; **takmer každé druhé euro inkasované štátnou pokladnicou pochádza z odvodov**. Vďaka vyššej miere zamestnanosti a absencii druhého piliera (ktorý umelo znižuje daňové zaťaženie) je tento podiel v ČR mierne vyšší ako v SR.

Graf 130 Podiel odvodov na celkovom daňovom zaťažení v krajinách EU za rok 2021

Zdroj: Eurostat

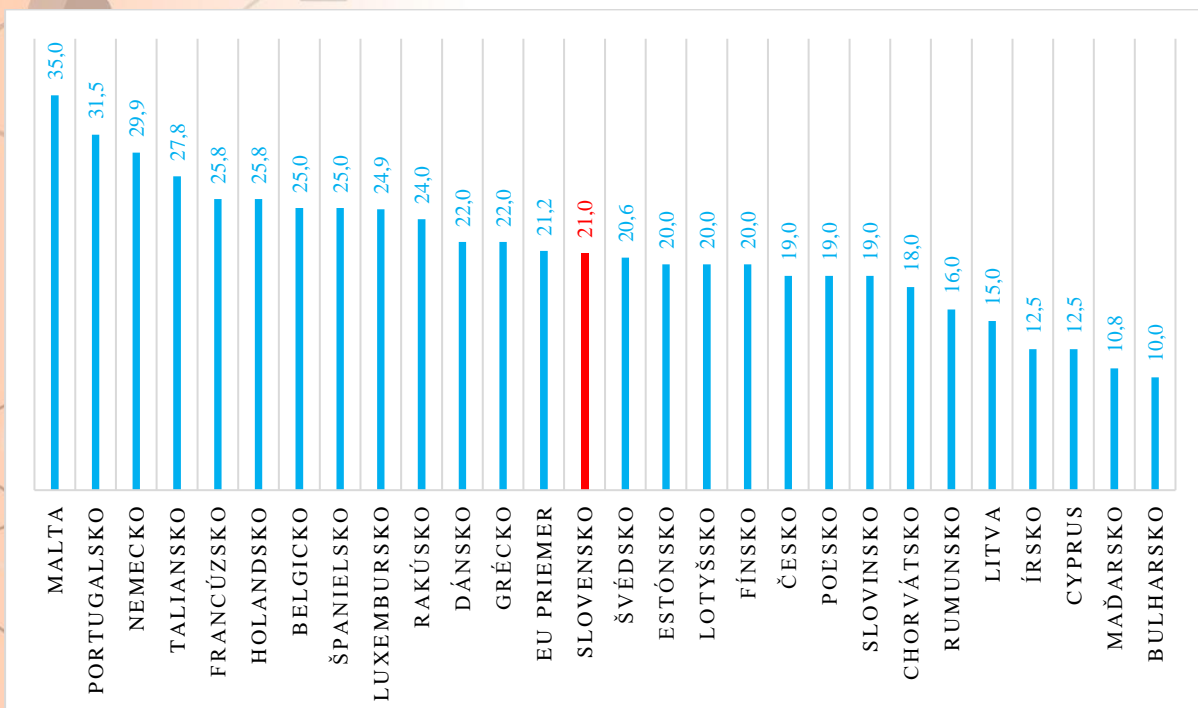
Zdanenie firiem

Zdanenie firiem je možné porovnávať na základe viacerých pohľadov. Ovplyvňuje ho nielen štatutárna výška sadzby, ale aj spôsob určenia daňového základu.

Sadzba dane z príjmu právnických osôb

Zákonom stanovená sadzba dane z príjmov právnických osôb 21 % je v strede krajín EÚ, priemer EÚ je 21,2 %. Je však najvyššia spomedzi postsocialistických krajín. Dánsko je jedinou krajinou Škandinávie, ktorá má vyššiu sadzbu ako SR.

Graf 131 Štatutárna sadzba dane z príjmu právnických osôb v krajinách EU za rok 2023

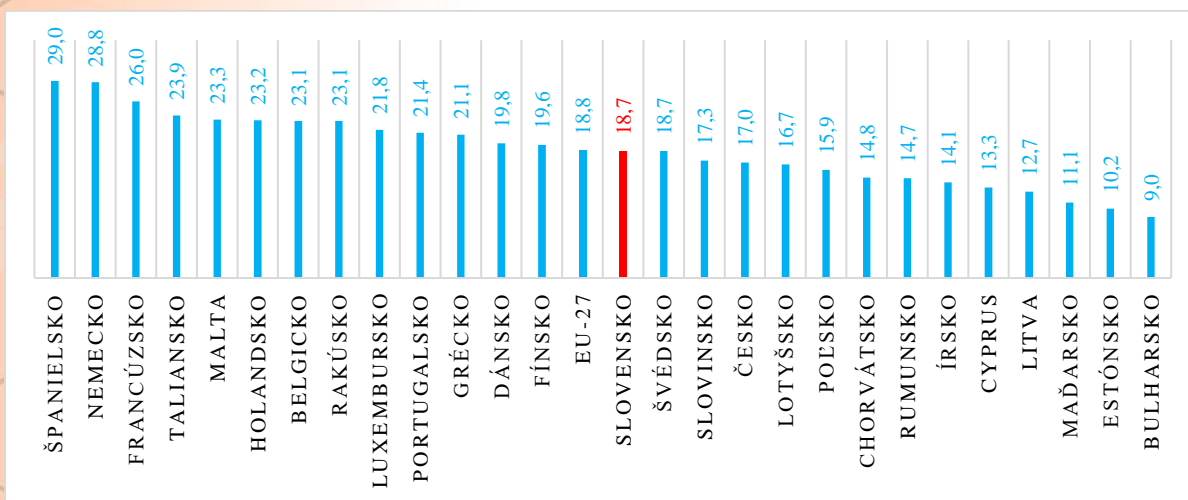

Zdroj: Eurostat

Efektívna sadzba dane z príjmov právnických osôb

Eurostat posudzuje efektívnu sadzbu dane z príjmov pre nefinančné podniky na základe efektívne zaplatenej dane podnikov pri priemernom zložení aktív a zdrojoch financovania. V tomto porovnaní je SR s hodnotou 18,7 % tesne pod priemerom EÚ, pričom v rámci krajín V4 a krajín východnej a strednej Európy je zisk zdaňovaný najvyššou sadzbou. Najnižšiu zdanenie je v Bulharsku, o polovicu nižšie ako v SR.

Graf 132 Efektívne priemerné daňové sadzby vo veľkých podnikoch v nefinančnom sektore v krajinách EU za rok 2022 (v %)

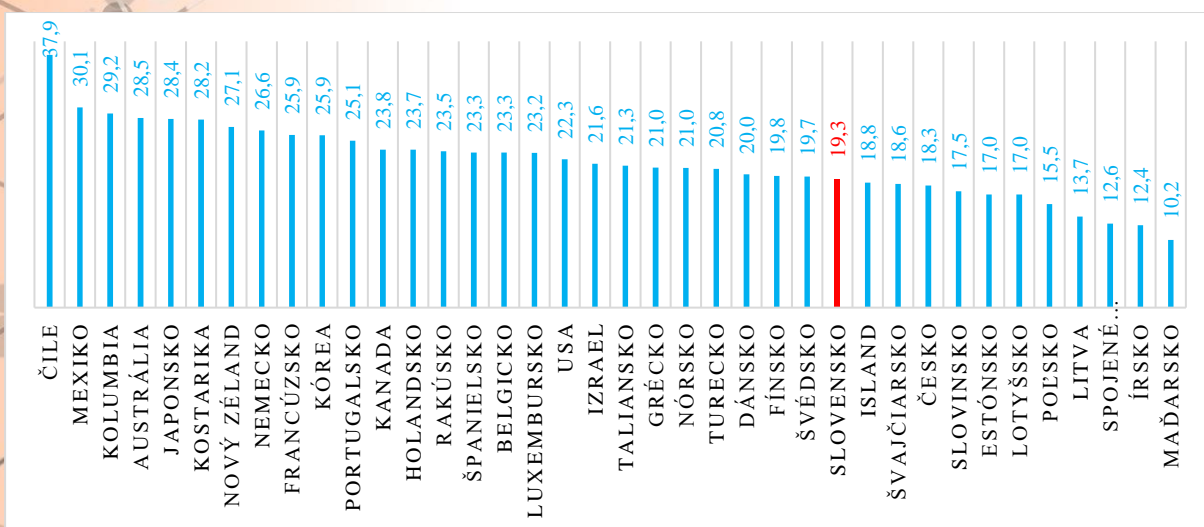
Zdroj: Eurostat

Za posledných 10 rokov efektívna sadzba vzrástla o 1,9 p. b., čo bol po Grécku a Lotyšsku druhý najvyšší nárast. Naopak, napr. Švédsko znížilo zaťaženie o 4,5 p. b., a podniky dnes zdaňuje rovnako ako SR.

Porovnanie s krajinami OECD

OECD používa odlišnú metodiku merania efektívnej sadzby; zdanenie v SR dosahuje 19,3 %. V tomto porovnaní je Slovensko v tesnom závесе za krajinami Škandinávie, avšak pred Švajčiarskom a najbližšími regionálnymi konkurentmi.

Graf 133 Efektívna sadzba dane v krajinách OECD za rok 2021

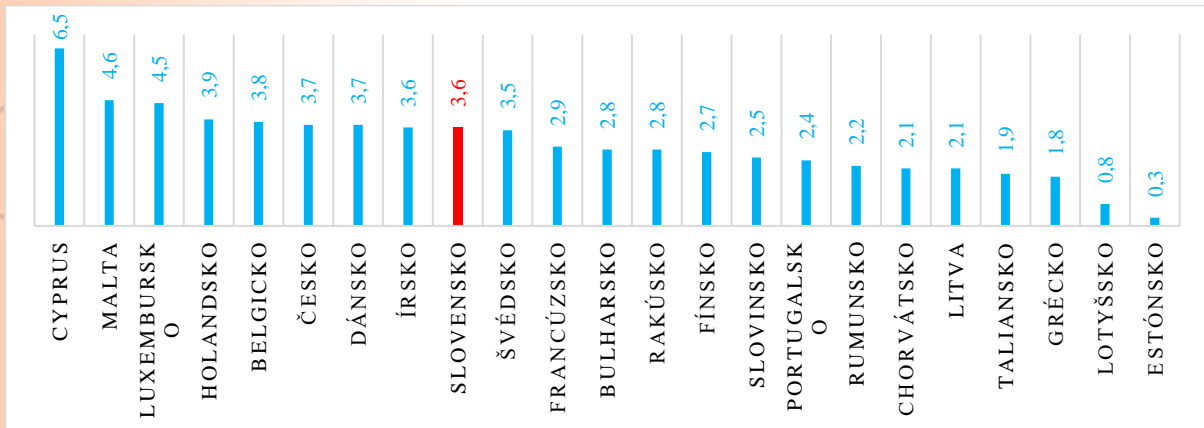
Zdroj: OECD

Výnosy dane z príjmov právnických osôb

Daňové príjmy bez odvodov dosiahli v roku 2021 20,3 % HDP, z toho príjmy z dane z príjmu právnických osôb tvorili približne šestinú 3,6 %. Podľa údajov Eurostatu dosiahol tento podiel za rok 2022 dokonca úroveň 3,8 %. V porovnaní s krajinami EÚ je to mierny nadpriemer, nižšie výnosy majú aj krajiny ako Francúzsko, Rakúsko, či Slovinsko.

Graf 134 Podiel (v %) firemných daní na HDP v krajinách EU za rok 2021

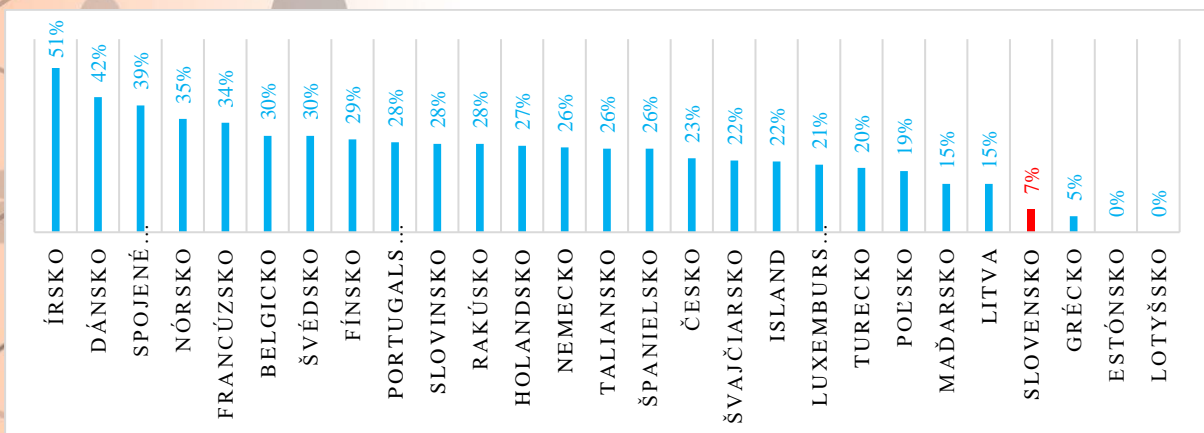

Zdroj: Eurostat, údaje za Nemecko, Španielsko, Maďarsko, Poľsko údaje v databáze Eurostatu chýbajú

Zdanenie dividend

Súčasťou zdanenia ziskov korporácií je aj zdanenie dividend vyplácaných akcionárom. V skutočnosti ide o dodatočné zdanenie toho istého základu, ktorý už bol zdanený daňou z príjmov právnických osôb. V prehľade sú uvedené najvyššie uplatňované sadzby v danej krajine. Slovensko má v tomto porovnaní pomerne nízku sadzbu dane 7%.

Graf 135 Zdanenie dividend v krajinách EU za rok 2022

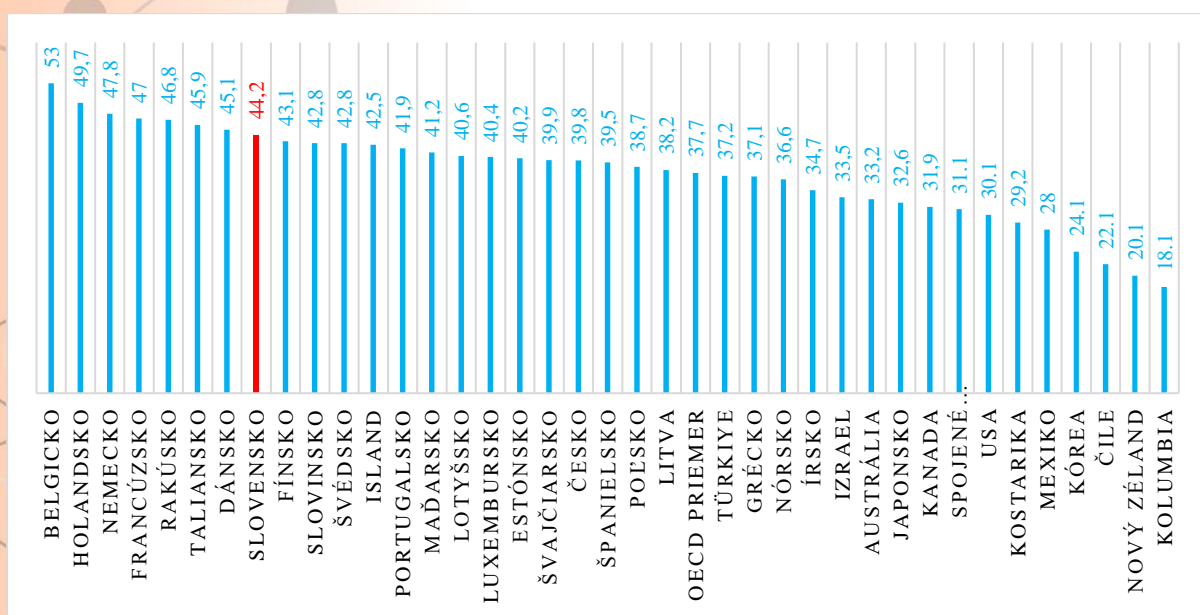

Zdroj: Tax Foundation

Zdanenie fyzických osôb

Odmena za prácu je zaťažená jedným z najvyšších daňovo-odvodových zaťažení v EÚ, čo sa prejavuje vo vysokom podiele odvodov na príjmoch štátu (ako ilustrujeme v grafe 132). OECD totiž považuje úspory II. piliera za fondy stojace mimo sektor verejnej správy, a preto ich do výpočtov nezahrňa. Takýto postup je síce logicky správny (úspory sú súkromným majetkom sporiteľa aj v čase sporenia), ale len z pohľadu vlastníctva. Ak sa ale pozrieme na celkové náklady práce, vrátane povinného odvodu do sociálneho fondu, zistíme, že zdanenie práce dosahuje 44,2 %, t. j., o 4,4 % viac, ako napr. v ČR.

Graf 136 Celkové daňovo odvodové zaťaženie práce v krajinách OECD za rok 2022

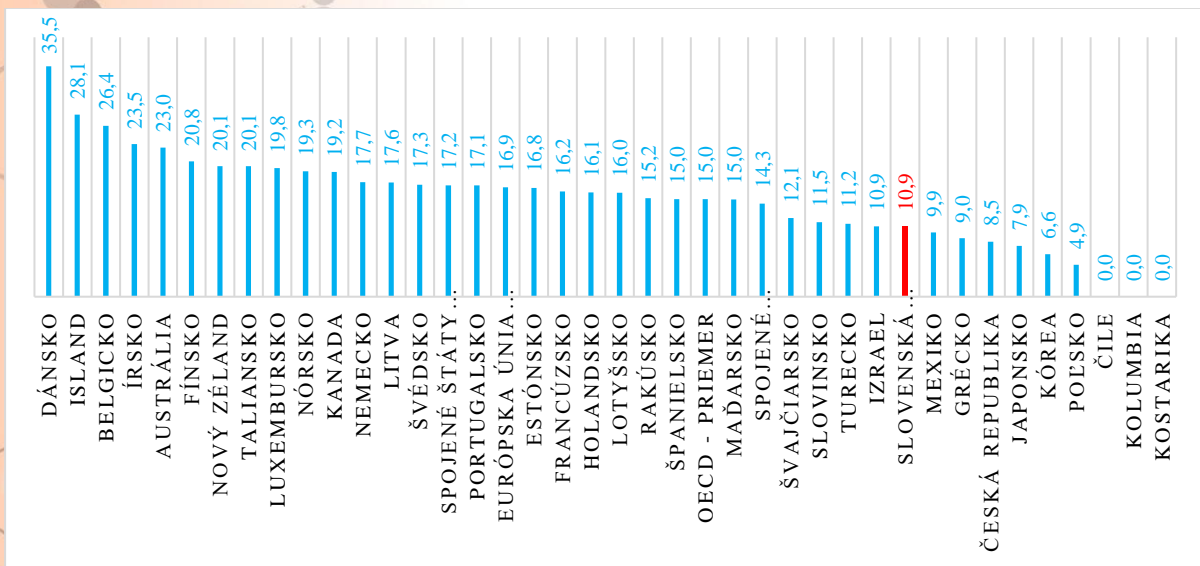
Zdroj: OECD

Daň z príjmov fyzických osôb

Medzi krajinami EÚ existujú pomerne výrazné rozdiely v štatutárnych sadzbach dane z príjmov fyzických osôb. Existujú krajiny s jedinou sadzbou, veľká časť krajín, vrátane Slovenska, uplatňuje progresívne zdanenie s viacerými pásmami. Skutočný dopad týchto sadzieb tak závisí od nastavenia pásiem progresivity a systému odpočítateľných položiek. Druhá sadzba DPFO na Slovensku 25 % je nielen vyššia ako 23 % sadzba v Českej republike, ale uplatňuje sa aj od nižšieho základu (násobku priemernej mzdy). Zdanenie je ešte umocnené klesajúcou nezdaniteľnou časťou základu dane.

Pre medzinárodné porovnanie sme zvolili databázu OECD, ktorá umožňuje porovnanie efektívnej sadzby dane z príjmov uvalenej na priemernú mzdu bezdetného zamestnanca. Vzhľadom na vysokú mieru odvodového zaťaženia nie je prekvapujúce, že efektívna sadzba dane z príjmov je pomerne nízka 10,9 %, nižšia ako 16,9 %, čo je priemer krajín 22 krajín EÚ, ktoré sú súčasne členmi OECD.

Graf 137 Efektívna sadzba dane z príjmu uvalenej na priemernú mzdu v krajinách OECD za rok 2022

Zdroj: OECD

Daňové systémy sú modelované tak, aby priemerného zamestnanca „moc“ nezaťažovali. Už pri 167 % násobku priemernej mzdy rastie efektívna sadzba dane na Slovensku na 13,5 %, rovnako progresívne rastie priemer 22 krajín EÚ na 22,8 %. Z porovnanie tiež vyplýva, že krajiny Pobaltia majú „vlastnú“ daňovú súťaž.

Tabuľka 31 Efektívna sadzba dane z príjmov fyzických osôb v %

Efektívna sadzba dane z príjmov fyzických osôb v %	100 % priemernej mzdy	167 % priemernej mzdy
Česko	8,48	11,09
Slovensko	10,85	13,51
Poľsko	4,93	7,1
Maďarsko	15	15

Slovensko	11,49	15,02
Litva	17,61	20
Lotyšsko	16,01	18,76
Estónsko	16,79	19,68
Priemer 22 krajín EÚ	16,8	22,8

Zdroj: OECD

Progresivita v zdanení a tlak na zvýhodňovanie zamestnanca s priemernou mzdou má však za následok stratu informácie o skutočnom daňovom zaťažení. Bohužiaľ, slovenská Finančná správa nedisponuje údajmi, ktoré by umožnili porovnanie daňovej distribúcie tejto dane. Ak ako proxy použijeme reálne odvodové zaťaženie a vymeriavacie základy Sociálnej poisťovne, tak zhruba platí, že polovicu odvodov zaplatí 10 % najlepšie zarábajúcich zamestnancov (údaje za rok 2020). Pri dani z príjmov by vzhľadom na „milionársku daň“ a zvýšenú sadzbu dane z príjmu bol tento rozdiel pravdepodobne ešte markantnejší.

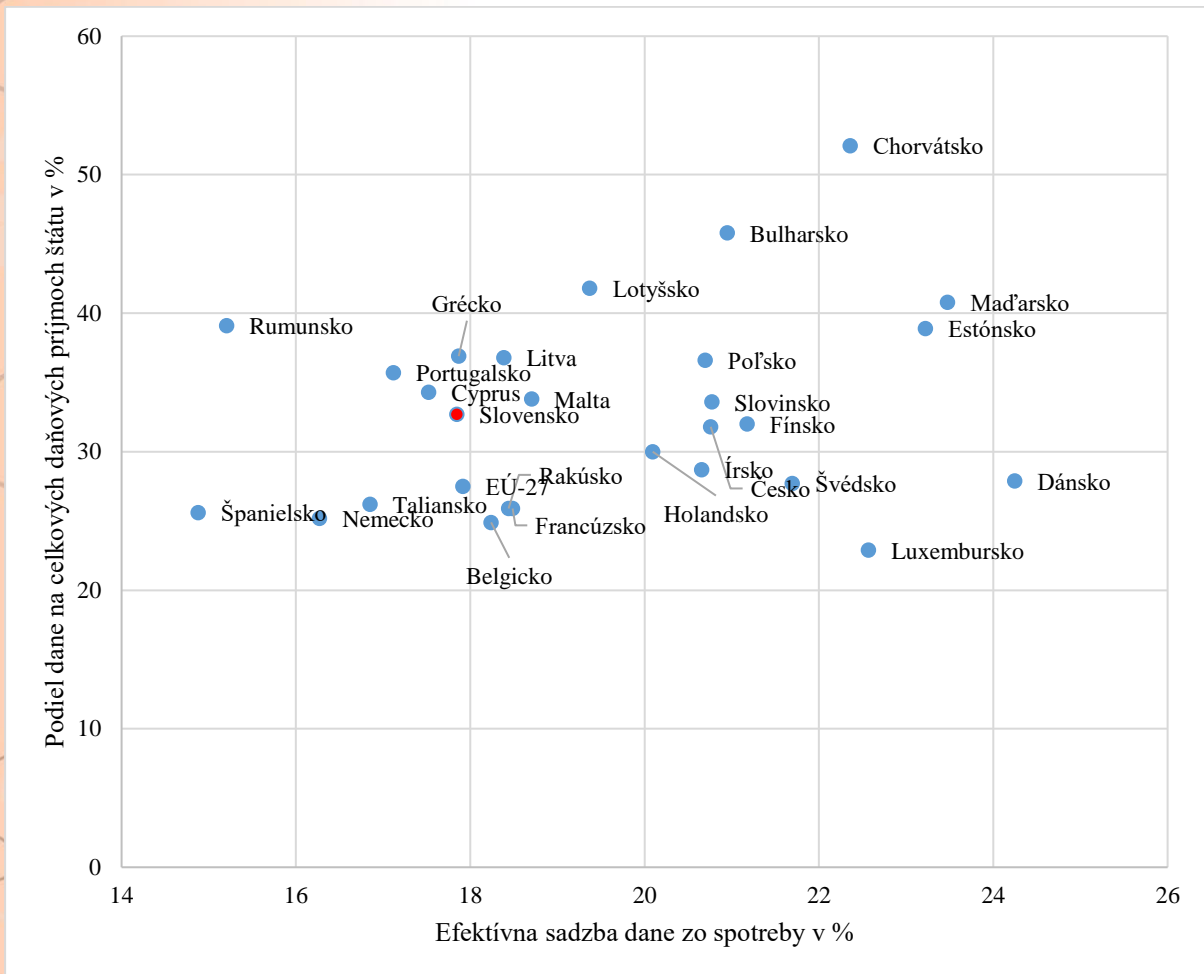
Zdanenie spotreby

Ako bolo uvedené v úvode, krajiny majú rozdielny prístup k štruktúre zdanenia. Prejavuje sa to najmä v podiele nepriamych daní, v ktorých dominuje daň z pridanej hodnoty. Porovnanie sadzieb tejto dane je pomerne komplikované, nakoľko mnoho krajín uplatňuje tri rôzne sadzby na rozdielne skupiny tovarov. Len pre ilustráciu uvedieme, že najvyššie základné sadzby DPH sú v Maďarsku (27 %) a v Dánsku, Chorvátsku a Švédsku (25 %). Na druhej strane len štyri krajiny majú nižšiu základnú sadzbu ako Slovensko (20 %), konkrétne Malta (18 %) a Nemecko, Cyprus, Rumunsko (19 %).

Pri porovnaní významu DPH v daňovom zaťažení je užitočnejšie porovnávať efektívnu daňovú sadzbu domácej spotreby (vrátane vládnej medzispotreby)²⁰⁵, resp. podiel DPH na celkových daňových príjmoch vlády.

²⁰⁵ Do zdanenia spotreby sa okrem DPH zahŕňa aj dovozné clo, daň z medzinárodných transakcií a environmentálne dane, dohromady majú však na celkový súčet v porovnaní s DPH pomerne malý vplyv. Zdroj: [Methodology TTR 2022.pdf \(europa.eu\)](http://Methodology_TTR_2022.pdf(europa.eu))

Graf 138 Vzťah podielu vybratej DPH na spotrebe a podielu DPH na financovaní štátu v krajinách EU v roku 2021

Zdroj: Európska komisia

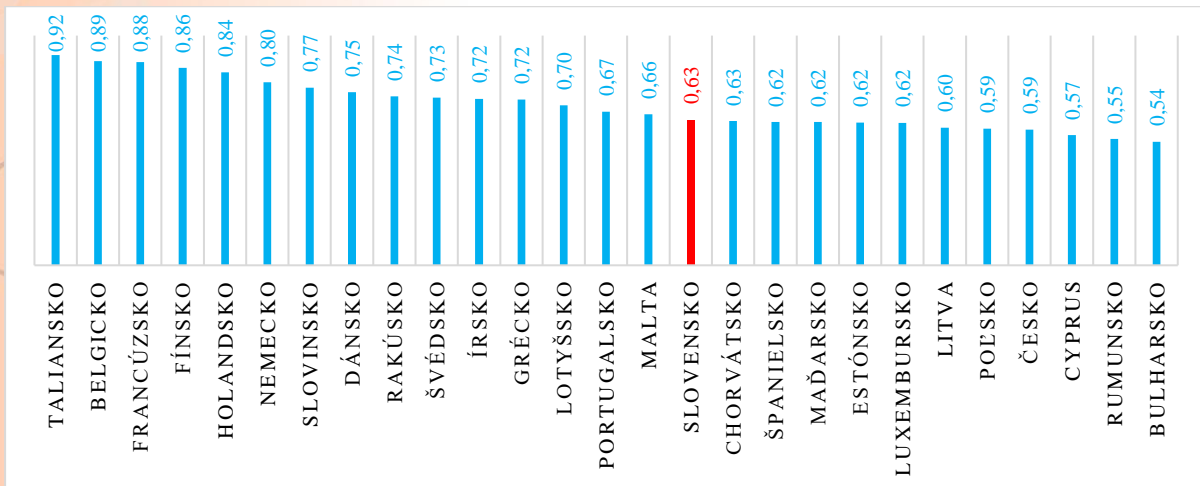
Chorvátsko sa jednoznačne najviac spolieha na zdanenie spotreby, je to logické vzhľadom na vysoký podiel spotreby turistov. Efektívne daňové zaťaženie spotreby je na Slovensku skôr nižšie, je najnižšie v krajinách V4. Zaujímavé je postavenie Rumunska, ktoré s druhou najnižšou efektívnou sadzbou financuje takmer 40 % daňových príjmov štátu. Za posledných 10 rokov štát výrazne zvýšil efektivitu výberu DPH a tým znížil daňovú medzeru. Efektívna daňová sadzba stúpila z 12,5 % v roku 2012 na cca 16 % na začiatku roka 2023.

Zdanenie motorových olejov

Minimálna úroveň zdanenia motorových olejov je definovaná európskou legislatívou. Samotná úroveň týchto sadziieb je dôležitá z pohľadu výšky nákladov prepravy v ekonomike. Bohužiaľ, väčšina krajín nealokuje výnosy týchto daní ani do výstavby a údržby cestnej siete,

ani do kompenzácie nákladov znečistenia, ktoré s ich spotrebou súvisí. Slovensko má 16. najnižšie zaťaženie litra benzínu vo výške 80 centov, Poľsko aj Maďarsko zaťažujú benzín o 15 centov menej. Cena nafty bola v máji 2023 zaťažená o 1 cent viac, ako v Maďarsku a o 4 centy viac, ako v Česku a v Poľsku.

Graf 139 Daňové zaťaženie litra nafty v krajinách EU

Zdroj: Európska komisia

Medzinárodné porovnanie daňových systémov

Existuje viacero výstupov, ktoré sa komplexne snažia porovnávať daňové zaťaženie v jednotlivých krajinách. Každé hodnotenie má svoje silné stránky, ale aj nedostatky. Za vyvážené porovnanie je možné považovať hodnotenie prostredníctvom Indexu daňovej konkurencieschopnosti z dielne Tax Foundation. Tento index sa snaží merať, do akej miery daňový systém krajiny dodržiava dva dôležité aspekty daňovej politiky: konkurencieschopnosť a neutralitu.

Autori Indexu daňovej konkurencieschopnosti rešpektujú mobilitu kapitálu, preto tvrdia, že: „konkurencieschopný daňový kódex je taký, ktorý udržiava nízke marginálne daňové sadzby. Podniky sa môžu rozhodnúť investovať v ľubovoľnom počte krajín na celom svete, aby našli najvyššiu mieru návratnosti. To znamená, že podniky budú vyhľadávať krajiny s nižšími daňovými sadzbami na investície, aby maximalizovali svoju mieru návratnosti po zdanení.“ Neutralitu daňového systému vysvetľujú ako nastavenie, ktoré „sa snaží získať čo najviac príjmov pri čo najmenšom narušení hospodárstva. To znamená, že daňový systém neuprednostňuje spotrebu pred úsporami, ako sa to stáva pri investičných daniach a daniach

z bohatstva. Znamená to tiež, že systém obsahuje málo alebo žiadne ciele daňové úľavy pre konkrétne činnosti vykonávané podnikmi alebo jednotlivcami.“ V Tabuľke 32 je uvádzané následne skóre za jednotlivé krajiny v oblastiach: Daň z príjmov právnických osôb, Daň z príjmov fyzických osôb, Spotrebné dane, Daň z nehnuteľností, Cezhraničné daňové pravidlá.

Tabuľka 32 Indexu daňovej konkurencieschopnosti

Krajina	Celkové poradie	Celkové skóre	Daň z príjmov právnických osôb (skóre)	Daň z príjmov fyzických osôb (skóre)	Spotrebné dane (skóre)	Daň z nehnuteľností (skóre)	Cezhraničné daňové pravidlá (skóre)
Estónsko	1	100.0	2	1	14	1	14
Lotyšsko	2	89.9	1	4	26	5	9
Nový Zéland	3	89.7	32	7	1	2	21
Švajčiarsko	4	82.9	11	9	4	36	2
Česká republika	5	81.9	6	5	25	6	11
Luxembursko	6	80.6	26	14	6	14	5
Maďarsko	7	77.9	5	6	38	18	3
Litva	8	76.9	3	11	31	7	24
Turecko	9	76.6	20	8	13	23	8
Izrael	10	76.0	17	30	10	10	10
Austrália	11	75.5	29	20	9	4	23
Švédsko	12	74.2	8	18	22	8	12
Slovensko	13	74.1	21	3	29	3	34
Holandsko	14	71.3	25	22	16	22	4
Nemecko	15	70.2	30	26	15	11	6
Kanada	16	69.3	27	31	8	25	16
Nórsko	17	69.0	15	23	23	16	13
Rakúsko	18	68.6	23	32	17	15	7
Kostarika	19	67.5	36	33	7	12	17
Fínsko	20	67.4	9	28	21	20	22

Zdroj: Tax Foundation

V tomto indexe sa Slovensko umiestnilo v roku 2022 na 13. mieste zo všetkých krajín OECD. Ako je možné vidieť, odstup od víťazných krajín Estónska či Lotyšska je výrazný. Môže za to predovšetkým forma zdanenia korporátnych príjmov, keďže vo víťazných krajinách nie je zdaňovaný reinvestovaný zisk, ale len výplata zisku. Priestor na zlepšenie je aj v pravidlách cezhraničného zdaňovania.

Záver

Z hľadiska medzinárodného porovnania zaťaženia daňami a odvodmi je možné o slovenskom daňovom a odvodovom systéme tvrdiť nasledovné:

- Slovensko zaznamenalo druhý najvyšší rast podielu zdanenia (+7,1 % HDP) za posledných 10 rokov, tesne za Španielskom (+7,2 %). Daňové zaťaženie dosiahlo 35,9 % HDP v 2021.
- Z krajín strednej a východnej Európy malo Slovensko v 2021 tretie najvyššie daňové zaťaženie (rovnaké ako ČR). Slovensko nie je krajina s nízkymi daňami.
- V slovenskom daňovom systéme majú vysoký podiel povinné odvody z miezd zamestnancov; takmer každé druhé euro inkasované štátnou pokladnicou pochádza z odvodov.
- Celkové daňovo odvodové zaťaženie práce je 8. najvyššie v EÚ a najvyššie v strednej a východnej Európe.
- Slovenské firmy sú zaťažené štatutárnou aj efektívnou sadzbou dane z príjmov na úrovni priemeru EÚ. Vzhľadom na konvergenčné ciele slovenskej ekonomiky by tieto sadzby mali byť nižšie, ak má byť slovenské podnikateľské prostredie atraktívne pre investície.
- Podiel výnosov firemných daní na HDP je nad priemerom EÚ, v roku 2021 bol vyšší ako vo Francúzsku alebo Švédsku. Zdanenie dividend patrí medzi najnižšie v EÚ.
- Daňový systém ako celok je v porovnaní krajín OECD pomerne konkurencieschopný, ale zaostáva za priamymi konkurentami. Pobaltie, Česko, aj Maďarsko majú atraktívnejší daňový systém.
- Efektívna sadzba DPH je na európske pomery skôr nízka, štát sa spolieha na výnosy DPH na úrovni priemeru EU.

Tabuľka 33 Prehľad vybratých daňových sadziieb a priemer EÚ

	Príjmy verejnej správy na HDP 2022	Celkové daňové zaťaženie 2021	Podiel odvodov na celkovom zaťažení 2021	Sadzba DPPO 2023	Efektívna sadzba DPPO 2022	Daňové zaťaženie miezd OECD 2022	Podiel DPH na celkových príjmoch
SR	40,2 %	35,9 %	43 %	21 %	18,7 %	44,2 %	17,8 %
priemer EÚ	46,5 %	40,7 %	32 %	21,2 %	18,8 %	37,7 %	17,9 %

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov Európskej komisie a OECD

1.23. Daňovo-odvodovo-poplatkové zaťaženia podnikateľského sektora

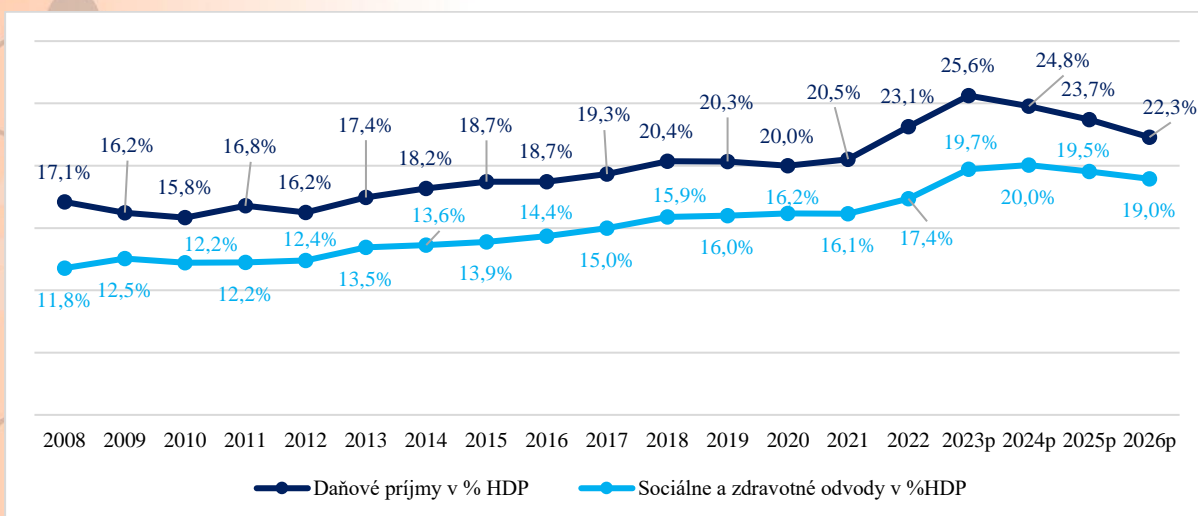
V predchádzajúcej časti je popísané daňovo odvodové zaťaženie Slovenska v medzinárodnom porovnaní. V nasledujúcej časti sa pohľad zúži na analýzu detailov a vývoja daňového zaťaženia Slovenska v čase. Zameriame sa nielen na dane, ale všetky vynútené platby, ako sú poplatky, odvody, či skryté dane.

Podiel daňových a sociálnych príjmov

Celkové daňovo odvodového zaťaženie na Slovensku za posledných 15 rokov výrazne vzrástlo. Ešte pred veľkou finančnou krízou dosahovali daňové príjmy 17 % HDP, v roku 2022 už boli o viac ako tretinu vyššie, keď dosiahli 23 %. Daňové zaťaženie by malo ďalej rásť aj v roku 2023, najmä vplyvom zavádzania selektívnych daní. Tento rast bol spôsobený postupným zvyšovaním sadziieb daní, zvyšovaním efektivity výberu daní, či úpravami ich daňových základov.²⁰⁶

²⁰⁶ Napríklad zavedenie progresívnej dane z príjmov fyzických osôb, miliónárskej dane, zvýšenie sadzby DPPO, zavedenie nových daní, ale aj napríklad formou skrytého zdanenia, keď nezdaniateľná časť základu dane rástla pomalšie ako priemerná mzda, čo sa prejavilo aj v raste progresivity zdanenia prostredníctvom tzv. miliónárskej dane.

Graf 140 Podiel daňových príjmov a odvodov na HDP

Zdroj: Program stability Slovenska na roku 2023- 2026

Rovnako vzrástlo aj odvodové zaťaženie, ktoré viac menej kopíruje rast daňového zaťaženia. K tomuto rastu došlo i napriek tomu, že sadzby odvodov sa v podstate nemenili. Zmenili sa ale výrazne vymeriavacie základy, kvôli ktorým sa presunula váha odvodovej povinnosti na vyššie príjmové skupiny. Pri zdravotných odvodoch bol dokonca strop platenia odvodov zrušený úplne. V prípade podielu odvodov na HDP je potrebné upresniť, že ide o celkovú sumu odvodov podľa metodiky ESA 2010, ktorá obsahuje aj platby poisťného štátom. Zaťaženie zamestnávateľov, zamestnancov a SZČO predstavuje zhruba 84 % zaplatených odvodov.

Nedaňové príjmy a Granty a transfery

Daňovo-odvodové príjmy predstavujú 75-88 % príjmov verejnej správy. Táto hodnota závisí od ekonomického cyklu, ako aj od intenzity čerpania eurofondov. Zvyšnú časť príjmov predstavujú nedaňové príjmy, ktoré pozostávajú z tržieb za trhové a netrhové služby poskytované verejnou správou, inkasované dividendy a úroky. Druhou skupinou príjmov sú Granty a transfery, so zdrojom predovšetkým v rozpočte EÚ.

Daňové zaťaženie podnikateľského sektora

Štandardne sa pri daňovom zaťažení podnikateľského sektora hovorí predovšetkým o dani z príjmov právnických osôb. Hoci sadzba tejto dane, resp. jej vymeriavací základ bývajú často

rozhodujúce pre rozhodovanie investorov o umiestnení investície, nie je to jediná daň, ktorá zaťažuje podnikateľský sektor. Tzv. daňová incidencia nie je vždy priamočiara, napr. aj prípadné zavedenie spotrebnej dane na víno, hoci by ju platil koncový spotrebiteľ, by ovplyvnilo firmy podnikajúce v tomto sektore. Rovnako zvýšenie dane z príjmov fyzických osôb bude mať vplyv aj na firemné rozpočty a tvorbu zisku, vzhľadom na snahu zamestnancov zabezpečiť si rovnaký čistý príjem.

Pre to uvádzame i pohľad na daňový systém ako taký. V tabuľke 34 uvádzame prehľad všetkých daní, ktoré boli vybrané v roku 2022, prípadne boli vybrané v predchádzajúcich rokoch. Uvedená tabuľka vychádza z metodiky ESA 2010 a predstavuje kompletný prehľad všetkých druhov daní a hlavných skupín poplatkov, ktoré majú formu kvázi-dane.

Porovnanie s rokmi 2019, či 2012 zároveň umožní identifikovať nové či zrušené dane, ako aj efekt hospodárskeho spomalenia v roku 2020 kvôli COVID-u. Farebne sú označené základné skupiny daní, tzn. DPH, Dovozné clo, Dane na produkty, Ostatné dane z produkcie, Dane z príjmu a majetku.

Tabuľka 34 Prehľad všetkých daní a hlavných kategórií poplatkov na Slovensku v rokoch 2012, 2019, 2020 a 2022

Kód	Názov dane (v mil. eur)	2012	2019	2020	2022
D211	Daň z pridanej hodnoty	4327,70	6830,16	6820,22	8484,45
D212	Dovozné clo	128,90	126,90	120,93	130,17
D214	Dane na produkty okrem DPH a cla	2679,26	3487,17	3333,04	3447,76
D214 A	Spotrebné dane	2352,67	2839,18	2752,27	2797,34
D214 A	Z minerálnych olejov	1036,46	1288,89	1196,25	1294,14
D214 A	Z liehu	195,05	217,90	207,84	237,91
D214 A	Z piva	56,08	59,35	57,07	56,34
D214 A	Z vína	4,15	4,75	4,62	5,22

D214 A	Z tabaku a tabakových výrobkov	640,37	766,58	732,03	901,20
D214 A	Z energií - elektrina	16,80	12,33	11,89	11,60
D214 A	Z energií - uhlie	0,97	0,38	0,29	0,26
D214 A	Z energií - zemný plyn	23,47	23,07	23,57	24,34
D214 A	Zelená energia (TPS, platba za výkup elektriny z OZE)	379,33	465,92	518,73	266,33
D214 D	Poplatok za registráciu automobilov	32,54	79,13	69,71	73,69
D214 E	Dane na špecif. služby za zábavné hracie prístroje	1,05	0,29	0,20	0,17
D214 F	Príjmy z výťažkov lotérií a iných podobných hier	131,47	273,92	231,20	263,97
D214 G	Dane z poistného	22,46	105,08	107,92	124,15
D214 G	Odvod časti poistného z odvetví neživotného poistenia	22,46	37,16	31,36	35,92
D214 G	Daň z poistenia	M	67,92	76,56	88,23
D214 H	Ostatné dane na špecifické služby	138,95	186,77	168,94	185,60
D214 H	Dane na špecif. služby za predajné automaty	0,26	0,23	0,24	0,25
D214 H	Dane na špecif. služby za ubytovacie kapac. v rekr.a vzdeláv. zariad.	8,36	16,23	11,12	14,92
D214 H	Dane na špecif. služby za kúpeľný alebo rekreačný pobyt	55,97	96,41	88,71	96,74
D214 H	Daň určená na likvidáciu jadrových zariadení	74,36	73,91	68,88	73,68
D214 L	Ostatné dane z produktov	0,00	2,80	2,81	2,84
D29	Ostatné dane z produkcie	781,06	1084,37	1116,78	1095,68
D29A	Dane z nehnuteľností	288,71	342,89	402,21	431,80
D29A	Z pozemkov	125,96	67,18	66,75	69,34

D29A	Zo stavieb	141,16	244,61	293,74	317,51
D29A	Z bytov	10,24	18,37	31,70	32,91
D29A	Daň za užívanie verejného priestranstva	11,35	12,74	10,03	12,04
D29B	Dane za používanie fixných aktív	133,00	153,86	130,35	132,10
D29B	Cestná daň domáca	132,43	153,66	130,16	131,89
D29B	Dane na špecif. služby za povolenie k vjazdu mot. vozidla do h.č.m.	0,57	0,20	0,19	0,21
D29E	Licencie a povolenia	120,09	160,22	140,93	166,50
D29E	Za umiestnenie jadrového zariadenia	4,03	3,83	3,82	3,84
D29E	Dane z používania tovarov a z povolenia na výkon činnosti -za dobývací priestor	0,74	0,59	0,38	0,30
D29E	Z úhrad za uskladňovanie plynov a kvapalín	1,02	1,72	0,63	1,62
D29E	Administratívne poplatky - PO - správne	0,00	0,00	0,00	6,59
D29E	Administratívne poplatky - ostatné	101,23	126,50	104,84	111,72
D29E	Administratívne poplatky - licencie	2,21	0,68	0,48	0,44
D29E	Koncesionárske poplatky STV a SRO - PO	10,86	12,48	11,29	11,15
D29E	Miestny poplatok za rozvoj	M	14,42	19,48	30,86
D29F	Dane za znečistenie	40,88	257,80	269,71	302,81
D29F	Za vypúšťanie odpadových vôd do povrchových vôd	19,30	17,11	16,97	17,22
D29F	Za znečisťovanie ovzdušia	14,38	11,00	8,56	9,70
D29F	Emisné kvóty	7,20	229,69	244,18	275,89
D29H	Ostatné dane z produkcie	198,38	169,60	173,58	62,47
D29H	Dane na špecifické služby za psa PO	2,99	3,08	3,13	3,21
D29H	Iné dane	0,02	0,84	0,71	0,05
D29H	Osobitný odvod vybraných finančných inštitúcií	169,92	143,41	148,95	0,00
D29H	Daň vzťahujúca sa na ochranu vkladov	25,45	3,33	3,54	32,22
D29H	Daň vzťahujúca sa na riešenie krízových situácií na finančnom trhu	0,00	18,94	17,25	26,99
D5	Dane z príjmov a bohatstva	4145,74	6822,53	6682,30	8841,50
D51	Dane z príjmov	4004,70	6657,68	6534,79	8689,73

D51M	Daň z príjmov fyzických osôb	2122,78	3533,74	3499,96	4167,71
D51M	Daň z príjmov FO zo závislej činnosti a funkčných pôžitkov	2122,78	3410,11	3400,08	4020,12
D51M	Daň z príjmov FO z podnikania a inej samost. zárobkovej činnosti	0,00	123,62	99,88	147,59
D510	Daň z príjmov právnických osôb	1714,78	2878,33	2799,75	4207,25
D510	Daň z príjmov právnických osôb - so sídlom v tuzemsku	1676,57	2751,68	2673,56	3588,46
D510	Osobitný odvod v regulovaných odvetviach	38,21	126,65	126,19	97,62
D510	Solidárny príspevok	M	M	M	521,17
D51E	Dane z príjmov vyberané zrážkou	167,14	245,62	235,08	314,76
D59	Ostatné bežné dane	141,05	164,85	147,51	151,77
D59A	Dane z kapitálu	27,17	34,67	35,60	36,98
D59A	Z pozemkov	-47,46	33,09	32,88	34,15
D59A	Z bytov	5,05	1,58	2,72	2,82
D59D	Poplatky platené domácnosťami	113,87	130,18	111,91	114,79
D59D	Dane na špecifické služby za psa FO	1,47	1,52	1,54	1,58
D59D	Dane na špecif. služby za povolenie k vjazdu mot. vozidla do h.č.m.	0,28	0,10	0,10	0,10
D59D	Dane na špecif. služby za kúpeľný alebo rekreačný pobyt	0,00	0,00	0,00	0,00
D59D	Administratívne poplatky - tržby z predaja kolkov, známok	25,33	M	M	3,24
D59D	Administratívne poplatky - FO - správne	0,00	0,00	0,00	0,00
D59D	Administratívne poplatky - ostatné	24,19	57,49	46,04	46,49
D59D	Administratívne poplatky - licencie	1,09	0,33	0,24	0,21
D59D	Koncesionárske poplatky STV a SRo - FO	61,52	70,74	64,00	63,16
ODA	Spolu dane	12062,68	18351,13	18073,27	21999,56

Zdroj: Eurostat

Ak sa pozrieme výlučne na dane, tak podľa tejto metodiky na Slovensku existuje 43 druhov daní alebo daňových kategórií.

Daňové zaťaženie podnikateľského sektora

Dane z príjmov a bohatstva

Najväčší dopad na hospodárenie podnikateľského sektora majú dane, ktoré priamo znižujú disponibilné prostriedky firmy. V SR takými daňami sú okrem štandardnej dane z príjmov právnických osôb (DPPO) a zrážkovej dane aj dve osobitné dane. Vybrané firmy v regulovaných odvetviach platia už desať rokov osobitný príspevok, ktorý mal pôvodne dočasne slúžiť na prekonanie výpadku verejných financií z dôvodu finančnej krízy. Táto daň by sa dala tiež popísať ako druhá - progresívna sadzba DPPO. Ešte v roku 2020 by v tomto prehľade bola aj daň finančných inštitúcií, ktorá bola politickou dohodou zrušená, výmenou za dodatočné povinnosti finančného sektora. Bohužiaľ ani v prípade tejto dane nemôžeme hovoriť o trvalom zrušení. Aktuálne výnos z tejto dane nahradil tzv. Solidárny príspevok.

Tabuľka 35 Prehľad – daň z príjmu právnických osôb a selektívne dane

	2012	2019		2020	2022
Daň z príjmov právnických osôb spolu	1714,78	2878,33		2799,75	4207,25
- Daň z príjmov právnických osôb - so sídlom v tuzemsku	1676,57	2751,68		2673,56	3588,46
- Osobitný odvod v regulovaných odvetviach	38,21	126,65		126,19	97,62
- Solidárny príspevok	M	M		M	521,17
Dane z príjmov vyberané zrážkou	167,14	245,62		235,08	314,76

Zdroj: Ministerstvo financií SR

Zásadný nový prvok priameho zdanenia firiem predstavuje Solidárny príspevok z ropy, plynu a uhlia definovaný zákonom 519/2022 Z. z. Táto tzv. windfall tax bola špeciálne „šitá“ na spoločnosť Slovnaft, ale podliehajú jej podľa Inštitútu finančnej politiky ďalšie tri veľké firmy a 10 menších subjektov. Bola schválená v decembri 2022, pričom sa vzťahovala na základ dane z príjmov za celé obdobie roku 2022²⁰⁷. Pri výpočte základu pre výpočet príspevku sa vychádza zo základu dane z príjmov zníženého o odpočet daňovej straty a po uplatnení nárokov na zníženie základu dane z príjmov za každé zdaňovacie obdobie dane z príjmov prispievateľa so začiatkom v kalendárnom roku 2022. Samotný príspevok bol schválený vo výške 55 % zo

²⁰⁷ Zdaniteľný príjem 20 % nad priemerom rokov 2018-2021

základu. Táto hodnota bola zvýšená na 70 % na rok 2023. Zavedenie tejto dane bolo umožnené na základe nariadenia Európskej komisie, ktorá odporúčala zdaníť nadmerné zisky energofiriem sadzbou minimálne 33 %.

Výber korporátnej dane zaznamenal v porovnaní s obdobím pre pandémiou COVID 19 pomerne vysoký nárast. Vďaka kombinácii so Solidárnym príspevkom v roku 2022 vrástli priame daňové príjmy štátu od roku 2019 o takmer 50 %.

DPH

Daň z pridanej hodnoty predstavuje kľúčový prvok daňového systému Slovenska. Jej výnos dosiahol 8,5 mld. eur, takmer 40 % daňových príjmov. V predchádzajúcej kapitole sme ukázali, že efektívna sadzba DPH je v európskom porovnaní skôr nižšia. Hoci konečným platiteľom tejto dane je spotrebiteľ, DPH ovplyvňuje ceny tovarov a služieb, a tak rozhoduje aj o výsledku podnikania firiem.

Podľa pôvodnej legislatívy z roku 2011 mala základná sadzba DPH v roku 2015 klesnúť na 19%, na základe stabilizácie deficitu rozpočtu verejnej správy pod úroveň 3 % HDP. Parlament však zmenil znenie zákona, v roku 2014 bola podmienka zrušená a sadzba na úrovni 20 % zachovaná. V roku 2016 došlo k rozšíreniu okruhu tovarov, na ktoré sa uplatňuje znížená 10 % sadzba o vybrané druhy potravín. Ďalšie rozšírenie zoznamu nastalo v roku 2020 o tlač, a periodiká, pribudli aj ďalšie „zdravé“ potraviny. V disciplíne neustáleho rozširovania zoznamu tovarov a služieb so zvýhodnenou sadzbou pokračovali poslanci aj v novom volebnom období, v roku 2023 pribudli reštauračné služby a služby jedální, športovísk, kúpalísk, termálnych a netermálnych aquaparkov a fitnesscentier. Tento krok by mal očakávaný výnos DPH znížiť o 0,2 mld. eur.

Dane na produkty

Druhou finančne najväčšou skupinou dopadajúcou väčšinou nepriamo na firemný sektor sú dane uvalované na produkty. V tejto skupine nie je zaradená DPH, ktorá má vďaka svojmu kľúčovému postaveniu v daňovom systéme osobitné miesto.

Do tejto skupiny patria typicky spotrebné dane z minerálnych olejov a tzv. dane z hriechu (sin taxes). Dane z minerálnych olejov ovplyvňujú náklady prepravy a logistiky. Európska únia definuje len minimálne sadzby týchto daní, ale v rámci regiónu V4 pozorujeme len minimálnu

variáciu, pretože zvlášť v kamiónovej preprave dochádza ľahko k substitúcii palivom z iných krajín. Výsledkom je, že výnos týchto daní rastie skôr vďaka objemu, ako zmene sadzby. Za posledných desať rokov tak objem vybraných daní vzrástol len o štvrtinu.

Odlišný vývoj je možné vidieť v tabakových daniach, ktoré nie sú politicky citlivou témou ako iné spotrebné dane. Zvyšovaním sadzieb sa vláde SR podarilo zvýšiť výnos za desať rokov o 40 %. Naopak, výnos daní z alkoholu vzrástol za poslednú dekádu len o 17 %, po dlhoročnom „klúde sadzieb“ došlo k 30 % rastu sadzby za alkohol v liehovinách až v roku 2023.

Významným prispievateľom do tohto rozpočtu sú firmy podnikajúce v oblasti lotérií a stávkovania, resp. ich zákazníci. Osobitná daň spotreby v tomto odvetví dosahuje (264 mil. eur) takmer trojnásobok výnosu z osobitnej dane subjektov podnikajúcich v regulovaných odvetviach. V roku 2023 došlo k zvýšeniu sadzby odvodov z online stávkovania a internetového kasína z 22 % na 27 %. Realita ukáže, či skutočne dôjde k zvýšeniu daňových príjmov z týchto daní o 29 mil. eur, lebo mobilita online hráčov môže viesť k ich odlivu na zahraničné portály.

Ďalším samostatne zdaňovaným sektorom je poistenie a jeho zákazníci. Dlhodobo existuje povinnosť sektora prispievať na prevádzku záchranných služieb v cestnej doprave formou povinného odvodu vo výške 8 % výberu z povinného zmluvného motorových vozidiel. V roku 2019 však pribudla aj plošná daň z ostatných uzavretých zmlúv v oblasti neživotného poistenia s rovnakou sadzbou, pričom dodatočný výnos tejto dane predstavuje 90 mil. eur, spolu je poistenie občanov a firiem zaťažené extra daňou 124 mil. eur. Ide o pomerne neštandardnú politiku vzhľadom na nízku mieru poistenia v slovenskom hospodárstve.

Uhlíkové dane v podobe zdaňovania elektriny, plynu, či uhlia majú naďalej zanedbateľnú váhu v daňovom systéme, keďže politici sa vyhýbajú preneseniu týchto daní na domácnosti. Tento fiškálny priestor sa chystá využiť Európska únia prostredníctvom zdaňovania uhlíka emitovaného v doprave a bývaní. Spoplatnenie emisií CO₂ sa tak do rozpočtu štátu dostáva dvomi odlišnými cestami. Prvou sú aukcie emisných povoleniek. Ich neustále klesajúci počet a pretrvávajúca fosílna náročnosť výroby energií v Európe vystrelili ich cenu až na úroveň 100 €/t CO₂, vďaka čomu príjmy štátu presiahnu 0,3 mld. eur. Odhad výnosov týchto

príjmov štátu je v hotovostnej metodike výrazne vyšší, až 342 mil. eur, ako v aktuálnej metodike uvedenej v tabuľke 34, t. j. 276 mil. eur.

Druhou formou uhlíkových daní sú výdavky na výkup elektriny z obnoviteľných zdrojov. Výdavky na doplatky k cene vyrobenej energie boli financované nepriamo prostredníctvom zvýšenia ceny elektriny pre všetkých spotrebiteľov. Do ceny elektriny sa tieto náklady dostali prostredníctvom tzv. Tarify za prevádzku systému (TPS). Prostredníctvom týchto doplatkov boli ročne vykupované „ušetrené“ emisie CO₂ zo solárnych elektrární v objeme cca. 200 mil. eur. Po prepočte na emisie CO₂ to znamená 500-1000 eur za tonu. Celkový objem nákladov TPS (zvýšenia ceny el. energie) dosiahol 559 mil. eur v roku 2021 a 266 mil. eur v roku 2022.

Poslednou veľkou daňovou skupinou je zdaňovanie nehnuteľností. Celkový výnos týchto daní dosiahol 0,4 mld. eur, čo predstavuje 0,4 % HDP v roku 2022. Ide o jeden z najnižších podielov zdanenia majetku v rámci krajín OECD (napr. Poľsko - 1,3 % HDP). Obce a mestá tradične pristupujú k rýchlejšiemu zvyšovaniu sadzieb daní „firemných“ nehnuteľností. Administratívne priestory firiem sú zdaňované 8-násobne vyššou sadzbou za m², ako bytové priestory vo vlastníctve domácností.²⁰⁸ Medzi jednotlivými mestami sú zároveň veľké rozdiely, tá istá hala je v Bratislave zaťažená dvojnásobnou sadzbou, ako napr. v Piešťanoch. Porovnanie zdanenia rovnakých skladových priestorov v rovnako veľkých mestách v rámci V4 ukazuje, že Slovensko (7 566 eur) a Poľsko (5 488 eur) uvažuje mnohonásobne vyššie sadzby za prenájom skladov, ako Česko (528 eur), resp. Maďarsko (2 110 eur). Sadzby na Slovensku boli najvyššie, čím v medzinárodnej konkurencii zásadne ovplyvňujú rozhodnutia podnikateľov o umiestnení prevádzky.²⁰⁹ Súčasťou tejto oblasti zdanenia je aj miestny poplatok za rozvoj, ktorý samosprávy môžu, ale nemusia od investorov do nových nehnuteľností vyberať. Jeho výnos dosiahol 31 mil. eur v roku 2022.

Poplatkové zaťaženie podnikateľského sektora

Popri daniach tvoria poplatky druhú skupinu platieb, ktoré predstavujú priame finančné náklady regulácie podnikania. Poplatková štruktúra je podstatne rozsiahlejšia ako daňová

²⁰⁸ Podnikateľská aliancia Slovenska. Mestá podnikateľom daňami nehnuteľností v roku 2021 nepomôžu. Dostupné online: <https://www.alianciapas.sk/mesta-podnikatelom-danami-nehnutelnosti-v-roku-2021-nepomozu/>

²⁰⁹ <https://www.zps.sk/novinky/2021/infografika-dane-z-nehnutelnosti>

štruktúra. V analýze poplatkového zaťaženia zameranej na sektor malého a stredného podnikania identifikovala Slovak Business Agency 93 druhov správnych poplatkov kategorizovaných podľa úkonu verejnej správy.²¹⁰ Celkový počet poplatkov je viac ako 3300.

V slovenskom podnikateľskom prostredí rozoznávame tri základné skupiny poplatkov: správne, súdne a ostatné. Inkasujú ich desiatky úradov štátnej správy, rozpočtových organizácií, ostatných subjektov verejnej správy, ako aj územná samospráva. Z pohľadu klasifikácie príjmov štátu sú poplatky zaradené medzi nedaňové príjmy, ako administratívne poplatky a iné platby. V nasledujúcom prehľade uvádzame poplatky, ktoré sú príjmom len štátnych organizácií.

Tabuľka 36 Administratívne poplatky a iné poplatky a platby

Administratívne poplatky a iné poplatky a platby v tis. eur	2019	2020	2021	2022*
Súdne poplatky	-	26 986	29 917	
Puncové poplatky	786	613	693	
Ostatné poplatky	261 942	191 809	188 592	
Pokuty, penále a iné sankcie	67 159	56 751	56 438	
Poplatky a platby z nepriemyselného a náhodného predaja a služieb	56 372	111 803	78 952	
Spolu	386 259	387 962	354 592	402 141

Zdroj: Štátny záverečný účet *detailná štruktúra za rok 2022 ešte nie je známa

Z prehľadu je jasné, že štátna správa v čase mení štruktúru vykazovania poplatkov. Súdne poplatky boli inkasované aj v roku 2019. Bohužiaľ, evidencia poplatkov neumožňuje rozlíšiť, či poplatky platí fyzická osoba alebo právnická osoba. V roku 2021 došlo vplyvom obmedzenia

²¹⁰ Slovak Business Agency. 2023. Analýza vybraných poplatkových povinností MSP a ich kvantifikácia. Dostupné online: https://www.sbagency.sk/sites/default/files/analyza_vybranych_poplatkovych_povinnosti_msp_a_ich_kvantifikacia.pdf

ekonomiky k výraznému poklesu inkasovaných poplatkov a platieb, ale už celkový výnos za rok 2022 indikuje, že celkový výber prekonal posledný rok pred pandémiou COVID 19.

V uvedenom prehľade ale nie sú zahrnuté viaceré environmentálne poplatky, ako napríklad platby za vypúšťanie odpadových vôd, za odber podzemnej vody a za znečisťovanie ovzdušia. Tieto sú totiž príjmom Environmentálneho fondu, ktorý nie je súčasťou štátneho rozpočtu.

K osobitným druhom poplatkov mimo vládny sektor patril aj koncesionársky poplatok, ktorý bol uvaľovaný na Slovensku nielen na spotrebiteľov-domácnosti ale aj na podnikateľov so zamestnancami. Ešte v roku 2022 uhradili podnikatelia 11,5 mil. eur za existenciu verejnej televíznej a rozhlasovej služby, hoci zmyslom práce ich zamestnancov nebolo sledovanie vysielania, ale produkovanie hodnôt. Od 1. júla 2023 bude tento poplatok zrušený. Výdavok však nielen ostane, ale dokonca vzrastie, preto je možné očakávať tlak na zvýšenie iných daní či príjmov štátu.

Kumulatívne najvyšší objem prostriedkov bol zaplatený za evidenciu vozidiel, druhou najväčšou poplatkovou oblasťou je evidencia nehnuteľností v katastri. Ministerstvo vnútra SR podľa analýzy SBA vyberá viac ako 60 % objemu všetkých poplatkov.²¹¹

Poplatok s najvyššou hodnotou je poplatok za pridelenie individuálnej licencie na prevádzkovanie hazardných hier v hodnote 5 mil. eur. Najčastejšie sa priemerná výška poplatku pohybuje v rozmedzí 1-100 eur²¹². Najčastejšie plateným poplatkom s celkovou sumou 22 mil. eur je Návrh na začatie konania o povolení vkladu práva k nehnuteľnosti do katastra nehnuteľností, ktorý bol uhradený 364 tisíc krát za rok 2020. Druhým je zápis držiteľa motorového vozidla.

Odvodové zaťaženie v SR

Odvodové zaťaženie práce je podmnožinou celkového daňového zaťaženia. V prípade Slovenska je daňovo-odvodový systém silno naklonený v prospech odvodového zaťaženia,

²¹¹ Ibid.

²¹² Autorský kolektív RÚZ. 2020. Kvantifikácia poplatkového zaťaženia podnikania v SR. RÚZ.

ktoré predstavuje na úrovni priemernej mzdy 36 % celkovej ceny práce. Ako sme uviedli v medzinárodnom porovnaní, patrí tak k najvyšším v EÚ.

Odvodové zaťaženie pozostáva zo sociálneho a zdravotného poistenia, pričom odvodová záťaž je fiktívne (účtovne) rozdelená medzi zamestnanca a zamestnávateľa. Z ekonomického pohľadu je celé odvodové bremeno na pleciach zamestnanca, ktorý 10 % svojej odmeny vynakladá na priebežné financovanie zdravotnej starostlivosti a 26 % na zabezpečenie príjmu v prípade jeho dočasného výpadku (nemocenské, nezamestnanosť), či v prípade dlhodobej straty príjmu (dôchodkové poistenie).

Tabuľka 37 Sadzby odvodového zaťaženia

	Zamestnávateľ	Zamestnanec	Maximálny vymeriavací základ v eur
Starobné poistenie:	14,00 %	4,00 %	8477
Nemocenské poistenie:	1,40 %	1,40 %	8477
Poistenie v nezamestnanosti:	1,00 %	1,00 %	8477
Invalidné poistenie:	3,00 %	3,00 %	8477
Úrazové poistenie:	0,80 %	0,00 %	nie je
Garančné poistenie:	0,25 %	0,00 %	8477
Rezervný fond solidarity:	4,75 %	0,00 %	8477
Zdravotné poistenie:	10,00 %	4,00 %	nie je
Odvody spolu:	35,20 %	13,40 %	

Zdroj: vlastné spracovanie

Zdravotné poistenie

Zdravotné poistenie nie je obmedzené maximálnym vymeriavacím základom, platí sa z každého zarobeného eura. Má tak veľmi blízko k typickej dani, keďže ani nárok, či kvalita služby pre poistenca nie sú definované. K zrušeniu stropu zdravotných odvodov došlo ešte v roku 2017, pričom cieľom bolo zvýšiť príjmy systému verejného zdravotného poistenia.

Príjmy zo zdravotného poistenia zaplateného ekonomicky aktívnymi osobami by mali v roku 2023 dosiahnuť 5,2 mld. eur.

Od roku 2023 došlo k zmene účtovania zdravotných odvodov, keďže bol zavedený minimálny vymeriavací základ vo výške životného minima. Cieľom tohto opatrenia bolo zvýšiť objem zaplatených odvodov poistencami, ktorí si podľa predstaviteľov Ministerstva zdravotníctva SR umelo znižovali vymeriavací základ na minimum. Minimálny vymeriavací základ sa preto nevzťahuje na poistencov štátu (napr. študent, dôchodca, osoba poberajúca rodičovský príspevok, nemocenské, ošetrovné, materské) a ZŤP. Každý poistenec bude musieť v roku 2023 platiť minimálne 33 € mesačne na zdravotné poistenie.

Sociálne poistenie

Zhruba každé štvrté euro, ktoré štát inkasuje v podobe daní alebo odvodov, pochádza zo sociálneho poistenia. Nemalo by to byť prekvapujúce, keďže sociálne poistenie si za cieľ kladie náhradu príjmu pre takmer 2 mil. občanov. Príjmy Sociálnej poisťovne, ktorá manažuje výber odvodov a výplatu dávok, by mali v tomto roku dosiahnuť takmer 11 mld. eur.

75 % výdavkov Sociálnej poisťovne predstavujú starobné dôchodky. Po 10 % nemocenské poistenie, predovšetkým výplata materského a rovnako invalidné dôchodky. Zvyšných 5 % je rozdelených medzi poistenie v nezamestnanosti, úrazové poistenie, či správu poisťovne. Z tohto porovnania tak môžeme ľahko dospieť k záveru, že 20 % z ceny práce posieľa každý pracujúci na zabezpečenie starobného dôchodku.

Sadzby jednotlivých odvodov sú dlhodobo stabilné, ale podiel zaplatených odvodov v pomere k HDP postupne rastie. Je to spôsobené hlavne rastúcim podielom kompenzácií zamestnancov na HDP. Vytvorená produkcia tak vo väčšej miere končí v peňaženkách zamestnancov, a to sa premieta do rastu zaplatených odvodov. Nie je to len efekt vyššej miery zamestnanosti, ale aj vyššej miery prerozdelenia vytvorenej hodnoty v prospech pracujúcich. Nemennosť sadziieb by mohla byť vnímaná pozitívne, avšak predstavuje dva problémy.

Vysoké odvodové zaťaženie práce znižuje konkurencieschopnosť slovenských zamestnávateľov²¹³. Druhým problémom je nízka fiškálna transparentnosť. Hoci Sociálna poisťovňa musí podľa zákona hospodáriť v jednotlivých fondoch sociálneho poistenia, dochádza medzi nimi k výrazným transferom, teda krížovým dotáciám. Už viac ako 10 rokov sa hovorí o potrebe prepočítania sadziieb s cieľom obmedziť tieto transfery, ale vláda sa tomuto kroku, zvyšujúcemu fiškálnu transparentnosť, vyhýba.

Ďalšou dlhodobou neplnenou úlohou je uplatnenie rôznej sadzby úrazového poistenia podľa miery rizika odvetvia, v ktorom firma podniká. Hoci je na túto možnosť legislatíva pripravená už skoro 10 rokov, stále nedošlo k jej reálnemu uplatneniu a spravodlivejšiemu rozdeleniu záťaže.

Záver

Daňovo odvodové zaťaženie postupne rastie. Za týmto rastom stojí kombinácia zavádzania nových daní, rastúceho podielu miezd na HDP a vyššej miery zamestnanosti. Za negatívum je možné považovať predovšetkým selektívne dane, ktoré zaťažujú vybrané odvetvia hospodárstva. Najnovší Solidárny príspevok je ukážkou postoja vlády, ktorý vníma podnikateľský sektor predovšetkým ako zdroj prostriedkov až potom ako tvorca hodnôt, či pracovných miest.

Slovenský hospodársky rast je však slabý, a konvergencia k EÚ výrazne spomalila. Susedné krajiny, najmä Poľsko, sú atraktívnejšie pre zahraničné aj domáce investície. Slovensko sa nemôže spoliehať na silnú vedu a výskum. Pritiahnutie zahraničných ale aj domácich investícií vyžaduje nielen efektívnejšie regulácie, menej byrokracie, ale aj zníženie daní a odvodov. Priestor na reformy v tejto oblasti existuje, ale pokiaľ politici neovládnu výdavkový apetít, pozitívnej zmeny sa ťažko dočkáme.

²¹³ V Litve sa podarilo zreformovať odvodové zaťaženie, odvody sa v zásade platia zo superhrubej mzdy a celková odvodová záťaž klesla. Chovančuliak, R. 2020. Polohrubá mzda vytvára daňovo-odvodový guláš. Iness. Dostupné online: https://iness.sk/sites/default/files/pictures/int_polohruba_mzda_vytvara_danovo-odvodovy_gulas.pdf

6. HLAVNÉ ODPORÚČANIA A NÁVRHY

Kapitola definuje opatrenia. Opatrenia boli navrhované v kontexte vykonanej analýzy v príslušných oblastiach. Opatrenia sú delené na podkapitoly. Vyjadrujú názory jednotlivých autorov a nie nevyhnutne názory RÚZ. Súbor daných opatrení je možné vnímať ako databázu, z ktorej je možné vyberať a rôznym spôsobom kombinovať opatrenia tak, aby boli politicky a sociálne priechodné. Nižšie uvedené opatrenia sú zameraná na zlepšenie podnikateľského sektora. Ich implementácia má strednodobý charakter. Opatrenia nesú zároveň svoj stručný popis.

1.24. Zlepšenie aktuálneho stavu ekonomiky SR

Odporúčania súvisiace s aktuálnym popisom stavu ekonomiky SR sú všeobecného charakteru. Sú zamerané na celkové zmeny, ktoré vyplývajú zo súčasného stagnujúceho ekonomického vývoja a súvisiacich demografických zmien; detailnejšie súvisiace opatrenia sú definované v jednotlivých oblastiach nižšie.

Zvýšiť konkurencieschopnosť Slovenska

Realizovať reformy zamerané na zlepšenie stavu podnikateľského sektora v zmysle zvýšenia atraktivity prostredia a inovačného potenciálu Slovenska (nižšie podnikové dane, daňové úľavy súvisiace s podporou vedy a výskumu, reinvestíciami, zníženie daňovo-odvodového zaťaženia práce a pod.).

Podporovať diverzifikáciu ekonomického zamerania Slovenska

Zamerať politiky aj na odvetvia s vyššou pridanou hodnotou (znalostná ekonomika) namiesto odvetví s nižšou pridanou hodnotou (montážna ekonomika) – podporovať inovácie a výskum.

Podporovať rozmanitosť a diverzifikáciu Slovenskej ekonomiky eliminovaním závislosti na jednom dominantnom odvetví a znížiť tak zraniteľnosť Slovenskej ekonomiky.

Pripraviť motivačné politiky ekonomickej migrácie

Zamerať sa na cielenú ekonomickú migráciu pracovnej sily, ktorá by bola nápomocná v krátkodobom horizonte pri nedostatku kvalifikovanej pracovnej sily potrebnej na prechod

k znalostnej ekonomike a v dlhom horizonte pri zmiernení očakávaného negatívneho demografického vývoja.

1.25. Zlepšenie postavenia Slovenska v Indexoch výkonnosti SR

V nasledujúcom texte predkladáme príklady opatrení, ktoré by mohli prispieť k posunu postavenia Slovenska v hodnotených rebríčkoch smerom nahor. Cieľovo sú zamerané najmä na znižovanie vplyvu štátu v ekonomike, uvoľnenie priestoru na tvorbu zdrojov a účinnejší právny štát. Znamenajú tak aj umožnenie podmienok vyššej ekonomickej a celkovej slobody s univerzálnymi a vymáhateľnými pravidlami. Inšpiráciou pre Slovensko môžu byť v rôznej miere skúseností krajín ako Estónsko, Írsko, Hongkong, Nový Zéland či Singapur.

Znížiť daňové a odvodové zaťaženie

Znížiť daňové a odvodové zaťaženie podnikania, zdanenie práce a celkové daňové bremeno. Inšpiráciou pre Slovensko môžu byť príklady Hongkongu, Írska, či Estónska. Írsko urobilo liberálne ekonomické reformy a znížilo dane, najmä daň z príjmov právnických osôb a to bez ohrozenia výšky daňových príjmov v krajine. To sa okrem rastu HDP prejavilo aj v náraste skóre v Indexe ekonomickej slobody.

Minimalizovať regulácie trhu a podnikateľského prostredia

Vzorom pre takýto súbor opatrení je Hongkong, ktorý sa počas niekoľkých desaťročí stal jednou z najbohatších na svete. Príčinou boli najmä inštitucionálne podmienky umožňujúce čo najviac slobody podloženej pravidlami, zahŕňajúce otvorené trhy, vlastnícke právo a panstvo práva, či malú vládu s minimálnymi reguláciami. Podľa Heritage Foundation bol od roku 1995 do roku 2019 Hongkong nepretržite ekonomicky najslobodnejšou krajinou sveta. Hongkong v tom čase uplatňoval jednostranný slobodný obchod a nízke dane.²¹⁴

Znížiť verejné výdavky a mieru prerozdeľovania prostredníctvom nich

Positívnym príkladom je Írsko, alebo Hongkong, ktorého výška verejných výdavkov k HDP do roku 2019 predstavovala 18 % HDP.²¹⁵

²¹⁴ The Heritage Foundation. 2020 Index of Economic Freedom. Hongkong [online]. Dostupné na: <https://www.heritage.org/index/pdf/2020/countries/hongkong.pdf>

²¹⁵ Tamtiež.

Zlepšiť vymožitelnosť práva

Rozhodnutia Rozhodcovského súdu Slovenskej advokátskej komory trvajú v priemere 4 mesiace.²¹⁶ V prípade štátnych súdov je to 775 dní.²¹⁷ Z toho vyplýva, že je potrebné ešte viac posilniť úlohu alternatívnych riešení sporov rekodifikovaním občianskeho a obchodného zákonníka, ktorý by vyžadoval pri obchodných zmluvách určiť arbitra sporu. Podstatnou náležitosťou každej zmluvy by bola doložka o tom, či bude rozhodovať spor súd, alebo konkrétny rozhodcovský súd. Urýchliť riešenie sporov by mohli aj investície do technického vybavenia súdov. Ďalej by bolo prínosné rekodifikovať súkromné právo tak, aby sa odstránila nepotrebná regulácia podnikania. Okrem toho je odporúčané, aby sa po zavedení predošlých opatrení súkromné právo dlhobojšie výrazne nemenilo. Výsledkom ustálenej judikatúry by bola právna istota a stabilné podnikateľské prostredie.

Liberalizovať a deregulovať trh práce

Toto opatrenie je možné realizovať prostredníctvom zrušenia zákonného inštitútu minimálnej mzdy. Potrebne je aj deregulovať a liberalizovať zákonník práce tak, aby zamestnávanie bolo jednoduchšie. Podľa Indexu konkurencieschopnosti má Slovensko v kategórii "Pracovné právo a sociálna ochrana pre novú ekonomiku a nové potreby pracovnej sily skóre 58,7. Pritom hodnotenie Česka (63,1) a Estónska (62,8) sa už približuje Rakúsku (66,4) a vyššie skóre, ako Slovensko má aj Poľsko (59,8).²¹⁸

Komplexne reformovať stavebný zákon

Napriek novým zákonom č. 200/2022 Z. z. o územnom plánovaní a č. 201/2022 Z. z. o výstavbe, ktoré majú urýchliť proces stavebného povoľovania je tu stále ďalší priestor na zlepšovanie. Zrýchliť a zefektívniť proces stavebného povolenia by bolo možné zriadením jednotného kontaktného centra, alebo úradu, ktorý bude vydávať stavebné povolenia.

²¹⁶ Slovenská advokátska komora. 2023. Rozhodcovský súd SAK efektívne rieši obchodné spory; za posledný rok prešiel ďalšou modernizáciou [online]. Dostupné na:

https://www.sak.sk/web/sk/cms/news/form/link/display/1702920/_event

²¹⁷ World Bank. 2020. Ease of Doing Business in Slovak Republic [online]. Dostupné na:

https://archive.doingbusiness.org/en/data/exploreconomies/slovakia#DB_ec

²¹⁸ Schwab K., Zahidi S. 2019. The Global Competitiveness Report. Special Edition 2020 [online]. Geneva: World Economic Forum, s. 45. Dostupné na:

https://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2020.pdf?_gl=1*1t4im6f*_up*MQ..&gclid=Cj0KCQjw7uSkBhDGARIsAMCZNVjFmG3rEqG6tPrI8YkSfzf9DpmiSI505p5IsY-bA9zO5aeTewVY7JgaAjVrEALw_wcB

V súčasnosti takéto centrá fungujú v 28 krajinách sveta (stav k 2020)²¹⁹ a všetky majú rýchlejšiu dobu vydania stavebného povolenia, než Slovensko. Progresívnejším riešením by bol elektronický systém podávania žiadostí podľa Singapurského systému CORENET.²²⁰ Významným zrýchlením pri menej náročných stavbách (sklady, menšie rodinné domy a pod.) by bola diferenciácia procesov povoľovania tak, aby ich náročnosť zodpovedala náročnosti projektov, umiestneniu stavieb a možným rizikám.

Zrýchliť proces založenia podnikateľského subjektu

Rýchlosť založenia podnikateľského subjektu sa Slovensku síce postupne zlepšuje, no Slovensko stále zaostáva v rebríčkoch jednoduchosti začatia podnikania. Aj keď novela obchodného zákonníka č. 8/2023 Z. z. umožňuje založiť spoločnosť s ručením obmedzeným tzv. zjednodušeným spôsobom (vyplnením elektronického formulára), táto úprava sa vzťahuje len na niektoré predmety podnikania. Účinný systém funguje na Novom Zélande, kde založenie podnikateľského subjektu trvá 0,5 dňa a vybavuje sa prostredníctvom jednej elektronickej žiadosti. Príslušný úrad spoločnosť následne zaeviduje v obchodnom registri, priradí jej údaje ako je IČO, DIČ, registruje ju na daňovom úrade, sociálnej poisťovni a pod. Pri založení podnikania alebo start-upu môže byť na Slovensku prekážkou aj výška základného imania. Preto navrhujeme, aby nebola stanovená zákonom konkrétna výška základného imania rovnako, ako v 120 krajinách sveta (údaj z roku 2020).²²¹

1.26. Systematický sociálny dialóg

V nasledujúcom texte predkladáme príklady opatrení, ktoré by mohli prispieť k dosiahnutiu systematického procesu sociálneho dialógu ako na centrálnej, regionálnej, tak i podnikovej úrovni.

Reagujúc na takto definované kľúčové problémy sociálneho dialógu sú pripravené viaceré odporúčania opatrení, ktoré vedia nastaviť fungovanie sociálneho dialógu s ohľadom na

²¹⁹ World Bank. Subnational Studies. Dealing with Construction Permits [online]. Dostupné na: <https://subnational.doingbusiness.org/en/data/exploretopics/dealing-with-construction-permits/good-practices>

²²⁰ Corenet, 2016. CORENET e-Submission System [online]. Dostupné na: <https://www.corenet.gov.sg/general/corenet-e-submission-system.aspx>

²²¹ World Bank. Subnational Studies. Starting a Business [online]. Dostupné na: <https://subnational.doingbusiness.org/en/data/exploretopics/starting-a-business/good-practices>

záujmy sociálnych partnerov a podnikateľského prostredia. Ako kľúčové riešenia sú v tomto dokumente predstavené:

- Zavedenie pravidelného zverejňovania Indexu sociálneho dialógu
- Zavedenie hodnotenia podnikového sociálneho dialógu
- Profesionalizácia sociálneho dialógu prostredníctvom agendy lepšej regulácie
- Pravidelné hodnotenie úspešnosti Policy Advocacy sociálnych partnerov
- Definovať mechanizmy úpravy kľúčových aspektov pracovnoprávných vzťahov

Zavedenie pravidelného zverejňovania Indexu sociálneho dialógu

Index kvality sociálneho dialógu by mal byť zavedený ako inovatívny nástroj merania kvality sociálneho dialógu v Slovenskej republike. Stanovenie indexu by malo vychádzať z hodnotení vybraných samostatných ukazovateľov, ktoré budú združené v piatich tematických okruhoch: intenzita sociálneho dialógu, pracovné podmienky, vitalita trhu práce, kvalita legislatívy a podnikateľské prostredie.

Toto opatrenie má dosiahnuť vytvorenie priestoru pre profesionalizáciu sociálneho dialógu na národnej úrovni, a zefektívniť a skvalitniť proces prípravy legislatívy, cez dôraz na obsahovú stránku posudzovania legislatívy. Opatrenie podporí dosiahnutie súladu medzi snahou o zvyšovanie konkurencieschopnosti a zvyšovania miery sociálneho zmieru v krajine. Zároveň posilní budovanie odborných kapacít sociálnych partnerov, ako aj posilnenie pozície sociálnych partnerov.

Zavedenie hodnotenia podnikového sociálneho dialógu

Cieľom iniciatívy by mala byť pomoc jednotlivým spoločnostiam zlepšiť kvalitu sociálneho dialógu na pracovisku. Cílené zlepšenie sociálneho dialógu sľubuje uvoľnenie potenciálu každého zapojeného pracoviska. Očakávaným výsledkom bude, že efektívny prístup k sociálnemu dialógu povedie k zvýšeniu kvality pracovného prostredia, produktivity, motivácie a spokojnosti zamestnancov a zamestnávateľov na konkrétnom pracovisku.

Hodnotenie každého pracoviska bude pozostávať z dvoch fáz:

- a) analýzy stavu vo firme; zmapovanie relatívnej spokojnosti zamestnancov aj zamestnávateľov. Kvantifikácia a porovnanie pohľadov oboch strán umožní objektívne zhodnotenie aktuálnej kvality sociálneho dialógu na pracovisku.
- b) konzultácie s oboma zainteresovanými stranami, odporúčenie konkrétnych krokov na zlepšenie situácie k obojstrannej spokojnosti vo firme.

Profesionalizácia sociálneho dialógu prostredníctvom agendy lepšej regulácie

Podpora využívania nástrojov agendy lepšej regulácie v procesoch sociálneho dialógu umožňuje dosiahnuť vyšší konsenzus sociálnych partnerov. Tento stav sa dá dosiahnuť prostredníctvom:

- Zavádzanie vyhodnocovania dopadov opatrení pre podnikateľov
- Zavádzanie procesu vytvárania zdrojov v oblasti problematiky hodnotenia dopadov opatrení medzi zástupcami sociálnych partnerov
- Vytvorenie a uplatnenie stabilného modelu vyhodnocovania dopadov už v praxi zavedených regulačných opatrení na prostredie pre malé a stredné podniky a diskusiu o nich spolu so sociálnymi partnermi
- Implementovania funkčného modelu vyhodnocovania dopadov nových regulácií na podnikateľské prostredie a ich prehodnotenie so zástupcami sociálnych partnerov

Pravidelné hodnotenie úspešnosti Policy Advocacy sociálnych partnerov

Štvrtým odporúčaním pre rozvoj sociálneho dialógu je vyhodnocovanie miery úspešnosti presadzovania politík sociálnych partnerov pri tvorbe verejnej politiky. Propagácia pozícií zamestnávateľov a zamestnancov cez odbornú argumentáciu a využitie metód politického vplyvu na spôsob, akým sa riešia kľúčové hospodárske otázky, sú hlavnou úlohou zástupcov sociálnych partnerov.

V týchto činnostiach vystupujú organizácie zamestnávateľov ako hlas podnikateľov a odbory ako hlas zamestnancov. To je podstatou ich existencie: informovať verejné orgány o realite v súkromnom sektore, zastupovať záujmy sociálnych partnerov a hľadať riešenia vo všetkých oblastiach hospodárstva. A pritom zapájať a rešpektovať druhú stranu sociálneho

partnera, chápať obavy, bilaterálne vyjednávať niektoré riešenia a snažiť sa dosiahnuť zhodu, aby spoločne išli sociálni partneri na tripartitné rokovania.

Postavenie a zabezpečenie toho, aby organizácie zamestnávateľov vystupovali ako dobre informovaný, reprezentatívny a dôveryhodný hlas podnikov, ktorý spolu s vládou a odbormi definuje vyvážené riešenia na zmiernenie a prekonanie negatívnych dopadov ekonomických vplyvov na hospodárstvo, zamestnanosť a súkromný sektor.

Definovať mechanizmy úpravy kľúčových aspektov pracovnoprávných vzťahov

Posledným odporúčaním je definovať pri konkrétnych aspektoch pracovnoprávných vzťahov automatizované mechanizmy predvídateľných úprav kľúčových aspektov sociálneho dialógu. Ako konkrétny príklad navrhujeme stanoviť mechanizmus úpravy výšky minimálnej mzdy v prípade, že nedôjde k dohode sociálnych partnerov, ktorý by mal byť vo výške 50 percent priemernej mzdy resp. 60 percent mediánovej mzdy v národnom hospodárstve.

1.27. Systematický legislatívny proces a znižovanie byrokracie

V nasledujúcom texte predkladáme príklady opatrení, ktoré by mohli prispieť k dosiahnutiu systematického legislatívneho procesu a zabezpečiť tak nižšiu mieru byrokracie pre podnikateľov.

Posudzovanie poslaneckých návrhov zákonov v pripomienkovom konaní

Navrhujeme, aby všetky poslanecké návrhy prešli tzv. MPK. Tak, ako sú do MPK zasielané vládne návrhy, rovnako by boli pripomienkam podrobené aj samotné poslanecké návrhy zákonov, čím sa predídne nekvalitným, nerealizovateľným, či populistickým návrhom a zároveň sa pri presadzovaní legislatívnych zámerov posilní dialóg so zástupcami podnikateľov.

Sprísnenie sankcií pri porušení rokovacieho poriadku NR SR

Nakoľko nie je výnimkou, že druhé čítanie, tretie čítanie a hlasovanie o návrhu zákona ako o celku prebehne v jeden deň, a to aj v prípade zásadných zmien v dôležitých zákonoch, je nevyhnutné upraviť ustanovenia rokovacieho poriadku tak, aby ich porušenia boli striktné sankcionované.

Dôsledné zdôvodnenie potreby skráteného legislatívneho konania

Skrátené legislatívne konanie musí reprezentovať výnimočný inštitút, ktorého využitie musí byť riadne odôvodnené a má byť používaný výlučne v situáciách skutočného ohrozenia. Aj napriek skutočnosti, že existuje ústavné riešenie (vrátenie zákona prezidentom), je potrebné dôsledne reflektovať potreby demokratickej spoločnosti zúčastniť sa na tvorbe spoločných pravidiel a kontroly ich prijímania.

Zákaz nepriamych novelizácií

Je potrebné zamedziť situáciám, kedy jeden právny predpis nepriamo zmení iný právny predpis, čo v konečnom dôsledku môže vyvolať rozpornosť týchto právnych predpisov a narušiť právnu istotu ich adresátov. Často pritom dochádza k situácii, kedy predkladateľ nepriamo novelizuje iný zákon nevedome. Všeobecným cieľom by preto malo byť zvyšovanie odborného povedomia legislatívcov v tejto oblasti. Dôsledné dodržiavanie tohto zákazu si totiž vyžaduje legislatívne zručnosti, rozhľad a vnímanie komplexnosti, konzistentnosti a vzájomnosti právneho poriadku.

Zákaz tzv. „prílepkov“

Navrhujeme výslovne ustanoviť obmedzenia vo vzťahu k dopĺňaniu novelizácií v tom zmysle, že obsah návrhu zákona by bolo možné doplniť novelizáciou iného zákona len pri splnení podmienky, že ide o zmeny a doplnenia, ktoré obsahovo súvisia s prerokovávaným návrhom zákona.

Posilnenie účelu dôvodovej správy

Aj keď dôvodová správa nie je prameňom práva a nemá záväzný charakter, nemožno opomíňať jej význam, ktorý spočíva v podrobnom vysvetlení a odôvodnení prijatia konkrétnej právnej úpravy a o ktorý sa často opiera aj argumentácia v rámci rozhodovacej činnosti súdov. Je preto nevyhnutné opätovne posilniť účel dôvodovej správy ako dôležitého sprievodného dokumentu návrhu právneho predpisu a v tomto kontexte postupovať aj pri formulácii jej textu.

Uplatnenie výlučne vecných pripomienok už v MPK

Vzhľadom na fakt, že pravidlá uplatňovania pripomienok k návrhom predpisov už existujú, a napriek tomu dochádza k ich uplatneniu až v neskoršom štádiu procesu (príslušný rezort zistí, že sa ho návrh zákona týka až v okamihu, keď je tento návrh zákona už predložený na rokovanie vlády SR, a tak príslušný minister uplatňuje pripomienky až na rokovaní vlády SR, ktoré mohli byť vyriešené už v rámci MPK), je riešením najmä aplikácia kontrolného mechanizmu dodržiavania týchto pravidiel. Takisto je potrebné klásť dôraz na vecnosť pripomienok, aby ich obsah nespočíval len v úprave gramatických chýb, ale aby vyjadrovali konkrétny návrh na zlepšenie navrhovanej právnej úpravy.

Formulovanie ustanovení návrhu právneho predpisu presne a zrozumiteľne

Právny predpis by mal byť vyjadrený takými jazykovými prostriedkami a mal by obsahovať takú terminológiu, ktorá zabezpečí jeho všeobecnú zrozumiteľnosť.

Zjednotenie legislatívno-technických pravidiel v právnych predpisoch

Riešením problému spočívajúceho v rôznom použití legislatívnej techniky by bola komparácia, zosúladenie a prepojenie legislatívnych pravidiel vlády SR a legislatívnych pravidiel NR SR do jedného celku, optimalizácia a inovácia legislatívnej techniky a jej spresnenie za účelom dosiahnutia jednotného používania jej pravidiel.

Uplatňovanie inštitútu „one in two out“

Za účelom znižovania byrokracie je potrebné dôsledné uplatňovanie mechanizmu lepšej regulácie označovaného aj „one in two out“, podstatou ktorého je, že ak sa navrhne jedna povinnosť, dve iné sa musia z právneho poriadku SR odstrániť.

1.28. Zníženie regulačného zaťaženia podnikania

V nasledujúcom texte predkladáme príklady opatrení, ktoré by mohli prispieť k zníženiu regulačného zaťaženia podnikania.

Možnosť prijímania nových úprav len v stanovených termínoch

Stanoviť presné termíny (napr. vždy začiatok kvartálu), kedy budú novely nadobúdať účinnosť. To by uľahčilo orientáciu a prípravu podnikateľa s novými povinnosťami. Zároveň by takéto opatrenie znížilo frekvenciu novelizácii jednotlivých zákonov.

Transparentnejší legislatívny proces prepojením jednotlivých webových stránok

Prepojiť elektronickú zbierku zákonov s webovými stránkami Vlády SR a NR SR, tak aby bol celý legislatívny proces dostupný na jednom mieste, vrátane možnosti sledovať rôzne verzie návrhov, ako napr. verziu návrhu zákona pred vyhodnotením MPK a po vyhodnutí MPK.

Dôsledná príprava právnych predpisov

Ako reakcia na vzniknutý chaos okolo hoci pozitívnej úpravy výberu medzi gastrolístkom a finančným príspevkov, či zavedenie e-Kasy, navrhujeme dôslednejšiu prípravu jednotlivých noviel, bez výkladových problémov a následnej nutnosti vytvárať rôzne komplikované metodické pokyny.

Dôsledná príprava príloh k návrhom zákona

Dôsledne a riadne pripraviť prílohy k návrhom zákonov, vrátane tých poslaneckých tak, ako to vyžadujú legislatívne pravidlá.

Dodržiavanie zásady jeden krát a dosť

Dôsledne dodržiavať zásadu jeden krát a dosť a neprenášať povinnosti štátu na podnikateľov.

Dodržiavanie Jednotnej metodiky na posudzovanie vybraných vplyvov

Dôsledne dodržiavať a uplatňovať Jednotnú metodiku na posudzovanie vybraných vplyvov²²², ktorej cieľom je určiť predpokladané vplyvy legislatívnych materiálov okrem iného aj na podnikateľské subjekty.

²²² Schválená uznesením vlády SR č. 24 zo 14. januára 2015 v znení uznesenia vlády SR č. 513 zo 16. septembra 2015, uznesenia vlády SR č. 76 z 24. februára 2016, uznesenia vlády SR č. 234 z 5. mája 2021 a uznesenia vlády SR č. 383 z 8. júna 2022

Rozšírenie okruhu povinne pripomienkujúcich subjektov

Rozšíriť povinne pripomienkujúce subjekty, z dôvodu možnosti podať zásadnú pripomienku širšiemu okruhu subjektov, ako napr. spoločnostiam, ktoré nie sú združené v organizáciách.

Zvýšenie ochoty akceptovať vznesené pripomienky

Zohľadniť vo väčšej miere pripomienky zo strany dotknutej podnikateľskej obce, tak aby nedochádzalo k rozdielom v počte vznesených a vyhodnotených pripomienok.

Stanovenie minimálnej legisvakačnej doby

Stanoviť minimálnu legisvakačnú dobu, teda dobu, ktorá musí uplynúť odo dňa schválenia zákona a jeho účinnosti.

Analýzou vybraných právnych predpisov bolo zistené, že hoci sa štát snaží podnikateľov odbremeniť od byrokratickej záťaže, jednotlivé zmeny sú často nekonzistentné a napriek jednotlivým snahám naďalej dochádza nie len k odbúravaniu povinností ale aj k pribúdaniu nových, často zbytočných a neefektívnych povinností. Slovenské podnikateľské prostredie trpí závažným nedostatkom, ktorým je *nesystematickosť*, pričom problémom je aj nedostatočná spolupráca jednotlivých rezortov, či nepredvídateľnosť nových regulácií. Nové regulácie neprechádzajú ex post hodnotením, či naplnili očakávania a často nezmyselné povinnosti ostávajú prítomné mnoho rokov.

Okrem uvedených návrhov na zefektívnenie novoprijatej úpravy je nutné uviesť odporúčania, ktoré by do budúcnosti mohli eliminovať vznikajúce problémy.

Všeobecné návrhy na zlepšenie podnikateľského prostredia

- a) Zabezpečiť jednoduché, avšak výstižné a najmä včasné podávanie informácií o pripravovaných novelách resp. legislatívnych zmenách;
- b) Umožniť aktívnu účasť podnikateľských združení na konzultáciách k jednotlivým novelám;
- c) Zabezpečiť aktívnu komunikáciu s podnikateľskými združeniami (ako aj jednotlivcami) zúčastnenými na príprave právneho predpisu, t. j. informovanie podnikateľskej obce

- o výsledkoch konzultácie, o zapracovaní resp. nezapracovaní pripomienok a návrhov aj s ich odôvodnením;
- d) Dôsledne vyčíslávať prínosy novej regulácie a následné porovnávať očakávané prínosy s reálnymi prínosmi;
- e) Zaviesť tzv. sunset klauzulu, ktorá znamená obmedzenie platnosti novoprijatého legislatívneho opatrenia, ktoré predstavuje byrokratickú záťaž. V praxi to znamená, že pokiaľ v NR SR nebude po určitom období obhájený zmysel povinnosti, predmetná povinnosť zanikne.
- f) Zrušiť kategorizáciu voľných živností a zaviesť všeobecnú voľnú živnosť, čím odpadne povinnosť už jestvujúcich podnikateľov vykonávať zmeny v zápisoch, čím dôjde k odbremeniu od administratívnej záťaže ako aj od platenia poplatkov v OR SR a odbremeniu aj úradníkov kontrolujúcich zápisy;
- g) Umožniť podnikáť aj osobám starším ako 16 rokov, t. j. došlo by k zníženiu minimálneho veku podnikania z 18 rokov.
- h) Zefektívniť elektronický proces založenia spoločnosti aj na iné druhy spoločností ako je s.r.o.

Konkrétne návrhy na zlepšenie podnikateľského prostredia v oblasti štatistického zisťovania:

Navrhujeme aby každá požiadavka na štatistické zisťovanie bola relevantne, nielen formálne doplnená o:

- Podrobné zdôvodnenie potreby štatistického zisťovania a popis všetkých foriem následného využitia získaných dát
- Informáciu, že dáta nie je možné získať iným spôsobom ako dopytovaním sa konkrétnych právnických a fyzických osôb
- Predpokladaný počet oslovených respondentov, t. j. právnických a fyzických osôb – podnikateľov
- Vyčíslenie administratívnej záťaže právnických a fyzických osôb - podnikateľov

V oblasti štatistického zisťovania tiež navrhujeme audit povinností a rozsahu štatistických formulárov s cieľom čo najväčšieho zjednodušenia a zníženia časovej záťaže podnikateľov.

Konkrétne návrhy na zlepšenie podnikateľského prostredia v oblasti elektronizácie

Opatrenia týkajúce sa používania elektronickej schránky:

- i) umožnenie prihlasovania prostredníctvom iného zariadenia ako je počítač;
- ii) rozšírenie funkcií aplikácie „Slovensko v mobile“ a nevyužívať ju len na autorizáciu prihlásenia;
- iii) zväčšiť maximálnu kapacitu elektronickej schránky vrátane kapacity príloh;
- iv) nastaviť automatické zálohovania správ;
- v) umožniť komunikáciu podnikateľských subjektov aj prostredníctvom elektronickej schránky;
- vi) rozšíriť okruh osôb, ktorý môže vykonávať zaručenú konverziu dokumentov, nakoľko ju aktuálne môže vykonávať úzky okruh subjektov (notár, advokát, pošta, orgán verejnej moci atď.), pričom nie každý notár a nie každá pošta danú službu vykonáva a je nutné si to vopred overiť, dôvodom u notárov je okrem iného aj drahá licencia.

Rozšíriť okruhu osôb, ktorí môžu vykonávať zaručenú konverziu dokumentov, nakoľko ju aktuálne môže vykonávať úzky okruh subjektov (notár, advokát, pošta, orgán verejnej moci atď.), pričom nie každý notár a nie každá pošta danú službu vykonáva a je nutné si to vopred overiť, dôvodom u notárov je okrem iného aj drahá licencia.

1.29. Vymožitelnosť práva a právny štát

V nasledujúcom texte predkladáme príklady opatrení, ktoré by mohli prispieť k vyššej vymožitelnosti práva. Nižšie navrhované odporúčania a zmeny by mali z hľadiska RÚZ²²³ prispieť k primeranej dostupnosti súdnictva pre všetkých, rýchlejšiemu konaniu aj v prípade zložitých vecí, kvalitnejším rozhodnutiam, transparentnosti prostredníctvom skutočne náhodných pridelení vecí, vyššej efektívnosti súdnictva, zníženiu korupcie a v konečnom dôsledku k zvýšeniu celkovej kvality súdnictva i lepšej vymožitelnosti práva.

²²³ Republiková únia zamestnávateľov. Konkurencieschopné Slovensko. Strategické priority Republikovej únie zamestnávateľov 2020 – 2024. 2020. s. 15.

Úprava odvolávania členov Súdnej rady SR

Postup odvolávania členov Súdnej rady SR, ktorej úlohou je zabezpečenie sudcovskej legitimity, je (napriek niekoľkých legislatívnym zmenám v minulosti²²⁴) naďalej problematický. Členov Súdnej rady SR, môže aktuálne kedykoľvek odvolať orgán, ktorý ich do funkcie vymenoval (vláda, Národná rada SR, prezident, sudcovia), čo je v rozpore s judikatúrou Súdneho dvora EÚ²²⁵. Z tohoto dôvodu by bola potrebná úprava odvolávania členov Súdnej rady SR, tak aby jej nezávislosť nebola ohrozená žiadnym politickým nátlakom, čo v konečnom dôsledku prispeje ku kvalitným sudcom a súdnym rozhodnutiam, ako aj k zníženiu korupcie v oblasti súdnictva. Podrobenie sudcov, vrátane členov Súdnej rady SR, účinnému a objektívnemu auditu taktiež patrí medzi podstatné požiadavky podnikateľského prostredia.²²⁶

Zlepšenie konzistentnosti judikatúry

Zjednotenie rozhodovacej činnosti súdov je možné zabezpečiť najmä dostatočne jasnou legislatívou a nižšou frekvenciou zmien legislatívy. Zníženie počtu zmien v legislatíve by jednoznačne prispelo k lepšej vymožitelnosti práva vo všeobecnosti, preto je nevyhnutné apelovať na menšiu frekvenciu legislatívnych zmien. Ďalším efektívnym prostriedkom sú pravidelné diskusie medzi sudcami, ktorí rozhodujú v rovnakých agendách a spoločné vzdelávacie aktivity, ktoré by viedli ku konzistentnosti judikatúry s ohľadom na nezávislosť samotných sudcov a ich výklad práva. Nemožno opomenúť zabezpečenie fungujúceho prístupu sudcov k databázam judikátov.²²⁷

²²⁴ Ústavný zákon č. 422/2020 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov

²²⁵ Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 20. apríla 2021, Republika, vec C-896/19, ECLI:EU:C:2021:311, bod 66.

²²⁶ Republiková únia zamestnávateľov. Konkurencieschopné Slovensko. Strategické priority Republikovej únie zamestnávateľov 2020 – 2024. 2020. s. 16.

²²⁷ CEPEJ (2017). Efektívnosť a kvalita slovenského súdneho systému. Hodnotenie a odporúčania na základe nástrojov CEPEJ. CEPEJ-COOP(2017)14. s. 142.

Skrátenie dĺžky súdnych konaní

Rýchlejšiemu, avšak stále kvalitnému rozhodovaniu, by pomohlo ďalšie skracovanie lehôt, čo súvisí najmä s dôslednými legislatívnymi zmenami²²⁸. Účinným riešením sa javí byť vytváranie časových rámcov, ktoré však nemožno považovať za jediný nástroj pre zlepšenie rýchlosti konaní, a musia byť doplnené ďalšími účinnými a efektívnymi opatreniami, ktoré popisujeme v tejto časti. Časovým rámcom sa stanovujú interné lehoty pre súdy, v rámci ktorých by mali byť konania dokončené, čím budú sudcovia, ako aj zamestnanci súdov motivovaní k efektívnejšej práci. Časové rámce musia odzrkadľovať závažnosť jednotlivých prípadov. Taktiež by bolo potrebné zabezpečiť efektívne pridelovanie vecí, prísnejšie pravidlá týkajúce sa odročovania a odkladov i aktívne zapojenie všetkých strán s cieľom vyhnúť sa nadbytočným prieťahom.²²⁹

Zlepšenie digitalizácie súdnictva a súdnych konaní

Zaviesť by sa mal nový elektronický Obchodný register a Centralizovaný informačný systém súdneho riadenia.²³⁰ Nový Obchodný register by mal nahradiť existujúci systém a umožniť podnikateľom a súdom vykonávať všetky činnosti súvisiace s Obchodným registrom elektronicky. Centralizovaný informačný systém súdneho riadenia by mal zabezpečovať manažment súdnych konaní, prehľad o vyťaženosti sudcov a súdov, prácu s elektronickým spisom a pod.²³¹ Do tejto databázy by mali byť integrované dáta všetkých súdov, pričom užívatelia by mali prístup ku všetkým potrebným dokumentom, ako aj k online sledovaniu stavu spisu. S databázou súdov by sa mali prepojiť aj ostatné systémy verejnej správy, ako napr. policajné systémy alebo systémy prokuratúry. Taktiež by sa mala vybudovať platforma pre sprístupňovanie judikatúry súdom, v ktorej by sa dali vyhľadávať judikáty európskych súdov, ako aj všetkých slovenských súdov. Aj týmto by sa výrazne zlepšili pracovné podmienky

²²⁸ Republiková únia zamestnávateľov. Konkurencieschopné Slovensko. Strategické priority Republikovej únie zamestnávateľov 2020 – 2024. 2020. s. 16.

²²⁹ CEPEJ (2017). Efektívnosť a kvalita slovenského súdneho systému. Hodnotenie a odporúčania na základe nástrojov CEPEJ. CEPEJ-COOP(2017)14. s. 120.

²³⁰ Plán obnovy a odolnosti SR. Komponent 15: Reforma justície. s. 12. Dostupné na: <https://www.planobnovy.sk/kompletny-plan-obnovy/>

²³¹ Plán obnovy a odolnosti SR. Komponent 15: Reforma justície. s. 13. Dostupné na: <https://www.planobnovy.sk/kompletny-plan-obnovy/>

sudcov a zamestnancov súdov a zvýšila by sa kvalita súdnych rozhodnutí. Uvedené zmeny by sa mali zrealizovať do konca roku 2025.

Zavedenie princípu „Silent is Consent“ (Nečinnosť znamená Účinnosť)

Jedná sa o procedúru tzv. tichého súhlasu alebo prijatia. Jedná sa o spôsob formálneho prijímania platnosti alebo účinnosti legislatívnych nariadení, ktoré sa často používajú v medzinárodnom politickom kontexte.

V prípade, že akýkoľvek úrad nerozhodne v zákonom stanovenej lehote, bude sa považovať žiadosť o rozhodnutie za platnú, resp. v prospech žiadateľa. Už v roku 2008 skoro polovica z 30 členských krajín OECD používala pravidlo "nečinnosť znamená účinnosť". Toto pravidlo sa v krajinách OECD používa primárne pri vydávaní rôznych licencií. Licencie sa vydávajú automaticky, ak príslušný licenčný úrad nereaguje do konca zákonnej lehoty (väčšinou 30 dní). Navrhujeme uplatňovať pravidlo „Silent is Consent“ všade tam, kde je to možné zaviesť „automatické povolenia“.

1.30. Konsolidácia verejných financií a miera vplyvu štátu v ekonomike SR

Na riešenie hlavných problémov verejných financií predkladáme vzájomne prepojené bloky opatrení. Sú vo verejných výdavkoch, aktívach štátu, a zadlžení verejnej správy; súvisiacou kapitolou sú odporúčania v oblasti daňovo-odvodového systému. Ich cieľom je prispieť k zastaveniu rastu a znižovaniu rozsahu a vplyvu štátu a iných inštitúcií s rozhodovacími právomocami a k zabezpečeniu zdravších, dlhodobo udržateľnejších a pre daňovníkov menej zaťažujúcich verejných financií.²³²

²³² Viaceré z navrhovaných opatrení vychádzajú z nasledovných dokumentov: Autorský kolektív (2014), Makroekonomické prostredie pre podnikanie v SR. Audit podnikateľského prostredia, Gonda, ed. (2010), Programové vyhlásenie reformnej vlády: sprievodca pre zodpovedných politikov na ceste k slobodnejšej spoločnosti a štíhlejšiemu štátu (dostupné online: <http://www.reformnavlada.sk/home.html>), Gonda, ed. (2012) Výdavková diéta pre verejné financie (dostupné online: <https://konzervativizmus.sk/vydavkova-dieta-pre-verejne-financie-ako-konsolidovat-bez-zvysovania-dani-a-odvodov/>) a Ďurana, Gonda, Chren (2007): Úspory a zdroje verejných financií (dostupné online: https://konzervativizmus.sk/wp-content/upload/pdf/Uspory_verejnych_financii.pdf).

Zastaviť výdavkovú expanziu a limitovať objem verejných výdavkov

Po výdavkovej expanzii v čase rýchlo rastúceho zadĺženia a vysokého rizika dlhodobej udržateľnosti verejných financií navrhujeme prijať nasledovné opatrenia na pribrzdenie rastu verejných výdavkov a na nastavenie limitov ich rastu:

- zmraziť objem výdavkov ŠR a prípadne aj celej verejnej správy v prvom roku na nominálnej úrovni predchádzajúceho roku
- zamedziť prijímaniu nových výdavkových programov bez kompenzácie (*one-in, one-out*) - ukotviť pravidlo, že nové výdavkové programy môžu byť zavedené len tak, že budú zrušené alebo zredukované iné výdavkové programy minimálne v rovnakom objeme
- limitovať každoročný objem plánovaných a skutočných výdavkov ŠR a verejnej správy celkovými plánovanými a skutočnými príjmami (okrem mimoriadnych situácií), napríklad prijatím striktnejších výdavkových limitov, ktoré budú naviazané na vyrovnaný rozpočet
- zrealizovať komplexný externý audit verejných financií, podnikov a iných spoločností vo väčšinovom vlastníctve ústrednej správy a samospráv nezávislými inštitúciami a uskutočniť úplnú hĺbkovú pasportizáciu majetku všetkých inštitúcií verejnej správy a podnikov, v ktorých má verejná správa vlastnícke podiely. Súčasťou toho by mal byť personálny a prevádzkový audit, zameraný aj na identifikovanie zbytočných či duplicitných kompetencií, úloh, regulácií, evidencií, štatistík, či záležitostí, ktoré sa môžu robiť elektronicky
- zväziť postupné zníženie valorizácie sociálnych dávok v nadväznosti na znižovanie verejných výdavkov a daňového zaťaženia (minimálne do obdobia, keď sa dosiahne a bude udržiavať vyrovnaný rozpočet)
- zabezpečiť striktnú adresnosť sociálnej politiky len na sociálne znevýhodnené skupiny obyvateľstva, čo vyžaduje stanoviť presné pravidlá a definície sociálne znevýhodneného stavu obyvateľa/rodiny (napr. prostredníctvom definovania parametrov pre zdravotný, majetkový, príjmový test obyvateľa/rodiny)

Tieto opatrenia by mali byť predpokladom ostatných opatrení zameraných na úspory verejných financií a na redukovanie rozsahu a vplyvu štátu v ekonomike.

Znížiť spotrebu a prevádzku verejnej správy

Objemovo významné úspory je možné uskutočniť vo vysokej spotrebe verejnej správy.

Navrhujeme zrealizovať nasledovné opatrenia:

- po relevantných auditoch verejnej správy a zamestnanosti vo verejnej správe znižovať počet zamestnancov a výdavkov na objem miezd a poistného v ústrednej správe postupne k úrovni 20-percentných celkových úspor (znižovanie výdavkov musí byť spojené so znižovaním počtu pracovných miest, súvisiacej príslušnej agendy a kompetencií, digitalizáciou, integrovaním moderných systémov založených aj na AI a zároveň dereguláciami).
- po relevantných auditoch znižovať výdavky na nákup tovarov a služieb v ústrednej správe k úrovni 20-percentných celkových úspor; dosiahnuté by to mohlo byť napríklad znížením nákupov, zefektívnením verejného obstarávania a stanovením limitov (napríklad na služobné autá). Prispieť k tomu by mohla digitalizácia. Opatrením by sa obmedzili možnosti pre korupciu a plytvanie pri verejnom obstarávaní.
- po relevantných kompetenčných auditoch zrušiť, zredukovať a racionalizovať rezorty a iné orgány ústrednej správy a štátne rozpočtové a príspevkové organizácie. Opatrenie je možné zrealizovať zrušením kompetencií a agend mnohých zbytočných a nafúknutých inštitúcií verejnej správy (ústredných inštitúcií štátnej správy, štátnych fondov, agentúr, kvázi finančných inštitúcií, VÚC krajských a obvodných úradov štátnej správy) a zredukovaním hustej siete štátnych rozpočtových a príspevkových organizácií.

Znížiť rozsah a zvýšiť adresnosť sociálnych transferov

Úspory verejných financií by vláda mala zrealizovať aj opatreniami, ktoré by prispeli k zníženiu miery nárokov obyvateľov na finančnú podporu z daní či odvodov a zvýšením adresnosti sociálnych dávok:

- zrušiť jednorazové nesystémové sociálne dávky (napríklad príspevok pri narodení detí a príspevok na pohreb) a ostatné nesystémové dávky a podpory, prijaté aj v rámci „sociálnych balíčkov“ (13. dôchodok, tehotenskú dávku, rôzne služby „zadarmo“ a pod.).
- zmeniť všetky univerzálne sociálne dávky a iné podpory obyvateľom na adresné dávky chudobným (príjmovým a majetkovým testom), napríklad prídavky na deti, rodičovský príspevok, materskú, ako aj kompenzačné opatrenia súvisiace s rastom cien energií
- z daní a verejného zdravotného poistenia nefinancovať súvisiace služby so sociálnou a zdravotnou starostlivosťou z verejných zdrojov (strava, ubytovanie a preprava)

Odbúrať dotácie štátnym podnikom a racionalizovať dotovanú dopravu

Navrhujeme nastaviť tvrdé rozpočtové pravidlá v štátnych podnikoch, aby neboli stratové (kým sa nesprivatizujú) a neposkytovať im dotácie, napríklad železničným spoločnostiam (s liberalizáciou cenotvorby u prepravného, zákonným zrušením výkonov vo verejnom záujme a privatizáciou). V spolupráci s VÚC je tiež potrebné racionalizovať v súčasnosti dotovanú dopravu (železničnú, autobusovú) a zrušiť paralelnú obsluhu územia a neefektívne trate.

Odbúrať subvencie a iné transfery podnikateľským subjektom

Neposkytovať podnikateľským subjektom žiadne subvencie a iné transfery (okrem prostriedkov, ktoré vyplývajú zo záväzkov voči EÚ).

Súčasťou toho by malo byť zrušenie poskytovania dotácií do hospodárstva, investičných stimulov (zrušením zákona o investičnej pomoci), záruk za úvery, štátnych podpôr stavebného sporenia, bonifikácií hypoték a iných podpôr z rozpočtov verejnej správy.

Privatizácia a iný predaj aktív štátu

Pre zlepšenie stavu verejných financií a fungovania ekonomiky navrhujeme aj predaj podstatnej časti aktív štátu súkromnému sektoru. Privatizácia podporí zmenu k vlastníckej zodpovednosti,lepší podnikateľské prostredie v relevantných segmentoch, zmenší mieru korupcie a politického vplyvu na ekonomiku. Zdroje z nej by mali byť viazané a použité

výhradne na zníženie verejného dlhu a financovanie nákladov spojených so záväzkami dôchodkového systému. Prinesie aj úspory verejných financií zrušením dotácií štátnych podnikov, hoci tie budú sčasti kompenzované stratou príjmov z dividend niektorých z nich.

- *Doprivatizovať a sprivatizovať viaceré podniky vo vlastníctve štátu*

Po pasportizácii a auditoch, v prípade štátnych podnikov po ich transformácii na akciové spoločnosti a prípadne po reštrukturalizácii niektorých podnikov navrhujeme doprivatizovať spoločnosti (ak tomu nebránia privatizačné zmluvy), ako Slovenské elektrárne, ZSE, SSE, VSE, SPP a BCPB. Odporúčame tiež sprivatizovať spoločnosti ako napríklad ŽSSK, ŽSR a ZSSK Cargo, Letisko M.R. Štefánika – Airport Bratislava (BTS), Slovenská pošta, Transpetrol, teplárne, Eximbanka, Slovenská záručná a rozvojová banka, Verejné prístavy, štátne zdravotnícke zariadenia, VŠZP, Tipos, Závodisko, Národný žrebčín Topoľčianky, agrokomplex NÁRODNÉ VÝSTAVISKO a čiastočne podniky v lesnom a vodnom hospodárstve.

Predpokladmi úspešnej privatizácie sú legislatívne zmeny, zamerané na dereguláciu trhu v daných odvetviach. Pri každej privatizácii je tiež potrebné dbať na to, aby kupujúcim nebol ďalší štátny subjekt. Potrebné je tiež zmluvne zaviazať kupujúcich poskytovať naďalej služby rovnakého účelu na území SR spôsobom, ktorý neznižuje bezpečnosť strategicky významnej infraštruktúry. Privatizácia môže byť zrealizovaná aj vo fázach počas 4 rokov.

- *Privatizovať významnú časť lesnej a poľnohospodárskej pôdy vo vlastníctve štátu, okrem častí pozemkov, ktoré sú predmetom plánovania dopravných a iných sietí alebo sú súčasťou území s reguláciou podnikania (napríklad v sústave NATURA 2000).*

Pri predaji pôd je potrebné využívať verejnú súťaž.

- *Predať iný majetok vo vlastníctve štátu - budovy, rekreačné zariadenia a pod., napríklad VDZ VS – Financie Tatranská Lomnica a SÚZA*

Zaviest pravidlá nedeficitného hospodárenia a znižovania verejného dlhu

Pre zdravie verejných financií a zlepšenie ich dlhodobej udržateľnosti navrhujeme nastaviť nasledovné pravidlá pre nedeficitné hospodárenie s verejnými financiami a pre manažment verejného dlhu a majetku, zameraný na znižovanie dlhu verejnej správy

- *ústavne garantovať a po prechodnom trojročnom období dodržiavať každoročne vyrovnané alebo prebytkové hospodárenie verejnej správy (okrem mimoriadnych situácií), dosiahnuté bez zvýšenia daňového a odvodového zaťaženia, resp. aj bez mimobilančných položiek*
- *zaviest a dodržiavať pravidlo tvorby štátneho rozpočtu a rozpočtov verejnej správy z príjmovej strany a výdavky prispôbovať týmto príjmom, rozpočtovaným podľa princípu opatrnosti (teda najpesimistickejšieho scenára)*
- *uplatňovať pravidlo, že dodatočné vyššie daňové príjmy ako rozpočtované sa môžu použiť počas roka iba na zníženie deficitu a splácanie dlhu, nie na ďalšie výdavky*
- *sprísniť dlhovú brzdu (zmenami v ústavnom zákone o rozpočtovej zodpovednosti) tak, že zamedzí dlhovému financovaniu výdavkov na spotrebu, znižovaniu deficitu a dlhu príjmami z vyšších daní či odvodov (vrátane novozavedených) a z pohľadu zákona sa zákon nebude rozdielne pozeráť na vládu s vyslovenou a nevyslovenou dôverou, vzhľadom na dlhové limity a sankcie*
- *zákonne vymedziť povinnosť použitia výnosov z predaja štátnych aktív a prípadného rozpočtového prebytku na zníženie verejného dlhu a financovanie nákladov vyplývajúcich zo záväzkov dôchodkového systému*

1.31. Využívanie prostriedkov z fondov Európskej únie na podporu podnikateľského sektora

V nasledujúcom texte predkladáme príklady opatrení, ktoré by mohli prispieť k efektívnemu využívaniu prostriedkov z fondov Európskej únie.

Zrýchliť vyhlasovanie výziev z nových európskych fondov od začiatku programového obdobia

Čerpanie európskych fondov je problematické od začiatku programového obdobia, pričom prvé výzvy sú vyhlasované neskoro, často aj niekoľko rokov od podpisu novej partnerskej dohody. Rovnaká situácia nastáva aj v prípade nových európskych štrukturálnych fondov za programové obdobie, ktoré začalo v roku 2021. V prvej polovici roka 2023 stále neboli vypísané výzvy na čerpanie prostriedkov, čo značí, že opäť ku koncu obdobia môže dôjsť k problémom s dočerpávaním.

Zabezpečiť rovnomerné čerpanie prostriedkov počas celého obdobia

Dočerpávanie európskych fondov sa zrýchľuje najmä ku koncu každého programovacieho obdobia, čo častokrát znamená rýchlu realizáciu aj niektorých sporných projektov s cieľom dočerpať prostriedky. Zmysluplné a vyrovnané čerpanie počas celého obdobia by mohlo pomôcť vyberať lepšie projekty a nastavovať ich od samého začiatku.

Zabrániť prepadnutiu európskych fondov

Už počas druhého programového obdobia dôjde k prepadnutiu časti európskych zdrojov, pričom tentokrát je odhadované nedočerpanie na úrovni 800 mil. eur.

Zabrániť tzv. korekciám pri čerpaní európskych prostriedkov

Korekcie, ktoré voči Slovensku uplatňuje Európska komisia, predstavujú priame hospodárske škody, kedy je časť prostriedkov nevyhnutne vrátená späť do európskeho rozpočtu. Korekcie sú často následkom korupčných škandálov, ktoré súvisia s čerpaním prostriedkov. Je potrebné eliminovať korupciu pri čerpaní európskych fondov.

Zainteresovaní aktéri dlhodobo kritizujú vysokú administratívnu náročnosť jednotlivých výziev. Tú komplikuje aj dlhý trvajúci proces verejného obstarávania a niekoľkonásobné kontroly zo strany príslušných orgánov. Pri alokácii európskych fondov na jednotlivé priority je potrebné brať do úvahy reálne potreby ekonomiky a predchádzať neefektívnemu využívaniu a podpore nezmyselných projektov. Len tak bude zaručený rast slovenskej ekonomiky smerom do budúcnosti.

1.32. Štátna pomoc

V nasledujúcom texte predkladáme príklady opatrení, ktoré by mohli prispieť k vyváženiu intenzity poskytovania štátnej pomoci.

Prijať prísne hospodársko-politické pravidlá pre aplikáciu štátnej pomoci zamerané len na prioritné oblasti celospoločenského záujmu.

Štátna pomoc zo svojej definície predstavuje narušenie trhového prostredia. Jej využívanie by malo byť minimalizované, resp. byť prísne využívané len s jasným policy zámerom, napr. zvýšenie zamestnanosti v konkrétnej oblasti, prilákanie technologickej investície. V prípade jej udelenia, by štátna pomoc mala byť s odstupom času vyhodnotená v kontexte stanovených politicko-hospodárskych cieľov, za podmienok ktorých je udeľovaná.

Štandardizácia úrovne štátnej pomoci na pred-krízovú úroveň

Počas pandémie sme boli svedkami prudkého nárastu podielu štátnej pomoci na HDP aj na verejných výdavkoch. Vzhľadom k odzneniu pandémie aj pádu cien energií odporúčame zníženie štátnej pomoci na dlhodobý priemer 0,5 % HDP, resp. 2 % rozpočtových výdavkov.

1.33. Verejné obstarávanie, transparentnosť a korupcia

V nasledujúcom texte predkladáme príklady opatrení, ktoré by mohli prispieť k vyššej miere transparentnosti verejného sektora a efektívnejšiemu verejnému obstarávaniu.

Zabezpečiť transparentné podmienky verejného obstarávania

Transparentnejšie pristupovať k zverejňovaniu podmienok verejného obstarávania a stanoviť konkrétne lehoty (časové obdobie) jednotlivých fáz verejného obstarávania pre záujemcov i verejných obstarávateľov, s cieľom zefektívnenia a eliminovania predlžovania procesu verejného obstarávania a vytvorenia rovnakých férových podmienok pre všetky zainteresované strany.

Posilniť transparentnosť a verejnú kontrolu zverejňovaním informácií o jednotlivých fázach povinne online, čo by prispelo najmä k zvýšeniu dôveryhodnosti i transparentnosti a k zlepšeniu umiestnenia Slovenska v medzinárodných rebríčkoch.

Vytvárať kvalitné a jasné obstarávacie materiály, ktoré by boli jednoznačné, presné a dostatočne flexibilné, aby umožnili zapojiť sa viacerým záujemcom, čím by sa zvýšila konkurencia a eliminoval sa počet obstarávaní iba s jedným uchádzačom.

Zaviest' jednotnú elektronickú platformu verejného obstarávania

Zavedenie jednotnej elektronickej platformy verejného obstarávania, ktorá umožní efektívne riadenie celého procesu, rýchlejšiu a transparentnejšiu komunikáciu medzi zainteresovanými stranami a minimalizuje administratívnu záťaž na strane záujemcu i na strane verejného obstarávateľa.

Zjednodušiť postupy verejného obstarávania

Zjednodušiť postupy a znížiť administratívnu záťaž a tým pomôcť zapojeniu ešte väčšieho počtu malých a stredných podnikov, ktoré sa do procesu verejného obstarávania doposiaľ nezapojili.

Zabezpečiť nezávislé hodnotenie kvality a výkonu dodávaných prác

Zabezpečiť nezávislé hodnotenie kvality a výkonu dodávateľov s cieľom hodnotenia a sledovania výsledkov obstarávania s ohľadom na efektívne využitie verejných zdrojov a identifikáciu oblastí zlepšenia.

Zabezpečiť zvýšenie odborných kapacít

Poskytovať odbornú prípravu a školenia pre osoby zodpovedné za verejné obstarávanie, aby sa zabezpečilo správne uplatňovanie pravidiel a postupov verejného obstarávania a aby nedochádzalo k pozastaveniu procesu z dôvodu pochybenia na strane zadávateľa (SBA, 2023).

1.34. Základná infraštruktúra potrebná pre podnikanie

Investovať do infraštruktúry formou investícií do dopravných sietí, energetiky, digitálnej infraštruktúry a ostatných oblastí môže zvýšiť atraktivnosť Slovenskej ekonomiky a podporiť tak do budúcnosti ekonomický rast. Z medzinárodného porovnania, ktorému sa venuje samostatná podkapitola síce vyplýva, že rozvinutosť infraštruktúry na Slovensku pomaly stúpa,

no stále je tu veľa nedostatkov. Preto navrhujeme niekoľko opatrení, ktoré by mohli túto situáciu zlepšiť:

Urýchliť výstavbu diaľnic, rýchlostných ciest a zabezpečiť rekonštrukciu existujúcich ciest

Pokračovanie v novelizácii zákonov týkajúcich sa zrýchľovania prípravného procesu cestnej výstavby by bolo v súlade so záväzkom Slovenska dobudovať do roku 2030 sieť TEN-T CORE. Prínosné by bolo prijatie rozhodujúcich legislatívnych zmien - dobrej praxe napr. z Rakúska na efektívnu akceptáciu projektov a ich realizáciu bez ohľadu na zmeny v politickom vedení. Potrebné je zrekonštruovať približne 1300 km ciest I. triedy, ktoré sú v havarijnom stave a úseky s prekročenou kapacitou existujúcich ciest.²³³

Modernizácia a rekonštrukcia železníc

Cieľom je naplnenie plánov čerpania a zazmluvnenie prostriedkov na projekty modernizácie a rekonštrukcie železníc zo zdrojov Európskej únie a Nástroja na prepájanie Európy. Dôležité je účinné využívanie európskych financií v rámci Operačného programu Integrovaná infraštruktúra, Plánu obnovy a odolnosti a nového Operačného programu Slovensko.

Posilniť kombinovanú dopravu

Kombinovaná doprava umožňuje výrazné zjednodušenie medzinárodného obchodu. Okrem budovania terminálov a zvyšovania ich kapacít bude rozvoj tohto druhu dopravy závisieť od skvalitnenia ciest a železníc. Výkony prepráv v kontajneroch je potrebné sledovať podrobnejšie, než len v štatistikách s tretími krajinami.

Zabezpečiť modernizácia poštových služieb

Sprivatizovať a zmodernizovať poštu tak, aby dokázala konkurovať súkromným doručovateľským službám Chýbajúce pošty a schránky, či obmedzovanie otváracích hodín pôšt v obciach je potrebné nahrádzať schránkami na elektronické vyberanie, ale aj podávanie balíkových a listových zásielok.

²³³ Priority vo výstavbe cestnej infraštruktúry. 2020. Bratislava : Útvar hodnoty za peniaze. Ministerstvo financií SR

Zvýšiť dostupnosť verejných vodovodov a kanalizácií

Dobudovať predovšetkým kanalizačnú sieť (problémom sú najmä ČOV pre obce), ale aj vodovody.

1.35. Pracovná legislatíva a podpora tvorby pracovných miest

V rámci zlepšenia pracovnej legislatívy navrhujeme tri druhy opatrení: opatrenia súvisiace s priamymi finančnými nákladmi, ktoré pracovná legislatíva uvaľuje na zamestnávateľov, opatrenia súvisiace s nepriamymi finančnými nákladmi pracovnej legislatívy a opatrenia súvisiace s reguláciami v Zákonníku práce.

Ukotviť a znížiť minimálnu mzdu a výšku príplatkov

Na Slovensku máme relatívne vysokú minimálnu mzdu a k jej zvyšovaniu dochádza *ad hoc* na základe politických rozhodnutí bez adekvátnych ekonomických podkladov, preto odporúčame:

- Jedno až dvojročné zmrazenie minimálnej mzdy alebo jej troj až štvorročné výrazne spomalenie rastu oproti rastu priemernej mzdy. Cieľom je, aby došlo k poklesu relatívne vysokej minimálnej mzdy.
- Následne navrhujeme rast takto zníženej minimálnej mzdy naviazať na vybrané makroekonomické ukazovatele, resp. ich kombináciu (napr. rast inflácie, priemernej mzdy, reálneho HDP) s cieľom zabrániť zneužívaniu agendy zvyšovania minimálnej mzdy na politické ciele.
- Spolu s tým je potrebné znížiť mieru vysokého daňovo-odvodového zaťaženia zamestnancov s minimálnou mzdou na úrovne z roku 2015. V súčasnosti sa toto zaťaženie pohybuje na úrovni 40 %. V spomínanom roku 2015 to bolo 30 %. Tento cieľ je možné docieľiť zavedením odvodovej odpočítateľnej položky zo sociálnych odvodov.
- Navrhujeme naviazať príplatky za prácu v noci a cez víkend na priemerný základný plat zamestnancov a nie na rast minimálnej mzdy. Podobne to majú aj v mnohých krajinách strednej a východnej Európy, čo zabezpečí predvídateľnejšie kalkulácie celkových

mzdových nákladov pre podnikateľov a zároveň zníži politický tlak na neustále zvyšovanie minimálnej mzdy.

Znížiť zdanenie práce

Slovensko patrí v rámci OECD ku krajinám s najvyšším daňovo-odvodovým zaťažením práce (viac v podkapitole „Medzinárodné porovnanie zaťaženia daňami a odvodmi“). V tomto kontexte navrhujeme zrušiť progresivitu dane z príjmov fyzických osôb a po dosiahnutí vyrovnaného rozpočtu (vid' opatrenia v kapitole „konsolidácia výdavkov a príjmov verejných financií“) znížiť jej sadzbu.

Zrušenie polohrubej mzdy a znižovanie nepriamych nákladov zamestnávania

Slovensko je krajina s tretím najvyšším podielom odvodov platených zamestnávateľmi v EÚ. Pred nami sú len Francúzsko a Rakúsko. Preto navrhujeme:

- Zavedenie tzv. skutočnej hrubej mzdy. To znamená, že dnešná „polohrubá“ mzda by zanikla a nahradila by ju hrubá mzda vo výške dnešných mzdových nákladov. Podobnú reformu už v roku 2019 realizovali v Litve.²³⁴
- Toto opatrenie by znížilo informačnú asymetriu medzi politikmi a voličmi ohľadom celkového daňovo-odvodového zaťaženia práce. A zároveň by zrealizovalo medzinárodné porovnania; napr. pri minimálnej mzde, kde súčasné vysoké odvody platené zamestnávateľom opticky znižujú minimálne mzdové náklady platené zamestnávateľmi.

Vzhľadom na relatívne vysoké nepriame náklady, ktoré zvyšujú cenu odpracovaného človeko-mesiaca navrhujeme aj:

- Zníženie počtu štátnych sviatkov o dva, čo by podľa odhadov Inštitútu finančnej politiky zvýšilo ročné HDP o 0,4 %.²³⁵
- Previesť povinnosti zamestnávateľov platiť prvých 10 dní PN-ky na Sociálnu poisťovňu, do ktorej sa dnes povinne vyplácajú odvody z nemocenského poistenia.
- Zrušenie povinnosti zamestnávateľov vyplácať príspevok na rekreačný poukaz.

²³⁴ https://iness.sk/sites/default/files/pictures/int_polohruba_mzda_vytvara_danovo-odvodovy_gulas.pdf

²³⁵ <https://index.sme.sk/c/6436729/sviatky-ficovi-nepomozu.html>

- Vrátiť na pôvodné hodnoty súvisiace s minimálnym počtom dní dovolenky pre zamestnancov, ktorí majú najmenej 33 rokov alebo sa trvale starajú o dieťa, z dnešných 25 dní na pôvodných 20 dní.

Zjednodušiť a diferencovať pracovnú legislatívu

Napriek tomu, že nepriame náklady zákonníka práce sa ťažko kvantifikujú, majú priamy vplyv na fungovanie trhu práce a (ne)možnosti zamestnávateľov tvoriť a udržiavať pracovné miesta. Preto navrhujeme zjednodušiť a uvoľniť vybrané aspekty zákonníka práce.

- Zákonník práce stanovuje, že pracovný pomer na určitú dobu možno dohodnúť najdlhšie na dva roky a to najviac dvakrát po sebe. Navrhujeme tento maximálny limit odstrániť alebo ho predĺžiť. Napríklad v Českej republike môže byť kontrakt na 3 roky a predĺžovaný počas 108 mesiacov.
- V Zákonníku práce sú zadané konkrétne výšky odstupného podľa spôsobu skončenia pracovného pomeru a počtu odpracovaných rokov. Takto má na Slovensku zamestnanec nárok na výpovednú dobu, odstupné a následne aj dávku v nezamestnanosti, čo sú tri regulácie, ktoré riešia tú istú situáciu. Preto navrhujeme zo Zákonníka práce vypustiť nárok na odstupné, resp. ho výrazne znížiť.
- Vypustiť zasahovanie tretích strán do procesu ukončenia pracovného pomeru (napr. Úrady práce) a rovnako vypustiť vyžadovanie súhlasu tretej strany (napr. odborárov) na prepustenie.
- Zvýšiť maximálny počet odpracovaných hodín na dohodu s cieľom zvýšiť flexibilitu pri zamestnávaní krátkodobých pracovníkov.
- Zjednotiť alebo analogicky upraviť úpravu dohody o brigádnickej práci študentov, tak ako je tomu v prípade mladistvých zamestnancov, najmä pokiaľ ide o maximálne dovolený čas práce za týždeň (podľa dohody o brigádnickej práci študentov je to maximálne 20 hod za týždeň a v prípade mladistvých zamestnancov mladších ako 16 rokov je pracovný čas stanovený najviac na 30 hodín týždenne).
- Zaviesť zvýšenú flexibilitu v prípadoch „sezónnych prác“ a to napr. zrušením povinnosti nahlasovať takýchto zamestnancov deň vopred do Sociálnej a zdravotnej poisťovne;

zavedením tzv. práce na skúšku, kedy by sa pracovná zmluva uzatvárala až po osvedčení konkrétneho zamestnanca.

Z celkového pohľadu odporúčame Zákonník práce viac diferencovať a prispôbovať rôznym podmienkam a rôznym možnostiam zamestnávateľov. Jeden zákonník práce pre širokú škálu veľkosti, sektorov, typov a regionálneho umiestnenia zamestnávateľov vytvára problémy na Slovenskom trhu práce. Túto diferencovanosť je najlepšie možné dosiahnuť posilnením úlohy vyjednávania zástupcov zamestnancov a zamestnávateľov **na úrovni podniku**. A znížením úlohy štátu a tripartity pri regulovaní podmienok pracovných vzťahov na úrovni celej krajiny.

1.36. BOZP

V nasledujúcom texte predkladáme príklady opatrení, ktoré by mohli prispieť k efektívnejšej implementácii procesov BOZP a nižšej regulačnej a administratívnej náročnosti procesov BOZP.

Stabilita právneho prostredia

Odporúča sa dôsledné uplatňovanie zásad lepšej regulácie a to najmä prijímanie legislatívnych zmien len raz ročne, resp. stanovenie účinnosti nových povinností vždy na 1. januára alebo 1. júla, aby mali podnikatelia dostatočný časový priestor na oboznámenie a prispôbenie sa novým požiadavkám. Implementácia princípu 1in1out, ktorú predstavilo Ministerstvo hospodárstva SR v roku 2021, je zároveň očakávaným riešením na zníženie trendu rastúcich nákladov podnikov na prispôbenie sa regulačným požiadavkám.

Jednotná komunikácia so štátom

Podnikateľ musí pri výkone činnosti komunikovať s rôznymi úradmi či štátnymi organizáciami pre splnenie si požadovaných povinností vo vzťahu k Finančnej správe, Sociálnej poisťovni, Všeobecnej zdravotnej poisťovni, či inšpektorátmi práce. Súčasným trendom je zjednocovanie komunikácie na jedno miesto a vytváranie rozhraní priateľských pre používateľa za pomoci dostupných technológií a jednoduchých formulárov. Ústredný portál

verejnej správy (slovensko.sk) sa pritom javí ako ideálny kanál na jednotnú komunikáciu, ktorý je potrebné prepojiť aj s portálom Finančnej správy a upustiť od samostatnej registrácie.

Stanovenie rámcových pravidiel a postupov BOZP

Stanovenie pravidiel a ich sprístupnenie na webe štátnych orgánov, napríklad po vzore Írska – Health and Safety Authority Ireland (Úrad pre BOZP Írska; www.hsa.ie), ktoré by poskytovalo zrozumiteľné pravidlá a postupy pre BOZP pre jednotlivé odvetvia pre zamestnávateľov či zamestnancov. Podnikatelia aktívne vyhľadávajú jasné inštrukcie a výklady častokrát ťažkopádnych legislatívnych formulácií. Národný inšpektorát práce vydáva stanoviská a usmernenia viažuce sa na konkrétnu, v tom čase platnú úpravu, ktoré podľa samotného NIP nie je možné aplikovať generálne (NIP). Návody vo forme príručiek či jednoduchých a zaujímavých videí by prispeli k zvýšeniu informovanosti o BOZP.

Zjednodušenie systému školní o BOZP

E-learningové kurzy sú momentálne veľmi dostupné a vyhľadávané. Národný inšpektorát práce by mohol na svojom webovom sídle zverejniť bezplatné kurzy o BOZP, aj podľa odvetví (napr. stavby, školy, farmy, doprava, zdravotníctvo atď.). Záujemca o kurz by sa zaregistroval a po splnení kurzu by mu systém vytlačil certifikát o absolvovaní kurzu, ktorý by slúžil ako doklad o kvalifikácii. Prípadne sa navrhuje zaviesť možnosť elektronickej evidencie záznamu o oboznamovaní zamestnanca s pravidlami BOZP. V praxi sa jedná o obrovskú a zbytočnú administratívnu záťaž.

Vzdelávanie o BOZP na školách

Národný inšpektorát práce by mohol spracovať a voľne sprístupniť učebné materiály pre potreby škôl, aby sme boli vedení k dodržiavaniu zásad bezpečnosti a ochrane zdravia a do praxe prichádzali s týmito vedomosťami. Učebné materiály by mohli byť zároveň prispôsobené zameraniu jednotlivých typov škôl.

Zjednotenie povinnosti zamestnávateľa voči zamestnancom v 1. a 2. kategórií prác a ich zjednodušenie

Navrhuje sa úprava rozsahu a frekvencie povinnosti zamestnávateľa voči zamestnancom vykonávajúcim práce v 2. kategórií a ich zjednotenie s požiadavkami voči zamestnancom

vykonávajúcim prácu v 1. kategórií. Týka sa to napríklad požiadavky na posúdenie zdravotného rizika najmenej raz za 18 mesiacov zamestnancov v 2. kategórií prác, zatiaľ čo pre 1. kategóriu prác je povinnosť jednorazová pri každej zmene pracovných podmienok alebo požiadavky na vedenie a uchovávanie evidencie zamestnancov v 2. kategórií prác pri expozícií faktorom práce a pracovného prostredia. Úprava frekvencie a rozsahu oboznamovania zamestnancov z 1. a 2. kategórie prác o povinnostiach súvisiacich s BOZP. Ako je uvedené aj vyššie, táto povinnosť sa javí byť na Slovensku nad rámec požiadaviek EÚ a preto by jej úprava nemala byť v rozpore s právom EÚ.

Zefektívnenie komunikácie medzi zamestnávateľmi, PZS a regionálnymi úradmi verejného zdravotníctva

Navrhuje sa zlepšiť komunikácia medzi týmito tromi zúčastnenými aktérmi zdravého a bezpečného prostredia na pracovisku pre zrýchlenie komunikácie, odbúranie prestojov či rýchlejšie dodanie potrebnej dokumentácie. Zamestnávateľ často posúva svoje nejasné požiadavky PZS na základe pokynov od regionálneho úradu verejného zdravotníctva, čo proces zbytočne predlžuje.

Zefektívnenie revízií technických zariadení

Navrhuje sa zjednotiť názvy strojov a zariadení, ktoré reflektujú aktuálne technológie na trhu, prehodnotiť v rámci expertnej skupiny frekvenciu na vykonanie odborných revízií a skúšok vyhradených technických zariadení, zavedenie motivačných politík štátu pre výkon revízií podľa vzoru iniciatívy „Bezpečný podnik“ či zaviesť štátnu podporu modernizácie vyhradených technických zariadení s cieľom zvýšiť bezpečnosť na pracovisku.

Realizácia kompletnej revízie legislatívy na úseku BOZP

Celková revízia legislatívy by komplexne zapracovala aktuálne požiadavky práva EÚ (ideálne bez goldplatingu) a rovnako problémy vyplývajúce z aplikačnej praxe uvedené vyššie, napríklad na základe spracovaného ex post hodnotenia podľa metodiky MH SR.

Elektronické hlásenie pracovných úrazov

Elektronické hlásenie pracovných úrazov by mohlo prebiehať prostredníctvom na to určeného online formuláru na webovej stránke NIP. Uvedené by prispelo k zníženiu administratívnej záťaže v súvislosti s BOZP.

1.37. Vzdelávací systém a potreby trhu práce

Aktéri s vplyvom na stav vzdelávacieho systému na Slovensku pomerne intenzívne riešia zaostávanie a stagnáciu v medzinárodnom porovnaní výsledkov vzdelávania a to aj v súvislosti s nedostatočne saturovanými potrebami trhu práce. Úspešnosť realizovaných a plánovaných intervencií je však otázkou dlhodobejšieho pôsobenia zapojených aktérov, schopnosť udržať iniciatívy je v súčasnosti veľmi slabá a môžeme s istotou tvrdiť, že je predčasné hovoriť o zastavení negatívnych trendov, či dokonca o ich eliminácii a naštartovaní procesov s výrazne pozitívnym dopadom na úroveň vzdelávania z pohľadu potrieb trhu práce.

Pre zlepšenie situácie je potrebné zamerať úsilie na priority, medzi ktoré radíme:

- Diverzifikáciu a koncentráciu
- Rozvoj celoživotného vzdelávania
- Získavanie talentu

Diverzifikácia variabilných a flexibilných riešení

Diverzifikácia znamená podporu variabilných a flexibilných kurikulárnych riešení, reagujúcich v oveľa rýchlejšom inovačnom cykle na trendy technologické, spoločenské či ekonomické. Predpokladom je zásadné otvorenie sa škôl na všetkých stupňoch inovatívnym spôsobom vzdelávania, externému prostrediu a aplikačnej praxi a sledovanie výsledkov vzdelávania cez medzinárodný benchmarking, uplatniteľnosť absolventov a redukciu „skills gap“ a „brain drain“ trendov.

Na primárnom a sekundárnom stupni vzdelávania sú hlavnými nástrojmi diverzifikácie kurikulárna reforma (so zmenou zamerania obsahov a foriem vzdelávania) a v terciárnom vzdelávaní sú to finančné prerozdelenie štátnej dotácie a výkonnostné zmluvy s rastúcou

váhou pre špecifiká škôl a úspešnosť ich napĺňania. Diverzifikáciu musia podporiť tiež akreditačné postupy s účasťou spoločenských aktérov.

Koncentrácia finančných, inštitucionálnych a ľudských zdrojov

Zlepšenie efektívnosti a výkonnosti systému je v rámci limitovaných zdrojov možné len cez ich koncentráciu a sledovanie účelnosti ich vynakladania. Na úrovni stredných škôl je potrebné vytvoriť regionálne stratégie pre koncentráciu študentov a vyučovacích kapacít – v súčinnosti samospráv a zamestnávateľov. Pre vysoké školy je potrebné vytvoriť schémy stimulov, ktoré budú dostatočne atraktívne pre ich zmysluplné klastrovanie okolo spoločných záujmov: saturovania výskumného potenciálu, zvyšovania kvality výuky a udržania záujmu o štúdium, či regionálnych komplementarít.

Pre zvýšenie konkurencieschopnosti celého systému a v záujme koncentrácie zdrojov a akcelerácie zmien je vhodná podpora PPP riešení. Tie sa prirodzene ponúkajú vzhľadom na vysokú mieru angažovanosti zamestnávateľských, stavovských a treťosektorových subjektov v priestore podpory a rozvoja vzdelávania.

Podpora celoživotného vzdelávania

Prioritou je tiež masívna podpora celoživotného vzdelávania. Podpora je možná cez grantové schémy, zamerané na poskytovanie krátkych kvalifikácií či rekvalifikácií a cez zapojenie existujúcich vzdelávacích inštitúcií (najmä vysokých škôl ale tiež stredných odborných škôl) do systému. Súčasťou riešenia je odbúranie bariér pre spoluprácu súkromného a verejného sektora v predmetnej oblasti.

Udržanie a získavanie talentov

Vyššie uvedené priority sú súčasťou opatrení pre udržanie talentu na Slovensku. Oblasť kariérovej podpory (nielen poradenstva), ktorá bude zvyšovať podiel študentov absolvujúcich vzdelávanie u nás a/alebo vstupujúcich na slovenský trh práce však vyžaduje komplexný koncept „politiky talentu“. Potrebujeme stratégie, podporujúce prepájanie talentu už v mladom veku na inštitúcie, kde môžu svoj talent v plnej kvalite rozvinúť a stratégie, zamerané na saturáciu motivátorov spájaných s kvalitou života a seberealizáciou. Komplexnosť stratégií musí pokryť aj import talentu.

Vytvorenie poradných orgánov na celoštátnej a regionálnej úrovni pre nastavovanie výkonnostných indikátorov pre stredné a vysoké školy

Prioritami sú indikátory definujúce a) kvalitu výstupov vzdelávania a b) počty absolventov v odborových skupinách. Indikátory by mali slúžiť ako súčasť kritérií financovania – zo štátnej dotácie a z grantových prostriedkov. Hlavným cieľom je podpora diverzifikácie a koncentrácie v súlade s potrebami trhu práce.

Vytvorenie stratégie pre rozvoj celoživotného vzdelávania

Vytvorenie stratégie pre rozvoj celoživotného vzdelávania s definovaním role a) stredných odborných škôl, b) vysokých škôl, c) súkromného sektora.

1.38. Podpora aplikovaného výskumu a inovácií

V nasledujúcom texte predkladáme príklady opatrení, ktoré by mohli prispieť k efektívnejšej podpore vedy a výskumu z hľadiska podnikateľskej organizácie.

Prepájanie potrieb praxe s potrebami priemyslu, či služieb, je častokrát zásadným problémom. Najmä menšie firmy nemajú kapacity na vlastný výskum, vývoj, pričom univerzity častokrát realizujú výskum, ktorý je len ťažko prevediteľný do slovenskej praxe. Štát musí zamedziť excesom používania zdrojov na netransparentné a podvodné projekty. Štát by mal motivovať školské zariadenia, vedecké pracoviská a firemné prostredie k vzájomnej spolupráci.

Konsolidácia inštitucionálneho prostredia s cieľom sprehľadnenia podpory vedy a výskumu

V súčasnosti sú od spolupráce jednotliví aktéri odrádzaní administratívnymi bariérami. Je nevyhnutná zmena legislatívy a konsolidácia príslušného ekosystému podpory vedy a výskumu. Tá je v súčasnosti rozbitá medzi viaceré inštitúcie a preto podporujeme budovanie jedného kontaktného miesta na podporu vedy a výskumu a sprehľadnenie tejto podpory.

Zvýšenie percenta verejných výdavkov na vedu, výskum a inovácie

Zabezpečenie konkurencieschopnosti Slovenska nebude do budúcnosti možné bez toho, aby došlo k zvýšeniu finančnej podpory poskytovanej z verejných zdrojov na úrovni vyspelých krajín EÚ.

Podporiť rozvoj investícií do vedy a výskumu zo strany súkromného sektora a násobiť kapitál

Dôležité je znížiť administratívnu náročnosť a podporovať verejné výskumné inštitúcie ďalším kapitálom aj zo súkromných rúk. Je nevyhnutné, aby sa pozitívne zmeny v segmente vedy, výskumu a inovácií odrazili aj na zlepšení postavenia SR v European innovation scoreboard.

1.39. Regulácie a politiky v oblasti energetiky

Historicky bola energetika stabilným, pomaly sa rozvíjajúcim sektorom. Súhra geopolitických faktorov, požiadavky vyplývajúce z politik Zelenej dohody, a prudké zmeny v cenách komodít výrazne komplikujú predikcie budúceho modelu energetiky. Technologický rozvoj a inovácie môžu v priebehu dekády zmeniť očakávanú trajektóriu vývoja tohto sektora. Ťažko predpovedateľná je budúca energetická spotreba, predovšetkým z dôvodov neistého tempa elektrifikácie priemyslu, ale aj budovania vlastných zdrojov elektriny v domácnostiach a/ale aj v priemysle. Tieto nové zdroje elektriny budú mať menej stabilný priebeh dodávky, čo si vyžiada nové nástroje podpory dodávok nielen z OZE (kapacitné platby, rozdielové platby) a nové tarify pre domácnosti. Akékoľvek dlhodobé predpovede preto vyžadujú tvorbu scenárov a následnú odbornú diskusiu, ktorá im priradí pravdepodobnostné hodnoty. Dlhodobé odporúčania presahujú rámec tohto textu.

Navrhované opatrenia sú definované v kontexte ich krátkodobej a strednodobej uskutočniteľnosti s cieľom zavedenia všeobecných pravidiel na trhu s energiami, otvorenému podnikateľskému prostrediu, odbúraní zbytočnej byrokracie a regulácie, s dôrazom na úspory vo verejných zdrojov a pragmatickému prístupu k environmentálnym politikám.

Postupné ukončenie zastropovania cien energií pre domácnosti.

Súčasný stav znižuje potenciál energetických úspor domácností a zároveň predstavuje veľký náklad pre štátny rozpočet. Vysoké výdavky rozpočtu obmedzujú priestor na prípadné

znižovanie daňového zaťaženia. Podpora výroby elektriny z obnoviteľných zdrojov by mala byť financovaná priamo z rozpočtu a nemala by byť prenášaná cez ceny elektriny na výrobný sektor.

Otvoriť diskusiu a podporiť analyticky vhodnosť tarífov s dynamickými cenami pre domácnosti.

Dynamické ceny sú prirodzeným nástrojom znižovania spotreby a jej plánovania v čase. Na druhú stranu môžu zvyšovať cenu stabilných zdrojov elektriny. Analytický materiál by mal posúdiť celkový dopad tohto opatrenia na stabilitu siete, producentov elektriny a výslednú cenu elektriny.

Nerealizovať priamu finančnú podporu nákupu elektromobilov z verejných zdrojov.

Slovenská ekonomika stále patrí medzi rozvíjajúce sa krajiny a nemôže si dovoliť byť lídrom v implementácii nových spotrebných statkov, ako sú napríklad elektromobily. Dotácie na ich nákup by boli plytvaním zdrojov.

Presadzovať realistický a pragmatický postoj k sprísňovaniu emisných cieľov a cieľov energetickej náročnosti.

Vláda by mala zaujať realistický a pragmatický postoj k sprísňovaniu emisných cieľov a cieľov energetickej náročnosti. Po uplynulom trojročnom turbulentnom období by mala podporovať stop-stav, aspoň tri roky bez povinného sprísňovania cieľov.

Umožniť využívanie zdrojov Environmentálneho fondu na dekarbonizáciu priemyslu.

Väčšia časť zdrojov Environmentálneho fondu, ktoré vznikajú predajom emisných povoleniek, by mala byť použitá na podporu dekarbonizácie priemyslu.

Odstrániť a zjednodušiť schvaľovacie konania pri investíciách do nových obnoviteľných zdrojov.

Zníženie administratívnych a regulačných povinností je finančne nenáročná forma podpory, ktorá pri súčasných cenách energií môže byť efektívnejší nástroj podpory ako neskôr vyplácané dotácie z verejných zdrojov.

Vytvárať a na pravidelnej báze aktualizovať scenáre dopytu a ponuky elektrickej energie.

Tieto scenáre by mali kvantifikovať náklady nestálosti dodávky obnoviteľných zdrojov a náklady rozvoja distribučnej a prenosovej siete. Náklady nestálosti dodávky by mali byť kompenzované z Environmentálneho fondu (z výnosov z predaja emisných povoleniek, prípadne CBAM).

Zvýšiť podiel prostriedkov určených na adaptáciu na zmenu klímy.

Vláda by sa mala pri znižovaní emisií skleníkových plynov riadiť efektívnosťou. Namiesto drahého zníženia nízkeho objemu emisií by mala tieto zdroje použiť na výdavky, ktoré zlepšia adaptáciu krajiny a ekonomiky na rastúce teploty. Ázijské krajiny svoj záväzok nulových emisií plánujú až po roku 2060, Slovensko by sa malo pripravovať na oteplenie vyššie ako 1,5 C v roku 2050.

1.40. Digitálna transformácia

V nasledujúcom texte predkladáme príklady opatrení, ktoré by mohli prispieť k rozvoju podpory digitálnej transformácie Slovenska.

Modifikovať hospodársku politiku v oblasti digitalizácie

Definovať ambiciózne ciele v modernizácii našej výrobnéj a priemyselnej základne. Ciele by mali byť založené na digitálnej transformácii a takzvanej twin transition, v ktorej sa digitálne technológie využívajú pri dosahovaní environmentálnych cieľov.

Zvrátiť súčasný trend nominálneho úbytku dostupných informatikov kombináciou inštitucionálneho vzdelávania, celoživotného vzdelávania a lákaním talentov zo zahraničia.

Posilniť aplikovaný výskum. Posilniť trend zvyšovania účelových výdavkov na úkor inštitucionálnych výdavkov pri finančnej podpore projektov výskumu a vývoja. Pre podporu aplikovaného výskumu a inovácií rozpracovať v rámci implementácie domén RIS3 SK systémové nástroje podporujúce spoluprácu univerzít, verejného sektora, a súkromného sektora.

Investovať do rozvoja širokopásmového pripojenia a do pokrytia takzvaných bielych miest.

Priať optimálny mix legislatívnych opatrení v oblasti digitálnej transformácie

Zaviest' primárne digitálnu formu zákazníckych vzťahov (zmluva, faktúra). Upraviť zákony o účtovnej evidencii a daňové zákony tak, aby elektronická komunikácia medzi firmami bola štátnou administratívou rešpektovaná.

Otvoriť rozhrania štátnych informačných systémov pre „machine to machine“ komunikáciu a legalizovať takúto komunikáciu. Sprístupniť oprávneným užívateľom štátne registre vrátane katastra a obchodného registra.

Zabezpečiť zmeny Zákonníka práce, ktoré umožnia hybridné modely zamestnávania, umožnia pružne reagovať na potreby trhu práce, aktualizovať ho o pracovno-právne vzťahy súvisiace s prácou z domu, s prácou pre digitálne platformy a rôzne modely zdieľanej ekonomiky, uľahčenie pracovnej migrácie.

Optimalizovať zákony ovplyvňujúce investície do infraštruktúry širokopásmového internetového pripojenia s najvyššou kapacitou. Odstrániť regulačnú záťaž a administratívne bariéry v zákone o elektronických komunikáciách.

Bez goldplatingu transponovať do SR legislatívu týkajúcu sa nasadzovania nových technológií, predovšetkým umelej inteligencie. S vysokou prioritou a veľmi miernou reguláciou by mali byť implementované tie aplikácie umelej inteligencie, ktoré spadajú do kategórie s minimálnym rizikom.

Umožniť súkromným spoločnostiam akreditáciu jednotky CSIRT a diverzifikovať tak popularizáciu a dostupnosť kybernetickej bezpečnosti na všetkých stupňoch systémovej ochrany.

Adresne prerozdelať zdroje EU na podporu digitálnej transformácie

V Programe Slovensko zvýšiť alokáciu na projekty digitálnej transformácie firiem na sumu 900 miliónov €.

Upraviť znenie výziev v Pláne obnovy a odolnosti tak, aby bolo možné žiadať o podporu nasadzovania štandardných zariadení ako internet vecí, roboty alebo počítačom riadené stroje

a softvérové riešenia v rôznych kombináciách (ideálne využiť schému voucherov s alokáciou/projekt až na 200 tisíc €.)

Uplatňovať zásadu rovnakej intenzity pomoci pre malé, stredné a veľké spoločnosti.

Výzvy konzultovať s Európskymi centrami digitálnych inovácií. Pri výzvach nepredpisovať technológie. V hodnoteniach prioritizovať tie žiadosti, ktoré sú v súlade so stratégiou RIS3.

Projekty hodnotiť z hľadiska toho, či prispievajú k hospodárskemu rastu, zníženiu environmentálnej záťaže (vrátane energetickej náročnosti), zvýšeniu produktivity práce, diverzifikácii slovenskej ekonomiky a environmentálnym cieľom EU.

Zjednodušiť administratívnu náročnosť projektov na úroveň porovnateľnú s inými krajinami EÚ (napr. nemecký program Digital Jetzt).

Prostriedky z európskych zdrojov nadväzovať na plnenie cieľov digitálnej dekády a DESI hodnotenie.

1.41. Regulácie a politiky v oblasti životného prostredia a odpadového hospodárstva

V nasledujúcom texte predkladáme príklady opatrení, ktoré by mohli prispieť k efektívnejšej regulácii politík v oblasti životného prostredia.

Zefektívniť procesy EIA

Skrátenie priemernej dĺžky konaní EIA a eliminácia priestoru pre možné obštrukcie a prieťahy v týchto procesoch by mohlo výrazne zlepšiť kvalitu podnikateľského prostredia na Slovensku a uľahčiť nové investície.

Komplexná reforma procesu EIA by mala ísť ruka v ruke s reformou ostatných povoľovacích procesov, predovšetkým integrovaného povoľovania a stavebných konaní, tak aby sa skrátilo celkové trvanie týchto konaní.

Na jednej strane by malo zostať zachované právo dotknutej verejnosti na účasť v príslušných konaniach, na druhej strane by štatútom účastníka konania nemali disponovať osoby priamo neovplyvnené navrhovanou činnosťou. Nová úprava zákona

č. 24/2006 Z. z. by takisto nemala počítať s inštitútom tzv. neznámeho účastníka konania, ktorý v súčasnosti má právo vstúpiť do konania až odvolaním²³⁶.

Integráciou povoľovacích konaní by takisto mala byť eliminovaná možnosť uplatňovať v každom konaní tie isté pripomienky a odvolanie.

Okrem toho by takisto malo dôjsť k personálnemu posilneniu povoľovacích orgánov, menovite Ministerstva životného prostredia, Slovenskej inšpekcie životného prostredia a okresných úradov na príslušných pracoviskách.

V prípade okresných úradov treba zvážiť reformu ich fungovania, resp. začlenenie ich odborov životného prostredia do pôsobnosti príslušného ministerstva, a to za ich expertného posilnenia.

Podporiť dekarbonizáciu a riešiť lokálnu kvalitu ovzdušia

Vzhľadom na ciele ďalšieho znižovania emisií skleníkových plynov vyplývajúce z verejných politik a vzhľadom na skutočnosť, že väčšina týchto emisií vzniká v sektoroch energetiky a priemyslu, by mal štát z verejných zdrojov podporiť dekarbonizačné opatrenia spojené so znižovaním emisií v podnikoch.

Možné zdroje financovania v tomto smere predstavujú predovšetkým Environmentálny fond, ktorý je príjemcom výnosov z emisných kvót, Modernizačný fond, Plán obnovy a odolnosti SR a fondy EÚ v novom programovom období.

V prípade Environmentálneho fondu by malo dôjsť k urýchlenej zmene zákona č. 414/2012 Z. z. a zároveň postupov fondu tak, aby fond efektívne podporoval dekarbonizačné projekty priemyselných podnikov.

Z hľadiska lokálnej kvality ovzdušia by sa pozornosť štátu mala sústrediť na riešenie individuálneho vykurovania domácností v regiónoch s opakujúcimi sa smogovými situáciami. Na strane stredných a veľkých zdrojov znečisťovania došlo ku skokovému zvýšeniu poplatkov za znečisťovanie ovzdušia ostatnou novelou príslušného zákona²³⁷. Namiesto ich ďalšieho

²³⁶ Odpady-portal.sk: Chýba komplexná reforma EIA, povoľovanie trvá príliš dlho (ROZHOVOR). Publikované 16. 5. 2023. Dostupné online: <https://www.odpady-portal.sk/Dokument/107453/eia-martin-kovacic-rozhovor.aspx>

²³⁷ Znenie zákona č. 190/2023 Z. z. účinné od 1.1.2024. Dostupné online: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2023/190/20240101.html>

zvyšovania by sa preto pozornosť mala sústrediť na malé zdroje znečistenia, a to predovšetkým v domácnostiach.

Sfunkčniť ISOH

Plnohodnotné sprevádzkovanie ISOH by pomohlo odbúrať časť byrokratickej záťaže spojenej s odpadmi. Podnikateľským subjektom by sa významne zjednodušila komunikácia so štátom a úplne odpadli niektoré povinnosti, vrátane podávania ročného Ohlásenia o vzniku odpadu a nakladaní s ním.

Okrem zníženia byrokratickej záťaže podnikateľov ISOH pomôže stransparentniť systém odpadového hospodárstva a štátu uľahčí výkon kontroly.

Kvalitnejší a dátami podložený prehľad o odpadovom hospodárstve zároveň bude prínosným podkladom pri budúcich úpravách legislatívy a tvorbe politík odpadového hospodárstva. Sfunkčnenie ISOH by preto malo byť prioritou.

Prvotné je posunúť termín povinnej evidencie odpadov cez ISOH v zákone č. 79/2015 Z. z. tak, aby táto povinnosť bola reálne vykonateľná prostredníctvom systému, ktorý bude k danému dátumu funkčný.

Zároveň je nevyhnutné v dostatočnom časovom predstihu²³⁸ novelizovať príslušnú vyhlášku MŽP SR č. 366/2015 tak, aby účastníci trhu vopred poznali detailné požiadavky spojené s elektronickou evidenciou odpadov a dokázali adaptovať svoje informačné systémy odpadového hospodárstva.

Odstrániť nedostatky v rozšírenej zodpovednosti výrobcov

Pred zavádzaním nových legislatívnych požiadaviek a uvaľovaním nových povinností na výrobcov by štát mal uprednostniť dôsledné vymáhanie už existujúcich pravidiel. Dodržiavanie legislatívnych noriem účastníkmi trhu je základným predpokladom férového fungovania systému.

Štát by v tomto smere mal tiež aktívne využívať existujúce nástroje na kontrolu výrobcov a organizácií zodpovednosti výrobcov. Úlohou ministerstva životného prostredia je v zmysle §

²³⁸ Odporúčame minimálne 6 kalendárnych mesiacov.

28 ods. 12 písm. c) zákona o odpadoch nominovať zástupcov štátu do kontrolných orgánov OZV a koordinačných centier. Slovenská inšpekcia životného prostredia a okresné úrady by mali disponovať dostatočnými personálnymi a odbornými kapacitami a dohliadať na to, aby do systému financovania triedeného zberu boli zapojené všetky subjekty, ktorým táto povinnosť vyplýva zo zákona o odpadoch.

Osobitne by sa kontrolná činnosť mala zamerať aj na tzv. free riderov v systéme triedeného zberu, ktorí sa nepodieľajú na jeho financovaní. Na zváženie je však aj legislatívne zúženie pojmu „výrobca“ tak, aby sa povinnosť ustanovená § 27 ods. 4 písm. a) zákona o odpadoch registrovať sa v Registri výrobcov vyhradeného výrobku nevzťahovala napríklad na prevádzky v gastro sektore a/alebo iných pôvodcov malých množstiev obalov.

Kontrolnú činnosť zo strany štátu možno zefektívniť za súčasného odbúrania administratívnej záťaže firiem efektívnejším zberom dát, napríklad prostredníctvom Informačného systému odpadového hospodárstva (viď. „Sfunkčniť ISOH“). Zároveň by malo byť takisto zabezpečené, aby výrobcovia znášali konečnú zodpovednosť za prípadné nesplnenie povinnosti, ktoré preniesli na OZV.

Vytvoriť podmienky pre budovanie kapacít na zhodnocovanie aj zneškodňovanie odpadov.

Okrem opatrenia č. 1, ktoré smeruje k zefektívneniu povoľovacích procesov, je potrebné hľadať trhovo konformné riešenie, ktorým by štát finančne motivoval transformáciu energetického mixu v teplárňach, ktoré poskytujú obyvateľom službu centralizovaného zásobovania teplom, s využitím energetického zhodnocovania odpadov.

Dôležité je venovať sústredené úsilie osvete zo strany štátu, ktorá by mala verejnosti objasňovať všetky aspekty výroby elektriny a tepla z odpadov.

Osobitnú pozornosť treba venovať vytvoreniu podmienok pre to, aby zariadenia, ktoré energeticky zhodnocujú nie nebezpečný priemyselný odpad, boli motivované prijímať takýto odpad od pôvodcov odpadu zo Slovenska.

Treba využiť dostupné fondy EÚ na vybudovanie prevádzok na zhodnotenie nebezpečného odpadu.

V zákonoch v oblasti ochrany životného prostredia zrušiť rôzne výkazy a evidencie

Oblasť ovzdušia - podľa § 15 ods. 1 písm. e) a písm. ah) zákona č. 137/2010 Z. z. o ovzduší v znení neskorších predpisov je podnikateľ povinný zasielať v zásade zhodné výkazy o meraní emisií dvom subjektom, a to do Národného emisného informačného systému a príslušnému okresnému úradu, preto sa javí ako vhodné jednotlivé evidencie zjednotiť a zasielať len jednému subjektu;

Oblasť vôd - evidencia pri odbere vôd upravená zákonom a podzákonnými právnymi predpismi – poplatkové priznanie za odber povrchovej vody do 31. októbra správcovi vodohospodársky významných vodných tokov; poplatkové oznámenie do 31. januára správcovi vodohospodársky významných vodných tokov, výkaz z pravidelného monitorovania vôd zasielať SHMÚ do 31. januára – ide o tri výkazy, ktorých obsahom sú v zásade zhodné informácie, zasielajú sa v rôznych termínoch dvom rôznym subjektom – právna úprava je komplikovaná, ťažko sa v nej orientuje. Navrhujeme zasielať výkazy jednému subjektu, resp. do jednej národnej evidencie, z ktorej budú jednotlivé orgány čerpať;

Odpadové hospodárstvo - evidencia odpadov – podnikateľ je povinný evidovať každý odpad, ktorý mu vznikol na „evidenčnom liste odpadov“ – navrhujeme odbremeniť od tejto povinnosti malé a stredné podniky; evidencia výrobcov obalov – zjednodušene povedané za výrobcu obalov sa považuje každý podnikateľ, ktorý niečo zabalí pri svojej činnosti, preto navrhujeme, aby došlo zmene definície „výrobca obalu“ a to tak, že by ním nebol distribútor obalu ale jeho reálny faktický výrobca.

1.42. Daňovo-odvodovo-poplatkový systém SR

V nasledujúcom texte predkladáme príklady opatrení, ktoré by mohli prispieť k zvýšeniu atraktívnosti daňovo-odvodového systému na Slovensku a súvisia s návrhom znižovania vplyvu štátu na podnikateľský sektor, ktoré sú uvádzané v podkapitole „Konsolidácia výdavkov a príjmov verejných financií a miera vplyvu štátu v ekonomike SR.“

Zredukovať zdanenie podnikania

Zdanenie kapitálu a podnikania je najväčšou daňovou bariérou tvorby bohatstva, ktorá zvyšuje náklady podnikateľského sektora a poškodzuje aj nepodnikateľov, keď obmedzuje

produktívne pracovné miesta a mzdy, zvyšuje ceny a ich daňové zaťaženie. Preto navrhujeme nasledovné opatrenia:

- zaviesť nulovú daň z príjmov právnických osôb použitých na investície; jedná sa o kľúčový daňový stimul pre potrebné investície a rýchlejšiu tvorbu bohatstva na Slovensku. Príkladom je estónsky model. Zdaneniu príjmov právnických osôb by naďalej podliehali rozdelené zisky
- zrušiť zdaňovanie dividend
- zrušiť iné podnikateľské dane a selektívne podnikateľské odvody, napríklad daň zo životného poistenia, osobitný odvod regulovaných odvetví, či odvod z mimoriadnych ziskov (prinajmenšom ho podstatne znížiť)

Zreálnenie odvodových sadziieb

Medzi jednotlivými fondami Sociálnej poisťovne dochádza ku krížovým dotáciám. Prebytkové fondy dotujú fond starobného poistenia a nemocenského poistenia. Tieto transfery zakrývajú skutočnú váhu jednotlivých zložiek sociálneho poistenia. Zreálnenie sadziieb je nevyhnutnou podmienkou pre prípadné znižovanie odvodového zaťaženia.

Predvídateľná a efektívna poplatková politika

Administratívne podobné úkony sú častokrát zaťažené rádovo rozdielnym poplatkom. Vláda, resp. poslanci zdôvodňujú zvyšovanie hodnoty poplatkov len potrebou zvyšovania príjmov štátneho rozpočtu. Takýto prístup je netransparentným zvyšovaním finančného zaťaženia podnikateľského sektora. Naopak, vplyvom postupnej elektronizácie a digitalizácie evidencie by malo dochádzať k poklesu hodnoty poplatkov. Na druhú stranu treba zväziť opodstatnenie poplatkov s minimálnou hodnotou napr. 1 euro, 2 eurá a administratívne náklady spojené s ich platením a vyberaním. S cieľom zabezpečiť prístupnosť k možnostiam podnikania pre všetky veľkostné kategórie podnikov by mala byť upravená aj poplatková štruktúra, tam kde to dáva zmysel, podľa veľkostných (počet zamestnancov) skupín podnikov.

Zaviest' princíp „daňovej brzdy“

Prijať princíp daňovej brzdy v podobe podmienenia zvýšenia daní či odvodov súhlasom ústavnej väčšiny parlamentu a zastropovania celkovej daňovej záťaže (vrátane odvodov) a ukotviť podmienku prijatia každého opatrenia, ktoré zvýši celkové daňové zaťaženie ústavnou väčšinou v parlamente. Zároveň odporúčame schváliť strop celkovej daňovej záťaže a pravidlo jej znižovania.

7. ZÁVER

Audit PP 2022 nie je komplexným náhľadom na stav všetkých charakteristík podnikateľského prostredia na Slovensku. Zameriava sa, tak ako aj iné dokumenty, na najzávažnejšie súčasné problémy. Súčasný charakter podnikateľského prostredia na Slovensku, ale i v iných krajinách Európskej únie súvisí s vysokou mierou regulácie činností, ktoré podnikatelia vykonávajú. Popísať do detailu každú jednu z nich nie je možné.

Podnikateľským organizáciám, ako je i Republiková únia zamestnávateľov, neostáva preto iné, ako postupovať pri zlepšovaní podnikateľského prostredia krok za krokom a upozorňovať kompetentné orgány na najvypuklejšie problémy, ktoré podnikatelia vnímajú.

Audit PP 2022 je preto dokumentom, ktorý sa bude ďalej vyvíjať a RÚZ plánuje dokument pravidelne aktualizovať. Dokument prináša pohľad na podnikateľské prostredia na Slovensku a môže slúžiť na diskusiu sociálnych partnerov na úrovni tripartity, alebo pri politických rokovaníach RÚZ s politickými zástupcami Slovenska.

Audit priamo nadväzuje na podobné dokumenty, ktoré RÚZ vypracovala v roku 2006 a 2014 a prináša tak aj pohľad z hľadiska vývoja.

Záverom je možné dodať, že dokument prináša nielen analytický pohľad na súčasný stav Slovenska z hľadiska podnikateľského prostredia, ale prináša i sériu odporúčaní, ktorými sa vie akýkoľvek používateľ tohto dokumentu inšpirovať.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

1. Analytické centrum Ministerstva spravodlivosti SR: Ročný prehľad o priemernej dĺžke konaní a mediáne vo vybraných agendách. Priemerná dĺžka konania a medián na okresných súdoch. 2021. Dostupné na: https://web.ac-mssr.sk/wpcontent/uploads/2022/pravidelne_reporty_2022/rocne_2021/dlzkky_konani/Dlзка_konania_SR_OS_2010-2021.pdf
2. APZD (2023) *O asociácii*, APZD.sk, na <https://www.apzd.sk/o-asociacii/>
3. Autorský kolektív (2014), Makroekonomické prostredie pre podnikanie v SR. Audit podnikateľského prostredia
4. Autorský kolektív RÚZ. 2020. Kvantifikácia poplatkového zaťaženia podnikania v SR. RÚZ.
5. AZZZ SR (2023) *O nás*, AZZZ SR, na <https://www.azzz.sk/>
6. Berová, S., Sadloňová, M.,: Povinnosť evidencie odpadu cez ISOH platí od 1. 1. 2023 (PRÁVNÝ POHĽAD). Odpady-portal.sk, 2023. Dostupné online: <https://www.odpady-portal.sk/Dokument/107240/povinnost-evidencie-odpadu-cez-isoh-plati-od-1-1-2023.aspx>
7. Biela kniha energetického zhodnocovania odpadov v Slovenskej republike. Bratislava, 2020.
8. Broček F – Horváthová V – Žúdel B. Aký vplyv má zvyšovanie minimálnej mzdy na zamestnanosť? Bratislava: Inštitút finančnej politiky, 2022, dostupné online na: <https://www.mfsr.sk/files/archiv/45/Aky-vplyv-ma-zvysovanie-minimalnej-mzdy-na-zamestnanost.pdf>
9. Cehlár M. – Tauš P. – Šimková Z. – Taušová M. – Šimko I. Analýza stavu odpadového hospodárstva a potenciál modelu cirkulárnej ekonomiky na Slovensku, Košice: Technická univerzita, , bez ISBN, 2021, dostupné online na: https://www.odpady-portal.sk/files/Priloha2/Odborna%20studia_Odpady_FBERG%20final_26082021_.pdf
10. Ceny elektrickej energie na burze v Prahe, dostupné online na: <https://www.kurzy.cz/komodity/cena-elekriny-graf-vyvoje-ceny/1MWh-eur-3-roky?page=65>
11. CEPEJ (2017). Efektívnosť a kvalita slovenského súdneho systému. Hodnotenie a odporúčania na základe nástrojov CEPEJ. CEPEJ-COOP(2017)14.
12. Corenet, 2016. CORENET e-Submission System [online]. Dostupné na: <https://www.corenet.gov.sg/general/corenet-e-submission-system.aspx>

13. CVTI SR, Štatistická ročenka, dostupné online na: https://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedecka-kniznica/informacie-o-skolstve/statistiky/statisticka-rocenka-publikacia.html?page_id=9580
14. CVTI. Štatistická ročenka: Stredné odborné školy. Dostupné online: https://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedecka-kniznica/informacie-o-skolstve/statistiky/statisticka-rocenka-publikacia/statisticka-rocenka-stredne-odborne-skoly.html?page_id=9597
15. CVTI. Štatistická ročenka: Vysoké školy. Dostupné online: https://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedecka-kniznica/informacie-o-skolstve/statistiky/statisticka-rocenka-publikacia/statisticka-rocenka-vysoke-skoly.html?page_id=9596
16. Černá, Ľ (2019) Zapojenie zamestnancov do strategických rozhodnutí spoločnosti, 14th International Workshop on Knowledge Management, 7 – 8 November 2019, Bratislava – Trenčín, na http://www.cutn.sk/Library/proceedings/km_2019/PDF_FILES/03_Cerna-32-41.pdf
17. Dôvodová správa k vládnemu návrhu zákona Civilný sporový poriadok. 2014.
18. Dôvodová správa k vládnemu návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok) a o zmene a doplnení ďalších zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony. 2016.
19. Dôvodová správa k vládnemu návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov. 2020.
20. Ďurana R. Index pružnosti zamestnávania 2018, Bratislava INESS, 2018, dostupné online na: https://iness.sk/sites/default/files/pictures/index_pruznosti_zamestnavania_2018x_1.pdf
21. Ďurana R. Index pružnosti zamestnávania 2020, Bratislava: INESS, dostupné online na: https://www.iness.sk/sites/default/files/documents/pdf/INT/2020/int_1-2020_index_pruznosti_zamestnavania_2020_grafy.pdf
22. Ďurana, Gonda, Chren (2007): Úspory a zdroje verejných financií (dostupné online: https://konzervativizmus.sk/wp-content/uploads/pdf/Uspory_verejnych_financii.pdf).
23. EnergiePortal, Blíži sa spustenie Energetického dátového centra. Registráciu otvorí 1. júla, dostupné online: <https://www.energie-portal.sk/Dokument/energeticke-datove-centrum-spustenie-registracia-110114.aspx>
24. Environmentálny fond: Výročná správa za rok 2022. Dostupné online: <https://envirofond.sk/wp-content/uploads/2023/04/2022-Vyrocnna-sprava-final.pdf>

25. EU-OSHA, 2020. Politická správa o ESENER 2019. Dostupné na: https://osha.europa.eu/sites/default/files/2021-11/ESENER_2019_Policy_brief_SK.pdf
26. European Research Council, Datahub of ERC funded projects (all signed ERC grants until 28/3/2023), dostupné online na: <https://erc.europa.eu/project-statistics/project-database>
27. Európska komisia 2022 OZNÁMENIE KOMISIE Dočasný krízový rámec pre opatrenia štátnej pomoci na podporu hospodárstva v dôsledku agresie Ruska proti Ukrajine, dostupné online na: https://energodotacie.mhsr.sk/files/Zmena_Docasny_ramec.pdf
28. Európska komisia Kvalita ovzdušia: Komisia rozhodla o tom, že postúpi Súdnemu dvoru prípad SLOVENSKA z dôvodu zlej kvality ovzdušia, dostupné online na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sk/IP_21_411
29. Európska komisia Slovensko v indexe digitálnej ekonomiky a spoločnosti, dostupné online na: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/sk/policies/desi-slovakia>
30. Európska komisia. Europe's Digital Decade: digital targets for 2030. online: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030_en
31. Európska komisia: https://ec.europa.eu/energy/observatory/reports/List-of-WOB.pdf?fbclid=IwAR0fnc0cl5JuJsT6c_IV36pHd7FIUjPK5Zq4wRaBgRHgh1aand9ZHzaafU4
32. Európska komisia: <https://taxation-customs.ec.europa.eu/system/files/2022-06/Methodology%20TTR%202022.pdf>
33. Európska komisia: https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation-1/economic-analysis-taxation/data-taxation-trends_en
34. Eurostat, Employed persons working from home as a percentage of the total employment, by sex, age and professional status (%), dostupné online na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/LFSA_EHOMP_custom_5665513/default/table?lang=en
35. Eurostat, Glossary:Standard international trade classification (SITC), dostupné online na: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Standard_international_trade_classification_\(SITC\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Standard_international_trade_classification_(SITC))
36. Eurostat, Government expenditure on education, dostupné online na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Government_expenditure_on_education#Large_differences_between_countries_in_the_importance_of_expenditure_on_education

37. Eurostat, Government revenue, expenditure and main aggregates, dostupné online na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_main/default/table?lang=en
38. Eurostat, Labour productivity per person employed and hour worked (EU27_2020=100), dostupné online na: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tesem160/default/table?lang=en>
39. EUROSTAT. 2023. Export tovarov a služieb. 2023. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/bookmark/5d56e166-df61-496f-a789-c326cfc91638?lang=en>
40. EUROSTAT. 2023. Import tovarov a služieb. 2023. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/bookmark/0f2d8b3a-87c3-4417-a290-78bb3fd6c968?lang=en>
41. EUROSTAT. 2023. Medziročná zmena HICP inflácie. 2023. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/bookmark/f5b6dfea-81e1-417e-bab3-10e4e52333bd?lang=en>
42. EUROSTAT. 2023. Miera nezamestnanosti. 2023. Dostupné na internete: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/product/view/UNE_RT_A?lang=en&category=labour.employ.lfsi.une
43. EUROSTAT. 2023. Podiel HDP na obyvateľa príslušnej krajiny z HDP na obyvateľa EÚ. 2023. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/bookmark/15aaf663-6cd1-482e-80e0-f9ad09185dde?lang=en>
44. EUROSTAT. 2023. Priemerná stredná dĺžka dožitia pri narodení. 2023. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/bookmark/94c6ef7e-0d4c-4332-8547-d28202c747c0?lang=en>
45. EUROSTAT. 2023. Produktivita práce. 2023. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/bookmark/234e8811-b09c-45db-a4f1-16fd953711ef?lang=en>
46. EUROSTAT. 2023. Projektovaný vývoj počtu pracujúcich pripadajúcich na jedného dôchodcu. 2023. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/bookmark/214c2cd0-0a89-475a-9af4-98f731162b4d?lang=en>
47. EUROSTAT. 2023. Reálne tempo rastu HDP. 2023. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/bookmark/dd6f0ca5-f7b9-4364-8ffe-094a46708d82?lang=en>

48. EUROSTAT. 2023. Saldo platobnej bilancie. 2023. Dostupné na internete: <<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/bookmark/dc6907ab-c842-454a-a4f8-8e6e0f4ddba1?lang=en>>
49. EUROSTAT. 2023. Štruktúra HDP príjmovou metódou. 2023. Dostupné na internete: <<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/bookmark/ed703887-810d-4e04-a3c1-63f6930abc7a?lang=en>>
50. EUROSTAT. 2023. Výdavky na výskum a vývoj k HDP. 2023. Dostupné na internete: <<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/bookmark/2469985c-86fe-4480-b9b2-1be4f32023c7?lang=en>>
51. Finstat Štatistika finančných výsledkov slovenských firiem za rok 2021, Bratislava, Finstat, dostupné online na: <https://finstat.sk/online-statistiky/statistika-financnych-vysledkov-firiem-2021>
52. Finstat Štatistika finančných výsledkov slovenských firiem za rok 2020, Bratislava, Finstat, dostupné online na: <https://finstat.sk/online-statistiky/statistika-financnych-vysledkov-firiem-2020>
53. Finstat Štatistika finančných výsledkov slovenských firiem za rok 2019, Bratislava, Finstat, dostupné online na: <https://finstat.sk/online-statistiky/statistika-financnych-vysledkov-firiem-2019>
54. Finstat Štatistika finančných výsledkov slovenských firiem za rok 2018, Bratislava, Finstat, dostupné online na: <https://finstat.sk/online-statistiky/statistika-financnych-vysledkov-firiem-2018>
55. Finstat Štatistika finančných výsledkov slovenských firiem za rok 2017, Bratislava, Finstat, dostupné online na <https://finstat.sk/online-statistiky/statistika-financnych-vysledkov-firiem-2017>
56. Finstat Štatistika finančných výsledkov slovenských firiem za rok 2016, Bratislava, Finstat, dostupné online na <https://finstat.sk/online-statistiky/statistika-financnych-vysledkov-firiem-2016>
57. Finstat Štatistika finančných výsledkov slovenských firiem za rok 2015, Bratislava, Finstat, dostupné online na <https://finstat.sk/online-statistiky/statistika-financnych-vysledkov-firiem-2015>
58. Finstat Štatistika finančných výsledkov slovenských firiem za rok 2014, Bratislava, Finstat, dostupné online na <https://finstat.sk/online-statistiky/statistika-dane-z-prijmu-firiem-2014>
59. Flash Eurobarometer. Perceived independence of the national justice systems in the EU among companies. Slovakia. February - March 2016. Dostupné na: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2132>

60. Flash Eurobarometer. Perceived independence of the national justice systems in the EU among companies. Slovakia. 2022. Dostupné na: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2290>
61. Flash Eurobarometer. Perceived independence of the national justice systems in the EU among general public. Slovakia. 2022. Dostupné na: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2752>
62. Flash Eurobarometer. Perceived independence of the national justice systems in the EU among companies. Slovakia. 2020. Dostupné na: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2259>
63. Flash Eurobarometer. Perceived independence of the national justice systems in the EU among general public. Slovakia. 2018. Dostupné na: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2168>
64. Flash Eurobarometer. Perceived independence of the national justice systems in the EU among companies. Slovakia. 2022. Dostupné na: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2290>
65. Flash Eurobarometer. Perceived independence of the national justice systems in the EU among companies. Slovakia. 2020. Dostupné na: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2259>
66. Flash Eurobarometer. Perceived independence of the national justice systems in the EU among companies. Slovakia. 2017. Dostupné na: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2149>
67. Flash Eurobarometer. Perceived independence of the national justice systems in the EU among companies. Slovakia. 2016. Dostupné na: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2132>
68. Gonda, ed. (2010), Programové vyhlásenie reformnej vlády: sprievodca pre zodpovedných politikov na ceste k slobodnejšej spoločnosti a štíhlejšiemu štátu (dostupné online: <http://www.reformnavlada.sk/home.html>)
69. Gonda, ed. (2012) Výdavková diéta pre verejné financie (dostupné online: <https://konzervativizmus.sk/vydavkova-dieta-pre-verejne-financie-ako-konsolidovat-bez-zvysovania-dani-a-odvodov/>)
70. Grečko T. – Funtíková D. Domácnosti majú mať lacnú elektrinu až do roku 2027, po novom sa ujde aj priemyslu a verejnej správe, Bratislava: Denník N, 2023, dostupné online na: <https://e.dennikn.sk/3306535/domacnosti-maju-mat-lacnu-elektrinu-az-do-roku-2027/>
71. Hellebrandt a kol. Princípy grantovej podpory výskumu, vývoja a inovácií, Bratislava: Útvar hodnoty za peniaze, bez ISBN, dostupné online na: <https://www.mfsr.sk/files/archiv/50/Principy-podpory-vyskumu-vyvoja-a-inovacii.pdf>

72. Hospodárska a sociálna rada SR (2023) Rokovania Hospodárskej a sociálnej rady SR, na <https://hsr.rokovania.sk/rokovania-hospodarskej-a-socialnej-rady-sr/?page=0&csrt=6741117740615720905>
73. Hudec M. 2019, Zemný plyn si silné postavenie v slovenskom priemysle udrží zrejme aj v budúcom desaťročí, dostupné online na: <https://euractiv.sk/section/energetika/news/zemny-plyn-si-silne-postavenie-v-slovenskom-priemysle-udrzi-zrejme-aj-v-buducom-desatrocii/>
74. HumanProgress, FDI and technology transfer, dostupné online na: <https://www.humanprogress.org/dataset/fdi-and-technology-transfer/rank-list/?countries=306>
75. Chovanculiak, R. 2020. Polohrubá mzda vytvára daňovo-odvodový guláš. Iness. Dostupné online: https://iness.sk/sites/default/files/pictures/int_polohruba_mzda_vytvara_danovo-odvodovy_gulas.pdf
76. Index of Economic Freedom. 2023. Country Rankings - Slovakia [online] Dostupné na: <https://www.heritage.org/index/country/slovakia>
77. Industry 4um Digitálne sa transformuje len štvrtina podnikov. Napriek zložitej hospodárskej situácii je väčšina odhodlaná digitalizovať, 2022, dostupné online na: <https://industry4um.sk/digitalne-sa-transformuje-len-stvrtina-podnikov-napriek-zlozitej-hospodarskej-situacii-je-vacsina-odhodlana-digitalizovat/>
78. INESS, Tlačová správa: Byrokratickú záťaž zvýšili pandemické opatrenia, dostupné online na: <https://iness.sk/sk/tlacova-sprava-byrokraticku-zataz-zvysili-pandemicke-opatrenia>
79. INESS: Cena štátu, dostupné online: <https://www.cenastatu.sme.sk/km-vss-paz/2022/>
80. Informácia o implementácii EŠIF k 30.4.2023, dostupné online na: <https://www.mirri.gov.sk/wp-content/uploads/2018/11/Implementacia-EŠIF-k-30.04.2023.pdf>
81. Informácia o plnení míľnikov a cieľov Plánu obnovy a odolnosti Slovenskej republiky zaradených v 3. a 4. žiadosti o platbu a informácia o stave implementácie európskych štrukturálnych a investičných fondov k 31. 5. 2023, dostupné online na: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/28491/1>
82. Inštitút environmentálnej politiky, MŽP SR, 2020: Ako pretriediť triedený zber. Dostupné online: https://www.minzp.sk/files/iep/ako_pretriedit_triedeny_zber.pdf
83. Inštitút sociálnej politiky Kurzarbeit už podporil 81 tisíc pracovných miest na Slovensku, Bratislava: Denník N, 2022, dostupné online na: <https://dennikn.sk/blog/3159658/kurzarbeit-uz-podporil-81-tisic-pracovnych-miest-na-slovensku/>

84. Inštitút sociálnej politiky. Blog. Online: <https://dennikn.sk/blog/3159658/kurzarbeit-uz-podporil-81-tisic-pracovnych-miest-na-slovensku/>
85. Justičná akadémia Slovenskej republiky. 2010. Záverečná štúdia „Vymožitelnosť práva v Slovenskej republike“. Pezinok. 2010.
86. Kaliská I. Skladové zásoby musia byť v súčasnosti nahlásené každý mesiac, Poľnoinfo, dostupné online na: <https://polnoinfo.sk/skladove-zasoby-musia-byt-v-sucasnosti-nahlasene-kazdy-mesiac/>
87. Klimeš D. Už 20 let stát nezvládá chytře nastavit investiční pobídky. Teď o nich má rozhodovat přímo Babiš, Praha: Ekonom, dostupné online na: <https://ekonom.cz/c1-66330990-chytre-pobidky-stat-nezvlada-uz-20-let>
88. Kolektív autorov Prvá pomoc na Slovensku: Súhrnná správa o sociálnej pomoci pracujúcim a rodinám za marec 2020 až február 2022, Bratislava: Inštitút sociálnej politiky, dostupné online na: https://institutsocialnejpolitiky.sk/wp-content/uploads/2022/08/Prva_pomoc-suhrnna_sprava.pdf
89. KOLEKTÍV AUTOROV, 2018 To dá rozum, Bratislava: MESA 10, dostupné online na: <https://analyza.todarozum.sk/docs/>
90. Kolektív autorov, Analýza kvality regulačného rámca a legislatívneho procesu, Bratislava: Slovak Business Agency, 2022, bez ISBN, dostupné online na: https://www.sbagency.sk/sites/default/files/analyza_kvality_regulacneho_ramca_a_legislativneho_procesu_final.pdf
91. Kolektív autorov, Analýza vývoja regulačného zaťaženia v SR vo vybraných významných zákonoch pôsobiach na podnikateľské prostredie, Bratislava: Republiková únia zamestnávateľov, bez ISBN, dostupné online na: https://www.ia.gov.sk/data/files/NP_CSD_II/Analyzy/RUZ/RUZ_Analyza_Analyza_vyvoja_regulacneho_zatazenia_v_SR_vo_vybratych_vyznamnych_zakonoch_posobiacich_na_podnikatelske_prostredie.pdf
92. Kolektív autorov, Desaťročný plán rozvoja prenosovej sústavy na roky 2022 – 2031, Bratislava: Slovenská elektrizačná a prenosová sústava, bez ISBN, dostupné online na: <https://www.sepsas.sk/legislativa/plany-rozvoja/desatrocny-plan-rozvoja-prenosovej-sustavy/>
93. Kolektív autorov, Komplexný audit povinností MSP v oblasti BOZP, Bratislava: Slovak Business Agency, 2022, bez ISBN, dostupné online na: https://www.sbagency.sk/sites/default/files/komplexny_auditi_povinnosti_msp_v_oblasti_bozp.pdf

94. Kolektív autorov, Sektorová analýza regulačného zaťaženia v SR (Case study na vybranom podniku), Bratislava: Republiková únia zamestnávateľov, 2022, bez ISBN, dostupné online na: <https://www.ruzsr.sk/media/7712665c-9b11-4f45-b2b6-03acb2bfbfc7.pdf>
95. Krošlák, D. 2022. Právny štát – vývoj, princípy, mechanizmy ochrany. 1. vydanie. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s.. 2022.
96. Legatum Institute Foundation. Dostupné na: <https://www.prosperity.com/about/resources>
97. Legatum Institute Foundation. The Legatum Prosperity Index. Index methodology [online]. Dostupné na: <https://prosperity.com/about/methodology>
98. Ministerstvo financií SR (2022): Rozpočet verejnej správy na roky 2023 až 2025. Dostupné online: <https://www.mfsr.sk/sk/financie/verejne-financie/rozpocet-verejnej-spravy/>
99. Ministerstvo financií SR, SDDS, Bratislava: MF SR, 2020, dostupné online na: <https://www.mfsr.sk/sk/financie/statne-vykaznictvo/financna-statistika-prijmoch-vydavkoch-dlhu-verejnej-spravy/sdds-plus/>.
100. Ministerstvo financií SR, Zamrazte minimálnu mzdu na budúci rok (júl 2020), Bratislava: MF SR, 2020, dostupné online na: <https://www.mfsr.sk/sk/financie/institut-financnej-politiky/publikacie-ifp/blogy/3-zamrazte-minimalnu-mzdu-buduci-rok.html>
101. Ministerstvo financií SR. <https://www.mfsr.sk/files/archiv/45/Aky-vplyv-ma-zvyšovanie-minimalnej-mzdy-na-zamestnanost.pdf>
102. Ministerstvo Financií SR. Program stability. Dostupné online: <https://www.mfsr.sk/sk/financie/institut-financnej-politiky/strategicke-materialy/program-stability/program-stability.html>
103. Ministerstvo financií SR. Zamrazte minimálnu mzdu na budúci rok (júl 2020). <https://www.mfsr.sk/sk/financie/institut-financnej-politiky/publikacie-ifp/blogy/3-zamrazte-minimalnu-mzdu-buduci-rok.html>
104. Ministerstvo financií SR: Fiškálne indikátory – jún 2023. Dostupné online: <https://www.mfsr.sk/sk/financie/institut-financnej-politiky/ekonomicke-statistiky/fiskalne-indikatory/>.
105. Ministerstvo financií SR: Rozpočet verejnej správy na roky 2023 až 2025. Dostupné online: <https://www.mfsr.sk/sk/financie/verejne-financie/rozpocet-verejnej-spravy/>
106. Ministerstvo hospodárstva SR, DOTÁCIE NA ENERGIE PRE HOSPODÁRSKE SUBJEKTY, dostupné online na: <https://energidotacie.mhsr.sk/Pnarok.html>
107. Ministerstvo hospodárstva SR, Návrh aktualizácie Integrovaného národného energetického a klimatického plánu na roky 2021-2030, dostupné online na:

- <https://www.mhsr.sk/energetika/integrovaný-narodný-energetický-a-klimatický-plan-na-roky-2021-2030/navrh-aktualizácie-integrovaného-narodného-energetického-a-klimatického-planu-na-roky-2021-2030?csrt=10377818159642950351>
108. Ministerstvo hospodárstva SR, Reforma 1in2out, dostupné online na: <https://www.economy.gov.sk/podnikatelske-prostredie/virtualny-ucet-predkladateľov>
109. Ministerstvo hospodárstva SR. Menej byrokracie, viac času na podnikanie. Online: <https://kilecko.mhsr.sk/>
110. Ministerstvo hospodárstva SR. Opatrenie 1in2out. Online: <https://www.economy.gov.sk/podnikatelske-prostredie/virtualny-ucet-predkladateľov>
111. Ministerstvo spravodlivosti JUSTICE.CZ. České soudnictví 2021: Výroční statistická zpráva. 2022.
112. Ministerstvo školstva SR, Maturita 2022 Výsledky externej časti maturitnej skúšky, bez ISBN, dostupné online na: <https://www.minedu.sk/maturita-2022-vysledky-externej-casti-maturitnej-skusky/>
113. Ministerstvo zdravotníctva SR, Usmernenie k uplatňovaniu minimálneho preddavku, Bratislava: Ministerstvo zdravotníctva SR, 2022 dostupné online na: <https://www.health.gov.sk/?Minimalne-poistne-1-1-2023>
114. Ministerstvo zdravotníctva SR, Väčšia ochrana pre ohrozených, viac slobody pre zaočkovaných, Bratislava: Ministerstvo zdravotníctva SR, 2021, dostupné online na: <https://www.health.gov.sk/Clanok?covid-19-11-11-2021-opatrenia-nove>
115. Ministerstvo zdravotníctva SR. Usmernenie k uplatňovaniu minimálneho preddavku. Online: <https://www.health.gov.sk/?Minimalne-poistne-1-1-2023>
116. Ministerstvo zdravotníctva SR. Vláda schválila zmeny vo využívaní zdravotných odvodov. Novela posilňuje postavenie poisťencov v systéme verejného zdravotného poistenia. Dostupné online: <https://www.health.gov.sk/Clanok?vlada-schvalenie-zmena-poistovne>
117. Ministerstvo životného prostredia SR, Informačný systém odpadového hospodárstva, Bratislava: Ministerstvo životného prostredia SR <https://www.minzp.sk/isoh/>
118. Ministerstvo životného prostredia SR, Inovačný fond, Bratislava: Ministerstvo životného prostredia SR, dostupné online na: <https://www.minzp.sk/klima/inovacny-fond/>
119. Ministerstvo životného prostredia SR, Modernizačný fond, Bratislava: Ministerstvo životného prostredia SR <https://www.minzp.sk/klima/modernizacny-fond/>

120. Ministerstvo životného prostredia SR: Envirorezort zasiahol voči nezodpovednej OZV. Publikované 21. 4. 2023. Dostupné online: <https://www.minzp.sk/spravy/april/envirorezort-zasiahol-voci-nezodpovednej-organizacii-zodpovednosti-vyrobcov.html>
121. Motúzová D. Proces EIA pre projekt ZEVO sa ťahá už viac ako tri roky. Sme personálne poddimenzovaní, tvrdí MŽP, 2022, Bratislava: OdpadyPortál.sk, dostupné online na: <https://www.odpady-portal.sk/Dokument/107002/proces-eia-pre-projekt-zevo-sa-taha-viac-ako-tri-roky-sme-personalne-poddimenzovani-tvrdi-mzp.aspx>
122. MPO ČR Vláda schválila změnu systému investičních pobídek. Cílem je podpora investic s vyšší přidanou hodnotou, dostupné online na: <https://www.mpo.cz/cz/rozcestnik/pro-media/tiskove-zpravy/vlada-schvalila-zmenu-systemu-investicnich-pobidek--cilem-je-podpora-investic-s-vyssi-pridanou-hodnotou---273297/>
123. MŽP SR, 2017: Ministerstvo životného prostredia začne budovať nový Informačný systém odpadového hospodárstva (tlačová správa). Dostupné online: <https://www.minzp.sk/tlacovy-servis/tlacove-spravy/tlacove-spravy-2017/tlacove-spravy-november-2017/ministerstvo-zivotneho-prostredia-zacne-budovat-novy-informacny-system-odpadoveho-hospodarstva.html>
124. na základe nástrojov CEPEJ. CEPEJ-COOP(2017)14
125. Najvyšší kontrolný úrad SR, 2020: Správa o výsledku kontroly: Plastový odpad. Dostupné online: <https://www.nku.gov.sk/documents/10157/265201/96732-0-110.pdf>
126. Nariadenie vlády Slovenskej republiky, ktorým sa ustanovuje výška ročného odvodu určeného na úhradu historického dlhu z dodanej elektriny koncovým odberateľom elektriny a podrobnosti o spôsobe jeho výberu pre Národný jadrový fond, jeho použitie a o spôsobe a lehotách jeho úhrady, dostupné online na: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2019-21/znenie-20190201>
127. Neumark, David, and Shirley, Peter. 2022. "Myth or measurement: What does the new minimum wage research say about minimum wages and job loss in the United States?" *Industrial Relations* 61: 384–417, dostupné online na: <https://doi.org/10.1111/irel.12306>
128. NIP, 2022. Správa o stave ochrany práce za rok 2021. Dostupné na internete: <https://www.ip.gov.sk/wp-content/uploads/2022/05/Sprava-o-stave-ochrany-prace-za-rok-2021-1-1.pdf>
129. NKÚ ČR, 2021 Stát ani po letech neví, jak ČR pomohly investiční pobídky. Příjemci na nich vyčerpali přes 75 miliard korun, tlačová správa, dostupné online na: <https://www.nku.cz/cz/pro-media/tiskove-zpravy/stat-ani-po-letech-nevi--jak-cr-pomohly-investicni-pobidky--prijemci-na-nich-vycerpali-pres-75-miliard-korun-id11794/>

130. Odpad-portal.sk: „Ministerstvo má podľa zákona kontrolovať OZV a koordinačné centrá. Nerobí to.“ Publikované 7.5.2021. Dostupné online: <https://www.odpady-portal.sk/Dokument/106068/ministerstvo-ma-podla-zakona-kontrolovat-ozv-a-koordinacne-centra-nerobi-to.aspx>
131. Odpady-portal.sk, 26.05.2023, dostupné online: <https://www.odpady-portal.sk/Dokument/107477/zevo-kapacity-recyklacia-odpadu.aspx>
132. Odpady-portal.sk: „Jedna z OZV neplní ciele zberu, hlási ministerstvo.“ Publikované 9.4.2021. Dostupné online: <https://www.odpady-portal.sk/Dokument/106051/jedna-z-ozv-pre-obaly-nesplnila-ciele-zberu-hlasi-ministerstvo.aspx>
133. Odpady-portal.sk: Chýba komplexná reforma EIA, povoľovanie trvá príliš dlho (ROZHOVOR). Publikované 16. 5. 2023. Dostupné online: <https://www.odpady-portal.sk/Dokument/107453/eia-martin-kovacic-rozhovor.aspx>
134. OECD, PISA Results, bez ISBN, dostupné online na: <https://www.oecd.org/pisa/publications/>
135. OECD, Statutory Corporate Income Tax Rates, dostupné online na: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=CTS_CIT
136. OECD, TALIS – The OECD Teaching and Learning Interational Survey, bez ISBN, dostupné online na: <https://www.oecd.org/education/talis>
137. OECD, Taxing Wages, NON-TAX COMPULSORY PAYMENTS AS AN ADDITIONAL BURDEN ON LABOUR INCOME IN 2022, OECD, 2022, dostupné online na: <https://www.oecd.org/tax/tax-policy/non-tax-compulsory-payments.pdf>
138. OECD. Regional Well-Being. <https://www.oecdregionalwellbeing.org/>
139. Onuferová M. 2012 Sviatky Ficovi nepomôžu, Bratislava: Denník SME, dostupné online na: <https://index.sme.sk/c/6436729/sviatky-ficovi-nepomozu.html>
140. Pažický M. – Žúdel B. Koronavírus „nakazí“ aj slovenskú ekonomiku, Bratislava: Inštitút finančnej politiky, bez ISBN, dostupné online na: https://www.mfsr.sk/files/archiv/6/Komentar_MV_apr_2020.pdf
141. Plán obnovy a odolnosti SR. Komponent 15: Reforma justície. Dostupné na: <https://www.planobnovy.sk/kompletny-plan-obnovy/>
142. Plautzer V. Priemysel v čase korony (Vplyv prvej vlny koronakrízy na priemyselnú aktivitu na Slovensku), Bratislava: Inštitút finančnej politiky, bez ISBN, dostupné online na: https://www.mfsr.sk/files/archiv/94/Komentar_priem_2020_final.pdf
143. Podnikajte.sk (2016) „RÚZ: zastupujeme zamestnávateľov Slovenska“, Podnikajte.sk, 26.8.2016, na <https://www.podnikajte.sk/manazment-a-strategia/ruz-zamestnavatelia>

144. Podnikateľská aliancia Slovenska. Mestá podnikateľom daňami nehnuteľností v roku 2021 nepomôžu. Dostupné online: <https://www.alianciapas.sk/mesta-podnikatelom-danami-nehnutelnosti-v-roku-2021-nepomozu/>
145. Podnikateľská aliancia Slovenska. SR na 42. mieste v rebríčku konkurencieschopnosti [online]. Dostupné na: <https://www.alianciapas.sk/sr-na-42-mieste-v-rebricku-konkurencieschopnosti/>
146. Poľno-Info. Skladové zásoby musia byť v súčasnosti nahlásené každý mesiac. Online: <https://polnoinfo.sk/skladove-zasoby-musia-byt-v-sucasnosti-nahlasene-kazdy-mesiac/>
147. Potočár R. Schválili mimoriadnu daň aj rozšírenie regulácie. Návrh MH SR poslanci prijali so zmenou, Bratislava: EnergiePortal, dostupné online na: <https://www.energie-portal.sk/Dokument/odvod-z-nadmernych-prijmov-108585.aspx>
148. Potočár R. Uvalili mimoriadnu daň na Slovnaft, ale aj Eustream. Ohrozí to prepravu plynu, tvrdí Hirman, Bratislava: EnergiePortal, bez ISBN, dostupné online na: <https://www.energie-portal.sk/Dokument/dane-zdanenie-slovnaft-eurstream-108635.aspx>
149. Potočár, Gonda: Vládne prerozdelenie a verejné financie; Gonda, Šimek: Sociálny systém, In: Gonda (2020): Sociálny štát: realita namiesto mýtov, Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika. Dostupné online: <https://buraniemytov.sk/socialny-stat-realita-namiesto-mytov/>.
150. Potočár, R. Energie portál. Schválili mimoriadnu daň aj rozšírenie regulácie. Návrh MH SR poslanci prijali so zmenou <https://www.energie-portal.sk/Dokument/odvod-z-nadmernych-prijmov-108585.aspx>
151. Potočár, R. Energie portál. Uvalili mimoriadnu daň na Slovnaft, ale aj Eustream. Ohrozí to prepravu plynu, tvrdí Hirman. Online: <https://www.energie-portal.sk/Dokument/dane-zdanenie-slovnaft-eurstream-108635.aspx>
152. Pracovný dokument útvarov Komisie. Správa o právnom štáte 2022. Kapitola o situácii v oblasti právneho štátu na Slovensku. SWD(2022) 525 final. Luxemburg. 2022.
153. Priority vo výstavbe cestnej infraštruktúry. 2020. Bratislava: Útvar hodnoty za peniaze. Ministerstvo financií SR
154. Protimonopolný úrad Slovenskej republiky, Ročné správy o poskytnutej štátnej pomoci, dostupné online na: <https://www.antimon.gov.sk/rocne-spravy-o-poskytnutej-statnej-pomoci/>
155. QS World University Rankings, dostupné online na: <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings;>
<https://www.shanghairanking.com/news/arwu/2022;>
<https://www.topuniversities.com/university-rankings>

156. Rao D. Europe's energy crisis, explained, The Week, dostupné online na: <https://theweek.com/climate-change/1016912/climate-changes-role-in-europes-energy-crisis>
157. Ratso, S. 2005. Miracle of Estonia: Entrepreneurship and Competitiveness Policy in Estonia [online]. UNECE. Geneva, s. 2-3. Dostupné na: <https://unece.org/fileadmin/DAM/ie/wp8/documents/mayfor/Signe%20Ratso.pdf>
158. Republiková únia zamestnávateľov (2017) Analýza sociálneho dialógu na úrovni EÚ – príklady, riešenia, výsledky v kontexte predsedníctva SR a ďalšie výzvy pre budúcnosť, Národný projekt Centrum sociálneho dialógu II., na https://www.ia.gov.sk/data/files/NP_CSD_II/Analyzy/RUZ/RUZ_Analyza_Analyza_sociálneho_dialogu_na_urovni_EU____priklady_riesenia__vysledky_v_kontexte_predsednictva_SR_a_dalsie_vyzvy_pre_buducnost.pdf
159. Republiková únia zamestnávateľov. Konkurencieschopné Slovensko. Strategické priority Republikovej únie zamestnávateľov 2020 – 2024. 2020.
160. Republiková únia zamestnávateľov: Analýza regulačného zaťaženia podnikania v spojení s ochranou životného prostredia, 2021. Dostupné online: <https://www.ruzsr.sk/media/2c6d5145-5c97-4d93-9bb7-c7df38d03853.pdf>
161. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 20. apríla 2021, Republika, vec C-896/19, ECLI:EU:C:2021:311
162. RRZ SR, Ukazovateľ dlhodobej udržateľnosti, Bratislava: Rada pre rozpočtovú zodpovednosť, bez ISBN, dostupné online na: <https://www.rrz.sk/ukazovatel-dlhodobej-udrzatelnosti/>
163. RRZ, Fiškálna databáza Hrubý a čistý dlh verejnej správy, dostupné online na: <https://www.rrz.sk/fiskalna-databaza/hruby-cisty-dlh-vs/>
164. RRZ, Fiškálna databáza, dostupné online na: <https://www.rrz.sk/fiskalna-databaza/>
165. RRZ, Nižší deficit vďaka vyššej refundácii energopomoci z EÚ fondov, Bratislava: Rada pre rozpočtovú zodpovednosť, bez ISBN, dostupné online na: <https://www.rrz.sk/rozpoctovy-semafor-2023-06/>
166. RÚZ, Analýza aktuálneho stavu vyššieho odborného vzdelávania a možnosti jeho rozvoja. Dostupné online: <https://www.ruzsr.sk/media/6fc279d6-bad1-45fd-aca8-11cd65298fcd.pdf>
167. RÚZ. 2020. Nastavenie ponuky vzdelávania podľa potrieb zamestnávateľov, dostupné online: https://www.ia.gov.sk/data/files/np_PKSD/Analyzy/RUZ/AV__Nastavenie_ponuky_vzdelavania_podla_potrieb_zamestnavatelov.pdf

168. Santacreu, A., M., Zhu, H. 2018. How Did South Korea's Economy Develop So Quickly? Federal Reserve Bank of St. Louis [online] Dostupné na: <https://www.stlouisfed.org/on-the-economy/2018/march/how-south-korea-economy-develop-quickly>
169. SBA, 2020. Správa z kvantitatívneho prieskumu 2020 - Názory MSP na kvalitu podnikateľského prostredia na Slovensku.
170. SBA, 2022. Komplexný audit povinností MSP v oblasti BOZP. Dostupné na: https://www.sbagency.sk/sites/default/files/komplexny_audit_povinnosti_msp_v_oblasti_bozp.pdf
171. SHMÚ: Správa o kvalite ovzdušia v SR za rok 2021. Dostupné online: https://www.shmu.sk/File/oko/rocniky/2021_Sprava_o_KO_v_SR_v2.pdf
172. Scherhauser, Gonda, Šimek (2022): Takmer dve tretiny zárobkov ľudí putuje na štátom vynútené platby. Až od 19. augusta by sme sa od nich odbremenili, Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika. Dostupné online: <https://konzervativizmus.sk/takmer-dve-tretiny-zarobkov-ludi-putuje-na-statom-vynutene-platby-az-od-19-augusta-by-sme-sa-od-nich-odbremenili/>.
173. Schwab K., Zahidi S. 2019. The Global Competitiveness Report. Special Edition 2020 [online]. Geneva: World Economic Forum, Dostupné na: https://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2020.pdf?_gl=1*1t4im6f*_up*MQ..&gclid=Cj0KCQjw7uSkBhDGARIsAMCZNjvFmG3rEqG6tPrl8YkSzf9DpmiSl505p5IsY-bA9zO5aeTewVY7JgaAjVrEALw_wcB
174. Schwab, K. 2018. The Global Competitiveness Report 2018 [online]. World Economic Forum. Geneva, s. 37 Dostupné na: https://www3.weforum.org/docs/GCR2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2018.pdf?fbclid=IwAR1_US9qlMjoiRBpQ_i80HPwxA66HHlbnVE2mI9VUcqTk52smugDpxt3PxU
175. Slovak Business Agency Správa o stave MSP 2014, bez ISBN, Bratislava: Slovak Business Agency, dostupné online na: https://www.sbagency.sk/sites/default/files/sprava_o_stave_msp2014.pdf
176. Slovak Business Agency Správa o stave MSP 2015, bez ISBN, Bratislava: Slovak Business Agency, dostupné online na: https://www.sbagency.sk/sites/default/files/sprava_o_stave_msp_2015.pdf
177. Slovak Business Agency Správa o stave MSP 2016, bez ISBN, Bratislava: Slovak Business Agency, dostupné online na: https://www.sbagency.sk/sites/default/files/pictures/sprava_o_stave_msp_v_sr_v_roku_2016.pdf
178. Slovak Business Agency Správa o stave MSP 2017, bez ISBN, Bratislava: Slovak Business Agency, dostupné online na:

- https://www.sbagency.sk/sites/default/files/sprava_o_stave_msp_v_sr_v_roku_2017.pdf
179. Slovak Business Agency Správa o stave MSP 2018, bez ISBN, Bratislava: Slovak Business Agency, dostupné online na: https://www.sbagency.sk/sites/default/files/sprava_o_stave_msp_2018_aktualizovane.pdf
180. Slovak Business Agency Správa o stave MSP 2019, bez ISBN, Bratislava: Slovak Business Agency, dostupné online na: https://www.sbagency.sk/sites/default/files/sprava_o_stave_mspvsr_2019.pdf
181. Slovak Business Agency Správa o stave MSP 2020, bez ISBN, Bratislava: Slovak Business Agency, dostupné online na: https://www.sbagency.sk/sites/default/files/sprava_o_stave_msp_2020_final.pdf
182. Slovak Business Agency Správa o stave MSP 2021, bez ISBN, Bratislava: Slovak Business Agency, dostupné online na: https://www.sbagency.sk/sites/default/files/sprava_o_stave_msp_2021.pdf
183. Slovak Business Agency, Nepriaznivý vplyv pandémie koronavírusu na podnikovú ekonomiku SR, bez ISBN, dostupné online na <https://monitoringmsp.sk/wp-content/uploads/2021/07/Nepriazniv%C3%BD-vplyv-pand%C3%A9mie-koronav%C3%ADrusu-na-podnikov%C3%BA-ekonomiku-SR.pdf>
184. Slovak Business Agency. 2023. Analýza vybraných poplatkových povinností MSP a ich kvantifikácia. Dostupné online: https://www.sbagency.sk/sites/default/files/analiza_vybranych_poplatkovych_povinnosti_msp_a_ich_kvantifikacia.pdf
185. Slovakia: Coronavirus Pandemic Country Profile, dostupné online na: <https://ourworldindata.org/coronavirus/country/slovakia>
186. Slovenská advokátska komora. 2023. Rozhodcovský súd SAK efektívne rieši obchodné spory; za posledný rok prešiel ďalšou modernizáciou [online]. Dostupné na: https://www.sak.sk/web/sk/cms/news/form/link/display/1702920/_event
187. SmarTech, Od roku 2022 bude superodpočet na výskum a vývoj iba 100 %, dostupné online na: <https://www.smartech.sk/novinky/od-roku-2022-bude-superodpocet-na-vyskum-a-vyvoj-iba-100>
188. SME.sk: Poliaci s výstavbou finišujú, Slováci stagnujú. Na Kysuciach kolabuje doprava. Publikované 28. 10. 2022. Dostupné online: <https://mykysuce.sme.sk/c/23039356/poliaci-s-vystavbou-finisuju-slovaci-stagnuju-na-kysuciach-kolabuje-doprava.html>

189. SMERNICA EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY, ktorou sa mení smernica 2003/87/ES o vytvorení systému obchodovania s emisnými kvótami skleníkových plynov v Únii a rozhodnutie (EÚ) 2015/1814 o zriadení a prevádzke trhovej stabilizačnej rezervy systému obchodovania s emisnými kvótami skleníkových plynov v Únii. Dostupné online: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/PE-9-2023-INIT/sk/pdf>
190. Spoločné odbory Slovenska (2023) O nás, Spoločné odbory Slovenska, na <https://spolocneodbory.sk/o-nas/>
191. Správa o stave životného prostredia za rok 2021. Ministerstvo životného prostredia, 2023. Dostupné online: <https://www.enviroportal.sk/spravy/detail/11573?p=11401>
192. Stredoslovenská energetika, Zníženie sieťových poplatkov pre podnikateľov a organizácie od 1. 5. 2023, O koľko sa znižujú jednotlivé poplatky?, dostupné online na: https://www.sse.sk/najcastejsie-otazky/najcastejsie-otazky-k-cenam-energii-2023/znizenie-sietovych-poplatkov-pre-podnikatelov-a-organizacie-od-1.-5.-2023/o-koľko-sa-znizuju-jednotlive-poplatky?page_id=13420
193. Štatistický úrad SR, Datacube. Dostupné online: <https://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBDSKWIN/nu1403rs/vnu1403rs090201sk>
194. TASR, Slovensko je druhou najpriemyselnejšou krajinou Únie, Bratislava: Euractiv, 2019, dostupné online na: <https://euractiv.sk/section/ekonomika-a-euro/news/slovensko-je-druhou-najpriemyselnejdou-krajinou-unie/>
195. TASR: Budaj: Spustenie elektronickej evidencie odpadov očakávame od roku 2024. Spravodajský portál Tlačovej agentúry Slovenskej republiky, 2022. Dostupné online: <https://www.teraz.sk/import/budajspustenie-elektronickej-evidencie/682843-clanok.html>
196. Tax Foundation: <https://taxfoundation.org/dividend-tax-rates-europe-2022/>
197. Tax Foundation: <https://taxfoundation.org/publications/international-tax-competitiveness-index/#Rankings>
198. Teachers' and school heads' salaries and allowances in Europe 2020/2021, Eurydice – Facts and Figures, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ac952388-4911-11ed-92ed-01aa75ed71a1>
199. Technická univerzita v Košiciach, Fakulta baníctva, ekológie, riadenia a geotechnológií: Analýza stavu odpadového hospodárstva a potenciál modelu cirkulárnej ekonomiky na Slovensku Odborná analýza - štúdia 2021.
200. The Heritage Foundation, 2020. Index of Economic Freedom. Regional Developments in Economic Freedom [online]. Washington. Dostupné na: <https://www.heritage.org/index/pdf/2020/book/regional.pdf>

201. The Heritage Foundation, 2021. Index of Economic Freedom. Regional Variations. Washington [online]. Dostupné na: https://www.heritage.org/index/pdf/2021/book/2021_IndexofEconomicFreedom_REGIONAL.pdf
202. The Heritage Foundation. 2023 Index of Economic Freedom. Slovakia [online]. Dostupné na: <https://www.heritage.org/index/country/slovakia>
203. The Legatum Prosperity Index. Slovakia. Country Profile [online]. Dostupné na: <https://www.prosperity.com/globe/slovakia>
204. The World Bank Services, value added, World Bank national accounts data, and OECD National Accounts data files, dostupné online na: <https://data.worldbank.org/indicator/NV.SRV.TOTL.KD.ZG?namedesc=false>
205. The World Bank, 2021. World Bank Group to Discontinue Doing Business Report. Tlačové vyhlásenie [online]. Dostupné na: <https://www.worldbank.org/en/news/statement/2021/09/16/world-bank-group-to-discontinue-doing-business-report>
206. The World Bank, 2023. World Bank Group Launches Business Ready Project. Tlačová správa [online] Dostupné na: https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2023/04/28/World-Bank-Group-Launches-Business-Ready-Project?utm_source=miragenews&utm_medium=miragenews&utm_campaign=news
207. Tlačová správa, 2023 Vláda schválila verejný hospodársky záujem na dodávky elektriny, dostupné online na: <https://www.vlada.gov.sk/vlada-schvalila-verejny-hospodarsky-zaujem-na-dodavky-elektriny/>
208. TOMEK, R. 2023. Graf dňa: Pokles produktivity práce znižuje priestor na ďalšie zvyšovanie plátov. Denník N. Dostupné na internete: https://e.dennikn.sk/3314299/graf-dna-pokles-produktivity-prace-zuzuje-priestor-na-dalsie-zvysovanie-platov/?ref=pop&rtm_source=web&rtm_medium=article&rtm_campaign=share_button&rtm_variant=copy_url&rtm_content=3ac4dad5-7b03-43ce-b18c-e6b78227a00f
209. TREND.sk: „Ak Slovensko nezmení systém separácie, môže očakávať sankcie.“ Publikované 6.10.2020. Dostupné online: <https://www.trend.sk/spravy/ak-sr-nezmeni-system-separacie-moze-ocakavat-sankcie>
210. TrendyPráce, Uplatnenie absolventov v zamestnaní, dostupné online na: <https://www.trendyprace.sk/sk/absolventi/sk-trendy/zamestnanost>
211. ÚNMS. Technická normalizácia. [online] [cit. 2023-04-12] Dostupné na: <https://www.normoff.gov.sk/stranka/297/o-technickej-normalizacii/?csrt=12822629638239520316#technicka-norma-v-skratke>

212. ÚRSO, Burzové ceny elektriny a plynu, dostupné online na: <https://www.urso.gov.sk/6124-sk/burzove-ceny-elektriny-a-plynu/>
213. ÚRSO, Monitoring systému podpory výroby elektriny z OZE a VÚKVET, dostupné online na: <https://www.urso.gov.sk/monitoring-systemu-podpory-vyroby-elektriny-z-oze-avukvet/>
214. ÚRSO, ÚRSO rozhodol o regulovaných cenových položkách v elektroenergetike na rok 2023 a vypracoval tento prehľad, ktorý má prispieť k lepšej orientácii odberateľov o uplatňovaných cenách, 2022, dostupné online na: <https://www.urso.gov.sk/urso-rozhodol-o-regulovanych-cenovych-polozkach-v-elektroenergetike-na-rok-2023-a-vypracoval-tento-prehľad-ktory-ma-prispieť-k-lepšej-orientácii-odberateľov-o-uplatnovanych-cenach/>
215. Ústav súdneho inžinierstva žilinskej univerzity v Žiline: Odborné vyjadrenie. Číslo úkonu: 28/2020 vo veci analýzy potenciálu energetického využitia odpadov v Slovenskej republike
216. Ústavný zákon č. 422/2020 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov
217. ÚVZSR. Zoznam fyzických osôb-podnikateľov a právnických osôb, ktoré majú oprávnenie na vykonávanie činnosti PZS dodávateľským spôsobom. [online] [cit. 2023-04-12] Dostupné na: https://www.uvzsr.sk/docs/info/ppl/Vydane_opravnenia_PZS.pdf
218. Vláda SR Informácia o plnení míľnikov a cieľov Plánu obnovy a odolnosti Slovenskej republiky zaradených v 3. a 4. žiadosti o platbu a informácia o stave implementácie európskych štrukturálnych a investičných fondov k 31. 5. 2023, dostupné online na: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/28491/1>
219. Vrkočová, I. a kol. (2022) Podpora kvality sociálneho dialógu, Národný projekt, Implementačná agentúra MPSVR SR, na https://www.ia.gov.sk/data/files/np_PKSD/Analyzy/KOZ/AV09_Bariery_clenstva_v_odboroch_2.pdf?csrt=16156455197892517
220. World Bank. 2020. Doing Business 2020. Slovak Republic. Economy Profile [online]. World Bank Group, Dostupné na: <https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/s/slovakia/SVK.pdf>
221. World Bank. Doing Business Archive. Reports [online]. Dostupné na: <https://archive.doingbusiness.org/en/reports/global-reports/doing-business-reports>
222. World Bank. Subnational Studies. Starting a Business [online]. Dostupné na: <https://subnational.doingbusiness.org/en/data/exploretopics/starting-a-business/good-practices>

223. World Economic Forum Archive. Global Competitiveness Network: Frequently Asked Questions [online]. Dostupné na: <https://web.archive.org/web/20090326205427/http://www.weforum.org/en/initiatives/gcp/FAQs/index.htm>
224. World Economic Forum. Reports [online]. Dostupné na: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2020/>
225. Zákon č. 111/2022 Z. z. o riešení hroziaceho úpadku a o zmene a doplnení niektorých zákonov
226. Zákon č. 150/2022 Z. z. o zmene a doplnení niektorých zákonov v súvislosti s novými sídlami a obvody súdov
227. Zákon č. 151/2022 Z. z. o zriadení správnych súdov a o zmene a doplnení niektorých zákonov
228. Zákon č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok
229. Zákon č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok
230. Zákon č. 162/2015 Z. z. Správny súdny poriadok
231. Zákon č. 190/2023 Z. z. účinné od 1.1.2024. Dostupné online: <https://www.slovlex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2023/190/20240101.html>
232. Zákon č. 312/2020 Z. z. o výkone rozhodnutia o zaistení majetku a správe zaisteného majetku a o zmene a doplnení niektorých zákonov
233. Zákon č. 315/2016 Z. z. o registri partnerov verejného sektora a o zmene a doplnení niektorých zákonov
234. Zákon č. 377/2016 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
235. Zákon č. 390/2019 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony
236. Zákon č. 55/2017 Z. z. o štátnej službe a o zmene a doplnení niektorých zákonov
237. Zákon č. 8/2023 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony
238. Zákon č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov

239. Zákony pre ľudí (2021) „Zákon č. 103/2007 Z. z. Zákon o trojstranných konzultáciách na celoštátnej úrovni a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o tripartite)“, Zákonypreľudí.sk, 1. marca 2021, na <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2007-103>
240. Združenie podnikateľov Slovenska. INFOGRAFIKA: Daňovo-odvodové zmeny sa (ne)dejú k 1. januáru. Online: <https://www.zps.sk/novinky/2023/infografika-danovo-odvodove-zmeny-k-1-januaru>
241. Združenie podnikateľov Slovenska. INFOGRAFIKA: Zmeny v daňovo-odvodových zákonoch len raz ročne. Online: <https://www.zps.sk/novinky/2022/infografika-zmeny-v-danovo-odvodovych-zakonch-len-raz-rocne>